

НАРЪЧНИК ЗА НЕЗАВИСИМОСТ, БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И ПОЧТЕНОСТ НА ПРАВОСЪДНАТА СИСТЕМА

ТЕМАТИЧЕН СБОРНИК С
МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ, ПОЛИТИКИ И НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ

август 2022 г.

ADVANCING THE RULE OF LAW

Институт CEELI представлява чешка (неправителствена) организация с общественополезна цел, със седалище в Прага, насочена към разработване и професионална подготовка на международна мрежа от юристи и специалисти в съдебната система, ангажирани с постигането на напредък в областта на върховенството на закона. Посредством иновативни програми за обучение и други дейности Институтът работи със съдии, адвокати и участници от гражданското общество за изграждането на правово общество. Институт CEELI се гордее с разнообразието и качеството на своите програми, с партньорския обмен, който насърчава, с иновативния характер на програмите, които разработва, и с опита си да допринесе за постигане на напредък в областта на върховенството на закона в уязвимите държави. Усилията ни са насочени към създаване на независима, прозрачна и ефективна съдебна власт, утвърждаване на демократичните институции, насърчаване на усилията за борба с корупцията, преодоляване на сложни конфликтни ситуации, насърчаване на правата на човека и оказване на подкрепа на адвокати и участници от гражданското общество в репресивна среда. Институт CEELI се помещава в сградата на Вила Гребовка в Прага – паметник на културата от деветнадесети век, понастоящем обновена в модерна жилищна сграда и конгресен център.

**НАРЪЧНИК ЗА НЕЗАВИСИМОСТ, БЕЗПРИСТРАСТНОСТ
И ПОЧТЕНОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ ТЕМАТИЧЕН
СБОРНИК С**

**МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ, ПОЛИТИКИ И НАЙ-
ДОБРИ ПРАКТИКИ**

август 2022 г.

Джулия Фромхолц
Изпълнителен директор

ВЪВЕДЕНИЕ

Вече десета поредна година Институт CEELI оказва подкрепа на Централно- и източноевропейската съдебна мрежа за обмен, стартът на която беше даден през октомври 2012 г. Мрежата включва в състава си едни от най-добрите и изявени съдии от осемнадесет държави в региона, в средата и в началото на своето професионално развитие, обединили се с цел да споделят най-добрите практики по въпросите, свързани с независимостта, неприкосновеността, отчетността на съдебната власт и управлението на съдилищата. Този проект стана възможен благодарение на щедрата подкрепа на Бюрото за борба с международния трафик на наркотици и правоприлагане (INL) към Държавния департамент на САЩ.

До голяма степен съдиите са ангажирани с продължаващите усилия на Мрежата и самите те насочват нейните усилия и приоритети. Сред ключовите им проекти се нарежда разработването на това Ръководство по независимост, неутралитет и неприкосновеност на съдебната власт: Тематичен сборник с международни стандарти, политики и най-добри практики. Идеята за това Ръководство беше представена за първи път от Основната работна група съдии в Мрежата през 2014 г. Именно по това време участниците установяват единен методически подход за работата си и продължават изпълнението по проекта до приключването му, правейки проучвания и справки по повече от 200 международни стандарти по темата, които да използват като основен ресурс.

Ръководството е плод на систематичните усилия, положени за проучването на съответните международни стандарти, приложими за съдебната власт. На първо място съдиите правят задълбочен преглед на съответната международна документация, след което организират съответните стандарти в тематични раздели. Ръководството предоставя леснодостъпна, основна юридическа помощ по въпроси, свързани със статута, работата, правата и отговорностите на съдиите.

Ръководството представлява лесен за ползване справочен инструмент, който улеснява ежедневната работа на съдиите както в региона, така и в световен мащаб. Особено полезно е то в обществата, които все още са в процес на преход, и където съдебната власт продължава да се бори за установяването и утвърждаването на пълна независимост.

За да продължи работата си по насърчаване на независимостта, безпристрастността и почтеността на съдебната власт, групата от съдии на Мрежата полагат значителни усилия за разработване на Приложение към Ръководството, което да събере на едно място съответните решения и jurisprudence от международни и европейски съдилища по въпросите на независимостта, безпристрастността и почтеността на съдебната власт. В приложението са посочени съответните международни стандарти, използвани от редица правораздавателни органи, и служи като полезно допълнително средство за повсеместно насърчаване на международните стандарти за независимост, прозрачност и отчетност на съдебната власт.

Ръководството и Приложението са отражение на изключителната ангажираност на времето и усилията на съдиите от Мрежата, взели участие в този проект. Те извършват обширни самостоятелни изследвания и редакции, като периодично се събират в Института, за да координират работата си и да си сътрудничат помежду си. Дълбоко признателни сме им за тяхната отдаденост, умения и познания както при разработването на концепцията на този проект, така и при изпълнението му.

Този проект е отражение на основната мисия на Институт CEELI като независима, неправителствена организация, насочена към подпомагане на юристите, отдадени на върховенството на закона. Тези усилия показват начина, по който работим със съдиите и другите юристи по оказването на подкрепа за постигане на една честна, прозрачна и ефективна съдебна власт, утвърждаване на демократичните институции, борба с корупцията и изграждането на уважение към правата на човека. Дълбоко признателни сме за работата на многото съдии в целия регион, които дадоха своя принос за съставянето на това Ръководство.

Джулия Фромхолц

Изпълнителен директор, Институт CEELI, Прага

Съдия, Кристи Данилей,
Ръководител проект

ВСТЪПИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

За съдебната система и нейните ценности

Правосъдната система е основополагаща за върховенството на закона. Мисията ѝ е да защитава правата на човека и да поддържа обществения ред. Управлението на правосъдната система се осъществява от съдии с подкрепата на адвокати и прокурори.

За да могат съдиите да гарантират върховенството на закона докато изпълняват коректно задълженията си, те се нуждаят от закон и специални гаранции: независимост и безпристрастност. Това са права, но също и задължения. Върховенството на закона и приемането на неговите ценности и принципи изискват доверие в правосъдната система. А за да е налице доверие в системата е необходимо специалистите в областта на съдебната власт да могат да предложат надеждност. Те трябва да притежават безупречно поведение и достойна за подражание професионална етика. Следователно е налице още едно изискване: почтеност.

Тези три думи – независимост, безпристрастност и почтеност – са стълбовете на една здрава правосъдна система.

Безпристрастността е върховната ценност, която обхваща като условие и като гаранция останалите две. Неприкосновеността е морална ценност. Тя се отнася до вътрешното аз на човека, а за съдиите означава да анализират фактите въз основа на приложимото право по добре балансиран начин, без предразсъдъци и пристрастия по делото, по което работят, и без да действат по начин, който би облагодетелствал интересите на някоя от страните по него. Неутралитетът на съдиите се гарантира от правила за несъвместимости, ограничения и конфликти на интереси. Дори и изражението е само по себе си ценност: не е достатъчно съдията да бъде неутрален; необходимо е да бъде видян и като такъв от ползвателите на услугите на правосъдната система.

Независимостта е външна характеристика. Познавайки се на теорията за разделението на властите, независимостта на правосъдната система се прилага както за правосъдната система като институция, система, но и за отделните съдии, които се произнасят с решение по конкретни дела. Съдиите трябва да могат да изпълняват професионалните си задължения без намеса от страна на изпълнителната или законодателната власт, техните висшестоящи в йерархията, заинтересовани страни или групировки с икономически интереси. Важно е да се разбере, че принципът на независимост на съдебната власт е установен не с цел лична облага на самите съдии, а с цел защита на хората от злоупотреби с властта. Следователно независимостта не е привилегия на съдията, а полза за обществото. Затова и независимостта не е само право на съдиите, но и тяхно задължение.

Докато независимостта на съдията е залегнала в професионалния му статут, неутралността е въпрос по-скоро на характера на личността. Първото означава, че не трябва да е налице каквото и да било подчинение, докато последното означава липса на предразсъдък, страст, слабост или лични чувства. Първото следва да се разглежда във връзка с трети лица, докато последното се анализира във връзка със самия съдия.

Почтеността е вътрешна черта на характера, което означава, че лицето действа в съответствие с конкретни принципи и ценности, без да прави компромиси нито на работното си място, нито в личния си живот. Това означава честно, добросъвестно, коректно и усърдно изпълнение на професионалните задължения. Всъщност неприкосновеността се проявява в изпълнението на съдебните актове обективно, при пълно равенство, при спазване на законовите условия, изцяло в името на пълната законосъобразност на акта. В правосъдната система почтеността е много повече от ценност – тя е необходимост.

Почтеността се анализира от две различни гледни точки: „върховенство на закона“, при което почтеността се отнася до професионализма на представителя на властта (вътрешна почтеност); и „демокрация“, при която почтеност се отнася до отговорността, която правосъдната система и нейните институции носят по отношение на обществеността с цел спечелване на обществено доверие (почтеност от външна гледна точка). Видно е обаче, че в крайна сметка и двете гледни точки сочат към едно и също нещо: личната почтеност на представителя на властта. Когато ценностите деградираат, нещата прерастват в това, което ние наричаме „корупция“.

За стандартите и нашия проект

Демократичното общество почива на правосъдната система. Без правосъдна система всичко ще рухне в един миг. Правосъдието е дълг на всеки човек и именно чрез правосъдието ние се обръщаме към хората – ето защо то трябва да бъде бързо, надеждно и компетентно.

По отношение на правото на справедлив процес пред независим и безпристрастен съд и изискването за подобаващо поведение на съдиите, съществува широк кръг от международни инструменти, които принадлежат на международната съдебна *Corpus Iuris*. Те са отражение на опасенията на различните международни или регионални междуправителствени или неправителствени органи относно укрепването на ролята на съдебната власт. Тези правни актове, обвързващи или необвързващи, съставляват основата на съвкупност от правни стандарти, които от своя страна биха могли да доведат до консолидиране на съдебната власт във връзка с други власти, с цел избягване на конфликти на интереси и повишаване на професионализма на съдиите.

Преди няколко години започнахме изграждането на една нова съдебна култура в СЕЕЛ – културата на „трите принципа“: „независимост, безпристрастност и почтеност“. Необходимо е да разберем какво точно означава това, за да го приложим в държавите си. Ето защо преди една година предложих да събера на едно място всички конвенции, препоръки, резолюции и декларации и да ги систематизираме като вземем под внимание конкретни теми/ключови думи. За екип от 10 съдии и експерти в областта на правото това беше важна и трудна задача. Споделихме опит, приключихме работата си и сега разполагаме с един много важен инструмент: едно единствено място, където заинтересованите лица могат да открият минимума стандарти за своите национални правни и съдебни системи.

Използвахме само общодостъпни източници на информация. Ето защо качихме ръководството на нашия уеб сайт и ще споделяме с обществеността цялата документация, която открием в интернет. Разбира се ще актуализираме нашата база данни в случай на необходимост. Планираме догодина да продължим работата по проекта като представим съответната юриспруденция относно трите „Н“-та.

Кристи Данилей, Съдия, Румъния

ЗА АВТОРИТЕ

Гьоргий Андонов, Съдия
Северна Македония

Понастоящем съдия Гьоргий Андонов работи в Първоинстанционен съд –Щип, Република Северна Македония. Възпитаник е на Факултета по право на Университет „Св. Св. Кирил и Методий“ в Скопие. През 2010 г. е назначен на длъжност съдия, специализиращ в областта на наказателните дела. През 2019 г. е назначен за Председател на Първоинстанционен съд – Щип.

Съдия Андонов е активен член на Асоциацията на съдиите на Северна Македония и понастоящем е в изпълнителния съвет. Участвал е в редица проекти на Асоциацията и е един от учредителите на Съдебния медиен съвет (JMC) към Асоциацията (осн. през 2018 г.). Той е съавтор на Ръководството за прозрачност на съдебната власт, публикувано от JMC.

Освен това съдия Андонов е член на многосекторния екип на Община Щип за превенция и защита срещу домашно насилие. Той е и преподавател към Академията за съдии и прокурори и е експерт по много проекти с национални и международни организации.

Катика Артукович, Съдия
Босна и Херцеговина

Съдия Катика Артукович е родена в Любуски, Босна и Херцеговина, през 1980 г. Бакалавърската си степен получава в Юридическия факултет в Загреб, Република Хърватия, през 2003 г., а през 2005 г. придобива юридическа правоспособност в Сараево. Започва кариерата си през 2003 г. като стажант-юрист, а през 2006 г. започва работа в Районен съд – Любуски, след което, през 2009 г., става съветник-експерт в същия съд.

През 2017 г. е назначена за съдия, като понастоящем работи в Кантонален съд – Широки Бриег. Съдия Артукович е преподавател по наказателно право в Центъра за обучение на съдии и прокурори във Федерация Босна и Херцеговина. Тя е и съавтор на няколко книги, статии и публикации, вицепрезидент на Работната група за сигурност на съдебните институции и съдебните служители към Висшия съдебен и прокурорски съвет в Босна и Херцеговина, както и вицепрезидент на Асоциацията на съдиите във Федерация Босна и Херцеговина.

Шота Бичия, Съдия
Грузия

От 2014 г. съдия Шота Бичия работи в Окръжен съд – Зугдиди, Грузия, в състава на който влизат мировите съдилища в Цаленджиха, Чхороцку и Местия. В продължение на две години е работил и като съдия в окръжен съд Гали-Гулрифши и Очамчире-Ткварчели. Бил е преподавател във Висшето училище по правосъдие в Грузия през 2017 г., и лектор, асистент и доцент, както и член на научноизследователския институт към факултетите по право на няколко университета в периода 2010 г.– 2018 г. Работил е и като съдебен помощник в Апелативен съд – Тбилиси, Наказателно отделение, от 2006 г. до 2012 г., както и като адвокат в адвокатска кантора от 2004 г. до 2006 г.

Съдия Бичия е завършил докторантура във Факултета по право към Държавен университет „Иван Джавахишвили“ – Тбилиси през 2010 г. и му е присъдена образователна и научна степен „доктор по право“. Той е сертифициран по ISO преподавател по методология на обучението за възрастни в DBB Akademie, сертифициран от HELP преподавател по обучение по правата на човека за практикуващи юристи, и сертифициран преподавател към Съвета на Европа по международно хуманитарно право, наказателно преследване и правораздаване по дела за извършени киберпрестъпления, и събиране и оценяване на цифрови доказателства.

В момента г-н Андрей Божиновски е докторант във Факултета по право в Загреб, Хърватия, Катедра по наказателно право. Работи и като юрисконсулт в Асоциацията на съдиите на Северна Македония. Магистърска степен по право получава през 2012 г. във Факултета по право в Скопие. Работи с Институт CEELI по постигането на напредък в областта на върховенството на закона в Прага, OSCE, OSCE–ODIHR във Варшава и DCAF–Женевски център за управление на сектора за сигурност, като предоставя юридически експертни услуги по проекти, насочени към защита на правата на човека, достъпа до правосъдие, върховенството на закона, реформата в сектора на разузнаването, насърчаването на независимостта на съдебната власт и разширяване на възможностите за правораздаване, включително дистанционни съдебни процеси.

Андрей Божиновски
Загреб, Хърватия

Оказвал е логистична и юридическа подкрепа за създаването на Консултативния съвет по съдебна етика на Северна Македония и е участвал като съавтор в създаването на нов Кодекс на съдебна етика за съдии и съдебни заседатели. Нещо повече, като координатор на проекта за укрепване на прозрачността на съдебната власт, той и неговият екип, в сътрудничество с Отдел INL към Посолството на САЩ в Скопие, създават първия Съдебен и медиен съвет в Северна Македония като платформа за водене на диалог между съдиите и журналистите. В сътрудничество с Посолството на САЩ в Скопие той координира програма за съдебен ментор за съдии от Македония и САЩ за борба с корупцията. Възпитаник е на международната програма на Държавния департамент на САЩ за обучение по лидерство за млади лидери, на тема „Външната политика и правата на човека“.

Кристи Данилей, Съдия
Румъния

Кристи Данилей е съдия от 1998 г. Докторската си степен по наказателно процесуално право получава през 2013 г. От 2005 г. до 2007 г. съдия Данилей е съветник на Министъра на правосъдието на Румъния. От 2008 г. е и преподавател в Националния институт за съдии и прокурори в областта на съдебната етика и деонтологията. От 2011 г. до 2016 г. е член на Висшия съдебен съвет на Румъния.

Бил е член и лидер на редица национални и международни организации за защита на независимостта на правосъдната система и насърчаване на неприкосновеността на съдиите. Подкрепя активно гражданските програми, като напр. обучението по право в училищата и ролята на правото за обикновените граждани.

От 2012 г. е член на Основната група на Централно- и източноевропейската съдебна мрежа за обмен – CEELI и ръководи проекта относно Наръчник по независимост, безпристрастност и почтеност на съдебната власт: Тематичен сборник с международни стандарти, политики и най-добри практики.

Ладислав Дерка е съдия от 1992 г. и понастоящем работи във Висшия съд в Прага, Чешка република. Преди да стане съдия е работил като консултант в частна фирма. Съдия Дерка е член и на Чешкия съдийски съюз (CUJ), както и член на Етичния съд на CUJ. Съдия Дерка е съавтор на Насоките на CUJ относно етичните граници на дейността на съдиите в социалните мрежи.

Ладислав Дерка, Съдия
Чешка република

Работи в сътрудничество и с Висшето училище по право в Прага и е член на редакционната колегия на юридическите списания „Judge“ и „The Commercial Law“. Работил е още и като експерт и преподавател за проекта на CEELI в Тунис относно независимостта на правосъдната система. Преди присъединяването на Чешката република към Европейския съюз съдия Дерка си сътрудничи тясно с ЕС, включително с нидерландския съдия Ян Нидженхов, който е съдействал на чешката правосъдна система при изпълнението на условията за присъединяване към ЕС.

Вера Доборжинидзе, Съдия
Грузия

От юни 2017 г. съдия Вера Доборжинидзе е съдия в Тбилиски градски съд, Грузия. Магистърската си степен по корпоративно право получава от Хумболдски университет –Берлин. Преди да стане съдия г-ца Доборжинидзе е била член на Адвокатската колегия на Грузия в продължение на повече от 10 години, като е открила и управлявала адвокатска кантора, и е практикувала като адвокат. Понастоящем адвокат Доборжинидзе е член на Международната асоциация на жените съдии (IAWJ).

Давър Дубравика, Съдия
Хърватия

Давор Дубравика е съдия в Наказателното отделение на Районен съд – Задар, Хърватия, и говорител на съда. Завеждащ е бил на Независимия сектор за борба с корупцията към Министерство на правосъдието на Хърватия, където е отговарял за разработването на политиката на Хърватия за борба с корупцията, изготвянето на законопроекти за борба с корупцията и координиране и мониториране на изпълнението на политиката за борба с корупцията и стратегическите мерки. По време на преговорите по присъединяването на Хърватия към ЕС той е бил член на работната група по Глава 23 (съдебна власт и основни права), координирайки дейността на всички участващи заинтересовани страни в борбата с корупцията.

От 2011 г. до 2018 г. е бил Председател на Регионалната инициатива за борба с корупцията на Югоизточна Европа (RAI). Работи като експерт на ОИСР и ЕК по партньорски проверки на системите за борба с корупцията и неприкосновеността на съдебната власт в Молдова, Грузия, Украйна, Черна гора и Армения, както и експерт и преподавател в проектите за борба с корупцията и съдебната власт в Черна гора, Сърбия, Казахстан, Грузия, Тунис, Египет, Албания, Филипините, Узбекистан, Мароко, Тюркменистан, Малдивите, Турция и Северна Македония.

Ксения Флак-Макитан,
Съдия
Хърватия

Ксения Флак-Макитан е съдия в Търговския съд във Вараждин, Хърватия, от 2002 г. Съдия Флак-Макитан е спомогнала за представянето в Съда на различни проекти за цифровизация, като Съдът често е избран за пилотски съд за тестване на електронните услуги, предоставяни от Министерство на правосъдието и Публичната администрация.

Ежедневната ѝ работа включва основно граждански дела, дела по несъстоятелност и дела на секретаря на съда. Повече от десет години работи като зам.-председател на Съда. През октомври 2021 г. представя на Съда съдийството от разстояние и продължава работата по развиване на компетенции в тази област.

Домагой Фрѐнтик, Съдия
Хърватия

Домагой Фрѐнтик е съдия в съдилищата по граждански дела и трудовоправни спорове в Хърватия от 1999 г. след завършване на обучението си по право във Факултета по право на Университет – Загреб. Работи и като зам.-председател, а по-късно и като Председател на Съда по трудовоправни спорове в хърватската столица Загреб, както и като Съдия по дисциплинарните дела (Състав за държавни служители/административен персонал) в Отдела по публична администрация и Камара на архитектите на Хърватия. Член е на Държавната комисия за синдикалните организации.

Съдия Фрѐнтик е автор и съавтор на множество писмени и устни презентации, както и на редица учебници и ръководства; бил е и лектор (във Факултета по право на Университет – Загреб, Съдебната академия и други институции) и член на различни експертни групи или комисии в областта на гражданското право, трудовото право/правото за държавните служители, гражданското процесуално право и правото в областта на недопускане на дискриминация.

Като експерт по юридическите въпроси той е участвал в редица международни правни и съдебни проекти (ERA, CDCJ, EJTN, ABA/CEELI, ILAC, IVLP и др. в Централна/Източна Европа, региона на Близкия изток и Северна Африка, Централна Азия и други) относно международното право, правото в областта на недопускане на дискриминация и трудовото право, съдебната етика, върховенството на закона, изграждане на капацитет и управление на съдилищата. От 2014 г. съдия Фрѐнтик е почетен гражданин на Щата Небраска, Съединени американски щати.

Марела Йевтович, Съдия
Босна и Херцеговина

Марела Йевтович е родена в Баня Лука, Босна и Херцеговина, през 1973 г. От 2008 г. е назначена за съдия в Основен съд – Баня Лука. Работи и в международни и неправителствени организации и държавни институции. Кариерата си започва в офисите на Международния комитет на червения кръст (ICRC), военните наблюдатели на ООН (UNMO), Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (OSCE) и Силите за прилагане на ООН (IFOR) в Баня Лука, Пърнявор, Добой и Бръчко, където е работила в отдела за задържане и закрила; отдела за разпространение, изнасяла е лекции по Женевските конвенции и международното хуманитарно право, откривала е офиси на OSCE за първите следвоенни избори, информирала е международни наблюдатели за изборите и е изнасяла лекции по изборни правила и етичния кодекс.

След завършване на Факултета по право в Белград е работила като адвокат/консултант за различни национални и международни организации, предоставяйки консултации по въпроси, свързани със защита на гражданите–жертви на войната в Босна и Херцеговина и изготвяне на законопроекти за електроенергията. Работила е и като адвокат на ответника в Международния наказателен трибунал за бивша Югославия (ICTY) от 1999 г. до 2004 г., в Дирекция за приватизация на Република Сръбска“ по приватизацията на стратегически предприятия. Била е завеждащ отдела за устройство на територията в Община Челинац и завеждащ правния отдел в Държавната комисия а енергийно регулиране. Била е представител на Комисията по всички административни и съдебни производства и е изпълнявала други правни дейности в рамките на юрисдикцията на Комисията.

Наталия Машкевич,
Съдия
Полша

От 2015 г. Наталия Машкевич работи като съдия по наказателните дела в Окръжен съд– Средместие, Варшава, и като член на Асоциацията на полските съдии „Iustitia“ – най-голямата съдийска асоциация в Полша, целта на която е защита на основните ценности на демокрацията в Полша като държава–членка на Европейския съюз, а именно: гражданските права и свободи. В рамките на Iustitia Наталия Машкевич участва основно в проекти за международно сътрудничество. Преди назначаването си като съдия е работила в продължение на 10 години като прокурор както в Окръжната, така и в Районната прокуратура във Варшава.

Притежава магистърска степен по право от Варшавския университет и завършва с отличие курс на обучение по английско право и право на Европейския съюз, предложено от Центъра по английско и европейско право към Варшавския университет сътрудничество с Факултета по право на Кеймбриджи университет. През 2011 г. съдия Машкевич участва в курс за съвместни следствени групи в Лион, Франция, организиран от Европейската мрежа за съдебно обучение (EJTN) и Европейския полицейски колеж (CEPOL). Участвала е и в програми за краткосрочен обмен в Рига, Латвия, организирани от EJNT през 2019 г. Участието в тези програми засили убеждението ѝ, че сътрудничеството и обмена на практики между членовете на съдебната власт от различни държави играе важна роля за постигането на напредък в областта на върховенството на закона.

Лазар Нанев, Съдия
Северна Македония

Лазар Нанев е роден през 1969 т. в Кавадарци, Северна Македония. Докторската си степен по наказателно право получава от Факултета по право в Скопие. Понастоящем работи като съдия в основен съд–Кавадарци, на който преди това е бил председател в продължение на четири години. От 2013 г. е доцент във Факултета по право на Университет „Гоце Делчев“ в Щип, където се занимава с образователни и научни изследвания и преподава наказателно право. Участвал е в редица семинари и работни срещи като лектор по въпроси, свързани с независимостта и неприкосновеността на съдебната система.

Съдия Нанев съставя и законодателство, свързано с детското правосъдие и е бил избран от Министерство на правосъдието за член на комисията по изготвяне на План за действие за защита правата на децата. Участва и в работната група за преразглеждане на наказателния процесуален закон на Македония. Член е на изпълнителния съвет на Асоциацията за наказателно право и криминология, Съвета за бюджета на съдилищата (2006-2007), Борда на Полицейската академия (2005 - 2008) и Борда на FFM. Член е и на работната група по стандартизация на програмата за автоматизирана информационна система за управление на съдебни дела (ACCMIS) в съдилищата и на комисията за изготвяне на Процедурния правилник на съда.

Левент Симон, Съдия
Унгария

Със своя няколкогодишен стаж в съдебната система в областта на гражданските дела и международните съдебни стандарти съдия Левент Симон е щастлив от предоставената му възможност да използва знанията и уменията си, за да помогне на съдебната власт да разбере и приеме своята роля и отговорности. Той вярва, че успехът на този проект може да засили съдебното сътрудничество и да допринесе за изграждането на взаимно доверие.

Съдия Симон работи в системата на съдилищата от 1995 г. и има натрупан опит на почти всички нива в съдебната система, включително като член на Националния съдийски съвет в продължение на шест години. Понастоящем е съдия в Градски съд–Гьодьольо, Унгария.

Съдържание

I.	ЗАЩО Е НЕОБХОДИМА НЕЗАВИСИМА СЪДЕБНА ВЛАСТ.....	20
I. 1.	КУЛТУРА НА НЕЗАВИСИМОСТ.....	20
I. 2.	ЗАДЪЛЖЕНИЕ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДНАТА СИСТЕМА.....	24
I. 3.	ВЪРХОВЕНСТВО НА ПРАВОТО И ПРАВОСЪДИЕ	30
I. 4.	ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС.....	45
I. 5.	УСЛОВИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ	68
I. 6.	ПРИНЦИПЪТ НА ЕСТЕСТВЕННОТО ПРАВО	69
I. 7.	СПЕЦИАЛНИ СЪДИЛИЩА	71
I. 7.1.	ВОЕННО СЪДОПРОИЗВОДСТВО	72
I. 7.2.	ДРУГИ СПЕЦИАЛНИ СЪДИЛИЩА.....	79
II.	ИНСТИТУЦИОНАЛНА НЕЗАВИСИМОСТ.....	84
II. 1.	СМИСЪЛ И ЗНАЧЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ.....	84
II. 2.	СВОБОДА ОТ НЕПРАВОМЕРНО ВЪНШНО ВЛИЯНИЕ	90
II. 3.	ПРИНЦИПЪТ ЗА РАЗДЕЛЕНИЕ НА ВЛАСТИТЕ	97
II. 4.	СЪДЕБНАТА И ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ	104
II. 5.	СЪДЕБНАТА И ЗАКОНОДАТЕЛНАТА ВЛАСТ	113
II. 6.	МЕДИИТЕ И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ	118
II. 7.	СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ	123
II. 8.	ОКОНЧАТЕЛЕН ХАРАКТЕР НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ.....	130
II. 9.	НЕЗАВИСИМОСТ ПО ОТНОШЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ВЪПРОСИ	132
II. 10.	КОМПЕТЕНТНОСТ НА СЪДЕБНИТЕ ОРГАНИ.....	136
II. 11.	ИНСТИТУЦИОНАЛНА ОЦЕНКА	139
II. 12.	СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ПОЛОВОТЕ	141
III.	ЛИЧНА НЕЗАВИСИМОСТ	147
III. 1.	НЕЗАВИСИМОСТ ПРИ ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ.....	147
III. 2.	СЪДИИТЕ И ДРУГИТЕ СЪДИИ ИЛИ УПРАВЛЕНИЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА	152
III. 3.	ПОДБОР И ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ	161
III. 3.1.	ИЗИСКВАНИЯ ЗА НАЗНАЧЕНИЯТА ИЛИ ПОВИШЕНИЯТА.....	166
III. 3.2.	НАЗНАЧЕНИЯТА И КОНСУЛТАТИВНИТЕ ОРГАНИ	206
III. 3.3.	РОЛЯТА НА СЪДЕБНИЯ СЪВЕТ В ПРОЦЕДУРАТА ПО НАЗНАЧЕНИЕ	213
III. 3.4.	ПРОВЕРКИ ЗА СИГУРНОСТ ЗА СЪДИИТЕ.....	217
III. 3.5.	ИЗБОР ЧРЕЗ ВСЕОБЩО ГЛАСУВАНЕ.....	218
III. 3.6.	НАЗНАЧАВАНЕ СЪС СРОК ЗА ИЗПИТВАНЕ	221
III. 3.7.	ПРЕМЕСТВАНЕ НА СЪДИИ	223

III. 3.8. АТЕСТИРАНЕ НА СЪДИИ	226
III. 4. ЗАЕМАНЕ НА СЪДИЙСКА ДЛЪЖНОСТ И НЕСМЕНЯЕМОСТ	243
III. 5. ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ И ФИНАНСОВО ОБЕЗПЕЧЕНИЕ	256
III. 6. ОБУЧЕНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ	265
III. 6.1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ.....	265
III. 6.2. ОРГАНЪТ, ОТГОВОРЕН ЗА ОБУЧЕНИЕТО.....	277
III. 6.3. НАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ	282
III. 6.4. ТЕКУЩО ОБУЧЕНИЕ.....	286
III. 6.5. СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ НА СЪДИИТЕ	294
III. 6.6. ОБУЧЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ ПО МЕЖДУНАРОДНИ И ЕВРОПЕЙСКИ СТАНДАРТИ.....	297
III. 6.7. ВЪВЕЖДАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ И ОБУЧЕНИЕ.....	299
III. 7. СВОБОДАТА НА ИЗРАЗЯВАНЕ НА МНЕНИЕ И СДРУЖАВАНЕ	300
III. 8. ФИЗИЧЕСКАТА СИГУРНОСТ И ЗАЩИТАТА НА СЪДИИТЕ	312
IV. СЪДЕБНИ СЪВЕТИ	314
IV. 1. ОСНОВНА МИСИЯ.....	314
IV. 2. СЪСТАВ НА СЪДЕБНИЯ СЪВЕТ	325
IV. 3. ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СЪВЕТА.....	341
IV. 4. ФУНКЦИОНИРАНЕ.....	342
IV. 5. ПРАВОМОЩИЯ.....	347
V. РЕСУРСИ, ЕФИКАСНОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ	365
V. 1. ОБЩИ АСПЕКТИ НА РЕСУРСИТЕ	366
V. 2. БЮДЖЕТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ.....	385
V. 3. УСЛОВИЯ НА ТРУД	399
V. 4. ЦИФРОВИЗАЦИЯ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТЕХНОЛОГИИ.....	407
V. 5. АЛТЕРНАТИВНИ СПОСОБИ ЗА РАЗРЕШАВАНЕ НА СПОРОВЕ.....	409
V. 6. АДМИНИСТРАЦИЯ НА СЪДИЛИЩАТА	413
V. 7. МЕЖДУНАРОДНИ ИЗМЕРЕНИЯ	427
V. 8. ПОДБОР И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДЕЛАТА.....	428
VI. ЗАДЪЛЖЕНИЯ И ОТГОВОРНОСТИ (ОТЧЕТНОСТ)	435
VI. 1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ	435
VI. 2. СЪДЕБНИ ФУНКЦИИ – РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО ...	441
VI. 3. ЗАДЪЛЖЕНИЯ.....	444
VI. 4. ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ	449
VI. 4.1. СЪДЕБЕН ИМУНИТЕТ.....	450
VI. 4.2. НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ.....	456
VI. 4.3. ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ	458

VI. 4.4. ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ	463
VI. 4.5. НАДЛЕЖНО ПРОВЕЖДАНЕ НА А ПРОИЗВОДСТВОТО И ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ОБЖАЛВАНЕ НА АКТОВЕТЕ ПО ДИСЦИПЛИНАРНИ ДЕЛА.....	475
VI. 5. ПОЛИТИКА ЗА СЪОБЩАВАНЕ НА НЕРЕДНОСТИ.....	482
VI. 6. ПРОЗРАЧНОСТ	486
VI. 7. ИНФОРМИРАНЕ И ОБРАЗОВАНИЕ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА	506
VII. ЕТИКА НА СЪДИИТЕ – КАК ТРЯБВА ДА БЪДАТ ФОРМУЛИРАНИ СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА СЪДИИТЕ	512
VII. 1. ЦЕННОСТИ/КАЧЕСТВА	512
VII. 1.1. ЕТИЧЕН КОДЕКС.....	512
VII. 1.2. НЕЗАВИСИМОСТТА КАТО ЛИНИЯ НА ПОВЕДЕНИЕ	544
VII. 1.3. БЕЗПРИСТРАСТНОСТ	550
VII. 1.4. ПОЧТЕНОСТ	586
VII. 1.5. БЛАГОПРИЛИЧИЕ.....	596
VII. 1.6. ВЪЗДЪРЖАНОСТ И ДИСКРЕТНОСТ	601
VII. 1.7. СТАРАНИЕ	619
VII. 1.8. УВАЖЕНИЕ И УМЕНИЕ ЗА СЛУШАНЕ.....	622
VII. 1.9. ЕДНАКВО ОТНОШЕНИЕ.....	623
VII. 1.10. КОМПЕТЕНТНОСТ	627
VII. 1.11. ПРОЗРАЧНОСТ	630
VII. 1.12. КОНФИДЕНЦИАЛНОСТ.....	632
VII. 2. КАЧЕСТВАТА ИЛИ ДОБРОДЕТЕЛИТЕ НА СЪДИЯТА.....	634
VII. 2.1. МЪДРОСТ.....	634
VII. 2.2. ЛОЯЛНОСТ.....	635
VII. 2.3. ЧОВЕЧНОСТ.....	636
VII. 2.4. СМЕЛОСТ.....	637
VII. 2.5. СЕРИОЗНО ОТНОШЕНИЕ И БЛАГОРАЗУМИЕ.....	638
VII. 2.6. РАБОТА	639
VII. 2.7. УМЕНИЕ ЗА СЛУШАНЕ И КОМУНИКАЦИЯ.....	640
VIII. БОРБА С КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ.....	641
VIII.1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ	641
VIII. 2. ПОЛИТИКИ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА КОРУПЦИЯТА.....	671
Повишаване на способността на съдебната власт за ограничаване на корупцията	689
ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО.....	689
VIII. 3. ПОЛИТИКИ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА	693
АНЕКСИ 1: СПИСЪК НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ – ИЗТОЧНИЦИ	719
ПРИЛОЖЕНИЕ КЪМ РЪКОВОДСТВОТО ЗА НЕЗАВИСИМОСТ, НЕУТРАЛИТЕТ И НЕПРИКОСНОВЕНОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ.....	732

I. ЗАЩО Е НЕОБХОДИМА НЕЗАВИСИМА СЪДЕБНА ВЛАСТ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Независимост на съдебната власт

3. Независимостта на съдебната система изисква:

a. съдебната власт да разрешава въпросите от нейната компетентност в съответствие с безпристрастната си оценка на фактите и разбирането на правото без неправомерни влияния, преки или косвени, от каквито и да било източници;

b. независимостта принадлежи както на съдебната власт като институция, така и на всеки отделен съдия във връзка с дело, разпределено на съответния съдия; и

c. никой съдия да не се произнася редовно по дело поради страх или очакване за услуга от какъвто и да било източник или заради каквото и да било неправомерно влияние.

4. Поддържането на независимостта на съдебната система е от съществено значение за постигането на нейните цели и правилното упражняване на функциите ѝ в едно свободно общество, следващо принципа на правовата държава.

a. Съдиите трябва да показват и насърчават високи стандарти на юридически познания и етично поведение в съда, за да засилят общественото доверие в съдебната власт, което е основополагащо за поддържането на независимост на съдебната власт;

b. Безпристрастността и създаването на впечатление за безпристрастност са от съществено значение за правилното изпълнение на съдебната длъжност. Те се отнасят не само за самото решение, но и за процеса, чрез който се взема решение.

I. 1. КУЛТУРА НА НЕЗАВИСИМОСТ

СЪЗДАВАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА КУЛТУРА НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, изменение на Международните стандарти за независимост на съдебната власт от вр. Скопий, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 2008 г.

1.4 Всяко общество и всички международни структури, трибунали и съдилища следва да се стремят да създадат и поддържат култура на независимост на съдебната власт, която е от съществено значение за демокрацията, свободата, правовата държава и правата на човека в националната система за държавно управление и е необходима основа за световен мир, справедлива световна търговия, глобализирани пазари и изгодни международни инвестиции.

1.4.1 Културата на независимост на съдебната власт се създава въз основа на пет важни и значими аспекта: създаване на институционална структура, изграждане на конституционна инфраструктура, въвеждане на нормативни разпоредби и конституционни гаранции, създаване на съдебни договорености и съдебна практика и поддържане на традиция на етика и етичен кодекс на съдебната система.

1.4.2 Институционалните структури регулират въпросите, свързани със статута на съдиите и компетентността на съдилищата.

1.4.3 Конституционната инфраструктура съдържа в конституцията основните разпоредби за защита на съдебната система съгласно описаното в настоящите стандарти.

1.4.4 Нормативните разпоредби излагат подробно основните конституционни принципи за независимост на съдебната система и безпристрастност.

1.4.5 Съдилищата допълват конституционната инфраструктура и нормативните разпоредби с допълнителни тълкувания и съдебна практика за различните аспекти на изпълнението на работата на съдиите и съдилищата.

1.4.6 Етичните традиции и кодекса за поведение на съдиите обхващат официалните и неофициалните сфери на дейност на съдията и предпазват материалната независимост на съдията от зависимости, свързаности и дори по-малко интензивните ангажираности, които биха поставили под съмнение неутралността на съдебната система.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

I Въведение

3. Значимост на ефективните правосъдни системи

2. Независимост

Независимостта на правосъдието гарантира справедливостта, предвидимостта и сигурността на правната система и поради тази причина е жизненоважна за спечелване на доверието на гражданите и бизнеса в правната система. Независимостта на съдебната власт защитава гражданите от властта на правителството на държавата. Следователно, независимостта на съдебната система е от съществено значение по отношение на обществото като цяло и по отношение на конкретните страни по всеки спор, по който трябва да се произнесат съдии, както и по отношение на законодателната и изпълнителната власт.

Важно е да се отбележи, че формалната независимост не е достатъчна за постигане на гореописаните цели. В допълнение е необходимо гражданите и бизнесът да възприемат съдебната система като независима, за да получи тя тяхното доверие. Независимостта е изискване, което засяга множество, ако не и всички аспекти, свързани със съдебната власт. Тя определя начина на назначаване и оттегляне на съдиите, начина им на обучение, начина на разпределяне на делата между съдиите, както и други аспекти.

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Съвет по правата на човека, юни 2017 г.

A3. Върховенство на правото, разделение на властите и независимост на съдиите и юристите

14. Независимостта на съдебната власт е от основно значение за защитата на правата на човека, демокрацията и върховенството на правото. През 1985 г. Общото събрание одобри Основните принципи за независимостта на съдебната власт. Тази независимост, както е посочено в Основните принципи, следва да бъде гарантирана от държавата и да е залегнала в Конституцията или законодателството на държавата.

СЪВЕТ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА, ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ и КУЛТУРНИ ПРАВА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ,

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ПО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Диего Гарсия-Саян, 9 юни 2017 г., Съвет по правата на човека, док. на ООН A/HRC/32/34

47. Националните правила и стандарти за важни поради редица причини. Те имат както символично, така и правно значение и информират обществеността за типовете поведение, които са приемливи, както и тези, които са забранени. Преразглеждането на националните нормативни разпоредби с цел утвърждаване на изискванията за независимост на съдиите, юристите и прокурорите, е задължително за не една държава.

48. Само нормите обаче не са достатъчни. Те изискват правна култура, подкрепяща върховенството на закона, в която зачитането на независимостта на съдиите и юристите играе ключова роля. Такава правна култура се създава както чрез формално образование, предоставяно от юридически учебни заведения и учебни заведения в областта на правосъдието, така и чрез неформално образование, което изисква политическите действия и сигнали, включително на най-високо равнище в държавното управление, да отправят адекватни послания, подчертаващи значението на зачитането и прилагането на тези правила. Важна роля в тази насока трябва да играят държавните служители, политическите и социалните лидери и членовете на академичната общност. Официалната позиция срещу независимостта на съдиите, юристите и/или прокурорите, дори и да не бъде последвана от конкретно действие, допринася за делегитимиране на съдебната власт и подкопаване на основния механизъм за мирно уреждане на спорове и осигуряване на ефективни мерки за защита на жертви на нарушение на човешките права, който е на разположение на демократичните общности.

49. Както се установи по-горе, в наши дни съществува стабилен набор от международни правни норми, стандарти и принципи, имащи за цел да осигурят и засилят независимостта и целостта на правосъдната система. В голям брой държави също е въведен всеобхватен набор от национални правила и принципи. Въпреки това независимостта не следва да се приема за даденост. В действителност гарантирането на независимостта изисква непрекъснато внимание и проследяване, за да се установяват и преодоляват всички нови и повторно проявяващи се проблеми и предизвикателства, породени от обществени, политически и икономически промени. Тези предизвикателства изискват правилни действия от държавите, както и адекватно проследяване от гражданското общество и други заинтересовани страни.

64. Специалният докладчик счита, че за действащите лица в съдебната система, останалите заинтересовани страни и международната общност е приоритет да бъдат информирани за състоянието и напредъка на конкретни сектори от съдебната система чрез система от показатели, които осигуряват достъп до съответната информация. Понастоящем в международната общност липсва такава всеобща система, която да е в състояние да осигурява последователна и цялостна информация за действителното положение на националните съдебни системи.

65. Специалният докладчик счита, че е необходимо и че в момента е подходящият момент да се разработи набор от показатели, които да предоставят точна и актуална информация за националните съдебни институции и начина, по който спазват международните стандарти за независимост на съдебната система. Показателите за съдебната власт имат потенциала да разкрият различните измерения на правосъдната система.

66. Накрая, специалният докладчик ще се стреми да засили разбирането на всеобщия характер и централното място на нейния мандат по отношение на защитата и утвърждаването на правата на човека. По този начин тя ще продължи да разглежда проблемите, които вече са адресирани от нейните предшественици, като достъпа до

правосъдие, цел за устойчиво развитие 16, независимостта и положението на прокурорите, почтеността и отчетността на съдебната власт и положението на юристите и, по-специално, пречките за независимото упражняване на професията им и тежките нарушения, извършвани срещу тях, както и ролята, която адвокатските колегии следва да заемат, за да защитят независимостта на юристите и укрепят върховенството на закона, съдебните дела срещу граждански граждани пред военни и специализирани съдилища и безнаказаността при нарушения на правата на човека, както и други проблеми, които изискват вниманието на мандата, както и на Съвета по правата на човека.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА СЪБЛЮДАВАНЕ НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Служба на ООН по наркотиците и престъпността (СНПООН), Глобална мрежа за съблюдаване на етичните норми в съдебната система, 2018 г.

Да положим допълнителни усилия, за да защитим съдиите, включително като гарантираме възможността да решават въпросите от тяхната компетентност безпристрастно, въз основа на фактите и в съответствие със закона, без каквито и да било ограничения, неправомерно влияние, стимули, натиск, заплахи или намеси, преки или косвени, от каквито и да е източници и на каквото и да е основание, и като гарантираме защитата на сигурността на мандата им.

Да подкрепим създаването и укрепването на контрола, оценката, дисциплинарните механизми и други механизми за отчетност, без да се накърнява независимостта на съдебната система.

6. Да подкрепим инициативи за насърчаване на прозрачността на съдебния процес и управлението на съдебните дела, както и при назначаването, избора, подбора, задържането, повишаването в длъжност и пенсионирането на председателите на съдилищата, съдиите, магистратите, други лица, заемащи съдебни длъжности, и персонала на съдилищата;

9. Отчитайки, че горепосочените цели следва да бъдат преследвани на световно ниво в полза на всеки регион, да дадем началото на Глобалната мрежа за съблюдаване на етичните норми в съдебната система, като платформа за взаимно обучение и подкрепа, и да приветстваме готовността на Службата на ООН по наркотиците и престъпността да подпомага тази мрежа;
и

10. Да приканим всички съдии и съдебни системи да се включат в Глобалната мрежа за съблюдаване на етичните норми в съдебната система.

I. 2. ЗАДЪЛЖЕНИЕ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО

АФРИКАНСКА ХАРТА ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И НАРОДИТЕ, Африканска комисия по правата на човека и народите, 1981 г.

Чл. 26 Държавите – страни по настоящата Харта са задължени да гарантират независимостта на съдилищата и следва да позволят създаването и усъвършенстването на подходящи национални институции, имащи задачата да утвърждават и защитават правата и свободите, гарантирани чрез тази Харта.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

I. Независимост на съдебната власт

Независимостта на съдебната власт следва да бъде гарантирана от държавата и да е закрепена в Конституцията или законодателството на държавата. Задължение на всички правителствени и други институции е да зачитат и съблюдают независимостта на съдебната власт.

ДОКУМЕНТ ОТ СРЕЩАТА В КОПЕНХАГЕН НА КОНФЕРЕНЦИЯТА ЗА ЧОВЕШКОТО ИЗМЕРЕНИЕ НА КССЕ, 1990 г.

5. Те тържествено декларират, че тези елементи на правосъдието, които са от съществено значение за цялостното проявяване на присъщото достойнство и равните и неотменими права на всички човешки същества, включват:

5.12. - гарантиране на независимостта на съдиите и безпристрастната дейност на обществената правосъдна система.

ДОКУМЕНТ ОТ СРЕЩАТА В МОСКВА НА КОНФЕРЕНЦИЯТА ЗА ЧОВЕШКОТО ИЗМЕРЕНИЕ НА КССЕ, 1991 г.

19. Участващите държави:

19.1- ще спазват международно признатите стандарти, свързани с независимостта на съдиите и практикуващите юристи и с безпристрастното функциониране на обществените съдебни служби, включително, наред с друго, Всеобщата декларация за правата на човека и Международния пакт за граждански и политически права;

19.2- ще осигурят, при изпълнението на приложимите стандарти и ангажименти, гарантиране на независимостта на съдебната власт и залягането ѝ в конституцията или законодателството на държавата, както и че ще се спазва на практика, като обръщат особено внимание на Основните принципи за независимостта на съдебната власт, които, наред с друго, предвиждат:

(i) забрана за неправомерно влияние върху съдиите;

(ii) предотвратяване преразглеждането на съдебните решения от административни органи, с изключение на правото на компетентните органи да смекчават или намаляват присъди, наложени от съдии, в съответствие със закона;

(iii) защитаване на свободата на изразяване и сдружаване на съдебната власт, при спазване на ограниченията, съответстващи на нейните функции;

(iv) гарантиране на подходяща квалификация, обучение и избор на съдиите на недискриминационна основа;

(v) гарантиране на несменяемостта и подходящите условия за служба, включително във

връзка с повишаването на съдиите, когато е приложимо;
(vi) зачитане на условията за имунитет;

(vii) гарантиране, че дисциплинарните мерки, временното и постоянното отстраняване на съдиите се определят в съответствие със закона.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

1 Независимостта на всеки съдия е неприкосновена. Всички национални и международни органи трябва да гарантират тази независимост.

12. Хартата на съдиите трябва да бъде изрично заложена в законодателството.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1.2. Във всяка европейска държава основните принципи на статута на съдиите са изложени във вътрешните норми на най-високо ниво, а неговите правила – най-малко на законодателно ниво.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Равнището, на което независимостта на съдиите е гарантирана

14. Независимостта на съдебната власт следва да бъде гарантирана от вътрешни стандарти на възможно най-високо равнище. Съответно, Държавите следва да включат концепцията за независимостта на съдебната власт или в конституциите си, или във фундаменталните принципи, признати от страни, които нямат писана конституция, но където съблюдаването на независимостта на съдебната власт е гарантирано от дългогодишна култура и традиции. Това бележи фундаменталното значение на независимостта, като се признава специалното положение на юрисдикциите на общото право (по-конкретно Англия и Шотландия), които имат дълги традиции на независимост, но нямат писмени конституции.

15. Основните принципи на ООН предвиждат независимостта на съдебната власт да бъде „гарантирана от Държавата и закрепена в Конституцията или закона на страната“.

Препоръка № R (94) 12 уточнява (в първото изречение на Принцип 1.2), че „независимостта на съдиите следва да бъде гарантирана в съответствие с разпоредбите на [европейската] Конвенция [за правата на човека] и конституционни принципи, например чрез включването на конкретни разпоредби в конституциите или друго законодателство или инкорпориране на разпоредбите на настоящата препоръка във вътрешното право“.

16. Европейската харта за статута на съдиите предвижда по-конкретно: „Във всяка европейска държава основните принципи на статута на съдиите са изложени във вътрешните норми на най-високо ниво, а неговите правила – най-малко на законодателно ниво.“ Тази по-конкретна разпоредба на Европейската харта среща общата подкрепа на КСЕС. КСЕС препоръчва приемането ѝ, вместо не толкова конкретните разпоредби на първото изречение

на Принцип 1.2 на Препоръка № R (94) 12.

Заклучения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94) 12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

(1) Основополагащите принципи на независимостта на съдиите следва да бъдат изложени на конституционно или възможно най-високо правно равнище във всяка държавна членка и по-специалните правила на законодателно равнище (параграф 16).

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

Q. ТРАДИЦИОННИ СЪДИЛИЩА

с) Независимостта на традиционните съдилища следва да бъде гарантирана от законодателството на държавата и следва да се зачита от правителството и от неговите агенции и органи:

(i) те следва да са независимо от изпълнителната власт;

(ii) не трябва да е налице каквато и да било неуместна или неоправдана намеса в производствата пред традиционните съдилища.

НЕЗАВИСИМОСТ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, СЪДЕБНИТЕ ЗАСЕДАТЕЛИ И ОЦЕНИТЕЛИТЕ И НЕЗАВИСИМОСТ НА ЮРИСТИТЕ, Съвет на ООН по правата на човека, 2020 г., Резолюция A/HRC/RES/44/9

1. Призовава всички държави да гарантират независимостта на съдиите и юристите и обективността и безпристрастността на прокурорите, както и тяхната възможност да изпълняват функциите си в съответствие с тези принципи, включително чрез предприемане на ефективни законодателни, правоприлагащи и други подходящи мерки, които ще им дадат възможност да изпълняват професионалните си функции без намеса, тормоз, заплахи или каквато и да е форма на сплашване;“

СЪЗДАВАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА КУЛТУРА НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, изменение на Международните стандарти за независимост на съдебната власт от вр. Скопий, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 2008 г.

8. ОСИГУРЯВАНЕ НА БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ

8.4. Държавата гарантира, че при процеса на вземане на решения съдиите са независими и способни да действат без каквито и да било ограничения, неправомерно влияние, стимули, натиск, заплахи или намеси, преки или косвени, от каквито и да е източници и на каквото и да е основание. Законът следва да предвижда санкции срещу лицата, които се опитват да влияят на съдиите по всеки от тези начини. Съдиите следва да имат неограничена свобода да решават делата безпристрастно, по съвест, в съответствие с тяхното тълкуване на фактите и при спазване на действащите разпоредби на законодателството. Съдиите не следва да са задължени да докладват основателността на делата си на никого извън съдебната система.

САМОУПРАВЛЕНИЕ ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

3) В държавите, разполагащи с писана Конституция, независимостта на съдебната власт следва да бъде гарантирана в Конституцията.

УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА, ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ, СЪВЕТ НА ООН ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и юристите, Леандро Деспуй, 24 март 2009 г.

Препоръки

100. По отношение на институционалните гаранции, специалният докладчик препоръчва:

- Компетентностите на различните подразделения на властта да бъдат ясно разграничени и залегнали в Конституцията или еквивалентен нормативен документ.
- Независимостта на съдебната власт да бъде залегнала в Конституцията или да се счита за основен принцип на правото. И двата принципа трябва да бъдат адекватно изразени в националното законодателство.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I – Общи аспекти

7. Независимостта на съдиите и съдебната система следва да бъде изложена на конституционно или възможно най-високо правно равнище в държавите членки, с по-специални правила, осигурени на законодателно равнище.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, ЧАСТ I: НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г., CDL-AD(2010)004

IV. Изводи

82. За да се осигури вътрешна и външна независимост на съдебната власт, държавите трябва да спазват следните стандарти:

1. Основните принципи, отнасящи се до независимостта на съдебната власт, трябва да залегнат в конституцията или в равнопоставен текст. Тези принципи включват: независимостта на съдебната власт от други държавни органи и власти; подчинеността на съдиите единствено на закона; правилото, че те се разграничават единствено според естеството на своите функции, както и принципа за безпристрастен съдия, правораздаващ въз основа на изконните човешки правила, и за неговата или нейната несменяемост.

АРАБСКА КОНВЕНЦИЯ СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА, Лига на арабските държави, генерален секретариат, 2010 г.

12. Независимост на съдебната власт и на прокуратурата

Предвид важността на независимостта на съдебната власт и нейната решаваща роля в борбата срещу корупцията, всяка държава – страна следва, в съответствие с националното си законодателство, да приеме всички необходими актове, които гарантират и укрепват независимостта на съдебната власт и прокуратурите, подкрепят съблюдаването на етичните норми и осигуряват необходимата защита.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Независимост на съдебната власт

5. Независимостта на съдебната власт и на съдиите следва да бъде гарантирана от държавата и да е закрепена в Конституцията на възможно най-високо правно равнище в държавата. На законодателно равнище следва да са осигурени по-специални правила.

6. Задължение на институциите на държавата е да зачитат и спазват правилните цели и функции на съдебната власт.

7. В процеса на вземане на решения задължението на съдията, упражняващ компетентност поотделно, или на съдиите, действащи колективно за произнасяне на решение в съответствие с член 3(а), не следва да бъде обект на намеса или влияние от съдия, на когото делото не е разпределено, от съдебния съвет, от министерството на правосъдието или от каквото и да е друго лице на държавна служба или правителствена институция, с изключение на възможността за обжалване на решението пред друга инстанция. Съдебната власт упражнява функциите си в съответствие с Конституцията и законодателството. Държавата следва да осигури процедури и мерки за защита за запазване на независимостта на съдебната власт, включително санкции срещу лицата, направили опит да повлияят на съдиите по начин, различен от законния съдебен процес.

ФИНАНСИРАНЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, ДОКЛАД НА ЕМСС 2015 г. -2016 г., ЕМСС, 2016 г.

Препоръка десет

Независимостта на съдебната власт е основен стълб на всяка конституционна система. За всяка демокрация от основно значение е отделните съдии и съдебната система като цяло да са независими от външен натиск и неправомерно влияние от страна на другите власти, включително финансиращите органи. Минималните условия за независимостта на съдебната власт включват финансова сигурност, т.е. правото на заплата и пенсия.

За да се задържат и привлекат съдии с високи професионални качества и да се поддържа независимостта на съдебната власт, възнаграждението на съдиите трябва винаги да бъде съизмеримо с техните професионални отговорности, публични задължения и достойнството на техния труд. Възнаграждението трябва да се основава на общ стандарт и на обективни и прозрачни критерии, а не на оценка на индивидуалното представяне на съдията. Възнаграждението на съдията включва заплата, обезщетение при болест, платен отпуск по майчинство/бащинство и пенсии.

Възнаграждението на съдиите трябва да бъде конституционно гарантирано в закон и да не се променя в ущърб на съдиите след назначаването им. Освен в условия на икономически критична ситуация, когато е налице общо намаление на заплатите в сектора на обществените услуги и съдиите се третират не по-малко благоприятно от други лица, които получават заплата от държавния бюджет, не трябва да има намаление на възнаграждението на съдиите.

Необходимо е да съществува независим орган, създаден да дава информирани препоръки към правителството по отношение на съдебното възнаграждение, които правителствата

следва да приемат и прилагат. Когато тези препоръки не се следват, причините трябва да бъдат ясно и публично изяснени от правителството.

ВАРШАВСКАТА ДЕКЛАРАЦИЯ ОТНОСНО БЪДЕЩЕТО НА ПРАВОСЪДИЕТО В ЕВРОПА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2016 г.

5. ЕМСС е все по-загрижена, че подходът на правителството на Турция относно прехвърлянето, временното отстраняване, отстраняването и преследването на съдиите не съответства на принципите на независимост на съдебната власт. Тя призовава изпълнителната власт и Съдебния съвет на Турция изцяло да вземат под внимание принципите, че съдиите са несменяеми и че съдиите не трябва да се прехвърлят или понижават в длъжност, освен при обстоятелствата, предвидени в закона, след прозрачни процедури, изпълнявани от независимо орган, чиито решения могат да бъдат обжалвани или преразглеждани.

6. Във връзка с развиващата се ситуация в Полша, ЕМСС набляга на важноста изпълнителната власт да уважава независимостта на съдебната власт и да предприема реформи в правосъдната система само след съдържателна консултация със Съдебния съвет и самите съдии.

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Съвет по правата на човека, юни 2017 г.

C1. Намеса, натиск и заплахи срещу съдебната система

70. Независимостта на съдебната система е свързана с липсата на намеса, натиск и заплахи срещу нея. За да се гарантира независимостта на съдебната система, съдиите, юристите и прокурорите трябва да не са обект на никаква намеса, натиск или заплаха, която може да засегне безпристрастността на техните преценки и решения. В противен случай независимостта на съдебната система би била сериозно застрашена, тъй като практикуващите в нея не биха били в състояние да изпълняват задачите си по обективен и независим начин.

71. Принципи 2 и 4 от Основните принципи за независимостта на съдебната власт упоменават изискването за липса на намеса, за да се гарантира независимостта на съдебната власт. Тази липса на намеса означава, че никой орган, частна група или физическо лице не може да се намесва в съдебните решения; те трябва да зачитат и да се подчиняват на решенията на съдебната власт. Съдиите решават въпросите, представени на тяхната компетентност, не само безпристрастно и в съответствие със закона, но и без заплахи или намеса. Процесът на вземане на решения може да бъде гарантиран само при липса на неуместна или неоправдана намеса в съдебния процес.

72. Специалният докладчик би искал да подчертае важноста на защитата на съдебната система и юридическите професии от намеса и натиск, за да се защитят правата на човека. Както казва Луи Жоане през 1993 г., всички основни свободи са по-добре гарантирани, доколкото съдебната власт и юридическите професии са защитени от намеса и натиск (вж. E/CN.4/Sub.2/1993/25, параграф 1).

I. 3. ВЪРХОВЕНСТВО НА ПРАВОТО И ПРАВОСЪДИЕ

АМЕРИКАНСКА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРАВАТА И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ЧОВЕКА, 9-та международна конференция на американските щати, 1948 г.

Член XXVI Всяко лице, обвинено за престъпление, има право на безпристрастно и обществено изслушване, да не бъде съдено от съдилища, установени преди това в съответствие с вече съществуващите закони, и да не получава жестоко, позорно или необичайно наказание.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (ИВА), 1982 г.

24. Броят на членовете на най-върховния съд следва да бъде фиксиран и да не подлежи на промяна освен съгласно законодателството.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ/ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Чл. 2.01 Целите и функциите на съдебната власт включват:

- a) безпристрастно прилагане на закона между гражданин и гражданин и между гражданин и държавата;
- b) насърчаване, в рамките на установените ограничения на функциите на съдебната власт, на спазването и постигането на правата на човека;
- c) гарантиране, че всички народи имат възможността да живеят в сигурност съгласно върховенството на закона.

Чл. 2.06 a) Не се установяват специални трибунали;

- b) Всеки има право да бъде съден експедитивно от установените редовни съдилища или съдебни трибунали съгласно закона, обект на преразглеждане от съдилищата;
- c) Може да бъдат допуснати известни дерогации в случаи на сериозни кризисни ситуации за населението, които застрашават живота на нацията, но единствено при условията, предвидени в закона, и единствено доколкото това е в строго съответствие с международно признатите минимални стандарти, като те подлежат на преразглеждане от съдилищата;
- d) при такива кризисни ситуации:

I. Гражданите, обвинени в криминални престъпления от какъвто и да е вид се съдят от редовните граждански съдилища, допълвани, когато е необходимо, от допълнителни компетентни съдии по граждански дела;

Н. Задържането на лица по административен ред без обвинение е обект на преразглеждане от редовните съдилища съгласно принципа на неприкосновеността на личността или сходни процедури, така че да се гарантира, че задържането е законно, както и за да се гарантира разглеждането на всякакви обвинения за малтретиране;

НАЙ-ДОБРИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

5. Независимост на съдебната власт

Всеки има право да бъде съден от редовните съдилища или трибунали съгласно установените правни процедури. Не следва да се създават трибунали, които не прилагат надлежно установените процедури за правен процес с цел изместване на компетентността на редовните съдилища или съдебните трибунали.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Цели и функции

1. Целите и функциите на съдебната власт включват:

- (a) безпристрастно прилагане на закона, независимо от страните;
- (b) насърчаване, в рамките на установените ограничения на функциите на съдебната власт, на спазването и постигането на правата на човека;
- (c) гарантиране, че всички народи имат възможността да живеят в сигурност съгласно върховенството на закона.

ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНОТО ПРИЛАГАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Резолюция 1989/60, 15-а пленарна среща, ECOSOC, 24 май 1989 г.

Процедура 1. Всички държави приемат и прилагат в своите правосъдни системи Основните принципи на независимост на съдебната власт в съответствие със своя конституционен процес и практика на национално равнище.

Процедура 4. Държавите гарантират широка публичност на Основните принципи най-малко на основния или официалния език или езици на съответната държава. Съдиите, юристите, членовете на изпълнителната власт, законодателната власт и обществеността като цяло се информират по най-подходящия начин за съдържанието и значението на Основните принципи, за да могат да насърчават тяхното прилагане в рамките на правосъдната система. По-специално, Държавите предоставят достъп до текста на Основните принципи на всички членове на съдебната власт.

Процедура 6. Държавите популяризират или насърчават семинари и курсове на национално и регионално равнище относно ролята на съдебната власт в обществото и необходимостта от нейната независимост.

ДОКУМЕНТ ОТ СРЕЩАТА В КОПЕНХАГЕН НА КОНФЕРЕНЦИЯТА ЗА ЧОВЕШКОТО ИЗМЕРЕНИЕ НА КССЕ, 1990 г.

5.5. Те тържествено декларират, че тези елементи на правосъдието, които са от съществено значение за цялостното проявяване на присъщото достойнство и равните и неотменими права на всички човешки същества, включват: дейността на правителството и администрацията, както и тази на съдебната система, упражнявани в съответствие със системата, установена от закона. Трябва да се гарантира зачитане на тази система;

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

1.3. В юрисдикциите от всякакъв вид и всякаква степен, правото се упражнява от магистратите чрез заключителни речи за съдебното преследване, становищата, докладите и решенията.

2.1. Магистратите се подчиняват единствено на законността и на закона. Те изпълняват функциите си в пълна независимост. Те контролират конституционносъобразността на законите пряко или чрез прибягване до конституционния съд.

РЕЗОЛЮЦИЯ ЗА РОЛЯТА НА ЮРИСТИТЕ И СЪДИИТЕ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕТО НА

ХАРТАТА И ПОДОБРЯВАНЕТО НА РАБОТАТА НА КОМИСИЯТА В НАЦИОНАЛНИТЕ И ПОДРЕГИОНАЛНИТЕ СИСТЕМИ, Рез. 22(XIX)96, Африканска комисия, АСНР, 1996 г.

Като взе предвид задължението на съдиите и съдебната компетентност на съдиите да основават мотивите и решенията си на всички приложими инструменти относно правата на човека, като авторитетни закони или способности за мотивиране на тълкуването на конституционните и правните разпоредби относно основните права, свободи и задължения,

Като отчете важността на специализираното и продължаващо обучение по правата на човека и народите за практикуващите юристи, съдиите, магистратите и комисионерите,

Като оцени инициативата на съдиите на Общността да включат и доразвият инструментите и принципите за правата на човека в своята работа:

1. ПРИЗОВАВА съдиите и магистратите да играят по-важна роля във включването на Хартата и бъдещата практика на Комисията в своите решения, като по този начин насърчават и защитават правата и свободите, гарантирани от Хартата.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

4. Поддържането на независимостта на съдебната система е от съществено значение за постигането на нейните цели и правилното упражняване на функциите ѝ в едно свободно общество, следващо принципа на правовата държава. От съществено значение е тази независимост да бъде гарантирана от държавата и да е закрепена в Конституцията или законодателството.

10. Целите и функциите на съдебната власт включват следното:

- a) гарантиране, че всички народи имат възможността да живеят в сигурност съгласно върховенството на закона;
- b) насърчаване, в рамките на установените ограничения на функциите на съдебната власт, на спазването и постигането на правата на човека; и
- c) безпристрастно прилагане на закона между физическите лица и между физическите лица и държавата.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

1. С всички свои действия съдията гарантира правото на справедлив процес на всяко лице. Съдията утвърждава правото на справедливо и публично изслушване на всяко лице за определяне на неговите права и задължения или произнасяне по повдигнати срещу него обвинения в рамките на разумен срок от независим съд, създаден в съответствие със закона. Независимостта на съдията е неотменима предпоставка за безпристрастно и справедливо правосъдие съгласно закона. Тя е неделима. Всички институции и власти – както национални, така и международни – имат задължение да зачитат, защитават и отстояват тази независимост.

МЕЖДУАМЕРИКАНСКА ДЕМОКРАТИЧНА ХАРТА, Организация на американските държави, 2001

2. Ефективното упражняване на представителна демокрация е основа за върховенството на

закона и на конституционните режими на държавите членки на Организацията на американските държави. Представителната демокрация укрепва и се задълбочава чрез постоянно, етично и отговорно участие на гражданите в законова рамка, съответстваща на съответния конституционен ред.

3. Основните елементи на представителната демокрация включват, *наред с друго*, зачитане на правата на човека и основните свободи, достъп до правомощия и упражняването им в съответствие с върховенството на закона, провеждането на периодични, свободни и справедливи избори въз основа на тайно гласуване и всеобщо избиращо право като израз на суверенитета на хората, плуралистична система от политически партии и организации и разделение на властите и независимост на подразделенията на държавната власт.

4. Прозрачността на действията на правителството, честността, отговорната държавна администрация от страна на правителствата, зачитането на социалните права и свободата на словото и на пресата са важни елементи от упражняването на демокрация. Конституционното подчинение на всички държавни институции на законно установената гражданска власт и зачитането на върховенството на закона от страна на всички институции и сектори на обществото са също толкова важни за демокрацията.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Обосновки за независимостта на съдиите

10. Независимостта на съдиите е предпоставка за върховенството на закона и основна гаранция за справедлив процес. Съдиите са „натоварени с окончателното решение относно живота, свободите, правата, задълженията и собствеността на гражданите“ (цитат от основните принципи на ООН, повторени в декларацията от Пекин; и чл. 5 и 6 от Европейската конвенция за правата на човека). Тяхната независимост не е прерогатив или привилегия в техен личен интерес, а в интерес на върховенството на закона и на тези, които търсят или очакват правосъдие.

НАСОКИ НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И БОРБАТА СРЕЩУ ТЕРОРИЗМА, Съвет на Европа, 804-то заседание на заместник-министрите, 2002 г.

IX. Съдебни производства

1. Лице, обвинено в терористична дейност, има право на справедливо изслушване в рамките на разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона.

ПРИНЦИП НА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ОТ БАНГАЛОР, приет от Съдийската група за укрепване на съблюдаването на етичните норми в съдебната система, преразгледан на Кръгла маса на председателите на върховни съдилища, проведена в Двореца на мира, Хага, 25-26 ноември, 2002 г.

Ценност 1 Независимостта на съдиите е предпоставка за върховенството на закона и основна гаранция за справедлив процес. Следователно съдията следва да отстоява и олицетворява независимостта на съдебната власт чрез своите индивидуални и институционални аспекти.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И

БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, USAID, 2002 г.

Глава I.В Значението на независимостта и безпристрастността на съдебната власт
Независимостта на съдебната власт е важна точно поради причините, поради които самата съдебна система е важна.

Намесата може да дойде от различни източници:

- изпълнителната власт, законодателната власт, местните самоуправления;
- отделни държавни служители или законодатели;
- политически партии;
- политически и икономически елити;
- военните, паравоенните и разузнавателните сили;
- престъпни мрежи;
- самата йерархия в съдебната власт.

Ако на съдебната власт не може да се разчита да решава делата безпристрастно, в съответствие със закона, а не въз основа на външен натиск и влияния, нейната роля се изопачава и се подкопава доверието на обществото в правителството.

В демократичните общества, възприели принципа на пазарната икономика, независимите и безпристрастни съдебни системи допринасят за справедлив и стабилен баланс на силите в правителството. Те защитават правата на отделните лица и опазват сигурността на личността и имуществото. Те разрешават търговските спорове по предсказуем и прозрачен начин, който насърчава лоялната конкуренция и икономическия растеж. Те са от ключово значение за противодействие срещу корупцията в държавния и частния сектор, намаляване на политическите манипулации и увеличаване на доверието на обществеността в честността на правителството.

Дори и в стабилни демокрации влиянието на съдебната власт се е увеличило значително през последните няколко десетилетия. Законодателството, защитаващо социалните и икономическите права се е разширило в множество държави, а заедно с него – и ролята на съда при защитата на тези права. Съдебната система носи нарастваща отговорност за разрешаването на все по-сложни национални и международни търговски спорове. Тъй като престъпната дейност също се е превърнала в по-сложен и международен въпрос и в критичен проблем пред разширяването на градското население, съдиите играят ключова роля в опазването на сигурността на гражданите и нациите.

Съдебните системи в държави, осъществяващи преход към демократично управление и пазарна икономика, са изправени пред още по-голяма тежест. Голяма част от тези съдебни системи трябва да се променят на практика из основи от подразделение на изпълнителната власт, елита или военното надмощие в държавата в новата си роля като справедливи и независими институции. Същевременно, исканията и очакванията спрямо тези съдебни системи често са високи с бързото развитие на гледните точки относно гражданските права, ролята на изпълнителната власт и пазарните механизми. Съдебната власт често се оказва фокусна точка в борбата между политическите и икономическите сили да оформят обществото. Тези съдебни системи освен това са изправени пред сериозни проблеми с престъпността, което често придружават такъв вид преходи, както и с огромни проблеми с корупцията, както пренесена от старите режими, така и новопоявила се при променящите се условия.

Би било нереалистично да се смята, че съдебните системи могат да понесат цялата тежест в разрешаването на тези сложни проблеми. В най-добрия случай те играят водеща роля. В най-лошия се налага да завършат собствената си еволюция и да се заемат със задачата да се изправят срещу множеството проблеми, които стоят пред тях.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И

ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

Q. ТРАДИЦИОННИ СЪДИЛИЩА

d) Държавите гарантират безпристрастността на традиционните съдилища. По-конкретно, членовете на традиционните съдилища решават въпросите, които стоят пред тях, без каквито и да било ограничения, неправомерно влияние, стимули, натиск, заплахи или намеса, пряка или косвена, от каквито и да било източници.

(i) Безпристрастността на традиционният съд би била подкопана, ако някой от неговите членове е извършил следното:

1. изразил е становище, което би могло да повлияе на вземането на решение;
2. има някаква връзка или участие в случая или е страна по делото;
3. има материален или друг интерес, свързан с изхода на делото.

(ii) Всяка страна по процес в традиционен съд има право да оспори неговата безпристрастност въз основа на установими факти, че справедливостта на някой от неговите членове или на традиционния съд изглежда е под съмнение.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА (КЪЩАТА НА ЛАТИМЕР) ОТНОСНО ТРИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ с Приложение (върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Общността, 2003 г.

IV) Независимост на съдебната власт

Независимата, безпристрастна, честна и компетентна съдебна власт е неразделна част от отстояването на върховенството на закона, осигуряването на общественото доверие и раздаването на правосъдие. Функцията на съдебната власт е да тълкува и прилага националните конституции и законодателство в съответствие с международните конвенции за правата на човека и международното право до степента, позволена от националното законодателство на всяка държава от Общността.

ПРАВО НА РАВЕНСТВО ПРЕД СЪДИЛИЩАТА И ТРИБУНАЛИТЕ И НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС, Общ коментар № 32, член 14 от Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП) , Комитет по правата на човека, 2007 г.

I. Общи забележки

Правото на равенство пред съдилищата и трибуналите и на справедлив процес е ключов елемент от защитата на правата на човека и служи като процедурно средство за защита на върховенството на закона. Член 14 от Пакта има за цел да осигури правилно прилагане на правосъдието и за тази цел гарантира поредица от конкретни права.

СТАНОВИЩЕ № 8 (2006) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ ЗА ЗАЩИТА НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА И ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА В КОНТЕКСТА НА ТЕРОРИЗМА, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2006 г.

A. ВЪВЕДЕНИЕ

14. КСЕС счита, че съдията, натоварен с двойните функции да се бори с нарушенията на закона и да защитава конституционните права и свободи на гражданите, трябва да изпълнява основна роля в правната рамка, създадена от държавата и трябва да му бъдат дадени всички необходими правомощия, за да изпълнява успешно тези задачи.

15. КСЕС счита, че ако на тероризма трябва да се гледа като на явление, създаващо

специална ситуация, даваща основание да се предприемат временни и специални мерки, ограничаващи известни права поради изключителната заплаха, която той представлява, то тези мерки трябва да бъдат определени от закона, да бъдат необходими и пропорционални на целите на демократичното общество (виж, във връзка с правото на свобода на изразяване на мнение, член 10, алинея 2 на Европейската конвенция за защита правата на човека и принцип 3 на Основните насоки за правата на човека и борбата срещу тероризма) и да бъдат поставени под наблюдение и контрол по отношение на тяхната легитимност от онези съдии, които съгласно правните традиции на някои държави обикновено имат юрисдикция в областта на съответното право (гражданските, наказателните или административни съдилища – за разлика от *tribunaux d'exception* (извънредни съдилища), действащи извън обикновената съдебна система – виж също точки 26, 33 – 34 и 42 и следващите).

C. НАКАЗАТЕЛНО-ПРАВНИ МЕРКИ

Ролята на съдията остава непроменена в наказателно производство, свързано с тероризъм.

40. В контекста и на наказателното право, съдиите изпълняват главна роля, за да се гарантира, че е установен правилният баланс по отношение както на материалното, така и на процесуалното право, между необходимостта да се разкриват и преследват престъпленията на тероризма и гарантирането на човешките права на онези, които са заподозрени и обвинени в такива престъпления.

41. Във връзка с горепосочената необходимост, могат да бъдат разгледани няколко въпроса относно ролята на съдията в съдебните производства в областта на тероризма.

D. РОЛЯТА НА СЪДИЯТА В ЗАЩИТАТА НА СВОБОДАТА НА ИЗРАЗЯВАНЕ

НА МНЕНИЕ И ДРУГИ ПРАВА И СВОБОДИ

75. Въпреки засилването на терористичните дейности, КСЕС счита, че националният съдия трябва винаги да спазва основните принципи на върховенството на закона, които са основни в демократичното общество, включително свободата на изразяване на мнение и други лични права. Тъй като борбата срещу тероризма не трябва никога да води до подкопаване на ценностите и свободите, които тероризмът желае да унищожи, за демокрацията е от жизнено важно значение съдилищата да остават пазители на основната разграничителна линия между демократичното общество и общество, което се съпротивлява като използва методи, неправомерно ограничаващи свободата на изразяване на мнение или нарушаващи други права и свободи, като например правата на малцинствата или политическите свободи.

82. Съдиите са изправени пред трудни и понякога спорни решения, когато определят дали националното законодателство е в съответствие с основните права и свободи и когато определят дали дадено поведение представлява терористично престъпление в рамките на това законодателство. Затрудненията могат да бъдат особено големи, когато въпросът е дали думи или поведение довеждат до подбуждане към извършване на терористичен акт или възхвала на тероризма. Практиката показва също, че съдиите, въз основа на настоящите дефиниции за тероризъм на национално и международно равнище, могат да срещнат затруднения при определяне дали някои насилствени политически действия, обикновено извършвани или които ще бъдат извършени в чужбина, и/или тяхното финансиране или обучение или набиране на хора, които да извършат същите, трябва да се считат за терористични действия или не, както може да стане в някои случаи на лична или колективна самозащита съгласно член 51 от Хартата на Обединените нации.

85. Основното послание е, че заплахите за сигурността на върховенството на закона, поставяни от тероризма, не трябва да водят до мерки, които сами биха могли да подкопаят основните демократични ценности, човешките права или принципите на върховенството на закона. Това е послание, което ако бъде изпълнено, намалява риска самите мерки, предприемани с цел противодействие на тероризма да подклаждат ново напрежение или

дори да насърчат самия тероризъм. Това е послание, което трябва да бъде разбрано и прието в демократичните страни еднакво от обществото, политиците, медиите и съдилищата.

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2008 г.

5. Това мнение не цели да оспори основния принцип, че оценката на присъщото качество на всяко съдебно решение трябва да става единствено посредством упражняване правото на възражение, установено в закона. Този принцип е ключово следствие от конституционно гарантираната независимост на съдиите, считан за една от основните характеристики на правовата държава в демократичните общества.

В Вътрешната среда: професионализъм, заседание и решение 3 Заседанието

29. Заседанието трябва да отговаря на всички изисквания на ЕКЧП и така да осигури на страните и обществото спазване на минималните стандарти на правилно структуриран и справедлив процес. Правилното развитие на процеса ще има пряко въздействие върху страните и разбирането и приемането от обществото на окончателното решение. Освен това то трябва да осигурява на съдията всички необходими елементи за правилната оценка на делото; така то има определящо въздействие за качеството на съдебното решение. Изслушване се провежда винаги, когато съдебната практика по ЕКЧП го предписва.

30. Прозрачното и открито заседание и спазването на принципа за равнопоставеност на страните в производството са необходими предпоставки за приемане на решението от самите страни и от широката общественост.

САМОУПРАВЛЕНИЕ ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

3) в държавите, разполагащи с писана Конституция, независимостта на съдебната власт следва да бъде гарантирана в Конституцията.

СТАНОВИЩЕ № 13 (2010) ОТНОСНО РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, КСЕС, 2010 г.

25. Процедурите по изпълнение трябва да бъдат пропорционални, справедливи и ефективни, за да се отстояват принципите на правовата държава и да се гарантира доверието на страните в съдебната власт. Например установяването и налагането на заповед върху активи на ответници следва да бъде максимално ефективно, като същевременно се отчитат приложимите разпоредби относно правата на човека, защитата на личните данни и необходимостта от съдебен контрол.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

1. Съдебната система е една от трите власти във всяка демократична държава. Нейната мисия е да гарантира самото съществуване на принципа за върховенството на закона и по този начин да гарантира точното прилагане на закона по безпристрастен, справедлив, честен и ефективен начин.

10. При упражняването на правораздавателните си функции, съдиите не са обект на никакви

инструкции или на какъвто и да е йерархичен натиск и се ръководят единствено от закона.

11. Съдиите обезпечават равнопоставеността между обвинението и защитата. Независимият статут на прокурорите е фундаментално изискване на принципа за върховенство на закона.

17. Привеждането в сила на съдебните решения е съществен компонент от правото на справедлив процес, а също и гаранция за ефективността на правосъдието.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I – Общи аспекти

4. Независимостта на отделните съдии е защитена от независимостта на съдебната система като цяло. Като такава, тя е основен аспект на върховенството на закона.

Глава II – външна независимост

11. Външната независимост на съдиите не е прерогатив или привилегия, предоставена в интерес на самите съдии, а в интерес на върховенството на закона и на хората, търсеци и очакващи справедливо правосъдие. Независимостта на съдиите следва да се възприема като гаранция за свобода, зачитане на човешките права и безпристрастно прилагане на закона. Безпристрастността и независимостта на съдиите са от съществено значение за гарантирането на равнопоставеността на страните пред съдилищата.

Глава V – независимост, ефективност и средства

30. Ефективността на съдиите и на правораздавателната система са необходими за защита на правата на всеки гражданин, на изпълнението на изискванията на член 6 от Конвенцията, за законовата яснота и общественото доверие във върховенството на закона.

ПРИМЕРЕН ЕТИЧЕН КОДЕКС ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ НА СДРУЖЕНИЕТО НА АМЕРИКАНСКИТЕ АДВОКАТСКИ КОЛЕГИИ (АВА) (ИЗДАНИЕ ОТ 2011 Г.), прието от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии на 7 август 1990 г., изм. на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

Преамбюл

[1] Независимата, справедлива и безпристрастна съдебна система е неотменима предпоставка за нашата правосъдна система. Правната система на Съединените американски щати се основава на принципа, че една независима, безпристрастна и компетентна съдебна власт, съставена от мъже и жени, съблюдаващи етичните принципи, ще тълкува и прилага закона, който ръководи нашето общество. Следователно, съдебната власт играе главна роля в опазването на принципите на правосъдие и върховенство на закона.

РЪКОВОДСТВО С РЕСУРСИ ОТНОСНО УКРЕПВАНЕТО НА СЪБЛЮДАВАНЕТО НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, UNODC, 2011

IV. ДОСТЪП ДО ПРАВОСЪДИЕ И ПРАВНИ УСЛУГИ

10. Заключение и препоръки

Достъпът до правосъдие засяга реализирането на правните и човешките права от тези, които нямат възможност да го направят сами и не могат да си го позволят на свои разноски.

Подходът на достъпа до правосъдие инициира обсъждането за реформиране на съдебните механизми за предоставяне на правна помощ и подкрепа на гражданите, особено на бедните

и онеправданите, за да могат всички физически лица да се третират съгласно закона и да получават правна защита.

Достъпът до правосъдие е свързан с увеличаването на значението на подхода, основан на правата на човека, към международната помощ за развитие. Фокусът се променя от традиционната държавна система, със своята често претоварена съдебна система, към различните институции на гражданското общество. В действителност техните услуги често представляват единствената достъпна активна подкрепа за бедните.

Във връзка с проблемите на държавите да осигурят способна държавна система на съдебната власт новите подходи включват участието едновременно на юристи и лица без юридическо образование, както и на специалисти и неспециалисти, на местно или национално равнище, финансирани от държавата, от местните общности или чрез частни средства.

Съществува огромно разнообразие от решения и инструменти за подкрепа на достъпа до правосъдие на бедните по един или друг начин. Тяхната приложимост често зависи от финансовите аспекти. Повечето от тях могат да работят успоредно с официалната съдебна власт и следователно държавата трябва да подкрепя тяхното формиране и съществуване:

- традиционни, основани на общността съдилища на народа;
- центрове за алтернативно уреждане на спорове;
- паралелни програми с лица, които не са юристи, или центрове за обслужване на едно гише за правна помощ, правни центрове в университетите или правни центрове, спонсорирани от адвокатурата;
- безплатна правна помощ от частни юристи или правни кантори.

Цялостният подход към правосъдието и върховенството на закона не трябва да пренебрегва възможните форми за допълване на съществуващите съдебни власти на държавите. Той също така не трябва да позволява на държавните съдилища и на министерствата на правосъдието да възпират създаването на нови институции на гражданското общество, нито да възпрепятства развитието на предлагане на услуги за бедните и онеправданите от частния сектор.

Следователно, тъй като достъпът до правосъдие си остава предизвикателство, биха могли да бъдат разгледани следните подходи за пълноправна система за правна помощ:

- пълно разкриване на информация на обществеността относно официалните начини за достъп до правната система, предлагани от държавата;
- ориентация към клиента и качествено обслужване от държавните съдилища, прозрачност и отворени врати за обществеността, пресата и достъп до съдебните решения;
- служебни защитници при наказателни дела и финансирани от държавата услуги за служебна защита;
- държавна подкрепа за адвокатски услуги и услуги за финансова помощ за граждани, за да могат да избират частен защитник по свой избор;
- признаване на (национални и международни) арбитражни процеси и съдействие при прилагането на решенията от тях;
- финансирани от държавата преводачи за преодоляване на езиковата бариера.

ДОКЛАД ОТНОСНО ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА, CDL-AD(2011) ред. 003, Венецианска комисия, 2011 г.

II. Исторически произход на върховенството на закона и правовата държава (Etat de droit или Rechtsstaat)

16. Върховенството на закона в истинския му смисъл е неразделна част от демократичното общество и понятието правова държава изисква всички лица, вземащи решения, да се

отнасят към всички с достойнство, равенство и рационалност и в съответствие със закона, както и всички да имат възможността да оспорват решенията пред независими и безпристрастни съдилища за тяхната незаконосъобразност, като им се предоставя възможност за справедливи процедури. Следователно върховенството на закона се отнася за упражняването на власт и отношенията между индивида и държавата.

IV. В търсене на определение

36. Всички лица и органи в държавата, държавни или частни, следва да бъдат обвързани и да се ползват от законите, които са обнародвани, влизат в сила (в общия случай) в бъдеще и са обект на обществен контрол в съдилищата.

37. Това кратко определение, което се отнася както за държавните, така и за частните органи, се разширява до 8 „съставни елемента“ на върховенството на закона. Те включват: (1) достъпност на закона (законите да бъдат разбираеми, ясни и предсказуеми); (2) въпросите, свързани със законно право, обичайно да се разрешават съгласно закона, а не чрез свободна преценка; (3) равенство пред закона; (4) правомощията трябва да се упражняват по законен, справедлив и разумен начин; (5) правата на човека трябва да се защитават; (6) трябва да бъдат осигурени средства за разрешаване на спорове без ненужни разходи и забава; (7) съдебните процеси трябва да бъдат справедливи и (8) държавата трябва да спазва задълженията си съгласно международното и националното законодателство.

41 -...сега може да се установи консенсус за необходимите елементи на върховенството на закона, както и на правовата държава (Rechtsstaat), които са не само формални, но и съществени или материални (materieller Rechtsstaatsbegriff). Те включват:

- (1) законност, включително прозрачен, отговорен и демократичен процес на приемане на законите;
- (2) правна сигурност;
- (3) забрана на произволните действия;
- (4) достъп до правосъдие пред независими и безпристрастни съдилища, включително съдебен контрол върху административните актове;
- (5) зачитане на правата на човека;
- (6) недопускане на дискриминация и равенство пред закона.

VI. Заключение

67. Понятието за върховенството на закона не е разработено толкова задълбочено в правните текстове и практика, както останалите стълбове на Съвета на Европа, правата на човека и демокрацията. Правата на човека са в основата на огромен обем от конституционни и правни разпоредби и съдебна практика, както на национално, така и на международно равнище. Демокрацията се прилага чрез подробни разпоредби относно изборите и функционирането на институциите, дори и това понятие често да не се упоменава в тях.

68. Правните разпоредби относно върховенството на закона, както на национално, така и на международно равнище, са с доста общ характер и не дефинират понятието достатъчно подробно.

69. Това е довело до съмнения в полезността на упоменаването на върховенството на закона като практическо правно понятие. То обаче все по-често се включва в национални и международни правни текстове и в съдебната практика, особено в съдебната практика на Европейския съд за правата на човека. Ние обаче вярваме, че върховенството на закона определено представлява основен и общ европейски стандарт, който следва да ръководи и ограничава упражняването на демократична власт.

70. Целта на настоящия доклад е да намери консенсусна дефиниция, която е описана по-горе, заедно с установяване на основните елементи на върховенството на закона. Целта му е Съветът на Европа – международната организация, определила върховенството на закона за един от своите три стълба, да може да допринесе, заедно с останалите организации и

институции, за практическото прилагане на този важен принцип чрез тълкуването и прилагането му пред държавите членки и вътре в тях.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

1. Значение на независимостта на съдебната власт

1.1. Независимата и безпристрастна съдебна власт е институция с най-висока стойност във всяко общество и важен стълб на свободата и върховенството на закона.

1.2. Целите и функциите на съдебната власт включват:

1.2.1.1. разрешаване на спорове и безпристрастно прилагане на закона между физическите лица и между физическите лица и държавните органи;

1.2.1.2. насърчаване, в рамките на установените ограничения на функциите на съдебната власт, на спазването и постигането на правата на човека; и

1.2.1.3. гарантиране, че всички хора имат възможността да живеят в сигурност съгласно върховенството на закона.

МАНИФЕСТ ОТ ВИЛАМУРА, ПРАВОСЪДИЕ В ЛИЦЕТО НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, ЕВРОПЕЙСКИ МАГИСТРАТИ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ И СВОБОДА (MEDEL), 2012 г.

1. Амбицията на Medel е вдъхновена от модел на гражданското общество: основните цели на това сдружение са да защити независимостта на съдебната власт както по отношение на всяка друга власт, така и по отношение на всеки конкретен интерес, да осигури безусловно зачитане на ценностите на демокрацията и върховенството на закона, да защити правата на малцинствата и различните групи в посока социална независимост на най-слабите.

2. Ефективността на тези права зависи от хората и институциите, отговорни за тяхното прилагане. Именно съдебната власт е натоварена с ролята да гарантира основните права и да преследва престъпната дейност. По време на криза действията на административните и финансовите съдилища са от съществена важност за гарантиране на законността и правомерността на разпределението на обществените ресурси.

9. Според Medel ролята на съдиите се счита за особено важна, когато става дума за социални въпроси, като борбата срещу социалните неравенства и защитаването на бедните, защото „между слабите и силните, между богатите и бедните, между господаря и роба, именно свободата подтиска, а законът освобождава“.

ХАРТА НА ОБЩНОСТТА, Общността, 2013 г.

VII. Върховенство на закона

Вярваме във върховенството на закона като важна предпазна мярка за хората от Общността и като гаранция за ограничено и отговорно правителство. По-конкретно, ние подкрепяме независимата, безпристрастна, честна и компетентна съдебна власт и отчитаме, че независимата, ефективна и компетентна правна система е неразделна част от отстояването на върховенството на закона, осигуряването на общественото доверие и раздаването на правосъдие.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ СОФИЯ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2013 г.

- (i) Независимата и отчетна съдебна власт е от водещо значение за предоставянето на ефективна и ефикасна система на правосъдие в полза на гражданите и е важна характеристика на върховенството на закона в демократичните общества.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА ПРЕДОТВРЯВАНЕТО НА ПРЕСТЪПНОСТТА И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКИЯ ДНЕВЕН РЕД НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, приета на 13^{ия} конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и наказателно правосъдие, Доха, 12-19 април 2015 г.

3. Отчитаме важността на ефективните, справедливи, хуманни и отговорни (...) системи за наказателно правосъдие и институциите, които ги съставляват, като централен елемент от върховенството на закона.

4. Приемаме, че устойчивото развитие и върховенството на закона са силно интегрирани и взаимно утвърждаващи се (...).

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Независимост на съдебната власт

4. Поддържането на независимостта на съдебната система е от съществено значение за постигането на нейните цели и правилното упражняване на функциите ѝ в едно свободно общество, следващо принципа на правовата държава.

а. Съдиите трябва да показват и насърчават високи стандарти на юридически познания и етично поведение в съда, за да засилят общественото доверие в съдебната власт, което е основополагащо за поддържането на независимост на съдебната власт;

б. Безпристрастността и създаването на впечатление за безпристрастност са от съществено значение за правилното изпълнение на съдебната длъжност. Те се отнасят не само за самото решение, но и за процеса, чрез който се взема решение.

СТАНОВИЩЕ № 18 (2015) ПОЛОЖЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ОТНОШЕНИЕТО Ѐ С ОСТАНАЛИТЕ ВЛАСТИ В ДЪРЖАВАТА В МОДЕРНАТА ДЕМОКРАЦИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2015 г.

VIII: Обобщение на основните аспекти

4. Легитимността на съдебната власт и на отделните съдии е дадена, на първо място, от конституцията на всяка една от държавите членки, всички от които са демокрации, ръководени от принципа на правовата държава. Конституцията създава съдебната власт и по този начин ѝ придава легитимност като цяло, както и на отделните съдии, които упражняват правомощията си като част от нея: „конституционна легитимност“. Конституционната легитимност на съдиите, които се ползват със сигурност на мандата, не трябва да бъде възпрепятствана от законодателни или изпълнителни мерки, предизвикани в резултат на

промени в политическата власт (вж. параграфи 13 – 15 и 44).

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Съвет по правата на човека, юни 2017 г.

A3. Върховенство на правото, разделение на властите и независимост на съдиите и юристите

15. Съветът по правата на човека и неговият предшественик – Комисията по правата на човека – подчертаха в множество резолюции важноста на независимата и безпристрастна съдебна система за отстояването на върховенството на закона, демокрацията и правата на човека. Върховенството на закона трябва да се разбира по силата на факта, че в демократичните общества хората са равни пред закона и никой не е над закона.

A2. Гарантиране на независимост на съдебната власт

111. Върховенството на закона може да се отстоява само ако е налице ефективна система за разделение на властите, където независимостта на съдебната власт е действително гарантирана. Специалният докладчик подчертава необходимостта от укрепване на норми, които да дадат възможност на съдебната власт да изпълнява функциите си независимо.

ПАРИЖКА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА УСТОЙЧИВО ПРАВОСЪДИЕ, ЕМСС, 2017 г.

5. ЕМСС счита, че е важно Съдебните съвети да предприемат действия за преодоляване на установените проблеми с цел укрепване и поддържане на върховенството на закона, по-специално чрез осигуряване на подкрепа за независимост, отчетност и качество на съдебната власт. Те ще се стремят да гарантират поддържането на отворена и прозрачна правосъдна система в полза на всички.

6. На първо място, важно е съдебните власти да разполагат с подходящи структури на управление под формата на Съдебни съвети.

7. На второ място, Съдебните съвети следва да подпомагат всяка съдебна власт, която е атакувана, и да правят всичко възможно, за да убедят изпълнителната и законодателната власт да подкрепят действията, които предприемат в тази връзка.

8. На трето място, във всяка демократична държава е важно да е налице правилно и информирано разбиране за съответните роли и отговорности на всяко подразделение на държавата и необходимостта те да работят съвместно по ефективен и основан на взаимно уважение начин.

9. На четвърто място, Съдебните съвети следва да насърчават подкрепата за качествено изпълнение на всички аспекти от работата на съдебната власт.

10. На пето място, съдебната власт следва да предприеме действия, за да гарантира, че широката общественост разбира основното значение на правосъдието за демокрацията и за благополучието и просперитета на държавата. Това може да бъде постигнато чрез образователни и информационни инициативи.

11. На шесто място, съдебната власт следва да приеме целенасочена комуникационна стратегия да се ангажира проактивно с медиите и обществеността.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) - СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.

1. Еднаквото и единното прилагане на правото осигурява общия характер на правото,

равенство пред закона и правна сигурност. От друга страна, необходимостта да се осигури единно прилагане на правото не трябва да води до неговата строгост и неоправдано да ограничава нормалното развитие на правото, нито да поставя под въпрос принципа на независимост на съдебната власт.

5. Единното прилагане на правото е от съществено значение за принципа на равенство пред закона. Освен това съображенията за правна сигурност и предвидимост са неразделна част от върховенството на закона. В държава, в която се прилага принципът на правовата държава, гражданите оправдано очакват да бъдат третирани като другите и да могат да разчитат на предишни решения в съпоставими случаи, така че да могат да предвидят правните последици от своите действия или пропуски.

6. Продължаването на конфликтните 2 съдебни решения може да създаде състояние на правна несигурност, която е възможно да намали доверието на обществото в съдебната система, а това е един от основните компоненти на държава, основана на върховенството на закона 3 Единното прилагане на правото допринася за общественото доверие в съдилищата и повишава общественото възприятие за справедливост и правосъдие.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА СЪБЛЮДАВАНЕ НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Служба на ООН по наркотиците и престъпността (СНПООН), Глобална мрежа за съблюдаване на етичните норми в съдебната система, 2018 г.

Убедени, че една съдебна система, основана на принципите на независимост, безпристрастност, честност, прозрачност, отчетност и професионализъм е от ключово значение за върховенството на закона, за отстояване на общественото доверие и за осигуряване на ефективно раздаване на правосъдие.

I. 4. ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС

ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Общо събрание на ООН, 1948 г.

10. Всеки човек има право, при пълно равенство, на справедливо и публично разглеждане на неговото дело от независим и безпристрастен съд, за установяване на неговите права и задължения, както и за разглеждане на каквото и да е наказателно обвинение, предявено срещу него.

АМЕРИКАНСКА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРАВАТА И ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА ЧОВЕКА, 9-та Международна конференция на американските щати, 1948 г.

Чл. XXVI Всяко обвинено лице се счита за невинно до установяване на вината му. Всяко лице, обвинено за престъпление, има право на безпристрастно и обществено изслушване, да не бъде съдено от съдилища, установени преди това в съответствие с вече съществуващите закони, и да не получава жестоко, позорно или необичайно наказание.

КОНВЕНЦИЯ (ТРЕТА) ОТНОСНО ТРЕТИРАНЕТО НА ВОЕННОПЛЕННИЦИТЕ, Международен комитет на Червения кръст (МКЧК), 12 август 1949 г.

3. В случай на въоръжен конфликт, който не е от международен характер, протичащ на територията на една от Високодоговарящите страни, всяка участваща в конфликта страна е задължена да прилага като минимум следните разпоредби:

(1) Лицата, които не участват пряко във военните действия, включително лицата от състава на въоръжените сили, които са сложили оръжие, и тези, които са били извадени от строя поради болест, раняване, задържане в затвор или лагер или поради друга причина, при всички обстоятелства се третират хуманно, без каквато и да е дискриминация, основаваща се на раса, цвят на кожата, религия или вероизповедание, пол, произход или имотно състояние или друг подобен критерий.

За тази цел следните действия са и остават забранени по всяко време и навсякъде по отношение на посочените по-горе лица: (а) насилието над живота и личността и по-специално убийството във всичките му форми, осакатяването, жестокото третиране и изтезанията; (б) вземането на заложници; (с) посегателствата над личното достойнство и по-специално унижителното и оскърбителното третиране; (д) произнасянето на присъди и тяхното изпълнение без предходно съдебно решение, постановено от редовно учреден съд, предоставящ всички съдебни гаранции, които са признати за необходими от цивилизованите народи.

МЕЖДУНАРОДЕН ПАКТ ЗА ГРАЖДАНСКИ И ПОЛИТИЧЕСКИ ПРАВА, Общо събрание на ООН, 1966 г.

14. 1. Всички лица са равни пред съдилищата и трибуналите. Всяко лице има право при разглеждане на каквото и да е наказателно обвинение срещу него или при оспорване на правата и задълженията му в граждански процес на справедливо и публично разглеждане на делото от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон. Цялото дело или част от него могат да бъдат разгледани при закрити врата по съображения, засягащи морала, обществения ред или националната сигурност в едно демократично общество, или когато интересът на частния живот на страните изисква това или дотолкова, доколкото съдът сметне това за абсолютно необходимо, когато поради особения характер на делото публичността може да накърни интересите на правосъдието; обаче всяка присъда, издадена по наказателно дело, или решение по гражданско дело ще се обявяват публично освен ако

интересите на малолетни лица изискват противното или когато процесът засяга брачни спорове или настойничество на деца.

АМЕРИКАНСКА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Организация на американските държави, 1969 г.

8. Право на справедлив процес

1. Всяко лице има право на изслушване с надлежни гаранции и в рамките на разумен срок от компетентен, независим и безпристрастен съд, вече създаден в съответствие със закона, за доказване на каквото и да е наказателно обвинение срещу него или за определяне на неговите права и задължения от граждански, трудов, финансов или друг характер.

2. Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има право да се счита за невинно, ако вината му не е доказана в съответствие със закона. По време на процеса всяко лице има право, при пълно равенство, на следните минимални гаранции:

a. правото на обвинения да получи безплатно съдействие от писмен или устен преводач, ако не разбира или не говори езика на трибунала или съда;

b. предварително подробно уведомление на обвинения за повдигнатите срещу него обвинения;

c. достатъчно време и средства за подготовка на защитата му;

d. правото на обвинения да се защитава лично или да получи съдействие от адвокат по свой избор и да комуникира свободно и самостоятелно със своя защитник;

e. неотменимото право да получи съдействие от служебен защитник, осигурен от държавата, платен или не, според разпоредбите в националното законодателство, ако обвиненият не се защитава лично или не е ангажирал собствен адвокат в рамките на законоустановения срок;

f. правото на защитата да разпита свидетелите, присъстващи в съда, и да бъде допуснато присъствието, в качеството на свидетели, на вещи лица или други лица, които може да изяснят фактите;

g. правото да не бъде принуждавано да свидетелства срещу себе си или да се признава за виновно; и

h. правото да обжалва решението пред по-висша съдебна инстанция.

3. Самопризнанията на обвиненото лице са действителни само ако са предоставени без упражняване на каквото и да било натиск.

4. Обвинено лице, оправдано по силата на съдебно решение, което не подлежи на обжалване, не може да е обект на нов съдебен процес на същото основание.

5. Наказателните производства са публични, освен до степента, до която е необходимо за защитаване на интересите на правосъдието.

ДОПЪЛНИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ КЪМ ЖЕНЕВСКИТЕ КОНВЕНЦИИ ОТ 12 АВГУСТ 1949 Г. И ОТНОСНО ЗАЩИТАТА НА ЖЕРТВИ НА МЕЖДУНАРОДНИ ВЪОРЪЖЕНИ КОНФЛИКТИ (ПРОТОКОЛ I), МКЧК, 8 юни 1977 г.

75. Основни гаранции

1. Доколкото са засегнати от ситуация, посочена в член 1 от този Протокол, лицата, които се намират във властта на някоя участваща в конфликта страна и не се ползват от благоприятно третиране по силата на Конвенциите или на този Протокол, при всички обстоятелства трябва да бъдат третирани хуманно и да се ползват като минимум от закрилата, предвидена в разпоредбите на този член, без каквато и да е дискриминация, основаваща се на раса, цвят на кожата, пол, език, религия или вярвания, политически или други убеждения, национален или социален произход, имотно състояние, рождение или друг статут, или на друг подобен критерий. Всяка страна е задължена да зачита личността, честта, убежденията и религиозните обреди на всички такива лица.

2. Следните деяния са и остават забранени по всяко време и навсякъде, независимо дали са извършени от цивилни лица, или от военнослужещи: (а) насилие над живота, здравето и физическото или психическото състояние на лица и по-специално: (i) убийство; (ii) изтезания от всякакъв характер, независимо дали физически или психически; (iii) телесно наказание; и (iv) осакатяване; (b) поругаване на личното достойнство и по-специално унижително и оскърбително третиране, принуждаване към проституиране, както и всяка форма на непристойно посегателство; (c) вземане на заложенници; (d) колективни наказания; и (e) заплаха за извършване на някое от посочените по-горе деяния.

3. Всяко лице, арестувано, задържано или интернирано за действия, свързани с въоръжения конфликт, трябва да бъде незабавно информирано на език, който разбира, за причините, поради които са били предприети тези мерки. Освен в случаите на арест или задържане за престъпление такива лица се освобождават в най-кратък срок и във всеки случай веднага, след като обстоятелствата, оправдаващи ареста, задържането или интернирането, са престанали да съществуват.

4. Не може да бъде постановено съдебно решение или да бъде изпълнено наказание по отношение на лице, което е признато за виновно в извършването на престъпление, свързано с въоръжения конфликт, освен въз основа на присъда, произнесена от безпристрастен и редовно учреден съд, зачитащ общопризнатите принципи на редовната съдебна процедура, които включват следното: процедурата предвижда обвиняемият да бъде информиран незабавно за подробностите по правонарушението, в което е обвинен, и да му се предоставят преди и по време на неговия съдебен процес всички необходими права и средства за защита; (b) никой не може да бъде осъден за правонарушение, освен въз основа на индивидуална наказателна отговорност; (c) никой не може да бъде обвинен или осъден за престъпление поради действие или бездействие, което не е съставлявало престъпление съгласно националното или международното право, на което той е бил подвластен към момента на извършване на деянието; недопустимо е да бъде наложено по-тежко наказание от онова, което е било приложимо по времето, когато престъплението е било извършено; ако след извършване на престъплението законът е предвидил налагане на по-леко наказание, правонарушителят се ползва от него; (d) всеки, който е обвинен в престъпление, се счита за невинен, докато неговата вина не бъде доказана съгласно закона; (e) всеки, който е обвинен в престъпление, има правото да бъде съден в негово присъствие; (f) никой не може да бъде принуждаван да дава показания срещу самия себе си или да се признае за виновен; (g) всеки, който е обвинен в престъпление, има правото да разпитва или да иска да бъдат разпитани свидетелите по обвинението, както и да му бъде осигурено правото на присъствие в съда и разпит на свидетелите по защитата, при същите условия като тези на свидетелите по обвинението; (h) никой не може да бъде преследван по съдебен път или наказван от същата страна за престъпление, за което в съответствие със същия закон и същата процедура вече е било произнесено окончателно съдебно решение, с което той е бил оправдан или осъден; (i) всяко лице, преследвано по съдебен път за престъпление, има правото присъдата му да бъде произнесена публично, и (j) при произнасяне на присъдата осъденото лице се уведомява за правото му на обжалване по съдебен или друг ред, както и за сроковете, в които то би могло да се възползва от това свое право.

5. Жените, чиято свобода е била ограничена по причини, свързани с въоръжения конфликт, се задържат в помещения, отделени от помещенията за мъже. Те трябва да бъдат под прекия надзор на жени. Независимо от това в случаите, когато са задържани или интернирани семейства, те по възможност се задържат на едно и също място и се настаняват като отделни семейства.

6. Лицата, които са арестувани, задържани или интернирани по причини, свързани с въоръжения конфликт, се ползват от закрилата, предвидена в разпоредбите на този член, до тяхното окончателно освобождаване и репатриране или до възстановяването на местожителството им, дори след края на въоръжения конфликт.

7. За да се избегне каквото и да е съмнение по отношение на завеждането и приключването на съдебни дела срещу лица, обвинени във военни престъпления или престъпления против човечеството, се прилагат следните принципи: (а) лицата, които са обвинени в такива престъпления, следва да бъдат преследвани и съдени в съответствие с приложимите норми на международното право; и (б) всички такива лица, които не се ползват от по-благоприятно третиране съгласно Конвенциите или този Протокол, имат право на третирането, предвидено в разпоредбите на този член, независимо дали престъпленията, в които те са обвинени, представляват, или не представляват тежки нарушения на Конвенциите или на този Протокол.

8. Някоя от разпоредбите на този член не може да бъде тълкувана като ограничаваща или възпрепятстваща прилагането на която и да е друга по-благоприятна разпоредба, предоставяща на лицата, до които се отнася параграф 1, по-голяма закрила в съответствие с приложимите норми на международното право.

ДОПЪЛНИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ КЪМ ЖЕНЕВСКИТЕ КОНВЕНЦИИ ОТ 12 АВГУСТ 1949 г., И ОТНОСНО ЗАЩИТАТА НА ЖЕРТВИ НА МЕЖДУНАРОДНИ ВЪОРЪЖЕНИ КОНФЛИКТИ (ПРОТОКОЛ II), МКЧК, 8 юни 1977 г.

Чл. 1. Преамбюл

Всеобщата декларация за правата на човека (чл. 10) и Международният пакт за граждански и политически права (чл. 14, параграф (1)) гласят, че всеки има право на справедливо и публично разглеждане от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон. Независимата съдебна власт е неотменима предпоставка за прилагането на това право.

Чл. 6. Наказателно преследване

1. Този член се прилага по отношение на преследването и наказанието за престъпления, свързани с въоръжения конфликт.

2. Няма да бъде издавано никакво съдебно решение и няма да бъде изпълнявано никакво съдебно наказание по отношение на лица, признати за виновни за правонарушение, освен въз основа на присъда, произнесена от съд, предлагащ необходимите гаранции за независимост и безпристрастност. А именно: (а) процедурата предвижда обвиняемият да бъде информиран незабавно за подробностите по правонарушението, в което е обвинен, и да му се предоставят преди и по време на неговия съдебен процес всички необходими права и средства за защита; (б) никой не може да бъде осъден за правонарушение, освен въз основа на индивидуална наказателна отговорност; (в) никой не може да бъде обвинен или осъден за престъпление поради действие или бездействие, което не е съставлявало престъпление съгласно закона към момента на извършване на деянието; недопустимо е да бъде наложено по-тежко наказание от онова, което е било приложимо по времето, когато престъплението е било извършено; ако след извършване на престъплението законът е предвидил налагане на по-леко наказание, правонарушителят се ползва от него; (д) всеки, който е обвинен в престъпление, се счита за невинен, докато неговата вина не бъде доказана съгласно закона; (е) всеки, който е обвинен в престъпление, има правото да бъде съден в негово присъствие; (ф) никой не може да бъде принуждаван да дава показания срещу самия себе си или да се признае за виновен.

3. При произнасяне на присъдата на осъдения трябва да бъде съобщено за правото му на обжалване по съдебен или по друг ред и за сроковете, в които той може да се възползва от това свое право.

4. Смъртно наказание няма да бъде произнасяно по отношение на лица, които не са навършили осемнадесет години по време на правонарушението, и няма да бъде изпълнявано по отношение на бременни или майки на малолетни деца.

5. При приключване на военните действия властите ще се стремят да дадат възможно най-широка амнистия на лицата, които са участвали във въоръжения конфликт, или за онези, които са лишени от свобода по причини, свързани с въоръжения конфликт, независимо дали са интернирани или задържани.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

5. (с) Всеки има право да бъде съден експедитивно от установените редовни съдилища или съдебни трибунали съгласно закона обект на преразглеждане от съдилищата.

НАЙ-ДОБРИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

6. Независимост на съдебната власт

Принципът на независимост на съдебната власт дава право на съдебната власт и изисква от нея да гарантира, че съдебните производства се провеждат справедливо и че се зачитат правата на страните.

МЕЖДУНАРОДНА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ВСИЧКИ РАБОТНИЦИ МИГРАНТИ И ЧЛЕНОВЕТЕ НА ТЕХНИТЕ СЕМЕЙСТВА, Общо събрание на ООН, 1989 г.

18. 1. Работниците мигранти и членовете на техните семейства имат право на равенство с гражданите на съответната държава пред съдилищата и трибуналите. Всяко лице има право при разглеждане на каквото и да е наказателно обвинение срещу него или при оспорване на правата и задълженията му в граждански процес на справедливо и публично разглеждане на делото от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон.

2. Работниците мигранти и членовете на техните семейства, обвинени в криминални престъпления, имат право да се считат за невинни, докато тяхната вина не бъде доказана съгласно закона.

3. Работниците мигранти и членовете на техните семейства имат право при разглеждане на каквото и да е наказателно обвинение срещу тях на следните минимални гаранции: (а) да бъдат информирани в най-кратък срок и подробно за естеството и основанията за обвинението срещу тях на разбираем за тях език; (b) да разполагат с достатъчно време и възможности за подготовка на тяхната защита и за установяване на връзка със защитник по техен избор; (с) да бъде проведен съдебен процес без излишно забавяне; (d) да бъдат съдени в тяхно присъствие и да се защитават лично или със защитник по техен избор; да бъдат информирани за това свое право, в случай че нямат защитник; ако не разполагат със средства за заплащане на защитник, да им бъде назначен безплатно служебен защитник, когато го изискват интересите на правосъдието; (е) да разпитат или да поискат разпит на свидетелите на обвинението и да изискат призоваването и разпитът на свидетелите на защитата да се извършват при същите условия, както на свидетелите на обвинението; (f) да ползват безплатно услугите на преводач, ако не разбират или не говорят езика, използван в съда; (g) да не бъдат принуждавани да свидетелстват против себе си или да се признават за виновни.

4. В случай на непълнолетни лица, процедурата следва да бъде такава, че да отчита тяхната възраст и желателността за насърчаване на тяхната реабилитация.

5. Работниците мигранти и членовете на техните семейства, осъдени за престъпление, имат право обявяването им за виновни и присъдата им да бъдат преразгледани пред по-висшестоящ съд в съответствие със закона.

6. Когато една влязла в сила присъда спрямо работник мигрант или член на неговото семейство бъде впоследствие отменена или е последвало помилване въз основа на нови или новооткрити обстоятелства, които доказват, че е била допусната съдебна грешка, лицето, изтърпяло наказание в изпълнение на такава присъда, ще бъде обезщетено съгласно закона, освен ако се докаже, че неразкриването навреме на неизвестния факт се дължи изцяло или отчасти на самия него.

7. Никой работник мигрант или член на неговото семейство не може да бъде подвеждан под отговорност и съден или наказван повторно за престъпление, за което вече е бил осъден или оправдан в съответствие със закона и наказателната процедура на съответната държава.

КОНВЕНЦИЯ НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО, Общо събрание на ООН, 1989 г.

37. Държавите – страни по Конвенцията, осигуряват:

(а) никое дете да не бъде подлагано на изтезания или друго жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Нито смъртно наказание, нито доживотен затвор без възможност за освобождаване няма да се налагат за нарушения, извършени от лица под 18-годишна възраст;

(б) никое дете да не бъде лишено от неговата свобода незаконно или произволно. Арестуването, задържането или осъждането на лишаване от свобода на дете следва да бъде в съответствие със закона и да се използва само като крайна мярка и за най-краткия възможен срок;

(с) всяко дете, лишено от свобода, да бъде третирано хуманно и като се зачита достойнството, присъщо на човешката личност, и по начин, който взема предвид нуждите на лицата на неговата възраст. По-специално всяко дете, лишено от свобода, трябва да бъде отделено от възрастните освен ако се прецени, че висшите интереси на детето изискват да не се прави това, и да има правото да поддържа контакти със семейството си чрез кореспонденция и посещения освен при изключителни обстоятелства;

(д) всяко дете, лишено от свобода, да има право на незабавен достъп до правна и друга необходима помощ, както и правото да оспорва законността на лишаването си от свобода пред съд или друг компетентен, независим и безпристрастен орган и на бързо решение по всякакви такива дела.

ДОКУМЕНТ ОТ СРЕЩАТА В КОПЕНХАГЕН НА КОНФЕРЕНЦИЯТА ЗА ЧОВЕШКОТО ИЗМЕРЕНИЕ НА КССЕ, 1990 г.

(5) Те тържествено декларират, че тези елементи на правосъдието, които са от съществено значение за цялостното проявяване на присъщото достойнство и равните и неотменими права на всички човешки същества, включват:

(5.16) --- Всяко лице има право при разглеждане на каквото и да е наказателно обвинение срещу него или при оспорване на правата и задълженията му в граждански процес на справедливо и публично разглеждане на делото от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон;

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

I. Юрисдикция и съдебна власт

1.1. За всеки спор, свързан с конституционното съответствие на дадена норма или защитено

от закона право или интерес, следва да бъде установена юрисдикция, предварително определена от Конституцията или от закона, която да може да се произнесе по него в съответствие с изискванията за справедлив съдебен процес, при зачитане на върховенството на закона, правата на човека и основните свободи.

4.1. Всяка юрисдикция се организира по такъв начин, че да може да разглежда отнесените към нея спорове по компетентен и бърз начин.

КОНВЕНЦИЯ НА ОБЩНОСТТА НА НЕЗАВИСИМИТЕ ДЪРЖАВИ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ОСНОВНИТЕ СВОБОДИ, *Общност на независимите държави, 1995 г.*

Член 6

1. Всички лица са равни пред съдебната система. Всяко лице има право при разглеждане на каквото и да е наказателно обвинение срещу него на справедливо и публично разглеждане в рамките на разумен срок от независим и безпристрастен съд.

Решенията на съда или присъдата се произнасят публично, като целият съдебен процес или част от него може да се разгледа при закрити врата по съображения, засягащи обществения ред или държавна тайна или когато това се изисква от интересите на непълнолетни лица или за защита на личния живот на страните по делото.

2. Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, се счита за невинно, докато неговата вина не бъде доказана съгласно закона.

3. Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има следните минимални права:

(а) да бъде информирано в най-кратък срок и подробно за естеството и основанията за обвинението срещу него на разбираем за него език;

(б) да разполага с достатъчно време и средства за подготовка на защитата си;

(с) да се защитава лично или със защитник по свой избор или да му бъде назначен защитник, когато го изискват интересите на правосъдието, както и да му бъде осигурен безплатно служебен защитник в случаите, определени в националното законодателство;

(d) да подава молби до съда за разпит на свидетели, извършване на разследвания, получаване на документи, назначаване на съдебни експертизи и други процесуални действия;

(е) да ползва безплатно услугите на преводач, ако не разбира или не говори езика, използван в съда.

(f) да не бъде принуждавано да свидетелства срещу себе си или да се признава за виновно.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, *изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.*

Ценност 1, 2. Всеобщата декларация за правата на човека (чл. 10) и Международният пакт за граждански и политически права (чл. 14, параграф (1)) гласят, че всеки има право на справедливо и публично разглеждане от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон. Независимата съдебна власт е неотменима предпоставка за прилагането на това право.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРАВОТО И ОТГОВОРНОСТТА НА ЛИЦАТА, ГРУПИТЕ И ОРГАНИТЕ НА ОБЩЕСТВОТО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСЕОБЩО ПРИЗНАТИТЕ ПРАВА НА ЧОВЕКА И ОСНОВНИТЕ СВОБОДИ, *Общо събрание на ООН, 1998 г.*

Член 9

1. При упражняването на правата на човека и основните свободи, включително насърчаването и защитата на правата на човека, залегнали в настоящата Декларация, всеки има право, индивидуално и в съдружие с други, да се ползва от ефективни правни средства за защита и да бъде защитен в случай на нарушение на тези права.

2. С оглед на това, всеки, чиито права или свободи се предполага, че са нарушени, има право лично или чрез законно упълномощен представител, да подаде жалба и тази негова жалба да бъде разгледана в най-кратък срок на публично изслушване пред независим, безпристрастен и компетентен съдебен орган или друг орган, установен със закон, и да получи решение от този орган, в съответствие със закона, което осигурява защита, включително всяко дължимо обезщетение, когато правата или свободите на това лице са били нарушени, както и прилагане на съответното решение или присъда, като всичко това следва да се случва без неоправдано забавяне.

3. В същия дух всеки има право, индивидуално и в съдружие с други, наред с друго:

(а) да се оплаква за политиките и действията на отделни длъжностни лица и правителствени органи във връзка с нарушаване на правата на човека и основните свободи, чрез жалба или други подходящи средства, пред компетентните национални съдебни, административни или законодателни органи или друг компетентен орган, предвиден от правната система на държавата, който следва да вземе решение по оплакването без неоправдано забавяне;

(б) да присъства на публични изслушвания, производства и съдебни процеси с цел да си състави мнение относно спазването на националното законодателство и приложимите международни задължения и ангажименти;

(с) да предлага и получава професионална правна помощ или други приложими консултации и съдействие при защитата на правата на човека и основните свободи.

4. В същия дух и в съответствие с приложимите международни инструменти и процедури всеки има право, индивидуално или в съдружие с други, на безпрепятствен достъп и комуникация с международни органи с обща или специализирана компетентност за получаване и разглеждане на комуникация по въпроси, свързани с правата на човека и основните свободи.

5. Държавата следва да проведе бързо и безпристрастно разследване или да гарантира провеждането на разследване винаги, когато са налице разумни основания да се счита, че е настъпило нарушение на човешките права и основните свободи в територия под нейната юрисдикция.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Чл. 1. Независимост

С всички свои действия съдията гарантира правото на справедлив процес на всяко лице. Съдията утвърждава правото на справедливо и публично изслушване на всяко лице за определяне на неговите права и задължения или произнасяне по повдигнати срещу него обвинения в рамките на разумен срок от независим съд, създаден в съответствие със закона.

ХАРТА НА ОСНОВНИТЕ ПРАВА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ, Европейски съюз, 2000 г.

Чл. 47. Право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес
Всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, има право на ефективни правни средства за защита пред съд в съответствие с предвидените в

настоящия член условия.

Всеки има право неговото дело да бъде гледано справедливо и публично в разумен срок от независим и безпристрастен съд, предварително създаден със закон. Всеки има възможността да бъде съветван, защитаван и представляван.

На лицата, които не разполагат с достатъчно средства, се предоставя правна помощ, доколкото тази помощ е необходима, за да се осигури реален достъп до правосъдие.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Обосновки за независимостта на съдиите

10. Независимостта на съдиите е предпоставка за върховенството на закона и основна гаранция за справедлив процес. Съдиите са „натоварени с окончателното решение относно живота, свободите, правата, задълженията и собствеността на гражданите“ (цитат от основните принципи на ООН, повторени в декларацията от Пекин; и чл. 5 и 6 от Европейската конвенция за правата на човека). Тяхната независимост не е прерогатив или привилегия в техен личен интерес, а в интерес на върховенството на закона и на тези, които търсят или очакват правосъдие.

СТАНОВИЩЕ № 2 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ФИНАНСИРАНЕТО И УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЧЛЕН 6 НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Съвет на Европа, 2001 г.

3. Нещо повече, налице е очевидна връзка между, от една страна, финансирането и управлението на съдилищата и, от друга, принципите на Европейската конвенция по правата на човека: достъп до правосъдие и правото на справедлив процес не са надлежно гарантирани, ако едно дело не бъде разгледано в разумен срок от съд, който разполага с подходящи средства и ресурси, за да действа ефикасно.

ПРИНЦИП НА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ОТ БАНГАЛОР, приет от Съдийската група за укрепване на съблюдаването на етичните норми в съдебната система, преразгледан на Кръгла маса на председателите на върховни съдилища, проведена в Двореца на мира, Хага, 25-26 ноември, 2002 г.

Ценност 1. Независимостта на съдиите е предпоставка за върховенството на закона и основна гаранция за справедлив процес. Следователно съдията следва да отстоява и олицетворява независимостта на съдебната власт чрез своите индивидуални и институционални аспекти.

НАСОКИ НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И БОРБАТА СРЕЩУ ТЕРОРИЗМА, Съвет на Европа, 804-то заседание на заместник-министрите, 2002 г.

Раздел IX Съдебни производства

1. Лице, обвинено в терористична дейност, има право на справедливо изслушване в рамките на разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона.
2. Лице, обвинено в терористична дейност, се ползва от презумпцията за невинност.
3. Въпреки това императивните норми за борба с тероризма може да обосновават определени ограничения за правото на защита, по-конкретно във връзка с:
  - (i) договореностите за достъп до защитник и контакти с такъв защитник;
  - (ii) договореностите за достъп до преписката по делото;
  - (iii) използването на анонимни свидетелски показания.
4. Тези ограничения на правото на защита трябва да бъдат строго пропорционални на целта си, като трябва да се предприемат компенсаторни мерки за защита на интересите на обвинения, така че да се поддържа справедливостта на процеса и да се гарантира, че процесуалните права не са лишени от същността си.

ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Комисия на ООН по правата на човека, 2003 г., резолюция 2003/39

Убедена, че професионалната етика на съдебната система е важна предпоставка за защитата на правата на човека и за гарантиране на недопускането на дискриминация при прилагане на правосъдието, *Подчертаваща*, че съдебната система трябва непрекъснато да спазва професионална етика,

1. *Отново заявява*, че всеки човек има право, при пълно равенство, на справедливо и публично разглеждане на неговото дело независим и безпристрастен съд, за установяване на неговите/нейните права и задължения, както и за разглеждане на каквото и да е наказателно обвинение, предявено срещу него/нея;
2. *Също така отново заявява*, че всеки има право да бъде съден от редовните съдилища или трибунали съгласно установените правни процедури и че не следва да се създават трибунали, които не прилагат надлежно установените процедури за правен процес с цел изместване на компетентността на редовните съдилища или съдебните трибунали;
3. *Освен това отново заявява*, че всеки има право на справедливо и публично разглеждане от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон;
4. *Подчертава* важноста, че всеки човек, който е обвинен в престъпление, има право да бъде считан за невинен до доказване на неговата вина, в съответствие със закона, в публичен процес, по време на който са му/й били осигурени всички необходими гаранции за неговата/нейната;
5. *Настоятелно призовава* държавите да гарантират, че всички лица, изправени пред съдилищата или трибуналите под тяхна власт, имат право да бъдат съдени в тяхно присъствие и да се защитават лично или със защитник по техен избор;
6. *Подчертава*, че всеки съд, който постановява решение за човек, обвинен в криминално престъпление, следва да бъде основан на принципите на независимост и безпристрастност;
7. *Призовава* държавите да гарантират спазването на принципа на равенство пред съдилищата и пред закона в техните съдебни системи, като, наред с друго, предоставят на съдените лица, възможността да разпитват или да изискват разпит на свидетелите на обвинението, както и да им бъде осигурено правото на присъствие в съда и разпит на свидетели по защитата, при същите условия като тези на свидетелите по обвинението;
8. *Потвърждава отново*, че всяко осъдено лице следва да има правото обявяването му/й за виновен/виновна да бъде преразгледано пред съдебен орган в съответствие със закона.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

1) Справедливо и публично разглеждане

При разглеждане на предявеното срещу всяко лице наказателно обвинение или правата и задълженията на това лице, всеки има право на справедливо и публично разглеждане от законно установен компетентен, независим и безпристрастен съдебен орган.

2) Справедливо разглеждане

Основните елементи на справедливото разглеждане включват:

- a) правни процесуални възможности на страните в производството, независимо дали то е административно, гражданско, наказателно или военно;
- b) равенство на всички лица пред съдебния орган, без каквото и да е разграничение на основата на раса, цвят на кожата, етнически произход, пол, полова идентичност, възраст, религия, убеждения, език, политически или други убеждения, национален или социален произход, средства, увреждане, раждане, статут или други обстоятелства;
- c) равен достъп до съдебните органи за мъжете и жените и равенство пред закона във всяко съдебно производство;
- d) зачитане на присъщото на човешката личност достойнство, особено това на жените, които участват в съдебни производства в качеството си на жалбоподател, свидетели, жертви или обвиняеми;
- e) достатъчна възможност за подготовка за делото, представяне на аргументи и доказателства и за оспорване или отговор на аргументи или доказателства от ответната страна;
- f) правото да се консултират със законен представител и да бъдат представлявани от него или от други компетентни лица, избрани от съответната страна по време на всички етапи на производството;
- g) правото да получат безплатно съдействие от преводач, ако не разбират или не говорят езика, използван в съдебния орган или от него;
- h) правото правата и задълженията на съответната страна да бъдат засегнати само от решение, основано единствено на доказателствата, представени пред съдебния орган;
- i) правото на разглеждане на техните права и задължения без неоправдано забавяне и с подходящо уведомление за решенията и основанията за тях; и
- j) правото на обжалване пред по-висшестоящ съд.

Q. ТРАДИЦИОННИ СЪДИЛИЩА

a) Традиционните съдилища, когато има такива, трябва да спазват международните стандарти за правото на справедлив процес.

b) Следните разпоредби се прилагат като минимум за всички производства пред традиционни съдилища:

- (i) равенство на лицата без каквото и да е разграничение от всякакъв вид на основата на раса, цвят на кожата, пол, полова идентичност, убеждения, език, политически или други убеждения, национален или социален произход, средства, увреждания, раждане, статут или други обстоятелства;
- (ii) зачитане на присъщото на човешката личност достойнство, включително на правото лицето да не бъде подлагано на изтезания или друго жестоко, нехуманно или унижително наказание или отнасяне;
- (iii) зачитане на правото на свобода и сигурност на всяко лице, по-специално правото на всеки индивид да не бъде обект на произволен арест или задържане;

- (iv) зачитане на равенството на жените и мъжете във всички производства;
- (v) зачитане на присъщото на човешката личност достойнство и на правото на лицето да не бъде подлагано на жестоко, нехуманно или унизително отношение или наказание;
- (vi) достатъчна възможност за подготовка за делото, представяне на аргументи и доказателства и за оспорване или отговор на аргументи или доказателства от ответната страна;
- (vii) правото на безплатно съдействие от преводач, ако лицето не разбира или не говори езика, използван в традиционния съд или от него;
- (viii) правото да потърсят съдействие и да бъдат представлявани от представител по техен избор във всички производства пред традиционния съд;
- (ix) правото правата и задълженията на съответната страна да бъдат засегнати само от решение, основано единствено на доказателства, представени пред традиционния съд;
- (x) правото на разглеждане на неговите/нейните права и задължения без неоправдано забавяне и с подходящо уведомление за решенията и основанията за тях;
- (xi) правото на обжалване пред по-висшестоящ традиционен съд, административен орган или съд от съдебната система;
- (xii) всички разглеждания пред традиционни съдилища се провеждат публично и решенията на съда се обявяват публично, освен в случаите, когато интересите на деца не изискват друго, или когато производството засяга семейни спорове или настойничество на деца;

R. КЛАУЗА ЗА НЕВЪЗМОЖНОСТ ЗА ДЕРОГАЦИЯ

Не се допуска позоваване на каквито и да било обстоятелства, независимо дали заплахата за война, състояние на международен или вътрешен въоръжен конфликт, вътрешна политическа нестабилност или друго извънредно положение, за обосноваване на дерогация от правото на справедлив процес.

СТАНОВИЩЕ № 4 НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС), ПРЕДОСТАВЕНО НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, ОТНОСНО ПОДХОДЯЩО ПЪРВОНАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ И ОБУЧЕНИЕ БЕЗ ОТКЪСВАНЕ ОТ РАБОТА ЗА СЪДИИ НА НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ, Съвет на Европа, 2003 г.

1. По време, когато сме свидетели на нарастващото внимание, което се обръща на ролята и важното място на съдебната власт, на която се гледа като на единствен гарант на демократичното функциониране на институциите на национално, европейско и международно равнище, въпросът за обучението на бъдещите съдии преди да заемат длъжността си и обучението без откъсване от работа е от особена важност.

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ В СВЕТОВЕН ПЛАН: СТАНДАРТИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ПРИНЦИПИ НА КОНСЕНСУС, Международна федерация по изборителните системи (IFES), 2004

а. Общи коментари относно правото на справедлив процес

i. Граждански, търговски, административни и криминални въпроси

Разпоредбите в договора, потвърждаващи правото на справедлив процес, изрично упоменават производства, свързани със спорове относно граждански, търговски и административни права, както и разглеждането на обвинения в престъпления.

По-конкретно правото на справедлив процес се счита за приложимо за всички съдебни производства, независимо от тяхното естество.

iii. Право на ефективни правни средства за защита

Съдилищата по правата на човека все по-често гледат отвъд основните изисквания на правото на справедлив процес и отсъждат, че нарушенията на основните задължения, свързани с правото на справедлив процес, може да представляват също така нарушение на правото на ефективни правни средства за защита (член 13 от ЕКПЧ) или на правото на съдебни гаранции (член 25 на Междумериканската комисия по правата на човека (IACHR)) и дори на задълженията на държавата да гарантира независимост на съдебната власт (член 26 на Африканската комисия по правата на човека и народите (ACHPR)). Тези нови задължения дават по-широко основание за защита на независимостта на съдебната власт, тъй като те вече не зависят от справедливостта на производството, а по-скоро предвиждат по-широки институционални изисквания към държавата.

Съдебната власт носи голяма отговорност да гарантира създаването и устойчивостта на механизъм, който да позволява „на гражданите, чиито човешки права са нарушени... да бъде осигурено правосъдие и защита“. Не само съдебната система, но и юристите могат да играят важна роля в увеличаването на „равнището на правосъдие за ощетените граждани, които търсят защита за нарушаване на човешките им права“. В крайна сметка държавата следва да осигури гарантирането и защитаването на национално равнище на независимостта и безпристрастността, както и зачитането на тази независимост и безпристрастност.

Европейският съд също разширява съдебната си практика относно продължителността на производствата, като добавя към нарушението съгласно член 6, параграф 1 от ЕКПЧ нарушение съгласно член 13 от ЕКПЧ, което отчита задължението на държавата членка да осигури съгласно националното законодателство ефективни правни средства за защита за нарушения на правата на човека от страна на държавата. В *Horvat v. Croatia* Европейският съд установява, че гражданските производства за погасяване на заеми не са завършени в разумни срокове, което е в нарушение на член 6, параграф 1. В допълнение той установява нарушение на член 13 „доколкото жалбоподателката няма достъп до правни средства на защита на национално равнище, чрез които би могла да упражни правото си на „разглеждане на делото в разумен срок“ при всеки един от случаите съгласно гарантираното в член 6, параграф 1.“

Приемайки, че липсата на ефективни мерки срещу нарушаването на правата, гарантирани от IACHR, нарушава правото на съдебна защита по член 25, Междумериканският съд отбелязва в делото *Ivcher Bronstein v. Peru*, че ресурсите са мними, ако са на практика неефективни, както и че случаят е такъв, когато на съдебната система ѝ липсва необходимата независимост да вземе безпристрастно решение.³⁹ Това съдебно решение е допълнително разяснено в делото на Конституционния съд, по което IACHR приема, че изискването за „прости и бързи ответни мерки“ изисква не само съществуването на тези мерки на практика, но и практическата им достъпност.

Междумериканският съд също така приема, че националното законодателство може да нарушава правото на ефективни правни средства за защита, като възпрепятства достъпа до тези правни средства за защита за жертвите. В действителност по делото *Barrios Altos* Междумериканският съд оспорва законите за амнистия на Перу като противоречащи на правото на ефективни правни средства за защита за нарушения на правата и свободите, гарантирани съгласно член 25 от IACHR. По подобен начин Африканската комисия приема, че изместването на юрисдикцията на редовните съдилища нарушава задължението на държавите да гарантират независимостта на съдебната власт и да защитават съдилищата, които са националните институции, които защитават правата, гарантирани от Африканската харта.

СТАНОВИЩЕ № 8 (2006) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ ЗА ЗАЩИТА НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА И ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА В КОНТЕКСТА НА ТЕРОРИЗМА, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2006 г.

В. МЕРКИ НА АДМИНИСТРАТИВНОТО ПРАВО

27. Трябва да бъде гарантирано по-специално правото на справедлив процес (член 6 на Европейската конвенция за защита правата на човека). Това между другото включва равнопоставеност на страните в съдебния процес и състезателно производство.

28. Правото на справедлив процес изисква всички допуснати от съда доказателства по принцип да бъдат предоставени на разположение на страните с оглед на представяне на оспорващи аргументите. Възниква въпросът до каква степен са допустими ограничения за достъп до документи, свидетели или други източници на доказателства, когато става дума за съображения за сигурност. Когато на адвокатите се разрешава достъп до доказателствата, а не лично на страните, тъй като прякото разкриване на източниците на доказателствата на заинтересованите лица може да изложи на опасност обществения интерес, изникват потенциално трудни въпроси относно това дали това представлява или не значително ограничаване на ефикасните вътрешноправни средства и на защитата. Каквото и да е решението относно достъпа на страните и на адвоката до доказателствата, КСЕС счита, че не трябва да се налагат ограничения за възможността съдията да има пряк и личен достъп до документите, свидетелите и други източници на доказателства, за да може съдът да установи всички релевантни факти и да се произнесе по ефикасността на средствата за защита (Член 13 от Европейската конвенция за защита правата на човека).

МЕЖДУНАРОДНА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ХОРА ОТ НАСИЛСТВЕНО ИЗЧЕЗВАНЕ, Общо събрание на ООН, 2006 г.

Чл. 11 1. Държавата – страна по конвенцията, на територия под чиято юрисдикция се намира лице, заподозряно в извършването престъпление, свързано с насилствено изчезване, следва да отнесе случая на своите компетентни органи с цел наказателно преследване, в случай че не екстрадира съответното лице или не го/я предаде на друга държава в съответствие с международните си задължения или в случай че не го/я предаде на международен наказателен трибунал, чиято компетентност признава.

2. Тези органи следва да вземат решение по същия начин, както в случая при всяко обичайно престъпление със сериозен характер съгласно законодателството на същата държавата – страна по конвенцията. В случаите, посочени в член 9, параграф 2, необходимата степен на доказване за наказателно преследване и осъждане не следва по никакъв начин да бъде по-малко строга от тази, приложима в случаите, упоменати в член 9, параграф 1.

3. На всяко лице, срещу което е заведено дело във връзка с престъпление за насилствено изчезване, следва да се гарантира справедливо отношение по време на всички етапи на производството. Всяко лице, съдено за престъплението насилствено изчезване следва да се ползва от справедлив процес пред компетентен, независим и безпристрастен съд или трибунал, установен със закон.

ОБЩ КОМЕНТАР № 32, ЧЛЕН 14, ПРАВО НА РАВЕНСТВО ПРЕД СЪДИЛИЩАТА И ТРИБУНАЛИТЕ И НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС, Комитет на ООН по правата на човека, 2007 г.

I. Общи бележки

Правото на равенство пред съдилищата и трибуналите и на справедлив процес е ключов елемент от защитата на правата на човека и служи като процедурно средство за защита на върховенството на закона.

III. Справедливо и публично разглеждане от компетентен, независим и безпристрастен съд
Понятието „съд“ в член 14, параграф 1 означава орган, независимо от наименованието му,

който е установен със закон, независим е от изпълнителното и законодателното подразделение на държавната власт или който в конкретни случаи се ползва от съдебна независимост при вземането на решения по правни въпроси в производства със съдебен характер. Член 14, параграф 1, изречение второ гарантира достъп до такива съдилища за всички, срещу които са повдигнати обвинения за престъпления. Това право не може да бъде ограничавано и всяка наказателна присъда от орган, който не е съд, е несъвместима с тази разпоредба. По същия начин, когато се определят правата и задълженията по съдебно дело, това трябва поне на един от етапите на производството да се извършва от съд по смисъла на това изречение. Ако държава – страна по конвенцията не установи компетентен съд, който да определя тези права и задължения или не позволи достъп на такъв съд в конкретни случаи, това е нарушение на член 14, ако тези ограничения не се основават на националното законодателство, не са необходими за преследване на законни цели, като доброто правораздаване, или ако не се основават на изключения за юрисдикцията, произтичащи от международното законодателство, като например имунитет, или ако достъпът, оставен на индивида, би бил ограничен до степен, която да омаловажи цялостната същност на това право.

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2008 г.

3. Ясните обосновки и анализи са основни изисквания в съдебните решения и важен аспект на правото на справедлив процес. Член 6 от Конвенция за защита правата на човека и основните свободи (по-долу ЕКЧП), например, изисква от държавите да създадат независими и безпристрастни съдилища и да насърчават въвеждането на ефективни процедури. Изпълнението на това задължение придобива реално значение, когато в резултат на това, съдиите имат възможност да раздават правосъдие справедливо и коректно във връзка с разкритията, които са направили въз основа на закона и на фактите в полза на гражданите. Качественото съдебно решение е онова, което постига правилни резултати – доколкото позволява материалът, с който съдията разполага – по справедлив, бърз, ясен и окончателен начин.

В. Вътрешната среда: професионализъм, заседание и решение

3. Заседанието

29. Заседанието трябва да отговаря на всички изисквания на ЕКЧП и така да осигури на страните и обществото спазване на минималните стандарти на правилно структуриран и справедлив процес. Правилното развитие на процеса ще има пряко въздействие върху страните и разбирането и приемането от обществото на окончателното решение. Освен това то трябва да осигурява на съдията всички необходими елементи за правилната оценка на делото; така то има определящо въздействие за качеството на съдебното решение. Изслушване се провежда винаги, когато съдебната практика по ЕКЧП го предписва.

30. Прозрачното и открито заседание и спазването на принципа за равнопоставеност на страните в производството са необходими предпоставки за приемане на решението от самите страни и от широката общественост.

СТАНОВИЩЕ № 12 (2009) НА КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) И СТАНОВИЩЕ № 4 (2009) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРОКУРОРИ (КСЕП) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ЗА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СЪДИИТЕ И ПРОКУРОРИТЕ В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО, ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БОРДО,

КСЕС, КСЕП, 2009 г.

1. В интерес на обществото е законността да се гарантира от справедливо, безпристрастно и ефективно правосъдие. Задача на прокурорите и съдиите е да осигурят гарантиране на правата и свободите на личността и защита на обществения ред на всички етапи на съдебното производство. Това означава пълно зачитане на правата и на обвиняемите, и на пострадалите. Решението на даден прокурор да не възбужда съдебно преследване следва да подлежи на съдебен контрол. Възможно решение е пострадалият да получи правото да внесе делото направо в съда.

2. Справедливото правосъдие изисква равнопоставеност на средствата, с които разполагат обвинението и защитата, също както и зачитане на независимостта на съда, спазване на принципа на разделение на властите и задължителност на крайното съдебно решение.

КОНВЕНЦИЯ ЗА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ОСНОВНИТЕ СВОБОДИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Член 6 – Право на справедлив съдебен процес

1 Всяко лице при определянето на неговите граждански права и задължения или при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона. Съдебното решение се обявява публично, но пресата и публиката могат да бъдат отстранявани по време на целия или на част от съдебния процес в интерес на нравствеността, обществената и националната сигурност в едно демократично общество, когато това се изисква от интересите на непълнолетните лица или за защита на личния живот на страните по делото или ако съдът счете това за извънредно необходимо в случаите, в които поради специални обстоятелства публичността би нанесла вреда на интересите на правосъдието.

2 Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, се счита за невинно, докато неговата вина не бъде доказана съгласно закона.

3 Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има в частност следните права: да бъде незабавно и в подробности информирано за характера и причините за обвинението срещу него на разбираем за него език;

- да има достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита;
- да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато го изискват интересите на правосъдието;
- да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите на обвинението и да изисква призоваването и разпитът на свидетелите на защитата да се извършват при същите условия, както на свидетелите на обвинението;
- да ползва безплатно услугите на преводач, ако не разбира или не говори езика, използван в съда.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I – Общи аспекти

3. Целта на независимостта, посочена в член 6 от Конвенцията, е на всяко лице да се гарантира основното право делото му да бъде разгледано в справедлив процес, единствено на правни основания и без каквото и да е неправомерно влияние.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

33. Винаги е от жизненоважно значение да се гарантира, че принципите на справедлив съдебен процес се зачитат, а именно безпристрастност на съда като цяло и свободата на съдията да прецени доказателствата. Също така е важно, че когато съществува системата, при която оценител или експерт заседава като част от съдебния трибунал, страните запазват правото на отговор на консултациите, предоставени на юридически обучени съдии от този оценител или експерт. В противен случай мнението на експерт може да бъде включено в съдебно решение, без страните да са имали възможност да го проверят или оспорят. КСЕС разглежда като предпочитана система, в която съдията назначава експерт или страните сами призовават експерти за свидетели, чиито констатации и заключения могат да бъдат оспорени и обсъдени пред съдията между страните.

МАНИФЕСТ ОТ ВИЛАМУРА, ПРАВОСЪДИЕ В ЛИЦЕТО НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, ЕВРОПЕЙСКИ МАГИСТРАТИ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ И СВОБОДА (MEDEL), 2012 г.

8. Накрая, ефективността на правосъдието не може да бъде свързана с широкоразпространения пазарен модел. Общоприетите управленски инструменти, съсредоточени върху изискванията за резултати, производителност и ефикасност не следва да неутрализират основните принципи на справедливия съдебен процес.

СТАНОВИЩЕ № 16 (2013) НА КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СЪДИИ И АДВОКАТИ, Съвет на Европа, 2013 г.

КСЕС потвърждава, че „споделянето на общи правни принципи и етични ценности от всички професионалисти, участващи в съдебния процес, е от съществено значение за правилното правораздаване“ и определя следните препоръки:

V. Препоръка

I. КСЕС препоръчва държавите да установяват подходящи процедурни разпоредби, които трябва да определят дейността на съдиите и адвокатите и да дават правомощия на съдиите за ефективно прилагане на принципите на справедлив съдебен процес и да предотвратяват незаконни тактики за забавяне от страните. Той препоръчва също така да се проведат консултации със съдиите, адвокатите и ползвателите на съда при изготвянето на тези разпоредби, както и тези процесуални рамки да се оценяват редовно.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО НА ПРЕСТЪПНОСТТА И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКИЯ ДНЕВЕН РЕД НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, приета на 13^{ия} конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и наказателно правосъдие, Доха, 12-19 април 2015 г.

(b) Да гарантираме на всеки правото на справедлив процес без неоправдано забавяне от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон, на равен достъп до правосъдие с достатъчни процесуални гаранции и, ако е необходимо, на достъп до защитник и до преводач, както и да гарантираме съответните права съгласно Виенската конвенция за консулските отношения;

(f) Да създадем тенденция за равенство между половете в наказателно-правните ни системи чрез разработване и прилагане на национални стратегии и планове за насърчаване на пълната защита на жените и момичетата от всякакви прояви на насилие, включително убийства на основата на пола на жени и момичета, в съответствие със задълженията на страните съгласно Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените⁷ и Факултативния протокол⁸ към нея и като се вземат под внимание актуализираните модели на стратегии и практически мерки относно елиминирането на насилието спрямо жените в областта на предотвратяването на престъпленията и наказателното правосъдие⁹ и резолюциите на Общото събрание относно убийствата на основа на пола на жени и момичета.

КАЧЕСТВЕНО ПРАВОСЪДИЕ ЗА ВСИЧКИ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, Европейската комисия за ефикасност на правосъдието, ПРОУЧВАНЕ № 22 на СЕРЕЈ, 2015 г.

В някои държави съществува доста положителна тенденция за установяване на контрол и анализ на продължителността на производствата. Същевременно Комисията отбелязва, че не всички държави водят записи на продължителността на делата, разглеждани от съдилищата, което затруднява работата ѝ.

SATURN определя следните основни насоки и принципи:

- *Прозрачност и предвидимост*, което предполага, че всички участници в производствата трябва да участват в управлението на времето на съдебните производства; че те трябва да бъдат уведомявани за всяко действие, което може да увеличи продължителността на производството; че продължителността на производството трябва да бъде предвидима до възможно най-голяма степен; че статистическите данни, свързани с продължителността на производствата по различните видове дела, трябва да са достъпни на всяко лице.

- *Оптимална продължителност на съдебните производства*, което означава, че необходимото време за разглеждане на дело трябва да съответства на сложността на последното. С други думи, делата трябва да се разглеждат в разумни срокове, които не са прекалено продължителни или прекалено кратки. Центърът SATURN счита, че въпреки че този принцип не предоставя на участниците в производствата пряко определяне на продължителността на съдебните дела, той въпреки това гарантира, че сроковете ще бъдат фиксирани по обективен начин, ще съответстват на стандартните срокове за всяка категория дела и няма да се отдалечават съществено от продължителността на сходни дела. Неговата цел е всички страни да бъдат удовлетворени от продължителността на съдебния процес.

- *Планирането на продължителността на съдебните производства и събирането на данни* да се извършва според типа на производството. Тези принципи предполагат също участие на всички заинтересовани страни по производството и създаването на система за събиране на данни във връзка с продължителността на производствата и механизми за наблюдението им.

- *Гъвкавост* в управлението на времето на процеса в съдебната система като принцип предполага, че всички съдебни процеси трябва да бъдат адаптирани спрямо конкретните характеристики на разглежданото дело и потребностите на участниците в производствата. Поради тази причина Комисията препоръчва да не се прибягва до стриктни срокове съгласно законите и други разпоредби, а в държавите, където такива все още съществуват, те непрекъснато да се адаптират спрямо конкретните особености на делото.

- *Лоялно сътрудничество на всички заинтересовани страни* по производствата е принцип, който позволява постигане на оптимална и предсказуема продължителност на производствата. С други думи, този принцип означава предприемане на всички необходими мерки за своевременното разглеждане на делото както на равнището на законодателството, така и на равнището на участниците в конкретните производства. Следователно всички страни (правителството, съдебните органи, съдиите и участниците в производствата) следва да участват в процеса на намаляване на продължителността на производствата. За да се постигне тази цел, центърът SATURN предлага разработване на съгласувана система от рамкови споразумения относно продължителността на производствата, която да включва както съдиите, така и адвокатите.

Центърът SATURN е разработил някои съвети във връзка със самите съдии. В тази връзка на съдиите трябва да им бъдат предоставени достатъчни правомощия за активно управление на случаите, за да се гарантират справедливи съдебни процеси в рамките на разумни срокове. По-конкретно това означава, че съдиите трябва да имат право да задават конкретни срокове

за изпълнението на определени процесуални действия по всяко отделно дело. В този случай се препоръчва също да се създадат специални програми, които да позволят на съдиите да съставят решенията си съгласно конкретни схеми, за да спестят време. Друг съвет е въвеждането на „Споразумение за продължителност“ със страните и адвокатите, което да даде възможност на заинтересованите страни да участват в управлението на времето по производството. При този процес се препоръчва съдиите също да осигурят сътрудничеството и наблюдението на други ангажирани лица: вещи лица, свидетели и др. Центърът SATURN също така препоръчва наказания за опитите за намеса в производствата, т.е. при злоупотреби със съдебния процес. Санкциите се определят според конкретните граждани (както страни по производствата, така и техните представители (адвокати)). Като предпазна мярка центърът SATURN освен това препоръчва уведомяване на Адвокатската колегия за всяко нарушение, извършено от адвокат. И накрая, обосновката на съдебните решения трябва да бъде кратка, за да се спести време.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО НА ПРЕСТЪПНОСТТА И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКИЯ ДНЕВЕН РЕД НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, приета на 13^{ия} конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и наказателно правосъдие, Доха, 12-19 април 2015 г.

5. Потвърждаваме отново своята ангажираност и силна политическа воля в подкрепа на ефективни, справедливи, хуманни и отговорни наказателно-правни системи и институциите, които ги съставляват, и насърчаваме ефективното участие и включване на всички сектори от обществото (...). За тази цел полагаме усилия:

(b) Да гарантираме на всеки правото на справедлив процес без неоправдано забавяне от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон, на равен достъп до правосъдие с достатъчни процесуални гаранции и, ако е необходимо, на достъп до защитник и до преводач (...);

(f) Да създадем тенденция за равенство между половете в наказателно-правните ни системи чрез разработване и прилагане на национални стратегии и планове за насърчаване на пълната защита на жените и момичетата от всякакви прояви на насилие, включително убийства на основата на пола на жени и момичета, в съответствие със задълженията на страните съгласно Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (...);

ВАРШАВСКАТА ДЕКЛАРАЦИЯ ОТНОСНО БЪДЕЩЕТО НА ПРАВОСЪДИЕТО В ЕВРОПА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2016 г.

ЕМСС отчита, че управлението на правосъдните системи в Европа в 21-ви век ще се промени съществено в резултат от използването на информационни и комуникационни технологии. Тя очаква с нетърпение използването на инструменти за онлайн разрешаване на спорове и други технологии за по-ефективно и бързо раздаване на правосъдие при по-ниски разходи за всички европейски граждани. За ЕМСС и членовете ѝ и наблюдателите ще бъде от решаващо значение да поддържа и укрепва независимостта и отчетността на съдебната власт в полза на европейските граждани, за да се гарантира техният ефективен достъп до правосъдие.

ИЗМЕРВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ПРАВОСЪДИЕТО, Документ, изготвен от CEPEJ-GT-QUAL въз основа на подготвителната работа на г-н Фабио Бартоломео (член на CEPEJ, Италия), приет на 7 декември 2016 г. на 28-ото пленарно заседание на CEPEJ

23. С оглед на гореизложеното и предвид факта, че в едно демократично общество фиксираното равнище на качество се определя въз основа на общ знаменател, който включва приложимите правила на Европейската конвенция за правата на човека и свързаната с нея съдебна практика на Съда, както и основните принципи, които произтичат от традиционните конституции на държавите, въпросът за качеството на производствата и решенията следва да бъде разглеждан в светлината на тези цели и институционални ограничения. По-конкретно, в член 6 от Европейската конвенция за правата на човека се определят всички основни елементи на присъщото качество на юрисдикцията:

- I. справедливостта на производството;
- II. разумната продължителност на производството;
- III. публичността на съдебното решение/решението и прозрачността на процеса;
- IV. защитата на малолетните лица (и други субекти, за които е уместно да се осигури някаква форма на съдействие);
- V. разбираемостта на наказателното преследване, хора на процедурата и на съдебните решения/решенията;
- VI. правото на юридическо съдействие и достъп до правосъдие като цяло;
- VII. правната помощ (когато са изпълнени всички условия).

Списък за проверка на качеството, съставен от Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ)

24. Повечето елементи на качеството, посочени в член 6 от Европейската конвенция за правата на човека, се съдържат в „Списъка за проверка за насърчаване на качеството на правосъдието“, изготвен от CEPEJ- GT-QUAL и докладван изцяло в Приложение 1.

Извадка от Списъка за проверка за насърчаване на качеството на правосъдието и съдилищата

Стълб на качество	Списък за проверка	Да	Не	Забележки
о Справедливост	Съществува ли гаранция на конституционно равнище (или на най-високото равнище в йерархията на нормите) за защита на независимостта на съдебната власт по отношение на изпълнителната и законодателната			
о Публичност и прозрачност	Ръководството на съда предоставя ли широка публичност за мисията/визията и стратегията си сред заинтересованите страни, съдиите, прокурорите и съдебните служители?			

☐ Публичност и прозрачност	Ръководството на съда поддържа ли системен контакт с вътрешните и външните заинтересовани страни?			
☐ Справедливост	Предприемат ли се мерки за гарантиране на адекватност между функциите на съдиите и досиетата, които са им поверени (периоди на обучения, специализация, прегрупиране на дела, „тестови досиета“ и др.)?			
☐ Справедливост ☐ Публичност и прозрачност	Предприемат ли се мерки за осигуряване на прозрачност в разпределянето на досиета на съдиите (т.е. първоначални и публични обективни критерии)?			

<i>Стълб на качество</i>	<i>Списък за проверка</i>	<i>Да</i>	<i>Не</i>	<i>Забележки</i>
☐ Разумна продължителност	Определени ли са стандарти или норми относно приемливата продължителност на съдебните производства?			
☐ Публичност и прозрачност ☐ Юридическо съдействие	Съществува ли актуален списък на вещи лица и преводачи, от който може да се направи справка?			
☐ Публичност и прозрачност ☐ Юридическо съдействие	Съществува ли система за контрол на качеството за вещите лица и съдебните преводачи?			
☐ Публичност и прозрачност ☐ Разумна продължителност	Продължителността на производствата записва ли се системно и публикува ли се?			
☐ Разбираемост ☐ Публичност и прозрачност ☐ Юридическо съдействие	Законите публикуват ли се така, че да бъдат леснодостъпни?			
☐ Разбираемост ☐ Публичност и прозрачност ☐ Юридическо съдействие	Съдебните и останалите решения достъпни ли са на интернет страниците на съдилищата?			
☐ Разбираемост ☐ Публичност и прозрачност ☐ Юридическо съдействие	Съдът разполага ли с бюро за информация за посетителите на съда?			

o Юридическо съдействие o Правна помощ	Страните по споровете без достатъчно финансови средства имат ли право на безплатна юридическа консултация или консултация на по-ниска цена, за да бъдат информирани за своите (граждански) права и задължения? Ако отговорът е „да“, такъв ли е случаят във всички области на правото?			
o Юридическо съдействие o Правна помощ	Страните по споровете имат ли възможност да получат безплатно процесуално представителство или процесуално представителство на по-ниска цена (финансирано от бюджета за правна помощ на правителството) от адвокат? Това само за наказателните дела ли е приложимо или е приложимо за всички останали области?			

Стълб на качество	Списък за проверка	Да	Не	Забележки
o Публичност и прозрачност o Юридическо съдействие	Разходите/таксите за производство прозрачни ли са?			

29. Таблицата по-горе обхваща само 15 от общо 250 въпроса от списъка за проверка. Те дават представа за значението на проверката на тези факти и за практическата оценка на качеството на цялата съдебна система или част от нея. Изборът на конкретен брой от тези въпроси и обективните им отговори дават възможност за конкретно измерване на качеството на процесите и на основните условия, водещи до решения в правосъдната система.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) - СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, КСЕС, 2017 г.

9. При определени обстоятелства обаче, конфликтните решения на националните съдилища, особено на съдилищата от последната инстанция, могат да представляват нарушение на изискването за справедлив съдебен процес, заложен в член 6, алинея 1 от ЕКПЧ. Следователно трябва да се прецени дали (1) съществуват „дълбоки и продължителни различия“ в съдебната практика на националните съдилища, (2) дали националното право предвижда механизъм за преодоляване на тези несъответствия, (3) дали този механизъм е бил приложен и (4) ако е целесъобразно, с какъв ефект. 6 КСЕС приветства развитието, което придава особено значение на тясната връзка между единния характер и последователността на съдебната практика и правото на индивида на справедлив съдебен процес.

32. КСЕС вече прие позицията, че макар съдиите по принцип да прилагат последователно правото, от първостепенно значение е, когато съдът реши да се отклони от предишната съдебна практика, това следва да се споменава ясно в решението му¹⁹. От основанията трябва изрично да следва, че съдията е знаел, че установената съдебна практика е различна по отношение на съответния въпрос, и следва да бъде обяснено подробно защо приетата по-рано позиция не би издържала. Само тогава може да се установи дали отклоняването е съзнателно (дали съдията съзнателно се е отклонил от съдебната практика в опит в крайна сметка да я промени) или съдът е пренебрегнал или просто не е знаел за предишната съдебна практика. Освен това само по подобен начин може да се постигне истинско развитие на правото. Неспазването на тези изисквания може да се счита за произволно и правото на индивида на справедлив съдебен процес да бъде нарушено.

I. 5. УСЛОВИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ЕТИКА, Европейски съд за правата на човека, приета от пленарния състав на съда на 23 юни 2008 г.

4. Независимостта на съдебната власт следва да бъде гарантирана по отношение на съдебните дейности и по-конкретно по отношение на набирането на кадри, номинирането до навършване на пенсионна възраст, повишаването, несменяемостта, обучението, съдебния имунитет, дисциплинарите мерки, възнаграждението и финансирането в съдебната власт.

ВАРШАВСКАТА ДЕКЛАРАЦИЯ ОТНОСНО БЪДЕЩЕТО НА ПРАВОСЪДИЕТО В ЕВРОПА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2016 г.

5. ЕМСС призовава изпълнителната власт и Съдебния съвет на Турция изцяло да вземат под внимание принципите, че съдиите са несменяеми и че съдиите не трябва да се прехвърлят или понижават в длъжност, освен при обстоятелствата, предвидени в закона, след прозрачни процедури, изпълнявани от независимо орган, чиито решения могат да бъдат обжалвани или преразглеждани.

6. Във връзка с развиващата се ситуация в Полша, ЕМСС набляга на важността изпълнителната власт да уважава независимостта на съдебната власт и да предприема реформи в правосъдната система само след съдържателна консултация със Съдебния съвет и самите съдии.

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Съвет по правата на човека, юни 2017 г.

V1. Независимост на съдебната власт

24. Член 10 от Всеобщата декларация за правата на човека защитава независимостта на съдебната власт. Това е задължение, което трябва да бъде гарантирано, а не привилегия, която държавите могат да предоставят. Основните принципи за независимостта на съдебната власт разглеждат следните теми: (а) независимост на съдебната власт; (б) свобода на изразяване и сдружаване; (в) квалификации, подбор и обучение; (г) условия за служба и несменяемост; (д) професионална тайна и имунитет; и (е) дисциплинарни мерки, временно и постоянно отстраняване.

ПАРИЖКА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА УСТОЙЧИВО ПРАВОСЪДИЕ, ЕМСС, 2017 г.

4. Проучването на ЕМСС за 2016/2017 сред съдиите показва, че съдиите дават средна оценка 8,9 от 10 относно собствената си независимост 8,3 на независимостта на съдиите като цяло в тяхната държава. Проучването разкрива още някои важни проблеми. Те включват: възприемането на съдиите в цяла Европа, че съдиите се назначават и/или повишават на основания, различни от капацитет и опит; възприемането, че независимостта на съдебната власт не се зачита в достатъчна степен от останалите държавни институции; възприемането, че съдиите са под натиск от медиите, които по сходен начин не зачитат тяхната независимост; и накрая – възприемането от страна на значителен брой съдии, че техният Съвет не разполага с подходящи механизми и процедури за ефективна защита на независимостта на съдебната власт.

I. 6. ПРИНЦИПЪТ НА ЕСТЕСТВЕННОТО ПРАВО

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

Чл. 14 Условия за служба и несменяемост. Разпределянето на дела между съдиите в съда, към който принадлежат, е вътрешен въпрос на съдебната администрация.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

Чл. 4.1 Разпределението на дела сред съставите и магистратите зачита принципа на логичния съд чрез прибягване до обективни и предварително определени системи за разпределяне.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

3. Независимостта на съдебната власт изисква:

- а) съдебната власт да разрешава въпросите от нейната компетентност в съответствие с безпристрастната си оценка на фактите и разбирането на правото без неправомерни влияния, преки или косвени, от каквито и да било източници; и
- б) съдебната власт да притежава компетентност, пряко или чрез възможност за преразглеждане, по всички въпроси с оправдателен характер.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, РАЗЛИЧНИ СПЕЦИАЛНИ МЕРКИ, ПРИЛОЖЕНИ В РАЗЛИЧНИ ДЪРЖАВИ, ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА НАРАСТВАЩИЯ БРОЙ ДЕЛА, КОИТО СТИГАТ ДО СЪДИЛИЩАТА, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1998 г.

Счита се, че е изключително важно всяка юрисдикция да отбелязва напредък в управлението на натовареността със случаи и да използва наличните ресурси, за да подобри обслужването за обществеността – някои важни аспекти от проблема са прекалено дългите периоди, използвани от страните за подготовка по делото, както и от съдилищата за обработване на делото;

Решения – по-добро управление на отделните дела и на стандартния работен процес на управление на делата чрез:

- ограничаване на устните и писмените становища;
- налагане на разумни срокове при стартиране на производства за предприеманите стъпки до момента, в който делото е готово за издаване на решение;
- ограничаване, доколкото е възможно, на изискването за пълно и всеобхватно мотивирано решение от първоинстанционния съд. Някои държави прилагат различни начини за справяне с тези въпроси в интерес на по-експедитивното раздаване на правосъдие за страните по начини, за които се счита, че не подкопават правата на страните по споровете.
- въвеждане на резюме на решението, като страните си запазват правото впоследствие да поискат мотивирано подробно решение.
- резюме на решението, като страните имат право на мотивирано подробно решение при

- обжалване на резюмето на решението;
- устно решение „ex tempore“ (в момента), което може да бъде прието от страните и да влезе в сила; като ако: решението не бъде прието (като то се приема в държавите, където има такава възможност, в 75% или 80% от случаите), то трябва да се представи подробно в писмен вид;
  - практика на „преценка по делото“ – състои се в безпристрастна оценка и посочване на вероятния резултат от адвокат, като страните може да приемат съответния резултат и ако той бъде приет, влиза в сила; ако тази преценка не бъде приета и постановеното впоследствие съдебно решение е същото, страната, която не е приела преценката, може да бъде осъдена да покрие разходите по процедурата;
  - въвеждане на практиката за разглеждане на случаите въз основа на принципа „първи по време, първи по право“ (или „по ред на номерата“) (Заключения)

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА (КЪЩАТА НА ЛАТИМЕР) ОТНОСНО ТРИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ с Приложение (върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Общността, 2003 г.

VII) Механизми за отчетност

(с) Съдебен контрол

Най-добрите демократични принципи изискват действията на правителствата да подлежат на контрол от съдилищата, за да се гарантира, че взетите решения са в съответствие с Конституцията, с приложимите правилници и други нормативни актове, включително нормативните актове, свързани с принципите на естествената справедливост.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава III – Вътрешна независимост

24. Разпределението на делата в съда трябва да следва обективни предварително зададени критерии, за да се гарантира правото на независим и безпристрастен съдия. То не трябва да се влияе от желанията на дадена страна по делото или от което и да е лице, което има някакъв друг интерес в изхода от делото.

I. 7. СПЕЦИАЛНИ СЪДИЛИЩА

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

43. Може да бъдат допуснати известни дерогации за независимостта на съдебната власт в случаи на сериозни кризисни ситуации за населението, които застрашават живота на обществото, но само за строго необходимия период от време, наложен от ситуацията, и при условията, определени от закона, само доколкото това е в строго съответствие с международно признатите минимални стандарти и при условие че подлежи на контрол от съдилищата. В такива извънредни случаи държавите се стремят да гарантират, че гражданите, обвинени в криминални престъпления от всякакъв вид, се съдят от редовни граждански съдилища и че всяко административно задържане на лице без обвинение е обект на контрол от съдилищата на друг независим орган съгласно принципа на неприкосновеността на личността или сходни процедури.

44. Компетентността на военните съдилища трябва да бъде ограничена до престъпления против военни задължения. Трябва винаги да е налице право на обжалване от тези съдилища пред правно компетентен апелативен съд от трибунали или друго правно средство за защита чрез подаване на искане за отмяна.

I. 7.1. ВОЕННО СЪДОПРОИЗВОДСТВО

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Чл. 2.06 е) Компетентността на военните съдилища се ограничава до престъпления против военни задължения, извършени от военнослужещи. Трябва винаги да е налице право на обжалване от тези съдилища пред правно компетентен апелативен съд. Не трябва да се упражнява власт с цел намеса в съдебния процес.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Независимост

5. (f) Компетентността на военните съдилища се ограничава до престъпления против военни задължения. Трябва винаги да е налице право на обжалване от тези съдилища пред правно компетентен апелативен съд или трибунал или правно средство за защита чрез подаване на искане за отмяна.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4). Независим съд

е) Военните или другите специализирани съдилища, които не прилагат надлежно установената процедура за правен процес, не следва да се създават с цел изместване на компетентността на редовните съдебни органи.

L. ПРАВО НА ЦИВИЛНИТЕ ЛИЦА ДА НЕ БЪДАТ СЪДЕНИ ОТ ВОЕННИ СЪДИЛИЩА.

а) Единственото предназначение на Военните съдилища е да определя престъпления от чисто военен характер, извършени от военнослужещи.

б) При упражняване на тази своя функция Военните съдилища трябва да спазват стандартите за справедлив съдебен процес, формулирани в Африканската харта и в настоящите насоки.

с) Военните съдилища при никакви обстоятелства не следва да притежават компетентност спрямо цивилните лица.

Също така, специализираните съдилища не следва да разглеждат престъпления, които попадат в компетентността на редовните съдилища.

ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Комисия на ООН по правата на човека, 2003 г., резолюция 2003/39

9. Призовава държавите, които разполагат с военни съдилища за разглеждане на дела на извършители на криминални деяния, да гарантират, че тези съдилища са неразделна част от общата съдебна система и прилагат надлежно установени правни процедури;

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ, УРЕЖДАЩИ ПРАВОРАЗДАВАНЕТО ЧРЕЗ ВОЕННИ СЪДИЛИЩА, Док. на ООН E/CN.4/2006/58 в 4, ECOSOC, 2006 г.

Определяне на военни съдилища от конституцията или от закона

Военните съдилища, когато има такива, може да се определят само от конституцията или от закона, при зачитане на принципа за разделение на властите. Те трябва да бъдат неразделна част от общата съдебна система.

Принцип № 2

Зачитане на стандартите на международното право

Военните съдилища трябва при всички обстоятелства да прилагат международно признати стандарти и процедури като гаранции за справедлив процес, включително правилата на международното хуманитарно право.

Принцип № 3

Обявяване на военно положение

В случаи на кризи прибягването до обявяване на военно положение или специални режими не следва да нарушава гаранциите за справедлив съдебен процес. Всякакви дерогации, които са „строго необходими от наложената ситуация“, следва да съответстват на принципите на доброто правораздаване. По-конкретно военните съдилища не трябва да заместват редовните съдилища като дерогация от редовното право.

Принцип № 4

Прилагане на хуманитарното право

В случаи на въоръжени конфликти принципите на хуманитарното право и по-специално разпоредбите на Женевската конвенция относно третирането на военнопленниците се прилагат напълно за военните съдилища.

Принцип № 5

Компетентност на военните съдилища да съдят цивилни лица

Военните съдилища в общия случай следва да нямат компетентност да съдят цивилни лица. При всички случаи държавата гарантира, че цивилните лица, обвинени в криминално престъпление от какъвто и да е характер, се изправят пред граждански съдилища.

Принцип № 6

Отказ от военна служба

Статутът на лице, отказващо се от военна служба, следва да се определя под надзора на независим и безпристрастен граждански съд, който предоставя всички гаранции за справедлив процес, независимо от етапа на военната служба, на който е направено позоваването.

Принцип № 7

Компетентност на военните съдилища да съдят малолетни лица ненавършили 18 години

Съдебното преследване и наказване на малолетни, които попадат в категорията на уязвимите лица, следва да се ръководи от строго спазване на гаранциите, предвидени в Конвенцията за правата на детето и Минималните стандартни правила на ООН относно правораздаването при непълнолетни лица (правила от Пекин). Следователно малолетните при никакви обстоятелства не следва да попадат в компетентността на военни съдилища.

Принцип № 8

Функционални пълномощия на военните съдилища

Компетентността на военните съдилища следва да бъде ограничена до престъпления от строго военен характер, извършени от военнослужещи. Военните съдилища могат да съдят лица, третирани като военнослужещи, за нарушения, строго свързани с военния им статут.

Принцип № 9

Съдебни процеси на лица, обвинени за сериозни нарушения на човешките права

При всички обстоятелства компетентността на военните съдилища следва да отстъпва в полза на компетентността на редовните съдилища за провеждане на разследвания за сериозни нарушения на човешките права, като екзекуции без присъда, насилствено изчезване и изтезания и за съдебно преследване и съдене на лица, обвинени в такива

престъпления.

Принцип № 10

Ограничения относено военната тайна

Правилата, които дават възможност за позоваване на тайната на военната информация, не следва да се отклоняват от първоначалното си предназначение с цел възпрепятстване на правосъдния процес или нарушаване на човешки права. Възможно е позоваване на военна тайна, под надзора на независими надзорни органи, когато това е строго необходимо за опазване на информация, свързана с националната отбрана. Не се допуска позоваване на военна тайна:

- (a) когато това засяга мерки, свързани с лишаване от свобода, които при никакви обстоятелства не трябва да бъдат държани в тайна, независимо дали става въпрос за самоличността или местонахождението на лицата, лишени от свобода;
- (b) за да се възпрепятства иницирането или провеждането на разследвания, производства или съдебни процеси, независимо дали са от наказателен или дисциплинарен характер, или с цел пренебрегването им;
- (c) за да се откаже достъп на съдии и органи, на които законът е делегирал да упражняват правосъдна дейност, до документи и класифицирана или ограничена информация от съображения за националната сигурност;
- (d) за да се възпрепятства оповестяването на присъдите, постановени от съда;
- (e) за да се възпрепятства ефективното упражняване на неприкосновеността на личността и други сходни съдебни мерки за защита.

Принцип № 11

Режим във военните затвори

Военните затвори трябва да съответстват на международните стандарти, включително Минималните стандартни правила за отношението към лишени от свобода лица, Основните принципи за отношението към лишени от свобода лица и Сборника с принципи за закрила на всички лица, намиращи се под всякаква форма на задържане или плен, и трябва да бъдат достъпни за националните и международните органи за инспекция.

Принцип № 12

Гарантиране на неприкосновеността на личността

При всички обстоятелства всяко лице, лишено от свобода, има право да предприема производства, като производства, свързани с неприкосновеността на личността, пред съда, за да може този съд без забавяне да вземе решение относно законността на неговото или нейното задържане и да постанови неговото или нейното освобождаване, ако задържането е незаконно.

Правото на молба за връщане в съда на дело, свързано с неприкосновеността на личността, или на друга правна мярка за защита, следва да се счита за лично право, гарантирането на което следва, при всички обстоятелства, да попада в изключителната компетентност на редовните съдилища. При всички обстоятелства съдията трябва да има възможност за достъп до всяко място, където може да е задържано лицето.

Принцип № 13

Право на компетентен, независим и безпристрастен съд

Организацията и дейността на военните съдилища трябва да гарантира напълно правото на всяко лице на компетентен, независим и безпристрастен съд на всеки един етап от съдебното производство – от първоначалното разследване до съдебния процес. Лицата, избрани да изпълняват функциите на съдии във военните съдилища, трябва да демонстрират етика и компетентност и да покажат доказателства за необходимото правно образование и квалификации. Военните съдии следва да имат статут, който гарантира тяхната независимост и безпристрастност, по-конкретно по отношение на военната йерархия. На военните съдилища при никакви обстоятелства не следва да се разрешава да прибегват до процедури, ангажиращи анонимни или безлики съдии и прокурори.

Принцип № 14

Публичност на съдебните заседания

Както при въпросите от редовното право, публичните заседания трябва да бъдат правило и провеждането на заседания на закрити врата следва да е само по изключение и разрешено по силата на конкретно, добре мотивирано решение, законността на което е обект на преразглеждане.

Принцип № 15

Гарантиране на правата на защитата и правото на честен и справедлив процес

Упражняването на правата на защитата трябва да бъде изцяло гарантирано във военните съдилища при всякакви обстоятелства. Всички съдебни производства във военни съдилища трябва да предлагат следните гаранции:

- (a) всяко лице, обвинено в криминално престъпление, се счита за невинно, докато неговата вина не бъде доказана съгласно закона;
- (b) всяко обвинено лице трябва да бъде информирано незабавно за подробностите по правонарушението, за което той или тя е обвинен(а), и да му/й се предоставят преди и по време на неговия/нейния съдебен процес всички необходими права и средства за защита;
- (c) никой не може да бъде наказван за правонарушение, освен въз основа на индивидуална наказателна отговорност;
- (d) всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има правото да бъде съдено в негово присъствие без неоправдано забавяне;
- (e) всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има право да бъде съдено в негово присъствие и да се защитава лично или със защитник по свой избор; да бъде информирано за това право, ако той или тя не разполага със защитник; и да му бъде назначен безплатно служебен защитник, когато го изискват интересите на правосъдието, във всеки случай, когато лицето не разполага с достатъчно средства, за да плати за защита;
- (f) никой не може да бъде принуждаван да дава показания против себе си или да се признава за виновен;
- (g) Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има правото да разпитва или да иска да бъдат разпитани свидетелите по обвинението, както и да му бъде осигурено правото на присъствие в съда и разпит на свидетелите по защитата при същите условия като тези на свидетелите по обвинението;
- (h) Твърдения или веществени доказателства, за които е установено, че са получени чрез изтезания, жестоко, нехуманно или унизително отнасяне или други сериозни нарушения на правата на човека или чрез незаконни средства не могат да бъдат използвани като доказателства в производствата;
- (i) никое лице не може да бъде осъдено за престъпление по силата на анонимни показания или засекретени доказателства;
- (j) всяко лице, осъдено за престъпление, има правото обявяването му/й за виновен/виновна да бъде преразгледано пред по-висшестоящ съдебен орган в съответствие със закона;
- (k) всяко лице, осъдено за виновно, при произнасяне на присъдата се уведомява за правото му/й на обжалване по съдебен или друг ред, както и за сроковете за упражняване на тези права.

Принцип № 16

Достъп до производствата на пострадалите

Без да се нарушават принципите, свързани с компетентността на военните съдилища, тези съдилища не следва да изключват пострадалите от престъпленията или техните правоприемници от съдебните производства, включително от разследванията. Съдебните производства във военните съдилища следва да гарантират, че правата на пострадалите от престъпленията или тези на правоприемниците им се зачитат ефективно, като гарантират, че:

- (a) те имат право да докладват престъпни деяния и да завеждат дела във военните съдилища, за да могат да бъдат инициирани съдебни производства;
- (b) те имат общото право да встъпят в съдебните производства и имат възможност да участват в тези производства като страна по делото, например молител за обезщетение за криминално деяние, консултант на съда (*amicus curiae*) или страна, завеждаща дело от частен характер;
- (c) те имат достъп до съдебни мерки за защита за обжалване на решения и постановления от военни съдилища срещу техните права и интереси;
- (d) те са защитени от малтретиране и всякакви актове на сплашване или репресии, които

може да възникнат в резултат от жалбата или от участието им в съдебното производство.

Принцип № 17

Процедури по обжалване в редовните съдилища

Във всички случаи, когато са налице военни съдилища, техните правомощия следва да бъдат ограничени до първоинстанционни решения.

Следователно, процедурите по обжалване, по-конкретно обжалванията, следва да бъдат завеждани пред гражданските съдилища. При всички ситуации споровете, свързани със законността, следва да бъдат уреждани от най-висшестоящият граждански съд. Конфликтите за правомощия и компетентност между военни и редовни съдилища трябва да се разрешават от по-висшестоящ съдебен орган, като върховен съд или конституционен съд, който представлява част от системата на редовните съдилища и включва независими, безпристрастни и компетентни съдии.

Принцип № 18

Подчинение и отговорност на по-висшестоящия

Без да се нарушават принципите, свързани с компетентността на военните съдилища:

(a) Не се допуска позоваване на подчинение за освобождаване на член от военното командване от индивидуална наказателна отговорност, носена от него или нея в резултат от извършване на сериозни нарушения на правата на човека, като екзекуции без присъда, насилствено изчезване и изтезания, военни престъпления или престъпления срещу човечеството;

(b) Фактът, че дадено сериозно нарушение на правата на човека, като екзекуция без присъда, насилствено изчезване, изтезание, военно престъпление или престъпление срещу човечеството, е извършено от подчинен, не освобождава неговите командващи от наказателна отговорност, ако те не са упражнили предоставените им правомощия, за да предотвратят или спрат тяхното извършване, ако са разполагали с информация, която им е позволила да узнаят за извършването или планираното извършване на престъплението.

Принцип № 19

Неналагане на смъртно наказание

Кодексите за военно правосъдие следва да отразяват международната тенденция за постепенно премахване на смъртното наказание, както в мирно време, така и по време на война. При никакви обстоятелства не се допуска налагане или изпълнение на смъртно наказание:

(a) за правонарушения, извършени от лица под 18-годишна възраст;

(b) спрямо бременни жени или майки с малки деца;

(c) спрямо лица, страдащи от психическо или интелектуално увреждане.

Принцип № 20

Преразглеждане на кодексите за военно правосъдие

Кодексите за военно правосъдие следва да са обект на периодично систематично преразглеждане, извършвано по независим и прозрачен начин, за да се гарантира, че правомощията на военните съдилища отговарят на строгата функционална необходимост от тях, без да нарушават компетентността, която може и следва да принадлежи на редовните граждански съдилища.

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ В СВЕТОВЕН ПЛАН: СТАНДАРТИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ПРИНЦИПИ НА КОНСЕНСУС, Международна федерация по избирателните системи (IFES), 2004

Глава 4, е. Военни съдилища, съдилища за национална сигурност и други специализирани съдилища

Голям брой дела пред Европейския съд, Междумериканския съд и Африканската комисия повдигат въпроса дали специализираните съдилища, включително военните съдилища и съдилищата за национална сигурност, преминават успешно проверката за независимост съгласно правото на справедлив процес. Въпреки че повечето дела, описани тук, разглеждат въпроса за независимост на военните съдилища и съдилищата за национална сигурност,

независимостта на други специализирани съдилища и трибунали е оспорвана съгласно договорите за правата на човека, както е видно от част от съдебната практика на Африканската комисия.

Европейският съд неколкократно е постановявал, че използването на военни съдилища или съдилища за национална сигурност за съдебни процеси на граждани нарушава принципа за независимост на съдебната власт. През последните години тази непрекъсната съдебна практика е подкрепена от поредица от дела срещу Турция за случаи, когато правителството е използвало съдилища за национална сигурност за съдебно преследване на цивилни лица съгласно законодателството за борба с тероризма.

В *Loayza Tamayo v. Peru* Междумериканският съд приема, че използването на специализирани военни съдилища за съдене на цивилни лица нарушава принципа за независимост на съдебната власт. „Военните съдилища, включващи в състава си военнослужещи, определени от изпълнителната власт и обект на военни дисциплинарни мерки, на които им е поверена функция, която принадлежи изрично на съдебната власт, на които е дадена компетентността да съдят не само военнослужещи, но и цивилни лица, които постановяват решения, както в настоящия случай, без мотивиране, не отговарят на стандартите за независимост и безпристрастност съгласно член 8, параграф 1, като елементи, присъщи на установените законни процедури.“

В *Castillo Petruzzi v. Peru* Междумериканският съд отбелязва, че използването на военни съдилища за съдебни процеси на цивилни лица представлява прехвърляне на отговорност от гражданските на военните съдилища, което възпрепятства „компетентния, независим и безпристрастен съд, предварително установен със закон, ... да разгледа тези дела“. В допълнение, военните съдилища не отговарят на „изискванията, които се подразбират от гаранциите за независимост и безпристрастност, които член 8, параграф 1... отчита като важни елементи, присъщи на установените законни процедури“, най-вече защото техният състав и компетентност ги прави подчинени на изпълнителната власт.

Африканската комисия е разглеждала случая с изместването на компетентността на редовните съдилища и въздействието на това върху независимостта на съдебната власт в контекста на някои дела срещу Нигерия. В *Constitutional Rights Project v. Nigeria* Африканската комисия приема, че прехвърлянето на компетентност от редовните съдилища на Трибуналите за грабежи и огнестрелни оръжия, които включват в състава си главно представители на изпълнителната власт, представлява нарушение на принципа на независимост на съдебната власт. В *Civil Liberties Organization v. Nigeria* Африканската комисия стига до същото заключение относно дисциплинарния орган на Адвокатската колегия, чийто състав се състои предимно от представители на изпълнителната власт. В допълнение, в *Civil Liberties Organization v. Nigeria* Африканската комисия приема, че „изместването на компетентността на съдилищата в Нигерия за произнасяне по законността на което и да е постановление заплашва независимостта на съдебната власт.

ОБЩ КОМЕНТАР № 32, ЧЛЕН 14, ПРАВО НА РАВЕНСТВО ПРЕД СЪДИЛИЩАТА И ТРИБУНАЛИТЕ И НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС, Комитет на ООН по правата на човека, 2007 г.

III. Справедливо и публично разглеждане от компетентен, независим и безпристрастен съд
Разпоредбите на член 14 се отнасят за всички съдилища и трибунали в обхвата на този член, независимо дали са редовни или специализирани, граждански или военни. Комитетът отбелязва съществуването на военни или специализирани съдилища за съдебни процеси срещу цивилни лица в множество държави. Въпреки че Пактът не забранява съдебните процеси срещу цивилни лица във военни или специализирани съдилища, той изисква тези съдебни процеси да са в пълно съответствие с изискванията на член 14 и техните гаранции да не бъдат ограничавани или изменени заради военния или специализирания характер на съответния съд. Комитетът отбелязва също, че съдебните процеси срещу цивилни лица във военни или специализирани съдилища може да доведе до сериозни проблеми що се отнася до равнопоставеното, безпристрастно и независимо правораздаване. Затова е важно да се

предприемат всички необходими мерки, за да се гарантира, че тези съдебни процеси се провеждат при условия, които наистина позволяват прилагането на пълните гаранции, посочени в член 14. Съдебните процеси срещу цивилни лица във военни или специализирани съдилища следва да бъдат изключение, т.е. ограничени до дела, по които държавата – страна по процеса, може да покаже, че прибягването до такива съдебни процеси е необходимо и обосновано въз основа на обективни и сериозни аргументи и в случаите, когато по отношение на конкретната група физически лица и разглеждани правонарушения, редовните граждански съдилища не могат да се заемат със съдебните процеси.

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Съвет по правата на човека, юни 2017 г.

B4. Военно правосъдие и специализирани съдилища

57. Още при първия доклад Специалният докладчик изрази тревогите си, свързани с военните съдилища, революционните съдилища или други подобни специализирани съдилища, като отбеляза, че критериите за независимост невинаги са осигурени (вж. E/CN.4/1995/39, параграф 57).

58. Създаването на паралелни съдилища за разглеждане на нарушения, свързани с тероризъм, е упоменато като въпрос, който поражда безпокойство (вж. E/CN.4/2003/65, параграф 39), тъй като при някои обстоятелства съставът на тези съдилища и процедурите им често се отклоняват значително от изискванията на член 14 от Международният пакт за граждански и политически права (вж. E/CN.4/2004/60, параграф 54).

59. Последователните мандатоносители са обърнали съществено внимание на въпроса за военната правосъдна система и установяването на специализирани съдилища, по-конкретно за съдебни процеси по случаи, свързани с тероризъм, в докладите си пред Комисията по правата на човека и Съвета по правата на човека (E/CN.4/2004/60, E/CN.4/2005/60, A/HRC/8/4, A/HRC/11/41 и A/HRC/20/19) и Общото събрание (A/61/384, A/62/207, A/63/271, A/68/285 и A/70/263).

C4. Военни съдилища и правото на справедлив процес

100. Военните съдилища обикновено са структурирани в рамките на йерархична система на командване и контрол. Това създава трудности при провеждането на справедливи и безпристрастни съдебни процеси. Военните процедури, изпълнявани или повлиявани от корумпирани длъжностни лица създават общо недоверие спрямо военните съдилища от страна на цивилната част от населението, както е посочено от Арне Уили Дал по време на експертни консултации, организирани от Службата на Върховния комисар по правата на човека на ООН през 2014 г. (A/HRC/28/32). Тези ситуации на пристрастие и корупция водят до нарушение на член 14 от Международния пакт, който гласи, че всеки има право на справедливо и публично разглеждане от компетентен, независим и безпристрастен съд, установен със закон.

101. Специалният докладчик призовава държавите да приемат конкретни норми, които изрично да изключват цивилните лица от разследване и съдебно преследване от военните съдилища, да гарантират, че тяхната компетентност се ограничава до престъпления против военни задължения, извършени от активни военнослужещи, и да защитават правото на справедлив и надлежен процес.

A2. Гарантиране на независимостта на съдебната власт

112. Въпросите, свързани с установяването и функционирането на военните съдилища, стоят в основата на мандата на Специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите.

I. 7.2. ДРУГИ СПЕЦИАЛНИ СЪДИЛИЩА

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (IBA), 1982 г.

В - Съдиите и законодателната власт, 21

Всеки гражданин има право да бъде съден от редовните съдилища, установени със закон, и не може да бъде съден пред *ad hoc* съдилища.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Независимост

5. (b) Не се допуска установяване на *ad hoc* съдилища за изместване на компетентността, надлежно предоставена на съдилищата.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

Чл. 1.2 Не може да се установява изключителна компетентност.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Чл. 43 Извънредно положение

Възможно е допускане на някои дерогации от независимостта на съдебната власт в случаи на сериозни кризисни ситуации, които застрашават живота на обществото, но само за строго необходимия период от време, наложен от ситуацията, и при условията, определени от закона, само доколкото това е в строго съответствие с международно признатите минимални стандарти и при условие че подлежи на контрол от съдилищата.

В такива извънредни случаи държавите се стремят да гарантират, че гражданите, обвинени в криминални престъпления от всякакъв вид, се съдят от редовни граждански съдилища и че всяко административно задържане на лице без обвинение е обект на контрол от съдилищата на друг независим орган съгласно принципа на неприкосновеността на личността или сходни процедури.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ОКОНЧАТЕЛЕН ДОКЛАД, НЕЗАВИСИМОСТТА НА ОТДЕЛНИЯ СЪДИЯ В РАМКИТЕ НА НЕГОВАТА СОБСТВЕНА ОРГАНИЗАЦИЯ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2000 г.

Изводи

1. Независимостта на съдебната власт е независимост от всякакви външни влияние върху решенията на съдията по съдебни въпроси, което осигурява на гражданите безпристрастен съдебен процес в съответствие със закона. Това означава, че

съдията трябва да бъде защитен от възможността за упражняване на натиск и друго влияние от изпълнителната и законодателната власт на държавата, както и от медиите, търговски предприятия, преобладаващи обществени мнения и др. Това обаче предполага също и гаранции срещу влияние от вътрешността на самата съдебна власт.

2. Степента, до която първоинстанционните съдилища са задължени да спазват решенията на по-висшестоящ съд, е различна в различните държави. Това е функция на традицията и развитието на различните правни системи и се счита, че не засяга независимостта на съдията.

3. Доброто правораздаване от съдебната власт трябва да създава и гарантира необходимите условия за независимост на съдебната власт. Това включва подходящо възнаграждение и сигурност на длъжността. Съдията и съдебната власт като цяло обаче имат задължението да осигурят ефективното управление на работното натоварване и ресурсите. Сред нещата, които може да нарушат независимостта на съдията, са прекомерното работно натоварване, недостатъчните ресурси за изпълнение на задълженията на съдията, произволното налагане на квоти и разпределение на делата, процедурите и критериите за повишаване. При извършване на оценка на работата на съдията, това трябва да се случва по начин, който не подкопава независимостта му. Може например да е опасно работата на съдията да се оценява според процента на решенията, отменени след обжалване.

4. За съдебната независимост е от ключово значение промените в решението на съдията да може да се извършват само от самата съдебна власт, обикновено чрез обжалване. Административните мерки за контрол върху качеството, независимо дали идват извън съдебната власт или вътре в нея, не трябва да заемат мястото на обжалването или да оставят такова впечатление. В противен случай се откриват пътища за влияние върху съдебната власт.

5. Що се отнася до взаимоотношенията между съдиите, от една страна, и председателите на съдилищата, Висшите съдебни съвети, където има такива, и министерството на правосъдието, от друга страна, е важно тези взаимоотношения да бъдат правилно структурирани и регулирани, за да се гарантира, че няма да бъде засегната независимостта на отделния съдия. В този контекст следва да се подчертае, че председателите на съдилищата трябва да бъдат съдии. В допълнение, администрирането на съдебната власт следва винаги да се извършва от самата съдебна власт или от независим орган със значително представителство от съдебната власт, поне в случаите, когато не е установена друга практика на ефективно управление на това администриране без влияние върху функцията на съдебната власт.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4. Независим съд

е) Военните или другите специализирани съдилища, които не прилагат надлежно установената процедура за правен процес, не следва да се създават с цел изместване на компетентността на редовните съдебни органи.

L. ПРАВО НА ЦИВИЛНИТЕ ЛИЦА ДА НЕ БЪДАТ СЪДЕНИ ОТ ВОЕННИ СЪДИЛИЩА

а) Единственото предназначение на Военните съдилища е да определя престъпления от чисто военен характер, извършени от военнослужещи.

б) При упражняване на тази своя функция Военните съдилища трябва да спазват стандартите за справедлив съдебен процес, формулирани в Африканската харта и в настоящите насоки.

с) Военните съдилища при никакви обстоятелства не следва да притежават компетентност спрямо гражданите.

Също така, специализираните съдилища не следва да разглеждат престъпления, които попадат в компетентността на редовните съдилища.

СТАНОВИЩЕ № 8 (2006) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ ЗА ЗАЩИТА НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА И ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА В КОНТЕКСТА НА ТЕРОРИЗМА, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2015 г.

A. ВЪВЕДЕНИЕ

14. КСЕС счита, че съдията, натоварен с двойните функции да се бори с нарушенията на закона и да защитава конституционните права и свободи на гражданите, трябва да изпълнява основна роля в правната рамка, създадена от държавата и трябва да му бъдат дадени всички необходими правомощия, за да изпълнява успешно тези задачи.

15. КСЕС счита, че ако на тероризма трябва да се гледа като на явление, създаващо специална ситуация, даваща основание да се предприемат временни и специални мерки, ограничаващи известни права поради изключителната заплаха, която той представлява, то тези мерки трябва да бъдат определени от закона, да бъдат необходими и пропорционални на целите на демократичното общество (виж, във връзка с правото на свобода на изразяване на мнение, член 10, алинея 2 на Европейската конвенция за защита правата на човека и принцип 3 на Основните насоки за правата на човека и борбата срещу тероризма) и да бъдат поставени под наблюдение и контрол по отношение на тяхната легитимност от онези съдии, които съгласно правните традиции на някои държави обикновено имат юрисдикция в областта на съответното право (гражданските, наказателните или административни съдилища – за разлика от *tribunaux d'exception* (извънредни съдилища), действащи извън обикновената съдебна система – виж също точки 26, 33 – 34 и 42 и следващите).

C. НАКАЗАТЕЛНО-ПРАВНИ МЕРКИ

в. Ролята на съдията остава непроменена в наказателно производство, свързано с тероризъм.

40. В контекста и на наказателното право, съдиите изпълняват главна роля, за да се гарантира, че е установен правилният баланс по отношение както на материалното, така и на процесуалното право, между необходимостта да се разкриват и преследват престъпленията на тероризма и гарантирането на човешките права на онези, които са заподозрени и обвинени в такива престъпления.

41. Във връзка с горепосочената необходимост, могат да бъдат разгледани няколко въпроса относно ролята на съдията в съдебните производства в областта на тероризма.

D. РОЛЯТА НА СЪДИЯТА В ЗАЩИТАТА НА СВОБОДАТА НА ИЗРАЗЯВАНЕ НА МНЕНИЕ И ДРУГИ ПРАВА И СВОБОДИ

75. Въпреки засилването на терористичните дейности, КЕСС счита, че националният съдия трябва винаги да спазва основните принципи на върховенството на закона, които са основни в демократичното общество, включително свободата на изразяване на мнение и други лични права. Тъй като борбата срещу тероризма не трябва никога да води до подкопаване на ценностите и свободите, които тероризмът желае да унищожи, за демокрацията е от жизнено важно значение съдилищата да остават пазители на основната разграничителна линия между демократичното общество и общество, което се съпротивлява като използва методи, неправомерно ограничаващи свободата на изразяване на мнение или нарушаващи други права и свободи, като например правата на малцинствата или политическите свободи.

82. Съдиите са изправени пред трудни и понякога спорни решения, когато определят дали националното законодателство е в съответствие с основните права и свободи и когато определят дали дадено поведение представлява терористично престъпление в рамките на това законодателство. Затрудненията могат да бъдат особено големи, когато въпросът е дали думи или поведение довеждат до подбуждане към извършване на терористичен акт или възхвала на тероризма. Практиката показва също, че съдиите, въз основа на настоящите дефиниции за тероризъм на национално и международно равнище, могат да срещнат затруднения при определяне дали някои насилствени политически действия, обикновено извършвани или които ще бъдат извършени в чужбина, и/или тяхното финансиране или обучение или набиране на хора, които да извършат същите, трябва да се считат за терористични действия или не, както може да стане в някои случаи на лична или колективна самозащита съгласно член 51 от Хартата на Обединените нации.

85. Основното послание е, че заплахите за сигурността на върховенството на закона, поставяни от тероризма, не трябва да водят до мерки, които сами биха могли да подкопаят основните демократични ценности, човешките права или принципите на върховенството на закона. Това е послание, което ако бъде изпълнено, намалява риска самите мерки, предприемани с цел противодействие на тероризма да подклаждат ново напрежение или дори да насърчат самия тероризъм. Това е послание, което трябва да бъде разбрано и прието в демократичните страни еднакво от обществото, политиците, медиите и съдилищата.

ОБЩ КОМЕНТАР № 32, ЧЛЕН 14, ПРАВО НА РАВЕНСТВО ПРЕД СЪДИЛИЩАТА И ТРИБУНАЛИТЕ И НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС, Комитет на ООН по правата на човека, 2007 г.

III. Справедливо и публично разглеждане от компетентен, независим и безпристрастен съд

Член 14 е приложим и когато държава, в своя правен ред, признае съдилища въз основа на обичайното право, или религиозни съдилища, за да изпълняват или за да им поверява съдебни задачи. Трябва да се гарантира, че тези съдилища не могат да отменят обвързващи решения, признати от държавата, освен ако не са изпълнени следните изисквания: производствата пред тези съдилища са ограничени до граждански и наказателни въпроси с нисък материален интерес, отговарят на основните изисквания за справедлив процес и останалите приложими гаранции съгласно Пакта и техните решения са признати от съдилищата на държавата с оглед на гаранциите, изложени в Пакта, и могат да бъдат оспорени от засегнатите страни

чрез процедура, отговаряща на изискванията на член 14 от Пакта. Тези принципи не засягат общото задължение на държавата да защитава правата съгласно Пакта на всички лица, засегнати от работата на обичайни и религиозни съдилища.

**КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) -
СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.**

27. Съществуването на специализирани съдилища на по-нисше ниво не оказва непременно значително отрицателно въздействие върху единността на съдебната практика, ако на върха на структурата на съдебната система съществува един-единствен върховен съд с обща юрисдикция. Ако обаче съществуват множество „върховни съдилища“ или съдилища с окончателна юрисдикция и когато те могат да се справят със същите правни въпроси, това може да доведе до проблеми във връзка с единното прилагане на правото. Съгласно съдебната практика на ЕСПЧ е от съществено значение в такива случаи вътрешното право да предвижда формални или неформални механизми за преодоляване на несъответствията между тези несвързани и независими върховни съдилища, както и че тези механизми ще имат консолидиращо въздействие¹⁶.

II. ИНСТИТУЦИОНАЛНА НЕЗАВИСИМОСТ

II. 1. СМИСЪЛ И ЗНАЧЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Чл. 2, ал. 1 Определение

Независимост на съдебната власт означава:

(1) че всеки съдия е свободен да решава въпросите от своята компетентност в съответствие със своята преценка на фактите и своето разбиране на закона, без каквото и да е неправомерно влияние, стимули или натиск, преки или косвени, от каквито и да е източници и на каквото и да е основание.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (ИВА), 1982 г.

А. Съдиите и изпълнителната власт

1 с. Материална независимост означава, че при изпълнение на съдебните си функции съдията следва да не зависи от нищо друго, освен от закона и това, което сочи съвестта му/й.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Чл. 2.02. Независимост

Съдиите поотделно са независими и тяхно задължение е да решават въпросите от своята компетентност безпристрастно, в съответствие със своята преценка на фактите и своето разбирането на правото без каквито и да е ограничения, влияния, стимули, натиск, заплахи или намеси, преки или косвени, от каквито и да е източници и на каквото и да е основание.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, СТРУКТУРИ НА СЪДЕБНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ В ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ НА IAJ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1983 г.

Комисията стигна до заключението, че изразът включва два основни и тясно свързани принципа: първо, че правомощията на съдебната власт произтичат от нацията и второ, че съдебната власт е изцяло независима, от което следва:

(1) Че е в рамките на функциите на съдебната власт, като се изключва всяка друга „власт“, да разрешава спорове между граждани и между граждани и държавни органи. При изпълнението на тази функция съдиите трябва да са напълно независими и общественото мнение трябва да ги възприема като такива.

(2) Че съдията трябва да е свободен от всякакви влияния, преки или косвени. В тази

връзка, по-конкретно, неговата независимост не трябва да бъде уязвима на накърняване, както в действителност, така и в очите на обществото, от проблеми, свързани с неговата позиция в йерархията или неговото повишаване в длъжност.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Независимост

2. Съдиите поотделно са независими и тяхно задължение е да решават въпросите от своята компетентност безпристрастно, в съответствие със своята преценка на фактите и своето разбиране на правото, без каквито и да е ограничения, влияния, стимули, натиск, заплахи или намеси, преки или косвени, от каквито и да е източници и на каквото и да е основание.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

2.1. Магистратите се подчиняват единствено на законността и на закона. Те изпълняват функциите си в пълна независимост. Те контролират конституционнообразността на законите пряко или чрез прибегване до конституционния съд.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Чл. 2 Статут

Независимостта на съдебната власт трябва да бъде гарантирана чрез закон, установяващ и защитаващ длъжността на съдията така, че да осигурява действителната и ефективна независимост на съдебната власт от останалите държавни власти. Съдията, в качеството си на длъжностно лице, трябва да може да упражнява правораздавателните си правомощия без социална, икономическа или политическа принуда, независимо от останалите съдии и от административните ръководители на съдилищата.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Обосновки за независимостта на съдиите

11. Тази независимост следва да съществува във връзка с обществото като цяло и във връзка с конкретните страни по които и да е спор, по които съдиите трябва да вземат решение. Съдебната власт е един от трите основни и равнопоставени стълба в модерната демократична държава. Тя играе важна роля и има важни функции във връзка с другите два стълба. Тя осигурява, че от правителствата и администрацията може да бъде търсена отговорност за действията им и, с оглед на законодателната власт, участва в осигуряването на надлежното прилагане на действащите закони, и,

малко или много, в осигуряването на съответствието им с която и да е приложима конституция или по-висш закон (като този на Европейския съюз). За да изпълни ролята си в тези аспекти, съдебната власт трябва да бъде независима от тези органи, което включва свобода от неуместни връзки с или влияние от тези органи. По този начин независимостта служи като гаранция за безпристрастност. Това намира отражение в почти всеки аспект от кариерата на един съдия: от обучението до назначаването и повишаването и дисциплинарната отговорност.

ПРИНЦИП НА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ОТ БАНГАЛОР, приет от Съдийската група за укрепване на съблюдаването на етичните норми в съдебната система, преразгледан на Кръгла маса на председателите на върховни съдилища, проведена в Двореца на мира, Хага, 25-26 ноември, 2002 г.

1.1. Съдията упражнява съдебните си функции независимо, въз основа на преценката на фактите на съдията и в съответствие със съзнателното разбиране на закона, без каквито и да е външни влияния, стимули, натиск, заплахи или намеси, преки или косвени, от каквито и да е източници и на каквото и да е основание.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

f) Не трябва да е налице каквато и да било неуместна или неоправдана намеса в съдебния процес, нито решенията на съдебните органи да бъдат обект на преразглеждане, освен чрез съдебен контрол, или на смекчаване или отмяна на присъдата от компетентни органи, в съответствие със закона.

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ В СВЕТОВЕН ПЛАН: СТАНДАРТИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ПРИНЦИПИ НА КОНСЕНСУС, Международна федерация по избирателните системи (IFES), 2004

iii. Право на ефективни правни средства за защита

Европейският съд ще разгледа както субективната лична независимост на съдията, така и обективната институционална независимост на съдебната власт. За тази цел Европейският съд е поставил няколко критерия за оценка на независимостта на съдилищата. Тези критерии вече са всеобщо приети стандарти за независимост на съдебната власт за целите на съответствие с изискванията на правото на справедлив процес. В *Campbell и Fell* срещу Обединеното кралство Европейският съд обобщава още три критерия за независимост: (i) начин на назначаване и продължителност на службата на членовете; (ii) гаранции срещу външни влияния и (iii) независим облик.

с. Състав на правораздавателния орган

i. Понятие за правораздавателния орган

Европейският съд е дефинирал понятието за правораздавателния орган като „орган,

упражняващ съдебни функции, установен от закона, да определя въпроси от своята компетентност въз основа на върховенството на закона и в съответствие с производства, проведени по установения ред.“ Основното изискване е правораздавателният орган да бъде установен от закона. Създаването на правораздавателен орган от закона включва идеята, че на него са предоставени определен брой правомощия, което от своя страна е свързано с понятието за компетентност. В действителност правораздавателният орган трябва да е компетентен да отсъди по спорния въпрос, което изисква компетентността му по този въпрос да бъде призната от закона.

ii. Състав

Предизвикателствата пред независимостта на правораздавателните органи често произтичат от техния състав и особено от включването на членове на изпълнителната власт. Например Европейският съд многократно е оспорвал състава на съдилищата за национална сигурност, като нарушение на принципа за независимост на съдебната власт поради включването на членове на изпълнителната власт.

Европейският съд отбелязва, че независимостта на всеки член на правораздавателен орган следва да бъде по презумпция, освен ако няма доказателства за противното. В допълнение, в *Ringeisen* срещу Австрия Европейският съд приема, че смесеният състав на правораздавателния орган от съдии и държавни служители, чийто председател е съдия, дава ясни гаранции за независимостта и безпристрастността на правораздавателния орган. Методът на избиране или професионалната обвързаност на някои членове на правораздавателния орган сами по себе си не са достатъчни за потвърждаване на обвинение за липса на независимост. Подобни решения са издадени и при последващи случаи относно смесени състави от съдии и членове на професионални сдружения.

Междуамериканският съд е трябвало да разгледа въпроса дали съставът на правораздавателния орган влияе върху независимостта на съдебната власт в контекста на военните съдилища, което ще бъде разгледано по-задълбочено в следващ раздел. В *Cantoral Benavides* срещу Перу Междуамериканският съд също така постанови, че съдебни процеси, провеждани от „безлики съдии“ в случаи на тероризъм и измяна, нямат необходимата независимост и безпристрастност съгласно член 8, параграф 1 от IACHR.

Африканската комисия е имала възможност да адресира безпристрастността на правораздавателните органи и техния състав, предимно косвено, по няколко дела. В *Constitutional Rights Project* срещу Нигерия Африканската комисия потвърждава оспорване на независимостта на съд, състоящ се предимно от членове на изпълнителната власт. Тя приема, че наличието на членове на изпълнителната власт в правораздавателния орган създава впечатление, ако не и фактическа действителност, за липса на независимост и безпристрастност. Впечатлението за липса на независимост само по себе си представлява нарушение на член 7.

В *Civil Liberties Organization* срещу Нигерия Африканската комисия преразглежда оспорване на дисциплинарния орган на Адвокатската колегия, чийто състав се състои предимно от представители на изпълнителната власт. Като отбелязва, че тя нарушава свободата на сдружаване, Комисията освен това потвърждава, че „намесата в свободата на сдружаване на Адвокатската колегия на Нигерия не съответства на преамбюла на Африканската харта във връзка с Основните принципи на ООН за независимостта на съдебната власт“.

d. Институционална и лична независимост

При преценката дали са изпълнени условията за независимост Европейският съд се фокусира върху връзката на съдебната власт с останалите държавни власти, с политиките, средствата за масова информация и със страните по делото. Институционалната независимост на съдебната власт и личната независимост на

съдията по дадено дело зависят от връзката на съдебната власт и конкретния съд с някои действащи лица, включително: (i) останалите подразделения на държавната власт, по-специално изпълнителната; (ii) страните; и (iii) медиите. Подобни подходи са предприемани от Междо-американския съд и Африканската комисия.

По отношение на връзката между съдебната и изпълнителната власт, в Beaumartin срещу Франция ищецът оспорва независимостта на административните съдилища поради изключителните правомощия на Министерството на външните работи да тълкува договори. Европейският съд приема, че съдът не е независим заради задължението си да иска тълкувания на международни договори от изпълнителната власт.

По отношение на връзката между съдебната власт и медиите, в The Sunday Times срещу Обединеното кралство Европейският съд приема, че определени ограничения на свободата на словото и свободата на пресата може да са обосновани за запазване на авторитета на съдебната власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И СЪДИИТЕ В ЮЖНА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

7. ГАРАНЦИИ И НЕСЪВМЕСТИМОСТИ

За да се засили независимостта и непристрастността, съществуват определени гаранции и несъвместимости, които трябва да бъдат посочени, като:

a) Безпристрастността на съдията, като неотменимо условие за упражняване на правораздавателната му функция, следва да бъде реална, ефективна и очевидна за гражданите.

b) Съдиите:

b.1. трябва да бъдат с постоянно назначение и не могат да се назначават за период от време;

b.2. са несменяеми, което означава, че не е възможно да бъдат прехвърляни или повишавани в длъжност (с изключение въз основа на доброволно кандидатстване) или отстранявани, временно спирани, лицензирани, разпореждани, разделяни или оттегляни по какъвто и да е друг начин от упражняването на функциите им и мястото, където са назначени, с изключение на случаите, недвусмислено предвидени от закона и чрез наказателно преследване на тяхното поведение в противоречив процес с широки гаранции за самозащита.

b.3. не се преследват дисциплинарно или държани отговорни за съдържанието или смисъла на приетите от тях съдебни решения.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ РОСАРИО, май 2019 г.

Латиноамериканската федерация на магистратите (FLAM), заседаваща на Редовно общо събрание в Росарио, Аржентина, на 30 април 2019 г., още веднъж ратифицира, като преамбюл към настоящата декларация, постулатите и принципите, вписани в Декларацията от Кампече от 2008 г., които установяват независимостта и непристрастността на съдията, като важна гаранция за упражняване на

правораздавателната функция, която за тези цели призовава за запазването ѝ във вътрешната сфера на съдебните правомощия, така че те да не бъдат пряко или косвено повлиявани от упражняването на дисциплинарни, производствени или държавни дейности, като на съдиите се гарантира, че няма да бъдат разследвани, съдени или санкционирани за правораздавателното съдържание на своите решения, освен ако не са обект на по-задълбочен анализ на обжалването в съответствие със съществуващите канали за оспорване съгласно вътрешното законодателство.

Ние потвърждаваме отново, че независимостта на съдебната власт, освен че е инструмент за постигане на истинска Конституционна правова държава чрез насърчаване на правна сигурност и равенство при раздаването на правосъдие, се превръща в дължима гаранция на гражданите, че съдебните им искания ще бъдат разрешавани при придържане към етиката, принципите, нормите и прецедентите, без всякакъв натиск, намеса, страхове или заплахи в резултат от злоупотреба при упражняване на правомощията.

II. 2. СВОБОДА ОТ НЕПРАВОМЕРНО ВЪНШНО ВЛИЯНИЕ

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Независимост

5. (g) Не трябва да се упражнява власт с цел намеса в съдебния процес.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Свобода от незаконно външно влияние

63. Свободата от незаконно външно влияние съставлява общо-признат принцип: вж. Основни принципи на ООН, параграф 2; Препоръка № R (94) 12, Принцип I(2)(d), който продължава: „Законът следва да предвиди санкции срещу лица, стремящи се да въздействат на съдиите по какъвто и да е подобен начин“. Като общи принципи, свободата от незаконно влияние и нуждата за санкции в изключителни случаи са безспорни. По-нататък, КСЕС няма основания да счита, че те не са предвидени по подходящ начин в законите на държавите членки. От друга страна, практическото им приложение изисква грижи, контрол и в някои случаи политическо възпиране. Обсъжданията с и разбирането и подкрепата на съдии от различни държави могат да се докажат ценни в тази връзка. Трудностите са по-скоро в определянето на това какво съставлява незаконно влияние и в намирането на подходящ баланс между, например, нуждата от защита на съдебния процес срещу изкривяване и натиск, независимо дали от политически, от пресата или други източници, и интересите на открита дискусия на въпросите от обществен интерес в общественения живот и в една свободна преса. Съдиите трябва да приемат, че са публични фигури и не трябва да бъдат прекалено податливи или прекалено крехки. КСЕС се съгласи, че изглежда няма нужда от промяна на съществуващия принцип, но че за съдиите от различните страни би било полезно да обсъдят заедно или да обменят информация по конкретни ситуации.

СТАНОВИЩЕ № 8 (2006) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ ЗА ЗАЩИТА НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА И ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА В КОНТЕКСТА НА ТЕРОРИЗМА, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2006 г.

84. Както политиките, така и медиите трябва да се въздържат от опити да упражняват натиск върху съдиите или да ги атакуват извън това, което може да се счита за основателна критика. Задължение на съответния независим орган е да реагира на такива атаки (виж Становище на КСЕС № 6, раздел С, точка 13). КСЕС счита, че съдебната власт от своя страна трябва да гарантира, че съдебните процеси се водят от добре обучение професионални съдии; подходящи дейности за обучение трябва да помогнат на съдиите да развият своите разбирания за тероризма и неговия исторически, политически и социален контекст

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.4 Институционална и външна независимост

2.4.1 Правомощия, установяване, структуриране и разпускане на съдилищата

[...] Съдебните решения може да се анулират само от съда [...].

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията на Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 101.

[...] принципът на непрекъсната верига на демократична легитимност (развит в доктрината на Германия) [...] изисква всеки държавен орган да получава своите правомощия, дори ако това става косвено, от суверенния народ. Такава демократична легитимност би липсвала в едно напълно автономно самоуправление.

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 13

Въпреки че очевидно е уместно въпроси, свързани с обжалвания и процедурата пред различните съдилища, да се решават според различните процесуални кодекси, може да е за предпочитане, според конкретните условия в държава с новосъздадена съдебна система на основата на върховенството на закона, да разполага с един всеобхватен текст, който обхваща всички въпроси, свързани със състава, организацията, дейностите и престижа на съдебната власт.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, предварителни забележки, ал. 3.

Факт е, че в множество европейски държави се развиват алтернативни механизми за разрешаване на конфликти. Връзката между редовните съдилища и тези алтернативни институции определено трябва да се анализира и дори регулира чрез правни норми. Конституцията може би не е подходящото място за уреждане на такива проблеми извън просто позоваването на съществуването на проблема като такъв.

Не е непременно правилно, че „Конституцията трябва да определя отделните елементи на организационната структура на съда“. [...] Само общата рамка на организацията на съдебната система заслужава да бъде отразена в самата Конституция.

CDL-INF(1996)002 Становище относно нормативното понятие на Конституцията на Република Унгария, част II, т. 10, „Правораздаване“, ал. 1-2.

[Проектokonституцията] гарантира на всеки правото да обжалва пред съда решения, действия или бездействия на органите на държавната власт, органите на местното самоуправление или държавните служители. Трябва да приветстваме факта, че по този начин се установява контрол върху административните органи и че се осигурява конституционна основа за административна юрисдикция.

CDL-INF(1996)006 Становище относно Проектokonституцията на Украйна, раздел VIII, „Общи коментари“, ал. 2.

Създаването и компетентността на съдилищата, както и производствата пред тях, се определят от закона.

CDL-INF(1998)015 Становища относно конституционния режим на Босна и Херцеговина, глава B.II, 3.3.2.

Важно е на конституционно ниво да се осигурят различни видове съдилища.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 102.

В една система на независимост на съдебната власт висшите съдебни инстанции осигуряват последователност на съдебната практика на цялата територия на държавата чрез своите решения по отделните случаи. По-нисшите съдебни инстанции, без да са официално обвързани от съдебната практика съгласно гражданското право, за разлика от общото право, са склонни да следват принципите, развити в решенията на по-висшите съдебни инстанции, за да избегнат анулиране на техните решения при обжалване. В допълнение, специалните процесуални правила може да осигурят последователност между различните подразделения на съдебната власт.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Общи коментари“, „Създаване на строго йерархична система от съдилища“, ал. 1.

[...] дали трябва да се избере единна система или специализирани съдилища. Различни държави в Европа (и извън нея) са се основавали на различни модели за организацията на съдебната система. Съответните държави имат различен опит в тази област. На тези въпроси не може да се отговори адекватно, преди човек да се запознае със социално-политическите условия (включително структурата и състава на юридическата професия) в [съответното] настоящо и бъдещо общество.

CDL-INF(1996)002 Становище относно нормативното понятие на Конституцията на Република Унгария, глава II, т. 10, „Правораздаване“, ал. 3.

В тази връзка би изглеждало, наред с друго, желателно да се посочи ясно, че общите съдилища имат остатъчна компетентност, т.е. те са компетентни да разглеждат всички обосновани въпроси, за които законът не посочва изрично, че следва да бъдат отнасяни към специализираните съдилища в цялостната система.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Предварителни забележки“, ал. 3.

Главата [от Конституцията] относно съдебните институции е относително обща и не прави опит за подробно посочване на съдебните институции и техните функции. Смятам, че това е добро решение, тъй като [държавата], по пътя към пазарна икономика, ще трябва да адаптира настоящите си съдебни институции спрямо доста по-различни условия. Следователно изглежда обосновано [Конституцията] да остави на закона да реши дали е необходимо създаването на специализирани съдилища (като например правораздавателни органи в областта на труда и социалното осигуряване). Изглежда обаче е важно да се упомене още една допълнителна категория съдилища, тъй като те са едновременно особено важни за държавата, основана на върховенството на закона, и липсват в съветската традиция: това са административните съдилища.

Необходимостта за подлагане на административните актове на съдебен контрол е един от основните елементи на върховенството на закона. Що се отнася обаче до създаването на административни съдилища (член 92), Комисията отбелязва, че това не е необходим елемент за съдебен контрол на актовете на администрацията. Напълно е възможно да е предвидено контролът върху нормативните актове да се осъществява от Конституционния съд (каквото е случаят съгласно действащата Конституция), докато съдебният контрол върху отделни административни актове да се осъществява от специализирани подразделения или състави на редовните съдилища (обикновено апелативния и касационния съд), каквото например е случаят при Хърватия и Латвия. Комисията се позовава на коментарите от г-н Торфасон относно конституционното изискване за съдебен контрол върху административните актове

(CDL (2001) 39). Разбира се, съществуват аргументи в полза на създаването на отделни административни съдилища и Комисията не желае да заеме окончателна позиция по този въпрос. Тя обаче подчертава, че съдебната система не следва да бъде твърде усложнена. Ако се създадат отделни административни съдилища, това би повлияло върху необходимостта от икономически и други специализирани съдилища.

Нещо повече, според Комисията създаването или несъздаването на административен съд е решение от такава важност, че то следва да бъде взето на конституционно равнище.

CDL-INF(2001)017 Доклад относно преразгледаната конституция на Република Армения, параграф 59.

Що се отнася до това нововъведение, разбира се, напълно съвместимо е с европейските стандарти да бъдат въведени административни съдилища със специфичен статут на компетентност освен редовните общи съдилища, като това вероятно ще допринесе за ефективността на съдебното разглеждане на дела в областта на административното право, за които се предполага, че ще заемат относително голям дял от натовареността на съдилищата с дела, очаквана в близко бъдеще. Система от общи съдилища с всеобща компетентност (по дела в областта на гражданското, наказателното и административното право и с правомощия за конституционен контрол) обаче може да се окаже най-демократичната структура за съдебната власт, като е за предпочитане съдиите да бъдат с обща компетентност вместо със специализирана такава в областта на материалното право.

При относително малки държави, които нямат традиция с административни съдилища, може да не е непременно желателно да се създават такива отделни съдилища, особено ако държавите разполагат и с ефективна институция на омбудсмана. [...] Върховният съд [като последна апелативна инстанция] [поради тази причина] е изключително важен [...]. Второ, ако бъдат създадени административни съдилища, за предпочитане е да е налице възможност съдебната система да бъде организирана така, че да позволява ротация между тези съдилища и общите съдилища на съдиите в първата и втората инстанция, за да се насърчи широк мироглед и опит в рамките на системата.

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 6-8.

Проектът предвижда система от отделни икономически (арбитражни) съдилища. Такива системи съществуват в различни държави и необходимостта съдиите да специализират в различни области на търговското право, за да разглеждат ефективно търговски спорове, обосновава отделното разглеждане на търговските дела. По-често срещана практика в Западна Европа е обаче да се използват специализирани състави на редовните съдилища по такива въпроси, като често се предвижда ангажирането на търговци в качеството им на съдебни заседатели. За разлика от това, решението за Украйна изглежда проблематично, тъй като то е просто продължение на съветския модел, който се основава на различни нормативни разпоредби за физически лица и дружества. В една пазарна икономика не съществува концептуална обосновка за такъв модел, при който взаимоотношенията между предприятията се ръководят от частното право. При тези обстоятелства поддържането на старата система изглежда прекалено консервативно, а прехвърлянето на тези дела на икономическите подразделения на редовните съдилища [...].

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Общи коментари“, „Системата на икономическите (арбитражни) съдилища, ал. 1-2.

[Законът предвижда районните съдилища да разполагат със състав за граждански дела и състав за наказателни дела.] В идеалния случай следва да е налице принцип на периодична ротация на съдиите между съставите. Същото се отнася и за Върховния съд (който разполага със съвети [...]).

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 42.

Степента на компетентност на военните съдилища не е дефинирана в проекта, но според информацията, предоставена на докладчиците, тези съдилища са компетентни по дела, свързани с военнослужещи, които нямат връзка с техните задължения като военнослужещи, като например бракоразводни дела на военнослужещи. [...] Комисията обръща внимание на органите [на държавата] към съдебната практика на Европейският съд по правата на човека, по-конкретно решение от 9 юни 1998 г. по делото Incal срещу Турция. Според тази съдебна практика дори основателните опасения, че един военен съдия може да бъде повлиян по някое дело от неправомерни съображения, са достатъчни това да се счете за нарушение на правото на независим и безпристрастен съдия. Система, предоставяща на военните съдилища компетентност по дела, засягащи цивилни лица, и дела, при които изглежда не е налице необходимост за отнасяне на случая на военни съдии, е обречена да допусне нарушения на Конвенцията.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Предварителни забележки“, „Военните съдилища“, ал. 3.

[След] системата от военни съдилища, създадени съгласно проекта, [ще] има военни съдилища за гарнизони [...], военни апелативни съдилища [...] и военно подразделение на Върховния съд [...]. Дори съдиите във военното подразделение на Върховния съд ще трябва да бъдат с военни звания [...]! Поради тази причина това подразделение на Върховния съд ще има също и характер на военен съд.

Вярно е, че в други държави съществуват военни съдилища и като такива не пораждаат възражения. Въпреки това, предложената система надхвърля допустимото. В една демократична държава армията трябва да бъде интегрирана в обществото, а не да се отдели от него. Поради тази причина демокрациите предвиждат възможност за обжалвания на решения на военни съдилища пред гражданските съдилища, а последно обжалване пред състав, чиито членове са военнослужещи, изглежда напълно незадоволително.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Предварителни забележки“, „Военните съдилища“, ал. 1-2.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И СЪДИИТЕ В ЮЖНА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

I. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

4. Атаките спрямо независимостта на съдебната власт следва да бъдат санкционирани от закона, който трябва да предвижда механизмите, чрез които съдиите, които смятат, че тяхната независимост е нарушена или повлияна, да могат да получат подкрепа от по-висшите органи или ръководния орган на съдебната власт.

УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА, ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ, СЪВЕТ НА ООН ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и юристите, Леандро Деспуй, 24 март 2009 г.

Препоръки

103. За да се укрепят структурите и процедурите в съдебната система, той препоръчва:

- Държавите членки да създадат механизъм за разпределяне на съдебните дела по обективен начин.

- Да се създадат адекватни структури в съдебната система и съдилищата, за да се предотврати неправомерна намеса вътре в самата съдебна власт.
- Твърденията за неправомерна намеса да бъдат разглеждани чрез независими и безпристрастни разследвания изчерпателно и незабавно.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, ЧАСТ I: НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г., CDL-AD(2010)004

IV. Изводи

82. За да се осигури вътрешна и външна независимост на съдебната власт, държавите трябва да спазват следните стандарти:

- 3. Правилата за несъвместимост и за отвода на съдиите са съществен компонент на съдийската независимост.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I – Общи аспекти

5. Съдиите следва да имат неограничена свобода да решават делата безпристрастно, в съответствие със закона и тяхното тълкуване на фактите.

8. Когато съдиите смятат, че независимостта им е под заплаха, те трябва да имат възможност да се обърнат към съдебен съвет или друг независим орган или да разполагат с ефективни средства за правна защита.

Глава II – външна независимост

14. Законът следва да предвижда санкции срещу лицата, които се опитват да повлияят на съдиите по неправомерен начин.

18. При коментиране на решенията на съдиите изпълнителната власт и законодателната власт следва да избягват критика, която би подкопала независимостта на съдебната власт или общественото доверие към нея. Те следва също така да избягват действия, които могат да поставят под въпрос желанието им да спазват решенията на съдиите, различни от посочване на намерението им за обжалване.

МАНИФЕСТ ОТ ВИЛАМУРА, ПРАВОСЪДИЕ В ЛИЦЕТО НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, ЕВРОПЕЙСКИ МАГИСТРАТИ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ И СВОБОДА (MEDEL), 2012 г.

3. Когато правосъдието е обект на злоупотреба от други власти – политически, икономически или медийни – то се влошава.

Неговата независимост е от съществено значение за равенството на гражданите пред закона.

СТАНОВИЩЕ № 19 (2016) ОТНОСНО РОЛЯТА НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2016 г.

1. При изпълнение на своите задачи председателите на съдилища защитават независимостта и безпристрастността на съда и отделните съдии и трябва да действат по всяко време като пазители на тези ценности и принципи.

3. Председателите на съдилища, като пазители на независимостта, безпристрастността и ефективността на съда, трябва сами да зачитат вътрешната независимост на съдиите в своите съдилища.

5. Всеки управленски модел в съдилищата трябва спомага за по-доброто правораздаване и да не бъде самоцелен. Председателите на съдилища не трябва да участват в каквито и да е действия или дейности, които могат да подкопаят независимостта и безпристрастността на съдебната власт.

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Съвет по правата на човека, юни 2017 г.

V2. Съдебна етика, корупция в съдебната власт и съдебна отчетност.

41. В предишни доклади специалният докладчик отбеляза, че заплахите за независимостта на съдебната власт произтичат не само от подразделенията на изпълнителната и законодателната власт, но също и от организираната престъпност, бизнеса, корпоративните гиганти и многонационалните компании (вж. E/CN.4/1996/37, параграф 246). Настоящият носител на мандата взема под особено внимание начина, по който организираната престъпност и корупцията все повече влияят върху капацитета на множество държави и съдебната власт да изпълняват задълженията си. В какво се изразява това и препоръки за преодоляване на това нарастващо явление ще бъде въпрос на специално внимание в предстоящите доклади.

II. 3. ПРИНЦИПЪТ НА РАЗДЕЛЕНИЕТО НА ВЛАСТИТЕ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Чл. 2, ал. 2 Определение

Независимост на съдебната власт означава, че съдебната власт е независима от изпълнителната и законодателната власт и че притежава компетентност, пряко или чрез възможност за преразглеждане, върху всички въпроси със съдебен характер.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, СТРУКТУРИ НА СЪДЕБНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ В ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ НА IAJ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1983 г.

(3) Това беляза значително независимостта на съдебната власт от законодателната и изпълнителната власт. Тази независимост обаче не би могла да бъде предвидена при липса на неотменимо взаимодействие и действително сътрудничество с тези други две „власти“. В този смисъл по-специално предлагането на пари за съдилищата и правораздавателни органи непременно зависеше от тях. По същия начин изпълнението на съдебните решения зависеше от съдействието на изпълнителната власт.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ОТГОВОРНОСТТА НА СЪДИЯТА, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1989 г.

Отговорността на съдията

В. По отношение на връзката между съдебното и изпълнителното подразделение на властта Въпреки че единодушно е решено, че правителството не може при никакви обстоятелства да се намесва в разглеждането на дела пред съдилищата и правораздавателните органи, се смята, че в общия случай е налице възможност правителството да окаже косвено влияние върху работата на съдиите чрез начина, по който им се предоставят услуги за подкрепа на изпълнението на задълженията им.

В това отношение, проблемът с изготвянето на бюджета е от критично значение.

Обсъждането трябваше да стигне до заключение за необходимостта квалифицирани представители на съдебната власт да бъдат включени не само в изготвянето на бюджета за определяне на нуждите на съдилищата, но и в обсъждането им с членове на правителството и на парламента, а след това и до заключението, че разходването на така получените средства следва да се извършва под контрола на представители на съдебната власт.

Що се отнася до сигурността на сроковете, изглежда е трудно да се дефинира единна система поради разнообразието от начини, по които са създадени и възприемани институциите в различните държави.

Въпреки че в няколко държави се счита, че отстраняването на съдия от длъжност поради сериозни основания трябва да се случва само след решение на съдебен орган, който не е обект на каквато и да е политическа намеса, в други държави се счита, че процедурата на отстраняване от длъжност чрез съвместно разглеждане от двете камари на парламента предлага достатъчни гаранции.

При всички случаи основното съображение трябва да бъде, че такава сериозна мярка като отстраняване от длъжност или уволнение не следва да се превръща в средство за упражняване на натиск върху съдия и така да наруши независимостта на съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Обосновки за независимостта на съдиите

11. Тази независимост следва да съществува във връзка с обществото като цяло и във връзка с конкретните страни по които и да е спор, по който съдиите трябва да вземат решение. Съдебната власт е един от трите основни и равнопоставени стълба в модерната демократична държава. Тя играе важна роля и има важни функции във връзка с другите два стълба. Тя осигурява, че от правителствата и администрацията може да бъде търсена отговорност за действията им и, с оглед на законодателната власт, участва в осигуряването на надлежното прилагане на действащите закони, и, малко или много, в осигуряването на съответствието им с която и да е приложима конституция или по-висш закон (като този на Европейския съюз). За да изпълни ролята си в тези аспекти, съдебната власт трябва да бъде независима от тези органи, което включва свобода от неуместни връзки с или влияние от тези органи. По този начин независимостта служи като гаранция за безпристрастност. Това намира отражение в почти всеки аспект от кариерата на един съдия: от обучението до назначаването и повишаването и дисциплинарната отговорност.

СТАНОВИЩЕ № 2 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ФИНАНСИРАНЕТО И УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЧЛЕН 6 НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Съвет на Европа, 2001 г.

5. КСЕС е съгласен, че макар и финансирането на съда да е част от държавния бюджет, внесен в Парламента от Министерството на финансите, това финансиране не трябва да бъде предмет на политическа нестабилност. Въпреки че равнището на финансиране, което една страна може да си позволи за съдилищата, представлява политическо решение, винаги трябва да се полага грижа в една система, основана на принципите на разделението на властите, нито изпълнителната, нито законодателната власт имат възможност да упражняват какъвто и да е натиск върху съдебната власт при определянето на бюджета ѝ. Решенията относно разпределянето на средства за съдилищата винаги трябва да бъдат взимани при строго съблюдаване на независимостта на съдебната власт.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, USAID, 2002 г.

4. Структура на съдебната власт

Както отбелязахме във въведението на ръководството, ние се интересуваме предимно от независимостта на съдебната власт от гледна точка на възможността на съдиите да вземат решения безпристрастно, а не от гледна точка на структурната независимост на институцията от останалите подразделения на властта. Както обаче беше отбелязано също, структурната връзка на съдебната власт с останалата част от управлението неизбежно прави съдиите повече или по-малко уязвими на намеса.

Както и при останалите институционални въпроси, свързани със съдебната власт, липсва общоприет подход. Двата основни модела са:

- Съдебна власт, която зависи отдел на изпълнителната власт, обикновено министерството на правосъдието, по отношение на административните и бюджетните функции.
- Съдебна власт, която е отделно подразделение на властта и има същата степен на самоуправление и бюджетен контрол върху операциите си, с каквато разполага изпълнителната власт върху операциите си.

Съществуват обаче доста вариации на тези модели и доста държави са опитали различни подходи в различни периоди. Съединените американски щати следват втория модел, както и няколко държави от Западна Европа и много от Южна Америка. Първият модел е преобладаващ в Европа, включително в Обединеното кралство.

Въпреки че съдебните системи в Европа са постигнали високо равнище на независимо вземане на решения при прилагане на първия модел, тенденцията в цял свят, включително Европа, е държавите да прехвърлят цялата или част от отговорността за съдебна администрация и бюджет извън изпълнителната власт. Административните отговорности са предоставени или на съдебен съвет, на самата съдебна власт или на трети вариант – съвет в рамките на съдебната система. И Италия, и Испания са прехвърлили значителни административни правомощия от министерствата на правосъдието на съдебните съвети, а Франция обмисля такива реформи. Сред страните от англосаксонската правна система, съдиите в Обединеното кралство и Канада получават все по-голяма подкрепа за призоваването за по-голяма институционална независимост от изпълнителната и законодателната власт.

Отговорността за управлението на съдебната система се разви по сходен начин в Съединените американски щати. Въпреки че Министерството на правосъдието понякога вземаше решения след консултация със съдебни длъжностни лица, то имаше възможност и понякога се възползваше от нея, за да отказва финансова подкрепа, като ответна мярка за решения, които противоречат на интересите на изпълнителната власт.

В отговор на тези опасения Конгресът създаде Административната служба на съдилищата в САЩ, контролирана от Съдебна конференция, която към момента включва представители на всички равнища на федералната съдебна власт. Съгласно тази организация федералната съдебна власт управлява собствени средства и операции. Тя също така съставя собствено заявление за бюджет, което се изпраща до Службата за управление и бюджет (OMB). Съгласно закона OMB трябва да включва предложения от съдебната власт бюджет в заявлението за бюджета на президента до Конгреса без промяна, въпреки че OMB има право да коментира върху него.

Въпреки че са налице ясни примери за независимо вземане на решения в съдебната система под администрацията на изпълнителната власт, тенденцията за отклоняване от този модел демонстрира опасението, че правомощията върху бюджета и администрацията на съдилищата, особено когато това е в комбинация с контрол на изпълнителната власт върху назначаванията, повишаванията в длъжност и дисциплинарите мерки, позволява неправомерно влияние от страна на изпълнителната власт. Това опасение може да е особено силно изявено в държави с история на доминиране на изпълнителната власт над съдебната, като бившите комунистически държави. В допълнение връзката на съдебната власт с останалите подразделения на властта може да повлияе върху общественото възприемане и очаквания по отношение на нейната независимост. Например, конституцията на Кения е една от малкото в англофонска Африка, която не разграничава ясно съдебната власт като отделно подразделение. Участникът от Кения, допринесъл към това проучване, подчерта, че тази ситуация е допринесла за възприемането на съдебната власт просто като продължение на изпълнителната.

Въпреки че вменяването на административна и бюджетна отговорност на съдебната власт създава рамка, която насърчава материална независимост, това по никакъв начин не е достатъчно. Възможно е да възникнат проблеми при прехвърляне на административна власт, без преди това или едновременно с това да се развие интереса и капацитета на

ръководителите в съдебната система да упражняват ефективно отговорностите си, с оглед на нуждите както на по-нисшите, така и на по-висшите съдебни инстанции. Например липсата на професионално управление на съдилищата в Баската област в Испания доведе до прехвърлянето на администрацията обратно на министерството на правосъдието. В цялата общност административната отговорност за съдилищата традиционно се поема от върховния съд и старшите съдебни служители. Когато върховният съд е независим, отговорността за администрацията обикновено засилва неговата независимост. При липса на такова управление се смята, че тя не е от значение.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА (КЪЩАТА НА ЛАТИМЕР) ОТНОСНО ТРИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ с Приложение (върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Общността, 2003 г.

1) Трите подразделения на държавната власт

Парламентите, изпълнителната власт и съдебната власт на всяка държава от Общността са гарантите в съответните си сфери за върховенството на закона, насърчаването и защитата на основните човешки права и затвърждаването на доброто управление въз основа на най-високите стандарти за честност, почтеност и отчетност.

НАЗНАЧЕНИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Венецианска комисия, Венеция, 16-17 март 2007 г., CDL-AD(2007)02

45. В по-старите демокрации изпълнителната власт понякога има решаващо влияние върху назначенията в съдебната власт. Тези системи може да работят добре на практика и да позволяват независимост на съдебната власт, защото тези правомощия са ограничени от правна култура и традиции, които са се разраствали в продължение на дълъг период от време.

46. Новите демокрации, обаче, все още не са имали шанса да развият тези традиции, които могат да предотвратят злоупотреба, и поради тази причина поне в тези държави са необходими изрични конституционни и законови разпоредби, като гаранция за предотвратяване на политическа злоупотреба при назначаването на съдии.

47. Назначенията на съдии в редовните (неконституционни) съдилища не са подходящ въпрос за гласуване от парламента, защото не може да се изключи опасността от преобладаване на политическите съображения пред обективните ползи на даден кандидат.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ЕДНО ДЕМОКРАТИЧНО ОБЩЕСТВО: ВЪПРОСЪТ Е КОЙ ТРЯБВА ДА БЪДЕ ВОДЕЩИЯТ?, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2008 г.

1) Въпреки че конституциите или конституционните закони на много държави възприемат принципа на „разделението на властите“, в действителност в едно демократично общество е неизбежно да е налице конструктивно взаимодействие между изпълнителната, законодателната и съдебната власт на държавата.

5) Структурната независимост на съдебната власт е от основно значение. Липсата на такава независимост може да повлияе върху независимостта на отделния съдия и така да наруши основното право на хората на справедливо разрешаване на техните спорове.

8) Отговорът на въпроса „Кой трябва да е водещ в едно демократично общество?“ е, че никой

не трябва да има такава роля – трябва да е налице баланс между изпълнителната и съдебната власт, като всяка от тях зачита правомощията на другата в съответните сфери съгласно закона.

СТАНОВИЩЕ № 12 (2009) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) И СТАНОВИЩЕ № 4 (2009) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРОКУРОРИ (КСЕП) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ЗА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СЪДИИТЕ И ПРОКУРОРИТЕ В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО, ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БОРДО, КСЕС, КСЕП, 2009 г.

2. Справедливото правосъдие изисква равнопоставеност на средствата, с които разполагат обвинението и защитата, също както и зачитане на независимостта на съда, спазване на принципа на разделение на властите и задължителност на крайното съдебно решение.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава II – външна независимост

18. При коментиране на решенията на съдиите изпълнителната власт и законодателната власт следва да избягват критика, която би подкопала независимостта на съдебната власт или общественото доверие към нея. Те следва също така да избягват действия, които могат да поставят под въпрос желанието им да спазват решенията на съдиите, различни от посочване на намерението им за обжалване.

ХАРТА НА ОБЩНОСТТА, Общността, 2013 г.

VI. Разделение на властите

Отчитаме важноста да се поддържа целостта на ролята на законодателната, изпълнителната и съдебната власт. Това са гарантите в съответните сфери на върховенство на закона, насърчаването и защитата на основните човешки права и придържането към добро управление.

СТАНОВИЩЕ № 18 (2015) ПОЛОЖЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ОТНОШЕНИЕТО ѝ С ОСТАНАЛИТЕ ВЛАСТИ В ДЪРЖАВАТА В МОДЕРНАТА ДЕМОКРАЦИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2015 г.

VIII: Обобщение на основните аспекти

1. Съдебната власт е една от трите власти в демократичната държава. Те се допълват взаимно, като нито една от тях не е „по-висшестояща“ от другите или доминира върху тях (вж. параграф 9).

2. В демократичната държава трите власти функционират като система за контрол и баланс, които са взаимно подотчетни в интерес на обществото като цяло (вж. параграф 9).

3. Принципът на разделение на властите сам по себе си е гаранция за съдебна независимост. Съдебната власт трябва да бъде независима да изпълнява конституционната си роля във връзка с другите власти в държавата, обществото като цяло и страните по конкретните съдебни спорове (вж. параграф 10).

10. Що се отнася до отношенията между трите власти в държавата: първо, съдиите, както и

всички останали граждани, имат право да участват в обществения дебат, при условие че това съответства с поддържането на тяхната независимост и безпристрастност (вж. параграф 42).

11. Другите власти в държавата следва да признаят легитимната конституционна функция, която съдебната власт изпълнява и да ѝ гарантират, че разполага с достатъчно ресурси за тази цел. Анализи и критики от една власт на държавата към другите власти следва да се предприемат в условия на взаимно уважение (вж. параграф 42).

12. Съдебната власт трябва да е наясно, че съществуват ограничения за съдебна и правна намеса във връзка с политически решения, които трябва са да вземат от законодателната и изпълнителната власти. Следователно всички съдилища в рамките на съдебната власт трябва да се стараят да не излизат извън легитимното поле на упражняване на тази власт (вж. параграф 40).

13. Решения, които премахват основни гаранции за независимостта на съдебната власт, са неприемливи, дори когато са прикрити (вж. параграф 44).

14. Министерствата на правосъдието не трябва да оказват влияние върху управлението на съдилищата чрез председателите им и съдебните проверки по никакъв начин, който би могъл да застраши независимостта на съдебната власт. Трябва да се избягва присъствието на държавни служители на изпълнителната власт в организационните органи на съдилищата и трибуналите. Подобно присъствие може да доведе до намеса в съдебната дейност, като по този начин се застрашава съдебната независимост (вж. параграфи 48-49).

15. За да се запази правилното разделение на властите, анкетните или разследващите комитети (парламентарни или други) не трябва никога да се намесват в разследвания или съдебни процеси, които са или предстои да бъдат инициирани от съдебните органи. Подобни извънсъдебни разследвания никога не са заместител на съдебния процес (вж. параграф 46).

16. КЕСС препоръчва законодателството на държавите членки да изясни отношенията между правомощията на „омбудсмана“ (или сходни представителства) и тези на съдилищата (вж. параграф 47).

18. Анализи и критики от една власт на държавата към другите власти следва да се предприемат в условия на взаимно уважение. Небалансираните критични забележки, отправени от политиците, са безотговорни и могат да предизвикат сериозен проблем. Те могат да подронят общественото доверие и увереност в съдебната система и в изключителни случаи могат да се превърнат в заплахата за конституционния баланс на демократичната държава (вж. параграф 52). Отделните съдилища и съдебната власт като цяло трябва да обсъждат начините за отговор на подобни критики (вж. параграф 53).

19. Изпълнителната и законодателната власти са длъжни да предоставят цялата необходима и адекватна защита, когато функциите на съдилищата са застрашени от физическо посегателство или заплахи, насочени към представители на съдебната власт (вж. параграф 52).

20. Политиците никога не трябва да насърчават неподчинение спрямо съдебните решения, както се случи в определени държави, да не говорим за насилие срещу съдии, (вж. параграф 52).

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

V Комуникация

C Препоръки и най-добри практики

Създаването на конструктивни работни взаимоотношения между съдебната, изпълнителната

и законодателната власт изисква деликатен баланс, който гарантира разделението на властите.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) - СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.

28. Според КСЕС обществената роля на върховния съд, която се състои в предоставянето на насоки *pro futuro*, като по този начин се гарантира единността на съдебната практика и развитието на правото, следва да бъде постигната чрез подходяща система за филтриране на обжалванията. Това би следвало да бъде предпочитано пред правенето на правото *in abstracto* под формата на обвързващи тълкувателни изявления или общи становища, приети на пленарни сесии на върховния съд. Такива инструменти, които (все още) съществуват в няколко държави¹⁷ (за разлика от инструмента на преюдициалните заключения), са приети без оглед на никакви реални или висящи дела и без страните по подобни дела и техните адвокати да имат възможност да аргументират своите позиции. Макар да признава, че подобни инструменти могат да окажат положително въздействие върху единността на съдебната практика и правната сигурност, КСЕС е на мнение, че те предизвикват тревоги от гледна точка на правилната роля на съдебната власт в системата за разделение на държавните правомощия.

Законотворчеството *in abstracto* под формата на обвързващи тълкувателни изявления или общи становища, приети на пленарни заседания на върховния съд, като се признава, че това може да има положително въздействие върху единността на съдебната практика и правната сигурност, повдига тревоги от гледна точка на ролята на съдебната власт в системата на разделението на държавните правомощия.

II. 4. СЪДЕБНАТА И ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (ИВА), 1982 г.

A. СЪДИИТЕ И ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ

1 а) Отделните съдии трябва да разполагат с лична независимост и материална независимост.

б) Личната независимост означава, че сроковете и условията за съдебна служба са адекватно гарантирани, така че да се осигури, че отделните съдии не са обект на контрол от изпълнителната власт.

с) Материална независимост означава, че при изпълнение на съдебните си функции съдията следва да не зависи от нищо друго, освен от закона и това, което сочи съвестта му/й.

2 Съдебната власт като цяло следва да разполага с автономност и колективна независимост по отношение на изпълнителната власт.

3 а) Участието на изпълнителната или законодателната власт в съдебните назначения и повишаване в длъжност не противоречи на принципите на независимост на съдебната власт, при условие че назначенията и повишаването в длъжност на съдии са поверени на съдебен орган, в който мнозинството се формира от членове на съдебната власт и юридическата професия.

б) Назначенията и повишаванията в длъжност от несъдебен орган няма да се считат за несъответстващи на принципите на независимост на съдебната власт в държави, където в резултат от дълги исторически и демократични традиции съдебните назначения и повишаване в длъжност функционират задоволително.

4 а) Изпълнителната власт може да участва в дисциплинарните мерки на съдии единствено при препращане на жалби срещу съдии или при инициране на дисциплинарни производства, но не и при разглеждането на такива въпроси. Правомощието за дисциплинарни мерки или отстраняване на съдия трябва да бъде предоставено на институция, която е независима от изпълнителната власт.

б) Правомощието за отстраняване на съдия за предпочитане следва да бъде предоставено на съдебен правораздавателен орган.

с) На законодателната власт може да бъдат предоставени правомощия за отстраняване на съдии, за предпочитане по препоръка на съдебна комисия.

5 Изпълнителната власт няма контрол върху съдебните функции.

6 Процедурните и практически правилници следва да се съставят съгласно закона или от съдебната власт в сътрудничество с юридическата професия, като това следва да бъде обект на одобрение от парламента.

7 Държавата е длъжна да осигури изпълнението на решенията на Съда. Съдебната власт упражнява контрол върху процеса на изпълнение.

8 Съдебните въпроси са под изключителната отговорност на съдебната власт, както в централната съдебна администрация, така и в съдебната администрация на ниво съд.

9 Централната отговорност за съдебната администрация е за предпочитане да бъде поета от съдебната власт или съвместно от съдебната и изпълнителната власт.

10 Задължение на държавата е да осигури достатъчно финансови ресурси, за да направи възможно надлежното правораздаване.

11 а) Разделението на работата между съдиите обикновено следва да се извършва съгласно предварително определен план, който може да бъде променян при някои ясно определени

обстоятелства.

b) В държави, където правомощията за разделение на съдебната работа са на върховния съд, не се счита за несъответствие с независимостта на съдебната власт, ако върховният съд има правомощието да

променя предварително определения план поради разумни причини, за предпочитане при консултация със старшите съдии, когато това е практически възможно.

c) При спазване на принципите съгласно буква (a), изключителната отговорност за разпределяне на дела следва да бъде възложена на отговорен съдия, за предпочитане председателя на съда.

12 Правомощието за прехвърляне на съдия от един съд в друг се предоставя на съдебен орган, като за предпочитане то трябва да зависи от съгласието на съдията, като това съгласие не следва да се отказва без основание.

13 Съдебните служби следва да бъдат достатъчно финансирани от съответното правителство.

14 Възнагражденията и пенсиите в съдебната система следва да бъдат адекватни и да се коригират редовно с отчитане на увеличението на цените, като това следва да не зависи от контрола на изпълнителната власт.

15 a) Длъжността на съдиите, тяхната независимост, сигурност и адекватно възнаграждение се осигуряват от закона.

b) Възнагражденията в съдебната система не могат да се намаляват по време на службата на съдиите, освен като съгласувана част от цялостна икономическа мярка на държавата.

16 Министерствата на правителството не упражняват никаква форма на натиск върху съдиите, открита или прикрита, и не изразяват становища, които оказват неблагоприятно влияние върху независимостта на отделните съдии или на съдебната власт като цяло.

17 Правомощието за помилване се упражнява с повишено внимание, за да се избегне използването му като начин за намеса.

18 a) Изпълнителната власт се въздържа от всякакви действия или бездействия, които възпрепятстват съдебното разрешаване на спор или пречат на надлежното изпълнение на съдебно решение.

b) Изпълнителната власт няма правомощието да закрива или да прекратява временно работата на съдебната система на което и да е равнище.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, СТРУКТУРИ НА СЪДЕБНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ В ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ НА ИАЈ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1983 г.

(3) Това беляза значително независимостта на съдебната власт от законодателната и изпълнителната власт. Тази независимост обаче не би могла да бъде предвидена при липса на неотменимо взаимодействие и действително сътрудничество с тези други две „власти“. В този смисъл по-специално предлагането на пари за съдилищата и правораздавателни органи непременно зависеше от тях. По същия начин изпълнението на съдебните решения зависеше от съдействието на изпълнителната власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Чл. 2.04. Съдебната власт е независима от изпълнителната и законодателната власт.

Чл. 2.06 b) Изпълнителната власт няма контрол върху съдебните функции.

с) Изпълнителната власт няма правомощието да закрива или да прекратява временно работата на съдилищата.

д) Изпълнителната власт се въздържа от всякакви действия или бездействия, които възпрепятстват съдебното разрешаване на спор или пречат на надлежното изпълнение на решение на съда.

Чл. 2.08 Никое законодателно или изпълнително постановление не следва да се опитва да отмени конкретни решения на съда с обратна сила, нито да променя състава на съда, за да повлияе върху вземането на решения.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Независимост

4. Съдебната власт е независима от изпълнителната и законодателната власт.

5. (h) Изпълнителната власт няма контрол върху съдебните функции на съдилищата при правораздаването.

(i) Изпълнителната власт няма правомощието да закрива или да прекратява временно работата на съдилищата.

(j) Изпълнителната власт се въздържа от всякакви действия или бездействия, които възпрепятстват съдебното разрешаване на спор или пречат на надлежното изпълнение на решение на съда.

6. Никое законодателно или изпълнително постановление не следва да се опитва да отмени конкретни решения на съда с обратна сила, нито да променя състава на съда, за да повлияе върху вземането на решения.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Независимост на съдебната власт

5. Задължение на съдебната власт е да зачита и спазва правилните цели и функции на останалите институции на държавната власт. Задължение на тези институции е да зачитат и спазват правилните цели и функции на съдебната власт.

Връзка с изпълнителната власт

38. Правомощията на изпълнителната власт, които могат да засегнат съдиите по отношение на тяхната служба, възнаграждение или условия или техните ресурси, не трябва да се използват с цел заплаха или осъществяване на натиск върху конкретен съдия или съдии.

39. Не трябва да се предлагат стимули или облаги или да се приемат от съдиите, ако те засягат или биха могли да засегнат изпълнението на техните съдебни функции.

40. Органите на изпълнителната власт трябва винаги да гарантират сигурността и физическата защита на съдиите и техните семейства.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БЕЙРУТ, ПРЕПОРЪКИ ОТ ПЪРВАТА АРАБСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ОТНОСНО ПРАВОСЪДИЕТО, 1999 г.

3. Изпълнителната власт не се намесва в дейностите по съдебна проверка под каквато и да е форма, нито нарушава независимостта на съдебната власт чрез заповеди или циркулярни писма.

СТАНОВИЩЕ № 2 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ФИНАНСИРАНЕТО И УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЧЛЕН 6 НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Съвет на Европа, 2001 г.

5. КСЕС е съгласен, че макар и финансирането на съда да е част от държавния бюджет, внесен в Парламента от Министерството на финансите, това финансиране не трябва да бъде предмет на политическа нестабилност. Въпреки че равнището на финансиране, което една страна може да си позволи за съдилищата, представлява политическо решение, винаги трябва да се полага грижа в една система, основана на принципите на разделението на властите, нито изпълнителната, нито законодателната власт имат възможност да упражняват какъвто и да е натиск върху съдебната власт при определянето на бюджета ѝ. Решенията относно разпределянето на средства за съдилищата винаги трябва да бъдат взимани при строго съблюдаване на независимостта на съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

b. Безпристрастността и поведението на съдиите извън съда

36. Въпросът за участието на съдиите в някои държавни дейности, като например служба в частните кабинети на министър (*cabinet ministériel*) създава особени проблеми. Няма нищо, което да попречи на един съдия да изпълнява функции в административен отдел на министерство (например отдел в Министерството на правосъдието, занимаващ се с гражданско или наказателно законодателство); въпросът обаче е по-деликатен що се отнася до съдия, който става част от екипа на частния кабинет на един министър. Министрите имат право да назначават когото пожелаят за работа в частния си кабинет, но като близки сътрудници на министъра, този екип участва до известна степен в политическата дейност на министъра. При тези обстоятелства, преди съдията да постъпи на служба в частен кабинет на министър, трябва да бъде взето мнението на независим орган, отговорен за назначаването на съдиите, така че този орган да може да определи правилата на поведение, които да се прилагат във всеки различен случай.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА (КЪЩАТА НА ЛАТИМЕР) ОТНОСНО ТРИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ с Приложение (върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Общността, 2003 г.

IV) Независимост на съдебната власт

(d) Взаимодействията, ако има такива, между изпълнителната и съдебната власт, не трябва да нарушават независимостта на съдебната власт.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

А. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

g) Всички съдебни органи са независими от изпълнителната власт.

НАЗНАЧЕНИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Венецианска комисия, Венеция, 16-17 март 2007 г., CDL-AD(2007)02

45. В по-старите демокрации изпълнителната власт понякога има решаващо влияние върху назначенията в съдебната власт. Тези системи може да работят добре на практика и да позволяват независимост на съдебната власт, защото тези правомощия са ограничени от правна култура и традиции, които са се разраствали в продължение на дълъг период от време.

46. Новите демокрации, обаче, все още не са имали шанса да развият тези традиции, които могат да предотвратят злоупотребата, и поради тази причина поне в тези държави са необходими изрични конституционни и законови разпоредби, като гаранция за предотвратяване на политическа злоупотреба при назначаването на съдии.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ЕДНО ДЕМОКРАТИЧНО ОБЩЕСТВО: ВЪПРОСЪТ Е КОЙ ТРЯБВА ДА БЪДЕ ВОДЕЩИЯТ?, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2008 г.

2) В едно демократично общество, основано на върховенството на закона, обаче съществува естествено напрежение между изпълнителната власт, която се контролира от избрани политици, и съдебната власт, която (в общия случай) не се избира, но която, във всички случаи, справедливо пази своята независимост от политическо влияние.

3) Опасно е както за изпълнителната, така и за съдебната власт на държавата да доминира над другата. В първия случай това може пряко да заплаши независимостта на съдебната власт. Във втория случай това може да доведе до призови за ограничаване на съдебните правомощия, което означава, че може косвено да се застраши независимостта на съдебната власт и върховенството на закона. И при двата случая ще бъдат застрашени правата и свободите на хората.

4) Примери за ситуации, при които балансът между изпълнителната и съдебната власт е в опасност, които са цитирани по време на обсъждането, са: (а) преки или косвени откази на изпълнителната власт да потвърди и действа съгласно решения на съдебната власт; и (b) злоупотреба на средствата на изпълнителната власт срещу съдебната власт.

6) За да се докаже структурната независимост на съдебната власт е необходимо в съответната държава да се разгледат не само приложимите нормативни разпоредби, но и фактическата ситуация. В някои държави строго законовата позиция е подобряване чрез настоящата практика. Ефективното съблюдаване на принципа вместо простото му прилагане обаче е много по-безопасна основа за траен баланс между изпълнителната и съдебната власт.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

1. СЪДЕБНАТА И ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ

1.1. Съдебната власт като цяло е независима.

1.2. Всеки съдия разполага с лична независимост и материална независимост.

1.2.1. Личната независимост означава, че сроковете и условията за съдебна служба са адекватно гарантирани от закона, така че да се осигури, че отделните съдии не са обект на контрол от изпълнителната власт; и

1.2.2. Материална независимост означава, че при изпълнение на съдебните си функции съдията следва да не зависи от нищо друго освен от закона и това, което сочи съвестта му.

1.3. Съдебната власт като цяло следва да разполага с колективна независимост по отношение на изпълнителната власт.

1.4. Съдебните назначения и повишаване в длъжност от изпълнителната власт не противоречат на независимостта на съдебната власт, при условие че се извършват в съответствие с Принципи 4.

1.5. Никое изпълнително постановление не следва да отменя конкретни решения на съда с обратна сила, нито да променя състава на съда, за да повлияе върху вземането на решения.

1.6. Изпълнителната власт може да участва само в дисциплинарните мерки на съдии чрез препращане на жалби срещу съдии или чрез инициране на дисциплинарни производства, но не и чрез разглеждането на такива въпроси.

1.7. Правомощието за дисциплинарни мерки или отстраняване на съдия трябва да бъде предоставено на институция, която е независима от изпълнителната власт.

1.8. Правомощието за отстраняване на съдия за предпочитане следва да бъде предоставено на съдебен правораздавателен орган.

1.9. Изпълнителната власт няма контрол върху съдебните функции.

1.10. Процедурните и практическите правилници следва да се съставят съгласно закона или от съдебната власт в сътрудничество с юридическата професия, като това следва да бъде обект на одобрение от парламента.

1.11. Държавата е длъжна да осигури изпълнението на решенията на Съда. Съдебната власт упражнява контрол върху процеса на изпълнение.

1.12. Съдебните въпроси са под изключителната отговорност на съдебната власт, както в централната съдебна администрация, така и в съдебната администрация на ниво съд.

1.13. Централната отговорност за съдебната администрация е за предпочитане да бъде поета от съдебната власт или съвместно от съдебната и изпълнителната власт.

1.14. Трябва да се зачита принципът на демократична отчетност и следователно е обосновано законодателната власт да има роля в назначенията в съдебната власт и в централната администрация на правосъдието, при условие че се обърне надлежно внимание

на принципа на независимост на съдебната власт.

1.15. Процесът и стандартите за избор на съдии трябва надлежно да отчитат принципа на справедливо отражение на обществото във всички негови аспекти от съдебната власт.

1.15.1. Предвид принципа на справедливо отражение на обществото във всички негови аспекти от съдебната власт, при избора на съдия не следва да се допуска дискриминация на основанието на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, национален или социален произход, собственост, рождение или статут, при спазване на съответните изисквания за гражданство.

1.16. Кандидатите за съдебна длъжност следва да са физически лица с необходимата честност и способности, които са получили добра квалификация в областта на правото. Те трябва да имат равен достъп до съдебните длъжности.

1.17. Задължение на държавата е да осигури достатъчно финансови ресурси, за да направи възможно надлежното правораздаване.

1.18. Разделението на работата между съдиите обикновено следва да се извършва съгласно предварително определен план, който може да бъде променян при някои ясно определени обстоятелства.

1.18.1. В държави, където правомощията за разделение на съдебната работа са на върховния съд, не се счита за несъответствие с независимостта на съдебната власт, ако върховният съд има правомощието да променя предварително определения план поради разумни причини, за предпочитане при консултация със старшите съдии, когато това е практически възможно.

1.18.2. При спазване на принципите съгласно буква (а), изключителната отговорност за разпределяне на дела следва да бъде възложена на отговорен съдия, за предпочитане на председателя на съда.

1.19. Правомощието за прехвърляне на съдия от един съд в друг се предоставя на съдебен орган съгласно основанията, предвидени от закона, като за предпочитане то трябва да зависи от съгласието на съдията, като това съгласие не следва да се отказва без основание.

1.20. Възнагражденията и пенсиите в съдебната система следва винаги да бъдат адекватни, фиксирани от закона и следва да се преразглеждат периодично, независимо от контрола на изпълнителната власт.

1.21. Длъжността на съдиите, тяхната независимост, сигурност и адекватно възнаграждение се утвърждават от конституцията или се осигуряват от закона.

1.22. Възнагражденията, пенсиите и допълнителните придобивки в съдебната система не могат да се намаляват по време на службата на съдиите, освен като съгласувана част от цялостна икономическа мярка на държавата.

1.23. Министерствата на правителството не упражняват никаква форма на натиск върху съдиите, открита или прикрита, и не изразяват становища, които оказват неблагоприятно влияние върху независимостта на отделните съдии или на съдебната власт като цяло.

1.24. Правомощието за помилване се упражнява с повишено внимание, за да се избегне използването му като начин за намеса в съдебното решение.

1.25. Изпълнителната власт се въздържа от всякакви действия или бездействия, които възпрепятстват съдебното разрешаване на спор или пречат на надлежното изпълнение на съдебно решение.

1.26. Изпълнителната власт няма правомощието да закрива, да прекратява временно или да забавя работата на съдебната система на което и да е равнище.

ИЗМЕНЕНИЯ КЪМ МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ ОТ ВР. СКОПИИ, одобрени в Гент на 20 октомври 2012 г.

Стандарт 9В, ПУБЛИЧНИ РАЗСЛЕДВАНИЯ ОТ СЪДИИ

9В. Ако член на служба в съдебната власт приеме назначение като Комисар по разследванията от името на правителството, той или тя не действа в качеството си на съдия, а в качеството си на държавен служител в държавната администрация.

9В.1 Докато съдия на служба провежда публично разследване в съответствие със задание, посочено от правителството, той трябва да действа безпристрастно и независимо от която и да е страна, заинтересована в предмета на общественото разследване.

9В.2 Съдия на служба, който е председател на публично разследване, има право да настоява всички въпроси по процедурата при провеждане на разследването да се решават изцяло по негова преценка. По конкретно, той или тя може, в съответствие с приложимото законодателство или стандарти, да издаде предупредително писмо до всяка заинтересована страна по всяка жалба, която може да възникне в доклада от разследването пред правителството.

9В.3 Ако дадена заинтересована страна отговори на такова предупредително писмо от публичното разследване, съдията разглежда този отговор и, ако е необходимо, посочва, че той е взет под внимание при изготвянето на окончателния доклад пред правителството.

9В.4 След получаване на искане за председателстване на комисия по разследване, съдията внимателно взема под внимание всички последици от такова назначение, преди да даде съгласието си за него.

9В.5 Съдии, които упражняват други функции, като например при алтернативно решаване на спорове (АРС), медиация или арбитраж, следва да действат безпристрастно и независимо от която и да е страна по съответното производство.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Връзка със законодателното и изпълнителното подразделение на държавната власт

33. Правомощията на изпълнителната и законодателната власт, които могат да засегнат съдиите по отношение на тяхната служба, възнаграждение или условия или техните ресурси, не трябва да се използват с цел заплаха или осъществяване на натиск върху конкретен съдия, конкретни съдии или съдебната система като цяло.

34. Органите на изпълнителната власт не трябва да предлагат стимули или облаги на съдиите, нито тези стимули или облаги трябва да се приемат от съдиите, ако те биха могли да засегнат изпълнението на техните съдебни функции.

35. Органите на изпълнителната власт трябва винаги да гарантират сигурността и физическата защита на съдиите и техните семейства. Тези мерки включват защита на

съдилищата и на съдиите, които може да станат или вече са жертви на заплахи или актове на насилие.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

V Комуникация

C. Препоръка и най-добри практики

Създаването на конструктивни работни взаимоотношения между съдебната, изпълнителната и законодателната власт изисква деликатен баланс, който гарантира разделението на властите.

- Консултирайте се с Върховния съд относно предложено законодателство, което засяга Върховния съд.

По отношение на законодателството, което засяга съдебната власт, последната трябва да е способна да комуникира с изпълнителната и законодателната власт. Следователно изпълнителната или законодателната власт следва да се консултира с Върховния съд, когато става въпрос за законодателство, засягащо Върховния съд. Тази консултация може да се направи чрез изпращане на проект на нормативния документ до Върховния съд, чрез организиране на срещи със заинтересованите страни и др.

- Когато някой орган се консултира с него, Върховният съд трябва да се въздържа от дебати относно държавната политика или от даването на политически становища.

С цел зачитане на правомощията на законодателната и изпълнителната власт Върховният съд трябва да внимава да не дава становище относно действителността на предложения нормативен документ.

- За да запознаят законодателната и изпълнителната власт с проблемите, произтичащи от определен нормативен документ, Върховните съдилища могат да посочват тези проблеми в своите решения и годишни доклади.

Ако Върховните съдилища са изправени пред проблем по време на разглеждането на съдебни дела, те може да посочат това в своето решение. Освен това, те могат също да посочат тези проблеми в годишния доклад чрез обща формулировка, а не във връзка с конкретно дело. Организирането на работна група с цел анализиране на съдебната практика и публикуване на доклада от тази среща на уебсайта на съда също изглежда приемлив начин за комуникиране на проблеми към изпълнителната и законодателната власт.

VI. Ролята на съдебните съвети

I . Компетентности, свързани с нормативни актове относно съдебната власт

Препоръки и най-добри практики

- Съветът може не само да предостави становище относно съществуващата нормативна рамка, но следва също така да има възможност да изрази мнението си относно регулирането на съдебната власт в бъдеще.

II. 5. СЪДЕБНАТА И ЗАКОНОДАТЕЛНАТА ВЛАСТ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (IBA), 1982 г.

В - Съдиите и законодателната власт

19. Законодателната власт не приема законодателство, което отменя конкретни решения на съда с обратна сила.

20. а) Законодателство, въвеждащо промени в условията и реда на съдебната служба, не се прилага за съдии, заемащи длъжност към момента на приемането на законодателството, освен ако промените не подобряват условията на служба.

б) В случай на законодателство за реорганизация на съдилища, то не засяга съдиите на служба в тези съдилища, с изключение на случаите на прехвърлянето им в друг съд със същия статут.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

2.04. Съдебната власт е независима от изпълнителната и законодателната власт.

2.08 Никое законодателно или изпълнително постановление не следва да се опитва да отмени конкретни решения на съда с обратна сила, нито да променя състава на съда, за да повлияе върху вземането на решения.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Независимост

4. Съдебната власт е независима от изпълнителната и законодателната власт.

6. Никое законодателно или изпълнително постановление не следва да се опитва да отмени конкретни решения на съда с обратна сила, нито да променя състава на съда, за да повлияе върху вземането на решения.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, КАК ДА БЪДАТ ЗАЩИТЕНИ СЪДИИТЕ ОТ ВЪНШНИ ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ВЛИЯНИЯ И ОТ НАСИЛИЕ; С ОСОБЕНО ВНИМАНИЕ КЪМ ДЪЛЖИМОТО УВАЖЕНИЕ СПРЯМО РЕШЕНИЯТА НА СЪДИЛИЩАТА И СОЦИАЛНИЯ СТАТУТ НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1990 г.

В някои страни се случва лични обиди да бъдат насочени към определени съдии. За съжаление в някои случаи тези атаки произтичат дори и от членовете на парламента.

Всички членове стигнаха до съгласието, че съдия, който се окаже мишена на такива атаки, е неспособен да се защити лично. Нещо повече, средствата, с които той разполага, независимо дали правото на отговор в пресата, гражданско дело, заведено в съдилищата, или наказателно производство, не дават желаните резултати. Упражняването на право на отговор в повечето случаи води до съставянето на още по-неприятен отговор; завеждането на гражданско дело е прекалено бавна и понякога дори рискована процедура, тъй като съдията, призован да постанови решението, може да се поколебае да постанови решение от страх да

не бъде обвинен в пристрастност.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

5. Независимост на съдебната власт

Задължение на съдебната власт е да зачита и спазва правилните цели и функции на останалите институции на държавната власт. Задължение на тези институции е да зачитат и спазват правилните цели и функции на съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ № 2 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ФИНАНСИРАНЕТО И УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЧЛЕН 6 НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Съвет на Европа, 2001 г.

5. КСЕС е съгласен, че макар и финансирането на съда да е част от държавния бюджет, внесен в Парламента от Министерството на финансите, това финансиране не трябва да бъде предмет на политическа нестабилност. Въпреки че равнището на финансиране, което една страна може да си позволи за съдилищата, представлява политическо решение, винаги трябва да се полага грижа в една система, основана на принципите на разделението на властите, нито изпълнителната, нито законодателната власт имат възможност да упражняват какъвто и да е натиск върху съдебната власт при определянето на бюджета ѝ. Решенията относно разпределянето на средства за съдилищата винаги трябва да бъдат взимани при строго съблюдаване на независимостта на съдебната власт.

10. Въпреки че КСЕС не може да пренебрегва икономическите несъответствия между страните, развиването на подходящи средства за съдилищата изисква по-голямо участие на самите съдилища при изготвянето на бюджета. КСЕС постигна съгласие, че е важно уредбата на приемането на бюджета на съдебната власт от Парламента да включва процедура, отчитаща мнението на съдебната система.

11. Една от възможните форми на активно участие на съдебната власт при изготвянето на бюджета може да е предоставянето на координираща роля на органа, отговарящ за управлението на съдебната власт (в страните, където съществува такъв орган¹), при изготвянето на исканията за финансиране на съдилищата, като този орган стане прекия контакт на Парламента при оценката на нуждите на съдилищата. Би било добре органът, представляващ всички съдилища, да отговаря за внасянето на бюджетните искания в Парламента или в една от специалните му комисии.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

b. Безпристрастността и поведението на съдиите извън съда

34. На съдиите трябва обаче да им бъде разрешено да участват в някои дебати по националната съдебна политика. Те трябва да могат да бъдат консултирани и да играят активна роля в изготвянето на законодателство касаещо техния статут и, по-общо, функционирането на съдебната система. Тази тема повдига също въпроса дали на съдиите трябва да бъде разрешено да участват в професионални съюзи. Съгласно тяхната свобода на изразяване и мнение, съдиите могат да упражняват правото да участват в профсъюзи (свободата на сдружаване), въпреки че могат да бъдат поставени ограничения за правото на стачка.

ПРИНЦИП НА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ОТ БАНГАЛОР, приет от Съдийската група за укрепване на съблюдаването на етичните норми в съдебната система, преразгледан на Кръгла маса на председателите на върховни съдилища, проведена в Двореца на мира, Хага, 25-26 ноември, 2002 г.

1.3. Съдията следва да бъде не само свободен от неуместни връзки с изпълнителното и законодателното подразделение на държавната власт и влияние от тях, но трябва също така да създава впечатление пред разумния наблюдател, че няма такива връзки и влияния.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА (КЪЩАТА НА ЛАТИМЕР) ОТНОСНО ТРИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ с Приложение (върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Общността, 2003 г.

II) Парламентът и съдебната власт

(a) Връзките между парламента и съдебната власт следва да се ръководят от уважение към основната законотворческа отговорност на парламента от една страна и към отговорността на съдебната власт за тълкуването и прилагането на закона от друга.

(b) Съдебните власти и парламентите следва да изпълняват съответните си критични роли да насърчават върховенството на закона по допълващ се и конструктивен начин.

НАЗНАЧЕНИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Венецианска комисия, Венеция, 16-17 март 2007 г., CDL-AD(2007)02

47. Назначенията на съдии в редовните (неконституционни) съдилища не са подходящ въпрос за гласуване от парламента, защото не може да се изключи опасността от преобладаване на политическите съображения пред обективните ползи на даден кандидат.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

1. СЪДЕБНАТА И ЗАКОНОДАТЕЛНАТА ВЛАСТ

1.1. Законодателната власт не приема законодателство, което отменя конкретни решения на съда.

1.2. Законодателство, въвеждащо промени в условията и реда на съдебната служба, не се прилага за съдии, заемащи длъжност към момента на приемането на законодателството, освен ако промените не подобряват условията на служба и не са общоприложими.

1.3. В случай на законодателство за реорганизация или премахване на съдилища, то не засяга съдиите на служба в тези съдилища, с изключение на случаите на прехвърлянето им в друг съд със същия или по същество съпоставим статут.

1.4. Всеки има право да бъде съден експедитивно от установените редовни съдилища или съдебни трибунали съгласно закона, обект на преразглеждане от съдилищата.

1.5. Съдии, работещи на непълно работно време, следва да се назначават само с осигуряване на подходящи гаранции съгласно закона.

1.6. На законодателната власт може да бъдат предоставени правомощия за отстраняване на съдии по препоръка на съдебна комисия или съгласно конституционни разпоредби или редовно прието законодателство.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Ресурси

37. Съдиите и съдебните органи следва да имат право да играят активна роля в изготвянето на законодателство, касаещо техния статут, и, по-общо, функционирането на съдебната система. Всяко проектозаконодателство, засягащо статута на съдиите, правораздаването и друго проектозаконодателство, което има вероятност да окаже въздействие върху съдебната власт, независимостта на съдебната власт или гаранциите на достъпа на гражданите до правосъдие, следва да се разглежда от законодателната власт само след получаване на становище от компетентния орган на съдебната власт.

ПАРИЖКА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА УСТОЙЧИВО ПРАВОСЪДИЕ, ЕМСС, 2017 г.

1. Налице е силна необходимост от устойчиви правосъдни системи, които могат да устоят на външното влияние, като същевременно притежават способността да се адаптират към променящите се нужди на обществото.

2. Резултатите от дейностите на ЕМСС и развитията в цяла Европа показват, че това е труден период за правосъдните системи в цяла Европа и по-конкретно за съдебните власти, осъществяващи дейност в рамките на тези системи. Уважението към справедливи и безпристрастни съдилища като ключови компоненти от независима съдебна власт, е предизвикателство в някои страни. Съдебните власти ще трябва да се изправят заедно, за да подчертаят ролята и позицията на съдебната власт. Съдебните съвети имат ключова роля в тази връзка.

3. Прилагането на показателите за независимост и отчетност на ЕМСС показват, че все още има какво да се подобри в тази област. Гледната точка на потребителите на съдебните услуги до голяма степен липсва, като същевременно продължава да е налице мнението за наличие на корупция. Финансирането на съдебната власт като цяло не е добре уредено и съдебните власти зависят от решения, взети при условия на оперативна самостоятелност. Ръководството на съда все още често е в ръцете, пряко или косвено, на министерствата на правосъдието. От по-положителна гледна точка съдиите в общия случай дават положителен отговор относно своята независимост и в почти всички държави доверието в съдебната власт е по-високо от доверието към останалите държавни власти.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

V Комуникация

8. Изразяване на становищата на съдебната власт пред парламента и изпълнителната власт

C: Препоръка и най-добри практики

Създаването на конструктивни работни взаимоотношения между съдебната, изпълнителната и законодателната власт изисква деликатен баланс, който гарантира разделението на властите.

- Консултирайте се с Върховния съд относно предложено законодателство, което засяга Върховния съд.

По отношение на законодателството, което засяга съдебната власт, последната трябва да е способна да комуникира с изпълнителната и законодателната власт. Следователно изпълнителната или законодателната власт следва да се консултира с Върховния съд, когато става въпрос за законодателство, засягащо Върховния съд. Тази консултация може да се направи чрез изпращане на проект на нормативния документ до Върховния съд, чрез организиране на срещи със заинтересованите страни и др.

- Когато някой орган се консултира с него, Върховният съд трябва да се въздържа от дебати относно държавната политика или от даването на политически становища.

С цел зачитане на правомощията на законодателната и изпълнителната власт Върховният съд трябва да внимава да не дава становище относно действителността на предложения нормативен документ.

- За да запознаят законодателната и изпълнителната власт с проблемите, произтичащи от определен нормативен документ, Върховните съдилища могат да посочват тези проблеми в своите решения и годишни доклади.

Ако Върховните съдилища са изправени пред проблем по време на разглеждането на съдебни дела, те може да посочат това в своето решение. Освен това, те могат също да посочат тези проблеми в годишния доклад чрез обща формулировка, а не във връзка с конкретно дело. Организирането на работна група с цел анализиране на съдебната практика и публикуване на доклада от тази среща на уебсайта на съда също изглежда приемлив начин за комуникиране на проблеми към изпълнителната и законодателната власт.

VI. Ролята на съдебните съвети

I . Компетентности, свързани с нормативни актове относно съдебната власт

Препоръки и най-добри практики

Съветът може не само да предостави становище относно съществуващата нормативна рамка, но следва също така да има възможност да изрази мнението си относно регулирането на съдебната власт в бъдеще.

II. 6. МЕДИИТЕ И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (ИВА), 1982 г.

Е - Пресата, съдебната власт и съдилищата

33. Следва да се отчете, че независимостта на съдебната власт не освобождава съдиите от обществена отчетност, но пресата и останалите институции следва да са наясно с потенциалния конфликт между независимостта на съдебната власт и прекомерното влияние върху съдиите.

34. Пресата следва да се въздържа от публикации по неразрешени дела, когато съответната публикация може да повлияе на изхода от делото.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, КАК ДА БЪДАТ ЗАЩИТЕНИ СЪДИИТЕ ОТ ВЪНШНИ ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ВЛИЯНИЯ И ОТ НАСИЛИЕ; С ОСОБЕНО ВНИМАНИЕ КЪМ ДЪЛЖИМОТО УВАЖЕНИЕ СПРЯМО РЕШЕНИЯТА НА СЪДИЛИЩАТА И СОЦИАЛНИЯ СТАТУТ НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1990 г.

В някои страни се случва лични обиди да бъдат насочени към определени съдии. За съжаление в някои случаи тези атаки произтичат дори и от членовете на парламента.

Всички членове стигнаха до съгласието, че съдия, който се окаже мишена на такива атаки, е неспособен да се защити лично. Нещо повече, средствата, с които той разполага, независимо дали правото на отговор в пресата, гражданско дело, заведено в съдилищата, или наказателно производство, не дават желаните резултати. Упражняването на право на отговор в повечето случаи води до съставянето на още по-неприятен отговор; завеждането на гражданско дело е прекалено бавно и понякога дори рискована процедура, тъй като съдията, призован да постанови решението, може да се поколебае да постанови решение от страх да не бъде обвинен в пристрастност.

(а) Страховете, които може да са породени от такова поведение, могат да доведат до това засегнатите съдии да се въздържат от реакция спрямо извършителите на такива атаки (журналисти и други). Такова поведение би означавало цялостно отрицание на независимостта.

(б) Ако броят на тези атаки се увеличи, те биха могли да застрашат доверието, което обществеността трябва да има към съдебната власт.

Поради тези причини е жизненоважно да не се допуска такова опетняване на честта и репутацията на съдиите да продължава, без да се предприемат действия.

Някои членове бяха на мнение, че именно асоциациите, представляващи съдиите, следва да се заемат със защитата на тези от тях, които са несправедливо атакувани. В този случай тези асоциации трябва да бъдат упълномощени да предприемат действия и дори да се явят в съда съгласно закона.

Други бяха на мнение, че защитата на съдиите е въпрос, който трябва да се разреши от самата съдебна власт, може би дори на най-високо ниво, като Върховния съд или институциите, на които са поверени най-висшите отговорности в рамките на съответния съд.

Гледната точка на някои други членове е, че е по-добре да се въздържат от каквито и да е действия и да не се привлича вниманието върху всяка публикувана атака. Когато обаче става въпрос за продължителна кампания от страна на пресата, тези членове смятат, че

клеветническите атаки следва да бъдат предмет на наказателно преследване, иницирано или от главния прокурор, или от директора на главната прокуратура. По-конкретно те имат предвид пренебрежението на съдебната процедура във вида, в който съществува в страните от англосаксонската правна система и Израел. В заключение, всеки се съгласи с неотменимата необходимост от реакция, но и че тази реакция трябва да е адаптирана спрямо институциите и традициите във всяка страна.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, УЧАСТИЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ПРАВОРАЗДАВАНЕТО, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1994 г.

[..] независимостта на съдията следва да бъде реалност, благодарение на мерките, които се предприемат, за да се позволи пълно упражняване на функциите му, но също така и за да се гарантира репутацията за независимост в очите на обществеността. Тази репутация, която също трябва да бъде реалност, е от съществено значение за доверието на обществеността към съдебната власт..

ТРЕТА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – НАКАЗАТЕЛНО ПРАВО И ПРОЦЕС, ОКОНЧАТЕЛЕН ДОКЛАД, ВЛИЯНИЕТО НА ПРЕСАТА И ДРУГИ МЕДИИ ВЪРХУ ИНТЕГРИТЕТА И СВОБОДАТА НА МНЕНИЕ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ ПО НАКАЗАТЕЛНИ ВЪПРОСИ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Закljučения

1. Налице е консенсус, че най-добрият начин за реакция на натиск от медиите е наличието на силна професионална асоциация, която притежава достатъчна независимост, за да гарантира, че назначенията или повишаванията в длъжност се извършват стриктно според личните и професионалните качества.

2. В същия дух, повечето участници се съгласиха, че една професионална асоциация е в добра позиция от министерството на правосъдието да защити съдия от несправедливо отношение от медиите, дори ако (каквото е случаят във Франция) юридическите разходи на съдията се поемат от министерството. Висшият съдебен съвет (независимо под каква форма се извършват консултации с него или е известен) се счита за неподходящ, защото е прекалено политически обвързан, прекалено академичен или прекалено силно ангажиран с дисциплинарни мерки в съдебната власт. Извършването на правни действия от професионална асоциация би изисквало съгласието на съответния съдия и трябва да се използва умерено при най-очевидните случаи. Групова застрахователна полица може да е най-подходящото средство за покриване на разходи, с извършване на необходимите изменения в националното законодателство, така че да допуска предприемането на такова действие от професионална асоциация.

3. Въпреки свободата на пресата, наблюдаваме, че са налице много различни подходи в съдебните системи. В Швеция например пресата има достъп до досието по делото веднага щом то бъде заведено в съда. В много държави телевизионните камери са забранени в съдилищата; в други разрешение за използването им може да бъде дадено от съдията или съдиите, които разглеждат случая. Мнозинството изрази желанието си да се постигне споразумение с медиите, по силата на което поне предварителната фаза на наказателните производства да бъде защитена от неоправдано персонализиране на засегнатите членове на съдебната власт. Радваме се да впишем, че остават държави, където връзката между съдилищата и пресата все още се характеризира с взаимно уважение.

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ В СВЕТОВЕН ПЛАН: СТАНДАРТИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ПРИНЦИПИ НА КОНСЕНСУС, Международна

федерация по избирателните системи (IFES), 2004

iii. Право на ефективни правни средства за защита

b. Условия за независимост

Изискването за безпристрастност и независимост означава, че съдилищата трябва да разрешават случаите изключително въз основа на фактите и в съответствие със закона. В допълнение, те трябва да се въздържат от предопределяне на решението по случая поради лични убеждения или външни влияния. Най-проблемната група на влияние вероятно е тази на медиите. В действителност при прекомерно отразяване на разследвания и наказателни процеси медиите може да превишат информативната си роля. Трябва да се предотврати медийното раздаване на правосъдие, защото то подкопава принципи, като презумпцията за невинност или безпристрастността на правораздавателния орган, които са в основата на правосъдната система.

СТАНОВИЩЕ № 8 (2006) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ ЗА ЗАЩИТА НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА И ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА В КОНТЕКСТА НА ТЕРОРИЗМА“, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2006

84. Както политиките, така и медиите трябва да се въздържат от опити да упражняват натиск върху съдиите или да ги атакуват извън това, което може да се счита за основателна критика. Задължение на съответния независим орган е да реагира на такива атаки (виж Становище на КСЕС № 6, раздел С, точка 13). КСЕС счита, че съдебната власт от своя страна трябва да гарантира, че съдебните процеси се водят от добре обучение професионални съдии; подходящи дейности за обучение трябва да помогнат на съдиите да развият своите разбирания за тероризма и неговия исторически, политически и социален контекст.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, ЧАСТ I: НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г., CDL-AD(2010)004

14. За да се предпази съдебният процес от неправомерно влияние, следва да се обърне внимание на прилагането на принципа за процеса на съдебно разглеждане, който следва да бъде внимателно дефиниран, така че да се постави подходящ баланс между необходимостта от защита на съдебния процес от една страна и свободата на пресата и откритото обсъждане на въпроси от обществен интерес от друга страна.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

6. МЕДИИТЕ И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

6.1. Трябва да се отчете, че независимостта на съдебната власт не освобождава съдиите от обществена отчетност, медиите и останалите институции обаче следва да покажат зачитане на независимостта на съдебната власт и да се въздържат от критикуване на съдебните решения.

6.2. Макар и да се отчита общото право на свобода на словото на всички граждани, един съдия не следва да дава директни интервюта пред общите медии. Ако е необходимо съдията да отговори на медията във връзка с репортаж или разследване на медията, това трябва да се извърши чрез говорител, назначен от съда, или съдия, специално определен от съда за тази цел. При извънредни обстоятелства съдия може да отговори директно на медията, ако

директният отговор на съответния съдия ще предотврати непоправими вреди.

6.3. Медиите следва да покажат отговорност и да се въздържат от публикации по неразрешени дела, когато съответната публикация може да повлияе на изхода от делото.

6.4. Съдията не трябва съзнателно, докато дадено производство е или би могло да бъде разпределено на съдията, да извършва каквито и да е коментари, за които има основание да се очаква, че засягат изхода от съответното производство или нарушават явната справедливост на процеса. Съдията не трябва и да прави каквито и да е коментари пред обществеността или пред други, които биха могли да повлияят върху справедливия процес на което и да е лице или въпрос.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Връзки с медиите

39. Както медиите, така и съдебната власт разчитат на подкрепата на другата страна: както съдилищата подкрепят правото на медиите да разследват и публикуват информация, така и медиите играят важна роля в насърчаването и поддържането на уважението на обществото към съдебната власт. Съдебната власт отчита, че правото на обществеността да бъде информирана за съдебните решения и обществената отчетност на съдиите изискват подходящо медийно покритие на актовете и поведението на съдебната система. За тази цел съдебните процеси следва да бъдат прозрачни, освен ако законът не изисква поверителност.

40. Медиите следва да зачитат и отстояват независимостта и безпристрастността на съдебната власт и да разбират, че обществената подкрепа на съдебната власт и съдебните решения са необходими за съдебните функции и са от голяма полза за обществото.

41. Медийните критики спрямо съдии, съдебни актове и съдебни становища са уместни, при условие че медиите не правят опит да убедят съдия или съдии да достигнат до определено заключение.

42. Медиите следва да се въздържат от несправедлива и неоснователна критика на съдебната власт. Когато критиката от медиите спрямо съдия или решение на съдия е несправедлива или неоснователна, е уместно да се даде отговор от името на съдията. Тъй като съдията е ограничен от публично коментиране на своите дела, отговорът следва да бъде отправен от говорителите на съда, съдийски асоциации, адвокатски колегии и други субекти извън съдебната власт.

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Съвет по правата на човека, юни 2017 г.

C1. Ролята на медиите

73. Свободата на пресата представлява съществен елемент от свободата на словото и е заложена в множество международни инструменти и национални конституции. Свободната и независима преса насърчава едно по-добре информирано общество с капацитет конструктивно да поставя под въпрос авторитета на правителството, като по този начин предотвратява злоупотребата с правомощия. Според Принципите от Мадрид относно връзката между медиите и независимостта на съдебната власт, както медиите, така и съдебната власт носят споделена отговорност да гарантират свобода на медиите и независимост на съдебната власт. Съдебната система, от своя страна, трябва да гарантира съществуването на свободни и независими медии. От друга страна, медиите имат

задължението да зачитат правата на физическите лица, защитени съгласно Международния пакт за граждански и политически права, и независимостта на съдебната власт.

74. От самото начало специалният докладчик изложи нарастващи опасения във връзка със сложните взаимоотношения между медиите и съдебната власт. Например, специалният докладчик изрази тревога за критичния въпрос от начина, по който прекомерното медийно покритие би могло да повлияе върху справедливия и безпристрастен процес – въпрос, който може да се окаже още по-актуален с появата на интернет и социалните медии. Той подчерта, че трябва да се намери финият баланс между правото на „потребителите“ на правосъдие на справедлив и безпристрастен процес и също толкова важното право на свобода на словото и съответното право на информация (вж. E/CN.4/1996/37, параграфи 83-85).

A2. Гарантиране на независимостта на съдебната власт

113. Медиите могат да изпълняват работата си по безпристрастен начин само когато са изпълнени определени условия. Такава среда трябва да се осигури от държавата чрез гарантиране на свободата на словото и уважаването на свободната преса. От друга страна, медиите трябва да са наясно със своята отговорност и да гарантират, че предоставяната от тях информация е точна, професионална, безкомпромисна и зачитаща независимостта на съдебната власт.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

V Комуникация

Препоръки и най-добри практики

- Издаване на прессъобщения във връзка с важни дела, дейности, събития и др.

Практиката на предоставяне на прессъобщения на медиите трябва да бъде насърчавана. Диалогът с обществеността и правилното информиране на обществеността са от ключово значение за подобряване на знанията на гражданите относно закона и за засилване на доверието им в съдебната власт. Следователно съдебната власт следва активно да се обръща към медиите и обществеността.

- Отделът за връзки с пресата да бъде отговорен за изготвянето на прессъобщения. Ако прессъобщението е свързано с дело, отделът за връзки с пресата следва да избере и изготви прессъобщението в тясно сътрудничество със съдиите, които са постановили решението.
- Хостване на уебсайт, който съдържа обща информация за съда, както и по-практична информация и прессъобщения.
- Ако се използват социални медии, да се разработи стратегия и политика.
- Да не се използват частни канали за комуникация за дейности, свързани със съда.

Съдиите и останалият юридически персонал не трябва да използват лични канали за комуникация (като Facebook или Twitter) по теми, свързани с дейностите на съда, за да избегнат възприемане за пристрастие. Те обаче могат да използват социални медии във връзка с лични въпроси, като вземат под внимание общите етични кодекси.

II. 7. СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

ПРАКТИЧЕСКИ НАСОКИ ОТНОСНО ИЗПОЛЗВАНЕТО НА СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ ОТ СЪДИИТЕ В КОНТЕКСТА НА ЦЕНТРАЛНА И ИЗТОЧНА ЕВРОПА, Институт СЕЕЛ, 2019

1. Като представител на съдебната система, ЦЯЛОТО съдържание, което публикувате в социалните медии, трябва да бъде за пример

Винаги поддържайте професионален тон и не забравяйте, че сте съдия, дори когато публикувате информация в личен контекст. Лицата, които работят в съдебната система, трябва внимателно да преценяват какво пишат и публикуват онлайн, независимо дали става дума за кореспонденция по електронна поща или за публикации в социалните мрежи, тъй като този вид съдържание е лесно и широкодостъпно и може да повлияе на работата им по различни начини.

2. Никога не коментирайте висящи дела

Съгласно Принципите от Бангалор коментарите по висящи дела или съдебни решения са особено чувствителни, тъй като могат да поставят под съмнение безпристрастността и обективността на съдиите и съдебната система.

3. Не използвайте социалните медии като инструмент за разследване на страните

Съдийската преценка трябва да почива единствено на фактите по делото и представените от страните доказателства. Съдиите не трябва да разследват самостоятелно факти по делата чрез способности, които не са предвидени в закона.

4. Внимавайте с кого се „сприятелявате“ и какво „харесвате“

Когато се „сприятеляват“ с други потребители на социалните мрежи или харесват публикувано съдържание, съдиите трябва да внимават да не компрометират своята безпристрастност. Общуването в социалните медии може да създаде впечатление за предубеденост, дори когато това не е така.

5. Избягвайте коментари на политически теми и по търговски въпроси

Съдиите трябва да се въздържат от участие в политически дебати и да не оповестяват политическите си възгледи.

6. Персонализирайте и следете настройките за видимост на профила Ви

Редовно преглеждайте своето присъствие в интернет пространството и при необходимост коригирайте настройките за защита на личните си данни.

7. Защитете личните си данни

Преценете внимателно дали да разкривате лична информация. Имайте предвид, че ако публикувате лична информация във Facebook или в друга социална мрежа, е много малко вероятно да можете да я запазите изцяло лична. Тези лични данни са незаличими и могат да бъдат възстановени, разпространени или отпечатани години, след като са били предоставени или публикувани онлайн.

8. Образовайте семейството и приятелите си

Разговаряйте със семейството и приятелите си, за да се уверите, че разбират чувствителността на работата ви като съдия и потенциалните последици на действията им в интернет пространството, които разкриват лична информация или снимки, които могат да бъдат проследени до профила Ви.

9. Използвайте социалните медии, за да образовате обществеността

Платформите на социалните медии могат да бъдат използвани като положителен инструмент

за образование и повишаване на информираността на обществеността, насърчаване на прозрачността, застъпничество, разясняване на важността на задачите на съдебната власт и предоставяне на информация за дейността на съдебните институции. Много съдии в държавите в Централна и Източна Европа и в други части на света използват успешно социалните медии за тази цел.

10. Не преставайте да повишавате собствените си знания и умения за използване на социалните медии

Социалните медии ще продължат да съществуват и повишаването на знанията и уменията за тяхното използване е критично важно. Съдиите трябва да познават начина на тяхното функциониране, наред с други неща, защото въпросите, свързани с използването им все по-често ще бъдат елемент на делата, които разглеждат.

НЕОБВЪРЗВАЩИ НАСОКИ ОТНОСНО ИЗПОЛЗВАНЕТО НА СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ ОТ СЪДИИТЕ, СЛУЖБА НА ООН ЗА БОРБА С НАРКОТИЦИТЕ И ПРЕСТЪПНОСТТА, 2018 г.

РИСКОВЕ И ВЪЗМОЖНОСТИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЗАПОЗНАТОСТТА НА СЪДИИТЕ СЪС СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ И ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ

1. Важно е съдиите, както като граждани, така и в своята съдебна роля, да бъдат ангажирани в общностите, в които служат. В период, когато такова ангажиране все по-често включва онлайн действия, на съдиите не следва да се забранява уместното участие в социалните медии. Обществената полза от такова ангажиране и участие на съдиите обаче трябва да бъде балансирана от необходимостта да се поддържа доверие на обществеността към съдебната власт, правото на справедлив процес и безпристрастността, честността и независимостта на съдебната система като цяло.
2. Принципите на поведение на съдиите от Бангалор и други съществуващи международни, регионални и национални правила, стандарти и конвенции за поведение на съдиите и съдебна етика се отнасят със същата сила за живота в цифровите платформи, както и за действителния им живот. Социалните медии разкриват интересни предизвикателства и възможности и засягат Принципите от Бангалор по различни начини, като съдиите трябва да са наясно с тях. Възможно е да са налице и допълнителни изисквания, които биха дали информация за преценката на съдиите относно използването на тези технологии. Всякакви такива допълнителни изисквания обаче не следва да се отнасят за конкретни технологии, използвани в даден период, а следва да бъдат общоприложими.
3. Независимо дали използват социални медии или не, съдиите трябва да имат общи познания за социалните медии, включително за това как те могат да генерират доказателства по случаи, които може да са в компетентността на съдиите за разрешаването им. Съдиите следва също да разбират съществуващите инструменти и технологии за онлайн комуникация, включително технология, задействана от изкуствен интелект.
4. Съдиите трябва да преминат специално обучение относно ползите, рисковете и клопките при използването на социални медии за лични цели, както и при използването им от техните членове на семействата, близки приятели и съдебния персонал.
5. Използването на социални медии от отделни съдии трябва да става с поддържане на моралния авторитет, честност, благоприличие и достойнство на съдебната длъжност.
6. Съдиите трябва да са наясно и да вземат под внимание практическите аспекти на онлайн формите на слово и сдружаване. Тези аспекти включват потенциално по-голям обхват на публичността или разпространение към по-големи мрежи и по-силна неизменност на становищата, както и потенциално значителното отражение на относително дребните и обикновени действия (като „харесване“) или друг начин на предаване на информация, представена от други.
7. Съдебните власти се насърчават да потърсят помощта на юридическата професия и

- гражданското общество в демистифицирането на понятията за съд и достъп до правосъдие. Съдиите трябва да са наясно, че компетентните органи на съдилищата или съдебните власти като цяло може да разглеждат и да действат в съответствие с възможности, предоставени от социалните медии и онлайн общностите в тази връзка.
8. Там, където Принципите на поведение на съдиите от Бангалор и коментарите към тях упоменават способността на съдиите да образуват обществеността и правната професия или да се ангажират с обществени коментари, това може да включва използването на социалните мрежи в допълнение към други форми на комуникация.
  9. Съдиите следва да се уверят, че нивото на ползване на социалните медии от тях не влияе неблагоприятно върху възможността им да изпълняват съдебните си задължения компетентно и надлежно.
  10. Институционалното (за разлика от индивидуалното) ползване на социалните медии от съдилищата може, при подходящи обстоятелства, да бъде ценен инструмент за популяризиране на теми, като (а) достъп до правосъдие; (b) раздаване на правосъдие, по-конкретно ефикасност и експедитивност на съдебната власт при обработването на съдебните дела; (c) отчетност; (d) прозрачност; и (e) обществено доверие, разбиране и зачитане на съдилищата и съдебната власт.
  11. Съдилищата, работещи по създаването на онлайн портали за съдебни спорове, следва да разгледат рисковете от това да разрешат на потребителите на съдилищата да използват профилите си в социалните медии за достъп до такива портали, по-конкретно във връзка с практиките за обобщаване на данните на платформите за социални медии.

ЛЕГИТИМИРАНЕ НА СЪДИИТЕ В СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ

12. Съдиите могат да използват истинските си имена и да разкриват статута си на съдебни служители в социалните медии, при условие че това не противоречи на приложимите етични стандарти и съществуващите правила.
13. По време на разработването на настоящите насоки са споделени противоположни възгледи във връзка с използването на псевдоними в социалните медии от страна на съдиите, като по този въпрос не е достигнат консенсус. Като такива, настоящите насоки нито препоръчват, нито забраняват използването на псевдоними. Може да се каже обаче, че поведението на съдиите в социалните медии трябва да съответства на всички етични стандарти, свързани с тяхната професия. Никога не трябва да се използват псевдоними с цел допускане на неетично поведение в социалните медии. В допълнение, използването на псевдоним не дава никаква гаранция, че истинското име и статут на съдебен служител няма да станат известни.
14. Съдиите следва да обърнат внимание на различните платформи за социални медии и следва да отчетат, че при някои платформи може да е от полза да направят разделение между самоличността си в личния и професионалния живот. Разбирането на начина на действие на различните платформи за социални медии и типа информация, която може да е необходимо или уместно да бъде споделяна в различните платформи за социални медии, биха били подходящи теми за обучение на съдиите.

СЪДЪРЖАНИЕ И ПОВЕДЕНИЕ В СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ

15. Съществуващите принципи, свързани с достойнството на съдилищата, безпристрастността на съдебната власт и справедливостта се отнасят със същата сила за комуникациите в социалните медии.
16. Съдиите следва да избягват изразяването на становища или споделянето онлайн на лична информация, която би могла да подкопае независимостта, честността, благоприличието и безпристрастността на съдебната власт, правото на справедлив процес или общественото доверие в съдебната власт. Същите принципи се прилагат и за съдиите, независимо дали разкриват истинските си имена или статут на съдебни служители в платформите на социалните медии.
17. Съдиите не следва да се занимават с обмен на информация в страници на социални

- медии или услуги по изпращане на съобщения със страни, техни представители или широката общественост за дела, които се разглеждат от тях или има вероятност да се разглеждат от тях за произнасяне на решение.
18. Съдиите следва да бъдат предпазливи в тона и подбора си на думи и да се държат професионално и благоразумно при всички взаимодействия в платформи на социални медии. Може да е от полза да се обмисли във връзка с всеки елемент от съдържание в социалните медии (като публикации, коментари на публикации, актуализации на статуса, снимки и др.) какво би могло да бъде въздействието върху достойнството на съдебната власт, ако съответното съдържание бъде разкрито на широката общественост. Със същото внимание следва да се подхожда при реагиране на съдържание в социалните медии, качено от други.
  19. Съдиите следва да се отнасят към останалите с достойнство и уважение, да не използват социалните медии, за да омаловажават тревогите на останалите или за да правят забележки, които дискриминират на някое от забранените основания.
  20. Отчита се, че социалните медии значително улесняват проучването на страните онлайн и откриването на информация, която не е част от доказателствата, представени пред съда или правораздавателния орган. При спазване на правилата за доказателства в различните юрисдикции, съдиите следва да се въздържат от проучване на аспектите на делата си онлайн, включително проучване на страните и свидетелите, тъй като това би могло да повлияе върху решенията на съдиите по случаите (или да създаде впечатление, че е налице такова влияние).
  21. Съдиите следва да обмислят дали цифрово съдържание преди момента на встъпването им в длъжност би могло да наруши общественото доверие в тяхната безпристрастност или в безпристрастността на съдебната власт като цяло. Съдиите следва да спазват приложимите правила за съответните си юрисдикции по отношение на разкриването и премахването на такова съдържание. Ако няма такива правила, съдиите следва да помислят за премахване на съдържанието. Може да е необходимо да потърсят съвет дали би било правилно да премахнат такова съдържание и как да го направят.
  22. Ако съдия е обект на обиди или оскърбления онлайн, той или тя следва да потърси съвет от по-старши съдебни служители или други механизми, въведени в съдебната система, но като се въздържа от директен отговор. Препоръчва се съдебните власти да предоставят насоки за действия в случай на тормоз или оскърбления онлайн за съдиите.
  23. Съдиите могат да използват платформите на социалните медии, за да следят теми, които представляват интерес за тях. Може да е от полза да следят разнообразни теми и коментатори, за да избегнат създаване на свои собствени пространства, споделящи само мнения, съпадащи с тяхното. Съдията обаче следва да внимава със следенето или харесването на определени застъпнически групи, кампании или коментатори, когато свързването с тях би могло да навреди на общественото доверие в безпристрастността на съдията или безпристрастността на съдебната система като цяло.
  24. Съдиите следва да се уверят, че не използват профилите си в социални медии за пряко или косвено преследване на собствените си финансови или търговски интереси или тези на трета страна.

ПРИЯТЕЛСТВА И ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ОНЛАЙН

25. Съдиите следва да са наясно, че понятия като „сприятеляване“, „следване“ и т.н. в контекста на социалните медии могат да се различават от традиционния начин, по който се използват, и може да означават по-малка степен на близост или ангажираност. Когато степента на взаимодействие онлайн или извън мрежите обаче стане по-лично ангажирана или близка, съдиите следва да продължават да спазват Принципите на поведение на съдиите от Бангалор, които изискват, в съответните ситуации, предпазливост, оповестяване, дисквалифициране, отвод или други сходни действия, установени за традиционните взаимоотношения извън мрежите.
26. Съдиите следва периодично да преглеждат миналите и настоящите си профили в

- социални медии и следва да предприемат стъпки, за да прегледат съдържанието и взаимоотношенията си при възникване на такава необходимост.
27. Съдиите следва да си създадат и последователно да прилагат подходящ етикет за премахване и/или блокиране на последователи/приятели и др., особено когато липсата на такъв би могла да създаде впечатление за пристрастие или предубеждение.
  28. Благодарозумно и целесъобразно е съдиите да отделят необходимото внимание и старание при създаване на онлайн приятелства и връзки и/или при приемане на онлайн покани за приятелство.
  29. При всеки случай на несигурност по отношение на онлайн взаимоотношения или съдържание се препоръчва съдиите да потърсят съвет от одобрени експерти по социални медии и/или съветници по въпросите на съдебната етика, осигурени от съдебната власт.
  30. Съдиите следва да избягват приемането или изпращането на покани за приятелство от или към страни по дела или техните законни представители, както и ангажирането в каквито и да било взаимодействия с тях в социалните медии. Същото се отнася и за свидетелите или всякакви други известни заинтересовани лица.
  31. Съдиите следва да преминат обучение как да информират своите най-близки роднини, близки приятели, съдебни служители и др. за етичните задължения на съдията и как използването на социалните медии може да наруши спазването на тези задължения.

ЗАЩИТА НА ЛИЧНИТЕ ДАННИ И СИГУРНОСТ

32. Съдиите се съветват да се запознаят с политиките, правилата и настройките за сигурност и защита на личните данни на платформите на социалните медии, които използват, периодично да ги преглеждат и да подхождат с внимание с оглед на осигуряването на професионален и институционален интегритет и защита.
33. Независимо от настройките се препоръчва съдиите да не правят коментари и да не се ангажират с каквото и да е поведение в социалните медии, които би могло да бъде смущаващо или неуместно, ако стане обществено достояние.
34. Съдиите следва да са наясно с рисковете и правилата за благоприличие при споделяне на лична информация в социалните медии. Съдиите следва по-конкретно да са наясно с рисковете за неприкосновеността на личния живот и сигурността при разкриване на тяхното местоположение или друга подобна информация пряко или косвено чрез публикации в социалните медии. В допълнение, съдиите следва да са наясно, че дори и да не са активни потребители на социални медии, могат да възникнат рискове за неприкосновеността на личния им живот и сигурността им от използването на социални медии от техните роднини, близки приятели, съдебни служители и др.
35. Съдиите следва да са наясно, че начина, по който се възприемат в социалните медии, може да се основава не само на тяхното активно ползване на социалните медии, но и на информацията, която получават и лицата, от които я получават, дори ако съответният контакт не е заявен от тях.
36. Независимо дали използват социални медии или не, съдиите следва да внимават за поведението си на публични места, тъй като е възможно да бъдат правени снимки или записи, които могат бързо да бъдат разпространени в платформи на социални медии.
37. Съдилищата и съдебните власти следва да приоритизират и подпомагат обучението на съдиите относно използването на социалните медии, за да могат те ефективно да управляват профилите, които използват.

ОБУЧЕНИЕ

38. На съдиите следва да се осигурява периодично обучение за адресиране на актуални въпроси и теми, като:
  - i. кои са наличните платформи на социални медии, които могат да се използват;
  - ii. как работят тези платформи;
  - iii. какви са ползите от участието в тези платформи;

- iv. какви са потенциалните рискове/последници при такова участие;
  - v. как съдиите следва да участват в тях, със съответната резервираност, за да защитят своята сигурност и за да изпълнят задълженията си да поддържат независимостта на съдебната власт, достойнството на заеманата длъжност и общественото доверие;
  - vi. как членовете на техните семейства трябва да получат подходяща информация, за да допринесат за гарантирането, че съдиите не са обект на рискове за тяхната сигурност и че успешно изпълняват своите задължения като съдии;
  - vii. как използването на социалните медии от съдебните служители може също да окаже въздействие върху общественото доверие в съдебната власт, честността, безпристрастността и независимостта на съдебната власт; и
  - viii. защо трябва да се избягва проучването на страни по делата и откриването на информация, която не е част от доказателствата, представени пред съответния съд или правораздавателен орган.
39. Трябва да се осигурява обучение за новоназначените съдии. В допълнение, обучение следва да се предоставя и на съдиите с известен трудов стаж и непрекъснато и, ако е възможно, да се предлага и в електронна форма.
40. Следва да са налице текущи поверителни източници за справки и съвети при необходимост. Съдебната власт следва да обмисли публикуването на анонимен сборник от такива съвети и насоки. Съдебната власт може също да обмисли изготвянето на практически насоки за съдиите по темата за използването на социалните медии.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ НА 1-ВАТА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ: СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна съдийска асоциация, 2019 г.

1. Съдиите са свободни да използват социалните медии в личния си живот. При използването им те следва да подхождат с внимание и да се придържат към съществуващите или общоприетите етични насоки или етични кодекси на съдебната власт.
2. Следва да се очертае ясна граница между несправедливите коментари относно съдиите от една страна и обосновааната критика към съдебните решения или съдебната власт от друга.
3. Реакциите на несправедливи коментари относно съдиите, отправени в социалните медии, може да са уместни или дори необходими, когато тези коментари водят до риск за съдията или риск за общественото доверие в съдебната власт.
4. В общия случай съдиите следва да се въздържат от отговарянето на несправедливи коментари, отправени в социалните медии, в лично качество. Това би могло да накърни общественото мнение за съдиите. Директен отговор от съдия би могъл също така да наруши съдебната етика и етичните принципи на съдебната власт, като неутралност и самоограничение.
5. Ако съдиите все пак решат да отговорят лично, те трябва да се придържат към съдебната етика и етичните принципи на съдебната власт, които са приложими или общоприети в съответната им съдебна система.
6. Важно е на несправедливи коментари, отправени в социалните медии, да отговаря съдебен орган или сдружение от името на отделния съдия, ако тези коментари биха могли да застрашат общественото доверие в съдебната власт.
7. При даване на отговор на несправедливи коментари в социалните медии това следва да се случва своевременно, но едновременно с това единствено въз основа на солидна фактическа база. Ако са налице неизяснени въпроси, не следва да се дава отговор.
8. Използването на социалните медии от съдебната власт може да увеличи разбирането на съдебната власт от обществеността, ако се извършва професионално

и в съответствие с всички приложими етични кодекси за съдебната власт или етични насоки.

9. Социалните медии дават възможност за двупосочна комуникация. Като такива, те може да са полезен инструмент за пряко взаимодействие на съдебната власт с обществеността. Съдебен орган, който обмисля използването на социални медии следва да отчете дали възнамерява да използва социалните медии за такива взаимодействия или само с цел разпространение на информация.
10. Медийните специалисти могат да допринесат съществено за професионалния и правилния облик на всяко съдържание, публикувано в социалните медии от съдебната власт. За тази цел на съдилищата трябва да бъдат разпределени достатъчно финансови и човешки ресурси.
11. Съдиите следва да имат възможност да бъдат обучени в областта на съдебната етика, както и в областта на ползването и функционирането на социалните медии.

ДОКЛАДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ НА 1-ВАТА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ: МЕДИИТЕ (ВКЛЮЧИТЕЛНО СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ) В СЪДЕБНАТА ЗАЛА И ЕФЕКТЪТ ВЪРХУ НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, МЕЖДУНАРОДНА СЪДИЙСКА АСОЦИАЦИЯ, 2014 г.

1. Съдебната власт отчита важната роля на медиите в демократичното общество за предаване на информация за съдебните процеси и въпроси, свързани със съда, на обществеността.
2. Съдебната власт би могла да предложи да се ангажира с информирането на журналистите по общите въпроси, свързани със съдебното производство и съдебната администрация, както и по общите въпроси в областта на материалното право.
3. Съдебната власт следва да използва съвременни стратегии и методи за комуникация за предаване на точна информация относно ролята на съдебната власт в обществото и, когато това е допустимо съгласно закона, относно естеството на конкретни съдебни производства (например това може да включва съдебни служители по връзки с пресата, които може да са съдии, които не са свързани с определено дело, прессъобщения, които може да бъдат издавани в подходящ момент в хода на производствата или след приключване на даден случай и използване на социалните медии от съдилищата).
4. Съдебната власт следва да предложи помощ за създаване и насърчаване на механизми извън съдебната власт за преодоляване на проблеми с медиите, като небрежно или неточно отразяване. Това би могло да включва насърчаване на създаването на отделна комисия, която работи с медиите, или омбудсман, който да помага за разрешаването на такива проблеми.

II. 8. ОКОНЧАТЕЛЕН ХАРАКТЕР НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (ИВА), 1982 г.

А. Съдиите и изпълнителната власт

7. Държавата е длъжна да осигури изпълнението на решенията на Съда. Съдебната власт упражнява контрол върху процеса на изпълнение.

НАЙ-ДОБРИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

4. Независимост на съдебната власт

Не трябва да е налице каквато и да било неуместна или неоправдана намеса в съдебния процес, нито решенията на съдебните органи да бъдат обект на преразглеждане, освен чрез съдебен контрол. Този принцип не засяга съдебния контрол или смекчаването или отмяната на присъди от компетентните органи, наложени от съдебната власт в съответствие със закона.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ОКОНЧАТЕЛЕН ДОКЛАД, НЕЗАВИСИМОСТТА НА ОТДЕЛНИЯ СЪДИЯ В РАМКИТЕ НА НЕГОВАТА СОБСТВЕНА ОРГАНИЗАЦИЯ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2000 г.

За съдебната независимост е от ключово значение промените в решението на съдията да може да се извършват само от самата съдебна власт, обикновено чрез обжалване. Административните мерки за контрол върху качеството, независимо дали идват извън съдебната власт или вътре в нея, не трябва да заемат мястото на обжалването или да оставят такова впечатление. В противен случай се откриват пътища за влияние върху съдебната власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И СЪДИИТЕ В ЮЖНА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

I. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

2. Тъй като независимостта и безпристрастността на конкретен съдия е неотменимо условие за правилното упражняване на правораздавателната функция, тези качества трябва да бъдат запазени във вътрешната среда на съдебните власти, за да не бъдат засегнати, пряко или косвено, от прилагането на дисциплинарни действия, обвинителни действия или действия, свързани с отсъждането със същата сила. Съдиите трябва да получат гаранция, че поради своята съдебна дейност и начина, по който решават делата, които са им поверени, те няма да бъдат възнаграждавани или наказвани, както и че тези решения ще бъдат единствено обект на контрол от по-висшите съдебни инстанции, както е посочено в техните вътрешни права.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I – Общи аспекти

6. Съдиите следва да разполагат с достатъчно правомощия и да могат да ги упражняват, за да изпълняват задълженията си и да поддържат авторитета и достойнството на съда. Всички лица, свързани с дадено дело, включително публични органи или техни представители, следва да се подчиняват на авторитета на съдията.

Глава II – външна независимост

16. Решенията на съдиите не следва да бъдат обект на преразглеждане освен по въззивни производства и производства за възобновяване съгласно предвиденото от закона.

17. С изключение на решенията за амнистия, помилване или други подобни мерки, изпълнителната и законодателната власт не следва да взема решения, които обявяват съдебните решения за нищожни.

II. 9. НЕЗАВИСИМОСТ ПО ОТНОШЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИ ВЪПРОСИ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

IV. Назначаване на длъжност. Назначаване на длъжност за прехвърляне или повишаване
Чл. 8 Разпределянето на съдия на даден пост в съда, в който е назначен, е вътрешна административна функция, която следва да се изпълнява от самия съд.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (IBA), 1982 г.

A. Съдиите и изпълнителната власт

8. Съдебните въпроси са под изключителната отговорност на съдебната власт, както в централната съдебна администрация, така и в съдебната администрация на ниво съд.

9. Централната отговорност за съдебната администрация е за предпочитане да бъде поета от съдебната власт или съвместно от съдебната и изпълнителната власт.

10. Задължение на държавата е да осигури достатъчно финансови ресурси, за да направи възможно надлежното правораздаване.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Съдебна администрация

2.40 Основната отговорност за администрацията на съда се поема от съдебната власт.

2.41 За държавата следва да бъде най-висок приоритет да осигури достатъчно ресурси, за да осигури надлежното правораздаване, включително физически съоръжения, подходящи за поддържане на независимостта, достойнството и ефикасността на съдебната власт, съдебен и административен персонал и оперативни бюджети.

2.43 Само съдебната власт е отговорна за разпределянето на дела на отделни съдии или на подразделения на съда, съставени от няколко съдии, в съответствие със закона или правилника на съда.

2.44 Председателят на съда може да упражнява надзорнически функции върху съдиите по административни въпроси.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА РАБОТАТА НА СЪДИЛИЩАТА И СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1995 г.

Заклучения

От съдебната власт зависи да определи правила за спазване не само за да увеличи максимално броя на делата, подлежащи на разглеждане, но и за да осигури изпълнение на съществените изисквания за качество. Качеството не трябва да се пренебрегва в полза на количеството, в най-добрия интерес на страните по дадено дело.

За тази цел съдебните органи, възползвайки се от своя опит, трябва да установят тези правила, които да се прилагат в общия случай, като отчитат както обхвата на

компетентността на различните съдилища, така и сложността на определени видове съдебни дела. По-конкретно се предлага да се идентифицират определени видове съдебни дела чрез коефициент, за да се избегне пренебрегването на горепосочения конкретен аспект на проблема поради използването на прекалено безкомпромисни статистически методи.

По този начин съдебната власт запазва изцяло независимостта си и дава пълна гаранция на общественото мнение, че обществеността може да разчита на волята на съдиите да изпълняват задълженията си възможно най-ефективно.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1.8. Чрез своите представители и професионални организации съдиите се включват във взимането на решения, свързани с управлението на съдилищата, определянето на техните финансови средства и разпределението им на национално и местно равнище. Тяхното становище се взема по същия начин при подготовката на изменения на техния статут и при определяне на условията за тяхното трудово възнаграждение и социално осигуряване.

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.4.5 Административна независимост

[...] никое лице няма право да изисква доклад от съдия по конкретно дело.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 101.

Докладването на парламента [...] и на президента на Републиката нарушава статута и независимостта на Конституционния съд (такова докладване е уместно в случая, когато става въпрос за омбудсман, който е парламентарен комисар). Конституционният съд комуникира с останалите конституционни органи и с властите, както и с широката общественост, чрез своите решения и постановления, които следва да се публикуват в Официалния вестник.

CDL-AD(2006)016 Становище за Проектозакон за конституционния съд и съответните изменения на Конституцията на Република Молдова, параграф 28.

Законът също така предвижда [...] прекратяване на изслушването по делото [...]. Отново изглежда нежелателно редовното право да предвижда такива въпроси без насоки от Конституцията.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 105.

Изглежда териториалната организация на съдебната система съгласно проекта би била основана на административната структура на [държава], както по отношение на местните общи първоинстанционни съдилища, така и на създаването на [...] апелативни съдилища [...]. Въпреки че критериите от първостепенна важност за определяне на териториалната структура на съдебната система следва да бъдат потребностите на самата съдебна система и лесният достъп до съдилищата за хората, такава система по принцип е приемлива. В една нова демокрация [...] обаче би било за предпочитане да се избягва такава връзка между административното подразделение и организацията на съда, за да се затрудни допълнително възможността администрацията да упражнява неправомерно влияние върху

съдилищата.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Общи забележки“: „Териториална организация“, ал. 1.

[...] правомощието на президента да назначава председателите на всички съдилища, без каквото и да е участие на Съдебния съвет [...] изглежда проблематично.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 60.

[Проектът, според който] главните съдии в различните съдилища, с изключения на главния съдия на Върховния съд, се избират от [парламента...] е проблематичен от гледна точка на независимостта на съдебната власт. Избирането на съответния главен съдия от неговите колеги би било за предпочитане.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, под рубрика „Назначаване на съдиите“.

[...] по отношение на назначаването на старши съдии, включването на техните колеги в процеса на назначаване би било в по-голяма степен в съответствие с принципа на независимостта на съдебната власт.

CDL-INF(1998)015 Становища относно конституционния режим на Босна и Херцеговина, глава В.1, параграф 9.

Би било по-благоразумно властта [за предоставяне на по-висши позиции на съдиите] да се предоставя на съдебната система [вместо на президента], за да се отклони всякакъв риск от влияние на изпълнителната власт върху съдиите.

CDL(1999)088 Междиен доклад относно конституционната реформа в Република Молдова, приет от Венецианската комисия по време на нейната 41-ва пленарна сесия (10-11 декември 1999), параграф 26.

[Практиката, според която, в противоречие с принципа за бюджетна автономност] министерството [на правосъдието] в действителност контролира всеки детайл от оперативните бюджети на съда, практика, която носи очевидна опасност от неправомерна намеса в независимото упражняване на неговите функции.

CDL(1995)074 ревизирано Становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.i.

[Въпросите относно бюджетите на съдилищата и възнагражденията в съдебната система] могат и трябва да бъдат адресирани и от обикновеното законодателство. По принцип няма причина защо да не могат да бъдат така адресирани в контекста на закона относно статута на магистратите.

CDL(1995)074 ревизирано Становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.i.

[...] битките за бюджета на парламента [...] несъмнено са с политически характер. [...] Докато желанието им е да осигурят по-голяма независимост на съдиите и съдилищата и така да доведат до тяхната деполитизация, [чрез ангажиране на Съдебния съвет в тези битки], може да се окаже, че ще се постигне точно обратното и те ще бъдат погълнати от политическия дебат. Без да се отклоняват от принципа за наличие на отделен бюджет за съдебната власт и

за да се даде възможност за фактическа независимост на съдебната власт, тези битки на власт и за бюджета биха могли вместо това да бъдат оставени на Министерството на правосъдието или на Кабинета като цяло, които ще се почувстват политически отговорни за отношението, което в крайна сметка се демонстрира към съдебната власт по въпросите за правилното финансиране.

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 48.

Един независим Съдебен съвет, който гарантира независимостта на съдебната власт, не предполага самоуправление на съдиите. Управлението на административната организация на съдебната власт не трябва непременно да бъде изцяло в ръцете на съдиите.

CDL-INF(1998)009 Становище за последните изменения на закона относно основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграф 9, отменен със CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 26.

Въпреки че участието на съдебния съвет в назначенията в съдебната власт е от ключово значение, не е необходимо той да поема цялостното администриране на съдебната система, която функция може да бъде оставена на Министерството на правосъдието.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 26.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ЕДНО ДЕМОКРАТИЧНО ОБЩЕСТВО: ВЪПРОСЪТ Е КОЙ ТРЯБВА ДА БЪДЕ ВОДЕЩИЯТ?, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2008 г.

7) Набелязани са следните аспекти на структурната независимост (наред с друго) на съдебната власт: избор и състав на Съдебния съвет, избор и назначаване на съдии, повишаване в длъжност на съдии, избор на председатели на съдилищата, физическа безопасност на съдиите, възнаграждения, пенсии и други права на съдиите, разпределяне на делата, прехвърляне на съдии, прекратяване на службата на съдиите, дисциплинарни процедури срещу съдиите, обучение на съдиите, изготвяне и разходване на бюджета на съдебната власт, вътрешно управление на съдилищата.

Тези аспекти се отнасят и за прокурорите в държавите, в които те са част от съдебната система.

ПРЕПОРЪКИ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Част I – съдебна администрация

1. Администрацията на съдилищата и съдебната власт подпомага независимото и безпристрастно разглеждане на делата в съответствие с дължимите процесни права и върховенството на закона. Съдебната администрация никога не трябва да се използва, за да повлиява върху съдържанието на съдебните решения. Процесът на съдебната администрация трябва да бъде прозрачен.

II. 10. КОМПЕТЕНТНОСТ НА СЪДЕБНИТЕ ОРГАНИ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Чл. 2.05. Съдебната власт притежава компетентност, пряко или чрез възможност за преразглеждане, по всички въпроси от съдебен характер.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

5 (а) Съдебната власт притежава компетентност, пряко или чрез възможност за преразглеждане, по всички въпроси от съдебен характер, включително по въпроси от нейната собствена юрисдикция и компетентност.

(с) Може да бъдат допуснати известни дерогации в периоди на сериозни кризисни ситуации за населението, които застрашават живота на нацията, но само при условията, определени от закона, и само доколкото това е в строго съответствие с международно признатите минимални стандарти и при условие че подлежи на преразглеждане от съдилищата.

(d) В такива извънредни случаи държавата се стреми да гарантира, че гражданите, обвинени в криминални престъпления от всякакъв вид, се съдят от редовни граждански съдилища и че всяко административно задържане на лица без обвинение е обект на преразглеждане от съдилищата или друг независим орган съгласно принципа на неприкосновеността на личността или сходни процедури, така че да се гарантира, че задържането е законно и за да се разследват всякакви обвинения за малтретиране.

НАЙ-ДОБРИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

3. Независимост на съдебната власт

Съдебната власт притежава компетентност върху всички въпроси със съдебен характер, като тази компетентност е изключителна съгласно предвиденото от закона.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Юрисдикция

33. Съдебната власт трябва да разполага с юрисдикция по всички въпроси от съдебен характер и изключителните правомощия да решава дали даден въпрос, отнесен към нея за разрешаване, попада в нейната компетентност съгласно закона.

34. Юрисдикцията на най-висшестоящия съд в дадено общество не следва да се ограничава или възпира без съгласието на членовете на съда.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

b) Съдебните органи се създават от закона, за да изпълняват правораздавателни функции за определяне на въпроси в рамките на своята компетентност, въз основа на върховенството на закона и в съответствие с производства, проведени по предвидения начин;

c) Съдебната власт разполага с юрисдикция по всички въпроси от съдебен характер и притежава изключителните правомощия да решава дали даден въпрос, отнесен към нея за разрешаване, попада в компетентността на съдебен орган съгласно закона;

d) Юрисдикцията на даден съдебен орган може да се определи, наред с друго, чрез отчитане на мястото, където са се състояли събитията, довели до спора, или престъплението, мястото, където се намира имотът, обект на спора, адреса по местоживееене или адреса на управление на страните и съгласието на страните;

E. ПРОЦЕСУАЛНА ЛЕГИТИМАЦИЯ

Държавите трябва да гарантират чрез приемане на национално законодателство, че по отношение на нарушенията на правата на човека, които са въпроси от обществен интерес, всяко физическо лице, група от физически лица или неправителствена организация имат право да отнасят въпроси за разрешаване пред съдебните органи.

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ИКОНОМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2005 г.

Заключения

10) Съществуват системи за прехвърляне на натоварването от един съдия/съд към друг, в зависимост от това как се развива натоварването, или за разпределяне на делата, като се вземат предвид специалните способности и експертен опит на съдиите. За да се избегне нарушаване на независимостта, от съществено значение е да е известно кой отговаря за това прехвърляне или разпределяне и доколко независимо и неповлияно е това лице/орган.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I – Общи аспекти

10. Единствено самите съдии следва да вземат решения относно собствената си компетентност по отделните дела съгласно предвиденото от закона.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО НА ПРЕСТЪПНОСТТА И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКИЯ ДНЕВЕН РЕД НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, приета на 13^{ия} конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и наказателно правосъдие, Доха, 12-19 април 2015 г.

(e) Да увеличим общественото доверие в наказателното правосъдие, като предотвратим корупцията и насърчим зачитането на правата на човека, както и като увеличим професионалната компетентност и контрол във всички сектори на системата за наказателно правосъдие, като по този начин гарантираме, че то ще бъде достъпно и ще отговаря на

потребностите и правата на всички физически лица.

II. 11. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ОЦЕНКА

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Независимост в рамките на съдебната власт

69. Системи за инспектиране на съдилищата, в страните, в които съществуват, не следва да се занимават с решенията по същество или с тяхната правилност и не следва да водят съдиите, на основание ефикасност, към предпочитане на продуктивността пред правилното изпълнение на ролята им, която е да достигнат до внимателно обмислено решение, при защита на интересите на тези, които търсят правосъдие

Закljučения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94) 12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

Използването на статистически данни и системи за инспекция на съдилищата не следва да застрашават независимостта на съдиите (параграф 27 и 69).

СТАНОВИЩЕ №10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО, Съвет на Европа, 2010 г.

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

D. Относно правомощията на Съвета на съдебната власт:

с) Съветът на съдебната власт трябва да участва активно в оценката на качеството на правосъдието и в прилагането на механизмите, гарантиращи ефективността на работата на съдиите, но не трябва обаче да замества съответния съдебен орган, натоварен с индивидуалната оценка на съдиите;

Доклад на специалния докладчик по независимостта на съдиите и юристите, 2016. ООН, Съвет по правата на човека

61. - в наши дни съществува относително пълен набор от принципи и предпоставки по отношение на независимостта на съдиите, прокурорите и юристите, които са признати в значителен брой международни и регионални инструменти, някои от които са обвързващи за страните, и които са се развили в резултат от съдебната практика на окръжните съдилища, основния текст на международните договори и други тълкувателни документи, включително тематичните доклади и докладите от мисиите на предишни мандатоносители;

62., 64., 65 - след влизането в сила на Международния пакт за граждански и политически

права и след приемането на Основните принципи за независимостта на съдебната власт и приемането на Основните принципи за ролята на адвокатите и Насоките за ролята на прокурорите става ясно, че е настъпил моментът независимостта на съдиите, прокурорите и юристите *да бъде преосмислена*, тъй като е приоритет отговорните лица от съдебната система, останалите заинтересовани страни и международната общност *да бъдат информирани за състоянието и напредъка на конкретен сектор от съдебната власт* чрез *система от показатели*, които правят съответната информация достъпна, с цел предоставяне на последователна и всеобхватна информация относно действителната ситуация в националните съдебни системи – необходимост от разработване на набор от показатели, които да предоставят точна и актуална информация за националните съдебни институции и начина, по който спазват международните стандарти за независимост на съдебната власт.

II. 12. СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И РАВЕНСТВОТО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ

ОБЩИ ПРЕПОРЪКИ ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНО РАЗГЛЕЖДАНЕ И ДЕЙСТВИЕ ОТ ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ПО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Съвет на ООН по правата на човека, Габриела Кнаул, 2011 г.

1. Развитие на правораздаване, отчитащо проблематиката на равенството между половете

86. Държавите следва ефективно да насърчават и защитават правата на човека и основните свободи на всички, по-специално тези на жените, в съответствие с Устава на Организацията на обединените нации и задълженията по националното законодателство за правата на човека.

87. Държавите, които все още не са го направили, трябва:

(a) Да ратифицират и въведат приложимата нормативна и политическа рамка относно човешките права на жените и равенството между половете, включително елиминирането на

дискриминацията и насилието спрямо жените, в своето национално законодателство, планове, политики и програми, както и в своите двустранни и регионални споразумения *относно правосъдния сектор*;

(b) Преразгледат своите национални и регионални закони и политики, за да ги хармонизират с международната нормативна рамка относно защитата на цените, като обърнат особено внимание на целта за елиминиране на дискриминацията по отношение на жените и постигане на равенство между половете, включително равно представителство на жените и мъжете в обществените длъжности;

(c) Включат съображенията, свързани с равенството между половете, в съставянето и прилагането на национални рамки за развитие, стратегии за намаляване на бедността, планове за правата на човека и програми и стратегии за образование относно правата на човека и насърчаване на правата на жените;

(d) Приемат и разработят програми и политики за преодоляване на съществени пропуски по отношение на защитата на жените в социалните политики и в други области;

(e) Насърчават участието на жените (и мъжете) от различни обществени слоеве като ключови действащи лица в правосъдния сектор в ролята на съдии, прокурори, адвокати, юрисконсулти и съдебни администратори;

(f) Разработят процедури, политики и практики, които са адаптирани към аспектите на половете за насърчаване на равнопоставен достъп до правосъдие за всички, в официалните, неофициалните и алтернативните правосъдни системи, както и в преходните правосъдни механизми и други механизми за вземане на решения относно правата.

88. Специалният докладчик насърчава страните да се възползват от опита със съответните специални процедури на Съвета по правата на човека и от техническото сътрудничество и помощ на Службата на върховния комисар на Организацията на обединените нации по правата на човека и други приложими агенции, за да допълнят текущите си усилия, за да:

(a) Получат помощ при извършването на цялостна оценка относно аспектите на

равенството между половете в правосъдната система, за да определят предизвикателствата, пропуските и възможностите и за да определят допълнителни области за техническа помощ и сътрудничество;

(b) Получат помощ при съставянето на интервенции, отчитащи проблематиката на равенството между половете (включително усилия за изграждане на капацитет) в правосъдния сектор за въвеждане на съображенията, свързани с равенството между половете, както гражданските, така и в наказателните правосъдни системи;

(c) Получат помощ в разработването на показатели и определяне на отправни точки за интегриране на принципите за равенство между половете в правосъдния сектор.

89. Специалният докладчик насърчава международните и регионалните организации, агенциите за техническо сътрудничество и двустранните и многостранните донори да продължат да допринасят за изграждането на капацитета на правителствата и други заинтересовани страни, да определят *специфичните за половете пречки* за пълното прилагане на човешките права и да адаптират реакции, отчитащи проблематиката на равенството между половете, на дискриминация и насилие спрямо жените, включително ефективни мерки за защита и механизми за правна защита и обезщетение.

90. Специалният докладчик насърчава организациите на гражданското общество и националните институции за правата на човека, както и останалите заинтересовани страни, да установят партньорства с държавите, за да им помогнат в преодоляването на специфичните за половете пречки за достъп до правосъдие и да развият правораздаване, отчитащо проблематиката на равенството между половете.

2. Развитие на съдебна система, отчитаща проблематиката на равенството между половете

91. Съдебната система и отговорните органи за нейната администрация и контрол, следва да:

(a) Въведе съображенията, свързани с равенството между половете, в ежедневните операции и цялостното планиране в съдебния сектор;

(b) Събере и използва данни, разделени по пол, при планирането и съставянето на секторните стратегии;

(c) Използва и насърчава използването на неутрален по отношение на пола език винаги, когато това е възможно, в съдебните решения, протоколите и информационните бележки, за да се избегне възпроизвеждането и насърчаването на концентрирана върху мъжкия пол визия за света;

(d) Отново да удвои усилията си, за да гарантира, че жените не се считат само за жертви или клиенти на съдебната власт, но и за ключови действащи лица в правораздаването, в качеството си на юристи със силни страни и възможности, които допринасят за честността на правосъдната система;

(e) Включи запознатостта с човешките права на жените и демонстрирането на ангажираност към целта за равенство между половете като изисквания при избора и назначаването на съдии и съдебни служители на всички нива. Предложените списъци с кандидати от съдебната система за назначения и повишаване в длъжност следва да гарантират адекватно представителство на жените и малцинствата във всички нива на

съдебната система;

(f) Създаде равни условия, основани на заслугите, за назначаване на съдии във всички видове съдилища, а не само семейните съдилища и тези, разглеждащи въпроси относно децата;

(g) Създаде необходимите условия за интегриране на принципите за равенство между половете в съдебната власт, например чрез повишаване на осведомеността сред съдиите и съдебните служители относно човешките права на жените и забраната на дискриминацията, както и чрез набеязване на основните проблеми, засягащи жените, като ползватели на съдебната система (например в качеството си на жертви по случаи от гражданското и наказателното право; в качеството си на свидетели, особено по случаи на сексуално и основано на пола насилие; и в качеството си на извършители на престъпления);

(h) Да предприеме всички необходими стъпки, за да гарантира систематичен анализ на равенството между половете в съдебния сектор и въвеждането на гледната точка за равенството между половете в правораздаването.

92. Националните съдилища и правораздавателни органи следва да прибавят по-активно до използването на сравнителното право и наличните инструменти на международно равнище, включително международното обичайно право, международните договори, съдебната практика на органите по договорите, заключенията и препоръките, произтичащи от механизма за всеобщ периодичен преглед (UPR) и експертния анализ и съвети, съдържащи се в докладите по тематични и специфични за държавите процедури на Съвета по правата на човека.

93. Съдиите и целият персонал, който се занимава със съдебни въпроси, следва да получат подходящо обучение и да придобият чувствителност по въпросите за равенство между половете и човешките права на жените и по стратегии за избягване на стереотипи, основани на пола.

3. Други препоръки

94. Специалният докладчик насърчава Службата на Върховния комисар по правата на човека на Организацията на обединените нации и Организацията на обединените нации, в сътрудничество с всички нейни агенции, когато е уместно, да:

(a) Съберат правния анализ и доктриналните въпроси от специалните процедури на Съвета по правата на човека заедно с препоръките, приети в рамките на механизма за всеобщ периодичен преглед, и практиката на органите по договорите, за да допринесат към превръщането на принципите за правата на човека за равенство и недопускане на дискриминация в реалност за ежедневието на жените, с оглед на това те да бъдат достъпни за съдебните системи в различни държави и региони;

(b) Съберат, в сътрудничество с всички агенции на Организацията на обединените нации, правния анализ и доктриналните въпроси, разработени от системата на Организацията на обединените нации, с оглед на това те да бъдат достъпни за съдебните системи в различни държави и региони.

УЧАСТИЕ НА ЖЕНИТЕ В ПРАВОРАЗДАВАНЕТО, Специален докладчик на ООН относно независимостта на съдиите и адвокатите Диего Гарсия-

Саян, 2021 г.

V. Мерки за справедливо представителство на жените

75. Специалният докладчик призовава държавите да насърчат назначаването, основано на заслугите, и да приемат политики, които гарантират равенство между половете в съдебната система и прокуратурата чрез премахване на скритите пречки в процесите за подбор на персонал и повишаване в длъжност. Някои от елементите, определени в настоящия доклад, се съсредоточават върху увеличаването на присъствието на жените в съдебната власт и прокуратурата, особено на ръководни позиции.

Политики за гарантиране на равенство между половете

76. Повечето държави са въвели стандарти за равенство между половете в своите конституции. Не всички от тях обаче гарантират ефективно прилагане на тези стандарти и положителния им ефект върху достъпа на жените до правосъдната система. От съществено значение е да се приемат ефективни мерки, които да включват публично разглеждане и отчетност.

77. Държавите следва да гарантират, че борбата срещу дискриминация, основана на пола, с цел постигане на равенство на достъпа на жените до съдебната система и прокуратурата, включва утвърдителни политики и мерки за преодоляване на установените пречки.

80. Държавите, организациите, дружествата и регионалните и международните органи следва да насърчават многообразието и равенството между половете. Тези мерки следва да притежават педагогически елемент, който подчертава значението на начина, по който тези инициативи подобряват съвместното съществуване, демокрацията и правосъдните системи, като по този начин са от полза за обществото като цяло и променят моделите на поведение в дългосрочен план.

81. Междувременно временните стратегии може да са ефективни, ако се прилагат чрез многосекторен подход, основан на участието. Насърчаването на финансовата подкрепа и обучението за кандидатите от женски пол, промяната на процедурите за избиране, разработването на кампании с цел равно участие и задаване на числови цели и квоти или изборът на жени за назначаване на обществени длъжности, като например в съдебната власт, може да играе ключова роля във визуализирането на значението на равенството между половете.

VII. Препоръки

98. Да се състави и приложи система от квоти, която не е просто символична, за да се гарантира равен достъп до позиции в областта на правораздаването и за да се постигне равенство от географска и регионална гледна точка.

99. Да се използват целите за устойчиво развитие, за да се гарантира, че до 2030 г. 50 процента от обществените длъжности, както в съдебната власт, така и в прокуратурата, се заемат от жени.

100. Да се приемат норми, държавни политики и количествено измерими цели за равенство и въпросите, свързани с половете, и да се създаде държавна, автономна и независима институционална рамка за координиране на съответствието във всички

субекти. По-конкретно, следва да се увеличи институционалното обучение по въпросите, свързани с равенството между половете, като постоянството на този принцип и интегрирането му се гарантират чрез национални политики за общественото образование, които включват въпросите относно равенството на половете във всички нива на образователната система;

101. Да се призват държавите да приложат насоки за устойчива държавна политика, които да включват гледната точка относно равенството между половете. Следва да се установят пречките, които са възпрепятствали жените от достъп до позиции с по-голяма отговорност и запазването им, в зависимост от правния, институционалния и културния контекст във всяка държава.

102. Да се приемат материални и процедурни стандарти за гарантиране на равното участие на жените в длъжности в държавни институции, свързани с вземане на решения, включително в съдебната власт и прокуратурата.

103. Да се преразгледат официалните изисквания за заемане на съдийска длъжност или повишаването в длъжност, така че да се преодолее „стъкления таван“ (вертикалната сегрегация) и да не съществуват бюрократични пречки, които възпрепятстват достъпа на жените до длъжности в съдебната власт.

104. Да се елиминират стереотипите, които отнеждат за жените конкретни области от правото или определени нива в съдебната йерархия, като семейното право, или в най-ниските нива на съдебната власт, като мировите съдилища или временните съдилища, без гаранции за назначаване или несменяемост.

105. Да се насърчи предлагането на стипендии или други стимули, които да дадат възможност на жените да покрият разходите си за подготовка за изпити. Във връзка с недостатъчното представителство, се препоръчва да се провеждат конкурси специално за жени, особено в случаите, когато съставът на съдилищата включва само мъже или когато процентът на съдиите мъже е по-висок.

106. Да се създадат комисии по равенство между половете, за да се институционализира гледната точка за равенството между половете в правораздаването, което ще позволи на членовете да участват в съставянето на програми за модернизация и реформа на правосъдната система и прокуратурата и за създаване на условия за участие на жените в правосъдния сектор.

107. Да се насърчи създаването на сдружения на съдиите и прокурорите от женски пол, които увеличават участието на жените в съдебните и прокурорските професии, защитават правата им и им дават възможност да участват в приемането на политики за насърчаване на равенството между половете в съдебната система и прокуратурата.

108. Да се създаде нормативна рамка за защита на съдиите и прокурорите от атаки, заплахи или тормоз само защото си вършат работата. Съдебните органи и прокуратурите трябва да въведат безопасни и ефективни процедури, които гарантират анонимността на жалбоподателя и предотвратяват повторната виктимизация.

109. Да се създадат ефикасни работни механизми за проследяване и устойчиво прилагане на държавните политики относно равенството между половете в правораздаването, с редовна отчетност. Това включва разработването на инструменти за диагностика и показатели за измерване на постигнатите резултати в тази област, като процент на назначените жени и мъже в съдебната власт и прокуратурата, и набеязване

на ограниченията в тези политики, за да се продължи насърчаването на достъпа на жените до правораздаване.

110. Да се изкоренят стереотипите относно половете, които са обхванали съдилищата и прокуратурите, и гледната точка за равенство между половете да се превърне в неизбежно задължение на държавата, така че използваните критерии за проучване и разрешаване на случаи да се изменят, за да могат да се установят възможните разграничени въздействия между жените и мъжете. За тази цел трябва да се възприеме гледна точка за равенство между половете, като метод за обосновка и обективен и безкомпромисен анализ, който идентифицира, на първо място, взаимоотношенията във властта и различните последици, преживявани от жените и мъжете в почти всяка ситуация.

111. Да се насърчат организациите на гражданското общество и университетите да съставят и разработят стратегии за наблюдение и анализ, които да стимулират проактивни политики за съответното представителство на жените в съдебната система и прокуратурата.

III. ЛИЧНА НЕЗАВИСИМОСТ

III. 1. НЕЗАВИСИМОСТ ПРИ ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

2. Съдебната власт решава въпросите от своята компетентност безпристрастно, въз основа на фактите и в съответствие със закона, без каквито и да било ограничения, неправомерно влияние, стимули, натиск, заплахи или намеси, преки или косвени, от каквито и да е източници и на каквото и да е основание.

4. Не трябва да е налице каквато и да било неуместна или неоправдана намеса в съдебния процес, нито решенията на съдебните органи да бъдат обект на преразглеждане, освен чрез съдебен контрол. Този принцип не засяга съдебния контрол или смекчаването или отмяната на присъди от компетентните органи, наложени от съдебната власт в съответствие със закона.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

3. а) Независимост на съдебната власт

Съдебната власт разрешава въпросите от своята компетентност в съответствие с безпристрастната си оценка на фактите и разбирането на правото без неправомерни влияния, преки или косвени, от каквито и да било източници.

6. Независимост на съдебната власт

В процеса на вземане на решения йерархичната организация на съдебната власт и различията в степента или ранга не трябва по никакъв начин да влияят върху задължението на съдията, упражняващ компетентност поотделно, или на съдиите, действащи колективно, за произнасяне на решение в съответствие с член 3(а). Съдебната власт от своя страна упражнява функциите си, индивидуално и колективно, в съответствие с Конституцията и законодателството.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Член 3 Правосъдие съгласно закона

При изпълнение на своите служебни задължения съдията се подчинява и формира своето вътрешно убеждение единствено въз основа на закона.

Член 4 Лична автономност

Никой няма право да дава или прави опит да дава заповеди или указания на съдии, без оглед на тяхното естество, които биха могли да повлияят върху съдебните решения на съдията, с изключение на случаите, ако е приложимо, когато становището по съответното дело е дадено от по-висшестоящи съдилища при обжалване на решенията.

ПРИНЦИП НА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ОТ БАНГАЛОР, приет от Съдийската група за укрепване на съблюдаването на етичните норми в

съдебната система, преразгледан на Кръгла маса на председателите на върховни съдилища, проведена в Двореца на мира, Хага, 25-26 ноември, 2002 г.

1.1. Съдията упражнява съдебните си функции независимо, въз основа на преценката на фактите на съдията и в съответствие със съзнателното разбиране на закона, без каквито и да е външни влияния, стимули, натиск, заплахи или намеси, преки или косвени, от каквито и да е източници и на каквото и да е основание.

САМОУПРАВЛЕНИЕ ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА, Общо събрание на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ЕМСС), 2008 г.

10) Отчетността на съдебната власт по никакъв начин не може да поставя под въпрос независимостта на съдията при постановяване на съдебни решения.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И СЪДИИТЕ В ЮЖНА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

I. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

3. При упражняване на своята компетентност съдиите не се подчиняват на каквито и да е по-висшестоящи съдебни органи, без да се нарушава правомощието на същите тези органи да преразглеждат съдебните решения по законоустановения ред.

САМОУПРАВЛЕНИЕ ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА, Общо събрание на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ЕМСС), 2008 г.

10) Отчетността на съдебната власт по никакъв начин не може да поставя под въпрос независимостта на съдията при постановяване на съдебни решения.

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2008 г.

4. Като взе предвид горепосоченото, КСЕС вече е посочвал, че съдебната независимост трябва да се приема за право на гражданите; в своето Становище № 1 (2001) се посочва, че независимостта на съдебната власт „не е прерогатив или привилегия сама по себе си, а в интерес на правовата държава и на търсещите и очакващите правосъдие“. В мненията си от 2001 г. насам КСЕС направи редица предложения относно това как всяка една система би могла не просто да гарантира, право на достъп до съдилищата, но и да направи така, че търсещите правосъдие да имат доверие в резултатите от съдебния процес чрез качеството на съдебните решения.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, ЧАСТ I: НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г., CDL-AD(2010) 004, 2010 г.

13. Съдебните решения не следва да подлежат на преразглеждане извън процеса на обжалване, по-специално не и чрез протест на прокурора или друг държавен орган извън срока за обжалване.

15. Принципът на вътрешна съдийска независимост означава, че независимостта на всеки отделен съдия е несъвместима с взаимоотношение на подчинение на съдиите в дейността им по постановяване на съдебни решения.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I – Общи аспекти

5. Съдиите следва да имат неограничена свобода да решават делата безпристрастно, в съответствие със закона и тяхното тълкуване на фактите.

ПРЕПОРЪКИ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Вътрешна независимост

35. Не трябва да се насърчава издаването на директиви, обяснения или резолюции от по-висшите съдебни инстанции, но доколкото такива съществуват, те не трябва да бъдат обвързващи за съдиите от по-нисшите съдебни инстанции. В противен случай те представляват нарушения на индивидуалната независимост на съдиите. В допълнение, примерните решения на по-висшите съдебни инстанции и решенията, изрично обозначени като прецеденти от тези съдилища, са със статут на препоръки и не са обвързващи за съдиите от по-нисшите съдебни инстанции по други случаи. Те не трябва да се използват с цел ограничаване на свободата при вземането на решения и отговорността на по-нисшите съдебни инстанции. Следва да се насърчава еднаквост в тълкуването на закона чрез проучвания на съдебната практика, която също не е с обвързващ характер.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПЕРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

9. ВЪТРЕШНА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

9.1 В процеса на вземане на решения съдията трябва да бъде независим по отношение на своите колеги и по-висшестоящи служители в съдебната система.

9.2 Йерархичната организация на съдебната власт и различията в степента или ранга не трябва по никакъв начин да влияят върху правото на съдиите свободно да постановяват решенията си.

ДОКЛАД НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СЪДИИ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2013 г.

Препоръка относно неправомерен опит за повлияване на решенията на съдия

Трябва да е налице закон или разпоредба в конституцията, която да забранява всеки неправомерен опит за повлияване на процеса на постановяване на съдебно решение на съдията;

- Възнагражденията в съдебната система трябва да бъдат отчетени като фактор, който е тясно свързан с независимостта на съдебната власт;
- Възнагражденията не следва да се забавят или намаляват повече за съдиите, отколкото за държавните служители в случай на общо намаляване на възнагражденията;
- Възнагражденията трябва да бъдат адекватни, така че да осигуряват приемлив жизнен стандарт;
- Възнагражденията трябва да бъдат защитени от закона или конституцията.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) - СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.

11. В държавите с общо право решенията на висшите съдилища, които разрешават правен въпрос, служат като обвързващи прецедентите в идентични спорове впоследствие.⁷ По този начин прецедентите принципно са обвързващи *de jure* и така се считат за подходящ източник на правото. *Stare decisis*⁸ – правният принцип за определяне на точки в съдебни спорове според прецедент – е важен аспект на общото право. В държавите с гражданско право гаранцията за независимост на съдиите традиционно се тълкува в смисъл, *inter alia*, че съдиите са независими и в процеса на своето вземане на решения са обвързани (само) от Конституцията, международните договори, уставите и общите принципи на правото, а не от съдебни решения, постигнати в сходни случаи. Следователно в редица държави на гражданското право съдебната практика традиционно не е признавана като обвързващ източник на правото. Вследствие на това, традиционно съществуват значителни различия между системите на общото и на гражданското право относно въпроса дали само съд от същото или по-високо ниво може да отхвърли прецедента на по-долна инстанция или дали всеки, т.е. също и нисш, съд, може да се отклони от съдебната практика, при условие че такова отклонение не е произволно.

12. Независимо от това, КСЕС вече забеляза, че в държавите с гражданско право съдиите се ръководят от съдебната практика, особено тази на най-висшите съдилища, чиято задача включва осигуряване единността на съдебната практика⁹. От докладите на членовете на КСЕС става ясно, че в мнозинството от юрисдикциите в областта на гражданското право, въпреки че по-нисшите съдилища не са официално обвързани с решенията на висшите съдилища, те обикновено следват техните решения по сходни въпроси, посредством което висшите съдилища и върховният или касационният съд¹⁰ в частност осъзнават своята роля по осигуряване единното прилагане на правото. В допълнение, в някои държави на гражданскоправната традиция (определени) решения на върховния съд, заседаващ в голям състав (*en banc*) или в разширен състав, са обвързващи – или за всички съдилища, или за всички експертни групи на върховния съд (докато не бъде взето друго решение в голям състав).

19. Тези полуформални и неформални механизми имат за цел да насърчават единното прилагане на правото, но заключенията, направени в този контекст, не могат да нарушат независимостта на отделния съдия.

33. Съгласно доктрината *stare decisis* в държавите с общо право само висшите съдилища и при определени условия съдилищата на едно и също ниво могат да се отклоняват от предишен прецедент, докато по-нисшите съдилища обикновено са обвързани с прецеденти на висшите съдилища. Ето защо второто не се счита за несъвместимо с изискванията за независимост на съдебната власт²¹.

34. Напротив, в много държави с гражданско право (конституционната) гаранция за независимост на съдиите се тълкува в смисъл, *inter alia*, че съдиите в процеса на вземане на решения са обвързани (единствено) с Конституцията, международните договори и устави, а не чрез съдебни решения на йерархично по-висши съдилища, постигнати в предишни сходни случаи. По този начин се приема, че и по-нисшите съдилища могат да се отклоняват от установената съдебна практика на йерархично по-висши съдилища. КСЕС е съгласен, че различните правни традиции могат да доведат както до различно възприемане, така и до пресечна точка между прецедентите на висшите съдилища и съдебната независимост на съдиите в по-нисшите съдилища, и че тези различни подходи могат да продължат да съществуват съвместно.

39. Правното познание, включително това на съдебната практика, е аспект на съдебната компетентност и старание; въпреки това съдия, действащ добросъвестно, който съзнателно се отклонява от установената съдебна практика и посочва причините за това, не следва да бъде обезкуражен от задействието на промяна в съдебната практика. Такова отклоняване от съдебната практика не следва да води до дисциплинарни санкции или да влияе върху оценката на работата на съдията и следва да се разглежда като елемент на независимостта на съдебната система.

Необходимостта да се осигури единно прилагане на правото не следва да води до липса на гъвкавост и неоправдано да ограничава правилното развитие на правото, нито да застрашава принципа на независимост на съдебната власт.

III. 2. СЪДИИТЕ И ДРУГИТЕ СЪДИИ ИЛИ УПРАВЛЕНИЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Организация на съдебната власт

Чл. 18 Йерархичната организация на съдебната власт и различията в степента или ранга не следва по никакъв начин да влияят върху правото на отделния съдия да се произнася свободно в съответствие със своето възприемане на фактите и своето тълкуване на закона.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (ИВА), 1982 г.

С - Срокове и естество на назначенията в съдебната система

32. Председателят на съда може законно да притежава надзорнически функции върху съдиите по административни въпроси.

Н - вътрешна независимост на съдебната власт

46. В процеса на вземане на решения съдията трябва да бъде независим по отношение на своите колеги и служители с подкрепяща функция в съдебната система.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ/ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Чл. 2,03. В процеса на вземане на решения съдиите трябва да бъдат независими по отношение на своите колеги и по-висшестоящи служители в съдебната система. Йерархичната организация на съдебната власт и различията в степента или ранга не трябва по никакъв начин да влияят върху правото на съдията свободно да постановява решението си.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Независимост

3. В процеса на вземане на решения съдиите са независими по отношение на своите колеги и по-висшестоящи служители в съдебната система. Йерархичната организация на съдебната власт и различията в степента или ранга не трябва по никакъв начин да влияят върху правото на съдията свободно да постановява решението си. Съдиите, от своя страна, индивидуално и колективно, упражняват своите функции, носейки пълна отговорност за прилагането на закона в своята правна система.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

4.1. Колегиалните съдилища се председателстват на ротационен принцип от съдиите в техните състави.

5.1. Не се прилага йерархия или степен в позицията на даден съдия, независимо от упражняваната функция и независимо от юрисдикцията, в която се упражнява тази функция.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Чл. 2 Статут

Независимостта на съдебната власт трябва да бъде гарантирана чрез закон, установяващ и защитаващ длъжността на съдията така, че да осигурява действителната и ефективна независимост на съдебната власт от останалите държавни власти. Съдията, в качеството си на длъжностно лице, трябва да може да упражнява правораздавателните си правомощия без социална, икономическа или политическа принуда, независимо от останалите съдии и от административните ръководители на съдилищата.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БЕЙРУТ, ПРЕПОРЪКИ ОТ ПЪРВАТА АРАБСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ОТНОСНО ПРАВОСЪДИЕТО, 1999 г.

7. Важно е да се реформира административната структура и други работни механизми, свързани с работата на съдиите и да се улеснят средствата за ефикасно правораздаване.

8. Свързването на работата на съдебната система с демократичната среда въз основа на тази демокрация е подход за по-ефективно управление на правосъдието.

9. Съдебните дела следва да се разпределят между съдиите от различни съдилища чрез съответните им общи събрания или според вътрешните им правилници, в случай че не разполагат с такива събрания. Това разпределение следва да се извършва по начин, който гарантира липсата на намеса от страна на изпълнителната власт.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Независимост в рамките на съдебната власт

64. Основният въпрос е, че един съдия в изпълнението на функциите си е ничий служител; той или тя заема държавна длъжност. По този начин той или тя е служител на, и отговаря единствено пред, закона. Аксиома е, че един съдия, решаващ дело, не действа под каквато и да е заповед или инструкция от трето лице от съдебната власт или извън нея.

66. КСЕС отбеляза потенциалната заплаха за независимостта на съдиите, която би могла да възникне от вътрешна съдийска йерархия. Отчете, че независимостта на съдиите зависи не само от свободата от незаконно външно влияние, но също така и свобода от незаконно влияние, което в някои ситуации би могло да произтича от отношението на други съдии. „Съдиите следва да имат пълна свобода да решават делата безпристрастно, по съвест и в съответствие с тяхното тълкуване на фактите и в съответствие с господстващото върховенство на закона (Препоръка № R (94) 12, Принцип I (2)(d). Това означава съдиите индивидуално. Термините, чрез които е формулирано, не изключват доктрини като прецедента в страните на общото право (т.е. задълженията на по-нисшия съдия да следва предходно решение на по-висш съд по пункт на закона, възникващ в по-късно дело).

67. Принцип I (2) (d) продължава: „Съдиите не следва да бъдат задължени да се отчитат пред когото и да било по делото по същество на който и да е извън съдебната власт.“ Това е, от

всяка гледна точка, неясно. „Отчитане“ по делото по същество, дори и пред други членове на съдебната власт, видимо изглежда противоречи на индивидуалната независимост. Ако едно решение е толкова некомпетентно, че съставлява дисциплинарно нарушение, е по-различно, но в този малко вероятен случай, съдията изобщо няма да се „отчита“, а ще реагира на обвинение.

68. Йерархичната власт, дадена на по-висшите съдилища в множество съдебни системи може на практика да подкопае индивидуалната независимост на съдиите. Едно решение би могло да е прехвърлянето на всички съответни правомощия на Висш съдебен съвет, което би защитавало независимостта вътре и извън съдебната власт. Това ни връща към препоръката на Европейската харта за статута на съдиите, което вече бе упоменато под заглавията *Назначаващ орган и консултативен орган*.

Закljučения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94) 12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

(9) Независимостта на който и да е отделен съдия в изпълнението на неговите или нейните функции съществува независимо от каквато и да е вътрешна съдебна йерархия.

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.2 Несменяемост и отстраняване от длъжност

Меморандум по Европейската харта: терминът „намеса“ на независим орган означава становище, препоръка или предложение, както и реално решение.

КСЕС коментира стандартите, установени от Европейската харта „доколкото тя пледира намесата (в смисъл достатъчно широк, за да включва становище, препоръка или предложение, както и реално решение) на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии“

[...] Венецианската комисия е на мнение, че съдебният съвет следва да има решаващо влияние върху [...] повишаването на съдиите и (вероятно чрез дисциплинарен състав, създаден в рамките на съвета) върху дисциплинарните мерки срещу тях.

[...] В своето Становище № 1 (2001) относно стандартите за независимост на съдебната власт и несменяемостта на съдиите Консултативният съвет на европейските съдии посочва, че „органите в държавите членки, които отговарят за изработването и консултирането по назначаването и повишаването следва да въведат, публикуват и приведат в действие обективни критерии, с цел осигуряване, че подборът и кариерата на съдиите са „по достойнство, с оглед на квалификациите, почтеност, способности и ефикасност“. Когато това е направено, органите или властите, които отговарят за което и да е назначаване или повишаване, ще бъдат задължени да действат съответно и ще бъде възможно внимателното проучване на приетите критерии и практическия им ефект.“

2.5. Индивидуална и вътрешна независимост

[...] Комисията счита, че Върховният съд не следва да има правомощието да освобождава от длъжност съдиите в кантоналните съдилища, нито кантоналният съд следва да има правомощието да освобождава от длъжност съдиите в общинските съдилища (членове V.11, параграф 3 и VI.7, параграф 4).

CDL-INF(1998)015 Становища относно конституционния режим на Босна и Херцеговина, глава В.1, параграф 9.

Комисията има наблюдението, [...] че решенията относно отстраняването на съдии са оставени на Конституционния съд [...]. Въпреки че на това може да се гледа като на допълнителна гаранция за независимост на съдебната власт, липсата на всякакви мерки за защита срещу такова решение на Конституционния съд може да породи проблеми. Едно по-адекватно решение би било първоначалното решение относно отстраняването на съдия да бъде оставено на Съдебния съвет с възможност отстраненият от длъжност съдия да обжалва пред Конституционния съд.

CDL-INF(2001)017 Доклад на Венецианската комисия относно преразгледаната конституция на Република Армения, параграф 63.

Предвиденият Етичен кодекс следва да бъде одобрен от Висшия съдебен съвет, но да се регламентира на равнището на закона. Той следва точно да посочва последиците от нарушенията на правилата в него.

CDL-AD(2002)015 Становище за Проектозакон за изменения на Закона за съдебната власт на България, параграф 5 g).

Законът предвижда също дисциплинарна отговорност за съдиите [...]. Отново изглежда нежелателно редовното право да предвижда такива въпроси без насоки от Конституцията.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 105.

Разпоредбата, че съдия може да бъде отстранен заради систематично неизпълнение на официални задължения изглежда като разпоредба, която не е неуместна. Неизпълнението на официалните задължения трябва да бъде резултат от доброволен избор на съответното лице, а не в резултат от негови или нейни здравословни проблеми. Възниква въпросът дали хипотезата е изпълнена само ако лицето фактически не изпълнява задълженията си поради това, че отсъства от работното си място или не действа по описа? Или, също така, възможно ли е отстраняване от длъжност, ако неговото (нейното) поведение не съответства на правилата относно професионалните стандарти за честност, прецизност и коректност. Последният случай би могъл да бъде обхванат от последната част от изречението („извършва дейности, които подкопават името на съдебната власт“), но не е ясно дали тази последна разпоредба разглежда професионалните аспекти от живота на съответното лице или социалните аспекти от неговия или нейния живот. И в двата случая ще е необходима огромна яснота и прецизиране, за да се избегне очевидното двусмислие. Тази разпоредба следва или да бъде премахната, или да бъде направена по-конкретна, за да се посочи ясно какъв вид поведение предвижда тя.

CDL-AD(2003)016 Становище относно измененията в конституцията за реформиране на съдебната система в България, параграф 16.

[...] правото на преценка на Висшия съдебен съвет при потвърждаване или отхвърляне на постоянния статут на магистратите следва да бъде ограничено чрез уточняване на критерии за това решение още на конституционно равнище. При всички случаи тази процедура следва да бъде ограничена до първоинстанционните съдилища.

CDL-AD(2003)016 Становище относно измененията в конституцията за реформиране на съдебната система в България, параграф 26.

Във всеки случай, предвид че [съдиите от местните съдилища] се назначават само за седем години [...], Комисията е на мнение, че съответното конституционно право следва да зададе обективни критерии за повторното им назначаване, за да се гарантира тяхната независимост.

CDL-AD(2002)033 Становище за проекта на изменения на Конституцията на Киргизстан, параграф 10.

[...] системата [създадена съгласно устава на Висшия съдебен съвет] за провеждането на професионални изпитвания след назначаването е очевидно отворена за злоупотреби във връзка с утвърждаването на магистрат на неговата или нейната позиция. В допълнение, периодичните нарушения на дисциплината, професионалната некомпетентност и неморалните действия са категории на поведение, на които липсва прецизност като правни понятия и за които съществува възможност за злоупотреба.

CDL(1995)074 ревизирано Становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.2.i).c), ал. 3.

Въпреки похвалната цел - да се осигурят високи стандарти посредством системата на оценяване, всеизвестно е, че е трудно да се постигне баланс между независимостта на съдиите и системата на оценяване на изпълнението. Ако трябва да избираме между тези две неща, то съдийската независимост е от решаващо значение.

Ако е необходимо да е налице система за оценка [на съдиите], от съществено значение е контролът върху оценката да бъде в ръцете на съдебната, а не на изпълнителната власт. [...] На второ място, критериите за оценка трябва да бъдат ясно определени. Изглежда, че след като един съдия бъде назначен, ако всичко, доближаващо се до нарушение или некомпетентност, може да бъде основание за отстраняване, тогава незабавно се създава механизъм за контролиране на съдията и подкопаване на независимостта на съдебната власт. Отказът съдия да бъде назначен за постоянно на поста трябва да е резултат от прилагане на обективни критерии, като се приложат същите процедурни гаранции, както при освобождаване на съдия от служба.

CDL-AD(2005)038 Становище относно проекта на изменения на конституцията във връзка с реформата на съдебната система в „бивша югославска република Македония“, параграф 29-30, параграф 29 отменено с CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 42.

Европейската харта за статута на съдиите гласи следното: „Очевидно, съществуването на изпитателни срокове или изисквания за подновяване е свързано с трудности, ако не и рискове от гледна точка на независимостта и безпристрастността на съответния съдия, който се надява да остане на длъжност или неговият или нейният договор да бъде подновен.“

Всеобщата декларация за независимостта на съдебната власт, приета в Монреал през юни 1983 г. от Световната конференция за независимостта на съдебната власт, гласи: „Назначаването на заместващи съдии и назначаването на съдии за изпитателни срокове е несъвместимо с независимостта на съдебната власт. Когато са налице такива назначения, те трябва поетапно да бъдат отменени.“ Венецианската комисия приема, че определянето на изпитателни срокове може да подкопае независимостта на съдиите, тъй като те могат да се почувстват подложени на натиск да решат дадени дела по определен начин [...].

Това обаче не трябва да се възприема в смисъл, че се изключват всички възможности за временни назначения на съдиите. В страните с относително нови съдебни системи може да съществува практическа необходимост да се провери първо способността на съдията да изпълнява своите функции ефективно, преди да бъде назначен за постоянно. Ако пробните назначения се окажат наложителни, „отказът съдия да бъде назначен за постоянно на поста

трябва да е резултат от прилагане на обективни критерии, като се приложат същите процедурни гаранции, както при освобождаване на съдия от служба“.

Основната идея е да се изключат факторите, които биха могли да засегнат независимостта на съдиите: „въпреки похвалната цел - да се осигурят високи стандарти посредством системата на оценяване, всеизвестно е, че е трудно да се постигне баланс между независимостта на съдиите и системата на оценяване на изпълнението. Ако трябва да избираме между тези две неща, то съдийската независимост е от решаващо значение

Трябва също да отбележим, че за да бъде съвместима нуждата от изпитателен срок и оценяване с независимостта на съдиите, някои държави като Австрия са създали система, в която кандидат-съдиите се оценяват по време на изпитателен срок, през който те могат да участват в подготовката на решения, но не могат да постановяват съдебни актове, които са от компетентността на постоянните съдии.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 38-43.

Би било уместно да се конкретизира срокът на служба на председателите [на съдилищата в конституцията].

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 105.

В своето Становище № 1 (2001) относно стандартите за независимост на съдебната власт и несменяемостта на съдиите Консултативният съвет на европейските съдии препоръчва „органите в държавите членки, които отговарят за изработването и консултирането по назначаването и повишаването, да въведат, публикуват и приведат в действие обективни критерии с цел осигуряване, че подборът и кариерата на съдиите са „по достойнство, с оглед на квалификациите, почтеност, способности и ефикасност“. Когато това е направено, органите или властите, които отговарят за което и да е назначаване или повишаване, ще бъдат задължени да действат съответно и ще бъде възможно внимателното проучване на приетите критерии и практическия им ефект.“

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 37.

Съмнително [...] е дали правомощията за „надзор“, които надхвърлят юрисдикционния контрол и стигат до служебен контрол, са съвместими с правомощията, обичайно упражнявани от по-висшия съд, който изслушва на последна инстанция жалби срещу решения на следващия по-нисшестоящ съд в йерархията. Този въпрос следва да бъде изяснен. Не е желателно каквото и да е отклонение от правилото за изключителни юрисдикционни функции и въззивна инстанция [...].

CDL(1994)011 Становище за Конституцията на Руската федерация, приета с референдум на 12 декември 1993 г., глава 7: Правосъдие: член 118-129, параграф 6.

На последно място, предоставянето на правомощие на Върховния съд да упражнява надзор върху дейностите на общите съдилища [...] би изглеждало противоречащо на принципа за независимост на тези общи съдилища. Въпреки че Върховният съд трябва да притежава правомощието да отхвърля или изменя решенията на по-низшестоящите съдилища, той не следва да упражнява надзор над тях.

CDL-INF(1997)006 Становище за проекта за Конституция на автономна република Нахчиван (Република Азербайджан), глава 6, „Независимост и функциониране на съдебната власт“, параграф 4.

Настоящият проект се отклонява изцяло от принципа [за независимост на съдебната власт]. Той дава на Върховния съд [...], а в по-тесен смисъл, и на пленума на върховните специализирани съдилища [...], възможността да адресират към по-низшестоящите съдилища „препоръки/обяснения“ по въпроси, свързани с прилагането на законодателството. Тази система е малко вероятно да насърчи възникването на една наистина независима съдебна власт [...], а вместо това крие риска съдиите да се държат като държавни служители, които се подчиняват на заповеди от по-висшестоящите от тях.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Общи коментари“, „Създаване на строго йерархична система от съдилища“, ал. 2.

Съдебните решения могат да се анулират само от съда и никое лице не може да поиска доклад от съдия по което и да е конкретно дело.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 101.

Докладването на [...] Висшия съдебен съвет [...] нарушава статута и независимостта на Конституционния съд [...].

CDL-AD(2006)016 Становище за Проектозакон за конституционния съд и съответните изменения на Конституцията на Република Молдова, параграф 28.

Процедурата за разпределението на делата между съдиите трябва да следва обективни критерии.

CDL-AD(2002)026 Становище относно проектозакона за съдебната власт и съответните изменения на конституцията на Латвия, параграф 70. 7.

[..] статутът на Висшия съдебен съвет предвижда тайни разисквания и дискреционни правомощия за призоваване и разпит на засегнатите лица, което съществено противоречи на правото на изслушване и други процедурни права. В тази връзка Комисията отбелязва, че практиката на Висшия съдебен съвет потвърждава, че засегнатите лица често са уведомявани за решения, които ги засягат, едва след като тези решения вече са взети.

Решенията относно прехвърляне на съдии [...] също е необходимо да бъдат ограничавани от подходящи процедурни гаранции.

И накрая, по повод случай с обща важност Комисията научи, че Конституционният съд е компетентен да изслушва обжалвания на решения на Висшия съдебен съвет, за които се предполага, че нарушават независимостта на съдиите, гарантирана от [конституцията], и че той е постановил решение за прехвърляне на съдия в поне един случай. Въпреки че това следва да се приветства, един бъдещ закон относно статута на съдиите следва да предвижда съдебен контрол върху решенията, засягащи най-общо съдии и прокурори, преди контрола, упражняван от Конституционния съд.

CDL(1995)074 ревизирано Становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.2.i).с), ал. 5-8.

Процедурните правила за дисциплинарни производства следва да гарантират надлежен процес. По-конкретно, член на Висшия съдебен съвет, който призовава за дисциплинарно действие срещу определен съдия (или отнемане на имунитета), не следва да има право да гласува по своето собствено предложение.

CDL-AD(2002)015 Становище за Проектозакон за изменения на Закона за съдебната власт на България, параграф 5 h).

След като дисциплинарният състав на Висшия съдебен съвет е констатирал в полза на съдията, това решение следва да бъде окончателно.

CDL-AD(2002)015 Становище за Проектозакон за изменения на Закона за съдебната власт на България, параграф 5 h).

Венецианската комисия е на мнение, че съдебният съвет следва да има решаващо влияние върху назначаването и повишаването на съдиите и (вероятно чрез дисциплинарен състав, създаден в рамките на съвета) върху дисциплинарните мерки срещу тях. Трябва да е налице възможност за обжалване на дисциплинарни мерки пред независим съд.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 25.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава III – Вътрешна независимост

22. Принципът за независимост на съдебната власт означава независимост на всеки отделен съдия при упражняване на правораздавателните му функции. При процеса на вземане на решения съдиите следва да бъдат независими и безпристрастни и способни да действат без каквото и да е ограничение, неправомерно влияние, натиск, заплаха или намеса, преки или косвени, от който и да е орган, включително от вътрешните органи на съдебната власт. Йерархичната организация на съдебната власт не следва да подкопава индивидуалната независимост.

23. Върховните съдилища не следва да отправят указания към съдиите относно начина, по който вземат решения по отделни дела, освен по преюдициални въпроси или при решения относно правните мерки за защита съгласно закона.

Глава V – независимост, ефикасност и средства

34. На съдиите трябва да им бъде предоставена необходимата информация, за да могат да вземат уместни процедурни решения, когато тези решения имат финансово изражение. Правомощието на съдията да вземе решение по определен случай не трябва да се ограничава само от изискване за най-ефикасно използване на ресурсите.

ПРЕПОРЪКИ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Ролята на председателите на съдилищата

11. Ролята на председателите на съдилищата следва да бъде строго ограничена в следния смисъл: те могат да поемат само такива правораздавателни функции, които са еквивалентни на тези, упражнявани от останалия състав на съда. Председателите на съдилищата не трябва да се намесват в разглеждането на делата от останалите съдии и не участват в подбора на съдиите. Те също така нямат думата относно възнагражденията. Те може да имат представителни и административни функции, включително контрол върху служителите, които не заемат длъжности на съдии. Административните функции изискват обучение по

управленски капацитет. Председателите на съдилищата не трябва да злоупотребяват с компетентността си да разпределят материалната база на съда с цел упражняване на влияние върху съдиите.

ДОКЛАД НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СЪДИИ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2013 г.

Препоръка относно административните правомощия на главните съдии

- Главните съдии нямат правомощието да разпределят съдия с цел повлияване на изхода от дадено дело;
- Разпределянето на съдии за изслушване на съдебни дела се основава на обективни критерии.

СЪДЕБНИ АДМИНИСТРАТОРИ В ШВЕЙЦАРИЯ – РЕШЕНИЕ ЗА СПРАВЯНЕ С НАТОВАРЕНОСТТА, Питър Биери, Международен вестник за съдебна администрация, 2016 г.

Въпреки че предимствата на допълнителната подкрепа за съдиите са широко признати, част от литературата предупреждава и за определени рискове. Съдилищата следва да внимават да не позволяват на съдебните сътрудници да вземат решение, тъй като това би компрометирало правото на законен съд, предвидено в член 6 от ЕКПЧ. Друг проблем е независимостта на съдебната власт. Също като съдиите, съдебните администратори трябва да бъдат независими от страните по делата. Съдебният сътрудник би могъл при определени обстоятелства също да застраши независимостта на съдията. Съдията трябва да бъде независим от съдебния сътрудник, който изготвя предложението за съдебно решение. Той или тя трябва да може да вземе решение независимо след разглеждане на аргументите, подготвени от съдебния сътрудник. Вземането на решения изисква време и усилия. Поради тази причина е проблем, ако съдията не разполага с достатъчно време за критично разглеждане на въпроса. Въпреки че съдебните сътрудници могат да помагат на съдиите, последните не трябва да ръководят прекалено голям брой сътрудници, тъй като това би могло да доведе до свръхконцентриране на управленски задачи и недостатъчна грижа по отношение на вземането на решения.

III.3. ПОДБОР И ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Квалификации, подбор и обучение

Чл. 2.14. а) Не съществува единен правилен метод за подбор в съдебната власт, като условието е той да съдържа гаранции срещу назначения в съдебната власт поради неправомерни мотиви.

б) Участието в назначенията в съдебната власт от изпълнителната и законодателната власт е съвместимо с независимостта на съдебната власт, при условие че назначенията на съдиите се извършват чрез консултация с членовете на съдебната власт и представители на юридическата професия или от орган, в който участват членовете на съдебната власт и на юридическата професия.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

10. Квалификации, подбор и обучение

Лицата, избрани за съдебна длъжност, следва да са физически лица с необходимата честност и способности и да са преминали подходящо обучение или да притежават подходяща квалификация в областта на правото. Всеки метод за подбор в съдебната власт следва да съдържа гаранции срещу назначения в съдебната власт поради неправомерни мотиви. При подбора на съдиите не трябва да има дискриминация срещу дадено лице на основата на раса, цвят на кожата, пол, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, собственост, рождение или статут, с изключение на това, че изискване кандидатът за съдебна длъжност да е гражданин на съответната държава, не следва да се счита за дискриминационно.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, ПОДБОР И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ В МОДЕРНОТО ОБЩЕСТВО, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1996 г.

Заключения

1. Могат да се установят 2 основни базови подхода към подбора:

А. Подбор с цел първоначална и единствена кариера като съдия, насочен към относително млади кандидати, който, в общия случай, предлага възможност за повишаване в длъжност.

В. Подбор за втора кариера за кандидати, които вече са придобили трудов стаж и значителен професионален опит преди назначението им на скамейката.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Чл. 9 Назначаване

Подборът и назначаването на всеки съдия трябва да почива на обективни и прозрачни критерии и да се основава на подходяща професионална квалификация. Когато това не е осигурено по други начини, основани на установената и доказана традиция, подборът трябва да се извършва от независим орган, който включва съществен брой представители на съдебната власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БЕЙРУТ, ПРЕПОРЪКИ ОТ ПЪРВАТА АРАБСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ОТНОСНО ПРАВОСЪДИЕТО, 1999 г.

11. Подборът на съдии не трябва да допуска дискриминация на основата на раса, цвят на кожата, пол, религия, език, национален произход, социален статут, рождение, собственост, политическа принадлежност или каквито и да било други съображения. По-конкретно при избор на съдии трябва да се спазва принципът на равни възможности, за да се гарантира, че всички кандидати за съдебна длъжност са подложени на обективна оценка.

12. Приема се, че съдийският пост е възможен, без дискриминация, за всички, които отговарят на изискванията за него. Назначаването на съдии се случва чрез висшите съвети на съответните съдебни органи.

13. Не се назначават съдии по силата на временни договори. Те не могат да бъдат обект на дисциплинарни мерки, освен от съветите, учредени от техните органи, при условие че решенията, взети от такива съвети, не са защитени от оспорване, освен ако решението не е взето от най-висшия съвет на съответния съдебен орган.

14. Законът следва да посочва правилата за назначаване, делегиране, прехвърляне, повишаване в длъжност и дисциплинарни мерки срещу съдии, както и за други въпроси, свързани с техните дейности, по-конкретно тези, свързани с тяхното препитание, докато са на длъжността си и след пенсиониране. Целта на това е във всички случаи да се гарантира независимостта им от изпълнителната власт.

15. Не по-малко от 25 процента от свободните съдебни позиции се разпределят на юристи и лица, работещи по правни въпроси, при условие че назначението се извършва от най-висшите съдебни съвети в съответните съдебни органи.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, USAID, 2002 г.

1. Подбор и назначаване на съдиите

В много държави проблемите с независимостта на съдебната власт започват от момента на избора на съдия. Често процесът е политизиран или се доминира от изпълнителната власт, партията на мнозинството в законодателната власт или от йерархията в съдебната власт и има за цел да осигури отзивчивостта на съдебната власт спрямо онези, които формално или неформално отговарят за назначенията. Затова често е необходимо преразглеждане на процеса на назначаване, като необходима стъпка за укрепване на независимостта на съдебната власт.

а. Общи процеси на подбор

Страните на общото и гражданското право традиционно следват ясно различими практики на подбор. В страните на общото право съдиите в по-нисшите съдебни инстанции обикновено се избират сред опитни и практикуващи адвокати за конкретни съдебни длъжности. Те може да са назначени чрез комбинация от действия от страна на изпълнителната и законодателната власт или (по-рядко) да са избрани. Съдиите в по-висшите съдебни инстанции се избират както сред практикуващи адвокати, така и сред съдии от по-нисшите инстанции, но при всеки случай подборът се извършва чрез отделно назначение или избиране, а не чрез повишаване в длъжност.

Страните на гражданското право традиционно прилагат система за кариерно израстване. Наскоро завършилите право се избират чрез процес, основан на достойнствата. Те обикновено трябва да преминат изпит, но процесът може да включва също преглед на тяхното образование, последваща квалификация и професионален опит. Както и при останалите държавни служители, съдиите започват от най-ниските нива и се повишават в длъжност с натрупване на опит.

Съществуват обаче множество отклонения от тези два модела, специфични за отделните държави. Във Франция например 20 процента от съдиите (обикновено на по-високите нива) се избират сред опитни адвокати и професори по право. Подборът от частната колегия е често срещан и в Испания. Голяма част от бившите колонии на Испания в Южна Америка са направили свободни заемки от други системи в ранното си развитие и не са следвали традициите на класическото гражданско право при подбора на съдии.

Често се използват различни процедури за подбор на съдиите в по-нисшите съдебни инстанции и на съдиите в по-висшите съдебни инстанции (конституционни и върховни съдилища). Подборът в по-високите нива може да бъде чрез назначение от законодателната или изпълнителната власт, докато в по-ниските нива изборът става чрез традиционната система от изпити. Тези различия в общия случай се възприемат като уместни. Предвид че най-висшите съдебни инстанции упражняват определени политически функции, отчитането на критерии, различни от обективните достойнства, като лидерство, капацитет за ръководене, съдебна философия и политическа идеология, е уместно, при условие че са представени разнообразни ценности.

d. Кой процес на подбор работи най-добре?

Липсва консенсус по въпроса точно кой процес на подбор работи най-добре. Просто има прекалено много варианти, а успехът на всеки от тях се влияе от историята, културата и политическия контекст в страната, както и в конкретния проблем, който е адресиран. Това, което работи някъде, може да не работи на друго място. Предвид този факт, най-добрият подход да се помогне на една страна в реформирането на процеса и на подбор в съдебната власт е да се помогне на тези, ангажирани с реформите, да разберат, анализират и проучат възможностите чрез множеството съществуващи механизми да го направят – учебни пътувания извън страната, привличане на технически експерти в страната, работни срещи, ръководени от обществени групи и др.

Въпреки че няма правилен отговор на въпроса кой процес на подбор в съдебната власт е най-уместен, има няколко принципа, които да насочват процеса:

(1) Прозрачност. Всички експерти, от които са взети консултации за това проучване, изказаха значително съгласие, че най-важната стъпка, която може да се предприеме при реформиране на процеса на подбор в съдебната система, е да се внедри прозрачност навсякъде, където е възможно. Някои от начините това да бъде постигнато са:

- широко обявяване на свободните позиции в съдебната власт;
- публикуване на имената на кандидатите, техният опит и образование и процеса и критериите за подбор;
- насърчаване на публични коментари относно квалификациите на кандидатите;
- разделяне на отговорността за процеса между два отделни органа – един, който да номинира, и втори, който да избира и назначава. (За да бъде ефективен този подход, органите трябва да са наистина независими един от друг, а препоръките на номиниращия орган трябва да получат значителна тежест, например както в случаите, когато за всяка позиция са номинирани трима или по-малко кандидати и правомощието за назначаване е ограничено до избиране измежду тези кандидати.)

(2) Състав на съдебните съвети. Съдебните съвети могат да бъдат ефективни чрез въвеждане на допълнителни отговорни лица в процеса, което разводнява влиянието на всеки отделен политически субект. Често се обръща голямо внимание на опита за постигане на правилен състав на съвета, за да се постигне тази цел. Нашите експерти постигнаха консенсус, че прозрачността на процеса, който използва съветът, е по-важна от неговия състав. Въпреки това беше налице най-общо съгласие за някои от начините, по които членовете на даден съдебен съвет могат да подобрят неговите операции:

Участието на широката общественост в съвета, по-специално юристи и професори по право, може да помогне за (a) гарантиране на прозрачност; (b) намаляване на риска от контрол от страна на изпълнителната власт, поддръжници или върховния съд; и (c) подобряване на

качеството на подбора на кандидатите.

Включването на съдии от по-ниските нива, заедно с по-старшите съдии, може да намали прекомерното влияние от ръководните кадри в съдебната система, които често имат склонност към запазване на статуквото.

Ако се позволи представителните членове, по-специално съдиите, юристите и други представители на обществеността, да бъдат избирани от сектора, който представляват, това ще увеличи вероятността те да покажат по-висока степен на отчетност спрямо собствената си група и независимост от останалите действащи лица. В голяма част от Европа и Южна Америка се следва именно този процес. В англофонска Африка е валидно обратното – повечето членове на съвета се определят от президента.

Липсваше ясен консенсус дали в съвета трябва да се включват представители на законодателната власт. Много западно-, централно- и източноевропейски държави включват в съветите си представители на законодателната власт, докато в Южна Америка това се практикува само от няколко държави.

(3) Подбор, основан на достойнствата. Въпреки че достойнствата следва да бъдат съществен елемент в подбора на съдии на всяко едно ниво, в системите на гражданското право този термин в общия случай се разбира като отнасящ се до процеса на подбор на млади съдии или съдии от по-ниските нива, при който те се оценяват според конкретни критерии, често чрез провеждане на изпит. Това е често срещан подход в страните на гражданското право.

Използването на по-обективен подход, основан на достойнствата, може да се окаже важна стъпка напред в сравнение с традиционните политически или личностни процеси. Съществува слаб консенсус обаче относно начина за проверка на качествата, свързани с това един съдия да бъде справедлив и безпристрастен. Повечето конкурсни изпити в най-добрия случай проверяват само интелигентността и познаването на правото. Полагани са доста усилия за разработване на изпити за проверка на други качества, като професионална честност, желание за усърдна работа и съвещателно вземане на решения, но липсва единно мнение относно успеха им.

Няколко страни са разработили процес от няколко стъпки с елемент, включващ обучение. В Чили, в резултат от реформите от 1994 г., кампания за подбор насърчава юристите да кандидатстват за свободните длъжности. Кандидатите се оценяват въз основа на образованието и професионалния си опит, както и с изпити относно техните знания, способности и психологическа пригодност, след което се явяват на интервю. Избраните кандидати посещават шестмесечен курс в съдебната академия, след което успешно завършилите са с предимство пред външните им конкуренти за отворените позиции.

(4) Многообразие. Въпреки че многообразието рядко се взема под внимание при подбора на лица за съдебната власт, много експерти са на мнение, че то е важно. Съдебна власт, която отразява многообразието в страната си, е по-вероятно да спечели доверието на обществеността, което е важно за надеждността на съдебната власт.

УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА, ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ, СЪВЕТ НА ООН ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и юристите, Леандро Деспуй, 24 март 2009 г.

Препоръки

97. Във връзка с подбора, назначаването и повишаването в длъжност на съдиите, той препоръчва:

• Държавите членки да обмислят възможността за създаване на независим орган, отговорен

за подбора на съдиите, който трябва да е с плуралистичен и балансиран състав и в него да се избягва политизирането чрез даването на съществено право на глас на съдиите.

- Държавите членки да приемат законодателство, включващо обективни критерии, които да се прилагат при подбора на съдии и да гарантират, че подборът на съдиите се основава единствено на техните достойнства.
- Държавите членки да обмислят възможността за подбор на съдиите чрез конкурсни изпити, провеждани поне частично в писмен вид и анонимно.
- Процедурите на подбор и назначаване да бъдат прозрачни и да се осигури обществен достъп до съответните записи.
- Законът да установи ясни процедури и обективни критерии за повишаването на съдиите в длъжност. Окончателните решения относно повишаване в длъжност се препоръчва да се вземат от независимия орган, отговарящ за подбора на съдиите.

III. 3.1. ИЗИСКВАНИЯ ЗА НАЗНАЧЕНИЯТА ИЛИ ПОВИШЕНИЯТА

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

III. Квалификация. Подбор и обучение на съдиите

Чл. 3 Кандидатите за съдебна длъжност трябва да са физически лица с необходимата честност и способности, които са получили добра квалификация в областта на правото и прилагането му.

Чл. 4 Кандидатите, отговарящи на посоченото в чл. 3 по-горе, трябва да имат равен достъп до съдебна длъжност.

Чл. 5 Изборът на съдии за назначение следва да се извършва без разграничение от какъвто и да е вид, като раса, цвят на кожата, език или религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, собственост, рождение или статут.

Чл. 6 Тези принципи се прилагат независимо от метода на избор и назначаване на съдиите.

Чл. 10 Повишаването в длъжност следва да се основава на обективна оценка на честността и независимостта в решенията на кандидата, неговата професионална компетентност, опит, хуманност и ангажираност да отстоява върховенството на закона.

Чл. 11 Следва да се създаде независима комисия, съставена изцяло от съдии или с мнозинство от съдии, със задължението да решава относно повишавания в длъжност или за препоръчване на кандидати за повишаване в длъжност пред съответния орган.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (IBA), 1982 г.

25 Съдии, работещи на непълно работно време, следва да се назначават само с осигуряване на подходящи гаранции.

26 Подборът на съдиите се основава единствено на техните достойнства.

27 Производствата за дисциплинарни мерки и отстраняване на съдии следва да осигуряват справедливост спрямо съдията и адекватна възможност за изслушване.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Квалификации, подбор и обучение

2.11 Кандидатите за съдебна длъжност следва да са физически лица с необходимата честност и способности, които са получили добра квалификация в областта на правото. Те трябва да имат равен достъп до съдебните длъжности.

2.12 При подбора на съдиите не трябва да има дискриминация на основата на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, собственост, рождение или статут, при спазване обаче на съответните изисквания за гражданство.

2.13 Процесът и стандартите за избор на съдии трябва надлежно да отчитат осигуряване на справедливо отражение на съдебната власт на обществото във всички негови аспекти.

2.14 а) Не съществува единен правилен метод за подбор в съдебната власт, като условието е

той да съдържа гаранции срещу назначения в съдебната власт поради неправомерни мотиви.

b) Участието в назначенията в съдебната власт от изпълнителната и законодателната власт е съвместимо с независимостта на съдебната власт, при условие че назначенията на съдиите се извършват чрез консултация с членовете на съдебната власт и представители на юридическата професия или от орган, в който участват членовете на съдебната власт и на юридическата професия.

Назначаване, повишаване в длъжност и прехвърляне

2.17 Повишаването в длъжност на съдия се основава на обективна оценка на честността и независимостта в решенията на кандидата, неговата професионална компетентност, опит, хуманност и ангажираност да отстоява върховенството на закона. Член 2.14 се отнася за повишаванията в длъжност.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

13. Условия за служба и несменяемост

Повишаването на съдии в длъжност, в случаите, когато съществува такава система, следва да се основава на обективни фактори, по-конкретно на техните способности, честност и опит.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Квалификации, подбор и обучение

9. Кандидатите, избрани за съдебна длъжност, следва да са физически лица с необходимата честност и способности. Те трябва да имат равен достъп до съдебните длъжности. С изключение на позициите за съдебни заседатели, те трябва да са получили добра квалификация в областта на правото.

10. При подбора на съдиите не трябва да има дискриминация на основата на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други убеждения, национален, езиков или социален произход, собственост, доходи, рождение или статут, при спазване обаче на изискванията за гражданство и отчитане на пригодността за съдебна длъжност.

11. а) Процесът и стандартите за избор на съдии трябва надлежно да отчитат осигуряване на справедливо отражение на съдебната власт на обществото във всички негови аспекти.

(b) Всеки метод за подбор в съдебната власт следва да съдържа стриктни гаранции срещу назначения в съдебната власт поради неправомерни мотиви.

(c) Участието на изпълнителната или законодателната власт или на общия електорат в назначенията в съдебната власт съответства с принципа за независимост на съдебната власт, доколкото това участие не е опорочено и съдържа стриктни гаранции срещу неправомерни мотиви и методи. За да се осигурят най-подходящите назначения от гледна точка на професионални способности и честност и за да се гарантира индивидуалната независимост и честност, следва да се положат всички възможни усилия да се предвидят консултации с членовете на съдебната власт и юридическата професия при извършването на назначенията на съдебни длъжности или да се предвиди назначенията или препоръките за назначения да се извършват от орган с ефективното участие на членове на съдебната власт и юридическата професия.

Назначаване, повишаване в длъжност и прехвърляне

14. Повишаването в длъжност на съдия се основава на обективна оценка на честността и независимостта на съдията, неговата професионална компетентност, опит, хуманност и ангажираност да отстоява върховенството на закона. Не следва да се извършват повишения в длъжности на основание на неправомерни мотиви.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, НАЗНАЧАВАНЕТО И СОЦИАЛНИЯТ СТАТУТ НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1988 г.

Въпросът беше дали някой би могъл да приеме възможността, че лице, което е било осъждано, би могло да бъде номинирано за член на съдебната власт. Ако деянието, извършено от осъжданото лице, е било много сериозно, тогава дори и след реабилитация човек не би могъл да приеме идеята, че това лице би могло да бъде обект на номиниране за съдебната власт. Но ако деянието е било с несъществена сериозност или е било следствие на грешка на младостта, която е отдавна забравена, то човек не би трябвало да отдава твърде голямо значение на това.

Принципът, който следва да ръководи оценката на този критерий, следва да бъде как това засяга авторитета на съдията или, иначе казано, доверието, което съдията би трябвало да вдъхва на страните по делото. Трябва изцяло да се отдаде значение на въпроса дали това доверие би било застрашено. Следователно е необходимо при всеки един случай да се преценява важността на въпроса въз основа на този принцип.

В действителност, когато номинирането е в ръцете на правителството, често, макар и невинаги, преобладаващо е влиянието на партийната политика. Тази система носи в себе си недостатъка, че номинирането е повлияно изключително от политически съображения, без да се отчетат конкретните качества на различните кандидати. Въпреки това е необходимо да се отчете предимството, съществуващо в такива системи, по отношение на това, че в резултат човек може да бъде сигурен в наличието на определен плурализъм в съдебната власт. Този плурализъм би могъл без съмнение да бъде осигурен и чрез конкуренция, но от друга страна това не позволява отчитане на човешките и психологичните качества на кандидатите. В този случай от съществено значение е номинирането да не се извършва, преди определен период на обучение да е осигурил възможност за установяване или разкриване на тези качества.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

2.2. Правният статут определя процедурата и критериите за подбор на магистратите в съответствие с принципите за равен достъп до обществени длъжности без дискриминация на основата на раса, пол, религиозни, философски или политически убеждения.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Назначаване на съдии

11. За да може съдебната власт да постига целите си и да изпълнява функциите си, от съществено значение е съдиите да бъдат избирани въз основа на доказана компетентност, честност и независимост.

12. Начинът на назначаване на съдиите трябва да бъде такъв, че да гарантира назначаването на лица, които са най-добре квалифицирани да заемат съдебна длъжност. Той трябва да предвижда гаранции срещу вземане под внимание на неправомерни влияния, за да се назначават единствено лица, които притежават необходимата компетентност, честност и независимост.

13. При подбора на съдиите не трябва да има дискриминация срещу дадено лице на основата на раса, цвят на кожата, пол, религия, политически или други убеждения, национален или

социален произход, семейно положение, сексуална ориентация, собственост, рождение или статут, с изключение на това, че изискването кандидатът за съдебна длъжност да е гражданин на съответната държава, не следва да се счита за дискриминационно.

14. Структурата на юридическата професия и източниците на избор на съдии от юридическата професия се различават в различните общества. В някои общества съдебната власт е част от кариерното развитие, докато в други съдиите се избират от практикуващите професията. Затова се приема, че в различните общества могат да се възприемат различни процедури и гаранции, за да се гарантира целесъобразното назначаване на съдиите.

17. Повишаването на съдиите в длъжност трябва да се основава на обективна оценка на фактори, като компетентност, честност, независимост и опит.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

2.1. Правилата за статута, свързани с избора и подбора на съдии от независим орган или състав, основават избора на кандидати на тяхната способност да преценяват свободно и безпристрастно правните въпроси, които ще бъдат отнесени към тях, и да прилагат закона по тези въпроси, при зачитане на достойнството на индивида. Статутът изключва отстраняването на кандидат заради неговия пол, етнически или социален произход или заради неговите философски и политически становища или религиозни убеждения.

2.2. Статутът съдържа разпоредби за условията, които гарантират, чрез поставяне на изисквания, свързани с образователна квалификация или предишен опит, способността за конкретно изпълнение на съдебни задължения.

3.2. Статутът определя обстоятелствата, при които предходни действия на кандидата или такива, извършени от негови или нейни близки, биха могли, въз основа на законосъобразните и обективни съмнения, които те пораждат относно безпристрастността и независимостта на съответния кандидат, да представляват пречка за назначаването му/й в съда.

4.1. Когато не е основана на старшинство, системата за повишаване в длъжност е основана изключително на качествата и достойнствата, наблюдавани при изпълнение на задълженията, поверени на съдията, чрез обективни атестации, извършвани от един или няколко съдии и обсъдени със съответния съдия. Решенията относно повишаването в длъжност след това се произнасят от органа, посочен в параграф 1.3 от настоящата харта, по негово предложение или с неговото съгласие. Съдиите, които не са предложени за повишаване в длъжност, трябва да имат право да обжалват пред този орган.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БЕЙРУТ, ПРЕПОРЪКИ ОТ ПЪРВАТА АРАБСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ОТНОСНО ПРАВОСЪДИЕТО, 1999 г.

32. Не се допуска дискриминация между мъже и жени във връзка с поемането на длъжност в съдебната власт. Мъжете и жените не следва да са обект на каквато и да е дискриминация за поемане на такава длъжност.

33. Правата, постигнати от арабските жени в областта на съдебната власт, следва да се подкрепят и разширяват. Съществуващите закони следва да бъдат изчистени от пречки, които предотвратяват или ограничават упражняването на тези права.

34. Следва да се направят връзки между предоставянето на права на жените в обществото и културното и социалното развитие в съответните арабски държави. Следва да се проведат проучвания, които утвърждават правата на жените в съзнателната работа и в обществото.

35. Да се обмени опит между арабските държави в подкрепа на равните права за мъжете и жените при практикуване на работа в съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Основания за назначаване или повишаване

25. КСЕС препоръчва органите в държавите членки, които отговарят за изработването и консултирането по назначаването и повишаването, да въведат, публикуват и приведат в действие обективни критерии с цел осигуряване, че подборът и кариерата на съдиите са „по достойнство, с оглед на квалификациите, почтеност, способности и ефикасност“. Когато това е направено, органите или властите, които отговарят за което и да е назначаване или повишаване, ще бъдат задължени да действат съответно и ще бъде възможно внимателното проучване на приетите критерии и практическия им ефект.

29. Европейската харта за статута на съдиите адресира системите за повишаване „когато то не е основано на старшинство“ (параграф 4.1.) и Обяснителният меморандум отбелязва, че това е „система, която Хартата не изключва по никакъв начин, тъй като се счита, че предоставя много ефективна защита на независимостта“. Въпреки че подходящият опит е съотносима предпоставка за повишаване, КСЕС счита, че старшинството в модерния свят, вече не е общо-приемливо като ръководния принцип, определящ повишаването. Обществеността има силен интерес не само от независимостта, но също така и качеството на съдебната власт и, особено в моменти на промяна, в качеството на ръководителите на съдебната си власт. Съществува потенциално пожертване на динамиката в една система на повишаване, основана изцяло на старшинството, която може да не е оправдана от гледна точка на истинска полза за независимостта. КСЕС счита обаче, че изискванията за старшинство въз основа на години професионален опит могат да спомогнат за укрепване на независимостта.

31. КСЕС разгледа въпроса за равенството между мъже и жени. Основните насоки на Latimer House гласят: „Назначенията във всички нива на съдебната власт следва да бъдат насочени към постигането на равенство между мъжете и жените.“ В Англия „основните принципи“ на Лорд-канцлера предвиждат назначаване строго по достойнства, „независимо от пол, етнически произход, семейно положение, сексуална ориентация...“, но Лорд-канцлерът изрази желанието си да насърчи кандидатстването за съдийски длъжности на жени и представители на етнически малцинства. И двете цели са несъмнено подходящи. Австрийските делегати докладваха, че в Австрия, когато има двама еднакво квалифицирани кандидати, изрично е предвидено да бъде назначен представителят на пола с по-малко представителство. Дори и ако се приеме, че тази ограничено положителна реакция на проблема с по-малкото представителство не би създала юридически проблеми, КСЕС идентифицира като практически трудности първо, че се отделя една област на потенциално по-малко представителство (пол) и второ, че това би могло да бъде аргумент за това какво, в която и да е конкретна държава, съставлява по-малко представителство за съответни аргументи за дискриминация в такава област. КСЕС не предлага разпоредба като австрийската като общ международен стандарт, но подчертава нуждата от постигане на равенство чрез „ръководни принципи“ като тези, упоменати в третото изречение по-горе.

Назначаване на консултативни органи

32. КСЕС отбелязва голямото разнообразие от методи за назначаване на съдиите. Очевидно е налице единодушие, че назначаването трябва да бъде извършвано „по достойнства“.

37. Затова, КСЕС счете, че всяко решение, свързано с назначението или кариерата на съдия,

следва да бъде основано на обективни критерии и да бъде взето или от независим орган, или да бъде предмет на гаранции, че не е взето извън основата на такива критерии.

Заклучения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94) 12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

(2) Органите, компетентни във всяка държава членка да изработват или консултират по назначенията и повишенията, следва сега да представят, публикуват и приведат в пълно действие обективни критерии с цел осигуряване, че подборът и кариерата на съдиите са по достойнство, с оглед на квалификацията, почтеността, способностите и ефикасността (параграф 25).

(3) Старшинството не следва да е ръководният принцип, определящ повишаването. Адекватният професионален опит, обаче, е съотносим и изисквания във връзка с определени години стаж биха спомогнали за укрепване на независимостта (параграф 29).

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА (КЪЩАТА НА ЛАТИМЕР) ОТНОСНО ТРИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ с Приложение (върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Общността, 2003 г.

IV) Независимост на съдебната власт

(а) Назначенията в съдебната власт следва да се извършват въз основа на ясно определени критерии и чрез публично обявен процес. Процесът следва да гарантира:

- равни възможности за всички, които отговарят на условията да кандидатстват за съдебна длъжност;
- назначаване въз основа на достойнствата; и
- че се обръща необходимото внимание на нуждата от постепенно постигане на равенство между половете и премахване на други исторически фактори за дискриминация.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

i) Единствените критерии за назначаване на съдебна длъжност трябва да бъдат пригодността на кандидата за такава длъжност поради неговата честност, подходящо обучение или квалификация и способности.

j) Всяко лице, което отговаря на критериите, има право кандидатурата му за съдебна длъжност да бъде разгледана, без допускане на дискриминация на каквито и да е основания, като раса, цвят на кожата, етнически произход, език, пол, полова идентичност, политически или други убеждения, религия, вярвания, увреждане, национален или социален произход, рождение, икономически или друг статут.

Не се счита обаче за дискриминация, ако държавите:

- (i) определят минимална възраст или опит за кандидатите за съдебна длъжност;
- (ii) определят максимална или пенсионна възраст или срок на службата за заемачите съдебни длъжности;
- (iii) определят, че съответната максимална или пенсионна възраст или срок на

службата могат да варират при съдиите, магистратите или други служители в съдебната система на различни нива;

(iv) изискват допустими за назначаване на съдебна длъжност да бъдат само граждани на съответната държава.

к) Никое лице не следва да се назначава на съдебна длъжност, освен ако не е преминало обучение или не притежава подходяща квалификация, която му позволява надлежно да изпълнява функциите си.

СТАНОВИЩЕ № 5 НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРАВОТО И ПРАКТИКАТА ЗА НАЗНАЧАВАНЕ НА СЪДИИ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, КСЕС, 2003 г.

2. КСЕС приветства заключенията и препоръките, направени в доклада. Той гледа на тях като на важна стъпка в изпълнението на препоръките, които се съдържат в Становище № 1 относно стандартите за независимостта на съдебната власт и несменяемостта на съдиите, което КСЕС би желал да потвърди що се отнася до:

(а) назначаването на съдии в международни съдилища, в частност точка 56 от Становището, която гласи:

КСЕС се съгласи, че значението за националните правни системи и съдиите на задълженията, произтичащи от международни споразумения, като Европейската конвенция и договорите за Европейския съюз, налагат при назначаването и повторното назначаване на съдиите в тези съдилища, които тълкуват тези споразумения, да се изисква същото доверие и да се съблюдават същите принципи както в националните правни системи. По-нататък, КСЕС счете, че участието на независимия орган, упоменат в точки 37 и 45, следва да бъде насърчено във връзка с назначаването и повторното назначаване в международни съдилища. Казано накратко, Съветът на Европа и институциите му са изградени на убеждението в общи ценности, по-висши от тези на която и да е отделна държава-членка и това убеждение винаги е постигало значително практическо въздействие. Тези ценности и напредъкът, постигнат при развитието и прилагането им, биха били подкопани, ако не се настоява за тяхното прилагане на международно равнище.

Точки 37 и 45 са в защита на намесата на независим орган със значително съдийско представителство във връзка с всички назначавания на съдии.

(b) мандатът, по-конкретно точки 57 и 52, в които се казва:

„Основен принцип на независимостта на съдебната власт е гарантиране на мандата до задължителна пенсионна възраст или изтичането на срока, определен за заемане на длъжността.“

„КСЕС счете, че където, по изключение, постоянна съдийска длъжност е за ограничен период, тя не следва да може да бъде подновена, освен ако не съществуват процедури, които да гарантират че:

- i. съдията, ако той или тя желае, ще бъде взет предвид за повторно назначаване от назначаващия орган и
- ii. решението по повторното назначаване се взема напълно обективно и с оглед на достойнствата и без да се отчитат каквито и да е политически съображения.“

3. Обективните критерии за назначаване като съдия в Европейския съд по правата на човека са определени в член 21 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи, който гласи:

„Съдиите трябва да притежават високи морални качества и да отговарят или на изискванията, необходими за заемане на висши съдебни длъжности, или да са юрисконсулти с призната

КОМПЕТЕНТНОСТ.“

ПРИНЦИПИ НА BURGH HOUSE ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВОСЪДИЕ, Проучвателна група на Асоциацията по международно право относно практиката и процедурата в международните съдилища и правораздавателни органи в сътрудничество с Проекта относно международните съдилища и правораздавателни органи, 2004 г.

2. Номиниране, избиране и назначаване

2.1 В съответствие с приложимите инструменти съдиите се избират сред лица с висок морал, честност и добросъвестност, които притежават подходяща професионална квалификация, компетентност и опит, необходими за съответния съд.

2.2 Въпреки че процедурите за номиниране, избиране и назначаване следва да отчитат справедливо представителство на различни географски райони и основните правни системи, според приложимото, както и на съдии от женски и мъжки пол, подходящите лични и професионални квалификации трябва да бъдат водещото съображение при номиниране, избиране и назначаване на съдии.

2.3 Процедурите за номиниране, избиране и назначаване на съдии следва да бъдат прозрачни и да предвиждат подходящи гаранции срещу номиниране, избиране и назначения, мотивирани от неправомерни съображения.

2.4 Информацията относно процеса на номиниране, избиране и назначаване и информацията за кандидатите за съдебна длъжност следва да бъде предоставена на обществеността своевременно и по ефективен начин от международната организация или друг орган, отговорен за процеса на номиниране, избиране и назначаване.

2.5 Когато приложимите инструменти на съответния съд допускат повторно избиране на съдии, принципите и критериите, изложени по-горе, за номиниране, избиране и назначаване на съдии следва да се прилагат *mutatis mutandis* към повторното им избиране.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И СЪДИИТЕ В ЮЖНА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

II. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

5. Държавите, подписали декларацията, трябва да осигурят следното за по-добра защита на общите цели:

а) Съдиите от най-висшите съдилища да бъдат избирани чрез критерии, които биха защитили абсолютната им независимост, особено по отношение останалите държавни власти и политическите сили. Най-препоръчителните и основни критерии за избор следва да бъдат доказани знания в областта на правото при упражняване на длъжност като съдия, юридическа професия или преподаване в областта на правото или друга сходна дейност и компромис при гарантирането на основните права и законовите гаранции.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

6. СЪДЕБНО ОБУЧЕНИЕ

Приемането в съдебната власт и за съдебно обучение следва да бъде коригирано спрямо следните водещи разпоредби:

- а) Избирането и повишаването в длъжност на съдиите следва да се ръководи от обществени и прозрачни производства, основани на претегляне на критерии, обучение, предишен опит и професионална пригодност.
- б) Избирането трябва да бъде гарантирано от независим орган, включващ съществен и представителен брой съдии.
- с) Обикновените съдии (или еквивалентна тяхна категория) следва да се избират чрез обществени изпити, отворени за юристи или бакалаври по право. Ако е възможно и като условие за кандидатстване, във всеки един случай преди заемане на длъжността трябва да е налице обучителен курс или период, определен от съдебната власт.
- д) Повишаването в длъжност на съдиите следва да се ръководи от обществени и прозрачни производства, основани на претегляне на критерии за старшинство, професионална пригодност и достойнства.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОБЩ ДОКЛАД, КАК НАЗНАЧАВАНЕТО И ОЦЕНКАТА (КАЧЕСТВЕНА И КОЛИЧЕСТВЕНА) НА СЪДИИТЕ ДА БЪДАТ НАПРАВЕНИ СЪОТВЕТСТВАЩИ НА ПРИНЦИПА НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2006 г.

Заключения

- 3) Предвид тази сигурност на мандата, наложително е да е налице изцяло обективен процес на подбор, чрез който да се избират най-способните кандидати измежду кандидатстващите за съдийска длъжност. Единствено тези, които са демонстрирали най-задълбочени познания в областта на правото и останалите умения, които съдията трябва да използва (като способност да действа решително, да комуникира, да организира своя професионален живот и т.н.), следва да бъдат избирани за поста на съдии.
- 4) По същия начин е наложително въпросът кой съдия да бъде избран за друга позиция/пост да се основава единствено на достойнствата и способностите на кандидатите. В тази ситуация обаче резултатите от оценките на съдията от неговия/нейния настоящ пост могат да играят съществена роля в процеса на избор.
- 5) Всяко участие на останалите държавни власти в оценката на съдии за друга позиция/пост следва да бъде строго забранено. Това противоречи на принципите на разделение на властите и независимост на съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ №10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО, КСЕС, 2007

V. А. Подбор, назначаване и повишаване на съдиите

50. Въпреки че тази система за назначаване и повишаване има съществено значение, това не е достатъчно. Трябва да има пълна прозрачност в условията за избиране на кандидати, така че съдиите и самото общество да могат да бъдат сигурни, че назначаването е изключително заради качествата на кандидата и въз основа на неговата/нейната квалификация, способности, честност, чувство за независимост, непредубеденост и ефективност. Поради тази причина много важно е, както е практиката в някои страни, Съветът на съдебната власт да направи достояние на широката общественост критериите за назначаване и подбор. Съветът трябва също така да гарантира, в изпълнение на своята роля във връзка по-специално с администрирането на съда и обучението, че процедурите за назначаване и повишаване на съдиите въз основа на техните качества са открити за групи кандидати, които са толкова различни и представителни за обществото като цяло, колкото е възможно.

VI. СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ПОДКРЕПА НА ОТЧЕТНОСТТА И

ПРОЗРАЧНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

93. Както вече беше посочено, прозрачността в назначаването и повишаването на съдиите трябва да бъде гарантирана като се публикуват условията за назначаване и описанието на длъжността. Всяка заинтересована страна трябва да може да погледне в направения избор и да провери дали при назначенията и повишенията Съветът на съдебната власт е приложил правилата и критериите, основани на качествата (на кандидата).

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

D. Относно правомощията на Съвета на съдебната власт:

за предпочитане е Съветът на съдебната власт да има компетенции за подбор, назначаване и повишаване на съдиите; това трябва да се извършва в абсолютна независимост от законодателната и изпълнителната власт, както и при абсолютна прозрачност относно критериите за подбор на съдиите;

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

ЧАСТ I: СЪДИЛИЩА И СЪДИИ

1. Назначаване

Въпреки че независимостта и безпристрастността на съдията зависи предимно от неговото или нейното отношение и неговите или нейните действия и бездействия по време на работата по делото, по време на изслушването и изготвянето на решението, трябва да са налице и обективни гаранции за независимост и трябва да се избягват всякакви основания за подозрения за липса на независимост на съдията по отношение на страните по делото. И за двата аспекта от съществено значение е процедурата на назначаване на съдиите.

CDL-AD(2002)032 Становище относно измененията на Конституцията на Лихтенщайн, предложени от княжеското управление на Лихтенщайн, параграф 29.

С оглед на европейските стандарти, подборът и кариерата на съдиите следва да се „основават на достойнства, като се вземат под внимание квалификацията, честността, способностите и ефикасността“

[...] В някои държави съдиите се назначават въз основа на резултатите от конкурсен изпит, а в други те се избират от опитни специалисти. А priori, и двата варианта на подбор могат да породят въпроси. Може да се спори дали изпитът следва да бъде единствено основание за назначаване или следва да се обърне внимание и на личните качества и опит на кандидата. Що се отнася до избора на съдии от група от опитни специалисти, това би могло да породи опасения по отношение на обективността на процедурата за подбор.

В своето Становище № 1 (2001) относно стандартите за независимост на съдебната власт и несменяемостта на съдиите Консултативният съвет на европейските съдии препоръчва „органите, компетентни във всяка държава членка да изработват или консултират по назначенията и повишенията, следва сега да представят, публикуват и приведат в пълно действие обективни критерии с цел осигуряване, че подборът и кариерата на съдиите са по достойнство, с оглед на квалификацията, почтеността, способностите и ефикасността“. Когато това е направено, органите или властите, които отговарят за което и да е назначаване или повишаване, ще бъдат задължени да действат съответно и ще бъде възможно внимателното проучване на приетите критерии и практическия им ефект.“

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 10 и 36-

Отварянето на позицията на съдия за кандидати извън съдебната система (напр. юристи на държавна служба и с частна практика с област на работа, която не е предимно в съдебните процеси) следва да се приветства.

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 49.

Тъй като назначаването на съдиите е жизненоважно за гарантиране на тяхната независимост и безпристрастност, се препоръчва процедурата за назначаване да бъде регламентирана [...] подробно в Конституцията. Трябва да се отдели специално внимание назначаването от изпълнителната власт, както и евентуалното участие на парламента, винаги да се основава на процедура на номиниране, ръководена от независим и неполитически орган. Това е още по-важно, ако функциите за конституционен контрол на съдилищата бъдат увеличени.

CDL-AD(2008)010 Становище относно Конституцията на Финландия, параграф 112

[...] съставът както на Върховния съд, така и на Конституционния съд следва да включва съдии с конкретен опит в областта на правата на човека [...], особено когато се учредява основен орган по съдебна практика по такива въпроси.

CDL(1999)078 Становище относно реформата на съдебната защита на правата на човека във Федерация Босна и Херцеговина, прието от Комисията по време на нейната 41-ва пленарна сесия (Венеция, 10-11 декември 1999 г.), параграф 32.

Назначаването на пенсионирани съдии, когато липсват други кандидати, изглежда несъвместимо с независимостта на съдебната власт, тъй като тези лица не са несменяеми и следователно може да са обект на неправилен натиск.

CDL-AD(2002)015 Становище за Проектозакон за изменения на Закона за съдебната власт на България, параграф 5.к.

В Конституцията липсват разпоредби, които да изискват такова правило за двама кандидати. Би било за предпочитане Висшият съдебен съвет да предлага само един кандидат за всяка свободна позиция. Това по някакъв начин би послужило за решаване на проблема, създаден от разпоредбата в конституцията за избиране на съдии в Народното събрание.

[...] Правилото за двама кандидати обаче носи последствието, че окончателното назначаване остава в ръцете на парламентарното мнозинство.

CDL-AD(2008)007 Становище за Проектозакон за съдиите и организацията на съдилищата на Република Сърбия, параграф 59 и 60.

[...] принципът на непрекъсната верига на демократична легитимност (развит в доктрината на Германия) [...] изисква всеки държавен орган да получава своите правомощия, дори ако това става косвено, от суверенния народ. Такава демократична легитимност би липсвала в едно напълно автономно самоуправление.

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 13

Изглежда все още липсва общо становище относно най-подходящата процедура. За легитимността на раздаването на правосъдие може да е желателно определено участие на демократично избрани органи, като Diet. Управляващият княз обаче не е демократично избран. Неговото участие в процедурата за номиниране, различно от изцяло формалното такова, е проблематично, особено ако това участие има решаващ характер.

Предложеният първи параграф от член 96 предвижда, че никой кандидат не може да бъде препоръчван на Diet за избор без съгласието на управляващия княз. Неговото съществено участие в процедурата за избор би могло да прерасне в неправомерно влияние и би могло да породи съмнения относно обективната независимост и безпристрастност на избрания съдия. [...] Следователно, предложеният член 96 не би осигурил достатъчно зачитане на гаранциите, изложени в член 6 от Европейската конвенция за правата на човека и следователно би могъл да създаде проблеми във връзка със задължението на Лихтенщайн съгласно член 1 от Конвенцията. Тази ситуация не е достатъчно компенсирана от разпоредбата във втория параграф на член 96, че ако даден предложен кандидат не бъде одобрен от Diet, изборът между предложения кандидат и който и да е друг кандидат трябва да бъде извършен чрез референдум, тъй като изборът от хората също не би гарантирал безпристрастността на избрания кандидат.

CDL-AD(2002)032 Становище относно измененията на Конституцията на Лихтенщайн, предложени от княжеското управление на Лихтенщайн, параграф 29-30.

[...] при всички случаи е неразумно да се препоръчва президентът да участва в номинирането на съдии.

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-то пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава B.1.d.

Европейският съд за правата на човека приема, че фактът, че правомощието за назначаване на членове на правораздавателен орган е предоставено на правителството сам по себе си не е достатъчен, за да бъде повод за съмнение относно независимостта и безпристрастността на членовете му (Same срещу Австрия, 22.10.1984 г., № 84 от Серия A от Публикациите на Съда)

CDL-INF(1999)005 Становище относно реформата на съдебната власт в България, параграф 34.

Въпреки че подборът и изпитването/обучението на бъдещите съдии следва да е насочен към произвеждане на лица, пригодни да поемат тежестта и отговорностите на този тип кариера, той не следва да се извършва с неоправдано акцентирание върху приспособяване на новите съдии към същия модел като предишните им колеги, а трябва също да позволява запазването на изискването за основна независимост и честност и демократична интуиция към всеки отделен съдия. Съответно може да е налице причина да се разгледа възможността за контингент от външни лица на този Съвет, като лица, представляващи адвокати, юридическата академична общност или дори изпълнителната и законодателната власт.

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 15.

[...] назначаването на съдии от [парламента] въз основа на предложения от неговия председател е нормална процедура [...].

CDL-INF(1997)006 Становище за проекта за Конституция на автономна република Нахчиван (Република Азербайджан), глава 6, „Независимостта и функционирането на съдебната власт“.

[Назначаването на съдии от парламента е] метод за определяне на състава на съдебната власт, който е силно демократичен, но [...] балансът може да бъде наклонен прекалено силно към законодателната власт.

Това крие своите рискове от гледна точка на независимостта на съдебната власт, тъй като, наред с друго, назначенията в съдебната власт е твърде вероятно с времето да се окажат

обект на партийната политика.

Парламентът несъмнено е много по-погълнат от политическите игри и назначенията на съдии биха могли да доведат до политически сделки в парламента, при които всеки член на парламента от определена област или друга би желал да разполага със собствен съдия. Правото на назначаване следва да остане свързано с държавния глава. Разбира се, президентът също е представител на определена политическа тенденция, но в повечето случаи той/тя ще демонстрира по-висока политическа резервираност и неутралност. Затова изглежда поверяването на правомощието за номиниране на съдии на държавния глава е решение, което деполитизира целия процес на номиниране на съдия до много по-висока степен.

[Назначаването на съдии от парламента е] приемливо съгласно европейските стандарти, може да е налице основание да се обмисли възможността на президента да бъде поверено правомощието да назначава или процесът на назначения в съдебната власт да се организира с подаване на кандидатури от Съдебния съвет до президента на републиката (който също така следва да представлява всички хора) и от председателя [на парламента].

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 21-23, първа фраза от параграф 22, цитирана в CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 11.

Що се отнася до съвместните правомощия на президента и парламента да формират целия съдебен състав и по-специално да избират всички съдии в местните съдилища (окръжни, градски, районни, военни и арбитражни) след одобрение на всеки номиниран от [парламента], Комисията е на мнение, че това политизира прекалено силно процеса на номиниране на съдиите.

CDL-AD(2002)033 Становище за проекта на изменения на Конституцията на Киргизстан, параграф 10.

[При] определяне на парламента като орган, на който е поверена задачата да избира и преизбира съдии, предложените изменения не предоставят гаранции, че изборите няма да са политически пристрастни. Следователно тази разпоредба противоречи на принципите за свободно и демократично управление и на ЕКПЧ.

CDL-AD(2003)019 Становище относно трите проектозакона, предлагащи изменения на Конституцията на Украйна, параграф 40 и 76.

Основната роля в назначенията в съдебната власт следва [...] да бъде предоставена на обективен орган, като Висшия съдебен съвет, предвиден [...] в Конституцията. Следва да се разбира, че предложенията от този орган може да се отхвърлят единствено по изключение. Такова самоограничаване не може да се очаква от избран парламент и затова изглежда е за предпочитане такива назначения да се считат за изключително право на президента. Кандидатурите следва да бъдат изготвяни от Висшия съдебен съвет, а президентът не би трябвало да има възможността да определя кандидат, който не е включен в списъка, подаден от Висшия съдебен съвет.

CDL-AD(2005)023 Становище за разпоредбите относно съдебната власт в Проекта за Конституция на Република Сърбия, параграф 17, към който се отнася CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 14, бележка под линия 6 и съответният текст.

[...] Би било желателно експертен орган, като независим съдебен съвет, да дава становище относно допустимостта или квалификацията на кандидатите за поста на съдия.

CDL-AD(2005)005 Становище относно проектоизмененията на конституцията, свързани с реформата на съдебната власт в Грузия, параграф 30.d.

Съдебният съвет следва да бъде последният орган за всички аспекти от професионалния живот на съдиите по конкретни въпроси, свързани с техния подбор, назначаване, кариера (включително повишаване и прехвърляне), обучение, отстраняване и дисциплинарни мерки, и следва да отговаря за надзора върху обучението на съдиите.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 59.

Избирането на подходяща система за назначения в съдебната власт е едно от основните предизвикателства пред новосъздадените демокрации, където често преобладават опасенията, свързани с независимостта и политическата непристрастност на съдебната власт. Политическото участие в процедурата по назначаване поставя в опасност неутралността на съдебната власт в тези държави, докато в други, по-специално в онези с демократично доказани съдебни системи, тези методи на назначаване се приемат като традиционни и ефективни.

Международните стандарти в тази връзка са повече в полза на широката деполитизация на процеса. Не съществува обаче единен неполитически „модел“ на система на назначаване, който би могъл съвършено да съответства на принципа на разделение на властите и да осигури пълна независимост на съдебната власт.

[...] В някои по-стари демокрации съществуват системи, в които изпълнителната власт има силно влияние върху назначенията в съдебната власт. Тези системи може да работят добре на практика и да позволяват независимост на съдебната власт, защото изпълнителната власт е ограничена от правна култура и традиции, които са се разраствали в продължение на дълъг период от време.

Новите демокрации, обаче, все още не са имали шанса да развият тези традиции, които могат да предотвратят злоупотреба. Поради тази причина поне в новите демокрации са необходими изрични разпоредби в конституцията като гаранция за предотвратяване на политическа злоупотреба от останалите държавни власти при назначаването на съдии.

В Европа методите на назначаване варират в широки граници в различните държави в зависимост от правните им системи. Освен това те могат да се различават и в рамките на една и съща правна система според видовете съдии, които се назначават.

Независимо от своите особености, особеностите на правилата на назначаване могат да бъдат групирани в две основни категории.

В избирателните системи съдиите се избират директно от народа (това е един изключително рядък пример и се среща на ниво кантони в Швейцария) или от парламента [...]. Понякога се счита, че тази система осигурява по-голяма демократична легитимност, но тя може също така да доведе до включване на съдиите в политическата кампания и до политизиране на процеса.

[...] Назначенията на обикновени съдии [за разлика от конституционните съдии] не са подходящ въпрос за гласуване от парламента, защото не може да се изключи опасността от преобладаване на политическите съображения пред обективните достойнства на даден кандидат.

При системата на директно назначаване назначаващият орган може да бъде държавният глава [...]

При оценката на този традиционен метод е необходимо да се направи разграничение между

парламентарните системи, в които президентът (или монархът) има по-формални правомощия, и (полу)президентските системи. При първата система е по-вероятно президентът да се разграничава от партийната политика и следователно неговото или нейното влияние носи по-малко рискове за независимостта на съдебната власт. Това, което има най-голямо значение, е степента, до която държавният глава е свободен да взема решения относно назначаването. Трябва да се гарантира, че основната роля в процеса е предоставена на независим орган – съдебния съвет. Предложенията от този съвет могат да се отхвърлят само по изключение, а президентът не би трябвало да има възможността да определя кандидат, който не е включен в списъка, подаден от него. При условие че президентът е обвързан от предложение, отправено от независим съдебен съвет [...], назначаването от президента не изглежда проблематично.

В някои държави съдиите се назначават от правителството [...]. Може да съществува комбинация от назначаване от държавния глава и назначаване от правителството. [...] Както беше посочено по-горе, този метод може да функционира в система с установени традиции в съдебната система, но въвеждането ѝ в нови демокрации очевидно би породило опасения.

Друг вариант е директно назначаване (а не само предложение), отправено от съдебен съвет.

[...] Директното назначаване на съдии от съдебния съвет определено е валиден модел, при условие че е осигурена независимостта или автономността на съдебния съвет.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 2-9, 12-17.

Венецианската комисия е на мнение, че съдебният съвет следва да има решаващо влияние върху назначаването [...] на съдиите [...].

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 25.

Съществуването на висш съдебен съвет само по себе си не може автоматично да изключи политическите съображения в процеса на назначаване.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 23.

[...] Председателят и заместник-председателят на касационния съд се избират от парламента по предложение на президента, докато останалите членове на съда се избират от събрание без такава намеса от президента. Разликата в отнасянето между членове на един и същ съд не изглежда обоснована [...].

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава B.1.d.

[...] правомощието на президента да назначава председателите на всички съдилища, без каквото и да е участие на Съдебния съвет [...], изглежда проблематично.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 60.

[Формулировката, че] главните съдии в различните съдилища, с изключение на главния съдия на Върховния съд, се [...] избират от [парламента], е проблематична от гледна точка на независимостта на съдебната власт. Избирането на съответния главен съдия от неговите колеги би било за предпочитане.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, под рубрика „Назначаване на съдиите“.

[...] по отношение на назначаването на старши съдии, включването на техните колеги в процеса на назначаване би било в по-голяма степен в съответствие с принципа на независимостта на съдебната власт.

CDL-INF(1998)015 Становища относно конституционния режим на Босна и Херцеговина, глава В.I, параграф 9.

Би било по-благоразумно властта [за предоставяне на по-висши позиции на съдиите] да се предоставя на съдебната система [вместо на президента], за да се отклони всякакъв риск от влияние на изпълнителната власт върху съдиите.

CDL(1999)088 Междинен доклад относно конституционната реформа в Република Молдова, приет от Венецианската комисия по време на нейната 41-ва пленарна сесия (10-11 декември 1999), параграф 26.

Кандидатурите [за съдебни назначения] следва да бъдат изготвяни от Висшия съдебен съвет, а президентът не би трябвало да има възможността да определя кандидат, който не е включен в списъка, подаден от Висшия съдебен съвет. За председателите на съдилищата (с възможно изключение за председателя на Върховния съд) процедурата би следвало да бъде същата.

CDL-AD(2005)023 Становище за разпоредбите относно съдебната власт в Проекта за Конституция на Република Сърбия, параграф 17.

Въпреки че очевидно е уместно въпроси, свързани с обжалвания и процедурата пред различните съдилища, да се решават според различните процесуални кодекси, може да е за предпочитане, според конкретните условия в държава с новосъздадена съдебна система на основата на върховенството на закона, да разполага с един всеобхватен текст, който обхваща всички въпроси, свързани със състава, организацията, дейностите и престижа на съдебната власт.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Предварителни забележки“, параграф

2.2 Несменяемост и отстраняване от длъжност

Всяко възможно подновяване на мандата би могло да повлияе неблагоприятно върху независимостта и безпристрастността на съдиите.

CDL-AD(2002)012 Становище за проекта за преразглеждане на Конституцията на Румъния, параграф 57.

[...] назначенията за определен период от време като правило може да се считат за заплаха за независимостта и безпристрастността на съдиите. В своето Становище относно независимостта на съдебната власт и несменяемостта на съдиите Консултативният съвет на европейските съдии (наричан оттук нататък КСЕС) сочи: „Като цяло, европейската практика е постоянно назначение до законовата пенсионна възраст“.

CDL-AD(2003)019 Становище относно трите проектозакона, предлагащи изменения на Конституцията на Украйна, параграф 39.

Назначенията в съдебната власт следва да бъдат за период от не по-малко от десет години, като съдиите трябва да се пенсионират на 70-годишна възраст. Пожизненото назначаване би дало по-добра гаранция за съдебна [...]. Най-малкото, в случая на общ времеви срок, например от 10 години, за назначаването на съдии в конкретен съд, повторното назначаване за втори мандат следва да бъде изключено.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 105.

Мандатът на съдия във Върховния съд следва да бъде десет години вместо „най-малко“ десет години, както е в момента [...]. В съответствие с европейските стандарти и за да се гарантира независимостта на съдиите, пожизненото назначаване, или по-точно назначаването до пенсионна възраст, би било по-подходящо от подновяеми мандати.

CDL-AD(2005)005 Становище относно проектоизмененията на конституцията, свързани с реформата на съдебната власт в Грузия, параграф 8.

Този член конкретизира възрастовата граница, на която съдиите да спират работа (65 години), като за съдиите от Върховния съд тя е 70 години. Под съмнение е дали най-доброто решение е да се допускат заявления за удължаване на периода на работа извън възрастта, предвидена от закона. Опитът показва, че преобладаващата част от съдиите и прокурорите подават заявления за такова удължаване. Това предоставя известни дискреционни правомощия на Съдебния съвет. Не би ли било по-добре да се възприеме обратният принцип? Тоест, да се увеличи възрастовата граница в закона, в съчетание с гарантираното от закона право за предсрочно пенсиониране.

Тогава законът може да посочи ясни критерии, без да създава още едно право, разширяващо правомощията на Съвета.

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия, параграф 57.

Назначаването на пенсионирани съдии, когато липсват други кандидати, изглежда несъвместимо с независимостта на съдебната власт, тъй като тези лица не са несменяеми и следователно може да са обект на неправомерен натиск.

CDL-AD(2002)015 Становище за Проектозакон за изменения на Закона за съдебната власт на България, параграф 5.к.

Мандатът от пет години за членовете на административния съд [...] е доста кратък. От гледна точка на независимостта, пожизненото назначаване на съдии следва да бъде предпочитано. Вярно е, че до момента Съдът в Страсбург не е открил съпоставими разпоредби относно това дали мандатите са в нарушение на член 6. Колкото по-голямо е влиянието върху процедурата на преизбиране обаче, толкова по-висок е рискът краткият мандат да хвърли сянка върху независимата позиция на съответния съдия. Тук отново фактите, представени пред Европейския съд по правата на човека в Wille срещу Лихтенщайн, решение от 28 октомври 1999 г., показват, че това не е теоретичен въпрос.

CDL-AD(2002)32 Становище относно измененията на Конституцията на Лихтенщайн, предложени от княжеското управление на Лихтенщайн, параграф 31.

Оценката на съдии, прокурори и следователи по време на тригодишния период, преди да станат несменяеми в длъжността си, следва да се ограничава до първоинстанционните съдилища.

CDL-AD(2002)015 Становище за Проектозакон за изменения на Закона за съдебната власт на България, параграф 5.е).

В момента съдиите, прокурорите и разследващите магистрати стават несменяеми след навършена тригодишна служба. Това ще се промени на навършена петгодишна служба, тъй като един съдия и несменяемостта му няма да бъдат функционални, освен ако съдията не е

минал атестация и Висшият съдебен съвет не е решил, че той или тя следва да стане несменяем(а).

Правилото не уточнява условията, при които Висшият съдебен съвет би могъл да отхвърли своето съгласие. Би било препоръчително на този орган да бъдат предложени някои критерии или тест за преценка, за да се ограничи свободната преценка при потвърждаване или отхвърляне на постоянния статут на съответните длъжностни лица. Тези насоки биха могли да се отнасят за разпоредбите, разглеждащи отмяна на постоянния статут, но може да е от полза да се добавят критерии относно оценката на работата на съответните длъжностни лица след временното им назначаване или по време на петгодишния период на служба, необходим, за да отговарят на условията за несменяем статут.

В своето становище от 2002 г. Комисията препоръча оценката на съдии, прокурори и следователи по време на тригодишния период, преди да станат несменяеми в длъжността си, да се ограничава до първоинстанционните съдилища. Това би било от още по-голямо значение, ако периодът, през който съдията следва да бъде оценен, сега се удължи до пет години.

[...] правото на преценка на Висшия съдебен съвет при потвърждаване или отхвърляне на постоянния статут на магистратите следва да бъде ограничено чрез уточняване на критерии [...]. При всички случаи тази процедура следва да бъде ограничена до първоинстанционните съдилища.

CDL-AD(2003)016 Становище относно измененията в конституцията за реформиране на съдебната система в България, параграф 12-14 и 26.

Съгласно този член съдия, който работи съд, който предстои да бъде закрит, може да продължи работа в съд от същия или приблизително същия вид и същата инстанция. Важно е съдията да не бъде назначаван на по-ниска длъжност след закриване на даден съд.

CDL-AD(2008)007 Становище за Проектозакон за съдиите и организацията на съдилищата на Република Сърбия, параграф 23

Назначаването на временни съдии или съдии на изпитателен срок е много трудна област. Скорошно решение на Апелативния съд на Върховния съд на Шотландия (Starr срещу Ruxton, [2000] H.R.L.R 191; вж. също Millar срещу Dickson [2001] H.R.L.R 1401) илюстрира типа трудности, които могат да възникнат. В този случай шотландският съд приема, че гаранцията за процес пред независим правораздавателен орган съгласно член 6.1 от ЕКПЧ не е удовлетворена чрез наказателен процес пред временен шериф, който е назначен за период от една година и е обект на преценка на изпълнителната власт да не го назначи повторно. Делото не отива толкова далече, че да приеме, че временен или несменяем съдия не би могъл при никакви обстоятелства да се счита за независим правораздавателен орган по смисъла на Конвенцията, но определено посочва, най-малкото, че е желателно да се осигури, че на временния съдия е гарантирано постоянно назначение, освен при обстоятелства, които биха аргументирали отстраняването от длъжност в случая на съдия на постоянна длъжност. В противен случай той или тя не може да се счита за напълно независим(а).

[...] въпреки похвалната цел – да се осигурят високи стандарти посредством системата на оценяване, всеизвестно е, че е трудно да се постигне баланс между независимостта на съдиите и системата на оценяване на изпълнението. Ако трябва да избираме между тези две неща, то съдийската независимост е от решаващо значение.

Ако е необходимо да е налице система за оценка, от съществено значение е контролът върху оценката да бъде в ръцете на съдебната, а не на изпълнителната власт. Този критерий изглежда е изпълнен от законодателството на Македония. На второ място, критериите за оценка трябва да бъдат ясно определени. Изглежда, че след като един съдия бъде назначен, ако всичко, доближаващо се до нарушение или некомпетентност, може да бъде основание за

отстраняване, тогава незабавно се създава механизъм за контролиране на съдията и подкопаване на независимостта на съдебната власт. Отказът съдия да бъде назначен за постоянно на поста трябва да е резултат от прилагане на обективни критерии, като се приложат същите процедурни гаранции, както при освобождаване на съдия от служба.

CDL-AD(2005) Становище относно проекта на изменения на конституцията във връзка с реформата на съдебната система в „бивша югославска република Македония“, параграф 23 и 29-30, повторено в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 40-42.

Европейската харта за статута на съдиите гласи следното: „Очевидно, съществуването на изпитателни срокове или изисквания за подновяване е свързано с трудности, ако не и рискове от гледна точка на независимостта и безпристрастността на съответния съдия, който се надява да остане на длъжност или неговият или нейният договор да бъде подновен.“

Всеобщата декларация за независимостта на съдебната власт, приета в Монреал през юни 1983 г. от Световната конференция за независимостта на съдебната власт, гласи: „Назначаването на заместващи съдии и назначаването на съдии за изпитателни срокове е несъвместимо с независимостта на съдебната власт. Когато са налице такива назначения, те трябва поетапно да бъдат отменени.“ Венецианската комисия приема, че определянето на изпитателни срокове може да подкопае независимостта на съдиите, тъй като те могат да се почувстват подложени на натиск да решат дадени дела по определен начин [...].

Това обаче не трябва да се възприема в смисъл, че се изключват всички възможности за временни назначения на съдиите. В страните с относително нови съдебни системи може да съществува практическа необходимост да се провери първо способността на съдията да изпълнява своите функции ефективно, преди да бъде назначен за постоянно. Ако пробните назначения се окажат наложителни, „отказът съдия да бъде назначен за постоянно на поста трябва да е резултат от прилагане на обективни критерии, като се приложат същите процедурни гаранции, както при освобождаване на съдия от служба“.

Основната идея е да се изключат факторите, които биха могли да засегнат независимостта на съдиите: „въпреки похвалната цел – да се осигурят високи стандарти посредством системата на оценяване, всеизвестно е, че е трудно да се постигне баланс между независимостта на съдиите и системата на оценяване на изпълнението. Ако трябва да избираме между тези две неща, то съдийската независимост е от решаващо значение

Трябва също да отбележим, че за да бъде съвместима нуждата от изпитателен срок и оценяване с независимостта на съдиите, някои държави като Австрия са създали система, в която кандидат-съдиите се оценяват по време на изпитателен срок, през който те могат да участват в подготовката на решения, но не могат да постановяват съдебни актове, които са от компетентността на постоянните съдии.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 38-43.

КСЕС [...] подчертава: „когато мандатът е временен или ограничен, органът, който отговаря за обективността и прозрачността на метода на назначаване или повторно назначаване на постоянна съдийска длъжност са от особено значение 8“.

CDL-AD(2003)019 Становище относно трите проектозакона, предлагащи изменения на Конституцията на Украйна, параграф 40.

Според мнението на Комисията няма принципно основание за различно отнасяне към съдиите по отношение на дисциплинарните мерки и отстраняването според това дали са членове на по-висшестоящи или по-низшестоящи съдебни инстанции. Всички съдии следва да се ползват от еднакви гаранции за независимост и еднакъв имунитет при упражняване на техните правораздавателни функции.

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.е.

[...] Президентът [...] може по своя инициатива да освобождава Председателя и членовете на Конституционния съд (дори и тези, назначени от Съвета на Републиката), председателя и членовете на Върховния икономически съд, председателя и членовете на Централния съвет за избори и референдуми, главния прокурор, председателя на Комитета за държавен контрол и председателя и членовете на съвета на Националната банка: дори ако основанията за упражняването на тези привилегии са предвидени от закона (за съжаление те не са определени в Конституцията), е възможно да се твърди, че намесата на президента в сферата на дейност на други държавни органи не би могла да бъде по-силна.

CDL-INF(1996)008 Становище относно измененията и допълненията към Конституцията на Република Беларус, предложени от i: президента на републиката и ii: аграрните и комунистически групи от парламентаристи, параграф 34.

[...] предоставянето на последния на правото да предлага отстраняване на съдии от Върховния съд и от Икономическия съд (член 52, параграф 2) е сериозно изкривяване на принципите на независимост на съдебната власт и на разделението на властите.

CDL-INF(1997)006 Становище за проекта за Конституция на автономна република Нахчиван (Република Азербайджан), глава 6, „Независимостта и функционирането на съдебната власт, ал. 1.

[...] Комисията счита, че Върховният съд не следва да има правомощието да освобождава от длъжност съдиите в кантоналните съдилища, нито кантоналният съд следва да има правомощието да освобождава от длъжност съдиите в общинските съдилища.

CDL-INF(1998)015 Становища относно конституционния режим на Босна и Херцеговина, глава В.I, параграф 9.

[...] правомощието за такава констатация следва по-скоро да бъде поверено на съдебен орган, като Конституционния съд.

[...] Комисията има наблюдението, че решенията относно отстраняването на съдии са оставени на Конституционния съд. Въпреки че на това може да се гледа като на допълнителна гаранция за независимост на съдебната власт, липсата на всякакви мерки за защита срещу такова решение на Конституционния съд може да породи проблеми. Едно по-адекватно решение би било първоначалното решение относно отстраняването на съдия да бъде оставено на Съдебния съвет с възможност отстраненият от длъжност съдия да обжалва пред Конституционния съд.

Допълнително е разгледан въпросът дали би било възможно за Конституционния съд да повдигне служебно въпроса за отстраняване на съдия, когато Съдебният съвет не предприема никакво действие. Докладчиците на Комисията изразиха опасения в тази връзка; по-подходящо е било правото на обжалване пред Конституционния съд да бъде оставено на президента на републиката (най-висшият орган по назначаването) или на министъра на правосъдието.

Комисията вече е удовлетворена, че инициативата за отстраняване на съдия принадлежи на Министъра на правосъдието [...]. Разбира се, остава въпросът относно ролята на Съдебния съвет по тези въпроси.

CDL-INF(2001)017 Доклад на Венецианската комисия относно преразгледаната конституция на Република Армения, параграф 63.

Всяко действие за отстраняване на некомпетентни или корумпирани съдии трябваше да отговори на високите стандарти, зададени от принципа за несменяемост на съдиите, чиято независимост е трябвало да бъде защитена. Беше необходимо всяко такова действие да бъде деполитизирано. Едно от средствата това да се постигне би могло да бъде наличието на малък експертен орган, съставен единствено от съдии, който да дава становище относно капацитета или поведението на съответните съдии преди окончателното решение да се вземе от независим орган.

CDL- AD(2003)012 Меморандум: Реформа на съдебната система в България, параграф 15с).

Съдебният съвет следва да бъде последният орган за всички аспекти от професионалния живот на съдиите по конкретни въпроси, свързани с техния подбор, назначаване, кариера (включително повишаване и прехвърляне), обучение, отстраняване и дисциплинарни мерки, и следва да отговаря за надзора върху обучението на съдиите.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 59.

Принцип I.2.с от Препоръка № R (94) 12 на Комитета на министрите на Съвета на Европа гласи: „Всички решения във връзка с професионалната кариера на съдиите следва да бъдат основани на обективни критерии и подборът и кариерата на съдиите следва да бъде основана на достойнствата, с оглед на квалификациите, почтеността, способностите и ефикасността. Органът, който взема решенията по подбора и кариерата на съдиите, следва да бъде независим от правителството и администрацията.“

[...] С оглед на европейските стандарти, подборът и кариерата на съдиите следва да се „основават на достойнства, като се вземат под внимание квалификациите, честността, способностите и ефикасността“⁹.

[...] Според Становище № 1 (2001) на КЕС „всяко решение, свързано с назначението или кариерата на съдия, следва да бъде основано на обективни критерии и да бъде взето или от независим орган, или да бъде предмет на гаранции, че не е взето извън основата на такива критерии.“

Европейската харта за статута на съдиите, приета в Страсбург през юли 1998 г. (DAJ/DOC(98)23) гласи: „При всяко решение, касаещо подбора, разпределянето, назначаването, професионалното израстване или прекратяване на пълномощията на даден съдия, статутът предвижда участието на орган, който е независим от изпълнителната и от законодателната власт и в който поне половината от заседаващите са съдии, избрани от техните колеги по начин, гарантиращ най-широка представителност на последните.“ Според Обяснителния меморандум на Европейската харта терминът „намеса“ на независим орган означава становище, препоръка или предложение, както и реално решение.

КЕС коментира стандартите, установени от Европейската харта „доколкото тя пледира намесата (в смисъл достатъчно широк, за да включва становище, препоръка или предложение, както и реално решение) на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии“.

[...] Венецианската комисия е на мнение, че съдебният съвет следва да има решаващо влияние върху [...] повишаването на съдиите и (вероятно чрез дисциплинарен състав, създаден в рамките на съвета) върху дисциплинарните мерки срещу тях.

[...] В своето Становище № 1 (2001) относно стандартите за независимост на съдебната власт и несменяемостта на съдиите Консултативният съвет на европейските съдии препоръчва „органите в държавите членки, които отговарят за изработването и консултирането по

назначаването и повишаването, да въведат, публикуват и приведат в действие обективни критерии с цел осигуряване, че подборът и кариерата на съдиите са „по достойнство, с оглед на квалификацията, почтеност, способности и ефикасност“. Когато това е направено, органите или властите, които отговарят за което и да е назначаване или повишаване, ще бъдат задължени да действат съответно и ще бъде възможно внимателното проучване на приетите критерии и практическия им ефект.“

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 4, 10, 18-20, 25, 37.

Присъствието на министъра на правосъдието в Съвета поражда известни опасения по отношение на въпроси, свързани с прехвърляне и дисциплинарни мерки, предприети по отношение на съдии на първо ниво, на апелативно [...]. [...] Препоръчва се министърът на правосъдието да не участва в решения, свързани с прехвърляне на съдии и дисциплинарни мерки срещу съдии, тъй като това би могло да доведе до неуместна намеса от правителството.

CDL-INF(1998)009 Становище относно последните изменения на закона относно основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграф 16, цитирано в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 34.

Въпреки че присъствието на членове на изпълнителната власт в съдебните съвети би могло да породи опасения, свързани с доверието, тази практика е доста честа. [...] Такова присъствие, само по себе си, не изглежда да нарушава независимостта на съвета според становището на Венецианската комисия. Министерството на правосъдието обаче не трябва да участва във всички решения на съвета, например тези, свързани с дисциплинарни мерки.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 33.

Въпреки че очевидно е уместно въпроси, свързани с обжалвания и процедурата пред различните съдилища, да се решават според различните процесуални кодекси, може да е за предпочитане, според конкретните условия в държава с новосъздадена съдебна система на основата на върховенството на закона, да разполага с един всеобхватен текст, който обхваща всички въпроси, свързани със състава, организацията, дейностите и престижа на съдебната власт.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Предварителни забележки“, ал. 3.

Комисията желае да подчертае, че е от съществено значение този конституционен закон да предвиди подробни и прецизни основания за прекратяване на службата на съдии и подробна процедура, която да се спазва, включително възможността съдиите, чийто мандат е прекратен, да търсят преразглеждане на това решение от независим орган. В тази връзка Комисията препраща към принципите, които се съдържат в член 5 и 7 от Европейската харта за статута на съдиите.

CDL-AD(2002)033 Становище за проекта на изменения на Конституцията на Киргизстан, параграф 11.

Този член предвижда подборът, назначаването и освобождаването на съдиите да се определят от закона. [...] В Конституцията трябва да се предвидят гаранции за несменяемостта [на съдиите]. Най-малкото, разпоредбите на Конституцията следва да определят минимални условия, при които даден съдия може да бъде освободен или временно отстранен. Законът също предвижда дисциплинарна отговорност на съдиите, отстраняване от изслушване по дело, предсрочно отстраняване от поста или прехвърляне на друга служба съгласно закона. Отново изглежда нежелателно редовното право да предвижда такива въпроси без насоки от Конституцията.

Законът урежда също [...] прехвърлянето [...]. Отново [трябва да се каже, че] не е желателно редовното право да предвижда такива въпроси без насоки от Конституцията.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 105.

Разпоредбата, че съдия може да бъде отстранен заради систематично неизпълнение на официални задължения изглежда като разпоредба, която не е неуместна. Неизпълнението на официалните задължения трябва да бъде резултат от доброволен избор на съответното лице, а не в резултат от негови или нейни здравословни проблеми. Възниква въпросът дали хипотезата е изпълнена само ако лицето фактически не изпълнява задълженията си поради това, че отсъства от работното си място или не действа по описа? Или, също така, възможно ли е отстраняване от длъжност, ако неговото (нейното) поведение не съответства на правилата относно професионалните стандарти за честност, прецизност и коректност. Последният случай би могъл да бъде обхванат от последната част от изречението („извършва дейности, които подкопават името на съдебната власт“), но не е ясно дали тази последна разпоредба разглежда професионалните аспекти от живота на съответното лице или социалните аспекти от неговия или нейния живот. И в двата случая ще е необходима огромна яснота и прецизиране, за да се избегне очевидното двусмислие. Тази разпоредба следва или да бъде премахната, или да бъде направена по-конкретна, за да се посочи ясно какъв вид поведение предвижда тя.

CDL-AD(2003) Становище относно измененията в конституцията за реформиране на съдебната система в България, параграф 16.

Може да се отбележи, че текстът на проектоизмененията на конституцията не предвижда право за отстраняване на съдия или друго длъжностно лице заради неспособност, отказ или неизпълнение на функциите му, нито предвижда механизъм за определяне на този въпрос.

CDL-AD(2005)005 Становище относно проектоизмененията на конституцията, свързани с реформата на съдебната власт в Грузия, параграф 10.

Във всеки случай, предвид че [съдиите от местните съдилища] се назначават само за седем години [...], Комисията е на мнение, че съответното конституционно право следва да зададе обективни критерии за повторното им назначаване, за да се гарантира тяхната независимост.

CDL-AD(2002)033 Становище за проекта на изменения на Конституцията на Киргизстан, параграф 10.

правото на преценка на Висшия съдебен съвет при потвърждаване или отхвърляне на постоянния статут на магистратите следва да бъде ограничено чрез [...] критерии за това решение още на конституционно равнище.

CDL-AD(2003)016 Становище относно измененията в конституцията за реформиране на съдебната система в България, параграф 26.

Би било уместно да се конкретизира срокът на служба на председателите [различните съдилища в конституцията].

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 105.

По отношение на доста въпроси, свързани със статута на военните съдии, по-специално тяхното отстраняване, проектозаконът препраща към Закона за военната повинност и

военната служба. Комисията може само да изрази надежда, че този закон съдържа достатъчно гаранции да осигури независимостта и безпристрастността на военните съдии в съответствие с изискванията, разработени в съдебната практика на Европейския съд по правата на човека.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона за съдебната система на Украйна, „Предварителни забележки“, „Военните съдилища“, ал. 4.

2.4.2.3 Процедура на назначаване

Принцип I.2.c от Препоръка № R (94) 12 на Комитета на министрите на Съвета на Европа гласи: „[...] За да съхрани независимостта си [на органа, който взема решенията по подбора и кариерата на съдиите], разпоредби следва да гарантират, че членовете му са избрани от съдебната власт си [...].“

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 4

Европейската харта за статута на съдиите, приета в Страсбург през юли 1998 г. (DAJ/DOC(98)23) гласи: „При всяко решение, касаещо подбора, разпределянето, назначаването, професионалното израстване или прекратяване на пълномощията на даден съдия, статутът предвижда участието на орган, който е независим от изпълнителната и от законодателната власт и в който поне половината от заседаващите са съдии, избрани от техните колеги по начин, гарантиращ най-широка представителност на последните.“ [...]

КЕСС коментира стандартите, установени от Европейската харта „доколкото тя пледира [...] на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии“.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 19-20.

Комисията приветства предложението [...] за Съдебен съвет със състав от девет съдии от общо дванадесет членове, избрани от техните колеги. [...]

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 57.

[...] в система, ръководена от демократични принципи, изглежда разумно Съдебният съвет да бъде свързан с представяването на волята на хората, изразена чрез парламента.
[...] Като цяло изглежда законосъобразно парламента да играе важна роля в определянето на членовете на [Съдебния] съвет.

CDL-INF(1998)009 Становище относно последните изменения на закона относно основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграф 9 и 19, параграф 9 цитиран в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 31.

Венецианската комисия не счита, че може да е налице, само по себе си, възражение срещу избирането на значителна част от Висшия съдебен съвет от парламента.

CDL-INF(1999)005 Становище относно реформата на съдебната власт в България, параграф 29.

На Народното събрание не трябва да се предоставя възможност за реален избор на кандидати, а „упълномощените номиниращи лица“ следва да предлагат само по един кандидат на свободна позиция. По този начин Народното събрание ще има право на вето. Това изглежда е единственото решение, което би избегнало вземането под внимание на политически съображения при номинирането на членовете на Съвета.

CDL-AD(2008)006 Становище за Проектозакон за Висшия съдебен съвет на Република Сърбия, параграф 48

Що се отнася до този орган, Венецианската комисия повтаря своите наблюдения относно двете пречки, които следва да се избягват: корпоративизъм и политизация (CDL-AD (2002) 12, параграф 63 и сл.).

[...] политизацията може да бъде избегната, ако от парламента се изисква само да потвърждава назначенията, извършени от съдиите.

CDL-AD(2002)021 Допълнително становище относно ревизирането на Конституцията на Румъния, параграф 21-22.

[Комисията] счита обаче, че членовете, които не са съдии, следва по-скоро да се избират от парламента вместо от президента на републиката.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 57.

Следователно трябва да се намери решение, така че опозицията също да има известно влияние върху състава на Съвета. Една от възможностите би могла да бъде да е необходимо мнозинство от две трети (както в Испания) или от три четвърти за избора на членове от парламента, а друга възможност е да се предвиди един от двамата членове юристи да се определят от опозицията в парламента. При всички случаи трябва да се осигури наличието на членове, номинирани от опозицията, но избрани от парламента, като същевременно се предприемат процедурни гаранции срещу риска от ситуации на безизходица.

CDL-INF(1998)009 Становище относно последните изменения на закона относно основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграф 19.

[...] съществена част или мнозинството от членовете на Съдебния съвет следва да се избират от самата съдебна власт. За да се осигури демократична легитимност на Съдебния съвет, останалите членове следва да се избират от парламента сред лица с подходяща квалификация в областта на правото, като се вземат под внимание възможните конфликти на интереси.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 29.

Не е необходимо да се създава избирателен регистър или директория за съдиите, на които е разрешено да гласуват при изборите за Съвет. Трудно е да се разбере как един председател на съда би пренебрегнал колега при разпределянето на избирателните бюлетини или как лице, което не е съдия, би могло да получи такава бюлетина.

CDL-AD(2008)006 Становище за Проектозакон за Висшия съдебен съвет на Република Сърбия, параграф 51

Съставът на Висшия съдебен съвет трябва да бъде деполитизиран чрез предвиждане на квалифицирано мнозинство за избора на членовете му.

CDL-AD(2002)015 Становище за Проектозакон за изменения на Закона за съдебната власт на България, параграф 5.d), има също препратки в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 32, бележка 18

Делегацията повтори предложението на Комисията парламентарната квота на Съвета да се избира с квалифицирано мнозинство. Това би гарантирало, че тази квота ще отразява разпределението на политическите сили в парламента и ефективно ще направи невъзможно

мнозинството в парламента да запълни всички позиции със собствените си кандидати, какъвто беше случаят в миналото.

CDL- AD(2003)012 Меморандум: Реформа на съдебната система в България, параграф 15е).

Една от основните препоръки на Венецианската комисия от 1999 г. насам – деполитизирането на Висшия съдебен съвет чрез предвиждане на квалифицирано мнозинство за избора на парламентарната квота в него – можеше обаче да е възможна дори и в контекста на настоящите изменения.

CDL-AD(2003)016 Становище относно измененията в конституцията за реформиране на съдебната система в България, параграф 25.

Венецианската комисия [...] силно подкрепя деполитизирането на тези органи чрез предвиждане на квалифицирано мнозинство за избора на парламентарната квота в него. Това би гарантирало, че правителственото мнозинство няма да може да попълва свободните позиции със свои последователи. Трябва да се търси компромис с опозицията, което е вероятно да доведе до балансиран и професионален състав.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 32.

Съветниците, които не са членове по право, могат да бъдат избирани за срок от пет години без възможност за преизбиране. Изключването на непосредствено преизбиране има за цел да увеличи гаранциите за независимост на [...] членовете [на Висшия съдебен съвет].

Тъй като липсва градация в смяната на членовете на Съвета, избраните членове ще приключват мандатите си едновременно. Така съставът на Съвета ще се променя почти изцяло, с изключение на членовете по право. Така влиянието на членовете по право в Съвета би могло да бъде ненужно засилено. В допълнение, сериозната липса на приемственост в работата на Съвета може да доведе, поради факта, че новите членове ще трябва да се запознаят със задачите на Съвета и преходът от един състав към друг би довел до изоставянето или забравянето на определени инициативи, предприети от предишните съветници.

Предвид решаващата им роля при назначаването на съдии, съставът на Висшия [съдебен] съвет, както и неговото назначаване или избиране, следва да бъдат дефинирани в Конституцията.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 102.

Един подходящ метод за гарантиране на независимостта на съдебната власт е създаването на съдебен съвет, който трябва да е обезпечен с конституционни гаранции за своя състав [...].

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 48.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, ЧАСТ I: НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г., CDL-AD(2010)004

IV. Изводи

82. За да се осигури вътрешна и външна независимост на съдебната власт, държавите трябва да спазват следните стандарти:

2. Всички решения във връзка с професионалната кариера на съдиите следва да бъдат основани на достойнствата, с прилагане на обективни критерии в рамките на закона.

ПРЕПОРЪКИ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Прозрачен и независим избор на председатели на съда

16. Изборът на председатели на съда трябва да бъде прозрачен, Свободните позиции за поста председател на съд се публикуват. За тях могат да кандидатстват всички съдии с необходимото старшинство/опит. Органът, компетентен да избира, може да интервюира кандидатите. Добър вариант е съдиите от определен съд да избират председателя на съда. В случай на назначаване от изпълнителната власт, консултативен орган, като Съдебният съвет или Комисията по квалификация, като вземат под внимание гледните точки на местния състав, следва да има право да отправя препоръка, която изпълнителната власт може да отхвърли само с мотивирано решение. В този случай консултативният орган може да препоръча различен кандидат. В допълнение, за да се предотврати прекомерното влияние на изпълнителната власт, консултативният орган следва да е в състояние да отмени ветото на изпълнителната власт чрез гласуване с квалифицирано мнозинство.

Многообразие на лицата с достъп до съдийската професия

17. Достъп до съдийската професия следва да бъде осигуряван не само на млади юристи със специална квалификация, но и на юристи със значителен опит в юридическата професия (т.е. чрез навлизане в съдебната система в средата на кариерата). Степента, до която придобитият опит в съответната професия може да направи кандидатите допустими за постове в съдебната система, трябва да е обект на внимателна оценка.

Подобряване на юридическото образование

18. Достъпът до съдебната професия следва да бъде ограничен до кандидатите с висше юридическо образование. Учебната програма на университетите трябва да обръща повече внимание на обучението в аналитични умения. Следва да се интегрират елементи, като изучаване на казуси, практически опит, юридически лаборатории и симулации на съдебни процеси. Държавните и частните висши учебни заведения, включително програмите за дистанционно обучение, следва да гарантират едно и също ниво на образование. Външната оценка на учебните планове на висшите учебни заведения може да допринесе положително за подобряването им.

ПРИМЕРЕН ЕТИЧЕН КОДЕКС ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ НА СДРУЖЕНИЕТО НА АМЕРИКАНСКИТЕ АДВОКАТСКИ КОЛЕГИИ (АВА) (ИЗДАНИЕ ОТ 2011 Г.), прието от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии на 7 август 1990 г., изм. на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 2

Правило 2.13: Административни назначения

(А) При извършването на административни назначения, съдията:

- (1) упражнява правото на назначаване безпристрастно* и въз основа на достойнствата, като
- (2) избягва непотизма, фаворизацията и ненужните назначения.

(В) Съдията няма право да назначава юрист на длъжност, ако на съдията му е известно*, че юристът или съпругът(ата) или партньорът на семейни начала на юриста* е допринесъл с над \$ [въведете сума] в последните [въведете брой] година(и) за изборителната кампания на съдията, или ако научи за такъв принос* чрез своевременно предложение от партия или друго лице, което има интерес по въпроса, освен ако:

- (1) позицията не е по същество неплатена;
- (2) юристът е избран на ротационен принцип от списък с квалифицирани юристи на разположение, съставен без оглед на техните приноси към политически партии; или
- (3) съдията или друг председателстващ или административен съдия открие със сигурност, че никой друг юрист няма желание, компетентност или възможност да приеме позицията.

(С) Съдията няма право да одобрява възнаграждение на назначените лица извън

справедливата стойност на предоставените услуги.

КАНОН 4

Правило 4.3: Дейности на кандидатите за съдебна длъжност, обект на назначение Кандидат за назначаване на съдебна длъжност може да:

(А) комуникира с назначаващия или утвърждаващия орган, включително с всяка комисия за подбор, скрининг или номиниране или друга подобна агенция; и

(В) търси одобрение за назначаване от всяко лице или организация, различни от привърженическа политическа организация.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

44. Решенията относно подбора и кариерата на съдиите следва да се основават на обективни критерии, предварително определени от закона или от компетентните органи. Тези решения следва да се основават на достойнства, като се вземат под внимание квалификациите, уменията и капацитетът, необходими за вземане на решения по случаи, чрез прилагане на правото и същевременно зачитане на човешкото достойнство.

45. Не трябва да има дискриминация срещу съдии или кандидати за съдебна служба на каквито и да е основания, като пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, връзка с национално малцинство, собственост, увреждане, рождение, сексуална ориентация или друг статут. Изискването съдията или кандидатът за съдебна длъжност да е гражданин на съответната държава не следва да се счита за дискриминационно.

РЪКОВОДСТВО С РЕСУРСИ ОТНОСНО УКРЕПВАНЕТО НА СЪБЛЮДАВАНЕТО НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, UNODC, 2011

I. ПОДБОР, ПРОФЕСИОНАЛНА ОЦЕНКА И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

8. Заключение и препоръки

- Когато подборът се осъществява чрез назначаване от номинирани лица, процедурата за решаване на номинациите и назначенията следва да бъде напълно прозрачна, за да гарантира както професионалните квалификации, така и неполитическия характер на избора.
- В случай че съдиите се избират, изборите трябва да бъдат подготвени чрез събиране на достатъчно информация за всички кандидати относно тяхното професионално поведение, за да се гарантира, че изборите няма да бъдат с изцяло политически характер.
- Следва да се предприемат мерки в процеса на подбор, за да бъде съдебният състав представителен на социалната структура на държавата и за да се избегне дискриминация на основата на раса или пол.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДЪБЛИН ЗА СТАНДАРТИТЕ ЗА ПОДБОРА И НАЗНАЧАВАНЕТО НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ЕМСС), 2012 г.

I. Показатели на минимални стандарти относно подбора, избора, назначаването и (когато е приложимо) повишаването на членовете на съдебната власт

1. Назначенията в съдебната власт следва да се основават само на достойнствата и способностите. Необходимо е да е налице ясно дефиниран и публикуван набор от компетентности за подбор, според които трябва да се оценят кандидатите за съдебни постове на всички етапи на процеса на назначаване.

2. Компетентностите за подбор следва да включват интелектуални и личностни умения с високо качество, както и надлежна работна етика и способност на кандидатите да се изразяват.

3. Интелектуалните изисквания следва да включват адекватни културни и юридически познания, аналитични способности и способност за независимо вземане на решения.

4. Трябва да са налице личностни умения с високо равнище, като способност за поемане на отговорност при изпълнение на задълженията, както и качества, като самообладание, независимост, убедителност, чувствителност, общителност, честност, хладнокръвие и способност за сътрудничество.

7. Въпреки че подборът на съдиите трябва винаги да се основава на достойнства, всяко лице, назначено на съдебна длъжност, трябва да е с добър характер, като кандидатите за съдебна длъжност не трябва да имат криминално съдебно минало, освен ако не е свързано с дребни нарушения, извършени преди повече от определен брой години.

8. Трябва да се насърчава многообразието сред диапазона от лица, сред които да се извърши подбора за назначаване, като се избягва всякакъв вид дискриминация, въпреки че това *само по себе си* не означава непременно определяне на квоти, с допълнението, че всеки опит за постигане на многообразие в подбора и назначаването на съдиите не трябва да бъде за сметка на основните критерии за достойнства.

12. Когато повишаването на членове на съдебната власт се основава на периодичните оценки на професионалните резултати, процесът на оценка трябва да се извършва съгласно същите критерии и със същите гаранции, като тези, предвидени за първоначалния процес на подбор и назначаване (т.е. той трябва да бъде независим, справедлив, открит и прозрачен и въз основа на достойнства и способности), и трябва да се основава на миналата работа на съдията.

II. Показатели на минимални стандарти във връзка с компетентният орган да взема решения относно подбора, избора, назначаването и (когато е приложимо) повишаването на членовете на съдебната власт

9. Органът, отговарящ за подбора и назначаването в съдебната власт, трябва да води достатъчно записи спрямо всеки кандидат, за да гарантира наличието на проверим независим, открит, справедлив и прозрачен процес и за да гарантира ефективността на процеса на индивидуални обжалвания или оспорване, на който има право всеки неуспешен кандидат, ако той или тя смята, че към него/нея е било налице несправедливо отношение по време на процеса на назначаване.

10. Органът, отговарящ за подбора и назначаването в съдебната власт, трябва да гарантира ефективността на процеса на индивидуални обжалвания или оспорване, на който има право всеки неуспешен кандидат, ако той или тя смята, че към него/нея е било налице несправедливо отношение по време на процеса на назначаване.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПЕРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА

НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

4.4.Повишаването на съдии в длъжност следва да се основава на обективни фактори, по-конкретно на техните достойнства, честност и опит.

4.5. Назначенията и повишаванията в длъжност в съдебната власт се основават на прозрачност на процедурите и стандартите и на професионалните квалификации, честност, способности и ефикасност.

ДОКЛАД НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СЪДИИ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2013 г.

Препоръка относно номинирането на съдии

- Всяка държава разполага с обективни критерии, за да осигури избирането на най-квалифицираните съдии.

- Прилагане на процес, който трябва да бъде прозрачен.

- В общия случай номинациите в съдебната власт следва да се извършват от независим орган, чийто състав се състои предимно от съдии, като номинациите следва да се основават на обективни критерии.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Назначаване на съдии

12. За да може съдебната власт да постига целите си и да изпълнява функциите си, от съществено значение е съдиите да бъдат избирани по достойнства, въз основа на доказана компетентност, честност и независимост.

13. Методът на назначаване на съдиите трябва да бъде такъв, че да гарантира назначаването на лица, които са най-добре квалифицирани да заемат съдебна длъжност. Той трябва да предвижда гаранции срещу вземане под внимание на неправомерни влияния, за да се назначават единствено лица, които притежават необходимата компетентност, честност и независимост.

14. При подбора на съдиите не трябва да има дискриминация срещу дадено лице на основата на раса, цвят на кожата, пол, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, семейно положение, сексуална ориентация, собственост, рождение или статут, с изключение на това, че изискването кандидатът за съдебна длъжност да е гражданин на съответната държава, не следва да се счита за дискриминационно.

15. Повишаването на съдиите в длъжност трябва да се основава на обективна оценка на фактори, като компетентност, честност, независимост и опит.

16. Процесът за подбор, назначаване и повишаване на съдии трябва да бъде прозрачен. За да се осигури прозрачността на процеса на подбор, законът следва ясно да дефинира процедурите и обективните критерии за подбор на съдиите.

СТАНОВИЩЕ № 19 (2016) ОТНОСНО РОЛЯТА НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА, Консултативен съвет на европейските съдии, Съвет на Европа, 2016 г.

7. Минималната квалификация за заемане на длъжността председател на съд е кандидатът

да има всички необходими квалификации и опит за назначаване на съдебна длъжност в този съд. Квалификациите за назначаване на длъжността председател на съд трябва да отразяват функциите и задачите, които той ще трябва да изпълнява.

8. КЕСС счита, че процедурите за назначаване на председатели на съдилища трябва да следват същия път, както тези за подбора и назначаването на съдии в съответствие със стандартите, установени в Препоръка CM/Rec(2010)12 и предишни становища на КЕСС. Съдиите от въпросния съд могат да бъдат включени в процеса на подбор и назначаване на председатели на съдилища. Това може да бъде под формата на задължителен или съвещателен глас.

13. Процедурите за избор/подбор на председатели на върховни съдилища трябва да бъдат определени от закона и да се основават на достойнства, като всяка възможност за политическо влияние трябва да бъде формално изключена.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТ ЛИЛОНГВЕ ОТНОСНО ПОДБОРА И НАЗНАЧАВАНЕТО НА СЪДЕБНИ СЛУЖИТЕЛИ, приети на Конференцията на форума и годишно общо събрание на главните съдии от Южна Африка, Лилонгве, 30 октомври 2018 г.

Основни принципи за подбор и назначаване на съдебни служители:

- i) Принципът на прозрачност трябва да присъства на всеки етап от процеса на подбор и назначаване.
- ii) Органът по подбор и назначаване трябва да бъде независим и безпристрастен.
- iii) Процесът на подбор и назначаване на съдебни служители трябва да бъде справедлив.
- iv) Назначените съдебни служители трябва да надминават минималните стандарти за компетентност, добросъвестност и етика. v) Назначенията на кандидати трябва да се извършват според достойнствата.
- vi) Процесът на назначаване трябва да осигурява ангажиране на заинтересованите страни на всички приложими етапи от процеса.
- vii) Обективните критерии за подбор на съдебни служители трябва да бъдат предварително зададени от органа по подбор и назначаване, публично обявени, като те не трябва да се изменят по време на този процес.
- viii) Съдебната скамейка трябва да отразява многообразието в обществото във всяко отношение, като органите по подбор и назначаване може активно да поставят като приоритет подбора на отговарящи на изискванията кандидати, които увеличават многообразието на съдебната скамейка.
- ix) Кандидатите трябва да се избират в съответствие с последователен и прозрачен процес.
- x) Предварителният подбор на кандидати следва да бъде достоверен, справедлив и прозрачен.
- xi) Кандидатите, избрани за интервю, следва да бъдат проверявани и да бъдат поканени заинтересованите страни, които да коментират пригодността на кандидатите за назначение преди интервюирането им.
- xii) Трябва да се провеждат интервюта за подбор на кандидатите за назначаване на съдебна длъжност.

xiii) Окончателният подбор (решение) за препоръка за назначение следва да бъде справедлив и основан на определяне на пригодността на кандидата за назначаване спрямо зададените критерии за това назначение.

xiv) Официалното назначаване следва да се извършва съгласно конституцията и закона.

xv) Следва да се предвиди съдебните служители да заемат поста си своевременно след назначаването им.

Насоки за подбор и назначаване на съдебни служители

3.1 Обща рамка

3.1.1. Прозрачност

Принцип (i): Принципът на прозрачност трябва да присъства на всеки етап от процеса на подбор и назначаване.

Насока: Трябва да се водят подходящи записи на всеки етап от процеса от органа по подбор и назначаване, които трябва да са на разположение на заинтересованите страни.

Прозрачността е принцип, който трябва да се насърчава през целия процес на подбор и назначаване, за да се увеличи почтеността на процеса. Доколкото е възможно, процесите, които насърчават водене на записи и прозрачност, следва да бъдат предпочитани при разработването на законодателството, политиките и практиките.

Прозрачността като принцип трябва да присъства на всички нива от процеса на подбор и назначаване:

a) Обществеността следва да е уведомена за лицата и органите, участващи в различните етапи на процеса;

b) Свободните позиции трябва да се обявяват широко, като на кандидатите се предоставя достатъчен срок за номиниране, препоръчване или подаване на документи. Тази процедура следва надеждно да отчита постигането на съществени предмети и цели на процеса на подбор и назначаване, а не да взема под внимание административните и процедурните технически подробности.

c) Критериите за процеса на назначаване, предварителен подбор, подбор и вземане на решение трябва да са предварително зададени и обществено достъпни. Те не трябва да се изменят по време на процеса на подбор.

d) При спазване на националното законодателство, всички записи, генерирани от процеса, трябва да бъдат документирани и водени от органа по подбор и назначаване и трябва да бъдат на разположение на заинтересованите страни.

e) Номинирането на лица, назначаването и заемането на поста от съдебен служител трябва да се публикува, за да се гарантира почтеността на процеса.

3.1.2. Независимост на органа по подбор и назначаване.

Принцип (ii): Органът по подбор и назначаване трябва да бъде независим и безпристрастен.

Насока: Върховният съдия представлява съдебната власт по отношение на правомощието за подбор и назначаване.

Органът по подбор и назначаване трябва да бъде независим и безпристрастен и да не е обект на ръководството или контрола на което и да е лице, орган или организация. Върховният съдия трябва да бъде представен в този орган, като най-добрата практика е широко

ангажиране на широк кръг от представители. Международните инструменти за най-добри практики препоръчват орган по подбор и назначаване с широко участие, състоящ се от около 33% съдебни служители, както и представители на юридическата професия, преподаватели по право и неспециалисти.

За да се осигури справедливостта на администрирането на процеса, може да е необходимо отделяне на администрацията на органа по подбор и назначаване от всякакви фактори, които биха могли да повлияят на почтеността на процеса. Най-добрата практика може да е да се осигури администрацията да бъде в отделни кабинети или помещения от други структури на съдебната власт или който и да е друг държавен орган.

3.1.3. Справедливост

Принцип (iii): Процесът на подбор и назначаване на съдебни служители трябва да бъде справедлив.

Трябва да е налице справедливост на всички равнища на процеса по подбор и назначаване, включително мерки, предназначени да предпазват от злоупотреба с правото на преценка, произволна намеса и несъзнателна пристрастност. Трябва да е налице по същество равно отношение спрямо кандидати със сходни позиции.

3.1.4. Назначаване въз основа на достойнства

Принцип (iv): Назначените съдебни служители трябва да надминават минималните стандарти за компетентност, добросъвестност и етика.

Принцип (v): Назначенията на кандидати трябва да се извършват според достойнствата.

Назначенията трябва да се извършват най-вече според достойнствата. Налице е първостепенна необходимост да се гарантира, че назначените съдебни служители надминават минималните стандарти за компетентност, добросъвестност и етика чрез строги процеси на интервюиране и проверка, за да се гарантира ефективно и справедливо вземане на решения и почтеност на съдебната власт. Назначенията въз основа на достойнствата увеличават общественото доверие в съдебната власт.

Старшинството на съдебната скамейка може да е приложим критерий за целите на приемственост и повишаване в длъжност в съдебна та власт, но не трябва да е равносилно на автоматично повишаване.

Професионалните резултати на кандидата може да са решаващ елемент от оценката на допустимостта за назначаване или повишаване.

3.1.5. Ангажиране на заинтересованите страни

Принцип (vi): Процесът на назначаване трябва да осигурява ангажиране на заинтересованите страни на всички приложими етапи от процеса. За да се гарантира законосъобразността и отчетността на процеса трябва да се търси съдържателно ангажиране и участие от всички приложими заинтересовани страни във всички приложими етапи на процеса.

3.2. Критерии

Принцип (vii): Обективните критерии за подбор на съдебни служители трябва да бъдат предварително зададени от органа по подбор и назначаване, публично обявени, като те не трябва да се изменят по време на този избрани процес.

Насока: За да подлежат на назначаване, съдебните служители трябва да покриват следните минимални изисквания:

(a) да притежават призната образователна степен по право;

- (b) да притежават следдипломен професионален опит на съответното ниво;
- (c) да бъдат квалифицирани и надеждни лица;
- (d) да бъдат компетентни да изпълняват функциите на съдебен служител;
- (e) да притежават добри умения за писмена и устна комуникация;
- (f) да са способни добросъвестно да постановяват мотивирани решения;
- (g) да не са осъждани за криминални престъпления, различни от леки нарушения;
- (h) след назначаване да не са текущо свързани с политическа сила.

Принцип (viii): Съдебната скамейка трябва да отразява многообразието в обществото във всяко отношение, като органите по подбор и назначаване може активно да поставят като приоритет подбора на отговарящи на изискванията кандидати, които увеличават многообразието на съдебната скамейка.

Принципите на справедливост и прозрачност се подкрепят от публикуването на критериите за подбор на съдебни служители. Тези критерии трябва да бъдат предварително зададени от органа по подбор и назначаване, публикувани при откриване на процеса на подбор, и не трябва да се изменят по време на процеса, в съответствие с принципа за върховенство на закона. Установените критерии действат като насоки за кандидатите и осигуряват обективни стандарти за обвързване на действията на органа по подбор и назначаване.

3.2.1. Минимални изисквания

Критериите трябва да обхващат минималните изисквания, на които се очаква да отговарят кандидатите, и трябва да включват:

- a) академична квалификация, включително призната образователна степен по право като минимум;
- b) конкретно минимално равнище на следдипломен професионален опит;
- c) етични стандарти (за квалификация и надеждност);
- d) компетентност да изпълняват функциите на съдебен служител, включително подходящи личностни умения, адекватни културни и правни познания и аналитични способности;
- e) добри умения за писмена и устна комуникация; и
- f) способност за вземане на мотивирани решения по добросъвестен начин.

3.2.2. Стандарти за квалификация и надеждност

Кандидатите трябва да са квалифицирани и надеждни лица, за да заемат съдебна длъжност. Изискването за квалифицираност и надеждност следва да отчита способността за отстояване на разпоредбите на приложимата Конституция и Етичен кодекс на съдебната власт. Това се ръководи от изискванията на Принципите на поведение на съдиите от Бангалор.

Непосредствено след назначаване кандидатите следва да се откажат от всички свои интереси и участия, които биха могли да попречат на способността им да изпълняват съдебните си задължения. Като минимално изискване назначените кандидати не трябва да заемат политическа длъжност или да имат активна политическа принадлежност или членство.

В съответствие с националното законодателство, кандидатите не трябва да са осъждани за криминални деяния, с изключение на дребни нарушения.

3.2.3. Многообразие

При назначаване на кандидати органът по подбор и назначаване трябва да гарантира, че съдебната скамейка отразява многообразието в обществото във всяко отношение, като активно поставя като приоритет подбора на отговарящи на изискванията кандидати, които увеличават многообразието на съдебната скамейка.

Подходящите основания включват:

- a) многообразие на академичните, личностните, социалните и професионалните качества;
- b) пол;
- c) раса;
- d) култура;
- e) етническа принадлежност;
- f) увреждане;
- g) географско и регионално представителство;
- h) религия;
- i) език; и
- j) хора, които са работили с такива групи и следователно са запознати със специфичните проблеми или предизвикателства на тези групи.

Може да се обърне внимание на многообразието от възрастови групи на съдебната скамейка, за да се осигури приемственост и постепенно пенсиониране.

3.3. Избиране на кандидати

Принцип (ix): Кандидатите трябва да се избират в съответствие с последователен и прозрачен процес.

Насока (1): Кандидатите за назначаване може да се избират чрез заявления, номинации, предложения, директно търсене или покана за изразяване на интерес и кандидатстване.

Насока (2): Независимо от начина на избиране на кандидати, в процеса на подбор и назначаване те не трябва да се разграничават, след като имената им бъдат избрани.

Органът по подбор и назначаване може да избере да избира кандидатите чрез покани за кандидатстване или номиниране или като поканва директно определени кандидати или класове от кандидати да подадат документи. Това може да става например с цел конкретно адресиране на липсите по отношение на многообразието.

Това трябва да се случва чрез стандартизиран и прозрачен процес. Когато се приемат номинации, стандартизиран процес трябва да защитава срещу намеса в независимостта на кандидатите. Независимо от начина на избиране на кандидатите, те трябва да подлежат на един и същ процес и да попълват една и съща документация.

Необходимата документация трябва да включва автобиография и да съдържа достатъчно данни по следните въпроси:

- a) здравословно състояние;
- b) публикации;
- c) трудов стаж;
- d) служебни интереси;
- e) предишна политическа свързаност, включително членство в политически партии;

f) потенциални конфликти на интерес; и

g) оповестяване на всяка информация, която, ако бъде установена след назначаване, може да доведе до проблеми за съдебната власт или да наруши авторитета на съдебната власт.

Органът по подбор и назначаване води записи за всички кандидати, като те трябва да бъдат общодостъпни.

3.4. Предварителен подбор

Принцип (x): Предварителният подбор на кандидати следва да бъде достоверен, справедлив и прозрачен.

Насока (1): Трябва да бъдат разработени обективни критерии, които да ръководят процеса на предварителен подбор на кандидати, подходящи за назначаване.

Насока (2): Тези критерии трябва да бъдат съгласувани и публикувани преди процеса на предварителен подбор.

Насока (3): Органът, отговорен за предварителния подбор, трябва да бъде известен на заинтересованите страни и кандидатите.

Органът по подбор и назначаване трябва да разработи насоки, за да може да направи предварителен подбор на кандидатите, които могат да бъдат назначени и отговарят на минималните критерии за наличните позиции.

Критериите за предварителен подбор, включително как и от кого се извършва предварителният подбор, трябва да бъдат известни преди набирането на кандидати.

Органът по подбор и назначаване трябва да гарантира предварителен подбор на достатъчен брой кандидати, за да гарантира съдържателен процес на назначаване.

Органът по подбор и назначаване може да реши да оповести публично имената на преминалите предварителния подбор.

3.5. Проверка и ангажиране на заинтересованите страни

Принцип (xi): Кандидатите, избрани за интервю, следва да бъдат проверявани и да бъдат поканени заинтересованите страни, които да коментират пригодността на кандидатите за назначение преди интервюирането им.

След предварителния подбор и преди интервюиране кандидатите трябва да бъдат проучени и активно да се насърчават коментари от заинтересованите страни. Когато органът по подбор и назначаване не предприема процес на проучване, той не трябва да се отказва от функцията си, а да има последната дума относно тежестта, която трябва да се отдаде на констатациите относно пригодността на кандидатите.

Трябва да се извършат проверки на финансовите интереси, съдебното минало, декларациите за имотно състояние и референтни проверки, за да се гарантира достоверността на оповестените данни.

Процедурите по проучване трябва да са обективни, действителни и справедливи.

Трябва да се насърчават коментари от заинтересованите страни като най-добра практика. Коментари трябва да се търсят от групите от основно значение, включително от адвокатските колегии, академичната общност, съдебната власт и гражданското общество. Имената на преминалите предварителен подбор следва да се предоставят на широката общественост.

Може да се приемат анонимни коментари относно пригодността на кандидатите, когато коментарите имат някакво основание, като се взема под внимание сериозността на оплакването, достоверността на източника и причините за запазване на поверителност.

Кандидатите следва да бъдат информирани за неблагоприятни коментари, произтичащи от процеса на проучване и коментарите на заинтересованите страни. На кандидатите може да бъде дадена възможност да отговорят по подходящ начин по време на етапа на интервюиране или преди него.

3.6. Интервюта и подбор

Принцип (xii): Трябва да се провеждат интервюта за подбор на кандидатите за назначаване на съдебна длъжност.

Насока (1): Процесите на интервюиране трябва да бъдат равнопоставени, справедливи, строги, уважителни и да позволяват на кандидатите възможността да изберат да отговорят на неблагоприятни коментари, отправени спрямо кандидата.

Насока (2): За интервютата трябва да се водят записи, които да се съхраняват и предоставят.

Най-добрата практика е да се провеждат интервюта за подбор на кандидатите.

Процесът на интервюиране трябва да гарантира по същество равнопоставеност в отношението спрямо кандидатите.

Интервюто може да бъде допълнено от писмен тест.

Въпросите, които могат да бъдат задавани на кандидатите, трябва да бъдат съгласувани предварително от членовете на органа по подбор и назначаване, като се отчете необходимостта от гъвкавост при оценката на лица с различен професионален опит и квалификации. На всеки кандидат трябва да се задават сходни по същество въпроси. Въпросите трябва да бъдат свързани с измерването на компетентностите и качествата на кандидата спрямо критериите за назначаване.

Тонът на интервюто не трябва да бъде конфронтационен и трябва да гарантира, че отношението към кандидатите е с уважение и зачитане на тяхното достойнство. Органът по подбор и назначаване обаче може да се ангажира с подробно, но уважително задаване на въпроси при подходящи случаи. Въпросите на интервюто не следва да имат за цел да обслужват различни планове или да поставят кандидатите в ситуация на неподготвеност.

Кандидатите трябва да имат възможност да отговорят адекватно на неблагоприятни коментари по време на интервюто. Органът по подбор и назначаване трябва да даде възможност на кандидатите да изберат дали да отговорят на определени лични въпроси на четири очи или пред всички. Кандидатите трябва също да имат възможност да се оттеглят от процеса.

Органът по подбор и назначаване води записи за процеса на интервюиране, като те трябва да бъдат общодостъпни.

3.7. Вземане на решения

Принцип (xiii): Окончателният подбор (решение) за препоръка за назначение следва да бъде справедлив, и основан на определяне на пригодността на кандидата за назначаване спрямо зададените критерии за това назначение.

След интервютата процесът на вземане на решения трябва да бъде справедлив, обективен и въз основа на претегляне на предварително зададените критерии.

Една от нововъзникващите най-добри практики е разработването на процес на класиране и поставяне на резултати за оценка на кандидатите. Органът по подбор и назначаване се насърчава да направи среща преди процеса на интервюиране, за да реши относно математическото претегляне на различните критерии според нуждите на позицията за назначаване и нуждите на съдебната власт като цяло. Това създава съображения по

същество за неговите препоръки.

Членовете на органа по подбор и назначаване трябва да се стремят да постигнат консенсус и може да решават ситуациите на безизходица чрез гласуване като крайна мярка.

Органът по подбор и назначаване води записи за процеса на вземане на решения.

При спазване на конституционните и националните нормативни документи, органът по подбор и назначаване може да избере да направи препоръките си публични за целите на прозрачността.

3.8. Назначаване

Принцип (xiv): Официалното назначаване следва да се извършва съгласно конституцията и закона.

Назначаването на съдебни служители се извършва съгласно разпоредбите на конституцията и националното законодателство. Най-добра практика е това да се случва в предвидения срок.

3.9. След назначаване

Принцип (xv): Следва да се предвиди съдебните служители да заемат поста си своевременно след назначаването им.

Насока (1): Назначените кандидати заемат длъжността в предвидения срок, за предпочитане в срок от шест месеца след назначаването им.

Насока (2): Назначените лица трябва да разполагат с достатъчно време, за да завършат делата си, за да закрият юридическите си практики и за да премахнат потенциални конфликти на интереси.

Насока (3): Трябва да се направи организация за подходящо въвеждане в позицията, на която са назначени кандидатите, и текущо развитие на уменията и юридическите познания.

След назначаването органът по назначаване и съдебната власт следва да действат координирано, за да гарантират, че назначеният кандидат заема длъжността си в рамките на разумен срок, като допускат максимален срок от шест месеца, за да може кандидатът да закрие своята практика или приключи с издаването на решения по делата си и да предприеме необходимите стъпки за премахване на конфликти на интереси.

Освен това задължение на съдебната власт е да гарантира, че назначените кандидати са преминали подходящо въвеждане в длъжността. Най-добрата практика е да е налице задължителен период на обучение непосредствено след назначаване, като трябва да се насърчава въвеждането на изисквания за текущо развитие на юридическите познания и уменията.

3.10. Приложимост

Насока (1): Принципите в настоящите насоки трябва да се следват при назначаването на всички съдебни служители.

Насока (2): Тези насоки следва да се прилагат до възможно най-голяма степен при назначаването на всички съдебни служители.

Доколкото е практически възможно, настоящите принципи и насоки за назначаване следва да се прилагат за всички назначения в съдебната власт, включително такива с краткосрочно действие или по договор, в съответствие с различията в конституционната и нормативната рамка, регламентираща такива назначения. Отчита се, че в някои юрисдикции назначаването на съдии на договор остава важно допълнение към съдебната скамейка и следва да се

предприемат мерки, за да се гарантира, че тези кандидати се назначават съгласно същия процес като този при назначените на постоянна служба.

Когато се прилагат съкратени процеси на назначаване за действащи съдии, следва да се прилагат същите принципи на оценка на достойнствата, справедливост, прозрачност и рационалност.

Връзка към пълния документ:

[Принципи и насоки от Лилонгве относно подбора и назначаването на съдебни служители](#)

[Становище № 1064/2021 на Венецианската комисия](#) , прието на 17-18 юни 2022

2.

Косово – относно концептуалния документ за проучването на съдиите и прокурорите и проектоизменения на конституцията

Документът описва оценката на настоящите проблеми в съдебната система в Косово (свързани със съдиите и прокурорите) и разглежда стандартите и процесите за проучване като решения.

III. 3.2. НАЗНАЧЕНИЯТА И КОНСУЛТАТИВНИТЕ ОРГАНИ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (IBA), 1982 г.

А Съдиите и изпълнителната власт, 3 а) и б)

Участието на изпълнителната или законодателната власт в съдебните назначения и повишаване в длъжност не противоречи на принципите на независимост на съдебната власт, при условие че назначенията и повишаването в длъжност на съдии са поверени на съдебен орган, в който мнозинството се формира от членове на съдебната власт и юридическата професия.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) – СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.

Назначенията и повишаванията в длъжност от несъдебен орган няма да се считат за несъответстващи на принципите на независимост на съдебната власт в държави, където в резултат от дълги исторически и демократични традиции съдебните назначения и повишаване в длъжност функционират задоволително.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, НАЗНАЧАВАНЕТО И СОЦИАЛНИЯТ СТАТУТ НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1988 г.

Част 2

[...] Що се отнася до въпроса относно назначаването на съдия, който вече е действал като такъв за изпълнение на други съдебни функции, извън номинации, отправени директно от правителството, има и държави, където тези назначения се извършват от специални органи, съставени изцяло или частично от съдии, назначени или избрани от техни колеги за тази цел. Въпреки че това решение носи предимството на отделяне от правителството на прякото назначаване от политическите партии и допускането да се разгледат характеристиките, които са от съществено значение за изпълнение на съдебната функция, би могло въпреки това да се възрази, че в определени случаи това би могло да доведе до известен консерватизъм, който е във вреда на упражняването на съдебните функции. Едно решение, което изглежда задоволително, би могло да се състои в разрешаване на съдебната власт, пряко или чрез намесата на независим орган, съставен от съдии или от мнозинство от съдии, да предостави съвещателно мнение, като обаче остави действителното решение на правителството и остави на последното задължението да мотивира конкретното си решение, когато то е взето в разрез с отрицателното становище на органа на съдебната власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Назначаване на съдии

11. За да може съдебната власт да постига целите си и да изпълнява функциите си, от съществено значение е съдиите да бъдат избрани въз основа на доказана компетентност, честност и независимост.

12. Начинът на назначаване на съдиите трябва да бъде такъв, че да гарантира назначаването на лица, които са най-добре квалифицирани да заемат съдебна длъжност. Той трябва да предвижда гаранции срещу вземане под внимание на неправомерни влияния, за да се назначават единствено лица, които притежават необходимата компетентност, честност и независимост.

13. При подбора на съдиите не трябва да има дискриминация срещу дадено лице на основата на раса, цвят на кожата, пол, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, семейно положение, сексуална ориентация, собственост, рождение или статут, с изключение на това, че изискването кандидатът за съдебна длъжност да е гражданин на съответната държава не следва да се счита за дискриминационно.

14. Структурата на юридическата професия и източниците на избор на съдии от юридическата професия се различават в различните общества. В някои общества съдебната власт е част от кариерното развитие, докато в други съдиите се избират от практикуващите професията. Затова се приема, че в различните общества могат да се възприемат различни процедури и гаранции, за да се гарантира целесъобразното назначаване на съдиите.

15. В някои общества назначаването на съдии от Комисията на съдебните служби, с нейно съгласие или след консултация с нея се разглежда като средство за гарантиране, че избраните съдии са подходящи за целта. Когато е въведена Комисия на съдебните служби, тя трябва да включва представители на висшия съдебен съвет и независимата юридическа професия като средство за гарантиране, че ще се поддържа съдебната компетентност, почтеност и независимост.

16. При липса на Комисия на съдебните служби процедурите за назначаване на съдии следва да бъдат ясно дефинирани и формализирани, като информация за тях трябва да е на разположение на обществеността.

17. Повишаването на съдиите в длъжност трябва да се основава на обективна оценка на фактори, като компетентност, честност, независимост и опит

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

3. Назначаване и несменяемост

3.1. Решението, с което даден избран кандидат се назначава за съдия, и решението, с което той се назначава към даден съд, се взимат от визирания в т. 1.3 независим орган или по негово предложение или препоръка, или с негово съгласие или след взимане на неговото становище.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Назначаване на консултативни органи

37. Затова, КСЕС счете, че всяко решение, свързано с назначението или кариерата на съдия, следва да бъде основано на обективни критерии и да бъде взето или от независим орган, или

да бъде предмет на гаранции, че не е взето извън основата на такива критерии.

45. Дори и в правни системи, където добри стандарти се съблюдават по силата на традицията и неформална самодисциплина, обикновено под зоркия поглед на свободните медии, в последните години нараства разбирането за нуждата от по-обективни и формални охранителни мерки. В други държави, особено бившите комунистически страни, нуждата е належаща. КСЕС счете, че Европейската харта – доколкото тя пледира намесата (в смисъл достатъчно широк, за да включва становище, препоръка или предложение, както и реално решение) на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии¹² – сочи към обща посока, която КСЕС желае да приветства. Това е от особено значение за страни, които нямат други трайно-установени и демократично доказали се системи.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

А. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

h) Процесът на назначаване в съдебни органи трябва да бъде прозрачен и да подлежи на отчетност, като се препоръчва създаването на независим орган за тази цел. Всеки метод за подбор в съдебната следва да съдържа гаранции за независимостта и безпристрастността на съдебната власт.

ПРЕПОРЪКИ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Членове на органи, които вземат решения относно подбора в съдебната власт

8. Членовете на специалните комисии за подбор в съдебната власт трябва да се назначават от Съдебния съвет от различни равнища на юридическата професия, включително членове на съдебната власт. Когато съдебните съвети, комисии или колегиите по квалификация са пряко отговорни за подбора в съдебната власт, членовете трябва да се назначават с фиксирана продължителност на мандата си. Освен значителен брой членове на съдебната власт в този орган за подбор, желателно е и включването на други професионални групи (преподаватели по право, адвокати), като решението за това следва да се взема въз основа на съответната правна култура и опит. Неговият състав трябва да гарантира, че политическите съображения нямат преимущество пред квалификациите на кандидата за съдебна длъжност.

Процес на подбор

21. За да се осигури прозрачността на процеса на подбор, процедурата и критериите за подбор в съдебната власт трябва да бъдат ясно дефинирани от закона. Обявлението за свободна длъжност, както и редът и условията, следва да са обявени публично и широко разпространени. Списъкът с всички подаващи документи кандидати (или поне списък на преминалите предварителен подбор) трябва да е публично достъпен. Органът по подбор следва да бъде независим, представителен и отговорен пред обществеността. Той трябва да проведе интервю най-малко с кандидатите, които са стигнали до последния кръг, при условие че както темата на интервюто, така и неговата тежест в процеса на подбор са предварително определени.

22. Ако се извършва цялостна проверка, тя трябва да се изпълни с възможно най-голяма грижа и в строго съответствие с върховенство на закона. Органът по подбор може да поиска

стандартна проверка за съдебно минало и други дисквалифициращи основания от полицията. Резултатите от тази проверка следва да бъдат предоставени на кандидата, който има право да ги обжалва пред съда. Не трябва да се извършва никакъв друг вид основна проверка от служби за сигурността. Решението за отхвърляне на кандидат въз основа на извършена основна проверка е необходимо да бъде мотивирано.

23. Когато окончателното назначаване се извършва от президента на страната, преценката за назначаване следва да се ограничи до кандидатите, номинирани от органа по подбор (напр. съдебен съвет, комисия по квалификация или експертна комисия). Отказът да се назначи такъв кандидат може да се основава само на процедурни основания и трябва да бъде мотивиран. В този случай органът по подбора следва да преразгледа решението си. Един от вариантите би могъл да бъде на органа по подбор да се даде правомощието да отмени вето на президента чрез гласуване с квалифицирано мнозинство. Всички решения трябва да се вземат в кратки срокове съгласно определеното от закона.

Представителство на малцинствата в съдебната власт

24. В общия случай е желателно съставът на съдебната власт да отразява състава на населението като цяло. За да се увеличи представителството на малцинствата в съдебната власт, недостатъчно представените групи трябва да се насърчават да придобият необходимите квалификации за длъжността съдия. Никой не трябва да бъде изключван поради това, че е представител на определена малцинствена група.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

46. Органът, който взема решенията по подбора и кариерата на съдиите, следва да бъде независим от изпълнителната и законодателната власт. С оглед гарантирането на неговата независимост, най-малко половината членове на органа следва да са съдии, избрани от свои колеги.

47. Когато обаче разпоредбите на конституцията или други нормативни разпоредби предвиждат държавният глава, правителството или законодателната власт да вземат решенията относно подбора и кариерата на съдиите, независим и компетентен орган, съставен предимно от представители на съдебната власт (без да се нарушават правилата, приложими за съдебните съвети, съдържащи се в Глава IV), следва да бъде упълномощен да отправя препоръки или изразява становища, които съответният орган по назначаването да спазва на практика.

48. Съставът на независимите органи съгласно параграф 46 и 47 следва да гарантира най-широкото възможно представителство. Техните процедури следва да бъдат прозрачни, като обосновките на взетите решения следва да се предоставят на кандидатите при поискване. Всеки неуспешен кандидат следва да има правото да оспори решението или поне процедурата, съгласно която е взето решението.

РЪКОВОДСТВО С РЕСУРСИ ОТНОСНО УКРЕПВАНЕТО НА СЪБЛЮДАВАНЕТО НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, UNODC, 2011 г.

I. ПОДБОР, ПРОФЕСИОНАЛНА ОЦЕНКА И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

8. Заключение и препоръки

- Когато подборът се извършва чрез писмени изпити, изпитите следва да бъдат организирани от държавата, за да се установят общи стандарти и прозрачни процедури, които гарантират безпристрастна оценка на индивидуалните резултати на кандидатите. Кандидатите следва да полагат изпитите анонимно. Ако членове на изпитващата комисия са представители на други юридически професии, те не следва да преобладават спрямо представителите на съдиите.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДЪБЛИН ЗА СТАНДАРТИТЕ ЗА ПОДБОРА И НАЗНАЧАВАНЕТО НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ЕМСС), 2012 г.

I. Показатели на минимални стандарти относно подбора, избора, назначаването и (когато е приложимо) повишаването на членовете на съдебната власт.

5. Когато процесът на избор включва официален изпит или изпити или оценка и интервю на кандидатите, процесът на избор следва да се провежда от независим орган по назначаване на съдебни длъжности.

6. Когато процесът на назначаване включва оценка въз основа на доклади и коментари от юристи (като практикуващи съдии, адвокатски колегии, адвокатски дружества и др.), всяка такава консултация трябва да остане изцяло открита, справедлива и прозрачна, като гледните точки на всеки съдия на служба или адвокатска колегия следва да се основават на съответните им компетентности, следва да бъдат записани в писмен вид, да са на разположение за контрол и да не се основават на лични пристрастия.

9. Целият процес на назначаване и подбор трябва да е отворен за обществен контрол, тъй като обществеността има правото да знае как са избрани съдиите ѝ.

11. Ако правителството или държавният глава играе роля в окончателното назначаване на членове на съдебната власт, участието на министър или на държавния глава само по себе си не е в разрез с принципите на независимост, справедливост, откритост и прозрачност, ако тяхната роля в назначаването е ясно определена, процесите им на вземане на решения са ясно документирани и правителството или държавният глава не оказват въздействие върху тези принципи, ако отчитат решения, взети в контекста на независим процес на подбор. Освен това като стандарт в тази област е определено, че когато лицето, отговорно за окончателното назначаване (правителството или държавният глава), има право да откаже да изпълни такова назначение или препоръка, отправени в контекста на независим процес на подбор, и не е подготвено да изпълни назначението или препоръката, то трябва да оповести това решение и ясно да посочи причината за решението.

12. Процедурите за подбор, избор или (когато е приложимо) повишаване на членове на съдебната власт следва да бъдат в ръцете на орган или органи, независими от правителството, в които съответният брой членове на съдебната власт са пряко ангажирани, и където съставът на този орган се състои от мнозинство от лица, които са независими от влияние от правителството.

II. Показатели на минимални стандарти във връзка с компетентният орган да взема решения относно подбора, избора, назначаването и (когато е приложимо) повишаването на членовете на съдебната власт

2. Съдебната власт не трябва непременно да разполага с абсолютно мнозинство в състава на този орган по подбор и назначаване, тъй като в някои от държавите на екипа по проекта е налице възприемането, че орган по подбора, в който съществуващата съдебна власт разполага с мнозинство от членовете, се оставя отворен на критика, че това е един обслужващ собствените си цели орган, който назначава само онези бъдещи съдии, които

фаворизира, и повишава фаворизираните съдии от собствените си равнища.

3. Органът, отговарящ за подбора и назначаването на съдии, трябва да предостави най-висока гаранция за автономност и независимост при отправянето на предложения за назначаване.

4. Трябва да се гарантира, че решенията, вземани от органа, не са обект на каквито и да е влияния, различни от сериозното и задълбочено разглеждане на компетентностите на кандидата, според които кандидатът следва да бъде оценен.

5. Органът, отговарящ за назначенията в съдебната власт, следва в по-голямата си част да включва представители на юридическата професия или експерти (включително опитни съдии, представители на академичната общност, юристи, прокурори и други експерти), като той би могъл да включва и независими неспециалисти, представляващи гражданското общество, назначени сред добре известни лица с високи морални ценности, благодарение на техните качества и опит по различни въпроси, като тези, свързани с човешките ресурси.

7. Органът, отговарящ за подбора и назначаването на съдиите, трябва да разполага с достатъчно ресурси до равнище, съответстващо на работната програма, която се очаква да изпълнява всяка година, и трябва да разполага с независим контрол върху собствения си бюджет, като спазва обичайните изисквания по отношение на одита.

8. Органът, отговарящ за подбора и назначаването в съдебната власт, трябва също така да има въведени подходящи процедури за гарантиране на поверителността на неговите разисквания.

9. Органът, отговарящ за подбора и назначаването в съдебната власт, трябва да води достатъчно записи спрямо всеки кандидат, за да гарантира наличието на проверим независим, открит, справедлив и прозрачен процес и за да гарантира ефективността на процеса на индивидуални обжалвания или оспорване, на който има право всеки неуспешен кандидат, ако той или тя смята, че към него/нея е било налице несправедливо отношение по време на процеса на назначаване.

10. Органът, отговарящ за подбора и назначаването в съдебната власт, трябва да гарантира ефективността на процеса на индивидуални обжалвания или оспорване, на който има право всеки неуспешен кандидат, ако той или тя смята, че към него/нея е било налице несправедливо отношение по време на процеса на назначаване.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

4. СРОКОВЕ И ЕСТЕСТВО НА НАЗНАЧЕНИЯТА В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

4.1. Методът за подбор в съдебната власт осигурява гаранции срещу назначения в съдебната власт поради неправомерни мотиви и не трябва да застрашава независимостта на съдебната власт.

4.2. а) Трябва да се зачита принципът на демократична отчетност и следователно е законосъобразно изпълнителната и законодателната власт да имат роля в назначенията в съдебната власт, при условие че се обърне надлежно внимание на принципа на независимост на съдебната власт.

б) Последната тенденция за създаване на съвети или комисии за подбор в съдебната власт, в

които участват членове или представители на законодателната власт, изпълнителната власт, съдебната власт и юридическата професия, следва да се разглежда благосклонно, при условие че се поддържа подходящ баланс в състава на тези съвети или комисии от всяко от подразделенията на държавната власт.

III. 3.3. РОЛЯТА НА СЪДЕБНИЯ СЪВЕТ В ПРОЦЕДУРАТА ПО НАЗНАЧЕНИЕ

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Назначаване, повишаване в длъжност и прехвърляне

13. Когато законът предвижда разпределението на съдия по преценка на определен пост при неговото назначаване или избиране за съдебна служба, това разпределение се извършва от съдебната власт или от по-висш съвет на съдебната власт, когато съществуват такива органи.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

4. Подборът на съдиите трябва да се основава изключително на обективни критерии, предназначени да гарантират професионална компетентност. Подборът трябва да се извършва от независим орган, който представлява съдиите. В назначаването на съдиите не трябва да играе роля външно влияние, по-специално политическо влияние.

5. Повишаването в длъжност в съдебната власт, решено от гореспоменатия независим орган, трябва да зависи по същия начин от същите принципи за обективност, професионални способности и независимост.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

СЪВЕТ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, НАСЪРЧАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА: въпроси по правата на човека, включително алтернативни подходи за подобряване на ефективното прилагане на правата на човека и основните свободи. Независимост на съдиите и юристите, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и юристите, Диего Гарсия-Саян, 6 юли 2018 г.

Подбор и назначаване на съдиите

97. Решенията относно назначаването и повишаването на съдиите следва да се вземат чрез прозрачен процес от съдебен съвет или еквивалентен орган, независим от законодателното и изпълнителното подразделение на властта.

98. Процедурата за подбор и назначаване на съдиите следва да се основава на обективни критерии, предварително определени от закона или от компетентния орган. Решенията относно подбора и кариерата на съдиите следва да се основават на достойнства, като се отчитат квалификациите, уменията и способностите на кандидатите, както и на тяхната почтеност, чувство за независимост и безпристрастност. Конкурсни изпити, провеждани, поне частично, в писмена форма и анонимно, могат да служат като важен инструмент в процеса на подбор.

99. Специалният докладчик счита, че участието на законодателното или изпълнителното

подразделение на властта в назначенията в съдебната власт може да доведе до политизиране на назначенията в съдебната власт. В случаите, когато съдиите се назначават официално от държавния глава, правителството или законодателната власт, назначаването следва да се извършва въз основа на препоръка на съдебния съвет, която съответните органи по назначаването следва да спазват на практика.

Назначаване и консултативни органи

45. Дори и в правни системи, където добри стандарти се съблюдават по силата на традицията и неформална самодисциплина, обикновено под зоркия поглед на свободните медии, в последните години нараства разбирането за нуждата от по-обективни и формални охранителни мерки. В други държави, особено бившите комунистически страни, нуждата е належаща. КСЕС счете, че Европейската харта – доколкото тя пледира намесата (в смисъл достатъчно широк, за да включва становище, препоръка или предложение, както и реално решение) на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии – сочи към обща посока, която КСЕС желае да приветства. Това е от особено значение за страни, които нямат други трайно-установени и демократично доказали се системи.

Заключения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94) 12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

(3) Старшинството не следва да е ръководният принцип, определящ повишаването. Адекватният професионален опит, обаче, е съотносим и изисквания във връзка с определени години стаж биха спомогнали за укрепване на независимостта (параграф 29).

(4) КСЕС счете, че Европейската харта за статута на съдиите – доколкото тя пледира намесата на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии – сочи към обща посока, която КСЕС желае да приветства (параграф 45).

РЪКОВОДСТВО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, USAID, 2002 г.

с. Съдебни съвети

В много държави са създадени съдебни съвети или комисии за подобряване на процеса на подбор в съдебната власт. Въпреки че съдебни съвети съществуват както в страните на гражданското, така и в страните на общото право, те са особено изявена характерна черта за правните култури с традиции в гражданското право. Конкретната роля, която съдебните съвети играят, варира в различните държави. В много от тях тя излиза извън границите на процеса по подбор, докато в други той може да не влиза в ролята им. Въпреки това, тъй като съдебните съвети често са важни участници в подбора в съдебната власт и са приети, като част от реформите в процеса на подбор в множество държави, включваме обсъждане на тяхната роля, развитие и операции в този подраздел.

Въпреки че защитаването на независимостта на съдебната власт е обща цел за повечето съдебни съвети, конкретните проблеми, които съветите са предназначени да преодолеят, често са доста по-различни. В много държави проблемът е доминирането на изпълнителната, законодателната власт или дадена политическа партия върху съдебната власт. В други върховният съд се възприема като орган с прекомерен контрол върху съдиите от низшестоящите съдилища. Някои държави са предимно загрижени за количеството време,

отделяно от съдиите за административни въпроси, и желаят да подобрят ефективността и ефикасността на съдилищата, като прехвърлят управленските функции на друг орган.

Предвид различията в конкретните цели, както и в контекста, в който се случват промените, съдебните съвети се различават значително по отношение на следните три основни променливи: (1) ролята на съвета; (2) състава на съвета; и (3) начина, по който се назначават членовете на съвета.

Някои съдебни съвети притежават контрол или дори основна отговорност за пълния набор от въпроси, свързани със съдебната власт, включително администрацията на съдебната система. Други са съсредоточени предимно в назначаването, оценката, обучението и/или дисциплинарните мерки на съдиите и не се занимават с администрация. Някои съвети се занимават с подбора на съдии само на едно ниво – по-високо или по-ниско. Други участват в избора на всички съдии, въпреки че ролята им може да е различна по отношение на по-висшите или по-нисшите съдилища.

Съставът на съдебните съвети често включва представители на няколко различни институции, за да се осигури ефективен контрол върху външните влияния върху съдебната власт или за да се намали контролът на върховния съд върху останалата част от съдебната система. Самата съдебна система често има един или повече представители. В някои случаи съдиите са се превърнали в доминиращите действащи лица в съветите. Често изпълнителната власт има собствени членове. В някои държави може да е включена законодателната власт, частната асоциация и юридическите учебни заведения.

Правомощията за назначаване на членове на съвета често се споделят, което допълнително увеличава мерките за контрол, включени в системата. В много случаи участва поне законодателната и изпълнителната власт. В някои страни професионални органи (адвокатски колегии и юридически учебни заведения) номинират собствени членове да служат в съвета. (Трябва да се отбележи, че в Южна Америка ролята на изпълнителната власт в съдебните съвети е доста по-малко изявена. Като цяло, държавите от Южна Америка не следват френския модел за тесен контрол на изпълнителната власт върху съдебната власт. Следователно съдебните съвети в този регион се развиват при донякъде различни обстоятелства, отколкото в други части на света.)

СТАНОВИЩЕ №10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО, КСЕС, 2007

V. А. Подбор, назначаване и повишаване на съдиите

48. За поддържане на независимостта на съдебната власт от съществено значение е назначаването и повишаването на съдиите да стават независимо, а да не се извършват от законодателната или изпълнителната власт, и за предпочитане е да се правят от Съвета на съдебната власт.

49. Макар че е широко възприето назначаването или повишаването да става с официален акт на държавния глава, като се има предвид значението на съдиите в обществото и за да се подчертае основният характер на техните функции, държавните глави трябва да бъдат задължени да действат по предложение от Съвета на съдебната власт. Този орган не може да бъде само консултиран за мнение по предложение за назначаване, предварително подготвено от изпълнителната власт, тъй като самият факт, че предложението идва от политическа власт, може да има отрицателно въздействие върху имиджа на независимост на съдията, без оглед на личните качества на предложения кандидат.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

46. Органът, който взема решенията по подбора и кариерата на съдиите, следва да бъде независим от изпълнителната и законодателната власт. С оглед гарантирането на неговата независимост, най-малко половината членове на органа следва да са съдии, избрани от свои колеги.

48. Съставът на независимите органи съгласно параграф 46 и 47 следва да гарантира най-широкото възможно представителство. Техните процедури следва да бъдат прозрачни, като обосновките на взетите решения следва да се предоставят на кандидатите при поискване. Всеки неуспешен кандидат следва да има правото да оспори решението или поне процедурата, съгласно която е взето решението.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Гарантиране на независимост

5. Решенията по подбора, номинирането и кариерното развитие се основават на обективни критерии и се вземат от органа, който отговаря за гарантиране на независимостта.

6. Дисциплинарните процедури се провеждат пред независим орган с възможност за последващо отнасяне към съд.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДЪБЛИН ЗА СТАНДАРТИТЕ ЗА ПОДБОРА И НАЗНАЧАВАНЕТО НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ЕМСС), 2012 г.

II. Показатели на минимални стандарти във връзка с компетентният орган да взема решения относно подбора, избора, назначаването и (когато е приложимо) повишаването на членовете на съдебната власт.

5. Органът, отговарящ за назначенията в съдебната власт, следва в по-голямата си част да включва представители на юридическата професия или експерти (включително опитни съдии, представители на академичната общност, юристи, прокурори и други експерти), като той би могъл да включва и независими неспециалисти, представляващи гражданското общество, назначени сред добре известни лица с високи морални ценности, благодарение на техните качества и опит по различни въпроси, като тези, свързани с човешките ресурси.

III. 3.4. ПРОВЕРКИ ЗА СИГУРНОСТ ЗА СЪДИИТЕ

Становище № 1073/2021 на Венецианската комисия

Хърватия – относно въвеждането на процедура за подновяване на проверката за сигурност чрез изменения на Закона за съдилищата

Документът описва проверките за сигурност за съдебната система на Хърватия, чиято скорошна история е бурна с политическа намеса в независимостта на съдебната власт. Хърватия издаде разпореждане, с което обаче ефективно спира проверките за сигурност. Номера на Конституционен съд на Република Хърватия: UI- 2215/2022; U-I-2751/2022; U-I-2875/2022 (Загреб, 16 май 2022).

III. 3.5. ИЗБОР ЧРЕЗ ВСЕОБЩО ГЛАСУВАНЕ

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Основания за назначаване или повишаване

19. В някои страни съществува, конституционно, пряк политически принос към назначаването на съдии. Където съдиите биват избирани (или на швейцарско кантонално равнище, или от Парламента на швейцарско федерално равнище, в Словения и „Бивша югославска република Македония“ и при германския федерален Конституционен съд и част от членовете на италианския Конституционен съд), целта несъмнено е да даде конкретна пряка демократична опора на съдебната власт в упражняването на функциите ѝ. Недопустимо е подчиняването на назначаването или повишаването на съдии на тесни политически съображения. Когато има риск от това да се използва или, че би се използвало, по този начин, методът е може би е по-скоро опасен, отколкото благоприятен.

СТАНОВИЩЕ № 5 НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРАВОТО И ПРАКТИКАТА ЗА НАЗНАЧАВАНЕ НА СЪДИИ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, КСЕС, 2003 г.

2. КСЕС приветства заключенията и препоръките, направени в доклада. Той гледа на тях като на важна стъпка в изпълнението на препоръките, които се съдържат в Становище № 1 относно стандартите за независимостта на съдебната власт и несменяемостта на съдиите, което КСЕС би желал да потвърди що се отнася до:

(а) назначаването на съдии в международни съдилища, в частност точка 56 от Становището, която гласи:

КСЕС се съгласи, че значението за националните правни системи и съдиите на задълженията, произтичащи от международни споразумения, като Европейската конвенция и договорите за Европейския съюз, налагат при назначаването и повторното назначаване на съдиите в тези съдилища, които тълкуват тези споразумения, да се изисква същото доверие и да се съблюдават същите принципи както в националните правни системи. По-нататък, КСЕС счете, че участието на независимия орган, упоменат в точки 37 и 45, следва да бъде насърчено във връзка с назначаването и повторното назначаване в международни съдилища. Казано накратко, Съветът на Европа и институциите му са изградени на убеждението в общи ценности, по-висши от тези на която и да е отделна държава-членка и това убеждение винаги е постигало значително практическо въздействие. Тези ценности и напредъкът, постигнат при развитието и прилагането им, биха били подкопани, ако не се настоява за тяхното прилагане на международно равнище.

Точки 37 и 45 са в защита на намесата на независим орган със значително съдийско представителство във връзка с всички назначавания на съдии.

(b) мандатът, по-конкретно точки 57 и 52, в които се казва:

„Основен принцип на независимостта на съдебната власт е гарантиране на мандата до задължителна пенсионна възраст или изтичането на срока, определен за заемане на

длъжността.“

„КСЕС счете, че където, по изключение, постоянна съдийска длъжност е за ограничен период, тя не следва да може да бъде подновена, освен ако не съществуват процедури, които да гарантират че:

i. съдията, ако той или тя желае, ще бъде взет предвид за повторно назначаване от назначаващия орган и

ii. решението по повторното назначаване се взема напълно обективно и с оглед на достойнствата и без да се отчитат каквито и да е политически съображения.“

3. Обективните критерии за назначаване като съдия в Европейския съд по правата на човека са определени в член 21 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи, който гласи:

„Съдиите трябва да притежават високи морални качества и да отговарят или на изискванията, необходими за заемане на висши съдебни длъжности, или да са юрисконсулти с призната компетентност.“

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ В БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА – ГЛАВА: ГЛАВА 16: СЪДЕБНАТА СИСТЕМА – СЪДИИ И АДВОКАТИ, ОССЕ, 2004 г.

Глава 16: Съдебната система – съдии и адвокати, ТРЯБВА ЛИ ДА СЕ ИЗБИРАТ СЪДИИТЕ?
Избирането на съдии от народа е привлекателно само на пръв поглед.⁸ То е въведено в Съединените американски щати през 19-и век в опит за борба с корупцията в съдебната власт чрез премахване на правомощието за назначаване от корумпирани политици и предоставянето му на избирателите.

Както коментира един учен: „Опасенията за проникването на пристрастията в процеса на подбор за назначаване в съдебната система подхраниха притесненията относно административната ефикасност и статута на скамейката и колегията. До средата на 40-те на 19 в. американската партийна система процъфтява като част от стабилна политическа култура, в която благините на държавната служба принадлежат на победителите. Съдийските длъжности са важни елементи от покровителството, но делегати от целия идеологически спектър критикуват партийно насоченото разпределение на тези длъжности, независимо дали от изпълнителната или законодателната власт. Радикалите възприемат силна антипартийна позиция. Те вярват, че народният вот би предотвратил диктуването на състава на съдебната скамейка от партийните лидери.“

В продължение на дълъг период тази система изглежда работи задоволително. В последно време обаче изборите в съдебната власт са се превърнали в бойно поле за влиятелни групи, всяка от които е решена да бъдат избрани съдии, които ще са благосклонни към съответната позиция на групата. Това крие риск от застрашаване на квалифицираните кандидати, които биха прилагали закона без страх, справедливо и без фаворизиране. Тези влиятелни групи често действат без съгласието на кандидата, когото подкрепят. Това развитие доведе до проекти, предназначени да насърчават реформи, които биха намалили ексцесиите на настоящето.

Съществува парадокс в идеята за избирането на съдиите от народа. Гласоподавателите ще имат нужда от информация, която да им даде възможност да преценят как ще изпълнява службата си всеки от кандидатите. Кандидатите за избор в изпълнителното подразделение на държавната власт и законодателната власт обикновено дават обещания какво ще направят, когато заемат поста си, но в случая при съдиите гласоподавателите искат съдилища, които са справедливи и безпристрастни. Съдиите няма как да бъдат безпристрастни, ако преди това са

се ангажирали относно начина, по който ще действат по конкретни случаи, ако бъдат избрани за съдебната скамейка. В Съединените американски щати съществуват правила за разрешаване на този парадокс: необходима е съдържателна информация, но кандидатите не трябва да намаляват своята безпристрастност като съдии (напр. чрез изразяване на политически убеждения, които може да предполагат, че предварително са взели решение по дадени въпроси, преди да са изслушали правните аргументи). Тъй като кандидатите за съдебни длъжности и трети страни вече все повече прибегват до „ожесточена и често подвеждаща реторика“¹⁰, за да изразят становищата си, е необходимо внимателно преразглеждане на настоящите правила, особено предвид, че въпросът относно речта на съдебните кандидати вече стои пред Върховния съд на САЩ.

Обсъжданията сред старши съдии от страни от общото право извън Америка са твърдо против практиката на избиране на съдии.

ПРИМЕРЕН ЕТИЧЕН КОДЕКС ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ НА СДРУЖЕНИЕТО НА АМЕРИКАНСКИТЕ АДВОКАТСКИ КОЛЕГИИ (АВА) (ИЗДАНИЕ ОТ 2011 Г.), прието от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии на 7 август 1990 г., изм. на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 4

Правило 4.4: Комитети за кампании

(А) Съдебен кандидат*, който подлежи на избиране*, може да създаде комитет за кампания, който да ръководи и провежда кампания за кандидата, при спазване на разпоредбите на настоящия Кодекс. Кандидатът е отговорен да гарантира, че неговият комитет за кампания спазва приложимите разпоредби от настоящия Кодекс и останалото приложимо право.*

(В) Съдебен кандидат, който подлежи на избиране от народа, инструктира своя комитет за кампания:

(1) да търси и приема единствено такива вноски за кампанията*, които са разумни, като при всички случаи те не трябва да надвишават сумарно* \$[въведете сума] от едно физическо лице или \$[въведете сума] от субект или организация;

(2) да не търси или приема вноски за текущата кампания на кандидат повече от [въведете продължителност на срок] преди съответните първични избори, парламентарно събрание или общи избори или избори за запазване на власт, не повече от [въведете брой] дни след последните избори, в които е участвал кандидатът; и

(3) да спазва всички приложими нормативни изисквания за оповестяване и прехвърляне на вноските за кампанията и да подава пред [наименование на съответния регулаторен орган] на доклад, посочващ името, адреса, длъжността и работодателя на всяко лице, което е правило вноски за кампания в комитета на обща сума, надхвърляща \$[въведете сума]. Докладът трябва да се подаде в срок от [въведете брой] дни след избори или в рамките на друг срок, предвиден от закона.

III. 3.6. НАЗНАЧАВАНЕ ЗА ИЗПИТАТЕЛЕН СРОК

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (ИВА), 1982 г.

С - Срокове и естество на назначенията в съдебната система

22 Назначенията в съдебната власт като цяло трябва да бъдат пожизнени, като е възможно отстраняване поради основания и задължително пенсиониране на възрастта, определена от закона, към датата на назначаване.

23 а) Съдиите не трябва да се назначават за изпитателен срок, с изключение на случаите на правни системи, при които назначенията на съдии не зависят от наличието на професионален опит в професията като условие за назначаване.

б) Институтът на временни съдии трябва да се избягва доколкото е възможно, освен когато съществува продължителна историческа традиция на демокрация.

25. Съдии, работещи на непълно работно време, следва да се назначават само с осигуряване на подходящи гаранции.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Несменяемост

2.20 Назначаването на заместващи съдии и назначаването на съдии за изпитателни срокове е несъвместимо с независимостта на съдебната власт. Когато са налице такива назначения, те трябва поетапно да бъдат отменени.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Несменяемост

17. Възможни са изпитателни срокове за съдиите след първоначалното им назначение, но в тези случаи изпитателните срокове и предоставянето на постоянно назначение трябва да са по същество под контрола на съдебната власт или по-висш съвет на съдебната власт.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

3. Назначаване и несменяемост

3.3. Когато процедурата по назначаване предвижда по необходимост кратък изпитателен срок след назначаването като съдия, но преди това назначение да стане окончателно, или когато назначаването се извършва за ограничен срок, който може да бъде подновен, решението да не се извърши окончателно назначение или да не бъде подновен срокът може да се вземе единствено от независимия орган, посочен в т. 1.3 или по негово предложение или препоръка, или с негово съгласие, или след взимане на неговото становище Разпоредбите на т. 1.4 се прилагат също за лица, подлежащи на преминаване на изпитателен срок.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И

ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

51. Когато встъпването в длъжност е на изпитателен срок, решението дали да се потвърди или поднови такова назначение следва да се взема единствено в съответствие с параграф 44, така че да се гарантира, че независимостта на съдебната система е напълно зачетена.

53. Принципните правила на системата за възнаграждение на професионалните съдии следва да бъдат заложиени със закон.

54. Възнаграждението на съдиите следва да е съответстващо на тяхната професия и задължения, а също и достатъчно, за да ги защити от подстрекателства към повлияване върху решенията им. Трябва да съществуват гаранции за поддържане на разумно възнаграждение в случай на болест, отпуск по майчинство или бащинство, както и за изплащане на пенсия за прослужено време, която следва да е приемливо обвързана с нивото на възнаграждението им, когато по време на активна работа. Следва да бъдат въведени специално насочени към съдиите правни предписания, които да представляват гаранция срещу намаляване на възнаграждението им.

55. Системи, при които основното възнаграждение на съдиите се обвързва с резултатите от работата им, следва да се избягват, тъй като те могат да създадат трудности по отношение на независимостта на съдиите.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

4. СРОКОВЕ И ЕСТЕСТВО НА НАЗНАЧЕНИЯТА В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

4.6. Съдиите не трябва да се назначават за изпитателен срок, с изключение на случаите на правни системи, при които назначенията на съдии не зависят от наличието на практически опит като условие за назначаване, и при условие че постоянното назначаване ще бъде предоставяно въз основа на достойнствата.

4.7. Институтът на временни съдии трябва да се избягва доколкото е възможно, освен когато съществува продължителна историческа традиция на демокрация.

4.8. Съдии, работещи на непълно работно време, следва да се назначават само с осигуряване на подходящи гаранции съгласно закона.

4.9. Броят на членовете на най-висшия съд следва да бъде фиксиран, с изключение на съдилищата по модела на касационните съдилища, като при всички съдилища той не следва да се изменя поради неправомерни мотиви.

III. 3.7. ПРЕМЕСТВАНЕ НА СЪДИИ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Преместване

Чл. 9 Освен по силата на система за редовна ротация, съдиите не се прехвърлят от една юрисдикция или функция в друга без тяхното свободно предоставено съгласие.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (IBA), 1982 г.

А. Съдиите и изпълнителната власт

12 Правомощието за прехвърляне на съдия от един съд в друг се предоставя на съдебен орган, като за предпочитане то трябва да зависи от съгласието на съдията, като това съгласие не следва да се отказва без основание.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Назначаване, повишаване в длъжност и преместване

2.16 Разпределянето на съдия на даден пост в съда, в който е назначен, е вътрешна административна функция, която следва да се изпълнява от съдебната система.

2.18 Освен по силата на система за редовна ротация, съдиите не се прехвърлят от една юрисдикция или функция в друга без тяхно съгласие, като това съгласие не следва да се отказва без основание.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Назначаване, повишаване в длъжност и преместване

15. Освен по силата на система за редовна ротация, съдиите не се прехвърлят от една юрисдикция или функция в друга без тяхно съгласие, но когато това преместване е поради следване на единна политика, формулирана от съдебната власт след надлежно разглеждане, това съгласие не следва да се отказва от отделен съдия без основание.

Дисциплинарни мерки и отстраняване

31. В случай на закриване на съд съдиите, служещи в този съд, с изключение на онези, които са избрани за конкретен срок, не следва да бъдат засегнати, а може да бъдат преместени в друг съд със същия статут.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

V. СТАТУТ НА МАГИСТРАТИТЕ

5.3. Законът организира мобилността на магистратите между различни юрисдикции с различен характер и между различни равнища на юрисдикцията. Тази мобилност дава възможност за присъединяване към функцията на втора инстанция от момента на назначението, както и, обратно, позволява преминаване от апелативни съдилища или касационни съдилища към по-нисши съдилища.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Несменяемост

29. Закриването на съд, в който даден съдия е член, не трябва да се приема като основание или причина за отстраняване на съдия. При закриване или реструктуриране на съд всички съществуващи членове на съда трябва да бъдат преназначени в съда, който ще го замени, или назначени на друга съдебна длъжност с еквивалентен статут и продължителност. Членовете на съда, за които не може да бъде открита алтернативна позиция, трябва да бъдат изцяло компенсирани.

30. Съдиите не трябва да се прехвърлят от изпълнителната власт от една юрисдикция или функция в друга без тяхно съгласие, но когато прехвърлянето е поради следване на единна политика, формулирана от изпълнителната власт след надлежна консултация със съдебната власт, това съгласие не следва да се отказва от отделен съдия без основание.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

3. Назначаване и несменяемост

3.4. Съдия, заемаш длъжност в даден съд, по принцип не може да бъде назначен на друга съдебна длъжност или преместен другаде, дори под формата на повишение, без да е дал доброволно съгласието си за това. Изключение от този принцип се допуска само в случай че преместването на друга длъжност е било предвидено като дисциплинарно наказание, в случай на промяна със закон на организацията на съдебната система и в случай на временно преместване с цел укрепване на съседен съд, като максималният срок на това преместване е строго ограничен в статута, без това да засяга прилагането на разпоредбите на т. 1.4.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Чл. 8 Сигурност на службата

Съдия не може да се прехвърля, прекратява или отстранява от длъжност, освен ако това не е предвидено от закона и при това положение единствено с решение по съответната дисциплинарна процедура. Съдията трябва да се назначи пожизнено или за такъв срок и такива условия, при които независимостта на съдебната власт няма да бъде застрашена. Всяка промяна в задължителната пенсионна възраст в съдебната власт не трябва да бъде с обратно действие.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

52. Съдия не трябва да получава ново назначение или да бъде преместван в друго съдилище, без неговото/нейното съгласие за това, освен в случаите на дисциплинарни наказания или реформи в организацията на правораздавателната система.

**ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, ЧАСТ I:
НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март
2010 г., CDL-AD(2010)004**

IV. Изводи

82. За да се осигури вътрешна и външна независимост на съдебната власт, държавите трябва да спазват следните стандарти:

1. Основните принципи, отнасящи се до независимостта на съдебната власт, трябва да залегнат в конституцията или в равнопоставен текст. Тези принципи включват: независимостта на съдебната власт от други държавни органи и власти; подчинеността на съдиите единствено на закона; правилото, че те се разграничават единствено според естеството на своите функции, както и принципа за безпристрастен съдия, правораздаващ въз основа на изконните човешки правила, и за неговата или нейната несменяемост.

2. Всички решения във връзка с професионалната кариера на съдиите следва да бъдат основани на достойнствата, с прилагане на обективни критерии в рамките на закона.

**ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА
СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и
Източна Европа, 14 октомври 2015**

Несменяемост

25. Освен с цел осигуряване на надлежно и своевременно произнасяне по случаите, никой съдия не следва да се прехвърля от компетентни органи, отговорни за администрацията на съдебната служба, от една юрисдикция или функция в друга без съгласието на съдията.

III. 3.8. АТЕСТИРАНЕ НА СЪДИИ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

IV. ФУНКЦИИТЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

4.4. Уставът на съдебната власт може да предвижда Висшият съвет на съдебната власт периодично да подлага всеки магистрат на обективна лична оценка с цел определяне на компетентностите на всяко лице и развитие на неговите/нейните качества, за да се подобри службата. Процесът на оценка позволява противоречия.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Независимост в рамките на съдебната власт

69. Системи за инспектиране на съдилищата, в страните, в които съществуват, не следва да се занимават с решенията по същество или с тяхната правилност и не следва да водят съдиите, на основание ефикасност, към предпочитане на продуктивността пред правилното изпълнение на ролята им, която е да достигнат до внимателно обмислено решение, при защита на интересите на тези, които търсят правосъдие

Закljučения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94) 12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

(10)Използването на статистически данни и системи за инспекция на съдилищата не следва да застрашават независимостта на съдиите (параграф 27 и 69).

РЪКОВОДСТВО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, USAID, 2002 г.

а. Оценка на работата, повишаване и дисциплинарни процедури

Подходящите процедури за повишаване и дисциплинарни мерки, които съществуват не само на хартия, но и се спазват на практика, са основните механизми, чрез които се защитава сигурността на мандата. Голяма част от основните уроци, които се отнасят за назначаването на съдии, се отнасят и за повишаването и дисциплинарните мерки:

- Прозрачността отново е най-важният фактор. Критериите за решенията следва да бъдат публикувани. Възможностите за повишаване следва да се обявяват и съдиите следва да имат възможност да се състезават в един прозрачен процес.
- За да се намали възможността за злоупотреба, решенията относно повишенията и дисциплинарните мерки следва да се основават на възможно най-обективните критерии. (Установяването на обективни критерии обаче е изключително трудно, както е разгледано по-долу.)
- Ако в процеса са включени изпълнителната и/или законодателната власт, те не трябва да

имат прекомерно влияние.

- Трябва да се търсят коментари от обществеността, юристите и преподавателите по право.
- Въпреки че все още не се използва често, един процес от две стъпки може да увеличи прозрачността и позоваването на обективни критерии. Един орган оценява резултатите, а отделен орган взема окончателните решения относно повишаването и дисциплинарните мерки.

Оценки на работата и повишаване. Процедури за оценка на работата, които са неадекватни или не се спазват на практика, може да доведат до неправомерно вътрешно или външно влияние, засягащо решенията относно повишаване. Въпреки че всички са съгласни, че справедливият процес на оценка е важен елемент за защита на независимостта на съдебната власт, действителното определяне на подходящи критерии за напредък в кариерата е много трудно. На практика не съществува консенсус относно начина, по който съответните фактори, като старшинство, ефикасност, качество на вземането на решения и поведение в съдебната зала, следва да се оценяват или претеглят.

От съдилищата винаги се изисква определено ниво на ефикасност, което става още по-важно при същественото увеличение на натоварването на съдебните системи. Поради тази причина често се използват и гарантират количествени показатели, но те трябва да бъдат внимателно обмислени. Например броят дела, по които е взето решение в рамките на даден период от време, може понякога да е подвеждащ и да насърчи слабо представяне, като пренебрегване на трудни дела, внимание към скоростта, вместо към правосъдието, фалшифициране на записи и манипулиране на статистики. Броят отменени решения при обжалване може да бъде ценен показател, но неговата полезност може да варира, в зависимост от обстоятелствата, като достъп до законите и решенията на въззивните инстанции. По-усложнените информационни системи могат да преодолеят някои от тези проблеми, а автоматизираните системи позволяват генериране на данни (напр. средно време за разпореждане с поредица от дела), което често е от по-голяма полза.

В процеса на оценка са необходими и качествени показатели, само че те отварят вратите за тези, които са на по-високо ниво в съдебната йерархия и отговарят за оценките, да упражняват влияние върху по-младшите съдии. Това е особено вярно, когато тези, които оценяват, имат и правомощието да определят повишенията или да налагат дисциплинарни мерки.

Поради тези проблеми някои реформатори са за премахването на оценките. Както обаче се случи в Италия, липсата на оценка на работата или повишения въз основа на достойнствата крие риска от жертване на професионалните стандарти в името на независимостта на съдебната власт.⁷ Разработването на оценки на работата при консултиране със съдиите, които се оценяват, може да помогне за смекчаване на част от присъщите проблеми.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОБЩ ДОКЛАД, КАК НАЗНАЧАВАНЕТО И ОЦЕНКАТА (КАЧЕСТВЕНА И КОЛИЧЕСТВЕНА) НА СЪДИИТЕ ДА БЪДАТ НАПРАВЕНИ СЪОТВЕТСТВАЩИ НА ПРИНЦИПА НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2006 г.

Закljučения

7) За да се избегне възможността за пристрастност и същевременно да се изключи вътрешно или външно влияние, което може да наруши независимостта и безпристрастността на всяка оценка, всички оценки следва да се извършват съгласно прозрачна процедура. Тази процедура следва да прилага ясни критерии, които са предварително зададени. Процедурата следва да доведе до решение, заедно с обосновка, като резултатът и обосновката следва да се предоставят на съответния съдия. Решението следва да подлежи на обжалване от съответния съдия. Някои системи за оценка разчитат прекалено много на субективни елементи, които дават на оценителя/оценявания орган разширени правомощия за собствена преценка. Отново, това може да накара някои от съдиите просто да се харесат на своите

оценители, за да получат „добри оценки“.

8) Достойнствата на решенията на съдията не следва да формират каквато и да е част от оценката на съдия, освен ако от оценката не е ясно, че изглежда съдията достига до погрешни заключения на правото при неприемливо висок брой дела. Достойнствата на съдебните решения следва да се разглеждат единствено от по-висш съд.

9) Трябва да се отдели особено внимание да не се извеждат погрешни изводи от факта, че решенията на определен съдия са отменени или изменени от по-висш съд. Това не означава непременно, че той/тя е лош съдия.

10) Ако производителността и „ефикасността на управлението“ са ключови параметри за оценка, един опитен съдия, който работи по-бавно, но по-сигурно от останалите, може да стане жертва на вниманието си. В допълнение, ако изпълнението на такива параметри/цели е свързано с бюджета за съдилищата, това ще увеличи натиска върху съдилищата да спазват зададените „цели“. Тези искания ще поставят неподходящи изисквания спрямо отделните съдии и биха застрашили независимостта на съдебната власт.

11) За да бъде ефективен и ефикасен в разрешаването на случаи, съдията следва да има за цел да използва минималното необходимо време, за да достигне до решението, считано от съдията за правилно, и да предостави подходяща обосновка за съответния случай. Следователно продължителността на определени дела или процедури не би следвало, като такава, да бъде съществен критерий за оценка на съдиите, освен при изключителни случаи. Всеки коментар върху този аспект от работата на съдията е сложен. Често броят дела, разглеждани в рамките на определен период от време, е само първоначален показател за работата на съдията. Затова статистическите данни следва да се използват внимателно.

12) Резултатът от дадена оценка не трябва никога да влияе върху възнаграждението на съдията.³ Това е така, защото ако даден съдия трябва да бъде оценен, дори от своите колеги, за да получи по-високо възнаграждение или бонус, той/тя може да е стимулиран(а) да удовлетвори по-висшестоящия съдия (или главен съдия), дори по отношение на вземаните съдебни решения.

13) В рамките на ограниченията, изложени по-горе, процедура за оценка на съдията в хода на неговата/нейната работа може да е ценен начин за насърчаване на самосъзнанието сред съдиите, за посочване на възможни области на подобрене в работата на отделните съдии и да бъде от полза при установяване на най-добрия кандидат за повишение.

14) По този начин оценката в съдебната власт (в рамките на границите, разгледани по-горе) може да помогне за укрепване на доверието и вярата в съдебната власт в демократичните общества.

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2008 г.

5. Това мнение не цели да оспори основния принцип, че оценката на присъщото качество на всяко съдебно решение трябва да става единствено посредством упражняване правото на възражение, установено в закона. Този принцип е ключово следствие от конституционно гарантираната независимост на съдиите, считан за една от основните характеристики на правовата държава в демократичните общества.

СТАНОВИЩЕ №10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО, Съвет на Европа, 2010 г.

V. В. Професионална оценка на съдиите

52. Въпросите, свързани с професионалната оценка на съдиите, са два: първо, оценката на качеството на съдебната система, и второ, професионалните способности на съдиите.

53. Въпросът относно оценката на качеството на съдебната система е засегнат от КСЕС в Становище № 6 (2004). Според това становище е изключително важно от една страна Съдебният съвет във всяка държава членка да заема жизненоважна роля в определянето на критерии и стандарти за качество на съдебните услуги и от друга страна в прилагането и проследяването на качествени данни, предоставени от различни юрисдикции.

54. Качеството на правосъдието, разбира се, може да бъде измерено чрез обективни данни, като условията за достъп до правосъдие и начинът, по който се приема обществеността в съдилищата, лесното прилагане на съществуващите процедури и времевите рамки, в които се разрешават делата и се прилагат решения. То обаче предполага и по-субективна оценка на стойността на издадените решения и начина, по който тези решения се възприемат от широката общественост. Трябва да се обърне внимание на информация с по-политически характер, като частта от държавния бюджет, отделяна за правосъдие, и начинът, по който се възприема независимостта на съдебната власт от останалите подразделения на държавната власт. Всички тези съображения обосновават активното участие на съдебните съвети в оценката на качеството на правосъдието и в прилагането на техники за гарантиране на ефикасност на работата на съдиите.

55. Когато е приложимо, въпросът за професионалната оценка на съдиите зависи от това дали съдията е избран в началото на своята кариера измежду други кандидати, които нямат предишен професионален опит, или след множество години практикуване на юридическа професия измежду най-опитните и заслужили практикуващи. В първия случай е необходимо да бъдат оценени професионалните качества на кандидата, за да се определят предишните му/и неразкрити способности, докато в последния случай има полза от такава оценка, като се отчете естеството на съдебната роля и непрекъснатото развитие на юридическата практика и компетентностите, свързани с нея.

56. Важно е да се отбележи, че оценката не трябва да се състои само от разглеждане на юридическите познания и общите професионални способности на съдиите, но също и на лична информация, като личностните качества и комуникационните умения. Ако практиката на съдебните функции предполага отлични технически и личностни качества, би било желателно да се стигне до общо съгласие на европейско равнище относно тяхното идентифициране. В тази връзка съдебният съвет следва да играе основна роля в идентифицирането на общите критерии за оценка. Съдебният съвет обаче не трябва да замества съответния съдебен орган, натоварен с индивидуалната оценка на съдиите.

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.4.4 Оценка и дисциплинарен контрол

Принцип I.2.c от Препоръка № R (94) 12 на Комитета на министрите на Съвета на Европа гласи: „Всички решения във връзка с професионалната кариера на съдиите следва да бъдат основани на обективни критерии и подборът и кариерата на съдиите следва да бъде основана на достойнствата, с оглед на квалификацията, почтеността, способностите и ефикасността.

Органът, който взема решенията по подбора и кариерата на съдиите, следва да бъде независим от правителството и администрацията.

[...]

С оглед на европейските стандарти, подборът и кариерата на съдиите следва да се „основават на достойнства, като се вземат под внимание квалификациите, честността, способностите и ефикасността“.

[...]

Според Становище № 1 на КСЕС „всяко решение, свързано с назначението или кариерата на съдия, следва да бъде основано на обективни критерии и да бъде взето или от независим орган, или да бъде предмет на гаранции, че не е взето извън основата на такива критерии.“

Европейската харта за статута на съдиите, приета в Страсбург през юли 1998 г. (DAJ/DOC(98)23) гласи: „При всяко решение, касаещо подбора, разпределянето, назначаването, професионалното израстване или прекратяване на пълномощията на даден съдия, статутът предвижда участието на орган, който е независим от изпълнителната и от законодателната власт и в който поне половината от заседаващите са съдии, избрани от техните колеги по начин, гарантиращ най-широка представителност на последните.“ Според Обяснителния меморандум на Европейската харта терминът „намеса“ на независим орган означава становище, препоръка или предложение, както и реално решение.

КСЕС коментира стандартите, установени от Европейската харта „доколкото тя пледира намесата (в смисъл достатъчно широк, за да включва становище, препоръка или предложение, както и реално решение) на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии“.

[...]

В своето Становище № 1 (2001) относно стандартите за независимост на съдебната власт и несменяемостта на съдиите Консултативният съвет на европейските съдии препоръчва „органите, компетентни във всяка държава членка да изработват или консултират по назначенията и повишенията, следва сега да представят, публикуват и приведат в пълно действие обективни критерии с цел осигуряване, че подборът и кариерата на съдиите са по достойнство, с оглед на квалификацията, почтеността, способностите и ефикасността“. Когато това е направено, органите или властите, които отговарят за което и да е назначаване или повишаване, ще бъдат задължени да действат съответно и ще бъде възможно внимателното проучване на приетите критерии и практическия им ефект.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 4, 10, 18-20 и 37.

От [...] съображения за независимост и безпристрастност, основанията за временно прекратяване, освобождаване или оставка следва да бъдат изложени в Конституцията, като е определен компетентният съд, както и правото на обжалване от съответния съдия.

CDL-AD(2008)010 Становище относно Конституцията на Финландия, параграф 113

Не би било в съответствие с принципите на общество, ръководено от върховенство на закона, да се допуска освобождаването на съдии на служба, без да се предоставят никакви гаранции.

CDL-AD(2008)007 Становище за Проектозакон за съдиите и организацията на съдилищата на Република Сърбия, параграф 59 и 60

Комисията има наблюдението, [...] че решенията относно отстраняването на съдии са оставени на Конституционния съд [...]. Въпреки че на това може да се гледа като на допълнителна гаранция за независимост на съдебната власт, липсата на всякакви мерки за защита срещу такова решение на Конституционния съд може да породи проблеми. Едно по-адекватно решение би било първоначалното решение относно отстраняването на съдия да бъде оставено на Съдебния съвет с възможност отстраненият от длъжност съдия да обжалва

пред Конституционния съд.

CDL-INF(2001)017 Доклад на Венецианската комисия относно преразгледаната конституция на Република Армения, параграф 63.

Всяко действие за отстраняване на некомпетентни или корумпирани съдии трябваше да отговори на високите стандарти, зададени от принципа за несменяемост на съдиите, чиято независимост е трябвало да бъде защитена. Беше необходимо всяко такова действие да бъде деполитизирано. Едно от средствата това да се постигне би могло да бъде наличието на малък експертен орган, съставен единствено от съдии, който да дава становище относно капацитета или поведението на съответните съдии преди окончателното решение да се вземе от независим орган.

CDL-AD(2003)012 Меморандум: Реформа на съдебната система в България, параграф 15 в).

Предложената администрация на съдебната система е сложна и включва не по-малко от пет агенции: съдебният съвет, съдебната администрация, съдийската квалификационна комисия, съдийски дисциплинарен съвет и конференцията на съдиите.

[...]

Приемането на парламентарен контрол върху дисциплинарния съвет е несъответстващо. От една страна е решението с траен ефект относно съдебната администрация и правата на съдебния съвет, докато от друга страна стои трайната роля, която парламентът ще играе по въпросите, свързани с персонала, и съдебния контрол. Тоест, по въпроси, строго свързани с независимостта и правораздаването.

CDL-AD(2002)026 Становище за Проектозакон за съдебната власт и съответните изменения в конституцията в Латвия параграф 11 и 64.

Въпреки похвалната цел - да се осигурят високи стандарти посредством системата на оценяване, всеизвестно е, че е трудно да се постигне баланс между независимостта на съдиите и системата на оценяване на изпълнението. Ако трябва да избираме между тези две неща, то съдийската независимост е от решаващо значение

Ако е необходимо да е налице система за оценка, от съществено значение е контролът върху оценката да бъде в ръцете на съдебната, а не на изпълнителната власт. [...] На второ място, критериите за оценка трябва да бъдат ясно определени. Изглежда, че след като един съдия бъде назначен, ако всичко, доближаващо се до нарушение или некомпетентност, може да бъде основание за отстраняване, тогава незабавно се създава механизъм за контролиране на съдията и подкопаване на независимостта на съдебната власт. Отказът съдия да бъде назначен за постоянно на поста трябва да е резултат от прилагане на обективни критерии, като се приложат същите процедурни гаранции, както при освобождаване на съдия от служба.

CDL-AD(2005)038 Становище относно проекта на изменения на конституцията във връзка с реформата на съдебната система в „Бивша югославска република Македония“, параграф 29-30, извадка от параграф 29, повторено в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 42.

Европейската харта за статута на съдиите гласи следното: „Очевидно, съществуването на изпитателни срокове или изисквания за подновяване е свързано с трудности, ако не и рискове от гледна точка на независимостта и безпристрастността на съответния съдия, който се надява да остане на длъжност или неговият или нейният договор да бъде подновен.“ Всеобщата декларация за независимостта на съдебната власт, приета в Монреал през юни 1983 г. от Световната конференция за независимостта на съдебната власт, гласи: „Назначаването на заместващи съдии и назначаването на съдии за изпитателни срокове е несъвместимо с независимостта на съдебната власт. Когато са налице такива назначения, те

трябва поетапно да бъдат отменени.“ Венецианската комисия приема, че определянето на изпитателни срокове може да подкопае независимостта на съдиите, тъй като те могат да се почувстват подложени на натиск да решат дадени дела по определен начин [...].

Това обаче не трябва да се възприема в смисъл, че се изключват всички възможности за временни назначения на съдиите. В страните с относително нови съдебни системи може да съществува практическа необходимост да се провери първо способността на съдията да изпълнява своите функции ефективно, преди да бъде назначен за постоянно. Ако пробните назначения се окажат наложителни, „отказът съдия да бъде назначен за постоянно на поста трябва да е резултат от прилагане на обективни критерии, като се приложат същите процедурни гаранции, както при освобождаване на съдия от служба“.

Основната идея е да се изключат факторите, които биха могли да засегнат независимостта на съдиите: „въпреки похвалната цел - да се осигурят високи стандарти посредством системата на оценяване, всеизвестно е, че е трудно да се постигне баланс между независимостта на съдиите и системата на оценяване на изпълнението. Ако трябва да избираме между тези две неща, то съдийската независимост е от решаващо значение

Трябва също да отбележим, че за да бъде съвместима нуждата от изпитателен срок и оценяване с независимостта на съдиите, някои държави като Австрия са създали система, в която кандидат-съдиите се оценяват по време на изпитателен срок, през който те могат да участват в подготовката на решения, но не могат да постановяват съдебни актове, които са от компетентността на постоянните съдии.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 38-43.

[...] никое лице няма право да изисква доклад от съдия по конкретно дело.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 101.

Докладването на парламента [...] и на президента на Републиката нарушава статута и независимостта на Конституционния съд (такова докладване е уместно в случая, когато става въпрос за омбудсман, който е парламентарен комисар). Конституционният съд комуникира с останалите конституционни органи и с властите, както и с широката общественост, чрез своите решения и постановления, които следва да се публикуват в Официалния вестник. В допълнение, конституционните съдилища обикновено също така публикуват сборника от своите решения като още една форма на официално оповестяване.

CDL-AD(2006)016 Становище за Проектозакон за конституционния съд и съответните изменения на Конституцията на Република Молдова, параграф 28.

Съдебният съвет следва да бъде последният орган за всички аспекти от професионалния живот на съдиите по конкретни въпроси, свързани с техния подбор, назначаване, кариера (включително повишаване и прехвърляне), обучение, отстраняване и дисциплинарни мерки, и следва да отговаря за надзора върху обучението на съдиите.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 59.

Венецианската комисия е на мнение, че съдебният съвет следва да има решаващо влияние върху [...] повишаването на съдиите и (вероятно чрез дисциплинарен състав, създаден в рамките на съвета) върху дисциплинарните мерки срещу тях. Трябва да е налице възможност за обжалване на дисциплинарни мерки пред независим съд.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 25.

Присъствието на министъра на правосъдието в Съвета поражда известни опасения по отношение на въпроси, свързани с прехвърляне и дисциплинарни мерки, предприети по отношение на съдии на първо ниво, на апелативно ниво [...] се препоръчва министърът на правосъдието да не участва в решения, свързани с прехвърляне на съдии и дисциплинарни мерки срещу съдии, тъй като това би могло да доведе до неуместна намеса от правителството.

CDL-INF(1998)009 Становище относно последните изменения на закона относно основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграф 16, цитирано в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 34, текст, съответстващ на бележка 20.

Въпреки че присъствието на членове на изпълнителната власт в съдебните съвети би могло да породи опасения, свързани с доверието, тази практика е доста честа. [...] Такова присъствие, само по себе си, не изглежда да нарушава независимостта на съвета според становището на Венецианската комисия. Министерството на правосъдието обаче не трябва да участва във всички решения на съвета, например тези, свързани с дисциплинарни мерки.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 33.

Принцип I.2.с от Препоръка № R (94) 12 на Комитета на министрите на Съвета на Европа гласи: „[...] За да съхрани независимостта си [на органа, който взема решенията по подбора и кариерата на съдиите], разпоредби следва да гарантират, че членовете му са избрани от съдебната власт и че самият орган взема решенията относно процедурните си правила.“

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 4.

Предвиденият Етичен кодекс следва да бъде одобрен от Висшия съдебен съвет, но да се регламентира на равнището на закона. Той следва точно да посочва последиците от нарушенията на правилата в него.

CDL-AD(2002)015 Становище за Проектозакон за изменения на Закона за съдебната власт на България, параграф 5.g)

Законът предвижда също дисциплинарна отговорност за съдиите [...]. Отново изглежда нежелателно редовното право да предвижда такива въпроси без насоки от Конституцията.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон относно промените и измененията към Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/БДИПЧ, параграф 105.

Според мнението на Комисията няма принципно основание за различно отнасяне към съдиите по отношение на дисциплинарните мерки и отстраняването според това дали са членове на по-висшестоящи или по-нисшестоящи съдебни инстанции. Всички съдии следва да се ползват от еднакви гаранции за независимост и еднакъв имунитет при упражняване на техните правораздавателни функции.

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.е.

2.5. Индивидуална и вътрешна независимост

[...] Комисията счита, че Върховният съд не следва да има правомощието да освобождава от длъжност съдиите в кантоналните съдилища, нито кантоналният съд следва да има

правомощието да освобождава от длъжност съдиите в общинските съдилища (членове V.11, параграф 3 и VI.7, параграф 4).

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава V – независимост, ефективност и средства

42. С оглед на подпомагането на ефективността на прилагането на правораздаването и непрестанното подобряване на неговото качество, държавите членки могат да въведат системи за оценка на съдиите от съдебните органи, в съответствие с параграф 58.

Глава VI – статут на съдията

58. Когато съдебните органи установяват системи за оценка на съдиите, такива системи следва да бъдат основавани на обективни критерии. Те трябва да бъдат публикувани от компетентен съдебен орган. Процедурата трябва да даде възможност на съдиите да изразят гледната си точка относно собствената им дейност и относно оценяването на тези дейности, както и да оспорват тези оценки пред независим орган или съд.

ПРЕПОРЪКИ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Професионална оценка на съдиите

27. Когато се извършват професионални оценки на съдиите, те не трябва да се използват в ущърб на независимото правораздаване. Оценката на работата на съдиите е предимно качествена и набляга на техните умения, включително професионална компетентност (познаване на правото, способност за водене на съдебни процеси, капацитет за съставяне на мотивирани решения), лична компетентност (способност да се справят с работното натоварване, способност да решават, отвореност към нови технологии), социална компетентност (способност за медиация, уважение към страните) и, за евентуално повишение до административна длъжност, компетентност да ръководят. Същите тези умения трябва да се развиват чрез програми за обучение за съдиите, както и на работното място.

28. Съдиите при никакви обстоятелства не се оценяват за съдържанието на техните решения или присъди (пряко или чрез изчисляване на проценти отменени решения). Начинът, по който даден съдия е решил по определено дело, никога не трябва да служи като основание за санкция. Статистическите данни за съдебните дейности се използват предимно за административни цели и служат единствено като един от факторите при оценката на съдиите. Оценките на съдиите могат да се използват, за да помогнат на съдиите да установяват аспекти от работата си, по които биха желали подобрене, както и с цел евентуално повишаване. Периодични изпити за съдиите (атестации), които може да доведат до освобождаване от длъжност или други санкции не са уместни за съдии на пожизнена длъжност.

29. Критериите за професионална оценка следва да бъдат ясно формулирани, прозрачни и единни. В закона следва да са предвидени основни критерии. Точните критерии, използвани при периодични оценки, трябва да бъдат допълнително изложени в разпоредби, заедно със сроковете и механизмите за извършване на оценките.

Независими оценки

30. Когато съдебният съвет може да играе роля в конкретизирането на критериите и

процедурата, професионалните оценки следва да се провеждат на местно равнище. Оценките се извършват предимно от други съдии. Председателите на съдилища не следва да разполагат с изключителна компетентност да оценяват съдиите, а вместо това тяхната роля следва да се допълва от група от съдии от същия съд и от други съдилища. Тази група следва също да обърне внимание на становищата на външни лица, които редовно работят със съдията (като например адвокати), и преподаватели по право по отношение на добросъвестността, уважението към страните и процедурните правила на съдията.

31. Оценките следва да включват преглед на писмените решения на съдията и наблюдение на начина, по който той или тя води съдебните процеси. Оценките са прозрачни. Съдиите следва да бъдат изслушвани и информирани за резултата от оценката с възможност за преразглеждане при обжалване.

Независимо правораздаване по наказателни процеси

34. Склонността към обвинения на правосъдните системи в повечето държави от Източна Европа, Южен Кавказ и Централна Азия изисква средства за защита. Оправдателните присъди продължават да се приемат за черна точка или неуспех. За да се намали натискът върху съдиите да избягват оправдателни присъди, силно се препоръчва промяна в системата на тяхната професионална оценка (и, ако е уместно, обмисляне на промени и в оценката на прокурори и следователи). Броят на оправдателните присъди никога не трябва да бъде показател за оценката на съдии. Необходимо е съдиите наистина да получат възможността за реална собствена преценка при разглеждането на искания за одобрение на предварително задържане. Преразглеждането на оправдателни присъди чрез обжалване следва да бъде ограничено до най-изключителните обстоятелства.

РЪКОВОДСТВО С РЕСУРСИ ОТНОСНО УКРЕПВАНЕТО НА СЪБЛЮДАВАНЕТО НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, UNODC, 2011

I. ПОДБОР, ПРОФЕСИОНАЛНА ОЦЕНКА И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

8. Заключение и препоръки

- Оценката на работата на съдиите не трябва да влияе на тяхното вземане на решения по отделни дела. Броят на успешните обжалвания срещу решенията/съдебните определения на определен съдия не трябва да е критерий за оценка на качеството на неговата работа.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДЪБЛИН ЗА СТАНДАРТИТЕ ЗА ПОДБОРА И НАЗНАЧАВАНЕТО НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ЕМСС), 2012 г.

I. Показатели на минимални стандарти относно подбора, избора, назначаването и (когато е приложимо) повишаването на членовете на съдебната власт

12. Когато повишаването на членове на съдебната власт се основава на периодичните оценки на професионалните резултати, процесът на оценка трябва да се извършва съгласно същите критерии и със същите гаранции, като тези, предвидени за първоначалния процес на подбор и назначаване (т.е. той трябва да бъде независим, справедлив, открит и прозрачен и въз основа на достойнства и способности), и трябва да се основава на миналата работа на съдията.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

Специализация и статут на съдията

2. Оценяване и повишаване

60. По отношение на оценката на трудовото изпълнение на съдията, критериите са многобройни и добре известни (вижте Становища № 3 и 10 (2007) на КСЕС). Специализацията сама по себе си не оправдава отдаването на по-голямо значение на работата на специализирания съдия. Гъвкавостта, показана в приемането на една или повече области на специализация, може да е релевантен фактор за оценка на изпълнението на работата на съдията.

61. Съветът на съдебната власт или друг независим орган, който отговаря за оценка на работата на съдиите, следва да бъде много внимателен при определяне на това дали и до каква степен представянето на отделен специализиран съдия е сравнимо с това на общ съдия. Това упражнение изисква специално старание и внимание, тъй като е по-лесно да се получи ясна картина на представянето на общ съдия, отколкото на специализиран, който може да бъде член на малка група и чиято работа може да не е толкова прозрачна или позната на оценителя.

СТАНОВИЩЕ № 17 (2014) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО ОЦЕНКАТА НА РАБОТАТА НА СЪДИИТЕ, КАЧЕСТВОТО НА ПРАВОСЪДИЕТО И ЗАЧИТАНЕТО НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Съвет на Европа, 2014 г.

J. Препоръки

49. КСЕС отправя следните основни препоръки:

1. Необходима е някаква форма за оценяване на отделните съдии с цел изпълнение на две ключови изисквания на всяка съдебна система, а именно: правосъдие от най-високо качество и адекватна отчетност в едно демократично общество (параграф 23).

2. Ако след внимателен анализ дадена държава членка реши, че тези ключови изисквания не могат да бъдат задоволени по друг начин (т.е. „неформална“ оценка), КСЕС препоръчва приемането на по-формална система за индивидуално оценяване (параграф 23).

3. Целта на всички индивидуални съдебни оценки, приети от държава членка, независимо дали са „формални“ или „неформални“, трябва да бъде подобряване на качеството на работата на съдиите и, по този начин, на цялата съдебна система на страната (параграф 24).

4. КСЕС насърчава всички държави-членки да използват неформални процедури за оценка, които помагат за подобряване на уменията на съдиите и по този начин на цялостното качество на съдебната власт. Такива средства за неформална оценка включват подпомагане на съдиите, като им се дава възможност за самооценка, осигуряване на обратна връзка и неформална партньорска проверка (параграф 25).

5. Основата и базовите елементи за формална оценка (когато има такава) трябва да бъдат посочени ясно и изчерпателно в първичното законодателство. Подробностите могат да бъдат регулирани в подзаконовни актове, които също трябва да бъдат публикувани. Съветът на съдебната власт (когато има такъв) следва да играе важна роля в подпомагането при формулирането на тези въпроси, по-специално при критериите за оценка (параграф 30).

6. Оценката трябва да се основава на обективни критерии. Тези критерии следва, по принцип, да се състоят от качествени показатели, но в допълнение може да се състоят и от количествени показатели. Във всеки случай, използваните показатели трябва да дават

възможност на оценяващите да обмислят всички аспекти, които изграждат добрата работата на съдебната система. Дадена оценка не трябва да се основава единствено на количествени критерии (параграфи 31-35).

7. Изразяването на резултатите от оценките чрез числа, проценти или по класация на съдиите без допълнителна информация, трябва да се избягва, тъй като това би могло да създаде невярна представа за обективност и сигурност. КЕСС се противопоставя на всякакво постоянно класиране на съдиите. Въпреки това, система за класиране е приемлива за някои специфични цели, като например повишение (параграфи 42-43).

8. За да се запази независимостта на съдебната система, индивидуални оценки трябва да бъдат предприемани преди всичко от страна на съдиите. Съветите на съдебната власт (когато има такива) могат да играят роля в този процес. Оценките от Министерството на правосъдието или от други външни органи трябва да се избягват (параграф 37).

9. Източниците на доказателства, на които се основават оценките, трябва да бъдат достатъчни и надеждни, особено ако доказателството ще стои в основата на неблагоприятна оценка (параграфи 39, 44).

10. Индивидуалната оценка на съдиите следва, по принцип, да се съхранява отделно, както от проверките, оценяващи работата на съда като цяло, така и от дисциплинарните производства (параграфи 29, 39).

11. От съществено значение е да има справедливост на процедурите по всички елементи на индивидуалните оценки. По-специално, отделните съдии трябва да бъдат в състояние да изразят своите становища по процеса и да предложат заключения от оценката. Те трябва също така да бъдат в състояние да оспорят оценки, особено когато това се отразява на „гражданските права“ на съдията по смисъла на член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (параграф 41).

12. Дадена неблагоприятна оценка сама по себе си не следва (освен при изключителни обстоятелства) да е в състояние да доведе до освобождаване на съдия от длъжност. Това трябва да стане само в случай на сериозни нарушения на дисциплинарните или наказателни разпоредби, установени със закон, или когато неизбежният извод от процеса на оценка е, че съдията не е в състояние или не желае да изпълнява своите съдебни функции в обективно оценен минимално допустим стандарт. Тези заключения трябва да следват правилната процедура и да се основават на надеждни доказателства (параграфи 29, 44).

13. Използването на индивидуалните оценки за определяне на заплатите и пенсиите на отделните съдии трябва да се избягва, тъй като този процес може явно да повлияе върху поведението на съдиите и така да застраши независимостта на съдебната власт и интересите на страните (параграфи 28, 45).

14. Принципите и процедурите, на които се основават съдебните оценки, трябва да бъдат предоставени на разположение на обществеността. Въпреки това, този процес и резултатите от индивидуалните оценки по принцип трябва да останат поверителни, така че да се гарантира независимостта на съдебната система и сигурността на съдията (параграф 48).

КАЧЕСТВЕНО ПРАВОСЪДИЕ ЗА ВСИЧКИ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, Европейска комисия за ефикасност на правосъдието, ПРОУЧВАНЕ № 22 на СЕРЕЈ, 2015

Процесът на оценка на съдебните системи на държавите членки на Съвета на Европа има за цел да осигури обмен на информация относно тяхното функциониране, идентифициране на най-добри практики и подпомагане на тези държави в подобряването на тези системи на сравнителен принцип. Обхватът на сравнение на съдебните системи е по-широк от сравнение „само“ на ефикасността в тесния смисъл: той подчертава също така качеството и

ефективността на правосъдието.

СБОРНИК С НАСОКИ НА СЕРЕЈ, Европейска комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ), 2015 г.

Оценка на европейските съдебни системи

14. Събирането на данни следва да бъде организирано така, че да взема под внимание, доколкото е възможно, схемата за оценяване на СЕРЕЈ, за да може периодично да се предоставят отговори на въпроси, поставени като част от процеса на оценка на европейските съдебни системи. Трябва да се обърне внимание и на насоките в Обяснителната записка, за да се осигури еднородност на разглежданите понятия и използваните методи за измерване.

15. По-специално, всяка държава членка трябва да направи необходимата организация, която да позволи предоставяне на ежегоден обем от ключови данни за правосъдието в Европа съгласно дефинираното от СЕРЕЈ (вж. Приложение II).

СТАНОВИЩЕ № 19 (2016) ОТНОСНО РОЛЯТА НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА, Консултативен съвет на европейските съдии, Съвет на Европа, 2016 г.

9. Като цяло работата на председателите на съдилища подлежи на оценка по същия начин, както и работата на обикновените съдии, при спазване на всички необходими предпазни мерки.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) - СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.

39. Правното познание, включително това на съдебната практика, е аспект на съдебната компетентност и старание; въпреки това съдия, действащ добросъвестно, който съзнателно се отклонява от установената съдебна практика и посочва причините за това, не следва да бъде обезкуражен от задействането на промяна в съдебната практика. Такова отклоняване от съдебната практика не следва да води до дисциплинарни санкции или да влияе върху оценката на работата на съдията и следва да се разглежда като елемент на независимостта на съдебната система.

ИЗМЕРВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ПРАВОСЪДИЕТО, Документ, изготвен от СЕРЕЈ-GT-QUAL въз основа на подготвителната работа на г-н Фабио Бартоломео (член на СЕРЕЈ, Италия), приет на 7 декември 2016 г. на 28-ото пленарно заседание на СЕРЕЈ

4. Измерване на работата на съдебните служби

30. Измерването на работата на съдебните служби е от особено значение за различните съдебни служби, тъй като това е източник на информация от особен интерес за обществото като цяло. По-специално, интересът към статистическите данни относно работата на съдиите идва от следните елементи:

- ✓ те са източник на информация за различните аспекти на съдебните служби, оценени

- ✓ според научен и аналитичен метод;
- ✓ те имат висока социална и икономическа полза, предвид значението на съдебните процедури в живота на хората, семействата и бизнесите и в техните взаимоотношения;
- ✓ те са един от използваните инструменти от международните органи за оценка на ефективността на системата в дадена държава, която осигурява ефективно прилагане на реформи и, по-специално, за осигуряване на обективна мярка на равнището на зачитане на правата на човека;
- ✓ те представляват основен инструмент за организация на съдебната система с използването на броя на гражданските и наказателните производства и следва да се използват още повече, за да се оптимизират организационните избори, свързани със средствата и ресурсите.

37. Системи, в които в края на периода не се натрупва голям брой чакащи дела се считат за системи с добро качество.

Процент на приключените дела (CR): съотношението между броя разрешени дела (R) и броя на входящите дела (I).[9]

38. Този показател, изведен от логистиката, измерва нивото на оборота от продукти, преминаващи през даден магазин. По отношение на правосъдието показателят измерва капацитета на измерената единица, като подразделение на съд, цял съд или цяла национална съдебна система, да разрешава отнесените към нея дела за разрешаване в сравнение със заведените дела в рамките на определен период от време.

$$\text{Процент на приключените дела (\%)} = \frac{\text{Разрешени дела в даден период}}{\text{Входящи дела в даден период}} \times 100$$

Съотношение на оборота от дела:

40. Това съотношение измерва връзката между броя разрешени дела и броя неразрешени дела в края на периода. То измерва честотата, с която съдебната система или съдът сменя броя на получените дела.

$$\text{Съотношение на оборота от дела} = \frac{\text{Брой разрешени дела в даден период}}{\text{Брой неразрешени дела в края на периода}}$$

Продължителност на производствата

41. Продължителността на производствата е най-важният и съществен показател за измерване на работата на съдебните системи и техните съставни елементи.

42. Има два важни показателя относно продължителността на съдебните производства (както за граждански дела, така и за наказателни или административни дела).

A) Действителна продължителност

B) Очаквана продължителност

43. Действителната продължителност измерва периода от време между датата, на която е заведено ново дело, и датата, на която е издадено решение. В тази връзка приключването на дело или съдебно производство може да се разглежда като момента, в който съдът прочита оперативната част (когато е предвидена такава процедура) или по-късната дата, на която са изпратени данните за съдебното решение. И двата момента във времето имат статистическа значимост, тъй като прочитането на оперативната част е от полза за целите на практическите

последници за страните, които към този момент разбират резултата от техния спор, т.е. официално са уведомено кой е спечелил и кой е загубил делото. По отношение на наказателните производства, това е моментът, в който ответникът разбира дали той или тя е признат(а) за невинен(на) или виновен(а). Вторият момент във времето е значим, най-вече във връзка с дейността на съдебната власт и на съдебните секретариати, тъй като правните и административните изисквания, свързани с дадена процедура, са изцяло изпълнени със съставянето и изпращането на съдебното решение.

46. Показателят **необходимо време за разглеждане на висящите дела (DT)** определя броят необходими дни за разрешаване на висящо дело в съда и дава допълнителна информация относно начина, по който съдебната система управлява потока от случаи. Този показател сравнява броя на разрешените дела през наблюдавания период и броя на неразрешените дела в края на наблюдавания период. 365 се разделя на броя разрешени дела, разделени на броя неразрешени дела в края, за да може да се изрази в брой дни.

$$\text{Изчислено време за разглеждане на висящите дела} = \frac{365}{\text{Съотношение на оборота от дела}}$$

47. Резултатът от действието показва средната очаквана продължителност [\[12\]](#) в дни. DT може да се изчисли и като съотношението между наборите от висящи производства в края на периода [PE] и наборите от разрешени производства през референтния период [R]. Тази формула съответства на интуитивната логика. Ако в края на дадена година има 100 висящи дела, а през същата година са разрешени 50 дела, това означава, че висящите дела ще бъдат разрешени след две години.

Процент разрешени дела в рамките на установените срокове: процент на приключените дела в рамките на определен период от време. Периодът от време е периодът, считан за желателна, разумна продължителност на производствата, или този, който е посочен като такъв от закона.

Процент разрешени дела:	%
В рамките на 12 месеца	90%
Между 12 и 18 месеца	5%
Над 18 месеца	5%

49. Съдебна система или елемент от нея осигурява качествена услуга, ако повечето дела са приключени в рамките на разумен срок, който може да е определен от закона или от практиката; допуска се много ограничен брой дела с по-голяма продължителност като допустима категория, която включва само няколко броя дела, които, поради непредвидими обстоятелства, не могат да бъдат обработени в рамките на предварително определените срокове.

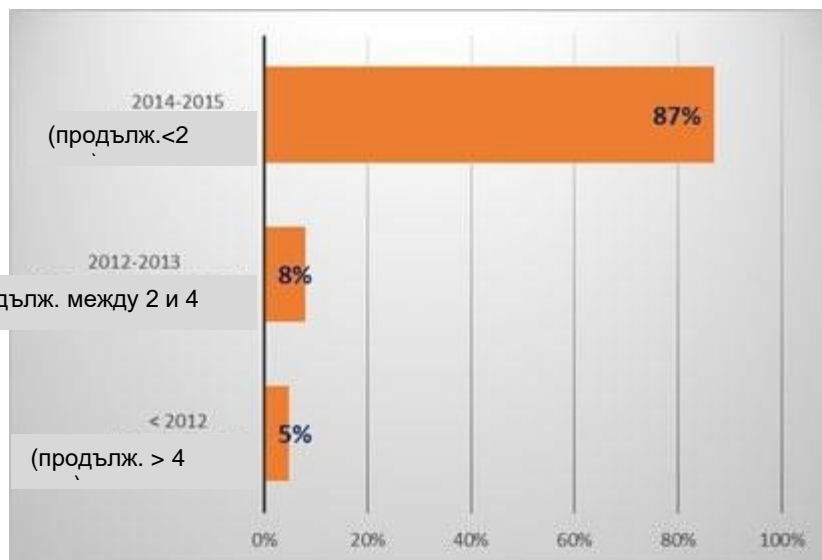
Продължителност на висящите производства: брой дела, висящи към дадена дата, групирани според годината, в която са заведени. Или процентът висящи дела, които са останали висящи за срок, по-дълъг от установения (например процент дела, висящи в продължение на повече от три години).

50. Тъй като те не са диференцирани, проблемът на общите цифри е да накарат отделните единици да изглеждат идентични. В действителност правилният статистически анализ на съответните цифри ще разкрива все по-подробна информация. Да разгледаме неразрешените граждански или наказателни дела на даден съд или съдебна система като

цяло. Неразрешените дела са с различна и необичайна структура, която се различава при различните съдилища; те са особено характерни за съдилища с недостатъчен брой съдии и административен персонал. Възможно е да се вземат под внимание различните видове дела, включени в този набор, чрез въвеждане на конкретни правни въпроси (отвъд простата разлика между „спорни дела“ и „безспорни дела“).

51. Следващата таблица например е илюстративен пример как неразрешените дела (висящи към 31 декември 2016 г.) в даден съд или в цялата система могат да бъдат представени графично.

52. За разлика от предишния показател, който е тясно свързан с този – измерването на продължителността на производства, които вече са разрешени, този показател измерва периода от време, през който производства, които все още са висящи, са били текущи, и следователно той дава възможност за преценка на общата продължителност на делата, като прави разграничение между конструктивно нормални висящи производства (например в случая по-горе, това би бил класа с продължителност до 2 години) и конструктивно аномални производства (общият сбор на производствата, които са били висящи в продължение на повече от две години).

Брой отлагания по време на производството: броят постановени отлагания, решени преди разрешаване на делото.

53. Този показател може да бъде изчислен просто като средноаритметичното на вписаните отлагания за всяко дело.

54. Може да съществуват множество причини за отлагания. Ако разгледаме всички от тях, става ясно, че отговорността за това може да бъде, в различна степен, споделена поравно между всички участници в съдебния процес. Тези причини варират от служебни грешки, допуснати от секретариати, до отсъствия на съдии, които невинаги са обосновани, което означава, че съставите не могат да се свикват със съгласието на защитниците, което в някои случаи е необходимо, въпреки че в други случаи е просто резултат от тактика на отлагане. Очевидно също не липсват и дела, при които свидетелите или самите обвинени не се явяват.

55. Отлагането на съдебно заседание не е просто присъщ елемент на неефективност в рамките на съдебната система. Това е и недостатък, който нанася вреди на ползвателите. Съществуват голям брой дела, при които свидетелите трябва да се явят на съдебните заседания, които се провеждат на стотици километри от местоживеенето им, и при които те установяват отлагането едва след пристигането си. Броят адвокати, които отделят време и средства, за да стигнат до мястото на съдебния процес само за да разберат, че усилията им са били напразни поради отлагане, е дори още по-голям.

Ниво на ефикасност (показател ER): връзката между броя необходим персонал в съда в

рамките на година и резултата от делата от същия съд в края на годината. Обикновено този показател се прилага за еднородни категории дейност, като гражданско правосъдие, наказателен сектор, административни задачи и др.

Резултат (решения, производства и др.)

ER = -----

Бр. хора (чрез които е достигнат този резултат)

56. ER измерва количеството резултати, получени от дадена продуктивна единица в рамките на единица време. Най-продуктивното от двете подразделения на съд, които се занимават със сходни въпроси и разполагат с един и същ брой съдии и административен персонал, е подразделението, което разрешава по-голям брой дела в рамките на посочения период.

57. Прилагането на концепцията за ефикасност и продуктивност в съдебния сектор обаче изисква някои съображения.

58. Резултатът от дейността на съдебната власт не е производство на болтове или други потребителски стоки, които до голяма или по-малка степен не са от първа необходимост. В гражданския сектор дейността на съдебната власт е свързана със защитата и упражняването на правата на физическите лица. В наказателния сектор тя е свързана с разследване и съдебен процес с цел установяване на вина или невинност на ответник, обвинен за престъпление.

59. Всяко разсъждение относно концепцията за продуктивност в правосъдието, както и относно всяка друга концепция, изведена от бизнеса, която има за цел да осигури ефикасна съдебна служба, трябва при всички случаи да отчита трудността на задачата, възложена на съдебната система, и значението на защитата на правата на човека.

60. Това обаче не променя факта, че правосъдието може да се счита за услуга, предоставяна на гражданите, и че като такава, тя е съпоставима с голям брой други услуги, предоставяни от държавната администрация, които са не по-малко важни или необходими за живота в общността. Затова именно от гледната точка на услугата ефикасността на правосъдието може и трябва да бъде измервана.

61. Ефикасността на съдебната власт трябва да е свързана с измерими действия в рамките на еднородни категории и без да се отчита основната дейност, с която е изпълнена рутинната работа в тази професия.

62. Основният показател, използван на международно ниво, набляга на броя висящи дела, които са разрешени, в общия случай без отчитане на съдържанието на междинните актове или решения. Следователно броят на решенията (съдебни решения или друг окончателен акт), взети от отделен съдия, подразделение или съд в рамките на референтния период, е значим за целите на измерване на продуктивността.

III. 4. ЗАЕМАНЕ НА СЪДИЙСКА ДЛЪЖНОСТ И НЕСМЕНЯЕМОСТ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Отстраняване

Чл. 16. Съдията не подлежи на отстраняване освен ако поради криминално деяние, груба или повтаряща се небрежност или физическа или умствена неспособност, той се е показал като очевидно непригоден да заема поста на съдия.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (IBA), 1982 г.

С - Срокове и естество на назначенията в съдебната система

29. а) Основанията за отстраняване на съдии трябва да са фиксирани от закона и трябва да бъдат ясно дефинирани.

б) Всички дисциплинарни действия трябва да се основават на стандарти за поведение в съдебната власт, обнародвани чрез закон или съдържащи се в установения правилник на съда.

30. Съдията не подлежи на отстраняване освен ако поради криминално деяние, груба или повтаряща се небрежност или физическа или умствена неспособност той/тя се е показал(а) като очевидно непригоден(а) да заема поста на съдия.

31. В системи, където правомощието за дисциплинарни мерки и отстраняване на съдии е предоставено на институция, различна от законодателната власт, трибуналетът за дисциплинарни мерки и отстраняване на съдии трябва да бъде постоянен и да включва в състава си предимно представители на съдебната власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Несменяемост

Чл. 2.19 а) Срокът на служба на съдиите, тяхната независимост, сигурност, адекватно възнаграждение и условия на служба се осигуряват от закона и не трябва да се изменят в техен ущърб.

б) Съдиите, независимо дали назначени или избрани, трябва да са с гарантирана несменяемост до задължителната пенсионна възраст или изтичане на срока на службата им, когато има такъв.

2.22 Пенсионната възраст не трябва да се променя за съдии на служба без тяхното съгласие.

Дисциплинарни мерки и отстраняване

2.32 Оплакване срещу даден съдия се обработва експедитивно и справедливо съгласно подходяща практика, като съдията има възможност да коментира оплакването на първоначалния етап. Разглеждането на оплакването в първоначалния етап се пази поверително, освен ако съдията не поиска друго.

2.33 а) Производствата за отстраняване на съдия или дисциплинарни мерки, когато се инициират такива, се провеждат пред съд или съвет, състоящ се предимно от членове на съдебната власт и представители, избрани от съдебната власт.

б) Правомощието за отстраняване обаче може да бъде предоставено на законодателната

власт чрез импийчмънт или съвместна сесия, за предпочитане по препоръка на съд или съвет, съгласно описаното в т. 2.33(а).

2.34 Всички дисциплинарни действия се основават на установени стандарти за поведение в съдебната власт.

2.35 Производствата за дисциплинарни мерки спрямо съдии осигуряват справедливост спрямо съдията и възможност за пълно изслушване. Дисциплинарните мерки и отстраняването се провеждат при закрити врата. Съдията може обаче да поиска изслушването да бъде публично, като това искане подлежи на окончателно и мотивирано разпореждане от дисциплинарния правораздавателен орган. Решенията по дисциплинарни производства, независимо дали провеждани при закрити врата или публични, могат да се публикуват.

2.37 С изключение на производствата пред законодателната власт или във връзка с нея, решението на дисциплинарния правораздавателен орган подлежи на обжалване пред съда.

2.38 Съдията не може да бъде обект на отстраняване, освен при доказана неспособност или неетично поведение, което го прави непригоден да продължи службата си.

2.39 В случай на закриване на съд, това не засяга съдиите на служба в този съд, с изключение на случаите на прехвърлянето им в друг съд със същия статут.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

Условия за служба и несменяемост

11. Срокът на служба на съдиите, тяхната независимост, сигурност, адекватно възнаграждение, условия на служба, пенсии и пенсионната възраст следва да бъдат подходящо регламентирани от закона.

12. Съдиите, независимо дали са назначени или избрани, трябва да имат гарантирана несменяемост до задължителната пенсионна възраст или изтичането на срока на службата им, когато съществува такъв.

Дисциплинарни мерки, временно и постоянно отстраняване

18. Съдиите могат да бъдат обект на временно или постоянно отстраняване само поради липса на дееспособност или поведение, което ги прави негодни да изпълняват задълженията си.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Несменяемост

16. (а) Срокът на служба на съдиите, тяхната независимост, сигурност, адекватно възнаграждение и условия на служба се осигуряват от закона и не трябва да се изменят в техен ущърб.

(б) При спазване на разпоредбите, свързани с дисциплинарните мерки и отстраняването, изложени в настоящата декларация, съдиите, независимо дали са назначени или избрани, трябва да имат гарантирана несменяемост до задължителна пенсионна възраст или изтичане на законоустановения срок на службата им.

Дисциплинарни мерки и отстраняване

30. Съдията не може да бъде обект на отстраняване, освен при доказана неспособност или

неетично поведение, което го прави непригоден да продължи службата си.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ, СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, СРЕЩА В МАКАО, 23 - 27 октомври 1989 г., ОТГОВОРНОСТТА НА СЪДИЯТА, IAJ, 1989 г.

В. По отношение на връзката между съдебното и изпълнителното подразделение на властта [...] При всички случаи основното съображение трябва да бъде, че сериозна мярка като отстраняване от длъжност или уволнение не следва да се превръща в средство за упражняване на натиск върху съдия и така да наруши независимостта на съдебната власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

II. МАГИСТРАТИТЕ

2.1. Магистратите са несменяеми. Те не могат да бъдат прехвърляни, временно отстранявани, пенсионирани или освобождавани или да бъдат обект на каквото и да е изменение в служебното им положение, освен в случаите и посредством процедурите, предвидени от закона.

ДЕВЕТИ ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА НА АФРИКАНСКАТА КОМИСИЯ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И НАРОДИТЕ - 1995/96

Африканската комисия по правата на човека и народите, по време на своята 19-а редовна сесия, проведена между 26-и и 4-и април 1996 г. в Уагадугу, Буркина Фасо, призовава африканските държави да включат в правните си системи всеобщи принципи за установяване на независимостта на съдебната власт, особено по отношение на сигурността на срока на изпълнение на мандата.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Несменяемост

18. Съдиите трябва да разполагат със сигурност на срока на изпълнение на мандата.

19. Отчита се, че в някои държави несменяемостта на съдиите е обект на периодично потвърждение чрез гласуване от народа или други официални процедури.

20. Препоръчва се обаче всички съдии, упражняващи една и съща юрисдикция, да бъдат назначавани за период, изтичащ при придобиване на определена възраст.

21. Срокът на мандата на съдията не трябва да се променя в ущърб на съдията по време на срока на неговата или нейната служба.

22. Съдиите следва да подлежат на отстраняване от длъжност единствено за доказана липса на дееспособност, присъда за престъпление или поведение, което прави съдията непригоден да заема тази длъжност.

23. Отчита се, че поради различия в историята и културата, приетите процедури за

отстраняване на съдиите може да се различават в различните общности. В някои общности традиционно е прието отстраняване чрез парламентарни процедури. В други общности тази процедура е неподходяща. Тя не е уместна за действия по определени основания за отстраняване. Тя се използва рядко или никога и използването ѝ на различни от най-сериозните основания би могло да доведе до злоупотреба.

24. Когато не се прилагат парламентарни процедури или процедури за отстраняване на съдия чрез гласуване на народа, процедурите за отстраняване на съдии трябва да бъдат под контрола на съдебната власт.

25. Когато не се прилагат парламентарни процедури или процедури за отстраняване на съдия чрез гласуване на народ и се предлага предприемането на стъпки за осигуряване на отстраняването на съдия, на първо място трябва да е налице разглеждане на предложените основания за отстраняването с цел да се определи дали да се започнат официални производства, единствено ако предварителното разглеждане показва, че са налице уместни причини за предприемането им.

26. При всички случаи съдия, за който се предприемат стъпки за отстраняване, трябва да има правото на справедливо изслушване.

27. Всички дисциплинарни производства или производства за временно или постоянно отстраняване трябва да се определят в съответствие с установените стандарти за поведение на съдебната власт.

28. Решенията по дисциплинарни производства, независимо дали провеждани при закрити врата или публични, следва да се публикуват.

29. Закриването на съд, в който даден съдия е член, не трябва да се приема като основание или причина за отстраняване на съдия. При закриване или реструктуриране на съд всички съществуващи членове на съда трябва да бъдат преназначени в съда, който ще го замени, или назначени на друга съдебна длъжност с еквивалентен статут и продължителност. Членовете на съда, за които не може да бъде открита алтернативна позиция, трябва да бъдат изцяло компенсирани.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

3. Назначаване и несменяемост

3.3. Когато процедурата по назначаване предвижда по необходимост кратък изпитателен срок след назначаването като съдия, но преди това назначение да стане окончателно, или когато назначаването се извършва за ограничен срок, който може да бъде подновен, решението да не се извърши окончателно назначение или да не бъде подновен срокът може да се вземе единствено от независимия орган, посочен в т. 1.3 или по негово предложение или препоръка, или с негово съгласие, или след взимане на неговото становище. Разпоредбите на т. 1.4 се прилагат също за лица, подлежащи на преминаване на изпитателен срок.

3.4. Съдия, заемащ длъжност в даден съд, по принцип не може да бъде назначен на друга съдебна длъжност или преместен другаде, дори под формата на повишение, без да е дал доброволно съгласието си за това. Изключение от този принцип се допуска само в случай че преместването на друга длъжност е било предвидено като дисциплинарно наказание, в случай на промяна със закон на организацията на съдебната система и в случай на временно преместване с цел укрепване на съседен съд, като максималният срок на това преместване е строго ограничен в статута, без това да засяга прилагането на разпоредбите на т. 1.4.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Сигурност на службата

Чл. 8. Съдията трябва да се назначи пожизнено или за такъв срок и такива условия, при които независимостта на съдебната власт няма да бъде застрашена. Всяка промяна в задължителната пенсионна възраст в съдебната власт не трябва да бъде с обратно действие.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2001 г.

Мандат – срок на назначението

52. КСЕС счете, че където, по изключение, постоянна съдийска длъжност е за ограничен период, тя не следва да може да бъде подновена, освен ако не съществуват процедури, които да гарантират че:

- i. съдията, ако той или тя желае, ще бъде взет предвид за повторно назначаване от назначаващия орган и
- ii. решението по повторното назначаване се взема напълно обективно и с оглед на достойнствата и без да се отчитат каквито и да е политически съображения.

53. КСЕС счете, че когато мандатът е временен или ограничен, органът, който отговаря за обективността и прозрачността на метода на назначаване или повторно назначаване на постоянна съдийска длъжност са от особено значение (вж. също параграф 3.3 от Европейската харта).

Мандат – несменяемост и дисциплина

60. КСЕС счете

- (a) че несменяемостта на съдиите следва да бъде изричен елемент от независимостта, заложен на най-високо вътрешно равнище (вж. параграф 16 по-горе);
- (b) че намесата на независим орган при процедури, които гарантират пълни права на защита, е от особено значение при дисциплинарни въпроси;
- (c) че би било полезно да бъдат изготвени стандарти, дефиниращи не само поведението, което би могло да доведе до освобождаване от длъжност, но също така и поведението, което би могло да доведе до каквито и да било стъпки или промени в статута, включително например преместване в друг съд или район.

Заклучения

73.(5) КСЕС счете, че когато мандатът е временен или ограничен, органът, който отговаря за обективността и прозрачността на метода на назначаване или повторно назначаване на постоянна съдийска длъжност са от особено значение (вж. също параграф 3.3 от Европейската харта (параграф 53)).

РЪКОВОДСТВО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, USAID, 2002 г.

2. Сигурност на срока на изпълнение на мандата

Сигурността на срока на изпълнение на мандата означава, че съдията не може да бъде отстранен от длъжността си по време на срока на службата си, освен при основателна причина (напр. нарушение на етиката или непригодност) и съгласно официално производство с процесуална защита. Сигурността на срока на изпълнение на мандата е от основно значение за независимостта на съдебната власт. Общоприет факт е, че когато съдиите могат да бъдат отстранявани лесно или произволно, те са много по-уязвими на вътрешен или външен натиск при разрешаването на случаите.

Във Франция сигурността на срока на изпълнение на мандата (*inamovabilité*), въведена през 19-и век, включва също и защита срещу прехвърляне или дори повишаване без съгласие – концепция, която е особено актуална за страните от гражданското право със съдебни системи на кариерен принцип. Френският модел впоследствие е въведен (макар и не стриктно спазван) в Южна Америка, а през 90-те години на миналия век и в държавите от Централна и Източна Европа.

b. Допълнителни въпроси, свързани със сигурността на срока на изпълнение на мандата

Въпреки че повечето проблеми, свързани с мандата, са често срещани при различни системи и обстоятелства, възникват няколко въпроса при по-специфичен контекст, които си струва да се отбележат:

В някои страни е обичайно цялата съдебна система да се променя със смяната на президента на страната, дори когато по-нисшите съдилища имат кариерна система с установени защиты срещу отстраняване. В тези случаи проблемите със сигурността на срока на изпълнение на мандата обикновено са част от по-широки проблеми в системата, допускащи доминиране на изпълнителната власт или политизиране на съдебната система.

- В няколко държави, особено в англофонска Африка, президентът има правото да назначава съдии за временен срок, за да разреши случаи на сериозен брой неразрешени дела или когато определено обстоятелство, като например избори, изисква бързото разпореждане по голям брой дела. Тази практика обаче е използвана от президентите на някои държави, за да контролират съдебните системи, тъй като тези съдии служат благодарение на тяхното благоволение. Насоките на Къщата, приети от съдиите и юристите от 20 държави от общността, препоръчват временно назначените също да подлежат на подходящи мерки за гарантиране на сигурността на срока на изпълнение на мандата.
- В няколко държави от Централна и Източна Европа съдиите започват службата си с изпитателен срок (обикновено от три до пет години) и получават пожизнен мандат само ако назначението им бъде потвърдено. Въпреки че наличието на изпитателен срок е разумно, това прави съдиите уязвими спрямо хората, които могат да окажат влияние върху процеса на потвърждение. За да се създаде защита за съдиите, които подлежат на изпитателен срок, процесът на потвърждение следва да бъде прозрачен и основан на достойнствата. В допълнение изпитателният срок трябва да бъде възможно най-кратък, като съдиите на изпитателен срок не трябва да се разпределят по противоречиви дела.

3. Продължителност на службата

Продължителността на срока на служба на съдията е тясно свързана с въпроса относно сигурността на срока на изпълнение на мандата. С приближаването на края на срока на служба съдиите стават по-уязвими на влияние от тези, които могат да въздействат върху възможността да останат на работа. Освен това съдиите, гледащи напред към следващите си длъжности, може да оформят своите становища според това, дори и при липса на явен външен натиск.

Има два общи подхода към сроковете на съдебна служба: пожизнено назначаване и фиксирани срокове. В Обединеното кралство, Канада и федералната система на САЩ съдиите служат пожизнено, освен ако не са отстранени поради основателна причина. Същото важи за Франция и по-голямата част от Западна Европа, като пожизнената служба все по-често се превръща в стандарт в Централна и Източна Европа. (Някои съдебни системи имат пожизнен мандат, но със задължително пенсиониране (напр. на възраст 60 или 70). Фиксираните срокове са често срещани в други държави и много държавни и местни съдилища в Съединените американски щати.

Както при процедурите на подбор, факторите в полза на фиксираните или пожизнените срокове на работа може да са различни за по-висшите и по-нисшите съдилища. Въпреки че повечето държави в Европа и Южна Америка вече прилагат пожизнен мандат (поне по закон) за съдиите на по-ниските нива, те често са избрали да продължават фиксираните срокове за съдиите от върховните и конституционните съдилища. Необходимо е това да се разглежда в контекста на модела на гражданския кодекс на Франция. Спазвайки историческите ограничения на съдиите да се позволява законотворчество във Франция, съдебната власт първоначално няма власт да преразглежда конституционността на нормативни документи или изпълнителни актове. Това ограничение отслабна с годините и във Франция се създадоха специални конституционни съдилища да упражняват тези правомощия. Процесът на преразглеждане обаче продължи да се счита за квазизаконодателен и политически по характер. Счита се, че фиксираният срок (заедно със законовото потвърждение на съда) увеличава вероятността съдът да спечели доверието на широк кръг от политическия спектър и да поддържа връзка с променящите се ценности.

За да се увеличи независимостта на съдебната власт, сроковете трябва да са достатъчно дълги, за да намалят уязвимостта на съдиите. Дали решението ще е пожизнен мандат или фиксирани срокове зависи от историческия и културния произход на съдебната система. Ние не защитаваме единия подход пред другия. Фиксираните срокове може да доведат до проблеми, свързани със защитата на съдиите от неправомерно влияние, което следва да се отчете и вземе под внимание. Пожизненият мандат обаче също може да представлява проблем, включително поради факта, че се счита, че това намалява отчетността на съдебната власт.

Съществуват няколко примера за това, което може да се приеме за достатъчно дълъг срок. В Гватемала преглед от специалния докладчик на ООН относно независимостта на съдиите и адвокатите стига до заключението, че петгодишните мандати на Върховния съд на Гватемала са прекалено кратки, за да осигурят необходимата сигурност на срока на изпълнение на мандата, и препоръчва те да се увеличат на 10. 11 Сроковете от 10 и 12 години са често срещани в Западна и Централна Европа.

Срещу увеличаването на продължителността на мандата на съдиите най-общо се излагат три аргумента: (1) по-кратките срокове са необходими, за да се отсеят съдиите, които не удовлетворяват стандартите; (2) по-кратките срокове са необходими, за да се гарантира, че съдебната власт отразява волята на народа; и (3) дългите или пожизнените срокове на служба защитават съдии, които са под нечие влияние.

В общия случай тези проблеми могат да бъдат преодоленни чрез създаване на други механизми за защита, съответстващи на независимостта на съдебната власт. Проблемът със съдиите, които не удовлетворяват стандартите, може да бъде преодолян чрез по-стриктни процеси на подбор, изпитателни срокове за новоназначените и процедури за отстраняване на съдии, които попадат под определени ясно формулирани стандарти. Дори съдебни системи с пожизнени мандати се променят с времето в резултат от пенсионираните и новоназначените служители, като по този начин поддържат известна актуалност спрямо развиващите се социални норми. Що се отнася до третия аргумент, опитът показва, че кратките срокове е вероятно да доведат до съдии, уязвими на неправомерно влияние, отколкото по-дългите срокове. Ако обаче даден съд е политизиран или обект на доминиране от изпълнителната

власт, може да е препоръчително да се работи в посока по-всеобхватен пакет от реформи, включително промени в процеса на подбор, вместо промени само в мандатите.

Двата проблема, свързани със срока на службата, са:

- Фиксираните срокове често се определят така, че да съвпадат с избора на президента и законодателната власт. В тези случаи проблемът, свързан със сроковете, обикновено е част от по-голям набор от структурни проблеми, включително процеса на подбор, които имат за цел да допуснат запазването на влиянието на изпълнителната власт и/или политическите партии върху съдебната власт. Удължаването на сроковете на служба на съдиите могат да помогнат за преодоляване на този проблем, тъй като президентите почти винаги имат относително кратки мандати. Приключването на сроковете по различно време може допълнително да помогне за деполитизиране на процеса. Ел Салвадор например въведе несъвпадащи срокове от девет години за върховния си съд като част от въведените реформи по време на мирните преговори.
- Когато фиксираните срокове са подновяеми (или постоянните назначения са обект на периодично преразглеждане и подновяване), съдиите може да се чувстват ограничени през първия си мандат да не засегнат по някакъв начин лицата, които могат да повлияят на повторното им назначаване.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА (КЪЩАТА НА ЛАТИМЕР) ОТНОСНО ТРИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ с Приложение (върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Общността, 2003 г.

IV) Независимост на съдебната власт

(b) Трябва да са налице мерки за подходяща сигурност на срока на изпълнение на мандата и защита на нивата на възнаграждение.

Съдиите трябва да бъдат обект на временно или постоянно отстраняване само поради липса на дееспособност или неетично поведение, което явно ги прави негодни да изпълняват задълженията си.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

n) Съдебните служители не трябва да:

(ii) се отстраняват от служба или да са обект на други дисциплинарни или административни процедури единствено с аргумента, че тяхно решение е отменено при обжалване или преразглеждане от по-висш съдебен орган.

p) Съдебните служители може да се отстраняват или службата им временно да се прекратява в случай на грубо нарушение, несъвместимо със съдебната длъжност, или поради физическа или психическа липса на способност, която им пречи да изпълняват съдебните си задължения.

ПРИНЦИПИ НА BURGH HOUSE ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВОСЪДИЕ, Проучвателна група на Асоциацията по международно право относно практиката и процедурата в международните съдилища и правораздавателни органи в сътрудничество с Проекта

относно международните съдилища и правораздавателни органи, 2004 г.

3. Сигурност на срока на изпълнение на мандата

3.1 Съдиите трябва да разполагат със сигурност на срока на изпълнение на мандата във връзка с техния срок на служба. Те може да се отстраняват от служба само при конкретни основания и в съответствие с подходящи процедури, посочени предварително.

3.2 Водещите разпоредби за всеки съд следва да предвиждат съдиите да се назначават за минимален срок, за да могат да упражняват съдебните си функции по независим начин.

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ В БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА – ГЛАВА: ГЛАВА 16: СЪДЕБНАТА СИСТЕМА – СЪДИИ И АДВОКАТИ, ОССЕ, 2004 г.

Глава 16: Съдебната система – съдии и адвокати, ДИСЦИПЛИНАРНИ МЕРКИ СПРЯМО

СЪДИИТЕ

Съществуват конституционни гаранции срещу произволното отстраняване на съдии. Тези гаранции изискват до отстраняване на член на висш съдебен орган да се стига единствено след специален процес, който обикновено включва законодателната власт. Дори и в този случай това трябва да става единствено след осигуряване на надлежен процес. По същия начин възнагражденията и социалните придобивки за съдиите не могат да се намаляват, за да се предотврати упражняването на натиск върху съдиите от страна на правителството чрез заплахи за намаляване на техните доходи и др. Съдебната власт е допълнително защитена от самите си действия – тя заседава публично, мотивира решенията си и, в повечето случаи, нейните решения могат да бъдат обжалвани пред по-висшите съдилища. Някои държави освен това създават „комитети от ползватели на съдилищата“, където представители от групите ползватели се срещат със съдиите на местно равнище, за да потърсят подходящи мерки за защита за всякакви срещнати проблеми. Това създава действителна отчетност на гражданско равнище.

Най-важният елемент вероятно е сигурността на срока на изпълнение на мандата. Ако даден съдия, след като бъде назначен, може да бъде отстранен единствено за грубо и сериозно нарушение, тогава съдията е свободен от необходимостта да добива популярност – независимо дали сред обществеността или политиците – за да бъде повторно назначен. Опитът в Съединените американски щати показва, че дори съдиите, които са внимателно избрани от консервативни администрации, могат да се превърнат в прогресивни реформатори, щом веднъж стигнат до съдебната скамейка.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОБЩ ДОКЛАД, КАК НАЗНАЧАВАНЕТО И ОЦЕНКАТА (КАЧЕСТВЕНА И КОЛИЧЕСТВЕНА) НА СЪДИИТЕ ДА БЪДАТ НАПРАВЕНИ СЪОТВЕТСТВАЩИ НА ПРИНЦИПА НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2006 г.

Закljučения

2) Съдии, които са постигнали постоянен пост или които са назначени на пост с фиксиран срок, следва да могат да бъдат отстранени единствено ако бъдат признати за виновни за сериозно дисциплинарно нарушение или ако се установи, че са неспособни да изпълняват съдебните си функции, в съответствие с определеното законодателство и законоустановените процедури.

б) Съществува риск тези оценки да се използват като основание за отстраняване на съдия от неговата или нейната длъжност/пост. Затова въпросът с отстраняването от длъжност (за липса на компетентност) трябва да остане независим от обичайните оценки.

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.2 Несменяемост и отстраняване от длъжност

Всяко възможно подновяване на мандата би могло да повлияе неблагоприятно върху независимостта и безпристрастността на съдиите.

УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА, ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ, СЪВЕТ НА ООН ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и юристите, Леандро Деспуй, 24 март 2009 г.

Препоръки

98. Що се отнася до мандата, несменяемостта, дисциплинарните мерки и имунитета, специалният докладчик препоръчва:

- Държавите членки да обмислят постепенното въвеждане на пожизнени мандати за съдиите.
- Да се преустанови преразглеждането на назначения на съдии от изпълнителната власт.
- Да се въведат конкретни гаранции, за да се осигури, че назначенията на съдии на изпитателен срок не поставят в риск независимостта на съдебната власт. Съдиите на изпитателен срок да получават автоматично пожизнено назначение или фиксиран мандат, освен ако не са отстранени в резултат от дисциплинарни мерки или решението на независим орган след специализирана процедура, която е определила, че определено лице не е способно да изпълнява ролята на съдия.
- Държавите членки да обърнат особено внимание на отстояването на ключовия принцип на несменяемост.
- Държавите членки да създадат независим орган, който да отговаря за дисциплинарните мерки за съдиите.
- Държавите членки да приемат законодателство с подробни насоки относно нарушенията на съдиите, водещи до дисциплинарни мерки, включително относно сериозността на нарушението, която определя вида на дисциплинарната мярка. Дисциплинарните мерки трябва да бъдат пропорционални на сериозността на нарушението.
- Решенията, свързани с дисциплинарните мерки, да бъдат публични.
- Да се гарантира достатъчен граждански и наказателен имунитет за съдиите от Конституцията или равностоен нормативен документ, а в закона да бъдат разписани подробни процедури за премахване на имунитета с оглед утвърждаването на независимостта на съдебната власт.

ПРЕПОРЪКИ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Ограничен срок на мандата

15. Председателите на съдилища следва да се назначават за ограничен брой години с възможност само за едно подновяване на срока. В случай на назначение от изпълнителната власт, срокът следва да бъде кратък и без възможност за подновяване.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

49. Сигурността на заемането на дадена длъжност и несменяемостта са ключови елементи за независимостта на съдиите. Съответно – съдиите следва да имат гарантирано заемане на длъжността до задължителната възраст за пенсиониране, където такава съществува.

50. Мандатите на съдиите следва да бъдат определени със закон. Постоянното назначение следва да бъде прекратено само в случаи на сериозни нарушения на дисциплинарните или наказателни предписания, установени със закон. или когато съдията не може да осъществява повече правораздавателна дейност. Ранното пенсиониране трябва да е възможно само по искане на въпросния съдия или по медицински причини.

52. Съдия не трябва да получава ново назначение или да бъде преместван в друго съдилище, без неговото/нейното съгласие за това, освен в случаите на дисциплинарни наказания или реформи в организацията на правораздавателната система.

ОДОБРЕНИ ВЪВ ВР. СКОПИЙ ПРЕРАБОТЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

4.3. Назначенията в съдебната власт като цяло трябва да бъдат пожизнени, като е възможно отстраняване поради основания и задължително пенсиониране на възрастта, определена от закона, към датата на назначаване.

4.3.1 Пенсионната възраст не трябва да се намалява за съществуващите съдии.

5. ОТСТРАНЯВАНЕ НА СЪДИИ И ДИСЦИПЛИНАРНИ МЕРКИ

5.1. Производствата за дисциплинарни мерки и отстраняване на съдии следва да се обработват експедитивно и справедливо и следва да осигуряват справедливост спрямо съдията, включително и адекватна възможност за изслушване.

5.2. С изключение на производствата пред законодателната власт, процедурата за дисциплинарни мерки следва да се провежда *при закрити врата*. Съдията може обаче да поиска изслушването да бъде публично и това искане трябва да се уважи, като то подлежи на окончателно и мотивирано разпореждане от дисциплинарния правораздавателен орган. Решенията по дисциплинарни производства, независимо дали провеждани при закрити врата или публични, могат да се публикуват.

5.3. Всички основания за дисциплинарни мерки, временно и постоянно отстраняване на съдии трябва да са залегнали в конституцията или фиксирани от закона и трябва да бъдат ясно дефинирани.

5.4. Всички дисциплинарни мерки, действия за временно или постоянно отстраняване следва да се основават на установени стандарти за поведение в съдебната власт.

5.5. Съдията не подлежи на отстраняване, освен ако поради криминално деяние, груба или повтаряща се небрежност или сериозни нарушения на дисциплинарните правила или физическа или умствена неспособност той/тя се е показал(а) като очевидно непригоден(а) да заема поста на съдия. Основанията за отстраняване следва да бъдат ограничени до мотиви за медицинска липса на недееспособност или поведение, което прави съдията непригоден да изпълнява задълженията си.

5.6. В системи, където правомощието за дисциплинарни мерки и отстраняване на съдии е предоставено на институция, различна от законодателната власт, трибуналетът за дисциплинарни мерки и отстраняване на съдии трябва да бъде постоянен и да включва в

състава си предимно представители на съдебната власт.

5.7. Председателят на съда може законно да притежава надзорнически функции върху съдиите по административни въпроси.

ДОКЛАД НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СЪДИИ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2013 г.

Препоръка относно сигурността на срока на изпълнение на мандата

- Трябва да са налице гаранции, предвидени в закона, че пенсионната възраст на съдиите няма да се променя поради политически съображения.
- В случай на промяна, тя не трябва да се прилага с обратно действие.
- В случай на период или диапазон от възраст, при навършването на която трябва да настъпи пенсиониране, напр. от 65 до 70 години, съдията трябва да вземе решението кога да се пенсионира.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Несменяемост

17. Съдиите трябва да разполагат със сигурност на срока на изпълнение на мандата. Мандатите на съдиите следва да бъдат адекватно гарантирани от закона. Използването на изпитателен срок в процеса на назначаване не е за предпочитане, когато обаче съществува такава практика, тя трябва да бъде ограничена до възможно най-голяма степен. Съдия на изпитателен срок има право на същите протекции, привилегии, имунитет и индивидуална независимост като съдия, който не е на изпитателен срок.

18. Препоръчва се всички съдии, упражняващи една и съща юрисдикция, да бъдат назначавани за период, изтичащ при придобиване на определена възраст.

19. Съдиите следва да подлежат на предсрочна оставка само по собствено искане и на отстраняване от длъжност единствено за доказана липса на дееспособност, присъда за престъпление или друго сериозно нарушение, което прави съдията непригоден да заема тази длъжност. Добросъвестното решаване на дело по същество въз основа на прилагането на закона от съдията не трябва да води до отстраняване, дори ако решението на съдията може да е погрешно, непопулярно или неподкрепено от държавни служители или институции. Подходящото средство за защита за неудовлетворените от решението е да обжалват в съответствие със закона.

20. Съдии, които са председатели на състави, не трябва да бъдат отстранявани като председатели въз основа на решение на съдията или на други съдии в състава, което се счита за погрешно, непопулярно или неподкрепено.

21. Когато не се прилагат процедури за отстраняване на съдия чрез гласуване на народа, процедурите за отстраняване на съдии трябва да бъдат под контрола на съдебната власт.

22. Всеки път, когато се търси отстраняване на съдия, съдията трябва да има право на подходящо уведомление и на пълно и справедливо изслушване. Никой съдия не трябва да бъде дисциплинарно наказван или отстраняван за съдебни действия, освен за груба небрежност или умишлено незачитане на закона.

23. Ако законът предвижда оценка на професионалната работа на съдиите, тази оценка трябва да зачита независимостта на съдебната власт. Съдиите могат да бъдат оценявани, за да се идентифицират областите, в които трябва да се подобрят, и да се определи кой трябва

да бъде повишен. С оценките не трябва да се злоупотребява или да се използват като претекст за освобождаване на съдия.

24. Всички дисциплинарни производства или производства за временно или постоянно отстраняване трябва да се определят в съответствие с предварително установените стандарти за поведение на съдебната власт и да бъдат прозрачни.

25. Освен с цел осигуряване на надлежно и своевременно произнасяне по случаите, никой съдия не следва да се прехвърля от компетентни органи, отговорни за администрацията на съдебната служба, от една юрисдикция или функция в друга без съгласието на съдията.

26. Ако компетентният орган, отговорен за администрирането на съдебната служба, е съдебен съвет, съвет по правосъдието или друг подобен орган, този съвет или орган трябва да се състои от мнозинство от съдии.

СТАНОВИЩЕ № 19 (2016) ОТНОСНО РОЛЯТА НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА, Консултативен съвет на европейските съдии, Съвет на Европа, 2016 г.

10. Принципът на несменяемост на съдиите трябва да бъде приложим за мандата на председателите на съдилища, независимо дали изпълняват в допълнение към съдебните си задължения и административни или управленски функции. Отстраняването на председател на съд преди изтичането на неговия/нейния мандат трябва, като минимум, да бъде предмет на същите предпазни мерки, както отстраняването на обикновени съдии.

11. Прекратяването на мандата на председател на съд не трябва по принцип да засяга позицията му като съдия.

III. 5. ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ И ФИНАНСОВО ОБЕЗПЕЧЕНИЕ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

V. Пенсионирание. Дисциплинарни мерки. Отстраняване и пенсиониране с имунитет

Чл. 12 Всички съдии, независимо дали са избрани чрез назначаване или избори, трябва да имат гарантиран мандат до задължителна пенсионна възраст, като подлежат на отстраняване единствено поради неспособност или сериозно заболяване.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (IBA), 1982 г.

A. Съдиите и изпълнителната власт

14. Възнагражденията и пенсиите в съдебната система следва да бъдат адекватни и да се коригират редовно с отчитане на увеличението на цените, като това следва да не зависи от контрола на изпълнителната власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Чл. 2.21 а) По време на своя мандат съдиите трябва да получават възнаграждения, а след пенсиониране – пенсии.

б) Възнагражденията и пенсиите на съдиите трябва да бъдат адекватни, съизмерими със статута, достойнството и отговорността на тяхната служба и редовно да се коригират, така че да отчитат напълно увеличението на цените.

с) Възнагражденията на съдиите не трябва да се намаляват по време на срока им на служба, освен като съгласувана част от цялостна обществена икономическа мярка.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

11. Условия за служба и несменяемост

Срокът на служба на съдиите, тяхната независимост, сигурност, адекватно възнаграждение, условия на служба, пенсии и пенсионната възраст следва да бъдат подходящо регламентирани от закона.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Несменяемост

16. (а) Срокът на служба на съдиите, тяхната независимост, сигурност, адекватно възнаграждение и условия на служба се осигуряват от закона и не трябва да се изменят в техен ущърб.

18. (а) По време на своя мандат съдиите трябва да получават възнаграждения, а след пенсиониране – пенсии.

(б) Възнагражденията и пенсиите на съдиите трябва да бъдат адекватни, съизмерими със статута, достойнството и отговорността на тяхната служба и трябва периодично да се преразглеждат, за да се преодолее или сведе до минимум ефектът от инфлацията.

(с) Пенсионната възраст не трябва да се променя за съдии на служба без тяхното

съгласие.

ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНОТО ПРИЛАГАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Резолюция 1989/60, 15-а пленарна сесия, ECOSOC, 24 Май 1989 г.

Процедура 5

При прилагането на принципи 8 и 12 от Основните принципи държавите следва да обръщат специално внимание на необходимостта от адекватни ресурси за функционирането на съдебната система, включително назначаване на достатъчен брой съдии в зависимост от натовареността с дела, осигуряване на необходимия помощен персонал и оборудване за съдилищата и предлагане на съдиите на подходяща лична охрана, заплащане и възнаграждения.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

V. СТАТУТ НА МАГИСТРАТИТЕ

5.2. Нивото на възнаграждението на магистрата гарантира икономическата му независимост. Възнаграждението се променя според критерия за прослужени години.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

УСЛОВИЯ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

31. Съдиите трябва да получават адекватно възнаграждение и да им бъдат предоставени подходящи срокове и условия на работа. Възнаграждението и условията на работа на съдиите не трябва да се променят в техен ущърб по време на техния мандат, освен като част от единна обществена икономическа мярка, с която съдиите от съответния съд или мнозинството от тях са се съгласили.

32. Без да се засяга каквато и да е дисциплинарна процедура или право на обжалване или на обезщетение от държавата в съответствие с националното законодателство, съдиите трябва да се ползват с личен имунитет срещу граждански иски за материални щети за неправомерни действия или бездействия при упражняване на техните съдебни функции.

СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ

37. Бюджетът на съдилищата трябва да се изготвя от съдилищата или компетентен орган в сътрудничество със съдилищата, като се вземат предвид нуждите от независимост на съдебната власт и нейната администрация. Отпуснатата сума трябва да е достатъчна, за да може всеки съд да функционира без прекомерно натоварване.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

8. Възнагражденията на съдиите трябва да бъдат адекватни, за да гарантират действителна икономическа независимост на съдията, и не трябва да бъдат намалявани на нито един етап от службата на съдията.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН

МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

1.8. Чрез своите представители и професионални организации, съдиите се включват във взимането на решения, свързани с управлението на съдилищата, определянето на техните финансови средства и разпределението им на национално и местно равнище. Тяхното становище се взема по същия начин при подготовката на изменения на техния статут и при определяне на условията за тяхното трудово възнаграждение и социално осигуряване.

4. ПРОФЕСИОНАЛНО ИЗРАСТВАНЕ

4.2. Съдията свободно упражнява дейностите, които са извън неговите съдебни задължения, включително онези, които са израз на неговите граждански права. Тази свобода не може да се ограничава, освен в случаите, когато определени външни дейности са несъвместими с доверието към съдията, с неговата безпристрастност или независимост или с изискването той да бъде на разположение за да разгледа с необходимото внимание и в разумен срок делата, които са му предоставени за разглеждане. Упражняването на каквато и да било външна дейност, извън свързаната с литература или изкуство, за която се полага изплащане на възнаграждение, може да се извършва само с предварително разрешение при условията, определени в статута.

6. ТРУДОВО ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ И СОЦИАЛНА ЗАКРИЛА

6.1. За изпълнението на служебните му функции на съдията се полага възнаграждение, чийто размер трябва да бъде такъв, че той да бъде защитен срещу натиск с цел повлияване на неговото решение и в по-общ план на неговото поведение в съдебното производство, накарнявайки по този начин неговата независимост и безпристрастност.

6.2. Възнаграждението може да варира в зависимост от професионалния стаж, от естеството на задълженията, чието изпълнение е възложено на съдията, упражняващ тази професия, и от важността на задълженията му, оценени в условия на прозрачност.

6.3. Статутът предвижда осигуряване на съдията, упражняващ тази професия, срещу социални рискове, свързани с болест, майчинство, инвалидност, старост и смърт.

6.4. В частност, статутът осигурява на съдията, достигнал законоустановената възраст за прекратяване на своите функции и който е изработил определено време, упражнявайки тази професия, изплащането на пенсия по старост, чийто размер трябва да бъде възможно най-близък до последната му заплата като съдия.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Възнаграждение и пенсиониране

Чл. 13 Трудовото възнаграждение на съдиите трябва да бъде достатъчно, за да гарантира тяхната икономическа независимост. Трудовото възнаграждение не трябва да се определя от резултатите от работата на съдията и да се намалява за времето на заемане на съдийска длъжност. Съдията има право на пенсия под формата на сума, изплащана на годишна база, или на пенсия в размер, изчислен в зависимост от съответната категория труд. След пенсиониране съдията не трябва да бъде възпрепятстван да упражнява друга правна професия само заради това, че той или тя е бил(а) съдия.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на

Европа, 2001 г.

Възнаграждение

61. Препоръка № R (94) 12 предвижда че съдиите следва да имат „възнаграждение, което е гарантирано от закона“ и „което отговаря на достойнството на тяхната професия и тежестта на отговорностите“ (Принципи I(2)(a)(ii) и III(1)(b)). Европейската харта съдържа важно, практично и реалистично признание на ролята на адекватното възнаграждение като защита от „натиск, насочен към въздействие върху техните решения и по-общо върху поведението им...“ и за значението на гарантирано заплащане при болест и адекватна пенсия (параграф 6). КСЕС напълно одобри декларираното в Европейската харта.

62. Докато някои системи (напр. в северните страни) уреждат въпроса чрез традиционни механизми, без формални законови разпоредби, КСЕС счете, че е от общо значение (и особено по отношение на новите демокрации) да изработи конкретни законови разпоредби, които гарантират заплатите на съдиите срещу намаляване и осигуряват поне de facto обезпечаване на увеличаване на заплатите в съответствие с разходите за живот.

Заклучения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94) 12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

(8) Съдиите следва да имат възнаграждение, което съответства на тяхната роля и отговорности и следва да имат осигурено подходящо заплащане при болест и пенсия. Това следва да бъде гарантирано чрез конкретни законови разпоредби срещу намаляване и следва да бъде обезпечено увеличаване на заплатите в съответствие с разходите за живот (параграф 61-62).

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА (КЪЩАТА НА ЛАТИМЕР) ОТНОСНО ТРИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ с Приложение (върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Общността, 2003 г.

IV) Независимост на съдебната власт

(b) Трябва да са налице мерки за подходяща сигурност на срока на изпълнение на мандата и защита на нивата на възнаграждение.

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ИКОНОМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2005 г.

Заклучения

7) Парични стимули от някакъв вид, като възнаграждения на съдиите, свързани с бонуси, норми за натовареност на съдиите и бонусни схеми за възнаграждение, биха могли сериозно да застрашат независимостта на съдебната власт. Най-малкото, такива стимули биха могли да изглеждат като застрашаване на независимостта на съдебната власт, тъй като страните може да имат усещането, че финансовият интерес на съдиите ще надделее над принципа за постановяване на безпристрастно решение.⁷⁸

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОБЩ ДОКЛАД, КАК НАЗНАЧАВАНЕТО И ОЦЕНКАТА (КАЧЕСТВЕНА И КОЛИЧЕСТВЕНА) НА СЪДИИТЕ ДА БЪДАТ

НАПРАВЕНИ СЪОТВЕТСТВАЩИ НА ПРИНЦИПА НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2006 г.

Заклучения

12) Резултатът от оценката никога не трябва да влияе върху възнаграждението на съдията.³ Това е така, защото ако един съдия трябва да бъде оценен, дори от колегите си, за да получи по-високо възнаграждение или бонус, той/тя може да бъде подтикнат(а) да удовлетвори съдията на по-високо ниво (или главния съдия), дори по отношение на съдебни решения, които се вземат.

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.3 Финансова независимост

2.3.1 Възнаграждение

[...] ниското ниво на възнагражденията на съдиите в Албания в сравнение с други професии и дейности, макар и не със сравними длъжности в държавната служба, многократно е определяно като обективен фактор, който допринася за корупцията сред съдиите и за последващото намаляване на общественото доверие в съдилищата.

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.i.

[Това], че заплатите на съдиите не могат да бъдат намалявани по време на техния мандат, [...] е обща и желана гаранция за независимост на съдебната власт.

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.i.

Съдебният съвет следва да бъде последният орган за всички аспекти от професионалния живот на съдиите по конкретни въпроси, свързани с техния подбор, назначаване, кариера, повишаване и прехвърляне, обучение, отстраняване и дисциплинарни мерки, и следва да отговаря за надзора върху обучението на съдиите.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 59.

Принцип I.2.c от Препоръка № R (94) 12 на Комитета на министрите на Съвета на Европа гласи: „Всички решения във връзка с професионалната кариера на съдиите следва да бъдат основани на обективни критерии и подборът и кариерата на съдиите следва да бъде основана на достойнствата, с оглед на квалификациите, почтеността, способностите и ефикасността. Органът, който взема решенията по подбора и кариерата на съдиите, следва да бъде независим от правителството и администрацията.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 4.

Според Становище № 1 на КСЕС „всяко решение, свързано с назначението или кариерата на съдия, следва да бъде основано на обективни критерии и да бъде взето или от независим орган, или да бъде предмет на гаранции, че не е взето извън основата на такива критерии.“ Европейската харта за статута на съдиите, приета в Страсбург през юли 1998 г. (DAJ/DOC(98)23) гласи: „При всяко решение, касаещо подбора, разпределянето, назначаването, професионалното израстване или прекратяване на пълномощията на даден

съдия, статутът предвижда участието на орган, който е независим от изпълнителната и от законодателната власт и в който поне половината от заседаващите са съдии, избрани от техните колеги по начин, гарантиращ най-широка представителност на последните.“ Съгласно Обяснителния меморандум на Европейската харта: терминът „намеса“ на независим орган означава становище, препоръка или предложение, както и реално решение.

КСЕС коментира стандартите, установени от Европейската харта „доколкото тя пледира намесата (в смисъл достатъчно широк, за да включва становище, препоръка или предложение, както и реално решение) на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии“.

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 18-20

Венецианската комисия е на мнение, че съдебният съвет следва да има решаващо влияние върху [...] повишаването на съдиите [...]

CDL-AD(2007)028 Доклад относно назначенията в съдебната власт, параграф 25.

[Въпросите относно мерките за прилагане на общите принципи относно бюджета на съдебната власт и възнагражденията на съдиите] могат и трябва да бъдат адресирани от обичайното законодателство. По принцип няма причина защо да не могат да бъдат така адресирани в контекста на закона относно статута на магистратите.

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.1.

2.3.2 Бюджетна автономност

Практиката, според която, в противоречие с принципа за бюджетна автономност на съдебната система, министерството на правосъдието в действителност контролира всеки детайл от оперативните бюджети на съда, носи очевидна опасност от неправомерна намеса в независимото упражняване на неговите функции.

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.1.

[Въпросите относно мерките за прилагане на общите принципи относно бюджета на съдебната власт и възнагражденията на съдиите] могат и трябва да бъдат адресирани от обичайното законодателство. По принцип няма причина защо да не могат да бъдат така адресирани в контекста на закона относно статута на магистратите.

CDL(1995)074 Ревизирано становище относно Закона за организацията на съдебната власт на Албания (глава VI от Преходната конституция на Албания), приет на 25-ото пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.1.

[...] битките за бюджета на парламента [...] несъмнено са с политически характер. [...] Докато желанието им е да осигурят по-голяма независимост на съдиите и съдилищата и така да доведат до тяхната деполитизация, [чрез ангажиране на Съдебния съвет в тези битки], може да се окаже, че ще се постигне точно обратното и те ще бъдат погълнати от политическия дебат.

Без отклонение от принципа за наличие на отделен бюджет за съдебната власт и за да се даде възможност за фактическа независимост на съдебната власт, тези правомощия и бюджетни битки биха могли по-скоро да бъдат оставени на министъра на правосъдието или кабинета като цяло, който ще се чувства политически отговорен за крайното отношение спрямо съдебната власт по въпросите, свързани с подходящото финансиране.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Независимост на съдебната система

4. Независимостта на съдебната система е гарантирана по отношение на правораздавателната дейност, и в частност по отношение на набирането на кадри, номинирането за постове до възрастта за пенсиониране, повишенията, случаите на несменяемост, обучението, съдийския имунитет, дисциплината, възнагражденията и финансирането на съдебната система.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

53. Принципните правила на системата за възнаграждение на професионалните съдии следва да бъдат заложили със закон.

54. Възнаграждението на съдиите следва да е съответстващо на тяхната професия и задължения, а също и достатъчно, за да ги защити от подстрекателства към повлияване върху решенията им. Трябва да съществуват гаранции за поддържане на разумно възнаграждение в случай на болест, отпуск по майчинство или бащинство, както и за изплащане на пенсия за прослужено време, която следва да е приемливо обвързана с нивото на възнаграждението им, когато по време на активна работа. Следва да бъдат въведени специално насочени към съдиите правни предписания, които да представляват гаранция срещу намаляване на възнаграждението им.

55. Системи, при които основното възнаграждение на съдиите се обвързва с резултатите от работата им, следва да се избягват, тъй като те могат да създадат трудности по отношение на независимостта на съдиите.

РЪКОВОДСТВО С РЕСУРСИ ОТНОСНО УКРЕПВАНЕТО НА СЪБЛЮДАВАНЕТО НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, UNODC, 2011

I. ПОДБОР, ПРОФЕСИОНАЛНА ОЦЕНКА И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

8. Заключение и препоръки

- Възнагражденията на съдиите трябва да са такива, че да ги освобождават от икономически затруднения. Увеличенията на възнагражденията трябва да се основават на обективни критерии и решавани по напълно прозрачен начин.

ЦЕНТРАЛНИЯТ СЪВЕТ НА МЕЖДУНАРОДНАТА СЪДИЙСКА АСОЦИАЦИЯ, свикан във Вашингтон (САЩ) от 11 до 15 ноември 2012 г., загрижен за независимостта на правосъдието,

Призовава правителствата в цял свят да зачитат международните принципи, които гарантират

независимостта на съдебната власт, и напомня принципите на ООН относно независимостта на съдебната власт (1985 г. – принцип № 11) и Международната харта на съдията (IAJ, 1999 г.) която предвижда в член 13 от нея, че „Съдията трябва да получава достатъчно възнаграждение, за да се осигури истинска икономическа независимост. Трудовото възнаграждение не трябва да се определя от резултатите от работата на съдията и да се намалява за времето на заемане на съдийска длъжност. Съветът също така отбелязва, че намаляването на възнагражденията на съдиите и прокурорите е счетено за противоконституционно от конституционните съдилища на няколко държави.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

Специализация и статут на съдията

1. Статут на специализирания съдия

56. Според КСЕС, следва да се гарантира, че:

- юрисдикционните спорове не ограничават достъпа до правосъдие или причиняват забавяния в противоречие с член 6 от Конвенцията;
- подходящ достъп до други съдебни йерархии, специализирани съдилища, органи и функции са достъпни за всички съдии;
- всички съдии от същото старшинство получават същото възнаграждение, с изключение на всякакви специфични допълнителни възнаграждения за специални задачи (вижте следващия параграф).

57. Принципът на равнопоставеност за общите и специализираните съдии следва да важи и за възнагражденията. Препоръка № Rec (2010)12 на Комитета на министрите предвижда в член 54, че възнаграждението на съдиите следва да бъде „съизмеримо с тяхната професия и отговорности“ с цел, наред с другото, да „ги предпази от стимули, целящи да повлияят на решенията им“. Имайки предвид това, всяка допълнителна заплата или друг хонорар, предоставен по силата единствено на специализация на съдията, не изглеждат оправдани, тъй като спецификата на професията и тежестта на отговорностите, като правило, са от еднакво значение за общия и специализирания съдия. Допълнителна заплата, други хонорари или определено възнаграждение (например в случай на нощно дежурство) може да бъдат оправдани, когато могат да бъдат идентифицирани конкретни основания, които позволяват заключението, че или спецификата на професията на специализирания съдия, или тежестта на неговите/нейните задължения (включително лична тежест, която може да дойде с назначението в специализирана функция) изискват такова обезщетение.

МАНИФЕСТ ОТ ВИЛАМУРА, ПРАВОСЪДИЕ В ЛИЦЕТО НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, ЕВРОПЕЙСКИ МАГИСТРАТИ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ И СВОБОДА (MEDEL), 2012 г.

7. За да изпълняват мисията си, магистратите трябва да разполагат със съответните ресурси и условия, осигурени от държавата. Възнаграждението на магистратите трябва да е на достатъчно ниво, за да ги освободи от натиск. В тази връзка работата на СЕРЕJ подчертава тревожното несъответствие в ресурсите, с които разполагат съдебните системи на европейските държави.

ДОКЛАД НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СЪДИИ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2013 г.

Препоръка относно неправомоерен опит за повлияване на решенията на съдия

- Трябва да е налице закон или разпоредба в конституцията, която да забранява всеки неправомоерен опит за повлияване на процеса на постановяване на съдебно решение на съдията;

- Възнагражденията в съдебната система трябва да бъдат отчетени като фактор, който е тясно свързан с независимостта на съдебната власт;
- Възнагражденията не следва да се забавят или намаляват повече за съдиите, отколкото за държавните служители в случай на общо намаляване на възнагражденията;
- Възнагражденията трябва да бъдат адекватни, така че да осигуряват приемлив жизнен стандарт;
- Възнагражденията трябва да бъдат защитени от закона или конституцията.

III. 6. ОБУЧЕНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ

КАЧЕСТВЕНО ПРАВОСЪДИЕ ЗА ВСИЧКИ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, Европейска комисия за ефикасност на правосъдието, ПРОУЧВАНЕ № 22 на СЕРЕЈ, 2015 г.

За да се увеличи качеството и ефективността на обучението, експертите на СЕРЕЈ предлагат следните съвети:

- въвеждане на цялостен анализ на образователните потребности при изготвянето на програми за обучение и вземане под внимание на обратната връзка на съдиите от различни инстанции и друга информация, включително обществено мнение, доклади за различни страни, аналитични документи, изследвания и др.;
- за да се подобри качеството на професионалното израстване, се препоръчва да се въведе непрекъснато оценяване като средство за подобряване на обучението и за определяне на бъдещи нужди.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРИНЦИПИТЕ НА СЪДЕБНОТО ОБУЧЕНИЕ, Международна организация за съдебно обучение (ИОЈТ), 8 ноември 2017 г.

1. Съдебното обучение е от съществено значение за гарантиране на високи стандарти на компетентност и работа. Съдебното обучение е от основно значение за независимостта на съдебната власт, върховенството на закона и защитата на правата на всички хора.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА СЪБЛЮДАВАНЕ НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Служба на ООН по наркотиците и престъпността (СНПООН), Глобална мрежа за съблюдаване на етичните норми в съдебната система, 2018 г.

Насърчаване на взаимно обучение и обмен на добри практики за укрепване и отстояване на почтеността на съдебната власт.

7. Без да се засяга независимостта на съдебната власт, да подкрепят инициативи, които насърчават непрекъснатото обучение в съдебната система, и по-специално обучение за ефективно спазване на съответните стандарти на поведение и по теми, свързани с пола, като сексуално изнудване и сексуален тормоз, като отчитат, че съдебното обучение е от съществено значение за обективно, безпристрастно и компетентно изпълнение на съдебните функции и за осигуряване на общественото доверие.

III. 6.1. ОБЩИ БЕЛЕЖКИ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Квалификации, подбор и обучение

Чл. 2.15. Съдиите трябва да имат възможност за продължаващо обучение.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Квалификации, подбор и обучение

12. Съдиите трябва да имат възможност за продължаващо обучение.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, ПОДБОР И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ В МОДЕРНОТО ОБЩЕСТВО, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1996 г.

Заклучения

Необходимостта от специално обучение за съдиите, както преди или непосредствено след назначаването, така и по време на заемането на длъжността (учене през целия живот).

Съдията трябва да притежава специални умения, които няма как да придобие в университета или в друга професия.

Поради тази причина са подчертани три аспекта от образованието на съдиите:

- юридическото образование;
- специализираните умения;
- запознатостта със социалните проблеми.

Назначаването на съдиите трябва да се извършва съгласно най-обективните стандарти, така че да е отворено само за онези, които са най-подходящи да упражняват съдийската професия. Конституционният принцип за несменяемост на съдиите, признат в много страни, може да се разглежда като цена, която обществото трябва да плати за независима съдебна система. Доброто управление на ресурсите изисква тази цена да се поддържа възможно най-ниска чрез обективен и всеобхватен процес на подбор. Най-добрата гаранция за постигането на тази цел е този процес да се предостави на независим орган, който включва като минимум достатъчно представители на съдебната власт и който разполага с необходимото ноу-хау и техническа подкрепа. Следователно обучението трябва да се организира от самата съдебна власт или, най-малкото, под неин контрол или с нейно съгласие.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Независимост на съдебната власт

9. Съдиите са свободни, при спазване на всички приложими закони, да образуват и да се присъединяват към съдийски асоциации, които да представляват техните интереси и да насърчават професионалното им обучение, както и да предприемат други действия за защита на тяхната независимост, когато е уместно.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

2 ПОДБОР, РАЗПРЕДЕЛЯНЕ, ПЪРВОНАЧАЛНА ПОДГОТОВКА

2.3. Статутът предвижда подготовката на избраните кандидати за ефективно изпълнение на техните задължения на съдии да се извършва чрез преминаване на подходящо обучение, чиято издръжка се поема от държавата. Органът, посочен в т. 1.3, следи за съответствието на учебните програми и на структурите, които ги прилагат, на изискванията за откритост, компетентност и безпристрастност, свързани с изпълнението на съдебните функции.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, USAID, 2002 г.

1. Програми за обучение

а. Продължаващо съдебно образование

Много съдии в демокрациите в преход избират да се съобразят с очакванията на повисшестоящите от тях, защото им липсва обучение за това, което се изисква от закона, или са свикнали да приемат указания от по-висши служители от изпълнителната или съдебната

власт. Може да е уместно въвеждането на разнообразни програми за обучение. Много държави разполагат с постоянни съдебни школи или центрове за съдебно обучение, които отговарят за обучението на новопостъпили съдии, както и за продължаващото обучение на по-старши съдии, следвайки европейския модел. USAID често е подкрепяла тези центрове.

Често срещан проблем при съдебните школи е тяхната устойчивост, което не е изненадващо, като се имат предвид ограничените бюджети на доста от съдебните системи. Много страни от Южна Америка са въвели модел, свързан с по-малко разходи (използван за първи път от Коста Рика), при който школата е със силно ограничен постоянен персонал. По-голямата част от организационната работа се извършва от комисии от съдии и членове на правната общност, като например преподаватели по право. Обучението се провежда от самите членове на групата или от изпълнители. Чрез включването на съдиите в процеса, включително в разработването на учебната програма, този модел също така гарантира, че обучението е подходящо и съдиите го приемат.

Вторият въпрос, свързан с продължаващото съдебно образование, е съдържанието и ориентацията. Европейските съдебни школи клонят към подходи, наблягащи на правната теория. Съдебното обучение в САЩ обикновено е доста практично по характер и дори включва съвети относно техники за ефективно управление на делата. Отчасти това се обяснява с различните системи. В една система на състезателен принцип съдията разчита повече на адвокатите за развиване на правната теория по делото. При система на гражданското право, която не е на състезателен принцип, от съдията се очаква да владее повече области от материалното право; повечето съдии оценяват влиянието, което практическото обучение може да окаже върху способността им да изпълняват задълженията си.

Третият въпрос е кой да бъде обучаван. Много програми за първоначално обучение, подкрепени от донори, се провеждат в столицата и в някои случаи се предлагат предимно на ръководните кадри в съдебната система. По-голямата част от населението обаче влиза в контакт само с по-долните инстанции. Поради тази причина няколко сътрудници препоръчаха да се предлагат повече програми на по-долните инстанции, особено извън столицата, където съдилищата имат по-малък достъп до обучение, материали и съвременни подходи и следователно се нуждаят още повече от обучение. Разбира се, програмите, предлагани на съдиите от по-долни инстанции, могат да срещнат още по-големи трудности, свързани с устойчивостта, от тези, предлагани на ръководните кадри, а освен това е важно да се достигне до онези, които могат да повлияят върху политиката и да помогнат за въвеждането на реформи. Всички тези фактори трябва да бъдат взети под внимание при разработването на програми за съдебно обучение. Дългосрочната цел следва да бъде местен капацитет за предоставяне на практическо обучение на новоназначени и действащи съдии на всички нива, както и на съдебния персонал, като това се случва по устойчив начин.

c) Международно право и права на човека

Обучението по международно право може да изиграе роля в подпомагането на съдебните системи да упражняват своята независимост от изпълнителната и законодателната власт и да осигуряват контрол върху злоупотреби със служебно положение от тези власти. Например съдиите в Аржентина, посещавали семинари по международно и регионално право, вземат под внимание международните правни задължения на Аржентина при решенията, ограничаващи прилагането на закони за амнистията.¹⁵ Висшите съдилища на няколко англофонски африкански държави обявиха свои закони за недействителни и оспориха изпълнителни действия въз основа на международното право.¹⁶ Декларациите за принципите относно независимостта на съдебната власт, приети от международни конференции на висши юристи, също оказаха влияние, особено в общността. Конкретните практически съвети за начина на прилагане на международното право в националните съдилища обикновено биха повишили ефективността на такова обучение.

d. Посещения с учебна цел

Посещенията с учебна цел извън страната позволяват на съдиите да избягат от възгледите,

формирани от собствената им култура. Те могат да бъдат особено ефективни при създаването на нова визия за начина, по който съдебната власт може да функционира независимо. За да бъдат постигнати целите им, те трябва да бъдат внимателно планирани, така че да демонстрират конкретни проблеми, и трябва да включват редовни възможности участниците да обсъждат своите наблюдения и впечатления. Посещенията с учебна цел са от още по-голяма полза, ако се планира последваща комуникация чрез периодични срещи, които насърчават развитието на колегиални или менторски отношения или обмен на материали. Посещенията с учебна цел могат също така да играят важна роля за насърчаване на смелите реформатори да продължат усилията си.

e. Управленски капацитет на съдебната власт

Съдебна система, която изпълнява обичайните си функции по дисциплиниран начин, изгражда обществено доверие и уважение, което от своя страна може да доведе до подкрепа на изпълнителната и законодателната власт за по-голяма автономия и ресурси. Програмите за обучение, насочени към управлението и оперативните умения на съдебните служители, следователно могат да играят важна роля в независимостта на съдебната власт. Обучението в ръководни умения често ще е критичен елемент от това изграждане на капацитет.

f. Университетско юридическо образование

USAID и други донори често не са склонни да включат дейности в юридическите факултети като основни компоненти в своите програми за налагане на върховенството на закона. Отчасти университетското образование се разглежда като твърде дългосрочен и косвен подход спрямо проблемите с върховенството на закона, особено за донори, които търсят очевидни резултати в рамките на ограничен период от време. В допълнение, държавните университети могат да бъдат трудни партньори. Голяма част от тях не са заинтересовани или се противопоставят на извършването на реформи в учебните програми или методите на преподаване. Проблемите в правния факултет може да са само малка проява на много по-големи проблеми, свързани с цялостната администрация на университета. Въпреки това е налице всеобщ консенсус сред авторите на това ръководство, че недостатъчното университетско юридическо обучение е една от най-сериозните пречки пред развитието на една наистина независима съдебна власт. Всеки от регионалните експерти и голяма част от авторите от различни държави идентифицираха слабостите в обучението по право като значително допринасящи за проблемите, свързани с независимостта на съдебната власт. Съществените материални и процедурни правни реформи, извършени в доста страни през последните години, също създадоха нови потребности от реформа на учебните програми в юридическите учебни заведения. В резултат както дарителите, така и университетите са увеличили интереса си към международното сътрудничество.

Най-общо казано, неадекватното образование в юридическите учебни заведения може да доведе до недостатъчен набор от кандидати за начални съдебни длъжности. Въпреки че обучението за съдии може да бъде валиден подход за подобряване на техния капацитет, то обикновено не може да компенсира изцяло незадоволителното обучение в юридическите учебни заведения. Освен това, доколкото програмите за съдебно обучение трябва да се опитат да направят това, те създават разходи, които не би трябвало да бъдат поемани от съдебната система, като така допълнително затрудняват и без това ограничения ѝ бюджет.

В допълнение към усвояването на умения, студентите по право трябва да придобият ценностите и етичните нагласи, които ще носят със себе си през цялата си кариера. Американските и други университети включват специфични курсове по етика в своите учебни програми и поставят силен акцент върху други курсове и дейности, свързани с развитието на етични нагласи и зачитане на върховенството на закона. Такива курсове са еднакво важни в повечето страни, в които програмите, свързани с върховенството на закона, са финансирани от донори.

Друг метод, който се оказва успешен за трансформиране на нагласите (както и за развиване на правни умения по същество), е практическото юридическо образование. Студентите предоставят правни услуги по действителни случаи на хора, които в противен случай не биха

имали достъп до адвокат, и получават обучение по адвокатски умения в паралелно обучение на това в класната стая. Практическото обучение дава възможност на студентите да изпитат от първа ръка решаващото значение на това съдиите да бъдат безпристрастни и посветени на професията си. Така получават и възможност да работят отблизо с групи в неравностойно положение, които в противен случай често остават извън техния обхват на опит. Тези умения и опит могат да бъдат от решаващо значение за оформянето на бъдещи поколения от съдии и адвокати, които са подготвени да развият, уважават и работят със силна и независима съдебна власт. Дарителите са подкрепяли десетки практически юридически образователни програми в цяла Европа и Евразия на относително ниска цена. Голяма част от участниците в тези програми са се присъединили или са създали неправителствени организации, занимаващи се с правото от обществен интерес, а някои от тях са станали съдии.

2. Достъп до юридически материали

За да могат да основават решенията си на правна аргументация, съдиите трябва да имат достъп до законите, решенията на по-висшите съдилища и друга съдебна практика. По-конкретно, познаването на съдебните решения може да бъде важно за възприемането за безпристрастност. Съдиите трябва да вземат подобни решения по подобни случаи, за да бъдат приемани за справедливи и безпристрастни. Това е вярно както в страните на гражданското, така и в страните на общото право. Въпреки че решенията по делата на по-висшите съдилища може да не са обвързващи за по-нисшите съдилища в юрисдикциите на гражданското право, те дават информация за вземането на решения от по-нисшите съдилища и следователно са важни за насърчаване на последователност и видима справедливост. Широко разпространеното използване на телекомуникационните технологии често дава възможност юридически материали от всякакъв вид да бъдат по-лесно достъпни на ниска цена.

СТАНОВИЩЕ № 4 (2003) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС), ПРЕДОСТАВЕНО НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, ОТНОСНО ПОДХОДЯЩО ПЪРВОНАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ И ОБУЧЕНИЕ БЕЗ ОТКЪСВАНЕ ОТ РАБОТА ЗА СЪДИИ НА НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ, Съвет на Европа, 2003 г.

Въведение

2. Независимостта на съдебната власт предоставя права на съдиите от всички равнища и юрисдикции, но също така налага и морални задължения. Последните включват задължението за изпълняване на съдийската работа професионално и задълбочено, което предполага, че съдиите трябва да имат високи професионални умения, придобити, поддържани и увеличавани чрез обучение, което те имат задължение, както и право, да преминат.

8. Важността на обучението на съдиите се признава в международни документи, като напр. Основните принципи на ООН относно независимостта на съдебната власт, приети през 1985 г., и текстовете на Съвета на Европа, приети през 1994 г. (Препоръка № R (94) 12 относно независимостта, ефективността и ролята на съдиите) и 1998 г. (Европейската харта относно статута на съдиите) и бе посочено в параграф 11 на Становище № 1 на КСЕС).

I. Правото на обучение и законовото ниво, на което това право трябва да бъде гарантирано

9. Конституционните принципи трябва да гарантират независимостта и безпристрастността, от които зависи легитимността на съдиите, а съдиите от своя страна трябва да осигурят, че те поддържат висока степен на професионална компетентност (виж параграф 50 (ix) на Становище № 3 КСЕС).

10. В много страни обучението на съдиите се подчинява на специални разпоредби.

Съществен въпрос е необходимостта от обучение да се включи в разпоредбите, уреждащи статута на съдиите; правните разпоредби не трябва да включват точното съдържание на обучението, а да поверяват тази задача на специален орган, отговорен за изготвяне на учебните програми, осигуряващ обучението и контролиращ провеждането му.

11. Държавата има задължение да осигурява на съдебната власт или друг независим орган, отговорен за организирането и контрола на обучението, на необходимите средства и да посреща разходите на съдиите и други участници.

12. Следователно, КСЕС предлага законодателството за статута на съдиите във всяка държава да предвижда обучение на съдиите.

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2008 г.

В. Вътрешната среда: професионализъм, заседание и решение

1. Професионализъмът на съдията

21. Професионализъмът на съдията е основната гаранция за висококачествено съдебно решение. Това включва високо ниво на правно познание на съдиите в съответствие с принципите, определени от КСЕС в неговите Становища № 4 (2003) и № 9 (2006), както и развитието на култура на независимост, етика и нравствени задължения в съответствие със Становища № 1 (2001) и 3 (2002).

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И СЪДИИТЕ В ЮЖНА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

8. ОБУЧЕНИЕ

Динамичното развитие на правната система и новите реалности и предизвикателства, с които трябва да се сблъска съдебната дейност, наложиха необходимостта от обучение на съдии, както както като право, така и като задължение, което трябва да гарантира, че:

а) Правото на професионално обучение трябва да бъде признато за всеки, без каквато и да е дискриминация.

б) Свободното решение на съдиите при избора на възможности за обучение трябва да се зачита, както по отношение на неговото съдържание, така и във връзка с предлаганите академични обучения.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Гарантиране на независимост

8. Първоначалното обучение и обучението на работното място са право и задължение на всеки съдия. Това се организира под надзора на съдебната система. Обучението е важен елемент за гарантиране на независимостта на съдиите, както и на качеството и ефективността на съдебната система.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ

ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

56. На съдиите трябва да се предостави теоретично и практично първоначално обучение, както и обучение на работното място, което изцяло да се финансира от държавата. Това следва да включва икономически, социални и културни теми, свързани с упражняването на правораздавателните функции. Интензивността и продължителността на такова обучение следва да бъде определена в светлината на предходния професионален опит.

ГОДИШНИ ДОКЛАДИ ДО СЪВЕТА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, ООН, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите, Габриела Карина Кнаул де Албукерке е Силва*, 9 април 2010 г.,

Препоръки

99. Специалният докладчик представя на Съвета по правата на човека следните препоръки:

(а) Службата на Върховния комисар по правата на човека на ООН (ОНЧНР), в сътрудничество със специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите, следва да подкрепя инициативи за укрепване на обучението и продължаващото обучение на съдии, прокурори, обществени защитници и адвокати относно международното право относно правата на човека. Подобни инициативи трябва да гарантират интегрирането на принципите, нормите и стандартите за правата на човека в усилията им за укрепване на националните правосъдни системи и институции.

(b) Разработването на образователни програми за правата на човека за съдии, прокурори, обществени защитници и адвокати е от решаващо значение за осигуряване на стабилна основа за демокрация и върховенство на закона. Международното сътрудничество, включително това, осигурявано от ОНЧНР, следва да бъде насърчавано и подкрепяно.

(c) Следва да се подкрепя непрекъснатото изучаване на международната съдебна практика и националната съдебна практика, свързана с правата на човека. Трябва да се създаде международна база данни, за да получат държавите достъп не само до техническа помощ, но и до най-добри практики и съдебна практика, на които могат да основават своите програми.

(d) Стратегическите партньорства с международни, регионални и национални съдийски асоциации и адвокатски колегии са от решаващо значение за работата на специалния докладчик. Специалният докладчик може да играе роля в стимулирането на създаването на мрежа за обмен на съдебен опит, особено между страните от Севера и Юга и от Изтока и Запада.

(e) Държавите трябва да дадат приоритет на укрепването на съдебните системи, по-специално чрез непрекъснато обучение по международно право за правата на човека за съдии, прокурори, обществени защитници и адвокати.

(f) Международното право в областта на правата на човека трябва да бъде включено в учебните програми на всички юридически факултети и юридически учебни заведения, както и в учебните програми на школите за съдебната система и академичните програми на адвокатските колегии.

(g) Особено внимание трябва да се обърне на различните нива и категории съдии. Образователните програми трябва да бъдат структурирани така, че да вземат под внимание очакванията, отговорностите и интересите на всяко ниво и категория.

(h) Необходимостта от подобряване на образованието на съдебния персонал (като съдебни секретари, помощници, съдебни администратори и деловодители) също трябва да бъде проучена.

(i) Юридическото образование за съдии, прокурори и адвокати трябва да се предоставя с помощта на най-новите методологии за обучение, включително интерактивни сесии, семинари и работни срещи. Трябва да се разгледа възможността за сътрудничество с професионалисти от образователния и технологичния сектор, за да се създадат модерни методологии и инструменти.

(j) Държавите трябва да извършат оценка на ресурсите, с които разполагат в момента, и тези,

които са необходими за създаването на програми за продължаващо обучение по международно право в областта на правата на човека, включително инфраструктура, човешки ресурси и финансови изисквания.

(k) Обучението по правата на човека в съдебната система, включително непрекъснатото учене, трябва да бъде проектирано в по-широкия контекст на стратегиите за развитие на съдебната власт.

(l) Следва да се развие ефективно партньорство между съдебната и изпълнителната власт, за да се постигне адекватно и устойчиво осигуряване на ресурси, като същевременно се запази независимостта на съдебната власт.

(m) Университетите и юридическите факултети трябва да работят в рамките на одобрена и хармонизирана национална учебна програма, която трябва да включва по-специално обучение по международно право в областта на правата на човека.

(n) Адвокатските колегии и асоциациите на магистратите играят решаваща роля за ефективното обучение на съдии и адвокати и тяхната подкрепа на специалния докладчик и ОНЧР е особено важна.

(o) Въвеждането на задължителен период на обучение в областта на правата на човека преди приемането в адвокатурата е от първостепенно значение за гарантиране на независимостта, почеността и ефективността на професионалните правни консултации, предоставяни от адвокати.

(p) Инициативите за първоначално обучение на съдии трябва да обхващат по-специално основно обучение относно международните задължения на страната с акцент върху правата на човека. Новите съдии трябва също така да бъдат запознати с въздействието на решенията на международни или регионални съдебни или квазисъдебни органи върху националното право.

100. Специалният докладчик следва редовно да бъде уведомяван за отправените искания за съветнически услуги и техническа помощ към ОНЧР в областта на правораздаването, по-специално по отношение на независимостта и безпристрастността на съдебната власт и непрекъснатото обучение по правата на човека, на съдии, прокурори, обществени защитници и адвокати.

101. За да се подобри непрекъснатото обучение на съдии, прокурори, обществени защитници и адвокати по международно право в областта на правата на човека, следва да се свика международна конференция с участието на представители на държавите, съдебните органи и прокуратурите, представители на съдийски асоциации и адвокатски колегии и членове на гражданското общество. Целите на международната конференция ще бъдат, наред с друго, следните:

(a) Идентифициране на вътрешните и структурните характеристики на съдебните системи, които влияят на техния капацитет за прилагане на международните и регионалните стандарти за правата на човека.

(b) Идентифициране на начини за подобряване на непрекъснатото обучение по правата на човека на съдиите с цел подобряване работата на съдилищата за защита на човешките права и осигуряване на справедливост.

(c) Събиране на информация от съдебните органи и съдиите относно това, с което се занимават, и какво биха могли да направят, за да се преодолеят и осигурят средства за правна защита във връзка с по-задълбочени тенденции на нарушения на правата на човека, които продължават година след година в техните държави.

(d) Проучване на начина, по който напредъкът в международното право за правата на човека може да се използва по-ефективно от съдии и национални съдилища на всички нива.

(e) Обмен на информация относно начина за по-добро насърчаване и използване на международната съдебна практика по правата на човека и прецеденти на съвещателни органи.

(f) Преглед на предизвикателствата пред прилагането на граждански и политически права и икономически, социални и културни права.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа,

2012 г.

D. Специализация и статут на съдията

3. Възможности за обучение и специализация

63. Принципите, заложи в Становище № 4 (2003) на КСЕС за общо обучение, се прилагат еднакво за специализирано обучение. От този факт следва, че статутът на специализираните съдии не се различава от този на общите съдии и че всички изисквания по отношение на опазването на независимостта на съдиите и на предоставянето на възможно най-качественото обучение се отнасят към сферата както на общите съдии, така и на специализираните съдии. Като цяло, курсовете за обучение трябва да бъдат достъпни за всички съдии.

64. По принцип желанието на съдията да специализира трябва да се уважава. В тази връзка КСЕС се позовава на своето Становище № 10 и по-конкретно на разпоредбите, отнасящи се до избора на съдии. По същия начин, достатъчно обучение трябва да бъде на разположение в рамките на разумен срок, след като такова желание е било съобщено. Такова обучение трябва да се предложи преди назначението на съдията в специализираната област и то трябва да бъде завършено преди поемане на новите функции.

65. Трябва да има баланс между изискванията за обучение и тяхната полезност и, от друга страна, наличните ресурси. Ето защо не може да се очаква специализирано обучение, когато ресурси за такова обучение не могат да бъдат осигурени или могат да бъдат осигурени само за сметка на по-належащи от обучение нужди. Назначението в специализирана област не може да се изисква, ако например очакваната натовареност в съответната област е твърде малка, за да се оправдаят специализирани съдилища или състави. Размерът на съда, на съдебния район, на региона, дори и на държавата, могат да доведат до различни решения по отношение на специализацията и на обучението в специални области. Когато е подходящо обаче, едно трансгранично сътрудничество по отношение на непрекъснато обучение може да бъде полезно.

Закljučения

vii. Специализацията не трябва да намалява качеството на правосъдието нито в „общите“ съдилища, нито в специализираните съдилища.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО ОБУЧЕНИЕТО НА СЪДИИ И ПРОКУРОРИ, MEDEL, 2014 г.

За обучение в духа на европейската съдебна култура

[...] Появата на единно европейско съдебно пространство предполага нови потребности в изискванията за обучение. Засилването на правната взаимопомощ предполага професионализъм. Истински ефективното сътрудничество обаче предполага и единна, споделена съдебна култура: единство на действията, мислите и ценностите, еднакво мислене, срещи, без които не може да има взаимно доверие.

[...] Сравненията между различни закони и практики и познаването на европейската съдебна практика трябва да насърчават критични възгледи, които са крайно необходими за изграждането на живи закони, основани на социални и хуманитарни ценности [...].

За съвместно обучение на съдии и прокурори

Защитата на основните свободи не се отнася само за съдебните процеси, но и за разследванията, в които важна роля играят прокурорите. Единната култура, споделяна едновременно от съдиите и прокурорите, е най-добрата гаранция срещу злоупотреби от репресивния апарат и за по-добра защита на закона и гражданските свободи на хората.

[...] Следователно съдиите трябва да придобият опит, който би им позволил да разберат и оценят както техниките за разследване, така и наличната информация. Това е предпоставка за независимост на съдиите от всички останали участници в процеса.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

Независимост на съдебната власт

10. Съдиите са свободни, при спазване на всички приложими закони, да образуват и да се присъединяват към съдийски асоциации, които да представляват техните интереси и да насърчават професионалното им обучение, както и да предприемат други действия за защита на тяхната независимост, когато е уместно.

ФИНАНСИРАНЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, ДОКЛАД НА ЕМСС 2015-2016, ЕМСС, 2016 г.

Препоръка единадесет

За да се гарантира качеството на правосъдието, трябва да се осигури подходящо финансиране, за да се гарантира, че съдиите преминават подходящо обучение, както в началото, така и непрекъснато през цялата им кариера.

Препоръка дванадесет

Ако на членовете на съдебната власт се възложи отговорност за администрирането на съдилищата, те трябва да преминават подходящо обучение и да разполагат с необходимите ресурси, за да изпълняват тази функция. Следователно тези съдии трябва да бъдат обучавани в съответните счетоводни и бюджетни процедури.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРИНЦИПИТЕ НА СЪДЕБНОТО ОБУЧЕНИЕ, Международна организация за съдебно обучение (ИОЈТ), 8-и ноември 2017 г.

ОБУЧЕНИЕТО КАТО ЧАСТ ОТ ПРАВОРАЗДАВАТЕЛНАТА РОЛЯ

6. Всички членове на съдебната власт имат и право, и задължение да преминават през обучение. Всеки член на съдебната власт трябва да разполага с време да участва в обученията като част от своята съдебна работа.

ПОДХОДЯЩО ФИНАНСИРАНЕ НА ОБУЧЕНИЯТА

4. Всички държави трябва: (i) да осигуряват на своите институции, отговорни за обучението на представители на съдебната власт, достатъчно финансиране и други ресурси за постигане на техните цели и задачи; и (ii) да създадат системи, които да гарантират, че всички членове на съдебната власт имат възможност да преминават обучение.

5. Всяка подкрепа, предоставена за обучение за представители на съдебната власт, трябва да се използва в съответствие с тези принципи и след съгласуване с институциите, отговорни за обученията за представители на съдебната власт.

ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЯ ОТ СЪДИИ

9. Обучението трябва да се ръководи от съдии и да се провежда предимно от членове на съдебната система, които са обучени за тази цел. Провежданите обучения може да включват и експерти извън съдебната система, когато това е уместно.

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ И СЪВРЕМЕННИ МЕТОДОЛОГИИ

10. Обучението за представители на съдебната власт трябва да отразява най-добрите практики в разработването на програми за професионално обучение и обучение на възрастни. То трябва да използва широк набор от съвременни методологии.

III. 6.2. ОРГАН, ОТГОВОРЕН ЗА ОБУЧЕНИЕТО

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

II. МАГИСТРАТИТЕ

2.3. Задължение на държавата е да осигури на съдебната власт достатъчно средства, за да гарантира надлежното упражняване на нейните функции, в частност онези, които са необходими за първоначалното и постоянно обучение на магистратите.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БЕЙРУТ, ПРЕПОРЪКИ ОТ ПЪРВАТА АРАБСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ОТНОСНО ПРАВОСЪДИЕТО, 1999 г.

16. Държавата следва да се стреми, чрез специализирани центрове и институти, да осигурява на съдиите ефективно юридическо обучение, за да ги подготви адекватно за заемане на съдебни длъжности. Всички аспекти на програмите за обучение и подготовка следва да са обект на надзор от страна на съдебната власт. При професионалната подготовка на съдиите следва да се спазват следните принципи: а. Да се активира арабската конвенция, издадена в Аман, отнасяща се до сътрудничеството в професионалната квалификация на съдиите, и да се засили ролята на неправителствените организации, за да се гарантира тяхната подкрепа за квалификационни програми и функцията им като интелектуални центрове за съдиите, особено в областта на правата на човека. б. Тези квалификационни програми следва да наблягат на юридическото и професионалното обучение, както и върху личностното израстване. Квалификационните програми следва да акцентират по-специално върху управлението и улесняването на ролята на защитата.

17. Държавата следва да развива национални институции, специализирани в предоставяне на квалификация за съдиите, независимо дали чрез разработване на курсове или финансови и информационни ресурси, поддържани от модерни технологични системи, по начин, който да гарантира модернизация на съдебната система, промяна на образователните курсове в юридическите факултети и развитие на инфраструктура за юридическата професия.

СТАНОВИЩЕ № 4 (2003) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС), ПРЕДОСТАВЕНО НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, ОТНОСНО ПОДХОДЯЩО ПЪРВОНАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ И ОБУЧЕНИЕ БЕЗ ОТКЪСВАНЕ ОТ РАБОТА ЗА СЪДИИ НА НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ, Съвет на Европа, 2003 г.

Въведение

6. Има големи разлики между европейските страни по отношение на първоначалното обучение и обучението без откъсване от работа на съдии. Тези разлики могат частично да се отнасят до конкретни белези на различните съдебни системи, но в някои отношения не изглеждат да са фатални или неизбежни. Някои държави предлагат продължително формално обучение в специализирани заведения, последвано от интензивно по-нататъшно обучение. Други осигуряват нещо като стажуване под наблюдението на опитен съдия, който предава познанията и професионалния си опит на основата на конкретни примери, показвайки какъв подход да се предприеме и избягвайки всякакъв дидактизъм. Страните с прецедентно право основно се облягат на дългогодишен професионален опит, обикновено като адвокати. Между тези възможности има цял спектър от държави, където обучението е организирано и задължително в различна степен.

II. Орган, отговорен за обучението

13. Европейската харта за статута на съдиите (параграф 2.3) гласи, че всеки орган, отговорен за контрола върху качеството на програмите за обучение, трябва да бъде независим от изпълнителната и законодателната власт и че поне половината му членове трябва да бъдат съдии. Мотивите към Хартата също така сочат, че обучението на съдиите не трябва да се ограничава до техническо правно обучение, а трябва също така да отчита, че естеството на съдийската работа често изисква съдията да взема отношение по сложни и трудни ситуации.

14. Това подчертава ключовото значение, което се придава на независимостта и състава на органа, отговорен за обучението и неговото съдържание. Това е естествена последица от общия принцип за независимостта на съдебната власт.

15. Обучението е въпрос от обществен интерес и независимостта на органа, отговорен за изготвянето на учебните програми и вземащ решение относно обучението, което трябва да бъде осигурено, трябва да бъде запазена.

16. Съдебната власт трябва да играе главна роля във или самата тя да бъде отговорна за организирането и контрола на обучението. В съответствие с това и, придържайки се към препоръките на Европейската харта за статута на съдиите, КСЕС застъпва становището, че във всяка държава тези отговорности трябва да бъдат поверени не на Министерството на правосъдието или на друг орган, подчинен на законодателната или изпълнителната власт, а на самата съдебна власт или на друг независим орган (включително Комисия за съдийската служба). Асоциациите на съдиите могат също така да играят ценна роля за насърчаване и улесняване на обучението, работейки заедно със съдебния или друг орган, който носи пряка отговорност.

17. За да се осигури подходящо разделение на ролите, същият орган не трябва да бъде пряко отговорен и за обучението, и за наказанията на съдиите. Следователно КСЕС препоръчва, че под ръководството на съдебната власт или на друг независим орган, обучението трябва да бъде поверено на специална автономна институция със свой собствен бюджет, която по този начин да може, след съгласуване със съдиите, да разработва програми за обучение и да осигурява тяхното провеждане.

18. Тези, които са отговорни за обучението, не трябва да бъдат и пряко отговорни за назначаването или повишаването на съдиите. Ако органът (т.е. комисията по съдийската служба), посочен в Становище № 1 на КСЕС, параграфи 73(3), 37 и 45, е компетентен за обучението и назначенията или повишенията, трябва да се осигури ясно разделение между неговите клонове, отговарящи за тези задачи.

19. За да се защити този орган от недопустимо външно влияние, КСЕС препоръчва управленският състав и преподавателите в институцията да бъдат назначавани от съдебната власт или от друг независим орган, отговорен за организирането и контрола на обучението.

20. Важно е обучението да се провежда от съдии и от експерти по всяка дисциплина. Преподавателите трябва да бъдат избирани измежду най-добрите в професията им и грижливо да бъдат подбирани от органа, отговорен за обучението, като се вземат предвид техните познания по предметите, които ще бъдат преподавани и техните преподавателски умения.

21. Когато съдии отговарят за дейности по обучението, важно е тези съдии да запазят контакт със съдебната практика.

22. Методите за обучение трябва да бъдат определяни и прегледани от органа по

обучението и трябва да има редовни срещи за преподавателите, които да им дават възможност да споделят опита си и да подобряват подхода си.

V. Оценка на обучението

38. За да се подобрява непрекъснато качеството на обучението на съдиите, органите, отговорни за обучението, трябва да правят чести оценки на програмите и методите. Важна роля в този процес трябва да играят становищата, изразени от всички участници в обучението, които могат да бъдат насърчавани с подходящи средства (отговори на въпросници, интервюта).

39. Макар че няма съмнение, че работата на преподавателите трябва да бъде наблюдавана, оценката на работата на участниците в обучението на съдиите е по-съмнителна. Обучението без откъсване от работа на съдиите може да бъде истински ползотворно ако тяхното свободно взаимодействие не се влияе от кариерни съображения.

40. В държави, които обучават съдиите при започване на професионалната им кариера, КСЕС счита, че оценката на резултатите от първоначалното обучение е необходима с оглед осигуряване на най-добрите назначения в съдебната власт. За разлика от това в страните, които избират съдии от кръга на опитни юристи, обективните методи, за оценка се прилагат преди назначението чрез обучение, което се провежда само ако кандидатите са били избрани, така че в тези страни не е подходящо да се прави оценка по време на първоначалното обучение.

41. Независимо от това е важно в случай на кандидати, подлежащи на оценка, те да ползват същите правни средства за защита, които ги защитават срещу произвол и при оценяване на работата им. Освен това в случая на държави, практикуващи временно назначаване на съдии, отстраняването им от длъжност в края на периода на обучение трябва да се извършва при надлежно съблюдаване на гаранциите, приложими към съдии, когато е предвидено тяхното отстраняване от длъжност.

42. С оглед на горното, КСЕС препоръчва:

- i. програмите и методите за обучение трябва да бъдат предмет на честа оценка от органите, отговорни за обучението на съдии;
- ii. по принцип участието на съдии в различни обучения не трябва да бъде предмет на качествена оценка; тяхното участие само по себе си, обективно взето, може обаче да бъде отчитано при професионалното оценяване на съдиите;
- iii. независимо от това, качеството на представяне на обучаващите се трябва да бъде оценявано, като необходимостта от такава оценка възниква от факта, че в някои системи първоначалното обучение е фаза в процеса на набиране.

СТАНОВИЩЕ №10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО, Съвет на Европа, 2010 г.

V.D. Обучение на съдиите

65. Задължението за организиране и контролиране на съдебното обучение трябва във всяка страна да бъде възложено не на Министерството на правосъдието или който и да е друг орган, отговорен пред законодателната или изпълнителната власт, а на самата съдебна власт или за предпочитане на Съвета на съдебната власт; сдруженията на съдиите също могат да играят ценна роля в това отношение. Нещо повече, създаването на програмите за обучение и тяхното изпълнение трябва да бъде предоставено, под ръководството на съдебната власт или за предпочитане на Съвета на съдебната власт, на специален независим орган

(например академия за квалификация), със собствен бюджет, който следва да се консултира със съдии. Трябва да се насърчава ясното разграничаване на функциите между Съвета на съдебната власт и академията за обучение, когато има такава.

66. КСЕС е на мнение, че ако на Съвета на съдебната власт е възложено обучението, назначаването или повишаването на съдиите, трябва да се направи ясно разграничение между частите, които отговарят за тези задачи и трябва да бъдат избегнати връзки както с Министерството на правосъдието (назначаване на обучители, разпределение на бюджетните средства, и т.н., така и с Министерството на образованието (акредитиране, признаване на дипломи и т.н.).

67. Съветът на съдебната власт трябва да си сътрудничи с обучаващия орган по време на първоначалното обучение и повишаването на квалификацията на действащите магистрати (текущо обучение), за да се осигури ефективно и качествено обучение и да се гарантира, че съдиите се избират на основата на обективни и измерими критерии, система, при която изборът се прави въз основа на качествата и подходящо обучение.

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

D. Относно правомощията на Съвета на съдебната власт:

е) Съветът на съдебната власт може да бъде натоварен с организиране и наблюдаване на обучението, но разработването и изпълнението на програмите за обучение остават задължение на център за обучение, с който той трябва да си сътрудничи, за да се гарантира качеството на първоначалното и текущо обучение;

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

57. Независим орган следва да гарантира, в пълно съответствие с автономността на образователната система, че програмите за първоначално обучение и тези на работно място отговарят на условията за откритост, компетентност и безпристрастност, които са присъщи на съдийската служба.

РЪКОВОДСТВО С РЕСУРСИ ОТНОСНО УКРЕПВАНЕТО НА СЪБЛЮДАВАНЕТО НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, UNODC, 2011

I. ПОДБОР, ПРОФЕСИОНАЛНА ОЦЕНКА И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

8. Заключение и препоръки

- Дейностите по първоначално и непрекъснато обучение могат ефективно да се провеждат чрез създаването на институти за съдебно обучение. Тези институти трябва да обслужват образователните нужди както на съдиите, така и на съдебния персонал.
- Институтите за съдебни обучения трябва да разполагат с изследователска материална база, осигуряваща както образователни програми, които отговарят на функционалните нужди на съдилищата, така и оценка на тяхната ефективност на оперативно ниво. Институтите за съдебно обучение трябва да приемат различни образователни програми и техники, за да увеличат максимално ефективността и да достигнат до всички заинтересовани страни, включително: присъствени програми, програми за самообучение и интерактивни програми, подкрепени от подходящо технологично

оборудване. Специално внимание трябва да се обърне на активирането на образователни програми за съдии и съдебни служители, които да насърчават организационната и технологичната модернизация на съдилищата.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРИНЦИПИТЕ НА СЪДЕБНОТО ОБУЧЕНИЕ, Международна организация за съдебно обучение (IOJT), 8-и ноември 2017 г.

2. За да се запази съдебната независимост, съдебната система и институциите за съдебно обучение трябва да носят отговорност за структурата, съдържанието и провеждането на съдебно обучение.

3. Ръководителите в съдебната система и висшите съдебни служители трябва да подкрепят съдебното обучение.

III. 6.3. НАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

В. СЪДЕБНО ОБУЧЕНИЕ

а) Държавите следва да гарантират, че съдебните служители разполагат с подходящо образование и обучение и са запознати с идеалите и етичните задължения на тяхната длъжност, с конституционните и законовите мерки за защита на правата на обвиняемите лица, пострадалите и останалите страни по процеса, както и с правата на човека и основните свободи, признати от националното и международното право.

б) Държавите следва да създадат специализирани институции за образование и обучение на съдебни служители (когато липсват такива) и да насърчават сътрудничеството между тези институции в страните от региона и цяла Африка.

в) Държавите следва да гарантират, че съдебните служители получават непрекъснато обучение и образование през цялата си кариера, включително, когато е уместно, по отношение на расовата, културната и полова чувствителност.

СТАНОВИЩЕ № 4 (2003) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС), ПРЕДОСТАВЕНО НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, ОТНОСНО ПОДХОДЯЩО ПЪРВОНАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ И ОБУЧЕНИЕ БЕЗ ОТКЪСВАНЕ ОТ РАБОТА ЗА СЪДИИ НА НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ, Съвет на Европа, 2003 г.

Въведение

1. По време, когато сме свидетели на нарастващото внимание, което се обръща на ролята и важното място на съдебната власт, на която се гледа като на единствен гарант на демократичното функциониране на институциите на национално, европейско и международно равнище, въпросът за обучението на бъдещите съдии преди да заемат длъжността си и обучението без откъсване от работа е от особена важност (виж Становище на КСЕС № 1 (2001), параграфи 10-13 и Становище № 3 (2002), параграфи 25 и 50.ix).

3. Важно е съдиите, избрани след пълно проучване на юридическата им подготовка, да получат изчерпателно, задълбочено, разнообразно обучение, така че да могат задоволително да изпълняват задълженията си.

4. Такова обучение също така е гаранция за тяхната независимост и безпристрастност в съответствие с изискванията на Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи.

III. Първоначално обучение

а. Трябва ли обучението да бъде задължително?

23. Тъй като е очевидно, че съдиите, които се набират в началото на тяхната професионална кариера, е необходимо да бъдат обучавани, възниква въпросът дали това е необходимо, когато за съдии се избират измежду най-добрите юристи, които имат опит като (например) в страните с прецедентно право.

24. По мнение на КСЕС и двете групи трябва да получават първоначално обучение: изпълнението на съдийските задължения е нова професия и за двете групи и включва особен подход в много области, особено по отношение на професионалната етика на съдиите,

процедурите и отношенията с всички лица, участващи в съдебния процес.

25. От друга страна, важно е да се вземат предвид конкретните белези на методите за набиране, така че програмите за обучение да бъдат подходящо насочени и адаптирани: опитните юристи е необходимо да бъдат обучавани само в това, което се изисква от новата им професия. В някои малки страни с малобройна съдебна власт, местните възможности за обучение могат да бъдат по-ограничени и неформални, но конкретно тези държави могат да се възползват от възможности за съвместно обучение с други страни.

26. Следователно КСЕС препоръчва задължително първоначално обучение чрез програми, подходящи за професионалния опит на назначените.

b. Програма за първоначално обучение

27. Програмите за първоначално обучение и интензивността на обучението ще са много разнообразни в зависимост от избрания метод за набиране на съдии. Обучението не трябва да се състои само от инструкции по техниките, използвани при разглеждането на делата от съдиите, но трябва също така да вземе предвид нуждата от социална информираност и обширни познания по различни въпроси, отразяващи сложността на социалния живот. Освен това отварянето на границите означава, че на бъдещите съдии е нужно да осъзнаят, че те са европейски съдии и трябва да познават по-добре европейските въпроси.

28. С оглед разнообразието на системите за обучение на съдии в Европа, КСЕС препоръчва:

- i. всички назначени на съдебни постове трябва да имат или да придобият преди да встъпят в длъжност обширни познания за материалния национален и международен закон и процедури;
- ii. по-конкретните програми за обучение по упражняването на професията съдия трябва да бъдат определяни от органа, отговорен за обучението, от преподавателите и самите съдии;
- iii. тези теоретични и практически програми не трябва да бъдат ограничавани до техники само в правната област, но трябва да включват и обучение по етика и въведение в други области, свързани със съдийската работа, като движение на делата и администриране на съдилищата, информационни технологии, чужди езици, социални науки и алтернативно решаване на спорове (АРС);
- iv. обучението трябва да бъде плуралистично, за да гарантира и засили непредубедеността на съдията;
- v. в зависимост от наличието и продължителността на предишния професионален опит, обучението трябва да бъде със значителна продължителност, за да се избегне то да бъде просто формално.

29. КСЕС препоръчва практиката да се предвижда срок за обучение, който да е общ за различните юридически и съдебни професии (напр. адвокатите и прокурорите в страни, където те изпълняват задълженията си отделно от тези на съдиите). Тази практика е вероятно да поощри по-добро опознаване и взаимно разбирателство между съдиите и другите професии.

30. КСЕС също така отбелязва, че много държави поставят достъпа до съдебни постове в зависимост от предишния професионален опит. Тъй като не изглежда възможно такъв модел да се наложи навсякъде и тъй като възприемането на система, комбинираща различни видове на набиране, може също така да има предимството да отчита разликите в професионалния опит на съдиите, важно е периодът на първоначалното обучение да включва, в случай на кандидати, които са дошли направо от университета, значителни срокове за обучение в професионална среда (адвокатски практики, компании и т.н.).

СТАНОВИЩЕ №10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА

ОБЩЕСТВОТО, Съвет на Европа, 2010 г.

V. D. 1. Първоначално обучение

68. За да могат кандидатите за назначаване като съдии да получат качествено обучение, КСЕС препоръчва Съветът на съдебната власт да участва пряко или по друг начин да съдейства на обучаващите институции за създаване и разработване на програма за първоначално обучение, посредством което кандидатите ще разширят и задълбочат не само своите правни познания за националното и международно материално и процесуално право и практика, но също и ще развият допълнителни умения, например познания по чужди езици, етика, алтернативни средства за разрешаване на спорове, така че обществото да може да бъде обслужвано от съдии, компетентни да прилагат закона правилно и с критично и независимо мислене, социална чувствителност и непредубеденост.

69. Освен това, Съветът на съдебната власт трябва да осигури външна оценка на първоначалното обучение, в смисъл, че като следи професионалното развитие и успеха в ежедневната работа на съдиите в първите години след назначаването, той ще оцени ефективността на първоначалното обучение и ще може да прави предложения за неговото подобряване.

ПРЕПОРЪКИ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Подобряване на специализираното обучение на съдиите

19. Когато школите за съдии са част от процедурите за подбор, те трябва да бъдат независими от изпълнителната власт. Програмите за обучение трябва да се съсредоточават върху необходимото за съдебната служба и да допълват висшето образование. Те трябва да включват аспекти от етиката, комуникационни умения, способност за уреждане на спорове, управленски умения и законотворчески умения. Ако има съществуващ Съдебен съвет, той може да приема препоръки за правното образование на съдиите. Това включва конкретизиране на съответните умения и съвети относно непрекъснатото обучение на съдиите.

20. Трябва да се осигурява специализирано обучение съгласно параграф 19 и за представители на други юридически професии, които се присъединяват към съдебната система.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

56. На съдиите трябва да се предостави теоретично и практично първоначално обучение, както и обучение на работното място, което изцяло да се финансира от държавата. Това следва да включва икономически, социални и културни теми, свързани с упражняването на правораздавателните функции. Интензивността и продължителността на такова обучение следва да бъде определена в светлината на предходния професионален опит.

РЪКОВОДСТВО С РЕСУРСИ ОТНОСНО УКРЕПВАНЕТО НА СЪБЛЮДАВАНЕТО НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, UNODC, 2011

I. ПОДБОР, ПРОФЕСИОНАЛНА ОЦЕНКА И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

8. Заключение и препоръки

- Правното образование на съдиите и адвокатите трябва да включва изучаване на казуси, практическо и методическо обучение, умения, необходими за ефективното организиране на работата (като принципи на деловодството и управлението на дела) и социални умения.
- След завършване на висше образование трябва да има програми за практическо обучение, предназначени за подготовка за професионална работа (специални предмети в областта на материалното право, процесуалното право и практически и методически умения).

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО ОБУЧЕНИЕТО НА СЪДИИ И ПРОКУРОРИ, MEDEL, 2014 г.

За деонтологично и практическо обучение

[...] Обучението трябва да подготвя съдиите да се превърнат в осведомени тълкуватели на закона.

Следователно първоначалното обучение трябва да въведе бъдещите съдии в процесуалния и социалния контекст, в който те ще трябва да постановяват своите решения. Следователно, по отношение на деонтологията, обучението трябва да акцентира върху разискванията за ролята и функцията на съдията в съвременното общество. То трябва също така да се основава и на конкретни примери и да се стреми да мотивира разисквания и дискусии относно поведението на съдията при водене на производството, отношенията му с адвокатите, длъжностните лица, свидетелите, вещите лица и страните по производството.

За съвместно обучение на съдии и прокурори

Защитата на основните свободи не се отнася само за съдебните процеси, но и за разследванията, в които важна роля играят прокурорите.

[..] Съвместното обучение трябва също така да обучава съдиите как да създават други възможности, различни от тези, предлагани от правоприлагащите органи или прокуратурата, като по този начин позволява ефективно върховенство на закона, без това да оказва неблагоприятно влияние върху качеството на разследванията. Следователно съдиите трябва да придобият опит, който би им позволил да разберат и оценят както техниките за разследване, така и наличната информация. Това е предпоставка за независимост на съдиите от всички останали участници в процеса.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРИНЦИПИТЕ НА СЪДЕБНОТО ОБУЧЕНИЕ, Международна организация за съдебно обучение (ЮИТ), 8-и ноември 2017 г.

7. Всички представители на съдебната власт трябва да преминат обучение преди или след назначаването си, както и редовно обучение през цялата си кариера.

8. Отчитайки сложността на ролята на съдията, съдебното обучение трябва да бъде мултидисциплинарно и да включва обучение по право, знания и умения извън правото, социален контекст, ценности и етика.

III. 6.4. ТЕКУЩО ОБУЧЕНИЕ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

III. Квалификация. Подбор и обучение на съдиите

Чл. 7. Следва да се осигури обучение в рамките на службата, за да се поддържа информираността на съдиите за важни развития, включително развиващи се социални тенденции, нови технологии и правните последици от тях, проучвания на причините за престъпността и политиките за издаване на присъди и ефектите от тях.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, НЕПРЕКЪСНАТО ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1982 г.

1. - Докато в някои страни на всеки съдия се осигурява юридическа литература (т.е. текстове на законодателството, юридически доклади, учебници и коментари), която му е необходима за ежедневната работа, в други това не е така и съдиите трябва да се сдобият с такава литература за своя сметка. Най-общо казано, тази литература е доста скъпа и трябва непрекъснато да се актуализира. В същото време тя е съществен инструмент за съдията. Следователно тя следва да бъде осигурена безплатно на всеки съдия на работното му място или по начин, който позволява тя да се използва в дома му. Освен това е необходимо всеки съдия да има достъп до библиотека, където да може да получава друга необходима литература.

2. - Както каза президентът на IAJ г-н Хеди Сайед, един съдия не може да се затвори в кула от слонова кост. Той трябва винаги да поддържа актуални знания за промените в институциите, които засягат законите в съществена степен. [...] Обменът на информация и контактите между съдии от различни държави винаги са желателни, особено между страни, които разполагат с постоянни институции за съдебни изследвания. В никакъв случай не трябва участието на съдия в такива конференции и др. да накърнява неговата независимост.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

4. ПРОФЕСИОНАЛНО ИЗРАСТВАНЕ

4.4. Статутът гарантира на съдията поддържането и разширяването както на техническите, така и на обществените и културните му познания, необходими за изпълнението на неговите задължения, чрез предоставяне на редовен достъп до обучение, чието финансиране се поема от държавата, и осигурява неговата организация при спазване условията, изложени в т. 2.3.

СТАНОВИЩЕ № 2 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ФИНАНСИРАНЕТО И УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЧЛЕН 6 НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Съвет на Европа, 2001 г.

13. Ако на съдиите бъде възложено управлението на съдилищата, те трябва да получават подходящо обучение и да получават необходимата подкрепа за изпълнението на тази задача. При всяко положение е важно съдиите да отговарят за всички административни решения, които пряко засягат изпълнението на функциите на съдилищата.

СТАНОВИЩЕ № 4 (2003) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС), ПРЕДОСТАВЕНО НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, ОТНОСНО ПОДХОДЯЩО ПЪРВОНАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ И ОБУЧЕНИЕ БЕЗ ОТКЪСВАНЕ ОТ РАБОТА ЗА СЪДИИ НА НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ, Съвет на Европа, 2003 г.

Въведение

5. Накрая, обучението е предпоставка за това съдебната власт да бъде уважавана и да бъде достойна за уважение. Доверието, което гражданите възлагат на съдебната система, ще бъде укрепено ако съдиите имат задълбочени и разнообразни познания, които се простират отвъд техническото поле на закона към области, които имат важно социално значение, като провеждане на съдебните заседания, личните умения и разбирането, даващи им възможност да разглеждат делата и да се отнасят към всички участващи лица по подходящ начин и съпричастно. С една сума обучението е съществено за обективното, безпристрастно и компетентно изпълнение на съдебните функции, а и да защитава съдиите от недопустими влияния.

7. Независимо от разнообразието на националните институционални системи и проблемите, възникващи в някои страни, на обучението трябва да се гледа като на съществен въпрос с оглед нуждата да се подобрят не само уменията на тези, които са в съдебната власт, но и за самото функциониране на тази служба.

IV. Обучение без откъсване от работа

31. Напълно отделно от базисните познания, които е нужно да придобият преди да заемат постовете си, съдиите са „осъдени на непрекъснато четене и учене“ (виж доклад на Р. Янсен „Как да се подготвят съдиите, за да станат добре квалифицирани съдии през 2003 г.“), doc. CCJE-GT (2003) 3).

32. Това обучение е неразделно не само от промените в законодателството, технологиите и необходимите познания за изпълнение на съдийските задължения, но и от вероятността, че в много от държавите съдиите ще поемат нови отговорности, когато встъпят в новите си длъжности. Програмите за обучение без откъсване от работа трябва следователно да предлагат възможността за обучение в случай на промени в кариерата, такива като премествания между наказателните и гражданските съдилища; поемане на специализирани юрисдикции (напр. в семейни, съдилища за непълнолетни или социални съдилища) и поемане на даден пост като председателство на отделение или съд. Такова преместване или поемане на такава отговорност може да бъде поставено в зависимост от преминаването на съответна програма за обучение.

33. Макар че е важно да се организира обучение без откъсване от работа, тъй като обществото има право да извлече ползите от добре обучени съдии, то също така е важно е в съдебната власт да се възпита културата за обучение.

34. Нереалистично е обучението без откъсване от работа да бъде задължително при всеки отделен случай. Опасенията са, че тогава то би станало бюрократично и просто въпрос на формалност. Предлаганото обучение трябва да бъде достатъчно привлекателно, за да накара съдиите да се включат в него, като участието на доброволна основа е най-добрата гаранция за ефективност на обучението. Това трябва да бъде улеснено и от стимулирането на всеки съдия да осъзнае, че има морално задължение да поддържа и осъвременява своите знания.

35. В контекста на последващото обучение КСЕС също така насърчава сътрудничество с други юридически професионални органи, отговорни за последващото обучение, по въпроси

от общ интерес (напр. ново законодателство).

36. Освен това КСЕС подчертава желанието от организиране на последващото обучение на съдии по начин, който да обхваща всички нива на съдебната власт. Когато е възможно, всички различни нива трябва да бъдат представени на едни и същи сесии, давайки им се възможността за обмен на виждания между тях. Това съдейства за разчупване на йерархическите тенденции, държи всички нива на съдебната система информирани за проблемите и грижите на всяко от тях и насърчава по-единен и последователен подход в цялата съдебна система.

37. Следователно КСЕС препоръчва:

- i. обучението без откъсване от работа нормално трябва да бъде основано на доброволното участие на съдиите;
- ii. може да има задължително обучение без откъсване от работа само в изключителни случаи; примерите могат (ако съдебният или друг орган решат това) да включват, когато даден съдия поема нова длъжност или различен вид работа или функции или в случай на фундаментални промени в законодателството;
- iii. програмите за обучение трябва да бъдат изготвени под ръководството на съдебния или друг орган, отговорен за първоначалното обучение или за обучението без откъсване от работа, от преподавателите и от самите съдии;
- iv. тези програми, изпълнявани от същия орган, трябва да фокусират върху правни и други въпроси, свързани с функциите, изпълнявани от съдиите и отговарящи на техните нужди (виж параграф 27 по-горе);
- v. самите съдилища трябва да насърчават членовете си да участват в курсове по обучение без откъсване от работа;
- vi. програмите трябва да се провеждат и да насърчават обстановка, в която членовете на различни клонове и нива на съдебната власт, могат да се срещат, да обменят опит и да достигат до общи виждания;
- vii. макар че обучението е морално задължение на съдиите, държавите членки също имат задължение да осигурят на съдиите финансови ресурси, време и други средства, необходими за обучение без откъсване от работа.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА ОТНОСНО „ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО“, Съвет на Европа, 2005 г.

A. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА С ОГЛЕД НА РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО

20. Според КСЕС за разработването на горните програми на съдиите трябва да бъде дадена възможността да преминат през специално обучение за връзки с обществеността. Освен това съдилищата трябва да имат възможността да наемат служители, които отговарят конкретно за връзките с образователни институции (както бе посочено по-горе, тази задача може да бъде възложена и на службите за връзки с обществеността).

B. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С УЧАСТНИЦИТЕ В СЪДЕБНИТЕ ПРОЦЕДУРИ

a) обучение по етично поведение за съдии, съдебни служители, адвокати и др.

29. Някои програми за обучение имат за цел да гарантират възприятието, че във всички аспекти на поведението си съдилищата третират всички страни по еднакъв начин, тоест безпристрастно и без дискриминация на базата на раса, пол, религия, етнически произход и социално положение. Съдиите и съдебните служители биват обучени да разпознават ситуации, в които гражданите биха могли да сметнат, че са третирани с предубеждение, и да се справят с такива ситуации по начин, който повишава доверието и уважението към

съдилищата. Юристите организират и преминават през специално обучение за етично поведение, което да ги предпази от това умишлено или неволно да създадат недоверие в правосъдната система

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

А. Връзки на съдилищата с обществеността с оглед на ролята на съдилищата в демократичното общество

А.5. На съдиите трябва да бъде дадена възможността да преминат през специално обучение за връзки с обществеността, а освен това съдилищата трябва да имат възможността да наемат служители, които отговарят конкретно за връзките с образователни институции (вж. точка 20 по-горе).

СТАНОВИЩЕ №10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО, Съвет на Европа, 2010 г.

V. D. 2. Текущо обучение

70. Съветът на съдебната власт трябва да насърчава участието на съдиите във всички обучителни дейности като една значителна част от тяхната професионална дейност. Законно и нравствено задължение и право на съдиите е да работят за своето професионално развитие чрез участие в текущото обучение, което трябва да се разбира като процес на непрекъснато образование през целия живот. По време на изпълнение на техните служебни задължения съдиите трябва да следят по-конкретно измененията в националното и международно законодателство и практика, да следят социалните тенденции и да се запознаят с алтернативните методи за разрешаване на спорове. КСЕС препоръчва при разглеждане на въпроса за повишаването на съдиите Съветът на съдебната власт да взема предвид участието им в програмите за обучение.

71. Докладите и статистиката за оценка на работата на съдиите и съдилищата, които се изготвят ежегодно от Съвета на съдебната власт, трябва да съдържат данни за критичните въпроси, върху които следва да се акцентира при обучението, като например управление на делата, управление на времето, съставяне на бюджет, подобряване на методите на работа, умения за контактуване с хората, комуникационни техники, правни изследвания, и т.н.

72. Като правило, Съветът на съдебната власт трябва да провежда широки консултации при избора на теми, които да бъдат включени в годишните програми за обучение; Съветът трябва също така да наблюдава начина, по който се изпълнява програмата и да оценява нейното въздействие върху качеството на работата на съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ № 13 (2010) ОТНОСНО РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, КСЕС, 2010 г.

47. Необходимо е да се гарантира, че съдиите, отговарящи за изпълнението на наказанията, са специално обучени и ясно разбират правните, технически, социални и човешки измерения на въпроса. Подобно обучение следва да бъде разработено и провеждано в сътрудничество с всички органи и органи, имащи отношение към изпълнението на наказанията, и да включва съдии, прокурори, служители на министерства и на местата за лишаване от свобода, директори на места за лишаване от свобода, както и социални работници, адвокати и други.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VI – статут на съдията

56. На съдиите трябва да се предостави теоретично и практично първоначално обучение, както и обучение на работното място, което изцяло да се финансира от държавата. Това следва да включва икономически, социални и културни теми, свързани с упражняването на правораздавателните функции. Интензивността и продължителността на такова обучение следва да бъде определена в светлината на предходния професионален опит.

РЪКОВОДСТВО С РЕСУРСИ ОТНОСНО УКРЕПВАНЕТО НА СЪБЛЮДАВАНЕТО НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, UNODC, 2011

I. I. ПОДБОР, ПРОФЕСИОНАЛНА ОЦЕНКА И ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

8. Заключение и препоръки

- Първоначалното обучение трябва да бъде последвано от редовно непрекъснато обучение. По-нататъшното обучение на практикуващите съдии трябва да се счита за задължително или поне ефективно да се насърчава.
- Непрекъснатото професионално обучение на съдиите трябва да бъде достъпно за всички съдии, независимо от тяхната длъжност и месторабота.

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Съвет на Европа, 2008 г.

Част I. Фактори на качеството на съдебните решения

10. Качеството на едно съдебно решение зависи не само от отделния съдия, който го издава, но и от редица фактори, външни за процеса на правораздаване като качеството на законодателството, наличието на адекватни ресурси предоставени на правосъдната система и качеството на юридическо образование.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО НА ПРЕСТЪПНОСТТА И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКИЯ ДНЕВЕН РЕД НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, приета на 13-ия конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и наказателно правосъдие, Доха, 12-19 април 2015 г.

5. Потвърждаваме отново своята ангажираност и силна политическа воля в подкрепа на ефективни, справедливи, хуманни и отговорни наказателно-правни системи и институциите, които ги съставляват, и насърчаваме ефективното участие и включване на всички сектори от обществото (...). За тази цел полагаме усилия:

(...) да осигурим подходящо обучение на длъжностни лица, натоварени с отстояването на

върховенството на закона и защитата на правата на човека и основните свободи;

(q) Да обмислим предоставянето на специализирано обучение на професионалисти в областта на наказателното правосъдие за подобряване на капацитета за разпознаване, разбиране, потискане и разследване на престъпления на омраза, мотивирани от всякакъв вид дискриминация (...);

8. Стремим се да засилим международното сътрудничество като крайъгълен камък на нашите усилия да (...) гарантираме, че нашите системи за наказателно правосъдие са ефективни, справедливи, хуманни и отговорни (...). Поради тази причина се стремим:

(a) Да насърчаваме и укрепваме международното и регионалното сътрудничество за по-нататъшно развитие на капацитета на националните системи за наказателно правосъдие, включително (...) съвместно обучение и повишаване на уменията на нашите служители в областта на наказателното правосъдие (...).

11. С продължаването на нашите усилия за постигане на целите, изложени в настоящата декларация, (...) да отстояваме върховенството на закона и да гарантираме, че нашите (...) системи за наказателно правосъдие са ефективни, справедливи, хуманни и отговорни, ние потвърждаваме отново значението на адекватните, дългосрочни, устойчиви и ефективни политики и програми за техническа помощ и изграждане на капацитет.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) относно ролята на националните съдии за гарантиране ефективното прилагане на международното и европейското право, 2016 г.

КСЕС подчертава също ролята на отделите по изследвания и документация в подпомагането на националните съдии да гарантират ефективното прилагане на международното и европейското право. В резултат както на глобализацията, така и на засилващия се

акцент на международното и европейското право върху отношенията по-скоро между хората, отколкото между държавите, националните съдебни системи трябва все повече

да се занимават с правни въпроси от международен характер. КСЕС вярва, че това развитие изисква промени в обучението на съдиите, практиката и дори културата. Освен това бихме искали да добавим към това, че всички разпоредби стават все по-сложни. Логично е информацията относно международното и европейското право, включително решенията на международните и европейските съдилища, да бъде лесно достъпна. Освен това КСЕС препоръчва със сътрудничеството на службите за съдебна документация, библиотеките и съдебните помощници съдиите да получат достъп до информация, която е надлежно индексирана и аотирана.

Следователно съблюдаването на правото на ЕС и международното право е задача, която трябва да бъде възложена на отдела по изследвания и документация. В контекста на правото на ЕС и международното право за съдиите също е важно да са наясно как са прилагани тези правила от други национални съдии. В тази връзка съдиите често се сблъскват с езикова бариера. Поради това КСЕС отбелязва, че трябва да се вземат подходящи мерки, за да се осигури придобиване на пълно владение на чужди езици от съдилищата и съдилищата да разполагат с качествени услуги за писмен и устен превод в допълнение към обичайните разходи за функционирането на съдилищата.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

II. Работа по изследвания и документация във Върховния съд

3. Сътрудничество с академичните среди

А. Общи наблюдения

Една от основните цели на това сътрудничество е, разбира се, да се гарантира качеството на правосъдието чрез обмен на знания и опит.

По наше мнение подобно сътрудничество би могло да се осъществява например под формата на семинари, свързани със съдебната реформа, организирани в сътрудничество с адвокатската колегия, но също така и чрез сътрудничество с академичните среди под формата на присъствие/съвместно организиране на семинар с висше учебно заведение или заявяване на проучване по определена тема.

II. Работа по изследвания и документация във Върховния съд

3. Сътрудничество с академичните среди

В. Резултати от проучването

Организирането, фасилитирането или участието в конференции изглежда е най-често срещаният начин за сътрудничество на Върховния съд с академичните среди. Друг начин, по който академичните среди се ангажират със съдии от Върховния съд, е организирането на обучение, провеждано от академичните среди. Съдиите от Върховния съд също често са преподаватели в юридически учебни заведения.

Стажове

Друга форма на сътрудничество с академичните среди може да се осъществява под формата на стаж във Върховния съд за докторанти. Такава форма на сътрудничество може да се открие във Върховния съд на Унгария, която вярва, че това сътрудничество, създаващо връзка между практика и теория, допринася както за повишаване на нивото на юридическото обучение, така и за увеличаване на ефективността на работата на съда. Поради тази причина се сключи споразумение за сътрудничество с отделите за докторантури на юридическите факултети с цел стартиране и изпълнение на стажантска програма. Докторантите могат да кандидатстват за стажантска позиция в съда за срок от една година с възможност за подновяване. Основните задачи на стажантите са:

- съставяне на подготвителни материали, използвани при вземане на единни решения;
- изследване на съответствието с правото на ЕС и международното право на решение, което предстои да бъде прието;
- участие в изпълнението на международните задачи на Върховния съд;
- сравнение и противопоставяне на национални съдебни решения със съдебната практика на чуждестранни държави;
- проверяване на съответствието на решенията на националните съдилища със съдебната практика на Съда на Европейския съюз;
- съставяне на анализи по теоретични правни въпроси, възникнали пред Върховния съд;
- участие в подготовката, организирането и провеждането на конференции и други събития на Върховния съд;
- наблюдение, анализ и обобщение на решенията на Конституционния съд във връзка с даден случай или анализ на дадена съдебна практика или издаване на насоки относно принципите;
- извършване на сравнителни проучвания и съставяне на резюмета във връзка с някои предложени закони;
- участие в срещи на съдии и присъствие на съдебни заседания и други събития, организирани от отдела, към който е назначен стажантът.

С. Препоръки и най-добри практики

Върховните съдилища трябва да предлагат позиции за стажанти, предвид взаимната изгода и за двете страни. Стажантите придобиват допълнителни правни знания и професионален опит, докато Върховните съдилища получават допълнителна помощ за своите съдии. Когато стажантите са наскоро завършили студенти по право, Върховният съд също така се включва в обучението на нови юристи.

Основните дейности на тези стажанти трябва да включват:

- изготвяне на анализи на съдебната практика и законодателството;
- сравнение на националната съдебна практика с международната и чуждестранната съдебна практика;
- съдействие при изготвянето на резюмета на съдебните решения за публикуване онлайн.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРИНЦИПИТЕ НА СЪДЕБНОТО ОБУЧЕНИЕ, Международна организация за съдебно обучение (IOJT), 8-и ноември 2017 г.

7. Всички представители на съдебната власт трябва да преминат обучение преди или след назначаването си, както и редовно обучение през цялата си кариера.

8. Отчитайки сложността на ролята на съдията, съдебното обучение трябва да бъде мултидисциплинарно и да включва обучение по право, знания и умения извън правото, социален контекст, ценности и етика.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) - СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.

18. На трето място, съществуват чисто неформални механизми, като неформални консултации между съдиите, целящи постигането на консенсус по единични точки от процесуалното и материалното право, когато практиката показва различна съдебна практика. Продължаващото юридическо образование и съдебното обучение са изключително важни за единността и предсказуемостта на съдебната практика.

III. 6.5. СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ НА СЪДИИТЕ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Специализация на съдии и правораздавателни органи

Чл. 20 Предвид нарастването на обема и разнообразието на съдебните въпроси, създаването на специализирани съдилища допринася за ефикасността и ефективното правораздаване, което от своя страна увеличава независимостта на съдебната власт. Въпреки това специализацията не трябва да изключва периодична ротация на съдиите, подпомогната от подходящо обучение по време на службата.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

D. Специализация и статут на съдията

1. Статут на специализирания съдия

52. При всички видове специализация, описана по-горе, е важно ролята на съдията като член на съдебната система да остане непроменена. Специализацията на съдиите не може да оправдае или да изисква каквото и да било отклонение от принципа за независимост на съдебната власт във всеки от неговите аспекти (т.е. независимостта както на съдилищата, така и на отделните съдии, вижте Становище № 1 (2001) на КСЕС).

2. Оценяване и повишаване

62. По отношение на повишението се прилагат подобни съображения. По мнението на КСЕС, да се предоставя ранно повишение за специализирани съдии само заради тяхната специализация не е оправдано.

Изводи

i. КСЕС набляга преди всичко на факта, че всички съдии, независимо дали общи или специализирани, трябва да бъдат експерти в областта на съдийството.

ii. По принцип, доминиращата роля в постановяването на решения следва да се заема от „общите“ съдии.

iii. Специализирани съдии и съдилища следва да се въведат само когато е необходимо поради сложността или спецификата на закона или фактите и оттам за доброто правораздаване.

iv. Специализираните съдии и съдилища трябва винаги да бъдат част от единен съдебен орган като цяло.

v. Специализираните съдии, както „общите“ съдии, трябва да отговарят на изискванията за независимост и непристрастност в съответствие с член 6 от Европейската конвенция за правата на човека.

vi. По принцип общите и специализираните съдии трябва да са с еднакъв статут. Етичните правила и отговорността на съдиите трябва да бъдат еднакви за всички.

vii. Специализацията не трябва да намалява качеството на правосъдието нито в „общите“ съдилища, нито в специализираните съдилища.

viii. Мобилността и гъвкавостта от страна на съдиите често ще бъде достатъчна, за да се отговори на нуждите за специализация. По принцип възможността за специализация и за предприемане на обучение като такива следва да бъдат на разположение на всички съдии. Специализираното обучение трябва да се организира от публични съдебни институции за обучение.

ix. Вместо специализирани оценители-неюристи да заседават в специализирани съдийски състави, за предпочитане е експерти да се назначават от съда или от страните и техните становища да бъдат предмет на оспорвания и становища на страните.

x. Правомощията и отговорностите на съдебен съвет или друг подобен орган следва да се прилагат еднакво за общите и специализираните съдии.

ДОКЛАД НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2012 г.

Изводи

Специализираните съдии трябва да останат част от единна съдебна власт и да се подчиняват на същите общи процедурни правила и етични стандарти, приложими за всички съдии. Тенденцията към специализирани съдии трябва да продължи с повишено внимание, за да не възпрепятства специализацията независимостта на съдебната власт.

Специализираните съдии трябва да получават същото възнаграждение като своите колеги.

В области като интелектуалната собственост редовно ще съществува необходимост от експерти или свидетели, участващи в делата като вещи лица. Тези лица могат да бъдат привлечени от страните. Те могат също така да бъдат определени от съдията, който разглежда делото. Съществуват различни гледни точки относно това дали специализираният съдия трябва да има право да използва експертния си опит, за да попълни факти, които липсват по делото, или дали експертните познания просто насочват съдията при разглеждане на представените доказателства. Ние също така отчитаме проблемите, които могат да възникнат, ако на експерт или свидетел, участващ като вещо лице, бъде позволено да диктува резултата от делото, вместо просто да разкрие факти и становища, които съдията може да вземе предвид. 2

Трябва да се внимава развитието на специализирани съдилища и съдии със специализации да не се използва от законодателните органи за ограничаване на ресурсите или като основание за критика за цялостните проблеми, които трябва да бъдат решени с подходящи ресурси.

Трябва също така да се предприемат мерки при специализиране на съдиите, така че фактът, че работят в специализирана област, да не се използва като механизъм за ограничаване на възможностите за кариера на съдията.

Накрая, макар и темата да е твърде обширна, за да може да даде актуални препоръки, особено в областта на интелектуалната собственост, членовете на Комисията отбелязват, че нарастващият глобален характер на въпросите, свързани с интелектуалната собственост, може да има полза от по-глобален подход в съдебната система, включително евентуално специализиран международен съд с юрисдикция в тази област. Това, разбира се, ще бъде обект на различни договорни отношения и разработване на приложими процедури, по отношение на които не отправяме конкретни препоръки. Идеята обаче заслужава понататъшно разглеждане и развитие.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) - СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕДНАКВОТО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.

27. Съществуването на специализирани съдилища на по-нисше ниво не оказва непременно значително отрицателно въздействие върху единността на съдебната практика, ако на върха на структурата на съдебната система съществува един-единствен върховен съд с обща юрисдикция. Ако обаче съществуват множество „върховни съдилища“ или съдилища с окончателна юрисдикция и когато те могат да се справят със същите правни въпроси, това може да доведе до проблеми във връзка с единното прилагане на правото. Съгласно съдебната практика на ЕСПЧ е от съществено значение в такива случаи вътрешното право да предвижда формални или неформални механизми за преодоляване на несъответствията между тези несвързани и независими върховни съдилища, както и че тези механизми ще имат консолидиращо въздействие¹⁶.

III. 6.6. ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ПО МЕЖДУНАРОДНИТЕ И ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТАНДАРТИ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БЕЙРУТ, ПРЕПОРЪКИ ОТ ПЪРВАТА АРАБСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ОТНОСНО ПРАВОСЪДИЕТО, 1999 г.

18. Да се подпомогне непрекъснатото съдебно обучение за развиване на задълбочено разбиране на конституционните разпоредби по начин, който би гарантирал конституционна легитимност, чиято структура е свързана с интелигентното разбиране на правата на човека.

19. Да се призват съдебните власти постоянно да се позовават на международните договори за правата на човека, ратифицирани от държавите, тъй като те са част от правната структура на държавите и представляват рамка на ценностите, които обществата следва да приемат и да се опитват да прилагат.

20. Да се извърши обмен между съдии и адвокати, подкрепящ човешките права и свободи, стабилна методология на арабските държави и планирано отношение на техните правни системи, за да се гарантира обективността на прилагането им и съответствието им със съвременните концепции за развити държави.

21. Да се разработят образователни курсове по право в арабските страни, които да обърнат специално внимание на правата и свободите на човека и конституционната легитимност и ще утвърдят солидарността с усилията, положени от Организацията на обединените нации в това отношение.

СТАНОВИЩЕ № 4 (2003) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС), ПРЕДОСТАВЕНО НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, ОТНОСНО ПОДХОДЯЩО ПЪРВОНАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ И ОБУЧЕНИЕ БЕЗ ОТКЪСВАНЕ ОТ РАБОТА ЗА СЪДИИ НА НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ, Съвет на Европа, 2003 г.

III. Първоначално обучение

b. Програма за първоначално обучение

27. Програмите за първоначално обучение и интензивността на обучението ще са много разнообразни в зависимост от избрания метод за набиране на съдии. Обучението не трябва да се състои само от инструкции по техниките, използвани при разглеждането на делата от съдиите, но трябва също така да вземе предвид нуждата от социална информираност и обширни познания по различни въпроси, отразяващи сложността на социалния живот. Освен това отварянето на границите означава, че на бъдещите съдии е нужно да осъзнаят, че те са европейски съдии и трябва да познават по-добре европейските въпроси.

VI. Европейското обучение на съдии

43. Какъвто и да е характерът на задълженията им, никой съдия не може да игнорира европейското законодателство – било то Европейската конвенция за правата на човека или други конвенции на Съвета на Европа, или в други случаи, Договора за Европейския съюз и законодателството, произтичащо от него, тъй като се изисква те да бъдат прилагани пряко към делата, които се разглеждат от тях.

44. За да се насърчи този съществен аспект на задълженията на съдиите, КСЕС счита, че държавите-членки след засилване на изучаването на европейското право в университетите, трябва също така да насърчават неговото включване в програми за първоначално обучение и в обучение без откъсване от работа, предлагано за съдиите, с конкретно разглеждане на практическото му приложение в ежедневната работа.

45. Препоръчва се също така подсилване на Европейската мрежа за обмен на информация между лица и институции, отговарящи за обучението на съдии (Лисабонската мрежа), която насърчава обучението по въпроси от общ интерес и сравнително право, и че такова обучение трябва да обслужва преподавателите, както и самите съдии. Функционирането на Мрежата може да бъде ефективно само ако всяка държава членка я подкрепя, особено чрез създаване на орган, отговорен за обучението на съдиите, както е предвидено в раздел II по-горе и чрез общоевропейско сътрудничество в тази област.

46. Освен това, КЕСС счита, че сътрудничеството с други инициативи, насочени към обединяване на институциите за обучение на съдии в Европа, по-специално в рамките на Европейската мрежа за обучение на съдии, може ефективно да допринесе за по-голямо сътрудничество и хармонизация на програмите и методите за обучение на съдии на целия континент.

ГОДИШНИ ДОКЛАДИ ДО КОМИСИЯТА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, ООН, ГРАЖДАНСКИ И ПОЛИТИЧЕСКИ ПРАВА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ВЪПРОСИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ПРАВОСЪДИЕ, БЕЗНАКАЗАНОСТ, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и юристите, Леандро Деспуй, 20 януари 2005 г.

Препоръки

Обучение на съдии и юристи

69. Съдържанието на този доклад показва до каква степен надлежното правораздаване изисква съдиите, адвокатите и прокурорите да са преминали солидно юридическо обучение, включително обучение по време на служба, което отчита най-новите разработки в областта на правото и националната съдебна практика и обхваща, наред с друго, (i) международни стандарти и принципи за правата на човека, включително тези в процес на изготвяне и тези, свързани с правосъдието, международното хуманитарно право и международното право относно бежанците, (ii) международно наказателно право и (ii) принципите на професионалната етика на национално и международно равнище.

70. Това обучение трябва да включва международна съдебна практика, обхващаща обстоятелствата, при които сексуалните престъпления, в частност изнасилването, могат да бъдат класифицирани като международни престъпления и, като цяло, повишаване на осведомеността относно въпросите, свързани с пола, така че, наред с друго, да се улесни достъпът на жените до съдебни функции при равни условия с мъжете. Подобна равнопоставеност далеч не е правило и това е така не само в страните, където продължават да се извършват „престъпления на честта“.

ДОКЛАД НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 2012 г.

Изводи

Специализираните съдии трябва да останат част от единна съдебна власт и да се подчиняват на същите общи процедурни правила и етични стандарти, приложими за всички съдии. Тенденцията към специализирани съдии трябва да продължи с повишено внимание, за да не възпрепятства специализацията независимостта на съдебната власт. Специализираните съдии трябва да получават същото възнаграждение като своите колеги.

В области като интелектуалната собственост редовно ще съществува необходимост от експерти или свидетели, участващи в делата като вещи лица. Тези лица могат да бъдат привлечени от страните. Те могат също така да бъдат определени от съдията, който разглежда делото. Съществуват различни гледни точки относно това дали специализираният съдия трябва да има право да използва експертния си опит, за да попълни факти, които

липсват по делото, или дали експертните познания просто насочват съдията при разглеждане на представените доказателства. Ние също така отчитаме проблемите, които могат да възникнат, ако на експерт или свидетел, участващ като вещо лице, бъде позволено да диктува резултата от делото, вместо просто да разкрие факти и становища, които съдията може да вземе предвид.

Трябва да се внимава развитието на специализирани съдилища и съдии със специализации да не се използва от законодателните органи за ограничаване на ресурсите или като основание за критика за цялостните проблеми, които трябва да бъдат решени с подходящи ресурси.

Трябва също така да се предприемат мерки при специализиране на съдиите, така че фактът, че работят в специализирана област, да не се използва като механизъм за ограничаване на възможностите за кариера на съдията.

И накрая, макар че темата е твърде обширна, за да отпрати актуални препоръки, особено в областта на интелектуалната собственост, членовете на Комисията отбелязват, че нарастващият глобален характер на въпросите, свързани с интелектуалната собственост, може да има полза от по-глобален подход в съдебната система, включително евентуално специализиран международен съд с юрисдикция в тази област. Това, разбира се, ще бъде обект на различни договорни отношения и разработване на приложими процедури, по отношение на които не отправяме конкретни препоръки. Идеята обаче заслужава по-нататъшно разглеждане и развитие.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО ОБУЧЕНИЕТО НА СЪДИИ И ПРОКУРОРИ, MEDEL, 2014 г.

Европейските съдии трябва да бъдат обучавани, за да се превърнат в свободни и независими тълкуватели на общите ценности, определени в Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи.

Чрез участието си в разработването на учебната програма в училищата или чрез собствена инициатива, неправителствените организации на съдиите и прокурорите ще засилят плуралистичния характер на обучението, като така ще се даде възможност за изслушване на различни мнения. Това е възможност съдиите и прокурорите да се запознаят с множеството възможни решения, със свободата на преценка, с която разполагат при вземането на решения, с наложителността да продължават да обясняват и представят собствените си мотиви по правните въпроси. Това е един начин за придобиване на стабилен рефлекс за критично отношение спрямо закона и начина на неговото прилагане.

III. 6.7. ВЪВЕЖДАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ И ОБУЧЕНИЕ

III. 7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ НА МНЕНИЕ И СДРУЖАВАНЕ

КОНВЕНЦИЯ ЗА СИНДИКАЛНАТА СВОБОДА И ЗАКРИЛАТА НА ПРАВОТО НА СИНДИКАЛНО ОРГАНИЗИРАНЕ, Международна организация на труда, 1948 г.

Член 2

Трудещите се и работодателите, без каквато и да е разлика и без предварително разрешение, имат правото да образуват организации по свой избор, както и да се присъединяват към тези организации при единственото условие да се съобразяват с техните устави.

Член 8

1. При упражняването на правата, признати в тази конвенция, трудещите се, работодателите и съответните техни организации са длъжни също, както останалите лица и организирани общности, да спазват законността.

2. Националното законодателство не трябва да накърнява, нито да се прилага по начин, който накърнява гаранциите, предвидени в тази конвенция.

Член 9

1. Националното законодателство определя степента, в която гаранциите, предвидени в тази конвенция, се прилагат за въоръжените сили и полицията.

2. В съответствие с принципите, установени в ал. 8 на чл. 19 от Устава на Международната организация на труда, ратификацията на тази конвенция не може да бъде основание за накърняване на който и да е вече съществуващ закон, съдебно решение, обичай или споразумение, които предоставят на служителите във въоръжените сили и полицията гаранциите, предвидени в конвенцията.

Член 10

В тази конвенция терминът *организация* означава всяка организация на трудещите се или на работодателите, която има за цел да насърчава и защитава интересите на трудещите се или на работодателите.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международен съюз на адвокатските колегии (ИВА), 1982 г.

F - Стандарти на поведение

41. Съдиите могат да се организират в сдружения, предназначени за съдии, за прилагане на техните права и интереси като съдии.

42. Съдиите могат да предприемат колективни действия, за да защитят съдебната си независимост и да отстояват своята позиция.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН относно предотвратяването на престъпността и отношението към правонарушителите, 1985 г.

8. Свобода на изразяване и сдружаване

В съответствие с Всеобщата декларация за правата на човека, членовете на съдебната власт, също като останалите граждани, имат право на свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събрания; при условие обаче, че при упражняването на тези права съдиите

винаги показват такова поведение, с което запазват достойнството на службата си и безпристрастността и независимостта на съдебната власт.

9. Съдиите са свободни да образуват и да се присъединяват към сдружения на съдиите или други организации, които да представляват техните интереси, да насърчават професионалното им обучение и да защитават тяхната съдебна независимост.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Независимост

7. Съдиите имат право да предприемат колективни действия за защита на своята съдебна независимост.

8. Съдиите следва винаги да показват такова поведение, с което да запазват достойнството и отговорностите на службата си и безпристрастността и независимостта на съдебната власт. При спазване на този принцип, съдиите имат право на свобода на мисълта, убежденията, словото, изразяването, професионалното сдружаване, събрание и движение.

ДОКУМЕНТ ОТ СРЕЩАТА В МОСКВА НА КОНФЕРЕНЦИЯТА ЗА ЧОВЕШКОТО ИЗМЕРЕНИЕ НА КССЕ, 1991 г.

Чл. 20 За насърчаване на независимостта на съдебната власт участващите държави ще:

20.1 - отчитат важната функция, която националните и международни сдружения на съдии и юристи могат да изпълняват, за укрепване на зачитането на независимостта на техните членове и за осигуряване на образование и обучение относно ролята на съдебната власт и юридическата професия в обществото;

20.2 - насърчават и улесняват диалога, обмена и сътрудничеството между национални сдружения и други групи, заинтересовани да гарантират зачитане на независимостта на съдебната власт и защитата на юристите;

20.3 - си сътрудничат помежду си посредством, наред с другото, диалог, контакти и обмен, за да набележат проблемните области по отношение на защитата на независимостта на съдиите и практикуващите юристи и за да разработят начини и средства за преодоляване и разрешаване на такива проблеми;

20.4 - си сътрудничат постоянно в области, като образованието и обучението на съдии и практикуващи юристи, както и в подготовката и приемането на законодателство, предназначено да подкрепи зачитането на тяхната независимост и безпристрастното функциониране на обществената съдебна система.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪДЕБЕН СТАТУТ, MEDEL, 1993 г.

VII. СВОБОДИТЕ НА СЪДИИТЕ

7.1. Също като останалите граждани, съдиите се ползват със свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събиране. Те имат право да стачкуват. Упражняването на това право не трябва да накърнява основното право на правосъдие на хората.

7.2. Съдиите са свободни да учредяват и да се присъединяват към сдружения и профсъюзи на съдии или други сдружения, в частност за защита на основните права, правосъдната служба и собствените си интереси, за насърчаване на тяхното професионално обучение и за защита на независимостта на съдебната власт. Висшият съдебен съвет насърчава без

дискриминация дейността на сдруженията на съдиите. Отговорните лица за сдруженията могат при поискване да бъдат освободени от служба за срока на мандата си с решение на Висшия съдебен съвет.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Независимост на съдебната власт

8. Доколкото това е в съответствие с техните задължения като членове на съдебната власт, съдиите, подобно на останалите граждани, имат право на свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събиране.

9. Съдиите са свободни, при спазване на всички приложими закони, да образуват и да се присъединяват към съдийски асоциации, които да представляват техните интереси и да насърчават професионалното им обучение, както и да предприемат други действия за защита на тяхната независимост, когато е уместно.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

1.7. Професионалните организации, създадени от съдии и в които всички съдии могат свободно да членуват, имат съществен принос за защитата на правата, които са им предоставени с техния статут, и, в частност, пред официалните власти и органи, които участват във взимането на решения по отношение на тях.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ОКОНЧАТЕЛНА РЕЗОЛЮЦИЯ ЗА ПРЕОЦЕНКА НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ОСТАНАЛИТЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ ЗА ПО-ДОБРА РАБОТА НА ПРАВОСЪДИЕТО, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г

Независимостта не трябва да съществува само теоретично въз основа на конституционна разпоредба или принцип, а трябва да се позовава на практика на добросъвестността на мъжете и жените, които участват в законодателната и изпълнителната власт. [...] становището на комисията е, че истинската независимост може да бъде постигната най-добре чрез самоуправляваща се съдебна власт.

2) Развитието, свързано със съдебната власт като институционален субект, трябва да остави незасегнато правото на отделните съдии (и, поради тази причина, на други „работници“ сред тях) да се организират в сдружения, които се грижат за техните интереси като отделни личности и като група. Забраняването или възпрепятстването на сдруженията на съдиите е недопустимо и нарушава независимостта на съдебната власт.

[...] Следователно най-добрият начин за подобряване на отношенията между съдебната власт и останалите подразделения на държавната власт е взаимното приемане на това развитие, която ще предостави на всяка отделна стъпка от съдебната реформа обща цел към независима и отговорна съдебна власт в най-добрия интерес на нацията и службата на обществото.

ВСЕОБЩАТА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, Международна съдийска асоциация (IAJ), 1999 г.

Чл. 12 Сдружения

Правото на съдията да принадлежи към професионално сдружение трябва да бъде признато, за да се даде възможност на съдиите да бъдат консултирани, в частност по отношение на прилагането на техните устави, етични и други, и средствата за правосъдие, и за да имат възможност да защитават законните си интереси.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БЕЙРУТ, ПРЕПОРЪКИ ОТ ПЪРВАТА АРАБСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ОТНОСНО ПРАВОСЪДИЕТО, 1999 г.

10. Съдиите свободно упражняват свободата на събиране, за да представляват различните си интереси. В тази връзка те имат право да създадат организация, която да защитава техните интереси и да гарантира постоянното им повишаване.

ПРИНЦИП НА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ОТ БАНГАЛОР, приет от Съдийската група за укрепване на съблюдаването на етичните норми в съдебната система, преразгледан на Кръгла маса на председателите на върховни съдилища, проведена в Двореца на мира, Хага, 25-26 ноември, 2002 г.

Ценност 4: Благоприличие

4.6. Съдията, както и другите граждани, се ползва от свобода на словото, изповеданията, сдруженията и събранията; ползвайки се от тези права обаче, съдиите са длъжни да имат такова поведение, което да осигурява уважение към тяхната длъжност и осигуряването на безпристрастността и независимостта на съдебната власт.

4.13. Съдията може да учредява или да се присъединява към сдружения на съдии или да участва в други организации, представляващи интересите на съдиите.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, USAID, 2002 г.

5. Сдружения на съдиите

Сдруженията на съдиите в много страни са предимно синдикати на служителите, създадени да лобират за по-добри социални придобивки. В тези случаи те рядко са действали като посредници за реформи. В други страни обаче те играят ключова роля. В най-добрия случай сдруженията на съдиите могат да допринесат за трансформиране на нагласите на съдиите чрез

- повишаване на чувството за професионализъм, колегиалност и самоуважение сред съдиите, което е особено важно в страните, в които професията е слабо оценена;
- разработване и убедителна защита на етичен кодекс (могат да приемат свои собствени неформални кодекси и други механизми за саморегулиране и да повишат осведомеността по етичните въпроси, включително чрез публикации и непрекъснато юридическо образование);
- поддържане на усилията за обучение чрез осигуряване на институционална основа и чрез разработване и разпространение на материали за обучение и други публикации;
- Развитието на лидерските умения и застъпничеството за реформи насърчи подкрепата за този тип академични изследвания и подчерта дългосрочния им потенциал.
- Медийният интерес спрямо съдилищата също може да изиграе положителна роля, но подходът към него е малко по-труден. Проектите за разследваща журналистика невинаги са били успешни. Дори когато журналистите са добре обучени и медиите са независими от държавния контрол, собствениците, с техните собствени пристрастия и връзки, често контролират съдържанието. В допълнение, медиите може просто да нямат желание или да не са способни да отделят необходимите средства за разследване на случаи.

Като алтернатива във Филипините е предоставена подкрепа на организация, чиято специфична цел е да документира и разкрива случаи на корупция, включително в съдебната власт. Внимателното проучване от тази група – Център за разследваща журналистика на Филипините – доведе в един случай до оставката на съдия от върховния съд. Дарителите обаче трябва да имат предвид, че при определени обстоятелства дарителската подкрепа, особено когато става въпрос за един дарител, може да накърни доверието в изследването и да доведе до твърдения, че е било предназначено за изпълнение на чужди цели.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

b. Безпристрастността и поведението на съдиите извън съда

27. Съдиите не трябва да бъдат изолирани от обществото, в което живеят, тъй като съдебната система може да функционира правилно само ако съдиите имат връзка с действителността. Нещо повече, както гражданите, така и съдиите се ползват с основните права и свободи, защитени по-специално от Европейската конвенция за защита правата на човека (свободно изразяване на мнение, религиозна свобода, и т.н.). Затова те общо взето трябва да бъдат свободни да участват по техен избор в дейности извън професионалните.

33. Дискусиите, проведени в рамките на КСЕС, показаха необходимостта да се установи баланс между свободата на изказване на мнение на съдиите и изискването за неутралност. Затова е необходимо съдиите, въпреки че членуването им в политическа партия или участието им в публични дебати по важни проблеми на обществото не могат да бъдат забранени, да се въздържат поне от политическа дейност, която може да подкопае тяхната независимост или да изложи на риск проявата на безпристрастност.

34. На съдиите трябва обаче да им бъде разрешено да участват в някои дебати по националната съдебна политика. Те трябва да могат да бъдат консултирани и да играят активна роля в изготвянето на законодателство, касаещо техния статут, и, по-общо, функционирането на съдебната система. Тази тема повдига също въпроса дали на съдиите трябва да бъде разрешено да участват в професионални съюзи. Съгласно тяхната свобода на изразяване и мнение, съдиите могат да упражняват правото да участват в профсъюзи (свободата на сдружаване), въпреки че могат да бъдат поставени ограничения за правото на стачка.

39. КСЕС счита, че правилата за професионалното поведение трябва да изискват от съдиите да избягват всякакви дейности, които биха могли да подкопаят достойнството на тяхната професия и да поддържат доверието на обществото в съдебната система като сведат до минимум риска от конфликт на интереси. За тази цел те трябва да се въздържат от всякаква допълнителна професионална дейност, която би ограничила независимостта им и би подложила на изпитание тяхната безпристрастност. В тази връзка, КСЕС подкрепя разпоредбата в Европейската харта за статута на съдиите, според която свободата на съдиите да извършват дейности извън техния съдебен мандат „не може да бъде ограничавана, освен в случаите, когато такива извънслужебни дейности са несъвместими с доверието към съдията, с неговата безпристрастност или независимост или с изискването той

да бъде на разположение, за да разглежда с необходимото внимание и в разумен срок делата, които са му предоставени за разглеждане“ (алинея 4.2). В Европейската харта се признава също така и правото на съдиите да вземат участие в професионални организации и правото на свободно изразяване на мнение (алинея 1.7), за да се избегне „прекалена строгост“, която би могла да издигне бариери между обществото и съдиите (алинея 4.3). От основно значение обаче е съдиите да продължат да отделят повечето от работното си време на тяхната роля на съдии, включително и свързаните с това дейности, а не да бъдат изкушавани да отдават прекалено голямо внимание на извънсъдебни дейности. Очевидно рискът от отделянето на прекалено голямо внимание на такива дейности би бил по-голям, ако им бъде разрешено да получават заплащане. Точната граница между това, което е разрешено и което не е позволено трябва обаче да се определи от всяка страна индивидуално и тук също е ролята на такъв орган или лице, както се препоръчва в точка 29 по-горе.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

s) Съдебните служители имат право на свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събиране. При упражняването на тези права те винаги следва да показват поведение в съответствие със закона и признатите стандарти и етика на своята професия.

t) Съдебните служители са свободни да образуват и да се присъединяват към професионални сдружения или други организации, които да представляват техните интереси, да насърчават професионалното им обучение и да защитават техния статут.

ПРИНЦИПИ НА BURGH HOUSE ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВОСЪДИЕ, Проучвателна група на Асоциацията по международно право относно практиката и процедурата в международните съдилища и правораздавателни органи в сътрудничество с Проекта относно международните съдилища и правораздавателни органи, 2004 г.

7. Свобода на изразяване и сдружаване

7.1 Съдиите се ползват със свобода на изразяване и сдружаване, докато са на длъжност. Тези свободи трябва да се упражняват по начин, който е съвместим със съдебната функция и който не може да засегне или да има основания да изглежда, че засяга независимостта или безпристрастността на съдебната власт.

7.2 Съдиите запазват поверителността на разискванията и не коментират текущи дела извън съда.

7.3 Съдиите да проявяват подходяща сдържаност при коментари извън съда по отношение на решения и процедури на собствения си и на други съдилища и по отношение на всяко законодателство, проекти, предложения или теми, които има вероятност да бъдат представени пред техния съд.

СТАНОВИЩЕ № 8 (2006) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ ЗА ЗАЩИТА НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА И ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА В КОНТЕКСТА НА ТЕРОРИЗМА, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2006 г.

D. РОЛЯТА НА СЪДИЯТА В ЗАЩИТАТА НА СВОБОДАТА НА ИЗРАЗЯВАНЕ НА МНЕНИЕ И ДРУГИ ПРАВА И СВОБОДИ

75. Въпреки засилването на терористичните дейности, КСЕС счита, че националният съдия трябва винаги да спазва основните принципи на върховенството на закона, които са основни в демократичното общество, включително свободата на изразяване на мнение и други лични права. Тъй като борбата срещу тероризма не трябва никога да води до подкопаване на ценностите и свободите, които тероризмът желае да унищожи, за демокрацията е от жизнено важно значение съдилищата да остават пазители на основната разграничителна линия между демократичното общество и общество, което се съпротивлява като използва методи, неправомерно ограничаващи свободата на изразяване на мнение или нарушаващи други права и свободи, като например правата на малцинствата или политическите свободи.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И СЪДИИТЕ В ЮЖНА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

13. ПРАВО НА СДРУЖАВАНЕ

Професионалното право на сдружаване на съдиите се признава изцяло, за да имат възможност да определят своите законови и етични разпоредби, както и всякакъв друг вид правила, и за да се гарантира защитата на законните им интереси.

УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА, ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ, СЪВЕТ НА ООН ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и юристите, Леандро Деспуй, 24 март 2009 г.

Препоръки

102. За засилване на свободата на изразяване и сдружаване на съдиите специалният докладчик препоръчва:

- Свободата на изразяване и сдружаване на съдиите да бъдат ефективно гарантирани от закона и практиката.
- Създаването на сдружение на съдиите да бъде подкрепено от държавите членки във връзка със значението му като гарант за независима съдебна власт.

УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА, ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ, ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ПО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ, Диего Гарсия-Саян, 12 юли 2019 г.

93. Националното законодателство относно организацията и функционирането на съдебната система и прокуратурата следва да включва специфични разпоредби, отчитащи, че съдиите и прокурорите имат право на свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събиране, както и политически права, на равна основа с останалите, и че упражняването на тези права може да бъде обект само на онези ограничения, които изглеждат необходими в едно демократично общество за поддържане на авторитета на съдебната власт или прокуратурата, както и на

независимостта и безпристрастността на отделните съдии и прокурори.

94. Професионалните сдружения на съдии и прокурори следва да включат специфични разпоредби в етичните кодекси, когато има такива, или по друг начин да разработят конкретни насоки относно упражняването на основните свободи от съдиите и прокурорите. Тези стандарти следва да служат като стандарти за саморегулиране, които помагат на съдиите и прокурорите да вземат свои собствени решения относно начина на упражняване на своите човешки права и основни свободи по начин, който е в съответствие с достойнството на тяхната служба и независимостта и безпристрастността на съдебната власт или прокуратурата. Като такива, тези принципи следва да останат отделни от дисциплинарните правила, приложими за съдиите и прокурорите, в смисъл, че неспазването на тези принципи не трябва автоматично да представлява дисциплинарно нарушение.

96. Съдиите и прокурорите следва да преминат подходящо обучение относно етичните принципи, свързани с упражняването на техните основни свободи, както по отношение на тяхната професия, така и по отношение на външни дейности. Това обучение следва да включва, по-конкретно, практически насоки относно използването на социални медии.

97. Специалният докладчик насърчава професионалните сдружения на съдии и прокурори да създадат консултативни и съвещателни органи, които да съветват съдиите и прокурорите всеки път, когато те изпитват несигурност дали дадена дейност в частната сфера е съвместима с техните отговорности и задължения като държавни служители. Тези консултативни органи следва да бъдат отделени от органите, отговорни за налагането на дисциплинарни санкции.

98. Всяко обвинение или жалба срещу съдии или прокурори, свързани с упражняването на техните основни свободи, следва да бъде отнесено към независим орган, като например съдебен или прокурорски съвет, или към съд. Дисциплинарните производства следва да се определят в съответствие със закона, професионалния етичен кодекс и други установени стандарти и етика. 99. Отстраняване от длъжност следва да бъде налагано само в най-сериозните случаи на нарушение, в съответствие с предвиденото в професионалния етичен кодекс, и само след изслушване съгласно надлежния процес, с предоставяне на всички гаранции на обвиняемия. 100. Решенията по дисциплинарни производства следва да подлежат на независимо преразглеждане.

101. При упражняването на свободата на изразяване съдиите и прокурорите следва да имат предвид своите отговорности и задължения като държавни служители и да проявяват съдържаност при изразяването на възгледите и становищата си при всички обстоятелства, при които тяхното изявление би могло обективно да компрометира тяхната служба, независимост или безпристрастност в очите на разумен наблюдател.

102. Като общ принцип, съдиите и прокурорите не трябва да участват в обществени полемики. Въпреки това, при ограничени обстоятелства, те могат да изразяват своите възгледи и становища по чувствителни от политическа гледна точка въпроси, например при участие в публични дебати относно законодателството и политиките, които могат да засегнат съдебната система или прокуратурата. В ситуации, при които демокрацията и върховенството на закона са застрашени, съдиите са длъжни да говорят открито в защита на конституционния ред и възстановяването на демокрацията.

103. Съдиите и прокурорите следва да проявяват предпазливост в отношенията си с пресата. Те трябва винаги да се въздържат от коментари по случаите, с които се занимават, и да избягват всякакви необосновани коментари, които могат да поставят под съмнение тяхната безпристрастност.

104. Съдиите и прокурорите следва да подхождат предпазливо при използване на социалните медии. При публикуване в социалните медии те трябва да обърнат внимание, че всичко, което публикуват, остава постоянно, дори след като бъде изтрито от тях, и може да бъде свободно

тълкувано или дори извадено от контекста. При публикуване на анонимни коментари в интернет съдиите винаги трябва да имат предвид, че съществуват различни начини за установяване на самоличността на лицето, публикувало коментара.

105. Всяка лична информация или снимка, споделена в социалните медии, трябва да бъде умерена и благоприлична. Съдиите и прокурорите трябва винаги да се въздържат от публикуване на пристрастни политически коментари и никога не трябва да публикуват неща, които може да противоречат на достойнството на тяхната служба или по друг начин да засегнат съдебната власт или прокуратурата като институция.

106. Съдиите и прокурорите могат да използват Twitter. Тъй като обаче профил в Twitter ги идентифицира като съдии или прокурори, този профил трябва да се използва само за информационни и образователни цели и за дейности, свързани с тяхната работа.

107. Съдиите и прокурорите имат право на свобода на мирни събрания. При упражняването на това право те трябва да имат предвид своите отговорности и задължения като държавни служители и да проявяват съдържаност, когато участието им в мирна демонстрация би могло да се възприеме за несъвместимо с авторитета на тяхната институция или несъответстващо на задължението им да бъдат и да бъдат възприемани като независими и безпристрастни.

108. Съдиите и прокурорите имат право да учредяват и да членуват в професионални организации за защита на своите професионални интереси. Те могат също така да бъдат членове на други организации, при условие че членството им в тези асоциации не нарушава достойнството на длъжността им или тяхната независимост и безпристрастност.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Гаранции за независимост

12. Съдиите имат право да бъдат членове на национални и международни асоциации на съдиите, които имат задача да защитават мисията на съдебната система в обществото.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава III – Вътрешна независимост

25. Съдиите следва да имат свободата да формират и да се присъединяват към професионални организации, чиито цели са да се гарантира тяхната независимост, да се защитят интересите им и да се допринесе за върховенството на закона.

ПРИМЕРЕН ЕТИЧЕН КОДЕКС ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ НА СДРУЖЕНИЕТО НА АМЕРИКАНСКИТЕ АДВОКАТСКИ КОЛЕГИИ (АВА) (ИЗДАНИЕ ОТ 2011 Г.), прието от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии на 7 август 1990 г., изм. на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 3

Правило 3.6: Свързаност с дискриминационни организации

(А) Никой съдия няма право да членува в организация, която упражнява несправедлива дискриминация на основата на раса, пол, полова идентичност, религия, национален произход, етническа принадлежност или сексуална ориентация.

(В) Съдията не трябва да използва предимствата или материалната база на дадена организация, ако съдията знае или би следвало да знае, че организацията упражнява несправедлива дискриминация на едно или повече от основанията, посочени в параграф (А). Присъствието на съдия на събитие в помещенията на организация, към която съдията няма право да се присъединява, не представлява нарушение на това правило, когато присъствието на съдията е изолирано събитие, за което няма основания да се възприема като одобрение на практиките на организацията.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

Въведение

5. Специализация и участие в съдийски асоциации

67. Специализираните съдии трябва да имат същото право като всички останали съдии да станат и да останат членове на съдийски асоциации. В интерес на съгласуваността на съдебния орган като цяло, не са желателни отделни асоциации за специализирани съдии. Специфичните им интереси, ориентирани към предмета им на дейност като специализирани съдии, като професионален обмен, конференции, срещи и т.н. следва да бъдат гарантирани. Въпреки това, техните интереси, произтичащи от статута им, могат и трябва да бъдат защитени в рамките на обща съдийска асоциация.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИЮНИ ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии в Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015

9. Доколкото това е в съответствие с техните задължения като членове на съдебната власт, съдиите, подобно на останалите граждани, имат право на свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събиране, с изключение на правилото, че съдията следва да се въздържа от политическа дейност.

ГОДИШНИ ДОКЛАДИ ДО СЪВЕТА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, ООН, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите – свобода на изразяване, сдружаване и мирни събрания на съдиите и прокурорите, 2019 г.

Разработване и прилагане на национални стандарти

93. Националното законодателство относно организацията и функционирането на съдебната система и прокуратурата следва да включва специфични разпоредби, отчитащи, че съдиите и прокурорите имат право на свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събиране, както и политически права, на равна основа с останалите, и че упражняването на тези права може да бъде обект само на онези ограничения, които изглеждат необходими в едно демократично общество за поддържане на авторитета на съдебната власт или прокуратурата, както и на независимостта и безпристрастността на отделните съдии и прокурори.

94. Професионалните сдружения на съдии и прокурори следва да включат специфични разпоредби в етичните кодекси, когато има такива, или по друг начин да разработят конкретни насоки относно упражняването на основните свободи от съдиите и прокурорите. Тези стандарти следва да служат като стандарти за саморегулиране, които помагат на съдиите и прокурорите да вземат свои собствени решения относно начина на упражняване на своите човешки права и основни свободи по начин, който е в съответствие с достойнството на

тяхната служба и независимостта и безпристрастността на съдебната власт или прокуратурата. Като такива, тези принципи следва да останат отделни от дисциплинарните правила, приложими за съдиите и прокурорите, в смисъл, че неспазването на тези принципи не трябва автоматично да представлява дисциплинарно нарушение.

95. Специалният докладчик счита, че самите съдии и прокурори са в най-добра позиция да определят обхвата и съдържанието на правните и етичните норми, свързани с упражняването на техните основни свободи и политически права. Съответно националното законодателство и етичните стандарти трябва да бъдат разработени чрез открит и прозрачен процес, включващ съдии, прокурори и техните представителни организации. Съществуващите международни стандарти, свързани с упражняването на основните свободи и юриспруденцията на регионалните съдилища и механизми за правата на човека, следва да бъдат взети под внимание при разработването и прилагането на тези принципи.

96. Съдиите и прокурорите следва да преминат подходящо обучение относно етичните принципи, свързани с упражняването на техните основни свободи, както по отношение на тяхната професия, така и по отношение на външни дейности. Това обучение следва да включва, по-конкретно, практически насоки относно използването на социални медии.

97. Специалният докладчик насърчава професионалните сдружения на съдии и прокурори да създадат консултативни и съвещателни органи, които да съветват съдиите и прокурорите всеки път, когато те изпитват несигурност дали дадена дейност в частната сфера е съвместима с техните отговорности и задължения като държавни служители. Тези консултативни органи следва да бъдат отделени от органите, отговорни за налагането на дисциплинарни санкции.

98. Всяко обвинение или жалба срещу съдии или прокурори, свързани с упражняването на техните основни свободи, следва да бъде отнесено към независим орган, като например съдебен или прокурорски съвет, или към съд. Дисциплинарните производства следва да се определят в съответствие със закона, професионалния етичен кодекс и други установени стандарти и етика.

99. Отстраняване от длъжност следва да бъде налагано само в най-сериозните случаи на нарушение, в съответствие с предвиденото в професионалния етичен кодекс, и само след изслушване съгласно надлежния процес, с предоставяне на всички гаранции на обвиняемия.

100. Решенията по дисциплинарни производства следва да подлежат на независимо преразглеждане.

Свобода на изразяване

101. При упражняването на свободата на изразяване съдиите и прокурорите следва да имат предвид своите отговорности и задължения като държавни служители и да проявяват съдържаност при изразяването на възгледите и становищата си при всички обстоятелства, при които тяхното изявление би могло обективно да компрометира тяхната служба, независимост или безпристрастност в очите на разумен наблюдател.

102. Като общ принцип, съдиите и прокурорите не трябва да участват в обществени полемики. Въпреки това, при ограничени обстоятелства, те могат да изразяват своите възгледи и становища по чувствителни от политическа гледна точка въпроси, например при участие в публични дебати относно законодателството и политиките, които могат да засегнат съдебната система или прокуратурата. В ситуации, при които демокрацията и върховенството на закона са застрашени, съдиите са длъжни да говорят открито в защита на конституционния ред и възстановяването на демокрацията.

103. Съдиите и прокурорите следва да проявяват предпазливост в отношенията си с пресата. Те трябва винаги да се въздържат от коментари по случаите, с които се занимават, и да избягват всякакви необосновани коментари, които могат да поставят под съмнение тяхната безпристрастност.

104. Съдиите и прокурорите следва да подхождат предпазливо при използване на социалните медии. При публикуване в социалните медии те трябва да обърнат внимание, че всичко, което публикуват, остава постоянно, дори след като бъде изтрито от тях, и може да бъде свободно тълкувано или дори извадено от контекста. При публикуване на анонимни коментари в интернет съдиите винаги трябва да имат предвид, че съществуват различни начини за установяване на самоличността на лицето, публикувало коментара.

105. Всяка лична информация или снимка, споделена в социалните медии, трябва да бъде умерена и благоприлична. Съдиите и прокурорите трябва винаги да се въздържат от публикуване на пристрастни политически коментари и никога не трябва да публикуват неща, които може да противоречат на достойнството на тяхната служба или по друг начин да засегнат съдебната власт или прокуратурата като институция.

106. Съдиите и прокурорите могат да използват Twitter. Тъй като обаче профил в Twitter ги идентифицира като съдии или прокурори, този профил трябва да се използва само за информационни и образователни цели и за дейности, свързани с тяхната работа.

Свобода на изразяване и сдружаване

107. Съдиите и прокурорите имат право на свобода на мирни събрания. При упражняването на това право те трябва да имат предвид своите отговорности и задължения като държавни служители и да проявяват съдържаност, когато участието им в мирна демонстрация би могло да се възприеме за несъвместимо с авторитета на тяхната институция или несъответстващо на задължението им да бъдат и да бъдат възприемани като независими и безпристрастни.

108. Съдиите и прокурорите имат право да учредяват и да членуват в професионални организации за защита на своите професионални интереси. Те могат също така да бъдат членове на други организации, при условие че членството им в тези асоциации не нарушава достойнството на длъжността им или тяхната независимост и безпристрастност.

Политически права

109. Специалният докладчик отчита липсата на общ консенсус на международно равнище относно това дали съдиите и, в по-малка степен, прокурорите трябва да имат възможността свободно да участват в политиката или не.

110. Като граждани съдиите и прокурорите имат право да упражняват политическите си права наравно с останалите граждани. Съдиите и прокурорите обаче трябва да проявяват съдържаност при упражняването на обществена политическа дейност, за да запазят независимостта на съдебната власт и разделението на властите.

111. Дори в случаите, когато членството им в политическа партия или участието им в обществен дебат не е изрично забранено, е необходимо съдиите и прокурорите да се въздържат от всякаква политическа дейност, която може да компрометира тяхната независимост или да застраши впечатлението за безпристрастност.

112. По отношение на прякото участие в политиката специалният докладчик е на мнение, че съдиите и прокурорите трябва да избягват всяка партийна политическа дейност, която може да подкопае тяхната безпристрастност или да е в противоречие с принципа на разделение на властите.

III. 8. ФИЗИЧЕСКА СИГУРНОСТ И ЗАЩИТА НА СЪДИИТЕ

ПРОЕКТ НА ПРИНЦИПИ ОТ СИРАКУЗА ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Физическа защита

Чл. 27. Отговорност на изпълнителната власт е да гарантира сигурността и физическата защита на членовете на съдебната власт и техните семейства, особено в случай на заплахи, отправени срещу тях.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (JIWP), 1983 г.

Назначаване, повишаване в длъжност и прехвърляне

2.23 Органите на изпълнителната власт гарантират сигурността и физическата защита на съдиите и техните семейства.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ („Декларация Сингви“), ECOSOC, 1985 г.

Несменяемост

19. Органите на изпълнителната власт трябва винаги да гарантират сигурността и физическата защита на съдиите и техните семейства.

ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНОТО ПРИЛАГАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Резолюция 1989/60, 15-а пленарна сръща, ECOSOC, 24 Май 1989 г.

Процедура 5

При прилагането на принципи 8 и 12 от Основните принципи държавите обръщат специално внимание на необходимостта от достатъчни ресурси за функционирането на съдебната система, включително назначаването на достатъчен брой съдии спрямо натовареността с дела, осигуряване необходимия помощен персонал и оборудване на съдилищата и предлагане на съдиите на подходяща лична охрана, заплащане и възнаграждения.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОН ЛАУАЗИЯ, изменена в Манила на 7-ата двугодишна конференция на председателите на върховните съдилища на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

40. Връзка с изпълнителната власт

Органите на изпълнителната власт трябва винаги да гарантират сигурността и физическата защита на съдиите и техните семейства.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – „ФИЗИЧЕСКИ, СТРУКТУРНИ И

**ИКОНОМИЧЕСКИ УСЛОВИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ“,
Международна съдийска асоциация (IAJ), 2001 г.**

Общи изводи, сигурност в съдебните палати

През последното десетилетие сигурността се превърна в основен проблем в доста държави. Повечето сгради на съдилища са с повишена охрана за достъп до тях. Повечето държави също са въвели лична охрана за съдебната система, ако е необходимо. Това се извършва според всеки отделен случай. Охраната на съда и представителите на съдебната власт като цяло е достатъчна, но някои държави смятат, че е необходима повишена охрана в сравнение с това, с което разполагат. Например в някои селски съдилища липсва каквато и да е охрана. Освен това в определени ситуации не е налице недостатъчна охрана за съдиите и техните семейства в моменти, когато съответните конкретни съдии участват в дела, във връзка с които се нуждаят от специална защита. Осъзнаваме, че съществуват ситуации, от които не можем да се предпазим, и че никоя система за сигурност не е свършена, но съдиите и ползвателите на съдилищата имат право да бъдат ефективно защитени. Всички са единодушни, че засилените мерки за сигурност не накърняват отношенията между съдебната власт и нейните ползватели.

**ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ
ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ
И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.**

Глава V – независимост, ефективност и средства

38. Необходимо е да бъдат предприети всички необходими мерки, които осигуряват безопасността на съдиите. Тези мерки могат да включват защита на съдилищата и съдиите, които могат да станат или са жертви на заплахи или актове на насилие.

IV. СЪДЕБНИ СЪВЕТИ

IV. 1. ОСНОВНИ ЗАДАЧИ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО: ЕЛЕМЕНТИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СТАТУТ НА МАГИСТРАТУРАТА, MEDEL, 1993 г.

III. ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

3.1. Висшият съдебен съвет е натоварен с управлението и дисциплината на съдебните органи. Той гарантира независимостта на магистратите.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

6. Управлението на съдебната власт трябва да се осъществява от орган, който е представителен за съдиите и независим от всяка друга власт.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ФИНАЛНА РЕЗОЛЮЦИЯ ПРЕОСМИСЛЯНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СЪДЕБНАТА И ДРУГИТЕ ДЪРЖАВНИ ВЛАСТИ С ЦЕЛ ПОДОБРЯВАНЕ НА ПРАВОСЪДИЕТО, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Независимостта не трябва да съществува само теоретично въз основа на конституционна декларация или принцип, а трябва да се основава на практика на добросъвестността на мъжете и жените, които участват в законодателната и изпълнителната власт. [...] становището на комисията е, че истинската независимост може да бъде постигната най-добре чрез самоуправляваща се съдебна власт.

По този въпрос обаче комисията иска да направи две важни забележки:

1) Що се отнася до крайния ръководен орган на тази самоуправляваща се съдебна власт, независимо дали е под формата на Висш съдебен съвет или под друга форма, за голямото мнозинство от комисията е ясно, че за да се гарантира независимостта, този орган трябва да бъде съставен в мнозинството си от членове, произхождащи от самата съдебна организация.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, РОЛЯТА И ФУНКЦИИТЕ НА ВИСШИЯ СЪВЕТ ПО ПРАВОСЪДИЕ ИЛИ НА АНАЛОГИЧНИ ОРГАНИ В ОРГАНИЗАЦИЯТА И УПРАВЛЕНИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА СЪДЕБНА СИСТЕМА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2003 г.

Висшият съвет по правосъдие може да бъде средство за укрепване на независимостта на съдебната власт и на съдиите при изпълнението на техните съдебни функции; затова е важно Висшият съвет или друг аналогичен орган да се ползва със силна степен на независимост или автономност от други държавни власти.

Когато Висшият съвет по правосъдие или друг аналогичен орган не е структуриран по начин, който насърчава и защитава независимостта на съдебната власт, винаги съществува опасност той да подкопае тази независимост.

От съществено значение е сред членовете на Висшия съвет по правосъдие или на друг аналогичен орган да има мнозинство от съдии. Такива съдии следва да бъдат избирани от своите колеги или да бъдат членове по силата на конкретната си съдебна длъжност, но не и да бъдат избирани от правителството или парламента.

Във всеки случай такъв орган следва да бъде средство, чрез което да се постави буфер между съдебната власт и другите държавни власти, така че да може да защитава съдебната власт от неправомерно влияние от страна на тези власти, а не да бъде техен инструмент.

Висшият съвет по правосъдие или друг аналогичен орган, или съдебната власт следва да играе основна роля при назначаването, повишаването, дисциплинарните мерки или обучението на съдиите.

Независимостта на съдебната власт зависи и от адекватното разпределение на бюджетните средства за правораздаване и правилното използване на тези средства. Това може да се постигне най-добре от независим орган, който да отговаря за разпределянето на тези ресурси.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО“, Съвет на Европа, 2005 г.

А. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА С ОГЛЕД НА РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО

21. Според КСЕС ролята за координиране на различните местни инициативи, както и за насърчаване на национални „програми за популяризиране“, трябва да бъде вменена на независимия орган, упоменат в точки 37 и 45 от неговото Становище № 1 (2001). Този независим орган би могъл също, използвайки услугите на специалисти с готови материали, да задоволи по-сложните информационни потребности на лицата, които отговарят за разработването на политики, академичните среди и заинтересованите обществени групи.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

А. Връзки на съдилищата с обществеността с оглед на ролята на съдилищата в демократичното общество

А.6. Ролята за координиране на различните местни инициативи, както и за насърчаване на национални "програми за популяризиране", трябва да бъде вменена на независимия орган, упоменат в точки 37 и 45 от Становище № 1 (2001) (вж. точка 21 по-горе).

В. Връзки на съдилищата с медиите

В.13. Когато отделен съдия или даден съд бива предизвикан или атакуван от медиите по повод, свързан с правораздаването, КСЕС счита, че, имайки предвид задължението на съдиите да бъдат въздържани, съответният съдия трябва да се въздържа от реакции по същите канали. Имайки предвид факта, че съдилищата могат да коригират погрешна информация, разпространена в пресата, КСЕС смята за желателно националните съдебни

системи да могат да се възползват от подкрепата на лица или на институция (напр. висш съдебен съвет или сдружения на съдиите), които са в състояние и готовност да реагират бързо и ефективно на тези предизвикателства (вж. точка 55 по-горе).

НАЗНАЧЕНИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Венецианска комисия, Венеция, 16-17 март 2007 г., CDL- AD(2007)02

Заклучения

48. Подходящ метод за гарантиране на независимостта на съдебната власт е създаването на съдебен съвет, който следва да разполага с конституционни гаранции за своя състав, правомощия и автономия.

49. Такъв съвет следва да има решаващо влияние върху назначаването и повишаването на съдиите, както и върху дисциплинарните мерки срещу тях.

50. Съществена част или мнозинството от членовете на съдебния съвет следва да се избират от самата съдебна власт. За да се осигури демократична легитимност на съдебния съвет, останалите членове следва да се избират от парламента измежду лица с подходяща юридическа квалификация.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

II. ОСНОВНИ ЗАДАЧИ ГАРАНТИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА

8. Задача на Съвета на съдебната власт трябва да бъде да гарантира както независимостта на съдебната система, така и независимостта на отделните съдии. Съществуването на независими и безпристрастни съдилища е структурно изискване на всяка правова държава.

9. Всеки гражданин следва да възприема независимостта на съдиите в глобализираното и взаимозависимо общество като гаранция за истината, свободата, спазването на човешките права и безпристрастно правосъдие, защитено от външно влияние. Независимостта на съдиите не е изключително право или привилегия, дадени им за техен личен интерес, а е в интерес на законността и на всеки, които търси и очаква правосъдие. Затова независимостта като условие за безпристрастността на съдиите дава гаранция за равенство на гражданите пред съда.

10. КСЕС е на мнение също така, че Съветът на съдебната власт трябва да съдейства за подобряване на ефективността и качеството на правосъдието, като по този начин помага за гарантиране на пълното приложение на член 6 на Европейската конвенция за правата на човека и за повишаване на общественото доверие в съдебната система. В тази връзка, задача на Съвета на съдебната власт е да създаде необходимите инструменти за оценка на съдебната система, да отчита състоянието на услугите и да иска от съответните органи да предприемат необходимите мерки за подобряване на правораздаването

11. КСЕС препоръчва Съветът на съдебната власт да бъде поставен на конституционно

равнище в онези страни, които имат писана конституция или на подобен основен закон или конституционен инструмент за други страни. Трябва да се приемат разпоредби за създаването на такъв орган, за определянето на неговите функции и секторите, от които могат да бъдат избрани членовете и за установяването на критерии за броя на членовете и методите за подбор⁷.

12. Извън ръководната и административна роля по отношение на съдебната власт, Съветът на съдебната власт трябва също така да осъществява на практика автономността на съдебната власт, като дава възможност на отделните съдии да упражняват своите функции без какъвто и да е контрол от страна на изпълнителната и законодателната власт и без неправомерен натиск в самата съдебна власт.

13. Във връзка с това КСЕС счита, че не би било правилно Съветът на съдебната власт да бъде ограничаван от други органи в неговата независимост при вземане на решение за неговите собствени методи на работа и темите за дискусии. Отношенията между Съвета на съдебната власт и министъра на правосъдието, държавния глава и парламента трябва да бъдат ясно установени. Освен това, като се има предвид, че Съветът на съдебната власт не принадлежи към йерархията на системата на съдилищата и не може като такъв да решава делата по същество, необходимо е отношенията със съдилищата и по-конкретно със съдиите да бъдат внимателно определени.

14. Съветът на съдебната власт е задължен също така да предпазва от всякакъв външен натиск или влияние от политически, идеологичен или културен характер неограничената от нищо свобода на съдиите да решават делата безпристрастно, по съвест и съобразно тяхното тълкуване на фактите и в съответствие с разпоредбите на закона

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

А. Общи заключения и препоръки:

- 1) важно е да се създаде специален орган, например Съвет на съдебната власт, чиято задача да бъде защита на независимостта на съдиите като основен елемент в една правова държава, като по този начин се спази принципът на разделение на властите;
- 2) Съветът на съдебната власт трябва да защитава независимостта както на съдебната система, така и на отделните съдии и същевременно да гарантира ефективността и качеството на правосъдието, както е определено в член 6 на Европейската конвенция за правата на човека, за да повиши доверието на обществото в съдебната система;
- 3) Съветът на съдебната власт трябва да бъде предпазен от риска неговата независимост да бъде ограничена в полза на законодателната или изпълнителната власт с разпоредба в конституцията или текст в подобен документ.

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО В ОБЛАСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.4.2 Съвет по правосъдие

2.4.2.1 Функции, компетенции и отговорности

Много европейски демокрации са включили политически неутрален Висш съвет по

правосъдие или еквивалентен орган в правните си системи - понякога като неразделна част от конституцията - като ефективен инструмент, който служи в защита на основните демократични принципи. Сред тях са автономията и независимостта на съдебната власт, ролята на съдебната власт в опазването на основните свободи и права, както и поддържането на непрекъснат дебат относно ролята на съдебната власт в рамките на една демократична система. Нейната автономност и независимост следва да бъдат материални и реални като конкретно потвърждение и проявление на разделението на властите в държавата.

CDL-INF(1998)009 Становище относно последните изменения на закона за основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграф 5, повторен текст в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 22.

Ролята на висшия съдебен съвет може да варира в голяма степен.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 24.

Съветът по правосъдие следва да бъде окончателният орган по отношение на всички аспекти на професионалния живот на съдиите, по-специално по въпросите, свързани с техния подбор, назначаване, кариера (включително повишаване и преместване), обучение, освобождаване от длъжност и дисциплина, и следва да отговаря за контрола на обучението на съдиите.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 59.

[...] Принцип I.2.в от Препоръка № R (94) 12 на Комитета на министрите на Съвета на Европа) гласи: „Всички решения, свързани с професионалната кариера на съдиите, следва да се основават на обективни критерии, а подборът и кариерата на съдиите следва да се основават на заслуги, като се вземат предвид квалификацията, почтеността, способностите и ефективността. Органът, който взема решенията относно подбора и кариерата на съдиите, следва да бъде независим от правителството и администрацията.“

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 4.

Задължението за представяне на годишен доклад пред Народното събрание изглежда разумно.

Предоставянето на обществеността на информация за дейността на Съвета ще допринесе и за по-голяма прозрачност на работата на съдиите в Съвета. Тя ще позволи на обществеността да види, че има санкции срещу съдии, които са извършили дисциплинарни нарушения, и т.н.

CDL-AD(2008)006 Становище относно законопроекта за Висшия съдебен съвет на Република Сърбия, параграфи 35-36

Съгласно Становище № 1 на КЕСС, „всяко решение, свързано с назначението или кариерата на съдия следва да бъде основано на обективни критерии и да бъде взето или от независим орган, или да бъде предмет на гаранции, че не е взето извън основата на такива критерии.“

В Европейската харта за статута на съдиите, приета в Страсбург през юли 1998 г. (DAJ/DOC(98)23) е посочено следното: „При всяко решение, касаещо подбора, разпределянето, назначаването, професионалното израстване или прекратяване на пълномощията на даден съдия, статутът предвижда участието на орган, който е независим от изпълнителната и от законодателната власт и в който поне половината от заседаващите са съдии, избрани от техните колеги по начин, гарантиращ най-широка представителност на последните.“ Съгласно Обяснителния меморандум към Европейската харта, понятието „участие“ на независим орган означава становище, препоръка или предложение, както и реално решение. КЕСС приветства заложените от Европейската харта стандарти „доколкото тя пледира намесата (в смисъл достатъчно широк, за да включва становище, препоръка или предложение, както и реално решение) на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии“.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 18-20.

Предвижда се създаването на висш съвет по правосъдие, който да гарантира независимостта и достъпа до съдебната власт, както и да подкрепя професионалното самоуправление на съдиите и публичната отчетност. Висшият съвет по правосъдие следва също така да гарантира безпристрастност.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон за измененията и допълненията на Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/BIDDH, параграф 102.

Венецианската комисия е на мнение, че съдебният съвет трябва да има решаващо влияние върху назначаването и повишаването на съдиите и (може би чрез дисциплинарен съвет, създаден в рамките на съвета) върху дисциплинарните мерки срещу тях.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 25.

Предоставянето на имунитет на членовете на Съвета гарантира тяхната независимост и им позволява да извършват работата си, без да се налага постоянно да се защитават например срещу неоснователни и злонамерени обвинения.

CDL-AD(2008)006 Становище относно проектозакона за Висшия съдебен съвет на Република Сърбия, параграфи 26

[Законодателна мярка] установява, че министърът на правосъдието има право да разрешава отпуски на председателите на окръжните и апелативните съдилища. Може да се счита, че тази разпоредба предоставя на изпълнителната власт административна компетентност по отношение на определени съдии, което противоречи на принципа на независимост на съдебната власт. Изглежда, че предоставянето на тази компетентност на съдебния съвет би било в по-голямо съответствие с този принцип.

CDL-INF(1999)005 Становище относно реформата на съдебната система в България, параграф 39.

Според Комисията тази разпоредба дава възможност на Висшия съдебен съвет да определи свой собствен процедурен правилник, като приеме подходящ „статут“, но не позволява решаването на важни въпроси, които уреждат неговите правомощия и засягат правата и задълженията на магистратите, да бъдат уредени по този начин. Тези въпроси по-скоро следва да бъдат уредени със закон, приет от Парламента.

CDL(1995)074rev Становище относно албанския закон за организацията на съдебната власт (глава VI от Преходната конституция на Албания), прието на 25-то пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.2.i.

Предложената администрация на съдебната власт е сложна и включва не по-малко от пет агенции: съвет по правосъдие, съдебна администрация, съвет за квалификация на съдиите, дисциплинарен съвет на съдиите и конференция на съдиите.

Като се имат предвид всеобхватните правомощия на съвета по правосъдие и широкият административен мандат на съдебната администрация под негова егида, действително изглежда желателно да се предвидят и тези други институции, а конкретните им роли изглеждат логично определени. Проблемите, които могат да възникнат в тази връзка, не са свързани с броя на институциите като такива, а главно с въпроса дали общата власт, предоставена на системата, не е твърде голяма [...].

Приемането на парламентарния контрол върху дисциплинарния съвет е непоследователно. От една страна, е налице широкообхватното решение, отнасящо се до съдебната администрация и правата на съвета по правосъдие, а от друга страна - широкообхватната роля, която парламентът трябва да играе по отношение на кадровите въпроси и съдебния надзор. Тоест, по въпроси, които са строго свързани с независимостта и съдебното произнасяне.

CDL-AD(2002)026 Становище относно законопроекта за съдебната власт и съответните изменения на Конституцията на Латвия, параграф 11-12 и 64.

[...] Комисията би искала да припомни Европейската харта за статута на съдиите, която подчертава значението на абсолютната независимост на този орган както от изпълнителната, така и от законодателната власт.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 58.

Наличието на автономен съвет по правосъдие, който гарантира независимостта на съдебната власт, не означава, че съдиите могат да се самоуправляват. Управлението на административната организация на съдебната власт не трябва непременно да бъде изцяло в ръцете на съдиите.

CDL-INF(1998)009 Становище относно последните изменения на закона за основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграф 9, повторен текст в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 26.

Въпреки че участието на съдебния съвет в назначенията в съдебната власт е от решаващо

значение, не е необходимо той да поема цялото управление на съдебната система, което може да бъде оставено на Министерството на правосъдието.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 26.

Подходящ метод за гарантиране на независимостта на съдебната власт е създаването на съдебен съвет, който следва да разполага с конституционни гаранции за своите [...] правомощия и автономия.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 48.

В някои страни съветът (или еквивалентни органи) има право да защитава собствения си бюджет пред парламента, което осигурява допълнителна независимост от правителството.

CDL-AD(2008)006 Становище относно законопроекта за Висшия съдебен съвет на Република Сърбия, параграфи 17

Разпоредбите, отнасящи се до обучението на съдии и създаването на Национален институт по правосъдие [...], следва да бъдат по-подробни и да определят основната дейност на института. Институтът следва да бъде контролиран от Висшия съдебен съвет, а не от Министерството на правосъдието.

CDL-AD(2002)015 Становище относно законопроекта за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт на България, параграф 5.1).

Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД, ЧЕ:

- 1) повечето европейски държави съществуват съдебен съвет или сходна институция, която е независима или автономна структура, която е отделена от законодателната и изпълнителната власт и отговаря за независимото правораздаване;
- 2) редица съдебни съвети са създадени съгласно конституцията с цел да гарантират и защитават независимостта на съдебната власт;
- 3) други съвети или автономни администрации на съдилища отговарят по-специално за административното управление на съдилищата, включително за финансовото им управление, човешките ресурси, организационните въпроси и информационните технологии;
- 4) всеки съдебен съвет е резултат от развитието на съответната правна система, която е дълбоко вкоренена в исторически, културен и социален план;
- 5) независимо от това, всички съвети споделят един и същ опит, изправени са пред сходни предизвикателства и се ръководят от едни и същи общи принципи.

ПРИЕ СЛЕДНАТА РЕЗОЛЮЦИЯ

- 1) Самоуправлението на съдебната власт гарантира и допринася за укрепването на нейната независимост, както и за ефективното правораздаване;
- 2) всички или част от изброените по-долу задачи следва да попадат в сферата на

компетентност на даден съдебен съвет или на един или повече независими и автономни органи: назначаване и повишаване на съдии

- обучение
- дисциплина и съдебната етика
- административно управление на съдилищата
- финанси на съдебната власт
- управление на ефективността на съдебната власт
- обработка на жалби от страни по съдебни дела
- защита на имиджа на правосъдието
- формулиране на становища относно политики на държавата, свързани със съдебната власт
- създаване на система за оценка на съдебната система
- изготвяне на проекти или предложения за законодателни актове касаещи съдебната власт и / или съдилищата

3) в конституционните държави независимостта на съдебната власт следва да се гарантира от конституцията,

5) съдебният съвет следва да управлява бюджета си независимо от изпълнителната власт; самоуправлението на съдебната власт изисква професионализация на съдебната администрация

6) самоуправлението на съдебната власт следва да бъде реалистично, съвременно и с широко участие

7) Необходимо следствие от нейната независимост е, че съдебният съвет или друга автономна структура следва да отчита дейността си чрез представяне на периодични и обществено достъпни доклади.

8) съдебният съвет следва да насърчава повишаването на ефективността и качеството на правосъдието

9) Отчетността на съдебната власт не бива по никакъв начин да буди съмнения относно независимостта на съдията при вземането на съдебни решения.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО ПРОЗРАЧНОСТТА И ДОСТЪПА ДО ПРАВОСЪДИЕ, Европейска мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2009 г.

1. За да се поддържа върховенството на закона, съдебните съвети или сходните им независими структури следва да правят всичко по силите си, за да се гарантира поддържането на открита и прозрачна система на правосъдието.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КЕСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Орган, отговарящ за гарантиране на независимостта

13. За да гарантира независимостта на съдиите, всяка държава създава Съвет по съдебната система или друг специфичен орган, който сам по себе си е независим от законодателната или изпълнителна власт и е натоварен с широки компетенции по всички въпроси относно статута, организацията, функционирането и престижа на съдебните институции. Съветът е съставен изключително от съдии или в него значително мнозинство имат съдиите, като те биват избирани от колегите си. Съветът по съдебната система е отговорен за дейността и решенията си.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава II – Външна независимост

20. Съдиите, които са част от обществото, на което служат, не могат ефективно да упражняват правораздавателните си функции без обществено доверие. Те следва да бъдат информирани за очакванията на обществото от съдебната система, както и за жалбите относно нейното функциониране. За това би допринесло наличието на постоянни механизми за получаване на такава обратна връзка, които се установяват от съвета на съдебната власт или други независими органи.

Глава IV– Съвети на съдебната власт

26. Съветите на съдебната власт са независими органи, установени със закон, или съгласно конституцията, чиято цел е да гарантират независимостта на съдебната власт и на отделните съдии и по този начин да спомогне за ефективно функциониране на съдебната система.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Разпределение на компетенциите в съдебната администрация

2. Съдебните съвети са органи, на които са възложени специфични задачи на съдебната администрация и независими компетенции, за да се гарантира независимостта на съдебната власт. За да се избегне прекомерната концентрация на власт в един орган на съдебната власт и възприятията за корпоративизъм се препоръчва да се разграничат и обособят различни компетенции, като например подбора, повишаването и обучението на съдиите, дисциплината, професионалната оценка и бюджета. Добър вариант е да се създадат различни независими органи с компетенции по конкретни аспекти на съдебната администрация, без те да се подчиняват на контрола на една институция или орган. Съставът на всеки от тези органи следва да отразява конкретната му задача. Тяхната работа следва да се регулира по-скоро от нормативен акт, отколкото от указ на изпълнителната власт.

ПЪРВИ ДОКЛАД НА ПРОУЧВАТЕЛНАТА КОМИСИЯ - НОМИНАЦИИ НА СЪДИИ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2013

Резолюция

Висшият съвет на съдебната власт ще се ползва с подходяща степен на независимост,

когато значителното мнозинство от членовете му са съдии, избрани от своите колеги, представляващи всички нива на съдебната власт.

Припомня, че висшият съвет на съдебната власт служи и като буфер между съдебната власт и другите стълбове на държавата. Подчертава, че той следва да защитава съдиите и съдебната власт от неправомерен външен или вътрешен натиск, а не да бъде инструмент за такова влияние. Отбелязва, че висшият съвет на съдебната власт във всички случаи не следва да бъде политизирана институция, особено що се отнася до неговия състав и дейности

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ СОФИЯ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2013 г.

(v) Удачно решение за обезпечаване на независимостта на съдебната власт е наличието на добре работещ съдебен съвет или подобен независим орган, който да разглежда, да взема решения и да отправя препоръки към правителството по всички въпроси, свързани със възнаграждението и условията в съдебната система.

(vi) Основна задача на ЕМСС и на всички съдебни съвети е да поддържат и укрепват независимостта на съдебната власт, особено когато тя е поставена под заплаха.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАРИЖ ОТНОСНО УСТОЙЧИВО ПРАВОСЪДИЕ, ЕМСС, 2017 г.

1. Налице е остра необходимост от устойчиви правосъдни системи, които могат да се противопоставят на външен натиск, като в същото време са в състояние да се приспособят към променящите се нужди на обществото.

2. Резултатите от дейностите на ЕМСС и развитията в Европа показват, че това са времена на предизвикателства за съдебните системи в цяла Европа и, по-специално за органите на съдебната власт, които работят в рамките на тези системи. Зачитането на справедливите и безпристрастни съдилища, като ключови компоненти на независимата съдебна власт, е поставено пред предизвикателства в редица страни. Съдебните власти ще трябва да застанат заедно, за да подчертаят ролята и позицията на съдебната власт в тази връзка. Съветите на съдебната власт имат ключова роля в това отношение.

3. Прилагането на индикаторите на ЕМСС за независимост и отчетност показват, че все още има място за подобрения в тази област. Гледната точка на ползвателите на съдебни услуги до голяма степен липсва, докато усещането за корупция се запазва. Финансирането на съдебната система като цяло не е добре организирано и съдебните власти са зависими от дискреционните решения на правителствата. Управлението на съдилищата все още често е в ръцете, пряко или косвено, на министерствата на правосъдието. Положително обстоятелство е, че съдиите като цяло са позитивни относно тяхната независимост и в почти всички страни, доверието в съдебната власт е по-високо, отколкото доверието в другите държавни власти.

5. ЕМСС счита, че е важно Съдебните съвети да предприемат действия за справяне с идентифицираните проблеми, с цел укрепване и поддържане на върховенството на закона, по-специално чрез оказване на подкрепа на съдебната независимост, отчетността и качеството на правосъдието. Те ще се стремят на гарантират поддържането на открита и прозрачна правосъдна система в полза на всички.

6. Първо, от основно значение е съдебните власти да имат подходящи структури на

управление под формата на Съдебни съвети.

7. Второ, Съдебните съвети следва да подкрепят всяка съдебна власт, която е подложена на атака и да направят всичко възможно, за да убедят изпълнителната и законодателната власт да окажат подкрепа на действията, които са предприети в тази връзка.

8. Трето, във всяка демократична държава от основно значение е да има подходящо и информирано разбиране на съответните роли и отговорности на всяка от властите в държавата и на необходимостта те да работят заедно, ефективно и в условията на взаимно доверие.

9. Четвърто, Съдебните съвети следва да окуражават насърчаването на висококачествено изпълнение във всички аспекти от работата на съдебната власт.

10. Пето, съдебната власт следва да предприеме действия за да гарантира, че широката общественост разбира основното значение на правосъдието за демокрацията и за благоденствието и просперитета на държавата. Това може да бъде постигнато посредством образователни и информационни инициативи.

11. Шесто, съдебната власт следва да приеме фокусирана стратегия за комуникация за проактивно ангажиране с медиите и обществото.

IV. 2. СЪСТАВ НА СЪДЕБНИЯ СЪВЕТ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО: ЕЛЕМЕНТИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СТАТУТ НА МАГИСТРАТУРАТА, MEDEL, 1993 г.

III. ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

3.2. Най-малко половината от Висшия съвет на магистратите се състои от магистрати, избрани от своите колеги в съответствие с правилото за пропорционално представителство. Освен това в него влизат и личности, назначени от парламента. Членовете му се назначават за определен период от време.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1.3. По отношение на всяко решение, засягащо подбора, набирането, назначаването, кариерното развитие или прекратяването на мандата на съдия, законът предвижда намесата на независим орган.

от изпълнителната и законодателната власт, в рамките на който поне половината от заседаващите са съдии

избрани от своите колеги по методи, гарантиращи най-широко представителство на съдебната власт.

НАСОКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ААМР, 2002 г.

1. Подбор и назначаване на съдии, г. Кой процес на подбор е най-подходящ?

(2) Състав на съдебните съвети. Съдебните съвети могат да бъдат ефективни, като въвеждат допълнителни участници в процеса и по този начин отслабват влиянието на всеки

един политически субект. За да се постигне тази цел, често се обръща голямо внимание на правилния състав на съвета. Нашите експерти бяха единодушни, че прозрачността на процеса, който съветът използва, е по-важна от състава на съвета. Въпреки това имаше общо съгласие по няколко начина, по които съставът на съдебния съвет може да подобри дейността му:

- Участието на широката общественост в съвета, особено на юристи и преподаватели по право, може да помогне за: а) гарантиране на прозрачността; б) намаляване на риска от контрол от страна на изпълнителната власт, партиите или върховния съд; в) повишаване на качеството на подбора на кандидатите.
- Включването на съдии от по-ниско ниво, наред с висшите съдии, може да намали прекомерното влияние на ръководството на съдебната власт, което често е склонно да запази статуквото⁴
- Предоставянето на възможност на представителните членове, особено на съдиите, адвокатите и други представители на обществеността, да бъдат избирани от сектора, който представляват, ще увеличи вероятността те да имат по-голяма отчетност пред собствената си група и автономия от други участници. В голяма част от Европа и Латинска Америка се прилага именно този процес. В англоезична Африка е обратното - повечето членове на съвета се назначават от президента.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

III. А. Съвет на съдебната власт, в чийто състав болшинството са съдии

15. Съставът на Съвета на съдебната власт трябва да бъде такъв, че да гарантира неговата независимост и да му дава възможност да изпълнява своите функции ефективно

16. Съветът на съдебната власт може да бъде съставен или само от съдии или съставът му да бъде смесен – съдии и други (не съдии). И в двата случая, трябва да бъде избягнато впечатлението за защита на лични интереси, взаимно предпазване и назначаване с връзки.

17. Когато Съветът на съдебната власт се състои само от съдии, КСЕС е на мнение, че това трябва да бъдат съдии, избрани от техните колеги.

18. Когато съставът е смесен (съдии и други), КСЕС счита, че за да се предотврати всякакво манипулиране или неправомерен натиск, съдиите, избрани от техните колеги, трябва да съставляват голямо болшинство от членовете⁹.

19. По мнение на КСЕС този смесен състав би представлявал преимущество както за избягване на впечатлението за защита на лични интереси, взаимно предпазване и назначаване с връзки, така и за отразяването на различните гледни точки в обществото, като по този начин на съдебната власт се осигурява допълнителен източник на легитимност. Обаче, дори и когато съставът е смесен, функционирането на Съвета на съдебната власт не трябва да позволява никакво взаимодействие на парламентарните мнозинства и натиск от страна на изпълнителната власт и трябва да не бъде подчинен по никакъв начин на никоя политическа партия, за да може да защитава ценностите и основните принципи на справедливостта.

20. КСЕС счита, че когато съставът на Съвета на съдебната власт е смесен някои от неговите задачи могат да бъдат оставени за решаване от Съвета на съдебната власт, заседаващ в състав от всички съдии

III.B. Квалификация на членовете

21. Членовете, било то съдии или други, трябва да бъдат подбрани въз основа на тяхната компетентност, опит, познаване на живота на съдебната власт, уменията за участие в дискусии и култура на независимост.

22. Членовете, които не са съдии могат да бъдат подбрани измежду известни юристи, университетски преподаватели с определен професионален стаж или граждани ползващи се с голям авторитет. За модерно управление на съдебната власт може би е необходимо участието на членове, които притежават опит в области извън правото (например мениджмънт, финанси, информационни технологии, социални науки).

23. Кандидатите за членове на Съвета на съдебната власт, независимо от това дали са съдии или други професии, не трябва да бъдат активно действащи политици, членове на парламента, членове на изпълнителната власт или администрацията. Това означава, че нито държавният глава, ако той/тя е ръководител на правителството, нито който и да е министър не може да бъде член на Съвета на съдебната власт. Всяка държава трябва да приеме специални правни разпоредби в тази насока.

24. КСЕС счита, че съставът на Съвета на съдебната власт трябва да отразява във възможно най-голяма степен разнообразието в обществото.

III.C. Методи на подбор

III.C.1. Избор на съдии за членове на Съвета

25. За да се гарантира независимостта на органа, който отговаря за избирането и кариерното израстване на съдиите, трябва да има правила, които да гарантират, че съдиите-членове на Съвета ще се избират от съдебната власт.

26. Подборът може да става чрез избор или за ограничен брой членове (като например председателите на Върховния и Апелативните съдилища) служебно.

27. Без да налага конкретен метод за избиране КСЕС счита, че съдиите, заседаващи в Съвета на съдебната власт трябва да бъдат избирани от своите колеги по методи, гарантиращи най-широко представителство на съдебната власт на всички равнища.

28. Въпреки че ролята и задачите на професионалните сдружения на съдиите и на Съвета на съдебната власт са различни, независимостта на съдебната власт стои в основата и на двете. Понякога професионалните организации са в най-добра позиция за да допринесат за дебатите относно съдебната политика. В много държави обаче болшинството от съдиите не са членове на сдружения. Участието на двете категории съдии (членове и не-членове на асоциации) в една плуралистична формация на Съвета на съдебната власт би трябвало да осигури по-голямо представителство на съдилищата. Поради това на сдруженията на съдиите трябва да бъде разрешено да издигат кандидатури на съдии (или да представят списък на кандидати) за избиране, като същото трябва да важи и за съдиите, които не са членове на такива сдружения. Самите държави трябва да си изработят подходяща изборна система, в която да бъде включен този механизъм

29. За да се отговори на очакванията на гражданите за „деполитизиране“ на Съвета на съдебната власт, КСЕС е на мнение, че конкурсите за избиране трябва да бъдат в

съответствие с правилата, създадени от самия Съвет на съдебната власт, така че да се сведе до минимум рискът от намаляване на общественото доверие в съдебната система

30. КЕС не би имал възражения държавите да разработят други методи, освен преки избори, които да гарантират най-широко представителство на съдебната власт в Съвета на съдебната власт. Метод, гарантиращ разнообразно и териториално представителство би могъл да бъде възприет на базата на опита на някои страни в образуването на съдебни състави, т.е. избиране на членовете чрез теглене на жребий на базата на една или повече териториални листи, включително подходящи кандидати, номинирани от достатъчен брой колеги.

31. КЕС не препоръчва системи, които включват политически органи, като например парламента или органи на изпълнителната власт, в никоя фаза на изборния процес. Трябва да бъде избегната всякаква намеса на съдебната йерархия в този процес. Трябва да бъдат изключени всякакви форми на назначаване от органи вътре в самата съдебна власт или извън нея.

III. С.2. Избор на членове, които не са съдии

32. Членовете, които не са съдии не трябва да бъдат назначавани от изпълнителната власт. Въпреки че всяка държава трябва сама да установи баланс между противоречивите нужди, КЕС би препоръчал система, която възлага назначаването на членове на Съвета на съдебната власт на неполитически органи. Ако в някоя страна членовете, които не са съдии се избират от парламента, те не трябва да бъдат членове на парламента, трябва да бъдат избрани с квалифицирано мнозинство, което изисква значителна подкрепа на опозицията и това трябва да бъдат лица, които ще дадат възможност в общия състав на Съвета на съдебната власт да има разнообразно представителство на обществото.

III. С.3. Избор на председател

33. Необходимо е да се гарантира, че председателят на Съвета на съдебната власт е лице, което е непристрастно и не е близко свързано с политически партии. По тази причина няма възражения в парламентарни системи, където президентът/

държавният глава има само формални правомощия, държавният глава да бъде назначен за председател на Съвета на съдебната власт, докато в други системи председателят трябва да бъде избран от самия Съвет и трябва да бъде съдия.

III. D. Брой на членовете и продължителност на техния мандат

34. КЕС счита, че броят на членовете на Съвета на съдебната власт трябва да бъде пропорционален на броя на членовете на съдебната власт и съответно на обема на задачите, които следва да бъдат изпълнени. Въпреки че самите държави трябва да решат дали членовете на Съвета трябва да бъдат на щат или извънщатни служители, ССЈЕ обръща внимание, че щатната работа е по-ефективна и осигурява по-голяма независимост. Необходимо е обаче да се гарантира съдиите, които заседават в Съвета на съдебната власт да не бъдат откъснати много дълго от тяхната съдебна работа, така че по възможност да се запази контактът със съдебната практика. Мандатът, съгласно който членовете заседават изключително в Съвета на съдебната власт, трябва да бъде ограничен по брой и по време.

35. За да се гарантира приемственост в дейността на Съвета, КЕС препоръчва членовете на Съвета на съдебната власт да не бъдат заменени едновременно.

III. E. Статут на членовете

36. На членовете на Съвета на съдебната власт (както на съдиите, така и на останалите членове) трябва да бъдат дадени гаранции за тяхната независимост и безпристрастност. Възнагражденията на членовете на Съвета на съдебната власт трябва да бъдат съразмерни с тяхната длъжност и натоварване в Съвета.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

Б. Относно състава на Съвета на съдебната власт:

1) За да се избегне впечатлението за защита на лични интереси, взаимно предпазване и назначаване с връзки и за да бъдат отразени гледните точки на обществото, Съветът на съдебната власт трябва да има смесен състав с болшинство на съдиите, дори ако някои конкретни задачи трябва да бъдат запазени за разглеждане от състав от всички съдии. Съветът на съдебната власт може да се състои също и само от съдии;

2) бъдещите членове, било то съдии или други, трябва да бъдат подбрани въз основа на тяхната компетентност, опит, познаване на живота на съдебната власт и културата на независимост. Също така, те не могат да бъдат лица, участващи активно в политиката или членове на изпълнителната или законодателната власт;

3) членовете на Съвета, които са съдии трябва да бъдат избирани от своите колеги, без никаква намеса на политически органи или съдебната йерархия, по начини, осигуряващи най-широко представителство на съдебната власт; ако за подбора на членовете се използва системата на преките избори, Съветът на съдебната власт трябва да издаде правила, с цел да се сведе до минимум риска от намаляване на общественото доверие в съдебната система;

4) назначаването на членовете, които не са съдии, с или без юридически опит, трябва да бъде възложено на не-политически формации; ако обаче се избират от парламента, те не трябва да бъдат членове на парламента, трябва да бъдат избрани с квалифицирано мнозинство, което изисква значителна подкрепа на опозицията и трябва да бъдат лица, които ще дадат възможност в общия състав на Съвета на съдебната власт да има разнообразно представителство на обществото.

САМОУПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ И ОТЧЕТНОСТ, Общото събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

4) Що се отнася до състава на съдебните съвети:

1. Съветът може да се състои или изключително от магистрати, или от комбинация от магистрати и лица извън съдебната власт;

2. когато съставът е смесен, болшинството от членовете на съвета, не по-малко от 50%, следва да са магистрати;

3. във всички случаи (независимо дали съставът на съвета е смесен или не) магистратите членове на съвета (независимо от начина, по който са назначени) трябва да действат като представители на цялата съдебна власт.

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО В ОБЛАСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.4.2.2 Състав

[...] Комисията е на мнение, че албанският модел [на състава на Висшия съвет по правосъдие] създава неоправдан дисбаланс в полза на изпълнителната власт[...]. [...] Наложително е да се предвиди и гарантира със закон по-подходящ баланс в състава на Съвета, като се предвиди поне мнозинството от членовете му да бъдат членове на съдебната власт, избрани от членове на съдебната власт.

CDL(1995)074rev Становище относно албанския закон за организацията на съдебната власт (глава VI от Преходната конституция на Албания), прието на 25-то пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., прието на 25-то пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.h. Комисията приветства предложението [...] Съдебният съвет да се състои от девет съдии от общо дванадесет членове [...].

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 57.

В Европейската харта за статута на съдиите, приета в Страсбург през юли 1998 г. (DAJ/DOC(98)23) е посочено следното: „При всяко решение, касаещо подбора, разпределянето, назначаването, професионалното израстване или прекратяване на пълномощията на даден съдия, статутът предвижда участието на орган, който е независим от изпълнителната и от законодателната власт и в който поне половината от заседаващите са съдии, избрани от техните колеги по начин, гарантиращ най-широка представителност на последните.“ [...].

КЕС приветства заложените от Европейската харта стандарти „доколкото тя пледира намесата [...] на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии“.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 19-20.

[...] представителството на съдилищата следва да бъде преразгледано, за да се постигне по-справедливо представителство на всички съдии в Съвета.

CDL-AD(2008)006 Становище относно законопроекта за Висшия съдебен съвет на Република Сърбия, параграфи 76

в законопроекта подробно е описан точният състав на Съвета, който предвижда голямо мнозинство от съдии (шест от единадесет членове). Такъв състав на Съвета е необходим, за да се избегне застрашаването на независимостта на съдебната власт от политически маневри

[...] проблемът не е в състава на Съвета, а в това, че мнозинството от членовете му се назначават от Народното събрание без квалифицирано мнозинство. Това би могло да се окаже проблематично.

CDL-AD(2008)006 Становище относно законопроекта за Висшия съдебен съвет на

Република Сърбия, параграфи 19, 21

Участието на министъра на правосъдието в Съвета буди известно безпокойство, що се отнася до въпросите, свързани с прехвърлянето и дисциплинарните мерки, предприети по отношение на съдиите от първо ниво, [и] на етапа на обжалване [...]. [...] препоръчително е министърът на правосъдието да не участва във вземането на решения относно прехвърлянето на съдии и дисциплинарните мерки срещу съдии, тъй като това може да доведе до неуместна намеса от страна на правителството.

CDL-INF(1998)009 Становище относно последните изменения на закона за основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграф 16, цитиран в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 34

На министъра на правосъдието е предоставено ново правомощие да отправя предложения до Висшия съдебен съвет за назначаване и освобождаване от длъжност на председателя на Върховния касационен съд, председателя на Върховния административен съд и главния прокурор, за определяне на броя на съдиите, прокурорите и следователите, както и за назначаване, повишаване, понижаване, преместване и освобождаване от длъжност на всички съдии, прокурори и следователи. Преди това такива предложения можеха да се правят само от ръководителите на различните звена на съдебната власт, прокуратурата и следствената служба. Комисията не счита, че предоставянето на правомощието да прави такива предложения на министър на правителството само по себе си е укоримо като намеса в независимостта на съдебната власт. Отново, доктрината за разделение на властите не изисква да не може да има никакво участие на някой от другите два клона на властта в решението за назначаване или освобождаване на съдия. Европейският съд по правата на човека е постановил, че фактът, че правомощието за назначаване на членовете на даден съд е предоставено на правителството, сам по себе си не е достатъчен, за да даде основание за съмнение в независимостта и безпристрастността на неговите членове (Same срещу Австрия, 22.10.1984 г., № 84 от серия А на публикациите на Съда). Все пак има основание да се твърди, че когато [Висшият съдебен] съвет обсъжда предложения, направени от министъра, би било за предпочитане да го председателства лице, различно от министъра.

CDL-INF(1999)005 Становище относно реформата на съдебната система в България, параграф 34-35.

Министърът на правосъдието в качеството си на председател на Висшия съдебен съвет не би трябвало да може да блокира обсъждането на даден въпрос в рамките на този орган. Когато Съветът обсъжда предложения, направени от министъра, би било за предпочитане да го председателства лице, различно от министъра.

CDL-AD(2002)015 Становище относно законопроекта за изменение на Закона за съдебната власт на България Avis, параграф 5.а).

Освен това Комисията счита, че [предложената мярка], която предвижда президентът да председателства Съдебния съвет, може да се окаже доста проблематична. Президентът като председател не е непременно най-доброто решение (въпреки че е предвидено в редица европейски конституции) и неговата роля като председател следва да бъде чисто

формална. В това отношение, Комисията би искала да припомни Европейската харта за статута на съдиите, която подчертава значението на абсолютната независимост на този орган както от изпълнителната, така и от законодателната власт.

CDL-AD(2004)044 Междинно становище относно конституционните реформи в Република Армения, параграф 58.

Въпреки че участието на членове на изпълнителната власт в съдебните съвети може да породи свързани с доверието опасения, тази практика е доста разпространена. [...] Според становището на Венецианската комисия това участие само по себе си не накърнява независимостта на съвета. Въпреки това министърът на правосъдието не следва да участва във всички решения на съвета, например тези, свързани с дисциплинарни мерки.

[...]

Необходимо е да се гарантира, че председателството на съдебния съвет се упражнява от безпристрастно лице, което не е близко до партийната политика. Ето защо в парламентарните системи, където президентът/държавният глава има по-формални правомощия, няма възражение председателството на съдебния съвет да се възложи на държавния глава, докато в (полу)президентските системи председателят на съвета може да бъде избран от самия съвет измежду членовете на съвета, които не са от съдебната власт. Подобно решение би могло да доведе до баланс между необходимата независимост на председателя и необходимостта да се избегнат евентуални корпоративни тенденции в рамките на съвета.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграфи 33 и 35

Наличието на автономен съвет по правосъдие, който гарантира независимостта на съдебната власт, не означава, че съдиите могат да се самоуправляват. Управлението на административната организация на съдебната власт не трябва непременно да бъде изцяло в ръцете на съдиите. Всъщност като общо правило съставът на Съвета предвижда участието на членове, които не са част от съдебната власт, които представляват други държавни власти или академичния или професионалния сектор на обществото. Това представителство е оправдано, тъй като целите на Съвета са свързани не само с интересите на членовете на съдебната власт, но най-вече с общите интереси. Контролът върху качеството и безпристрастността на правосъдието е роля, която надхвърля интересите на конкретен съдия. Осъществяването на този контрол от Съвета ще доведе до повишаване на доверието на гражданите в правораздаването. Освен това в една система, ръководена от демократични принципи, изглежда разумно Съветът по правосъдие да бъде свързан с представителството на волята на народа, изразена от парламента.

[...] основното правило изглежда е, че голяма част от състава [на Висшия съвет по правосъдие] трябва да се състои от членове на съдебната власт и че трябва да се постигне справедлив баланс между членовете на съдебната власт и другите членове, избрани по право или служебно. Комисията подчерта необходимостта от такъв баланс още в становището си от 4 декември 1995 г. относно глава VI от Преходната конституция на Албания (документ CDL(95)74 rev.).

CDL-INF(1998)009 Становище относно последните изменения на закона за основните конституционни разпоредби на Република Албания, параграфи 9 и 12, цитирани в CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграфи 29, 30 и 31.

Не съществува задължителен стандартен модел за демократичните държави при създаването на Висшия съдебен съвет, стига функциите на такъв съвет да попадат в обхвата на целта да се осигури правилното функциониране на независима съдебна власт в рамките на една демократична държава. Макар че съществуват модели, при които участието на другите звена на властта (законодателната и изпълнителната власт) е външно изключено или сведено до минимум, такова участие се признава в различна степен от повечето закони и се обосновава от социалното съдържание на функциите на Висшия съдебен съвет и необходимостта административните дейности на съдебната власт да се наблюдават от другите звена на властта в държавата. Очевидно е, че съдебната власт трябва да носи отговорност за действията си в съответствие със закона, при условие че са предвидени подходящи и справедливи процедури и че отстраняването от длъжност може да стане само по основателни причини. Въпреки това обикновено се приема, че основната цел на самото съществуване на Висшия съдебен съвет е защитата на независимостта на съдиите чрез изолирането им от неправомерен натиск от страна на други държавни власти по въпроси като подбора и назначаването на съдии и упражняването на дисциплинарни функции.

CDL-INF(1999)005 Становище относно реформата на съдебната система в България, параграф 28, повторен текст в CDLAD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 28

Корпоративизмът може да бъде избегнат, като се гарантира, че членовете на Комисията на съдебните служби, избрани от своите колеги, не трябва да упражняват решаващо влияние като орган. Те трябва да бъдат балансирани целесъобразно от представителството на гражданското общество (адвокати, преподаватели по право и юридически, академични или научни съветници от всички браншове).

CDL-AD(2002)012 Становище относно проекта за изменение на румънската конституция, параграф 66.

Що се отнася до този орган, Венецианската комисия повтаря наблюденията си относно двете пречки, които трябва да се избягват: корпоративизъм и политизиране (CDL-AD (2002) 12, параграф 63 и следващи).

Най-добрата гаранция срещу корпоративизма е участието на представители на гражданското общество (независимо дали са специалисти по право или не) в Комисията [...].

CDL-AD(2002)021 Становище относно проекта за изменение на румънската конституция, параграф 21-22.

В Съвета по правосъдие може да доминира професионализмът в съдебната система, предимно в лицето на съдиите. [...] съставът на Съвета е такъв, че съдиите и другите юристи, близки до този орган, сами вземат решения, свързани с техните собствени дела. От демократична гледна точка, това може да е в противоречие с принципа на непрекъснатата

верига на демократичната легитимност (развит в германската доктрина), който изисква всеки държавен орган да получава своите правомощия - дори и косвено - от суверенния народ. Една напълно автономна самоуправляваща се администрация би била лишена от такава демократична легитимност.

CDL-AD(2002)026 Становище относно законопроекта за съдебната власт и съответните изменения на Конституцията на Латвия, параграф 13.

Съставът на Висшия съвет [на съдебната власт] [...] [трябва] да бъде представителен, да отразява общественото многообразие и да включва лица с различен професионален опит.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон за измененията и допълненията на Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/ОДИHR, параграф 102.

Необходимо е да се намери баланс между независимостта и самоуправлението на съдебната власт, от една страна, и необходимата отчетност на съдебната власт, от друга, за да се избегнат отрицателните последици от корпоративизма в съдебната власт. В този контекст е необходимо да се гарантира, че дисциплинарите процедури срещу съдиите се провеждат ефективно и не са белязани от неоправдано ограничаване на колегите. Един от начините за постигане на тази цел е да се създаде съдебен съвет с балансиран състав на членовете му.

[...] съществен елемент или мнозинство от членовете на съдебния съвет следва да се избират от самата съдебна власт. За да се осигури демократична легитимност на съдебния съвет, останалите членове следва да се избират от парламента измежду лица с подходяща юридическа квалификация, като се вземат предвид възможните конфликти на интереси.

[...] Освен това преобладаващото върховенство на съдебния компонент може да породи опасения, свързани с рисковете от "корпоративно управление".

[...] Въпреки това, за да се изолира съдебният съвет от политиката, неговите членове не следва да бъдат активни членове на парламента.

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграфи 27, 29- 30 и 32.

От съществено значение е членовете на Съвета да разполагат с достатъчно практически опит, за да могат да изпълняват работата си.

Ето защо изискването за седемгодишен опит, предвидено [...], изглежда подходящо.

CDL-AD(2008)006 Становище относно законопроекта за Висшия съдебен съвет на Република Сърбия, параграф 51

Предвид решаващата им роля при назначаването на съдиите съставът на Висшия съвет [на съдебната власт], както и тяхното назначаване или избиране, следва да бъдат определени в Конституцията.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон за измененията и допълненията на Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/ОДИHR, параграф 102.

Подходящ метод за гарантиране на независимостта на съдебната власт е създаването на съдебен съвет, който следва да разполага с конституционни гаранции за своя състав [...].

CDL-AD(2007)028 Назначения в съдебната власт (доклад), параграф 48

САМОУПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ И ОТЧЕТНОСТ, Общото събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

4) Що се отнася до състава на съдебните съвети:

1. Съветът може да се състои или изключително от магистрати, или от комбинация от магистрати и лица извън съдебната власт;
2. когато съставът е смесен, болшинството от членовете на съвета, не по-малко от 50%, следва да са магистрати;
3. във всички случаи (независимо дали съставът на съвета е смесен или не) магистратите членове на съвета (независимо от начина, по който са назначени) трябва да действат като представители на цялата съдебна власт.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава IV – Съвети на съдебната власт

27. Не по-малко от половината от членовете на тези съвети трябва да бъдат съдии, избрани от своите колеги от всички нива на съдебната система и при зачитане на плурализма в съдебната система.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Състав на съдебните съвети

7. При създаването на съдебен съвет членовете му - съдии, се избират от своите колеги и представляват съдебната власт като цяло, включително съдиите от първоинстанционните съдилища. Съдебните съвети не трябва да бъдат доминирани от съдии от апелативните съдилища. Когато председателят на даден съд е назначен в Съвета, той трябва да се оттегли от поста си на председател на съд. Освен значителен брой членове, избрани от съдиите, съдебният съвет следва да включва преподаватели по право и за предпочитане член на адвокатската колегия, за да се насърчи по-голямо участие и прозрачност. Прокурорите следва да бъдат изключени в случаите, когато прокурорите не принадлежат към същия съдебен корпус като съдиите. Други представители на правоприлагащите органи също следва да бъдат изключени от участие. Нито държавният глава, нито министърът на

правосъдието следва да председателстват Съвета. Председателят на Съдебния съвет следва да се избира с мнозинство от неговите членове. Работата на Съдебния съвет не трябва да бъде доминирана от представители на изпълнителната и законодателната власт.

СТАНДАРТИ ОТНОСНО ИЗВЪНСЪДЕБНИТЕ ЧЛЕНОВЕ В СЪДЕБНИТЕ СЪВЕТИ, ЕМСС, юни 2016 г.

1. Състав на съдебните съвети и други съответни органи по отношение на извънсъдебните членове

1.1 Съставът на съдебните съвети и други съответни органи следва да включва извънсъдебни членове.

1.2 Съставът на тези органи следва да отразява разнообразието на обществото, включително разнообразието на половете.

1.3 Точният брой и съотношението на съдебните и извънсъдебните членове зависи от вида на органа. По-специално:

- В съдебните съвети съдиите следва да съставляват мнозинство, но не повече от 2/3 от членовете. Следователно извънсъдебните членове следва да съставляват най-малко 1/3 от членовете.

- В други съответни органи извънсъдебните членове следва да участват във всяка процедура за подбор във връзка с назначаването и повишаването на съдии (и прокурори, ако е приложимо) на всички нива на старшинство.

2. Процес на подбор и назначаване на извънсъдебни членове

2.1 Процесът на подбор, избор или назначаване на извънсъдебни членове следва да се основава на качества и да бъде прозрачен.

2.2 Гражданското общество следва да бъде включено в един или повече от горепосочените етапи (подбор, избор или назначаване), включително възможността да предлага подходящи кандидати за разглеждане.

2.3 Когато извънсъдебните членове се назначават от парламентарни органи, е желателно изборът им да зависи от постигането на определено квалифицирано мнозинство, за да се избегне политическо влияние.

3. Лични качества, компетентност и политически връзки на несъдебните членове

3.1 Извънсъдебните членове следва да бъдат лица с високи морални качества, които внасят в управлението на съдебната власт признати умения и опит извън съдебната система. Очаква се поведението им да отговаря на високите стандарти, като например стандартите, установени в Седемте принципа на обществения живот [1995], насоки, създадени от Комитета по стандартите в обществения живот на Обединеното кралство („принципите на Нолан“). Седемте принципа са: безкористност, почтеност, обективност, отчетност, откритост, честност и лидерство. Извънсъдебните членове трябва да бъдат назначавани в съответствие със стандартите, изложени в Декларацията от Дъблин относно стандартите за набиране и назначаване на членове на съдебната власт (2012 г.). В параграф II.5 четем: Органът, отговарящ за назначенията в съдебната система, следва да включва значително участие на професионалисти в областта на правото или експерти (включително опитни съдии, учени, адвокати, прокурори и други

професионалисти), като може да включва и независими непрофесионални членове, представляващи гражданското общество, назначени измежду известни личности с висок морален авторитет поради техните умения и опит в области като човешките ресурси.

3.2 От това следва, че за назначаване като извънсъдебни членове следва да се разглеждат лица с различни професии и опит. Възможните категории извънсъдебни членове включват: юристи, учени и други професионалисти като социолози, психолози, икономисти, специалисти по човешки ресурси и представители на организации на гражданското общество.

3.3 За да се гарантира гласът на гражданското общество, извънсъдебните членове не трябва да бъдат политици или лица с политически пристрастия.

3.4 За да се спази разделението на властите, министърът на правосъдието не следва да бъде член на съдебния съвет или на друг съответен орган.

3.5 Освен това извънсъдебните членове на съдебните съвети и други съответни органи не следва да се занимават с политика за приемлив период от време преди и след мандата им като членове на съдебен съвет или друг съответен орган.

3.6 Определени лица следва да не могат в никакъв случай да бъдат назначавани като извънсъдебни членове. По-специално:

- съдии, дори и пенсионирани,
- лица, които са били осъдени за криминални престъпления, които са или са били в несъстоятелност или които са лишени от правото да заемат публична длъжност по други причини,
- членове на парламента (включително бивши членове), и
- членове на правителства (включително предишни правителства).

4. Статут на извънсъдебните членове

4.1 Членовете, които не са представители на съдебната власт, следва да имат същите права и задължения като членовете на съдебната власт.

4.2 Съдебните и извънсъдебните членове следва да участват в процеса на вземане на решения. За да се гарантира ефективното участие на извънсъдебните членове, се препоръчва да се приеме подходящ кворум за състава на органите и процедури за гласуване (мнозинство за приемане на решения), за да се осъществи този стремеж.

4.3 Извънсъдебните членове трябва да имат същите права на глас и да участват в работата на всички съответни органи, включително председателстващите комисии, работните групи и подкомисиите, създадени от съдебните съвети. Поради тази причина те следва да имат същия достъп като съдебните членове до помощен персонал и техническа помощ, до документи и ресурси.

4.4 Извънсъдебните членове следва да получават същото възнаграждение/дневни като съдебните членове за дейността си в съдебните съвети и други съответни органи.

5. Поведение

5.1 По време на работата си в съдебните съвети и други съответни органи извънсъдебните членове следва да бъдат обвързани с всички правила за поведение, приложими за съдебните членове на такива органи.

- 5.2 При изготвянето на правила за поведение на съдебните съвети и други съответни органи следва да се вземе предвид присъствието на извънсъдебни членове в тези органи.
- 5.3 По-специално разработените правила за поведение следва да се отнасят до следните въпроси (в зависимост от компетенциите на конкретния орган): поверителност по отношение на всички въпроси; честност; обективност и безпристрастност; задължение за участие в заседанията; задължение за изпълнение на задачите; и задължение за отвод в случай на конфликт на интереси.
- 5.4 При липса на такива правила за поведение поведението на извънсъдебните членове може да се ръководи от позоваването на „Седемте принципа на обществения живот“ или други подобни правила.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ВАРШАВА ОТНОСНО БЪДЕЩЕТО НА ПРАВОСЪДИЕТО В ЕВРОПА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2016 г.

2. Относно състава на Съдебните съвети по отношение на извънсъдебните членове:
- в състава на Съдебните съвети и еквивалентните органи трябва да бъдат включени извънсъдебни членове, отразяващи разнообразието на обществото;
  - извънсъдебните членове трябва да отговарят на същите стандарти за почтеност, независимост и безпристрастност като съдиите, но извънсъдебните членове не трябва да бъдат политици или да включват министъра на правосъдието;
  - извънсъдебните членове трябва да имат същия статус и право на глас като съдебните членове.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

VI. Ролята на Съветите на съдебната власт Препоръки и добри практики

- Смесеният състав на Съвета може да има няколко важни предимства. Той би могъл да включва съдии, представляващи всички съдилища, и не-съдии, избрани или назначени въз основа на техните изключителни заслуги.
- Членовете съдии биха могли да представляват мнозинството от членовете на Съвета, но може да не е задължително да имат квалифицирано мнозинство.
- Членовете, които са не-съдии, в Съвета могат да увеличат демократичната легитимност и прозрачността на съдебната власт.
- Върховният съд би могъл да има свои представители в Съвета, избрани сред самите съдии от Върховния съд.

VI. Ролята на Съветите на съдебната власт

6. Функциониране на Съветите на съдебната власт

3. Кворум и гласуване

Препоръки и най-добри практики

- Значимите решения на Съвета могат да бъдат приемани с квалифицирано мнозинство,

като е необходимо членовете да присъстват на заседанията на Съвета и да се постигне достатъчен консенсус между членовете съдии и не-съдии на Съвета.

VI. Ролята на Съветите на съдебната власт

6. Функциониране на Съветите на съдебната власт

4. Финансиране на Съветите на съдебната власт

- Съветът следва да разполага с подходящи средства за работа, както и с правомощия и капацитет за ефективно договаряне и организиране на бюджета си.

СЪВЕТ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, НАСЪРЧАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА: въпроси, свързани с правата на човека, включително алтернативни подходи за подобряване на ефективното упражняване на правата на човека и основните свободи Независимост на съдиите и адвокатите, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите, Диего Гарсия-Саян, 6 юли 2018 г.

Създаване на съдебните съвети

91. Специалният докладчик счита, че създаването на независим орган, отговарящ за защитата и насърчаването на независимостта на съдебната власт, представлява добра практика, и насърчава държавите, които нямат съдебен съвет или подобна независима институция, да обмислят създаването на такъв, освен в случаите, в които независимостта на съдебната власт традиционно се гарантира с други средства.
92. За да се гарантира тяхната независимост от изпълнителната и законодателната власт и да се осигури ефективно самоуправление на съдебната власт, съдебните съвети следва да бъдат създадени съгласно Конституцията в държавите, които имат писана Конституция, или в еквивалентен основен закон или конституционен инструмент в други държави. Конституцията или еквивалентният основен закон следва да включват подробни разпоредби относно създаването на такъв орган, неговия състав и функции, както и да гарантират автономията на съвета спрямо изпълнителната и законодателната власт.
93. Съдебните съвети следва да разполагат с подходящи човешки и финансови ресурси. По-специално, те следва да разполагат със собствени помещения, секретариат и достатъчен брой квалифициран персонал, за да изпълняват функциите си независимо и самостоятелно.

Състав на съдебните съвети и избор на техните членове

106. Всички процеси на назначаване на членове на съветите следва да бъдат прозрачни и с широко участие, за да се избегне и предотврати корпоративизмът и присвояването на процеса от фактическата власт.
107. Съдебните съвети следва да включват съдии сред своите членове. За да се избегне рискът от корпоративизъм и личен интерес, съветите могат да включват и непрофесионални членове, например адвокати, преподаватели по право, юристи, членове на адвокатската колегия, както и граждани с призната репутация и опит. Действащи политици и членове на законодателната или изпълнителната власт не могат да бъдат едновременно членове на съдебен съвет. Членовете на съдебния

съвет следва да бъдат избирани от своите колеги, като се следват методи, гарантиращи най-широко представителство на съдебната власт на всички нива. Някои членове на съвета, например председателят на Върховния съд, могат да бъдат избрани *ex officio*.

108. Изборът на непрофесионални членове на съвета следва да бъде поверен на неполитически органи. Когато се избират от парламента, непрофесионалните членове следва да се избират с квалифицирано мнозинство, което налага значителна подкрепа от страна на опозицията. В никакъв случай те не трябва да бъдат избирани или назначавани от изпълнителната власт.
109. Подборът и назначаването на членовете на съдебния съвет следва да се извършва по открит и прозрачен начин, за да се елиминират рисковете от политическа намеса и присвояване на процеса от страна на фактическата власт, както и да се предотвратят твърденията за корпоративизъм.
110. Държавите следва да предприемат подходящи мерки, за да осигурят равнопоставеност на половете в състава на съвета и да насърчават равнопоставеността на половете в органите на съдебната власт, по-специално чрез намаляване на пречките, основани на пола, за повишение и кариерно израстване, които продължават да съществуват в сектора на правосъдието.
111. Когато членове на изпълнителната власт, например министърът на правосъдието, участват в работата на даден съвет като членове по право, следва да се разработят подходящи мерки, за да се гарантира тяхната независимост от всякаква потенциална намеса.
112. Председателското място в съвета следва да се заема от безпристрастно лице, което не е политически обвързано. В парламентарните системи, в които президентът или държавният глава има само формални правомощия, е допустимо той да бъде назначен за председател на съвета. Във всички останали случаи председателят следва да се избира от самия съвет измежду неговите членове-съдии. Нито председателят на Върховния съд, нито председателят на Върховния съд, нито министърът на правосъдието следва да бъдат назначавани за председател на съдебен съвет.

IV. 3. ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СЪВЕТА

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

III. В.3. Избор на председател

33. Необходимо е да се гарантира, че председателят на Съвета на съдебната власт е лице, което е непристрастно и не е близко свързано с политически партии. По тази причина няма възражения в парламентарни системи, където президентът/ държавният глава има само формални правомощия, държавният глава да бъде назначен за председател на Съвета на съдебната власт, докато в други системи председателят трябва да бъде избран от самия Съвет и трябва да бъде съдия.

IV. 4. ФУНКЦИОНИРАНЕ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО: ЕЛЕМЕНТИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СТАТУТ НА МАГИСТРАТУРАТА, MEDEL, 1993 г.

III. ВИСШИЯТ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

3.4. Пленарните заседания на Висшия съдебен съвет са публични, освен когато са закрити, както е предвидено в член 8, параграф 2. Протоколите, решенията, докладите, становищата и препоръките, както и бюджетът и сметките са обект на съответна публичност. Решенията относно набирането, назначаването и дисциплината на магистратите са мотивирани и подлежат на контрол за законосъобразност от страна на върховния съд.

Всяка година Висшият съдебен съвет предоставя на Парламента доклад за дейността си и за състоянието на правосъдието.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

IV. А. Бюджет и персонал

37. КСЕС подчертава, че от голямо значение е да се гарантира, че финансирането на Съвета на съдебната власт ще става по такъв начин, че той да може да функционира нормално. Той трябва да има достатъчно средства, за да работи независимо и самостоятелно, както и правомощия и компетенции да договаря и организира своя собствен бюджет ефективно.

38. Съветът на съдебната власт трябва да разполага със свои собствени помещения, секретариат, компютърно оборудване и свободата да се организира сам, без да трябва да отговаря за своите действия пред който и да е политически или друг орган. Той трябва да има свободата да организира своите заседания и да определя дневния ред на своите срещи, както и да има правото да комуникира пряко със съдилищата, за да може да изпълнява функциите си. Съветът на съдебната власт трябва да има свой собствен персонал според неговите нужди, и всеки член на Съвета да има свой екип в съответствие със задачите, които са му/й възложени.

IV. Б. Решения на Съвета на съдебната власт

39. Някои решения на Съвета на съдебната власт във връзка с ръководството и администрирането на съдебната система, както и решения във връзка с назначаването, преместването, повишаването, дисциплината и отстраняването от длъжност на съдии (ако има което и да е от тези правомощия) трябва да съдържат обяснение за основанията за това, да бъдат задължителни, с възможност за обжалване по съдебен ред. В действителност независимостта на Съвета на съдебната власт не означава, че той е извън закона и освободен от съдебен контрол

IV. В. Техническа компетентност

40. Съветът на съдебната власт може да поиска заключение от други професионалисти по конкретни въпроси. Разбира се, тези професионалисти не са членове на Съвета и не могат да участват в процеса на вземане на решения.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

В. Относно функционирането на Съвета на съдебната власт:

- 1) членовете на Съвета трябва да бъдат щатни служители (на пълно работно време), но мандатът трябва да бъде ограничен по брой и време, за да се запази контактът със съдебната практика; на членовете (съдии и не-съдии) трябва да бъдат дадени гаранции за тяхната независимост и безпристрастност;
- 2) Съветът на съдебната власт трябва да управлява своя собствен бюджет и да бъде финансиран по такъв начин, че да се гарантира оптимално и независимо функциониране;
- 3) някои решения на Съвета на съдебната власт трябва да бъдат мотивирани и да имат задължителен характер, с възможност за съдебно обжалване;
- 4) като съществен елемент на общественото доверие в съдебната система, Съветът на съдебната власт трябва да действа прозрачно и да се отчита за своите дейности, по-конкретно чрез периодични доклади, предлагащи също и мерки, които трябва да бъдат взети, за да се подобри функционирането на съдебната система.

СЪВЕТ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, НАСЪРЧАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА: въпроси, свързани с правата на човека, включително алтернативни подходи за подобряване на ефективното упражняване на правата на човека и основните свободи *Независимост на съдиите и адвокатите, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите, Диего Гарсия-Саян, 6 юли 2018 г.*

Задължения и отговорности на съдебните съвети

94. Съдебните съвети следва да разполагат с най-широки правомощия в областта на подбора, повишаването, обучението, професионалната оценка и дисциплината на съдиите. Те следва да имат общи отговорности по отношение на административното управление на системата на съдилищата и/или разпределянето на бюджетните ресурси между различните съдилища.
95. За да се избегне прекомерната концентрация на власт в един съдебен орган и усещането за корпоративизъм, Специалният докладчик счита за добра практика създаването на различни независими органи, компетентни за конкретни аспекти на съдебната администрация (например подбор, повишаване, обучение и дисциплина на съдиите). Съставът на тези органи следва да отразява конкретната задача, която им е възложена.
96. Като се имат предвид широките и важни функции на съдебните съвети, те следва да носят институционална и правна отговорност пред обществото и съответните държавни институции.

САМОУПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ И ОТЧЕТНОСТ, Общото събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

Прие следната резолюция>

- 5) Съдебният съвет следва да управлява бюджета си независимо от изпълнителната власт.
- 6) Самоуправлението на съдебната власт изисква професионализация на съдебната администрация.
- 7) Самоуправлението на съдебната власт следва да бъде реалистично, съвременно и с широко участие.
- 8) Необходимо следствие от нейната независимост е, че съдебният съвет или друга автономна структура следва да отчита дейността си чрез представяне на периодични и обществено достъпни доклади.
- 9) Съдебният съвет следва да насърчава повишаването на ефективността и качеството на правосъдието.
- 10) Отчетността на съдебната власт не бива по никакъв начин да буди съмнения относно независимостта на съдията при вземането на съдебни решения.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО ПРОЗРАЧНОСТТА И ДОСТЪПА ДО ПРАВОСЪДИЕ, Европейска мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2009 г.

3. Съдебните съвети или сходните им независими структури следва при изпълнение на своите задължения:
  - (i) да осигуряват прозрачност относно начина, по който съветът изпълнява всичките си функции;
  - (ii) да предоставят достатъчно информация на обществеността и на медиите, за да се осигури точното възприемане на правораздаването от страна на гражданите;
  - (iii) да се отчитат периодично за начина, по който изпълняват функциите си.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Прозрачност на съдебната администрация

10. Съдебният съвет заседава редовно, за да може да изпълнява задачите си. Публичният достъп до обсъжданията на Съдебния съвет и публикуването на неговите решения се гарантират по закон и на практика.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава IV– Съвети на съдебната власт

28. Съветите на съдебната власт следва да демонстрират най-висока степен на прозрачност по отношение на съдиите и обществото, като разработват предварително установени процедури и мотивирани решения.

29. При упражняване на своите функции съветите на съдебната власт не следва да се намесват в независимостта на отделните съдии.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ СОФИЯ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2013 г.

(vii) Общоприетото разбиране, продиктувано от предпазливостта, че съдиите следва да замълчат по въпроси, по които се води политическа дискусия, не може да бъде в сила, когато са застрашени интегритета и независимостта на съдебната власт. Понастоящем колективен дълг на европейските съдебни системи е ясно и убедително да се противопоставят на предложения на правителството, с които се цели подкопаване на независимостта на отделни съдии или съдебни съвети.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ВАРШАВА ОТНОСНО БЪДЕЩЕТО НА ПРАВОСЪДИЕТО В ЕВРОПА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2016 г.

1. Съветът на съдебната власт или еквивалентният ръководен орган трябва да участва в процеса на оценяване на качеството на правосъдието чрез:

- дефиниране на рамка за качество, която определя индикатори, включително критерии за преценка и оценка на качеството на правосъдието;
- определяне на методи, чрез които качеството на взимане на съдебни решения може да бъде оценено, поддържано и подобро;
- идентифициране и прилагане на добри практики, които повишават доверието на гражданите в съдебната система; и
- гарантиране, че тези системи не се намесват в независимостта на съдебната власт, индивидуално или колективно, или съдебната система.

3. По отношение на бюджета за съдебната система:

- Съветът на съдебната власт или еквивалентен орган следва да участва активно във всички етапи на бюджетния процес, а съдилищата трябва да бъдат ресурсно обезпечени до степен, която осигурява ефективна и ефикасна съдебна система.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

VI. Ролята на Съветите на съдебната власт

3. КОМПЕТЕНЦИИ НА СЪВЕТИТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

3. Компетенции във връзка с финансирането на съдилищата

Един от основните въпроси, свързани с независимостта на съдебната власт, е нейното финансиране. Необходимо е тясно участие на Съвета или на еквивалентен орган на всички етапи на бюджетната процедура, за да се осигури надлежно зачитане на мнението на съдебната власт относно финансовите ресурси, необходими за ефективна и ефикасна съдебна система.

4. СЪВЕТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И АДМИНИСТРАТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИЯ СЪД

Б. Участие на върховните съдилища в административното управление на работата на съветите на съдебната власт Между Съвета и Върховния съд съществува деликатен баланс. Съветът може да се разглежда като част от държавната съдебна власт, но в същото време може да бъде независим от нея, включително да бъде независим от вземането на решения по същество от Върховния съд.

5. СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ КАТО ДОСТАВЧИК НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ОБЩЕСТВОТО За да се гарантира независимостта и прозрачността на функционирането на съдилищата, може да се наложи самият Съвет да има открити и прозрачни отношения с широката общественост.

6. ФУНКЦИОНИРАНЕ НА СЪВЕТИТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

2. Професионална роля

За да могат членовете на Съвета да разполагат с достатъчно време за качествено изпълнение на работата си, те могат да заемат едновременно длъжност в Съвета на пълно работно време или длъжност на непълно работно време с цел запазване на съдебната практика или друга несъдебна функция (на не-съдии).

3. Кворум и гласуване

4. Препоръки и най-добри практики

Значимите решения на Съвета могат да бъдат приемани с квалифицирано мнозинство, като е необходимо членовете да присъстват на заседанията на Съвета и да се постигне достатъчен консенсус между членовете съдии и не-съдии.

IV. 5. ПРАВОМОЩИЯ

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Назначаване, повишения и прехвърляне

13. Когато законът предвижда дискреционно назначаване на съдия на длъжност при неговото назначаване или избиране на съдебна длъжност, това назначаване се извършва от съдебната власт или от висшия съвет на съдебната власт, когато съществуват такива органи.

Постоянен мандат

17. Възможно е да има изпитателни срокове за съдиите след първоначалното им назначаване, но в такива случаи изпитателният срок и предоставянето на постоянен мандат трябва да бъдат по същество под контрола на съдебната власт или на висш съдебен съвет.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО: ЕЛЕМЕНТИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СТАТУТ НА МАГИСТРАТУРАТА, MEDEL, 1993 г.

III. ВИСШИЯТ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

3.1. Той осигурява набирането на персонал, решава как да назначава магистратите и организира професионалното им обучение. По собствена инициатива или по искане на други власти Висшият съвет на магистратите отправя становища и препоръки относно съдебната политика към Парламента или към правителството.

IV. ФУНКЦИИТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

4.3. Висшият съдебен съвет осигурява управлението и надзора на съдебните органи. Той решава спорове, възникнали при организирането на обслужването. Всяко заинтересовано лице или институция може да подаде жалба по подобен спор.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1.3. При всяко решение, касаещо подбора, разпределянето, назначаването, професионалното израстване или прекратяване на пълномощията на даден съдия, статутът предвижда участието на орган, който е независим от изпълнителната и от законодателната власт и в който поне половината от заседаващите са съдии, избрани от техните колеги по начин, гарантиращ най-широка представителност на последните.

1.4. Статутът предоставя на всеки съдия, който счита, че са застрашени или не са признати по някакъв начин установените със статута негови права или в по-общ план - неговата независимост или тази на съдебния процес, възможност да сезира един такъв независим орган, разполагащ с ефективни средства за защита за да се изправи или да предложи средство за изправяне на това нарушение.

2. ПОДБОР, РАЗПРЕДЕЛЯНЕ, ПЪРВОНАЧАЛНА ПОДГОТОВКА

2.3. Статутът предвижда подготовката на избраните кандидати за ефективно изпълнение на техните задължения на съдии да се извършва чрез преминаване на подходящо обучение, чиято издръжка се поема от държавата. Органът, посочен в точка 1.3, следи за съответствието на учебните програми и на структурите, които ги прилагат, с оглед на изискванията за откритост, компетентност и безпристрастност, свързани с изпълнението на съдебните функции.

3. НАЗНАЧАВАНЕ, НЕСМЕНЯЕМОСТ

3.1. Решението, с което даден избран кандидат се назначава за съдия и решението, с което той се назначава към даден съд, се взимат от визирания в точка 1.3 независим орган или по негово предложение или препоръка, или с негово съгласие или след взимане на неговото становище.

3.3. Когато процедурата по назначаване предвижда по необходимост кратък изпитателен срок след назначаването като съдия, но преди това назначение да стане окончателно, или когато назначаването се извършва за ограничен срок, който може да бъде подновен, решението да не се извърши окончателно назначение или да не бъде подновен срокът може да се вземе единствено от независимия орган, посочен в т. 1.3 или по негово предложение или препоръка, или с негово съгласие, или след взимане на неговото становище. Разпоредбите на точка 1.4 се прилагат също за лица, подлежащи на преминаване на изпитателен срок.

3.4. Съдия, заемащ длъжност в даден съд, по принцип не може да бъде назначен на друга съдебна длъжност или преместен другаде, дори под формата на повишение, без да е дал доброволно съгласието си за това. Изключение от този принцип се допуска само в случай че преместването на друга длъжност е било предвидено като дисциплинарно наказание, в случай на промяна със закон на организацията на съдебната система и в случай на временно преместване с цел укрепване на съседен съд, като максималният срок на това преместване е строго ограничен в статута, без това да засяга прилагането на разпоредбите на т. 1.4.

4. ПРОФЕСИОНАЛНО ИЗРАСТВАНЕ

4.1. Когато не се основава на натрупания професионален стаж, системата на повишение в службата се основава изключително на качествата и достойнствата, забелязани по време на изпълнение от съдията на служебните му задължения чрез обективна оценка, извършвана от един или няколко съдии и съвместно обсъждане с оценявания съдия. В този случай решението за повишение се произнася от органа по точка 1.3 или по негово предложение или с неговото съгласие. Съдията, който не е предложен за повишение, има право да подаде жалба пред този орган.

5. ОТГОВОРНОСТ

5.2. Обезщетението за вреди, понесени неправомерно в резултат на решение или поведение на съдията по време на изпълнение на неговите или нейните задължения, се осигурява от държавата. Статутът може да предвиди възможност за държавата да поиска, в определени граници, възстановяване от съдията на присъденото обезщетение по съдебен път в случай на грубо и неоправдано нарушаване от същия на правилата, регламентиращи неговата дейност. Сезирането на компетентния

правораздавателен орган трябва да се извърши след предварително съгласуване с органа по точка 1.3.

7. ПРЕКРАТЯВАНЕ НА ФУНКЦИИТЕ

7.2. Настъпването на една от причините, предвидени в точка 7.1, с изключение на навършването на възраст или изтичане на мандата, подлежи на проверка от органа по точка 1.3.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, 2001 г.

Независимост в рамките на съдебната власт

68. Йерархичната власт, дадена на по-висшите съдилища в множество съдебни системи, може на практика да подкопае индивидуалната независимост на съдиите. Едно решение би могло да е прехвърлянето на всички съответни правомощия на Висш съдебен съвет, което би защитавало независимостта вътре и извън съдебната власт. Това ни връща към препоръката на Европейската харта за статута на съдиите, което вече бе упоменато под заглавието „Назначавачи и консултативни органи“.

Закljučения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94)12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

(4) КСЕС счете, че Европейската харта за статута на съдиите - доколкото тя пледира намесата на независим орган със значително съдийско представителство, избрано демократично от други съдии - сочи към обща посока, която КСЕС желае да приветства (параграф 45).

СТАНОВИЩЕ № 3 НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

Б. НАКАЗАТЕЛНА, ГРАЖДАНСКА И ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ

б. Гражданска отговорност

57. В член 5.2 на Европейската харта за статута на съдиите е предвидена възможността държавата да поиска възстановяване на щети от този род – с уговорката, че трябва да се получи предварително съгласие от независим орган, в който има голямо представителство на съдии, както това се препоръчва в точка 43 на Становище № 1 на КСЕС. В точка 5.2 на Коментара към Хартата се подчертава необходимостта да се ограничи гражданската отговорност на съдиите до (а) възстановяване на щети на държавата за (б) „груба небрежност или самонадеяност“ чрез (в) съдебно производство,

(г) за което се изисква предварително съгласие от този независим орган. КСЕС поддържа всички тези мнения и отива по-далеч. Прилагането на понятия като груба небрежност или самонадеяност често е трудно. Ако съществува някаква възможност държавата да поиска възстановяването на щети от съдията, съдията би трябвало задължително да участва пряко в процеса по предявения иск към държавата. Заключението на КСЕС е, че не е правилно един съдия да бъде изложен, във връзка с упражняването на съдебните функции, на каквато и да било лична отговорност, дори за възстановяване на щети на държавата, с изключение на случаи на умишлено неизпълнение на задълженията.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

V. ШИРОКИ ПРАВОМОЩИЯ, ЗА ДА СЕ ГАРАНТИРА НЕЗАВИСИМОСТТА И ЕФЕКТИВНОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО

41. Общо взето Съветът на съдебната власт трябва да играе важна роля по отношение на компетенциите, които са взаимосвързани, за да може той по-добре да защитава и укрепва независимостта на съдебната власт и ефективността на правосъдието.
42. КСЕС препоръчва Съветът на съдебната власт да гарантира, че следните задачи, които е за предпочитане да бъдат изпълнявани от него самия или в сътрудничество с други органи, ще бъдат извършвани по независим начин:
  - подбор и назначаване на съдиите (виж точка V.A.);
  - повишаването на съдиите (виж точка V.A.)
  - атестиране на съдиите (виж точка V.B.)
  - дисциплинарни и етични въпроси (виж точка V.B.)
  - обучение на съдиите (виж точка V.Г.)
  - контрол и управление на отделен бюджет (виж точка V.Д.)
  - администриране и управление на съдилищата (виж точка V.Е.)
  - запазване на имиджа на съдиите (виж точка V.Ж.)
  - даване на становища на другите държавни власти (виж точка V. З)
  - сътрудничество с други органи на национално, европейско и международно равнище (виж точка V.И.)
  - отговорност към обществеността: прозрачност, отчетност, докладване (виж точка VI).
43. Трябва да се знае и да се вземе предвид фактът, че може да се получи конфликт между различните функции на Съвета на съдебната власт, както например между назначаването и обучението на съдиите или между въпросите на обучението и дисциплината, както и между обучението и атестирането на съдиите. Един от начините за избягване на такива конфликти е разпределянето на различните задачи между различните части на Съвета на съдебната власт .

44. КСЕС подчертава, че различните задачи на Съвета на съдебната власт са тясно свързани с конституционната роля на Съвета на съдебната власт и поради това задачите трябва да бъдат определени в конституцията, в основен закон или конституционен инструмент. За да се гарантира най-добро изпълнение на служебните задължения на Съвета, трябва да се реши проблемът с предотвратяване на възможния външен или вътрешен натиск (например натиск от страна на законодателната или изпълнителната власт), като се определи видът на задачите и начина, по който те да бъдат изпълнявани.
45. Трябва да има също така и тясна връзка между състава и компетенциите на Съвета на съдебната власт. По-специално, съставът трябва да бъде съобразен със задачите на Съвета на съдебната власт. За изпълнението на някои функции на Съвета може да е необходимо например членовете да бъдат от юридическите професии, преподаватели по право или дори представители на гражданското общество.
46. Сред съветите на съдебната власт може да се направи разграничение също и между съвети, изпълняващи традиционни функции (например така наречения „Южно-европейски модел“, с правомощия за назначаване на съдии и оценка на съдебната власт) и съвети, изпълняващи нови функции (например така наречения „Северно-европейски модел“, с правомощия по въпроси на управлението и бюджета). КСЕС поощрява предоставянето на Съвета както на традиционни, така и на нови функции.
47. Освен това, компетенциите на Съвета на съдебната власт могат да бъдат свързани с функциите на други подобни органи, като например Съвет на прокурорите или в някои страни отделен Съвет на административните съдии. Едно от задълженията на Съвета на съдебната власт също е да развива отношенията с тези различни органи, както и да разширява европейските и международни контакти/сътрудничество.

V. А Подбор, назначаване и повишаване на съдиите

48. За поддържане на независимостта на съдебната власт от съществено значение е назначаването и повишаването на съдиите да стават независимо, а да не се извършват от законодателната или изпълнителната власт, и за предпочитане е да се правят от Съвета на съдебната власт
49. Макар че е широко възприето назначаването или повишаването да става с официален акт на държавния глава, като се има предвид значението на съдиите в обществото и за да се подчертае основният характер на техните функции, държавните глави трябва да бъдат задължени да действат по предложение от Съвета на съдебната власт. Този орган не може да бъде само консултиран за мнение по предложение за назначаване, предварително подготвено от изпълнителната власт, тъй като самият факт, че предложението идва от политическа власт, може да има отрицателно въздействие върху имиджа на независимост на съдията, без оглед на личните качества на предложения кандидат.
50. Въпреки че тази система за назначаване и повишаване има съществено значение,

това не е достатъчно. Трябва да има пълна прозрачност в условията за избиране на кандидати, така че съдиите и самото общество да могат да бъдат сигурни, че назначаването е изключително заради качествата на кандидата и въз основа на неговата/нейната квалификация, способности, честност, чувство за независимост, непредубеденост и ефективност. Поради тази причина, много важно е, както е практиката в някои страни, Съветът на съдебната власт да направи достойние на широката общественост критериите за назначаване и подбор. Съветът трябва също така да гарантира, в изпълнение на своята роля във връзка по-специално с администрирането на съда и обучението, че процедурите за назначаване и повишаване на съдиите въз основа на техните качества са открити за групи кандидати, които са толкова различни и представителни за обществото като цяло, колкото е възможно.

51. Освен това, що се отнася до по-високите постове, и най-вече този на председател на съд, за да осигури прозрачност и отчетност за избора, направен от назначаващия орган, Съветът на съдебната власт трябва официално да разпространи общ профил, съдържащ характерните особености на съответната длъжност и качествата, които кандидатът трябва да притежава. Този избор трябва да бъде направен изключително на основата на качествата на кандидата, а не на по-субективни причини, като лични, политически интереси или интереси на сдружение/профсъюз.

V. Б. Професионална оценка (атестация) на съдиите

52. Въпросите, свързани с професионалната оценка на съдиите имат две страни: първо, оценката на качеството на съдебната система и второ, професионалната компетентност на съдиите.
53. Въпросът за оценката на съдебната система беше разгледан от КЕСС в становище № 6. Що се отнася до настоящото Становище, от голямо значение е във всяка държава членка Съветът на съдебната власт да играе основна роля от една страна при определяне на критериите и стандартите за качество на съдебните услуги, а от друга страна, при изпълнението им и мониторинга на данните за качеството, предоставяни от различните съдилища.
54. Качеството на правосъдието може разбира се да се измерва с обективни данни, като например условията за достъп до правосъдие и начина, по който хората, търсещи услуги, се приемат в съдилищата, уменията, с което съществуващите процедури се изпълняват, и сроковете, в които се решават делата и се изпълняват присъдите. Това обаче също предполага по-субективна оценка за ползата от произнесените решения и как обществото възприема тези решения. Трябва да се вземе предвид информация с по-политически характер, като например делът от държавния бюджет за правосъдие и начина, по който независимостта на съдебната власт се възприема от другите части на държавната власт. Всички тези съображения обосновават необходимостта от активното участие на Съвета на съдебната власт в оценката на качеството на правосъдието и в прилагането на механизми, гарантиращи ефективността на работата на съдиите.
55. В някои случаи въпросът за атестирането на съдиите зависи от това дали съдията е избран в началото на неговата/нейната кариера измежду други кандидати, които

са били без професионален опит, или след многогодишно практикуване на юридическата професия, измежду най опитните и заслужили практикуващи юристи. В първия случай трябва да бъде направена оценка на професионалните качества на кандидата, за да се определят способностите му/й, които преди това не са били разкрити, докато във втория случай от тази оценка има също и полза, във връзка с характера на съдебната роля и постоянното усъвършенстване на юридическата практика и компетенциите, които тя включва.

56. Важно е да се отбележи, че атестацията не трябва да се състои само от разглеждане на юридическия опит и общата професионална компетентност на съдиите, а също и от по-лични данни, като например техните лични качества и комуникационни умения. Ако практиката на съдебните функции предполага много добри технически и лични качества, би било желателно да се постигне някакво общо споразумение на европейско равнище за тяхното идентифициране. В това отношение, Съветът на съдебната власт трябва да играе главна роля в определянето на общи критерии за оценка. Съветът на съдебната власт не трябва обаче да замества съответния съдебен орган, натоварен с индивидуалната оценка на съдиите

V. В. Етика и дисциплина на съдиите

V. В. 1. Етика

57. При разглеждането на въпроса за етиката и дисциплината, в своето Становище № 3 (2002) КСЕС подчертава необходимостта тези два въпроса да бъдат ясно разграничени.
58. Разграничаването между дисциплина и професионална етика води до необходимостта за съдиите да се предвиди пакет от принципи на професионалната етика, които трябва да се считат за работен инструмент в обучението на съдиите и ежедневната практика. Разпространението на съдебна практика по въпроси на дисциплината от дисциплинарните органи допринася много за попълване на информацията, която е на разположение на съдиите; тя им дава възможност да започнат дискусии върху техните практики, като създава „тинк-танк“ („мисловен резервоар“) за тези дискусии. Това обаче само по себе си не е достатъчно: дисциплинарните решения не покриват целия обхват на правилата на професионалната етика, нито пък представляват ръководство за добри практики, които са необходими на съдиите.
59. Пакетът от принципи на професионалната етика трябва да съдържа синтез на тези добри практики, с примери и коментари; това не трябва да бъде кодекс, чиято скованост и измамно изчерпателен характер са критикувани. Това ръководство за добри практики трябва да бъде дело на самите съдии, тъй като би било неправилно трети страни, и в частност други части на държавната власт, да им налагат какъвто и да е принцип.
60. Като се има предвид разграничението между професионална етика и дисциплина, очертано от ССЈЕ, изготвянето на този пакет от принципи трябва да бъде извършено от орган, различен от органа, който отговаря за дисциплината на съдиите. Има няколко решения за определяне на компетентен органи, който да отговаря за съдебната етика:

- (i) тази дейност да бъде поверена на Съвета на съдебната власт, ако този Съвет няма дисциплинарни функции или има специален орган по дисциплинарите въпроси с отделен състав в рамките на Съвета на съдебната власт (виж точка 64 по-долу);
- (ii) или да се създаде, паралелно със Съвета на съдебната власт, комисия по етиката, чиято единствена функция да бъде изработването и мониторинга на правила на професионалната етика. В този случай могат да възникнат проблеми във връзка с критериите за подбор на членове на комисията и риска от конфликт или несъгласие между тази комисия и Съвета на съдебната власт.

Органът, натоварен с въпросите на етиката би могъл също така, както предлага КСЕС в своето Становище № 3, да съветва съдиите по проблемите на професионалната етика, с които има вероятност те да се сблъскат в своята кариера.

61. Освен това, КСЕС счита, че е оправдано привличането на лица извън съдебната власт (адвокати, академици, представители на обществото, на други държавни органи) в процеса на разработване на етичните принципи, за да се предотврати възможното впечатление за запазване на лични интереси и взаимно предпазване, като едновременно с това се гарантира, че съдиите няма да бъдат лишени от правото да определят своята собствена професионална етика.

V. В. 2. Дисциплина

62. Въпросът за отговорностите на съдията беше разгледан от КСЕС в Становище № 3 (2002). Опитът на някои държави в последно време показва необходимостта да се предпазят съдиите от изкушението да разширят обхвата на своите правомощия във връзка с въпроса за компетентността на съдилищата. Ролята на Съвета на съдебната власт е да покаже, че един съдия не може да носи същите отговорности както член на друга професия: той/тя изпълнява публична функция и не може да откаже да се произнесе по спорове. При това, ако съдията подлежи на правни и дисциплинарни санкции във връзка с произнесените от него/нея решения, не може да се поддържа нито съдебната независимост, нито демократичният баланс на властите. Затова Съветът на съдебната власт трябва недвусмислено да осъжда политически проекти, насочени към ограничаване свободата на вземане на решения от съдиите. Това не намалява задължението на съдиите да спазват закона.

63. На съдия, който не се отнася с нужното внимание към своите дела поради немарливост, или който е явно некомпетентен при тяхното разглеждане, трябва да бъде наложено дисциплинарно наказание. Дори и в този случай, както е посочено в Становище № 3 (2002) на КСЕС, е важно съдиите да се ползват от защитата на дисциплинарното производство, с което се гарантира спазването на принципа на независимост на съдебната власт и което се провежда пред орган, върху който няма никакво политическо влияние, на базата на ясно определени дисциплинарни нарушения: в дисциплинарния орган не могат да участват държавният глава, министърът на правосъдието или който и да е друг представител на политически органи.

64. Съветът на съдебната власт е натоварен с етичните въпроси; той може освен това да разглежда жалби на граждани, ползващи услугите на съда. За да се избягнат конфликти на интереси, за предпочитане е дисциплинарите

производства на първа инстанция, когато не се разглеждат от дисциплинарен съд, да бъдат разглеждани от дисциплинарна комисия, в която болшинството от нейните членове са съдии, избрани от техни колеги и не са членове на Съвета на съдебната власт, като се предвиди възможност за обжалване пред по-висша съдебна инстанция.

V. Г. Обучение на съдии

65. Задължението за организиране и контролиране на съдебното обучение трябва във всяка страна да бъде възложено не на Министерството на правосъдието или който и да е друг орган, отговорен пред законодателната или изпълнителната власт, а на самата съдебна власт или за предпочитане на Съвета на съдебната власт; сдруженията на съдиите също могат да играят ценна роля в това отношение. Нещо повече, създаването на програмите за обучение и тяхното изпълнение трябва да бъде предоставено, под ръководството на съдебната власт или за предпочитане на Съвета на съдебната власт, на специален независим орган (например академия за квалификация), със собствен бюджет, който следва да се консултира със съдии. Трябва да се насърчава ясното разграничаване на функциите между Съвета на съдебната власт и академията за обучение, когато има такава.
66. КСЕС е на мнение, че ако на Съвета на съдебната власт е възложено обучението, назначаването или повишаването на съдиите, трябва да се направи ясно разграничение между частите, които отговарят за тези задачи и трябва да бъдат избягнати връзки както с Министерството на правосъдието (назначаване на обучители, разпределение на бюджетните средства, и т.н., така и с Министерството на образованието (акредитиране, признаване на дипломи и т.н.).
67. Съветът на съдебната власт трябва да си сътрудничи с обучаващия орган по време на първоначалното обучение и повишаването на квалификацията на действащите магистрати (текущо обучение), за да се осигури ефективно и качествено обучение и да се гарантира, че съдиите се избират на основата на обективни и измерими критерии, система, при която изборът се прави въз основа на качествата и подходящо обучение.

V. Г. 1. Първоначално обучение

68. За да могат кандидатите за назначаване като съдии да получат качествено обучение, КСЕС препоръчва Съветът на съдебната власт да участва пряко или по друг начин да съдейства на обучаващите институции за създаване и разработване на програма за първоначално обучение, посредством което кандидатите ще разширят и задълбочат не само своите правни познания за националното и международно материално и процесуално право и практика, но също и ще развият допълнителни умения, например познания по чужди езици, етика, алтернативни средства за разрешаване на спорове, така че обществото да може да бъде обслужвано от съдии, компетентни да прилагат закона правилно и с критично и независимо мислене, социална чувствителност и непредубеденост.
69. Освен това, Съветът на съдебната власт трябва да осигури външна оценка на първоначалното обучение, в смисъл, че като следи професионалното развитие и успеха в ежедневната работа на съдиите в първите години след назначаването, той ще оцени ефективността на първоначалното обучение и ще може да прави

предложения за неговото подобряване.

V. Г. 2. Текущо обучение

70. Съветът на съдебната власт трябва да насърчава участието на съдиите във всички обучителни дейности като една значителна част от тяхната професионална дейност. Законно и нравствено задължение и право на съдиите е да работят за своето професионално развитие чрез участие в текущото обучение, което трябва да се разбира като процес на непрекъснато образование през целия живот. По време на изпълнение на техните служебни задължения, съдиите трябва да следят по-конкретно измененията в националното и международно законодателство и практика, да следят социалните тенденции и да се запознаят с алтернативните методи за разрешаване на спорове. КСЕС препоръчва при разглеждане на въпроса за повишаването на съдиите Съветът на съдебната власт да взема предвид участието им в програмите за обучение.
71. Докладите и статистиката за оценка на работата на съдиите и съдилищата, които се изготвят ежегодно от Съвета на съдебната власт, трябва да съдържат данни за критичните въпроси, върху които следва да се акцентира при обучението, като например управление на делата, управление на времето, съставяне на бюджет, подобряване на методите на работа, умения за контактуване с хората, комуникационни техники, правни изследвания, и т.н.
72. Като правило, Съветът на съдебната власт трябва да провежда широки консултации при избора на теми, които да бъдат включени в годишните програми за обучение; Съветът трябва също така да наблюдава начина, по който се изпълнява програмата и да оценява нейното въздействие върху качеството на работата на съдебната власт.

V. Д. Бюджет на съдебната власт

73. Въпреки че финансирането на съдилищата е част от държавния бюджет, този бюджет не трябва да бъде зависим от политическите колебания. Решенията за разпределение на средствата за съдилищата трябва да бъдат вземани при най-строгото съблюдаване на съдебната независимост. Дейностите за одобряване на бюджета на съдебната власт от парламента трябва да включват процедура, която взема под внимание мнението на съдебната власт. Ако Съветът на съдебната власт не се занимава с администрирането и управлението на съдилищата, той трябва да бъде най-малкото в състояние да дава мнения относно разпределението на минималния бюджет, необходим за функционирането на съдебната система и да пояснява нейните нужди, за да обоснове необходимостта от (размера на) тези средства.
74. КСЕС счита, че съдилищата могат да бъдат напълно независими само ако имат отделен бюджет и тяхното администриране се извършва от орган, който е независим от изпълнителната и законодателната власт, независимо дали това ще бъде Съветът на съдебната власт или някоя независима агенция.
75. Въпреки че някои държави застъпват тезата, че министърът на правосъдието има най-добра позиция, за да преговаря по бюджета с други органи, по-конкретно министерството на финансите, КСЕС счита, че въпросът за система, при която Съветът на съдебната власт има разширени финансови правомощия трябва да

бъде сериозно обсъден в онези страни, в които в момента неговите правомощия не са така големи. Трябва да се подчертае, че разширените финансови правомощия за Съвета на съдебната власт включват и отчетност от страна на Съвета не само пред изпълнителната и законодателна власт, но също и пред съдилищата и обществото.

V. Е. Администриране и управление на съдилищата

76. Определянето на условията за разпределение на бюджета за различните съдилища и решението относно органа, които трябва да прави преглед и да докладва за ефективността на съдилищата е чувствителен въпрос. КСЕС счита, че Съветът на съдебната власт трябва да има правомощия в това отношение.
77. Съветът на съдебната власт не следва да има правомощия по отношение на управлението на работата на отделните съдии.
78. КСЕС е на мнение, че Съветът на съдебната власт може да има положителен принос за подобряване на качеството на правораздаването. Освен разработването на политика в това отношение, трябва да бъдат предоставени достатъчно средства за съдилищата, за да им се даде възможност те да изпълняват своите задължения в това отношение. В някои страни бяха създадени системи за отчитане и измерване на качеството на правораздаването; важно е да се проучат и изследват резултатите от такива разработки. Относно разработването на политика за измерване на качеството, от съществено значение е Съветът на съдебната власт да може да получи от съдилищата съответните данни и статистика.
79. Съветът трябва да контролира организирането на инспекторат, който да извършва проверки по такъв начин, че те да бъдат съвместими с независимостта на съдебната власт. Това е особено важно, когато инспекторатът е подчинен на изпълнителната власт.

V. Д. Запазване на имиджа на правосъдието

80. В Становището си № 7 (2005) КСЕС препоръча създаването на програми, подпомагани общо от европейските съдебни власти и държави, които да бъдат насочени към излизане извън обсега на общата информация, която се дава на обществеността в областта на правосъдието и които да помогнат за изграждането на правилна представа за ролята на съдията в обществото. КСЕС счита, че самите съдилища трябва да бъдат признати като подходяща агенция за организиране на програми, чиято цел е подобряване на разбирането и доверието на обществеността по отношение на неговата правосъдна система. Едновременно с това, на Съвета на съдебната власт трябва да бъде отредена ролята да координира различните местни инициативи, както и да подкрепя националните „пропагандни програми“ и с помощта на професионалисти да може да предоставя по-подробна информация.
81. Също в своето Становище № 7 (2005) КСЕС посочи ролята на независим орган – който може да бъде към Съвета на съдебната власт или към една от неговите комисии, ако е необходимо с участието на професионалисти от медиите - който да се занимава с проблемите, предизвикани от предаванията на медиите във връзка със съдебни дела или с трудностите, с които се сблъскват журналистите при

извършване на тяхната работа.

82. И накрая, като разглежда в горе посоченото Становище въпросът за съдиите или съдилищата, към които се отправят предизвикателства или са атакувани от медиите – КСЕС счита, че докато засегнатият съдия или съд трябва да се въздържа от реакции чрез същите канали, Съветът на съдебната власт или някой съдебен орган трябва да има възможност и да бъде готов да реагира бързо и ефективно на тези предизвикателства или атаки в подходящи случаи.
83. Съветът на съдебната власт трябва да има правото не само да излага публично своите виждания, но също така и да предприема всички необходими действия пред обществото, политическите власти и, в зависимост от случая, съдилищата, за да защити репутацията на съдебната институция и/или нейните членове.
84. Съветът на съдебната власт може да бъде също така и подходящият орган, който да има по-голяма роля за подобряването и защитата на имиджа на правосъдието, тъй като изпълнението на такава функция често изисква установяването на баланс между противоречащите си свободи на отделните хора, социалните и политически дейци и медиите от една страна и публичния интерес в една независима и ефективно функционираща система на правосъдие, от друга страна.
85. В тази връзка, Съветът на съдебната власт може да разглежда също и жалби на граждани, ползващи услугите на съда (виж също точка 64 по-горе).
86. КСЕС счита, че Съветът на съдебната власт може да изпълнява тази функция като използва необходимата помощ от страна на професионалисти, тъй като неговият персонал в тази област не трябва да бъде ограничен до адвокати, а трябва да включва журналисти, социолози, статистици, и т.н.

V. Е. Възможност за даване на становища на другите държавни власти

87. За всички проекти на текстове, отнасящи се до статута на съдиите, до правораздаването, процесуалните закони и изобщо, всички проекти на нормативни актове, които е възможно да имат въздействие върху съдебната власт, например независимостта на съдебната власт, или които могат да намалят гаранциите на гражданите (включително на самите съдии) за достъп до правосъдие, трябва да се изисква становището на Съвета на съдебната власт преди разглеждането им в парламента. Тази консултативна функция трябва да бъде призната от държавите и да бъде утвърдена от Съвета на Европа като препоръка.

V. И. Дейности за сътрудничество с други органи на национално, европейско и международно равнище

88. КСЕС отбелязва, че в някои държави задълженията на Съвета на съдебната власт се разпределят между няколко агенции. В резултат на това, разнообразието на организацията на национално равнище се усложнява още повече от факта, че в някои области (напр. обучението) компетентна може да бъде само една институция, докато в други области компетенциите са разпределени. На този етап КСЕС не може да вземе отношение по въпроса за оптималната схема за отношенията между отделните агенции. Като осъзнава значението на националните правни традиции за начина, по който са се развили тези органи, КСЕС счита все пак, че е необходимо да препоръча под ръководството на Съвета

на съдебната власт да бъде създадена рамка на сътрудничество, така че когато няколко агенции споделят задачите на Съвета, да може да се гарантира плавно изпълнение на тези задачи. Този процес по всяка вероятност ще помогне също така и на институционалното израстване в смисъл на все по-голямо обединяване на агенциите (напр. в областта на обучението). Това се отнася също и за сътрудничеството със Съветите за административната съдебна власт. Сътрудничество със Съветите на прокурорите, ако съществуват такива отделни органи, може да бъде също уместно.

89. КСЕС подчертава също така важното значение на сътрудничеството на европейско и международно равнище между Съветите на съдебната власт във всички области, в които съветите имат дейности на национално равнище.
90. КСЕС потвърждава, че работата на Европейската мрежа на съдебните съвети (която играе основна роля в установяването на сътрудничество между съветите на съдебната власт) и дейностите на Лисабонската мрежа и Европейската мрежа за съдебно обучение (които са компетентни в областта на обучението на магистратите) заслужават признание и подкрепа. Тези мрежи са полезни партньори за КСЕС.

VI. СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ПОДКРЕПА НА ОТЧЕТНОСТТА И ПРОЗРАЧНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

91. Като се има предвид значителното участие на Съвета в администрирането на съдебната власт, трябва да бъде гарантирана прозрачност в неговите действия. Прозрачността е основен фактор за изграждане на доверието на гражданите във функционирането на съдебната система и е гаранция срещу опасността от политическо влияние или впечатлението за защита на лични интереси, взаимно предпазване и назначаване с връзки в самата съдебна власт.
92. Всички решения на Съвета на съдебната власт за назначаване, повишаване, оценка, дисциплина и всички други решения във връзка с кариерното израстване на съдиите трябва да бъдат обосновани (виж също точка 39 по-горе).
93. Както вече беше посочено, прозрачността в назначаването и повишаването на съдиите трябва да бъде гарантирана като се публикуват условията за назначаване и описанието на длъжността. Всяка заинтересована страна трябва да може да погледне в направения избор и да провери дали при назначенията и повишенията Съветът на съдебната власт е приложил правилата и критериите, основани на качествата.
94. Когато Съветът на съдебната власт има правомощия за бюджета, логично е той да се отчита за използването на въпросните средства пред парламента, който е одобрил бюджета. Сметната палата, която отговаря за надзора върху използването на публичните средства, в случай че има такава, трябва да упражнява контрол върху частта от бюджета, отпуснат за съдебната система.
95. Когато Съветът на съдебната власт има дисциплинарни правомощия, съдиите, срещу които има образувано дисциплинарно производство, трябва да бъдат напълно информирани за основанията на решението, така че те да могат да преценят дали да обжалват решението (виж точка 39 по-горе). Освен това Съветът на съдебната власт би могъл да обсъди въпроса за публикуване на

взетите решения, както на междинните, така и на влезлите в сила, за да информира не само цялата съдебна власт, но също и обществеността за начина, по който е било проведено производството, и да покаже, че съдебната власт не желае да прикрива действия на нейни членове, заслужаващи порицание.

96. Съветът на съдебната власт трябва периодично да публикува доклад за своите дейности, чиято цел е, от една страна да посочи какво е свършил Съветът и какви трудности е срещнал, а от друга страна, да предложи мерки, които трябва да бъдат взети за подобряване функционирането на съдебната система в интерес на обществото. Публикуването на този доклад може да бъде съпроводено с пресконференции със журналисти, срещи със съдии и говорители на съдебните институции, за да се подобри разпространението на информацията и взаимодействието със съдебните институции.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

Г. Относно правомощията на Съвета на съдебната власт:

- 1) Съветът на съдебната власт трябва да има голям обхват от задачи, целящи защитата и укрепването на независимостта на съдебната власт и ефективността на правосъдието; той трябва също така да гарантира, че при изпълнението на неговите различни задачи няма да възникнат конфликти на интереси;
- 2) за предпочитане е Съветът на съдебната власт да има компетенции за подбор, назначаване и повишаване на съдиите; това трябва да се извършва в абсолютна независимост от законодателната и изпълнителната власт, както и при абсолютна прозрачност относно критериите за подбор на съдиите;
- 3) Съветът на съдебната власт трябва да участва активно в оценката на качеството на правосъдието и в прилагането на механизмите, гарантиращи ефективността на работата на съдиите, но не трябва да замества съответния съдебен орган, натоварен с индивидуалната оценка на съдиите.
- 4) Съветът на съдебната власт може да бъде натоварен да се занимава с етичните въпроси; той може също така да разглежда жалби на граждани, ползващи услугите на съда;
- 5) Съветът на съдебната власт може да бъде натоварен с организиране и наблюдаване на обучението, но разработването и изпълнението на програмите за обучение остават задължение на център за обучение, с който той трябва да си сътрудничи, за да се гарантира качеството на първоначалното и текущо обучение;
- 6) Съветът на съдебната власт може да има разширени финансови правомощия да преговаря и управлява бюджета на съдебната власт, както и правомощия по отношение на администрирането и управлението на различните съдилища за по-добро качество на правосъдието;
- 7) Съветът на съдебната власт може също така да бъде подходящата агенция, която да играе важна роля за подобряване и защита на имиджа на правосъдието;
- 8) Съветът на съдебната власт трябва да бъде консултиран преди внасяне за разглеждане в парламента на всички проекти на нормативни актове, които биха могли да имат въздействие върху съдебната власт, напр. независимостта на съдебната власт, или които биха могли да намалят гаранциите за достъп на

гражданите до правосъдие;

- 9) трябва да бъде насърчавано сътрудничеството с други съвети на съдебната власт на европейско или международно равнище.

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2008 г.

Б. Методите за оценяване (в това число органите, натоварени с оценката на качеството на съдебните решения)

3. Ролята на Съветите на съдебната власт

75. Националните или международни органи, занимаващи се с оценка на съдебните решения, трябва да бъдат съставени от членове, които са напълно независими от изпълнителната власт. За да бъде избегнат всякакъв натиск в държавите, където съществува Съвет на съдебната власт, оценката на качеството на съдебните решения трябва да бъде възложена на него. В рамките на Съвета обработката на данните и оценката на качеството трябва да се извършват от отдели, различни от отговорните за съдебната дисциплина. По същата причина там, където няма Съвет на съдебната власт, оценката на качеството на решенията трябва да се прави от специален орган със същите гаранции за независимост на съдиите като при Съвета на съдебната власт.

САМОУПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ И ОТЧЕТНОСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

- 1) Самоуправлението на съдебната власт гарантира и допринася за укрепването на нейната независимост, както и за ефективното правораздаване;
- 2) всички или част от изброените по-долу задачи следва да попадат в сферата на компетентност на даден съдебен съвет или на един или повече независими и автономни органи:
  - назначаване и повишаване на съдии
  - обучение
  - дисциплина и съдебната етика
  - административно управление на съдилищата
  - финанси на съдебната власт
  - управление на ефективността на съдебната власт
  - обработка на жалби от страни по съдебни дела
  - защита на имиджа на правосъдието
  - формулиране на становища относно политики на държавата, свързани със съдебната власт
  - създаване на система за оценка на съдебната система
  - изготвяне на проекти или предложения за законодателни актове касаещи

съдебната власт и / или съдилищата.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Разпределение на компетенциите в съдебната администрация

2. Съдебните съвети са органи, на които са възложени специфични задачи на съдебната администрация и независими компетенции, за да се гарантира независимостта на съдебната власт. За да се избегне прекомерната концентрация на власт в един орган на съдебната власт и възприятията за корпоративизъм се препоръчва да се разграничат и обособят различни компетенции, като например подбора, повишаването и обучението на съдиите, дисциплината, професионалната оценка и бюджета. Добър вариант е да се създадат независими органи с компетенции по конкретни аспекти на съдебната администрация, без те да се подчиняват на контрола на една институция или орган. Съставът на всеки от тези органи следва да отразява конкретната му задача. Тяхната работа следва да се регулира по-скоро от нормативен акт, отколкото от указ на изпълнителната власт.

Подбор на служители в съдебната власт

3. Освен ако няма друг независим орган, натоварен с тази задача, следва да се създаде отделна експертна комисия, която да провежда писмените и устните изпити в процеса на подбор на съдии. В този случай компетентността на Съдебния съвет следва да се ограничи до това да провери дали са спазени правилните процедури и да назначи кандидатите, избрани от комисията, или да ги препоръча на органа по назначаването.
4. Алтернативно, съдебните съвети или квалификационните комисии, или квалификационните колегии могат да отговарят пряко за подбора и обучението на съдиите. В този случай е от съществено значение тези органи да не са под контрола на изпълнителната власт и да работят независимо от регионалните администрации.

Дисциплина

5. За да се предотвратят твърденията за корпоративизъм и да се гарантира справедлива дисциплинарна процедура, съдебните съвети не могат да бъдат компетентни едновременно да: а) получават жалби и провеждат дисциплинарни разследвания и едновременно с това б) разглеждат дела и вземат решение за дисциплинарни мерки. Дисциплинарните решения подлежат на апелативен контрол от страна на компетентен съд.

Бюджетни препоръки

6. Без да се засягат съществуващите отговорности на правителството за предлагане на бюджета на съдебната власт и на парламента за приемане на бюджета, би било препоръчително орган, представляващ интересите на съдебната власт, като например съдебен съвет, да представя на правителството бюджетните нужди на съдебната система, за да се улесни вземането на информирани решения. Този орган следва също така да бъде изслушан от парламента при обсъждането на

бюджета. Съдебните съвети могат да играят роля и при разпределянето на бюджета в рамките на съдебната система.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I - Общи положения

8. Когато съдиите смятат, че независимостта им е застрашена, те трябва да могат да се обърнат към съвета на съдебната власт или към друг независим орган, или да разполагат с ефективни средства за правна защита.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

4. Роля на Съвета на съдебната власт

66. Правомощията и отговорностите на Висшия съвет на съдебната власт, където има такъв орган, или на еквивалентен орган трябва да се прилагат по същия начин както за общите, така и за специализираните съдии. Специализираните съдии трябва да бъдат представени или да имат възможност да представят своите проблеми по същия начин, както и общите. В интерес на обществото всяко преференциално третиране на една или друга група трябва да бъде избягвано.

Заклучения

х. Правомощията и отговорностите на съвет на съдебната власт или друг подобен орган следва да се прилагат еднакво за общите и специализираните съдии.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА ЧАСТ I: НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г., CDL- AD(2010)004

6. Съдебните съвети или дисциплинарните съдилища следва да имат решаващо влияние в дисциплинарните производства. Следва да се предвиди възможност за обжалване пред съд на решенията на дисциплинарните органи.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ СОФИЯ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2013 г.

(vii) Общоприетото разбиране, продиктувано от предпазливостта, че съдиите следва да замълчат по въпроси, по които се води политическа дискусия, не може да бъде в сила, когато са застрашени интегритета и независимостта на съдебната власт. Понастоящем колективен дълг на европейските съдебни системи е ясно и убедително да се противопоставят на предложения на правителството, с които се цели подкопаване на независимостта на отделни съдии или съдебни съвети.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

VI. РОЛЯТА НА СЪВЕТИТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

3. КОМПЕТЕНЦИИ НА СЪВЕТИТЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ Препоръки и добри практики

Съветът следва да играе важна роля в процеса на избиране или назначаване на съдии. Това може да стане чрез предлагане на кандидати, предоставяне на становище във връзка с тях или дори даване на съгласие за предложените кандидати.

Съставът на Съвета оказва влияние върху неговите компетенции. Колкото повече той участва в процеса на избор на съдии, толкова по-малко съдии биха могли да бъдат представени в Съвета, за да се избегне самоназначаването на съдии. Може да се обмисли възможността за приемане на решения или становища в това отношение с квалифицирано мнозинство.

4. Разследващи и дисциплинарни правомощия

Съветът би могъл да играе роля в дисциплинарните производства срещу съдиите и в процеса на тяхното уволнение. Това може да стане чрез приемане на съответни решения или чрез инициране на производството.

5. Компетенции в областта на обучението на съдиите или тяхната квалификация

Съветът може да допринесе за по-ефективно и по-качествено правораздаване, като участва в съдебното образование и обучение. Най-малкото Съветът би могъл да участва в процеса на приемане на програма за обучение на съдиите.

6. Защита на независимостта на съдиите

Съветът може да допринесе за независимостта на съдебната власт и чрез комуникация с медиите по тези въпроси.

И. Компетенции по отношение на законодателни актове, свързани със съдебната власт

Съветът може не само да дава становища относно съществуващата законодателна рамка, но следва да има възможност да изразява мнението си и относно бъдещото регулиране на съдебната власт.

V. РЕСУРСИ, ЕФИКАСНОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ

V. 1. ОБЩИ АСПЕКТИ НА РЕСУРСИТЕ

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Администрация на съдилищата в контекста на независимостта на съдията, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1981 г.

1. броят на съдиите и на персонала следва да бъде определен със закон или с подзаконов нормативен акт, в съответствие със становището на съдебните органи, основано на единни критерии, като се счита, че когато се освободи място, то следва да бъде заето в най-кратки срокове;
2. изготвянето на бюджета, предназначен за обезпечаване на функционирането на съдилищата, следва да бъде предшествано от консултации със съответните съдебни органи по такъв начин, че законодателят, който отпуска средствата, да бъде в състояние да познава нуждите на правилното функциониране на съдилищата;
3. изразходването на средствата, отпуснати за функционирането на съдилищата, следва да бъде под контрола на съдебната власт в съответствие с предварително установени критерии

ПРОЕКТОПРИНЦИПИТЕ ОТ СИРАКУЗА ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Финансови разпоредби

Чл. 24. За да се гарантира независимостта на съдебната власт, тя следва да разполага със средствата и ресурсите, необходими за правилното изпълнение на нейните съдебни функции.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, УНИВЕРСАЛНА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, (JIWP), 1983 г.

Съдебна администрация

2.41 Приоритет от най-висок порядък е държавата да осигури адекватни ресурси, които да позволят надлежното правораздаване, включително материална база, подходяща за поддържане на съдебната независимост, достойнство и ефективност, съдебен и административен персонал и оперативни бюджети.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и отношението към правонарушителите , 1985 г.

Независимост на съдебната власт

Чл. 7. Задължение на всяка държава членка е да осигури адекватни ресурси, за да може съдебната власт да изпълнява правилно своите функции.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Съдебна администрация

34. Бюджетът на съдилищата се изготвя от компетентния орган в сътрудничество със съдебната власт, като се отчитат нуждите и потребностите на съдебната администрация.

ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНО ПРИЛАГАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Резолюция 1989/60, 15-то пленарно заседание, ECOSOC, 24 май 1989 г.

Процедура 5, ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

При прилагането на принципи 8 и 12 от Основните принципи държавите обръщат особено внимание на необходимостта от адекватни ресурси за функционирането на съдебната система, включително назначаването на достатъчен брой съдии в зависимост от натовареността на делата, осигуряване на съдилищата с необходимия помощен персонал и оборудване и предлагане на съдиите на подходяща лична сигурност, възнаграждение и заплати.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО: ЕЛЕМЕНТИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СТАТУТ НА МАГИСТРАТУРАТА, MEDEL, 1993 г.

II. МАГИСТРАТИТЕ

2.3. Задължение на държавата е да осигури на съдебната власт достатъчно средства, за да гарантира нормалното изпълнение на нейните функции, и особено тези, необходими за първоначалното и постоянното обучение на магистратите.

III. ВИСШИЯТ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

3.3. Парламентът гласува бюджета за правосъдие в съответствие с предложенията на Висшия съдебен съвет и на правителството. Висшият съдебен съвет разполага с бюджет за изпълнение на своите задачи.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, УЧАСТИЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЪДЕБНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1994 г.

Заклучения

1. Проблемът с изготвянето на бюджетите и разпределянето на средствата може да окаже много сериозно влияние върху независимостта на съдиите.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-

мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Съдебна администрация

37. Бюджетът на съдилищата се изготвя от съдилищата или от компетентен орган в сътрудничество със съдилищата, като се отчитат нуждите и потребностите на съдебната власт и нейната администрация. Отпуснатата сума следва да бъде достатъчна, за да може всеки съд да функционира без прекомерно натоварване.

Ресурси

41. От съществено значение е на съдиите да бъдат осигурени необходимите ресурси, за да могат да изпълняват своите функции.

42. Когато икономическите ограничения затрудняват предоставянето на помещения и ресурси на съдебната система, които съдиите считат за подходящи, за да могат да изпълняват функциите си, същественото поддържане на върховенството на закона и защитата на правата на човека все пак изискват на нуждите на съдебната власт и на съдебната система да бъде даден висок приоритет при разпределянето на ресурсите.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

7. Другите държавни органи са длъжни да предоставят на съдебната власт всички необходими средства за изпълнение на нейните функции, включително подходящи кадри и съоръжения. Съдебната власт трябва да участва в решенията, взети във връзка с тези въпроси.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1.6. Държавата е длъжна да осигури на съдията необходимите средства за успешното изпълнение на неговата мисия, и в частност, за гледането на делата в разумен срок.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - „ФИЗИЧЕСКИТЕ, СТРУКТУРНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ УСЛОВИЯ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ“, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2001 г.

3. Общи заключения, икономически съображения

Беше постигнато съгласие, че съдиите трябва да участват в усилията за преодоляване на икономическата криза, която някои държави преживяват в момента. Тази солидарност трябва да бъде споделена с общността и трябва да направим това най-вече като намерим начини за по-ефективно управление на бюджетите на съдебната власт и като се опитаме да постигнем повече с по-малко ресурси. При обмислянето на съкращаване на разходите в бюджета обаче изпълнителната и законодателната власт, които трябва да вземат окончателно решение по тези въпроси, трябва предварително да решат кое е

качеството на съответната съдебна система, което искат да запазят, както и доколко са готови да рискуват намаляване на ефективността на съдебната система. Когато конституцията или конкретен закон на дадена държава защитава заплатите на съдиите, не трябва да се допуска намаляване на заплатите, наложено в нарушение на конституцията или закона. В крайна сметка трябва да се постави твърда граница, за да се предотврати застрашаването на независимостта на съдебната власт. В случаите, в които вече са налице ограничения в бюджетите, може да се окаже невъзможно съдебната власт да поеме допълнителни съкращения, без това да засегне сериозно независимостта на съдебната власт. Трябва също така да бъдем бдителни, за да се предпазим от всякакъв вид негативна дискриминация спрямо съдебната власт, която засяга съдебната власт в по-голяма степен, отколкото са засегнати другите държавни власти. Накратко, подкрепяме балансираната солидарност.

СТАНОВИЩЕ № 2 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ФИНАНСИРАНЕТО И УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЧЛЕН 6 НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Съвет на Европа, 2001 г.

3. Нещо повече, налице е очевидна връзка между, от една страна, финансирането и управлението на съдилищата и, от друга, принципите на Европейската конвенция по правата на човека: достъп до правосъдие и правото на справедлив процес не са надлежно гарантирани, ако едно дело не бъде разгледано в разумен срок от съд, който разполага с подходящи средства и ресурси, за да действа ефикасно.

5. КСЕС е съгласен, че макар и финансирането на съда да е част от държавния бюджет, внесен в Парламента от Министерството на финансите, това финансиране не трябва да бъде предмет на политическа нестабилност. Въпреки, че равнището на финансиране, което една страна може да си позволи за съдилищата, представлява политическо решение, винаги трябва да се полага грижа, в една система, основана на принципите на разделението на властите, че нито изпълнителната, нито законодателната власт има възможност да упражнява какъвто и да е натиск върху съдебната власт при определянето на бюджета ѝ. Решенията за разпределение на средствата за съдилищата трябва да бъдат вземани при най-строго съблюдаване на съдебната независимост.

11. Една от възможните форми на активно участие на съдебната власт при изготвянето на бюджета може да е предоставянето на координираща роля на органа, отговарящ за управлението на съдебната власт – в страните, където съществува такъв орган¹ – при изготвянето на исканията за финансиране на съдилищата, като този орган стане прекия контакт на Парламента при оценката на нуждите на съдилищата. Би било добре органът, представляващ всички съдилища, да отговаря за внасянето на бюджетните искания в Парламента или в една от специалните му комисии.

14. КСЕС счита, че държавите трябва да преосмислят съществуващата уредба на финансиране и управление на съдилищата в светлината на настоящото становище. Конкретно, КСЕС обръща внимание на нуждата от предоставяне на достатъчни средства на съдилищата, за да могат да функционират в съответствие със стандартите, залегнали в Член 6 от Европейската конвенция по правата на човека.

НАСОКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ААМР, 2002 г.

Структура на съдебната власт, а. Адекватен бюджет

По принцип е трудно да се направи пряка причинно-следствена връзка между адекватния бюджет на съдебната власт и независимостта на съдебната власт, но съществуват значителни непреки връзки. Значителният недостиг на средства почти винаги води до на съдебната власт, което се разглежда като въздействие върху нейната независимост. Съдебните органи с недостатъчни ресурси обикновено не могат да предлагат заплатите, обезщетенията и пенсиите, необходими за привличане и задържане на квалифицирани кандидати, а в някои случаи и за намаляване на вероятността от корупция. Съдиите в такива съдебни системи често нямат достъп до основни правни материали - закони, решения на висши съдилища и коментари, необходими за последователно и добре обосновано вземане на решения. Възможно е те да не разполагат с подходящи методи за правилно записване на устните производства, което възпрепятства процеса на обжалване, както и прозрачността и отчетността. Ограничените бюджети водят до неадекватни физически условия на работа, които подкопават уважението към съдебната власт както в очите на самите съдии, така и в очите на обществеността, и могат да възпрепятстват способността на съдебната власт да осигури сигурността, необходима за предотвратяване на сплашването. Капацитетът и отношението на съдиите, сигурността на съдиите и отношението на широката общественост към съдебната власт, които зависят в голяма степен от адекватния бюджет, се възприемат като съществени елементи за изграждане на съдебна независимост, както е описано по-подробно по-долу.

Връзката между бюджета на съдебната власт и независимостта е по-пряка, когато недостатъчният бюджет се допълва от субекти извън съдебната власт. В редица държави местните власти и дори бизнесът осигуряват на съдиите потребности и придобивки като офис пространство, отстъпки в образованието на децата им, транспорт и жилище. В замяна на това тези благодетели очакват най-малкото съпричастно разглеждане на техните дела.

Разпределението на бюджета в рамките на съдебната власт може да представлява също толкова голям проблем, колкото и абсолютният му размер. Независимостта на съдиите от по-нисшите съдилища от техните началници е застрашена, когато разпределението на ресурсите в рамките на съдебната власт е произволно, липсва прозрачност или се използва за наказване на по-нисшите съдилища, когато не следват указанията на своите началници. Председателите на съдилищата често са тези, които разпределят привилегиите, предоставени от местните власти или предприятия, като по този начин увеличават зависимостта на съдиите от председателите на техните съдилища.

Ако приемем, че адекватният бюджет е съществена съставка на съдебната независимост, тогава какво е адекватно? Трябва отново да се отбележи, че няма лесен начин за определяне на този критерий. Адекватното е различно в отделните държави и се основава, наред с други неща, на ресурсите, с които разполага правителството, етапа на развитие на правната система, броя на населението, броя на съдиите на глава от населението и на организационните единици, включени в бюджета на съдебната власт (т.е. съдии, съдебен съвет, прокурори, полиция, обществени защитници, военни съдилища, трудови съдилища и избирателни съдилища), както и степента, в която

съдилищата се използват или вероятно биха се използвали, ако се възприемат като справедливи и ефективни.

Поради всички тези променливи сравненията между държавите са практически невъзможни. Въпреки това някои примери могат да дадат приблизителна представа за настоящата реалност. Във Филипините за съдебната система се отделя малко над 1 % от бюджета. В Пакистан този показател е 0,2 % от националния бюджет и 0,8 % от бюджетите на провинциите. През 2000 г. Румъния е отделила за съдебната власт 1,73 % от общия си бюджет. В Коста Рика конституцията изисква от правителството да отделя 6 % от общия си бюджет за съдебната власт; бюджетът на съдебната власт обаче включва съдебната полиция, прокуратурата и други служби. Когато тези елементи се премахнат, цифрата за съдиите и съдилищата е приблизително 1,5 %. В по-голямата част от англоезична Африка правителствата отделят по-малко от 1 % от бюджетите си за съдилищата.

Съдебните органи в няколко държави, както например в Коста Рика, получават конституционно определени проценти от националния бюджет. Този модел има някои положителни черти: той се опитва да защити бюджета на съдебната власт от политическа намеса; има образователна стойност, тъй като показва какво представлява адекватната подкрепа за съдебната власт; и може да осигури определено равнище на предвидимост. Практиката обаче поражда и няколко опасения. На първо място, няколко държави, които имат такива законодателно определени проценти, просто не ги спазват, понякога чрез манипулации. Ако процентът не е напълно оправдан от реалния бюджет на страната и няма пълната подкрепа на законодателите, отговарящи за бюджета, той може да бъде само символичен. Второ, веднъж определен, минимумът бързо се превръща в максимум; често е трудно да се увеличи сумата, когато това е основателно. Трето, фиксираните проценти всъщност могат да подкопаят прозрачността, ефикасността и консултативния процес при по-нисшите съдилища, тъй като вече не е необходимо съдебната власт да обосновава пред законодателя какво прави или как изразходва средствата си.

Ако бюджетът на съдебната власт не е достатъчен, за да посрещне нейните нужди, генерираните от съдебната власт средства могат да представляват алтернатива за увеличаване на тези ресурси. Съединените щати са пример за тази практика. В миналото съдебните съдилища в Съединените щати са били недостатъчно финансирани от щатските и местните власти. Изправени пред обществената съпротива срещу увеличаването на пряката подкрепа за съдебната власт, съдилищата, с одобрението на законодателя, вместо това въвеждат потребителски такси. Потенциалните мерки за генериране на допълнителни средства в рамките на съдебната власт включват повишаване на таксите за подаване на искове, разрешаване на приходите от съдебни депозити да се натрупват в съдебната власт, разрешаване на присъдените съдебни разноски да постъпват в съдебната власт и разрешаване на санкциите и глобите, наложени от съда, да постъпват в неговия бюджет. Всички тези практики обаче са противоречиви, а последните могат да повдигнат въпроси за конфликт на интереси.

Много често се чуват оплаквания, че бюджетът на дадена съдебна власт е недостатъчен, и в много случаи това е вярно. Въпреки това твърденията за необходимостта от увеличаване на ресурсите не трябва да се приемат за чиста монета. Увеличаването на бюджетите не винаги води до подобряване на работата или до по-голяма независимост. Това може да се дължи на различни причини. Важно е дарителите и техните местни

партньори да анализират внимателно бюджета на даден съд и начина, по който той се използва, както и цялостната дейност на съда, преди да се обявят в подкрепа на увеличаването на ресурсите. Често такъв анализ може да се извърши от местни експерти по публични финанси.

Лошото разпределение на ресурсите в рамките на съдебната система, а не или в допълнение към общата липса на ресурси представлява често срещан проблем. Върховните съдилища често разполагат с богата материална база, високи заплати, голям брой служители и значителни бюджети за пътувания, докато по-ниските съдилища страдат от липса на хартия и моливи. При тези обстоятелства може да се окаже неподходящо да се подкрепи увеличаването на бюджетите, докато разпределението не бъде оправдано.

Често институцията и нейните ресурси не се управляват добре. Помощта за развиване на управленския капацитет на съдебната власт може да се окаже много полезна. Оказването на съдействие на съдебната власт да се научи как да планира дейността си за разумен период от време, да определя финансовите си нужди и да разработва отговорни бюджети е важен елемент. Способността на съдебната власт да представя финансовите си нужди по професионален и изчерпателен начин увеличава вероятността тя да придобие необходимите ресурси. Концепцията за професионален администратор, който да поеме някои управленски функции, изпълнявани преди това от съдиите, навлиза все по-широко в много държави.

ПРИНЦИПИ НА БРИТАНСКАТА ОБЩНОСТ (ЛАТИМЪР ХАУС) ОТНОСНО ТРИТЕ ДЪРЖАВНИ ВЛАСТИ с Приложение (Върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Британска общност на нациите, 2003 г.

IV) Независимост на съдебната власт

(в) Следва да се осигурят адекватни ресурси, за да може съдебната система да функционира ефективно, без да се налагат неоправдани ограничения, които могат да попречат на търсената независимост.

НАЙ-ДОБРИ СВЕТОВНИ ПРАКТИКИ: СТАНДАРТИ ЗА ПОЧТЕНОСТ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И ПРИНЦИПИ НА КОНСЕНСУС , Международна фондация за избирателни системи, 2004 г.

ii. Разумен срок

При оценяване на разумността на продължителността на производството съдилищата по правата на човека разчитат на внимателно разработен тест за баланс, който взема предвид обстоятелствата по делото, като разглежда три основни елемента: (i) сложността на делата; (ii) поведението на ищеца; и (iii) поведението на компетентните органи. Макар че Европейският съд пръв установява критериите за оценка на разумността на продължителността на производството, и Интер-Американският съд, и Африканската комисия следват подобни критерии.

Изискването за „разумен срок“ се прилага за всички производства, независимо от техния характер. Освен това съдилищата по правата на човека са постановили, че оценката на разумността на продължителността на производството трябва да се извършва, като се

разглежда производството като цяло. По делото *Neumeister v. Austria* Европейският съд постанови, че по наказателни дела началната дата на производството за целите на оценката на разумността на неговата продължителност може да започне да тече преди сезирането на съда.³² По подобен начин по делото *Golder v. United Kingdom* Европейският съд потвърди този анализ по граждански дела.³³ Що се отнася до края на производството, Европейският съд многократно е постановявал, че фазата на изпълнение е неразделна част от производството за целите на оценката на разумността на неговата продължителност. По принцип Европейският съд приема, че производствата по принудително изпълнение не се отличават с особена сложност, която би могла да оправдае разглежданите в конкретните случаи забавяния.

Като цяло, колкото по-сериозно е производството, толкова по-голямо старание се изисква при спазването на изискването за „разумен срок“. В това отношение Съдът на Европейския съюз е постановил, че макар само забавяния, дължащи се на държавата, да могат да оправдаят неспазването на изискването за „разумен срок“, поведението на съответните органи, и особено забавянията и инертността на съда, може да допринесе най-вече за прекомерната продължителност на производството. Обратно, той е постановил, че инерцията на ищеца, в държави, в които импулсът на изпълнителния процес се дава от ищеца, може да освободи държавата от част, ако не и от цялата ѝ отговорност.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО“, Съвет на Европа, 2005 г.

А. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА С ОГЛЕД НА РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО

20. Според КСЕС за разработването на горните програми на съдиите трябва да бъде дадена възможността да преминат през специално обучение за връзки с обществеността. Освен това съдилищата трябва да имат възможността да наемат служители, които отговарят конкретно за връзките с образователни институции (както бе посочено по-горе, тази задача може да бъде възложена и на службите за връзки с обществеността).

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

А. Връзки на съдилищата с обществеността с оглед на ролята на съдилищата в демократичното общество

А.5. На съдиите трябва да бъде дадена възможността да преминат през специално обучение за връзки с обществеността, а освен това съдилищата трябва да имат възможността да наемат служители, които отговарят конкретно за връзките с образователни институции (вж. точка 20 по-горе).

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ИКОНИМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2005 г.

Заклучения

Чл. 1 Независимата съдебна система се нуждае от сигурна икономическа основа. Държавата трябва да осигури достатъчно средства на съдебната власт, за да може тя да избегне всеки натиск; било то от страна на законодателната или от страна на изпълнителната власт. Дори ако държавите страдат от липса на финансови средства, съдебната власт и съдилищата, които са основна част от държавата, трябва да получат своята част от наличните финансови средства, доколкото това е възможно.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪДЕБНИЯТ СЪВЕТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

ВРЪЗКА КЪМ ДОКУМЕНТА

V. Д. Бюджет на съдебната власт

73. Въпреки че финансирането на съдилищата е част от държавния бюджет, този бюджет не трябва да бъде зависим от политическите колебания. Решенията за разпределение на средствата за съдилищата трябва да бъдат вземани при най-строгото съблюдаване на съдебната независимост. Дейностите за одобряване на бюджета на съдебната власт от парламента трябва да включват процедура, която взема под внимание мнението на съдебната власт. Ако Съдебният съвет не се занимава с администрирането и управлението на съдилищата, той трябва да бъде най-малкото в състояние да дава мнения относно разпределението на минималния бюджет, необходим за функционирането на съдебната система и да пояснява нейните нужди, за да обоснове необходимостта от (размера на) тези средства.

74. КСЕС счита, че съдилищата могат да бъдат напълно независими само ако имат отделен бюджет и тяхното администриране се извършва от орган, който е независим от изпълнителната и законодателната власт, независимо дали това ще бъде Съдебният съвет или някоя независима агенция.

75. Въпреки че някои държави застъпват тезата, че министърът на правосъдието има най-добра позиция, за да преговаря по бюджета с други органи, по-конкретно министерството на финансите, КСЕС счита, че въпросът за система, при която Съдебният съвет има разширени финансови правомощия трябва да бъде сериозно обсъден в онези страни, в които в момента неговите правомощия не са така големи. Трябва да се подчертае, че разширените финансови правомощия за Съдебния съвет включват и отчетност от страна на Съвета не само пред изпълнителната и законодателна власт, но също и пред съдилищата и обществото.

VI. СЪДЕБНИЯТ СЪВЕТ В ПОДКРЕПА НА ОТЧЕТНОСТТА И ПРОЗРАЧНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

94. Когато Съдебният съвет има правомощия за бюджета, логично е той да се отчита за използването на въпросните средства пред парламента, който е одобрил бюджета. Сметната палата, която отговаря за надзора върху използването на публичните средства, в случай че има такава, трябва да упражнява контрол върху частта от бюджета, отпуснат за съдебната система.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

Г. Относно правомощията на Съдебния съвет:

Съдебният съвет може да има разширени финансови правомощия да преговаря и управлява бюджета на съдебната власт, както и правомощия по отношение на администрирането и управлението на различните съдилища за по-добро качество на правосъдието;

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

9. ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ И ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛЕН ПЛАН

Определените за съдиите възнаграждения, както и пенсионните им планове, трябва да им позволяват да изпълняват задълженията си изключително и без никакви условия, без прилагане на ощетяващи или облагодетелстващи мерки по отношение на намесата в тяхната независимост и безпристрастност. В резултат на това трябва да се определи следното:

- 1) Съдиите трябва да получават възнаграждение, което е достатъчно, за да гарантира тяхната икономическа независимост, съобразена с изискванията, наложени от достойнството на тяхната работа. Възнаграждението трябва да бъде достатъчно, за да покрие всички техни нужди, както и нуждите на тяхната пряка семейна група, така че да не е необходимо да се прибегва до допълнителни доходи.
- 2) Възнаграждението не може да зависи от оценките или преценките за дейността на съдиите и не може да бъде намалявано по никаква причина, докато те продължават да работят.
- 3) Съдиите имат право да се пенсионират, като получават възнаграждение, което съответства на равнището им на отговорност, като се поддържа разумно съотношение с възнаграждението, съответстващо на длъжността им преди пенсионирането.
- 4) След пенсиониране на съдиите не може да бъде забранено да упражняват друга юридическа дейност поради факта, че преди това са заемали юридическа длъжност.
- 5) Всякакви промени по отношение на възрастта или други съществени условия в плана за пенсиониране, ако те ограничават или разширяват достъпа до пенсиониране, не могат да имат обратно действие, освен ако засегнатото лице не се съгласи доброволно.

14. МАТЕРИАЛНИ РЕСУРСИ

Задължение на другите държавни публични органи е да осигурят на съдебната власт необходимите ресурси за нейното независимо, ефикасно и бързо функциониране.

СТАНОВИЩЕ № 12 (2009) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) И МНЕНИЕ № 4 (2009) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРОКУРОРИ (КСП) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИСИЯТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ СЪВЕТА НА ЕВРОПА ЗА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ

**СЪДИИТЕ И ПРОКУРОРИТЕ В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО,
ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БОРДО, КСЕС, КСЕП, 2009 г.**

4. Правосъдието трябва да има на свое разположение адекватни организационни, финансови, материални и човешки ресурси.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Независимост на съдебната система

4. Независимостта на съдебната система е гарантирана по отношение на правораздавателната дейност, и в частност по отношение на набирането на кадри, номинирането за постове до възрастта за пенсиониране, повишенията, случаите на несменяемост, обучението, съдийския имунитет, дисциплината, възнагражденията и финансирането на съдебната система.

**ТИПОВ КОДЕКС ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ на АВА(ИЗДАНИЕ ОТ 2011 г.),
приет от Камарата на делегатите на Сдружението на американските
адвокатски колегии (АВА) на 7 август 1990 г. и изменен на 6 август 1997
г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август
2010 г.**

КАНОН 3

Правило 3.14: Възстановяване на разходи и освобождаване от такси или налози

(1) Освен ако не е забранено от правила 3.1 и 3.13(А) или от друг закон, съдията може да приеме възстановяване на необходими и разумни разходи за пътуване, храна, настаняване или други съпътстващи разходи, както и освобождаване или частично освобождаване от такси или разноски за регистрация, обучение и други подобни, от източници, различни от работодателската структура на съдията, ако разходите или разноските са свързани с участието на съдията в извънсъдебни дейности, разрешени от настоящия кодекс.

(2) Възстановяването на разходи за необходими пътувания, храна, настаняване или други непредвидени разходи се ограничава до действителните разходи, които съдията е направил разумно, и, когато е уместно, съпругът/ата, семейният партньор или гостът* на съдията.

(3) Съдия, който приема възстановяване на разходи или освобождаване или частично освобождаване от такси или налози от името на съдията или на неговия съпруг/а, семеен партньор или гост, докладва публично за това приемане съгласно изискванията на правило 3.15.

Правило 3.15: Изисквания за докладване

(А) Съдията докладва публично за размера или стойността на:

(1) компенсация, получена за извънсъдебни дейности, както е разрешено от правило 3.12;

(2) подаръци и други ценни вещи, разрешени от правило 3.13(B), освен ако стойността на тези вещи, самостоятелно или в съвкупност с други вещи, получени от същия източник през същата календарна година, не надвишава \$[посочете сума]; и

(3) възстановяване на разходи и освобождаване от такси или налози, разрешени от правило 3.14(A), освен ако сумата на възстановяването или освобождаването, самостоятелно или в съвкупност с други възстановявания или освобождавания, получени от същия източник през същата календарна година, не надвишава \$[посочете сума].

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава V – Независимост, ефективност и ресурси

33. Всяка държава следва да вложи достатъчни ресурси, удобства и оборудване във съдилищата, за да им позволи да функционират в съответствие със стандартите, изложени в член 6 на Конвенцията, и да предостави възможност на съдиите да функционират ефективно.

РЕСУРСНО РЪКОВОДСТВО ЗА УКРЕПВАНЕ НА ИНТЕГРИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И КАПАЦИТЕТ, СНПООН, 2011 г.

III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕЛА И СЪДИЛИЩА

8. Заключение и препоръки

- Съдилищата трябва активно да наблюдават и контролират хода на делата от образуването им през съдебния процес или друго първоначално разпореждане до приключването на цялата работа на съда след разпореждането.
- Ефективното използване на техниките и практиките за управление на делата подобрява ефикасността при използването на ресурсите на съдебните системи, като по този начин намалява разходите за функционирането на правосъдието.
- Съдиите и съдебните служители следва да играят активна роля в управлението на потока от съдебни производства.
- Успешното възприемане на техниките за управление на делата изисква трудни промени, свързани с професионалната идентичност на съдиите и адвокатите, и следователно формулирани стратегии за управление на промените.
- Контролът на съда върху делата предполага прилагането на два основни принципа: ранна намеса на съда и непрекъснат контрол на съда върху хода на делото.
- ИКТ могат да подпомогнат техниките на системите за управление на делата, но управлението на делата може да се извършва и с по-традиционни инструменти.
- Съдилищата следва да обмислят възможността да приемат диференцирани системи за управление на делата, така че да има няколко процесуални направления въз основа на критерии като:

- (1) размер на необходимото внимание от страна на съдиите и адвокатите,
  - (2) стойност на делото,
  - (3) характеристики на процедурата, и
  - (4) засегнати правни въпроси.
- При възприемането на подход за управление на делата съдиите трябва да бъдат подготвени да председателстват и да предприемат подходящи действия, за да гарантират, че:
    - (1) всички страни са подготвени да продължат производството,
    - (2) съдебният процес ще започне, както е предвидено,
    - (3) всички страни имат справедлива възможност да представят доказателства, и
    - (4) съдебното производство протича до край без ненужни прекъсвания.
  - Определянето на сроковете на производствата е необходимо условие, за да се започне измерване и сравняване на забавянията при разглеждане на делата.
  - Системите за управление на делата трябва да бъдат подкрепени от добре разработени програми за обучение.
  - Практиката на сътрудничество между различните агенции и заинтересовани страни е полезна за проектирането и прилагането на управлението на делата, защото:
    - (1) Спомага за изграждането на ангажираност сред всички ключови участници,
    - (2) Създава подходяща среда за разработване на иновативни политики, и
    - (3) Подчертава, че отговорността за навременното разглеждане на делата не е само в дейността на съда, но включва и други участници.
  - Технологиите предлагат възможности за преустройство на функционирането на правосъдието, които не могат да бъдат обхванати без комплексни промени на процесуално, организационно и културно равнище.
  - Въвеждането на ИКТ в съдилищата крие рискове от големи инвестиции със слаб ефект.
  - На съдебните служители, които обмислят програми в областта на ИКТ, се препоръчва да се ангажират с внимателен анализ на приложимостта и разходите и ползите с помощта на експерти.
  - Информационните системи на съдилищата трябва да предоставят бързо и по икономически изгоден начин голям обем информация на широк кръг потребители.
  - Информацията и съдебните архиви трябва да бъдат актуални, точни, бързи и лесно достъпни.
  - Развитието на ИКТ изисква:
    - (1) стабилна структура за управление на ИКТ,
    - (2) стабилна технологична инфраструктура,

- (3) целенасочени правни и процедурни промени,
- (4) траен ангажимент и дългосрочни инвестиции,
- (5) силно ръководство на съдебната власт,
- (6) поддръжка, актуализации и циклична подмяна на хардуера и софтуера,
- (7) първоначално и текущо обучение

VI. ОЦЕНКА И АНАЛИЗ НА СЪДИЛИЩАТА И РАБОТАТА НА СЪДИЛИЩАТА.

9. Заключение и препоръки

Както бе посочено по-горе, традиционният начин за оценка на работата на съдилищата се основава основно на контрола за законосъобразност при разглеждането на отделни дела. В тази рамка един съд работи добре, ако спазва предписаните правила. Новите управленски подходи за оценка на изпълнението въведоха коренно различен механизъм за оценка на изпълнението. Тези подходи, както видяхме, се основават главно на статистически, икономически или финансови методи, а оценката се схваща като измерване на разликата между измерените резултати и целите. Както ясно показват разгледаните от нас случаи, последствията са от значение на организационно равнище (бюджет, разпределение на човешките ресурси и т.н.) или на равнище политика (изпълнение на нови проекти и т.н.). Процесът на анализ се основава на обобщени данни, често с количествен характер и следователно основани на статистически и математически разработки.

Като се има предвид дистанцията между управленските и традиционните подходи към оценяването, не бива да е изненадващо, че съдиите и служителите могат да се затруднят при разбирането и приемането за валидни на тези нови подходи и информацията, която те предоставят. В резултат на това оценката на работата на съдилищата е трудно предизвикателство. Понякога прилагането на оценка на работата на съдилищата може да породии проблеми, свързани с възприеманото намаляване на независимостта на съда, или да породии съмнения относно способността на системата да измерва реалната сложност на работата на съда. Както показват емпиричните изследвания¹¹⁴, тези и други проблеми трябва да се оценяват за всеки отделен случай и не могат да доведат до намирането на ясни и валидни препоръки.

В тази рамка и въз основа на положителния опит, документиран в настоящата глава, изглежда препоръчително данните, получени от системите за управление, да се разглеждат по-скоро като „основа за обсъждане в рамките на процеса на сътрудничество“, отколкото като „окончателно решение“. Този подход е разумен, като се имат предвид и трудностите при правилното тълкуване на значението на конкретни данни или на цялата информация, събрана от тези системи. След като се признаят легитимността и полезността на управленските методи за оценка на работата на съда, е целесъобразно да се открие форум за обсъждане на резултатите от оценката на работата. Това, което наистина е ясно, е необходимостта от оценка и подобряване на работата на съдилищата от различни гледни точки, както и че тези оценки ще бъдат от полза за легитимността на съдилищата. Този подход предлага и възможности за избягване на риска дадена ценност (било то от управленско или правно естество) да вземе превес в ущърб на другите ценности, които трябва да бъдат защитени в съдебния процес. Освен това трябва да се подчертае, че макар да може да се научи много от други юрисдикции, важно е всяка юрисдикция да определи свои собствени цели и

подходящи механизми за оценка на изпълнението, както и да приеме процеси на участие. Те включват следното:

- Оценките на изпълнението трябва да служат за изпълнение на мисията на съдебната система.
- Оценките на изпълнението трябва да бъдат разработени така, че да подкрепят, а не да възпрепятстват ключови ценности на съдебната система като независимост и безпристрастност на съдебната система.
- Трябва да се определят институционални и организационни цели и действителното изпълнение да се измерва спрямо тези цели.
- Установяване на възможно най-прости показатели за изпълнение, а сложността на системата за оценка на изпълнението да е свързана с капацитета (ноу-хау и финансова наличност) на съдилищата.
- Системите за оценка на изпълнението следва да се разработват чрез поетапна стратегия.
- Целите трябва да бъдат SMART (и не само):
  - (1) конкретни (specific)
  - (2) смислени (meaningful)
  - (3) амбициозни (ambitious)
  - (4) реалистични (realistic)
  - (5) обвързани със срок (time bound)
  - (6) определени чрез процес на участие
  - (7) независими от лични преценки
  - (8) приети от служителите
  - (9) подкрепени от силен ангажимент от страна на ръководството
- Показателите следва да бъдат:
  - (1) изпълними
  - (2) устойчиви в средносрочен и дългосрочен план
  - (3) валидни и надеждни (напр. съответстват на показателите, които представят)
  - (4) балансирани и изчерпателни
- Поддържане на изчерпателността и точността на показателите в равновесие с тяхната сложност и разходи, така че да се осигури дългосрочна устойчивост на оценката на изпълнението.
- Показателите трябва да бъдат разработени, като се вземат предвид наличните данни, данните, които могат да бъдат събрани, и разходите за събиране на данни.
- Данните трябва да бъдат:
  - (1) конкретни

- (2) достъпни за събиране на разумна цена
- (3) сравними между съдилища от същия вид
- (4) сравними във времето за всеки съд
- (5) както количествени, така и качествени

- Качеството на данните винаги трябва да се проверява и да се одобряват речници на данните, за да се подобри съгласуваността на данните.
- Стремех към развиване на партньорства с изследователски институции и консултанти, за да се подобри наличното ноу-хау, необходимо за оценка на работата.
- ИКТ и автоматизираното управление на делата могат да увеличат наличността и събирането на данни, но това не е предпоставка за създаване на система за оценка на изпълнението.
- Използване на вече събраните от съдилищата данни.
- Гласът на гражданите и ползвателите на съдилищата следва да бъде включен в списъка с цел подобряване на качеството на услугите, предоставяни от съда.
- Проучванията на ползвателите на съдилищата следва да се провеждат с подкрепата на специализираните компетенции. Ако това не е възможно, мненията могат да се събират с помощта на обикновени анкетни карти, попълвани самостоятелно от ползвателите на съдилища.
- Оценката на изпълнението не е самоцел и трябва да има последици на индивидуално, организационно или политическо равнище, като например:
  - (1) публично отчитане
  - (2) подобрена отчетност
  - (3) подобрена ориентация на потребителите
  - (4) идентифициране и насърчаване на добри практики
  - (5) организационно обучение
  - (6) определяне на нуждите от обучение
  - (7) награждаване на организационните резултати
  - (8) награждаване на индивидуалното представяне
  - (9) разпределяне на ресурсите
  - (10) стратегическо планиране
  - (11) конкуренция по отношение на ресурсите
- Съдебните инспекторати и други надзорни органи, като например Сметната палата и съдебните служби, следва да участват редовно в различни области на оценката на изпълнението.
- Надзорните органи следва да бъдат оправомощени да дават съвети на съдилищата за това как да подобрят своите резултати.
- Оценката на ефективността на правосъдието е предпоставка за всяка инициатива за съдебна реформа.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

В Аспекти на специализацията, 4. Човешки, материални и финансови ресурси

51. Когато такива допълнителни разходни елементи могат да бъдат идентифицирани в дадена сфера на специализация, има оправдание за таксуване на определена група от тължители с по-високи такси, за да се покрият всичките или част от тези допълнителни разходи. Това може да се прилага например при дела за търговски или промишлени строежи, или при дела за патент или конкуренция, но не например за специализации по дела за попечителство на дете, дела за издръжка на дете или други видове семейни дела. По-високите разходи за специализирани дела не трябва да превишават допълнителната работа, извършена от съда, и трябва да бъдат пропорционални на работата, създадена на съдилищата, и на ползите от специализацията както за страните по делата, така и за съдилищата. Въвеждането на специализирани съдилища просто с цел получаване на по-големи приходи също не изглежда разумно или оправдано.

ЕВРОПА НА ПРАВОСЪДИЕТО, КОЕТО НАСЪРЧАВА ДЕМОКРАЦИЯТА И СВОБОДАТА КАТО ОТГОВОР НА КРИЗАТА, MEDEL, 2013 г.

Правото на всички граждани на ефективна съдебна защита не може да бъде гарантирано в условията на намаляване на средствата, предназначени за правосъдие

Всяка страна трябва да отпусне адекватни ресурси, оборудване и съоръжения, за да могат всички съдилища да функционират при спазване на изискванията, посочени в член 6 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, и да даде възможност за ефективна работа на съдиите.

Съдиите следва да могат да се снабдяват с информацията, която им е необходима за вземане на компетентни процесуални решения, когато тези решения могат да засегнат разходите. Правомощията на съдията да се произнася по дадено дело не следва да бъдат строго ограничени до задължението за ефективно използване на ресурсите.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКАТА ПРОГРАМА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ ЗА СПРАВЯНЕ СЪС СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ, КАКТО И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, приета от 13-ия конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и наказателно правосъдие, Доха, 12—19 април 2015 г.

9. Имаме за цел да гарантираме, че ползите от икономическия, социалния и технологичния напредък ще се превърнат в положителна сила за увеличаване на усилията ни за предотвратяване и противодействие на нови и възникващи форми на престъпност (...). Ето защо се стремим:

(е) да гарантираме, че нашите (...) институции в областта на наказателното правосъдие разполагат с експертни познания и технически капацитет, за да се справят адекватно с тези нови и възникващи форми на престъпност, в тясно сътрудничество и координация помежду си, и да предоставим на тези институции необходимата финансова и структурна подкрепа;

11. Като продължаваме усилията си за постигане на целите, изложени в настоящата декларация (...), за утвърждаване на върховенството на закона и за гарантиране, че нашите (...) системи за наказателно правосъдие са ефективни, справедливи, хуманни и отговорни, ние потвърждаваме значението на адекватни, дългосрочни, устойчиви и ефективни политики и програми за техническа помощ и изграждане на капацитет.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИОНИ ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на Председателите на върховните съдилища от Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015 г.

Връзка със законодателната и изпълнителната власт

33. Законодателните и изпълнителните правомощия, които могат да засегнат съдиите в тяхната длъжност, тяхното възнаграждение или условия, или техните ресурси, не трябва да се използват, за да заплашват или да оказват натиск върху определен съдия, определени съдии или съдебната власт като цяло.

Ресурси

36. Законодателната и изпълнителната власт трябва да зачитат авторитета на съдебната власт и, ако коментират решенията на съдиите, трябва да избягват критики, които биха накърнили независимостта или общественото доверие в съдебната власт. Законодателната и изпълнителната власт са длъжни да зачитат решенията на съдиите и следва да избягват действия, които могат да поставят под съмнение готовността им да се съобразяват с решенията на съдиите, освен да заявяват намерението си да обжалват.

37. Съдиите и органите на съдебната власт следва да имат право да участват активно в изготвянето на законодателство, касаещо техния статут и, по-общо, функционирането на съдебната система. Всички проекти на закони, отнасящи се до статута на съдиите, правораздаването и други проекти на закони, които могат да окажат въздействие върху съдебната власт, независимостта на съдебната власт или гаранциите за достъпа на гражданите до правосъдие, следва да се разглеждат от законодателната власт само след получаване на становището на компетентния орган на съдебната власт.

38. От съществено значение е на съдиите да бъдат осигурени необходимите ресурси, за да могат да изпълняват своите функции. Държавата е длъжна да осигури такива ресурси на съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ № 18 (2015) ПОЛОЖЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ОТНОШЕНИЕТО ѝ С ДРУГИТЕ ДЪРЖАВНИ ВЛАСТИ В МОДЕРНАТА ДЕМОКРАЦИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС)

VIII: Обобщение на основните аспекти

11. Другите държавни власти следва да признаят легитимната конституционна функция, която съдебната власт изпълнява и да ѝ гарантират, че разполага с достатъчно ресурси, за да изпълнява тези функции. Анализите и критиките, отправяни от една от държавните власти към всяка от другите, трябва да се извършват в атмосфера на взаимно уважение. (вж. параграф 42).

СБОРНИК С НАСОКИ НА СЕРЕЈ, Европейска комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ), 2015 г.

Ресурси

1. Съдебната система трябва да разполага с достатъчно ресурси, за да може своевременно да се справя с обичайното си работно натоварване. Ресурсите трябва да се разпределят според нуждите и да се използват ефективно.
2. Трябва да са налице ресурси, които да могат да бъдат използвани в случай на неочаквани промени в работното натоварване или при невъзможност на системата да обработва делата своевременно.
3. Решенията относно използването на ресурсите за функционирането на съдебната система следва да се вземат по начин, който стимулира ефективното управление на времето. Ако е необходимо, следва да е възможно преразпределяне на ресурсите по бърз и ефективен начин, за да се избегнат забавяния и натрупвания на дела.

Организация

1. Съдебните органи следва да бъдат организирани по начин, който насърчава ефективното управление на времето.
2. В рамките на организацията трябва ясно да се определи отговорността за управлението на времето или за съдебните процеси. Следва да има звено, което постоянно да анализира продължителността на производствата с оглед установяване на тенденции, предвиждане на промени и предотвратяване на проблеми, свързани с продължителността на производствата.
3. Всички организационни промени, които засягат съдебната система, следва да бъдат проучвани по отношение на възможното им въздействие върху управлението на времето за съдебните производства.

V. 2. БЮДЖЕТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ ЗАСЕДАНИЕ ВЪВ ВИЕНА, ЗАКЛЮЧЕНИЕ, АДМИНИСТРАЦИЯ НА СЪДИЛИЩАТА В КОНТЕКСТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИЯТА, 11—13 ноември 1981 г.

2. изготвянето на бюджета, предназначен за обезпечаване на функционирането на съдилищата, следва да бъде предшествано от консултации със съответните съдебни органи по такъв начин, че законодателят, който отпуска средствата, да бъде в състояние да познава нуждите на правилното функциониране на съдилищата;

3. изразходването на средствата, отпуснати за функционирането на съдилищата, следва да бъде под контрола на съдебната власт в съответствие с предварително установени критерии

ПРОЕКТОПРИНЦИПИТЕ ОТ СИРАКУЗА ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Финансови разпоредби

Чл. 24. За да се гарантира независимостта на съдебната власт, тя следва да разполага със средствата и ресурсите, необходими за правилното изпълнение на нейните съдебни функции.

Чл. 25. Бюджетът на съдебната власт следва да се определя от компетентния орган в сътрудничество със съдебната власт. Отпуснатата сума следва да бъде достатъчна, за да може всеки съд да функционира без прекомерно натоварване. Съдебната власт следва да може да представи на компетентния орган своята оценка на бюджетните си нужди.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, УНИВЕРСАЛНА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, (JIWP), 1983 г.

Съдебна администрация

2.40 Основната отговорност за администрацията на съдилищата се носи от съдебната власт.

2.41 Приоритет от най-висок порядък е държавата да осигури адекватни ресурси, които да позволят надлежното правораздаване, включително материална база, подходяща за поддържане на независимостта на съдебната система, достойнство и ефективност, съдебен и административен персонал и оперативни бюджети.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Постоянен мандат

16. (а) Мандатът на съдиите, тяхната независимост, сигурност, адекватно възнаграждение и условия на работа се гарантират със закон и не могат да бъдат променени в техен ущърб.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети на Седмия конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и отношението към правонарушителите , 1985 г.

Условия за служба и мандат

11. Мандатът на съдиите, тяхната независимост, сигурност, адекватно възнаграждение, условия на служба, пенсии и възраст за пенсиониране се осигуряват по подходящ начин със закон.

ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНО ПРИЛАГАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Резолюция 1989/60, 15-то пленарно заседание, ECOSOC, 24 май 1989 г.

Процедура 5, ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

При прилагането на принципи 8 и 12 от Основните принципи държавите обръщат особено внимание на необходимостта от адекватни ресурси за функционирането на съдебната система, включително назначаването на достатъчен брой съдии в зависимост от натовареността на делата, осигуряване на съдилищата с необходимия помощен персонал и оборудване и предлагане на съдиите на подходяща лична сигурност, възнаграждение и заплати.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, УЧАСТИЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЪДЕБНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1994 г.

Закljučения

1. Проблемът с изготвянето на бюджетите и разпределянето на средствата може да окаже много сериозно влияние върху независимостта на съдиите.
2. Независимостта на съдията следва да бъде реална благодарение на мерките, които се предприемат, за да се позволи пълноценното упражняване на функциите му, но и за да се запази впечатлението за независимост в очите на обществото. Това впечатление, което трябва да бъде и реалност, е от съществено значение за доверието на обществото в съдебната власт.
37. Бюджетът на съдилищата се изготвя от съдилищата или от компетентен орган в сътрудничество със съдилищата, като се отчитат нуждите и потребностите на съдебната власт и нейната администрация. Отпуснатата сума следва да бъде достатъчна, за да може всеки съд да функционира без прекомерно натоварване.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, РАЗЛИЧНИ СПЕЦИАЛНИ МЕРКИ, ПРИЛОЖЕНИ В РАЗЛИЧНИ ДЪРЖАВИ ЗА СПРАВЯНЕ С НАРАСТВАЩИЯ БРОЙ ДЕЛА, ПОСТЪПВАЩИ В СЪДИЛИЩАТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1997 г.

Заклучения

Като се има предвид, че безспорно всички членове на съдебната власт трябва да полагат максимални усилия, за да изпълняват работата си в рамките на своите възможности, необходимо и съществено е също така *другите сфери на управлението* да предоставят на съдебната власт необходимите ресурси, за да може тя да изпълнява работата си правилно.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Съдебна администрация

37 Бюджетът на съдилищата се изготвя от съдилищата или от компетентен орган в сътрудничество със съдилищата, като се отчетат нуждите и потребностите на съдебната власт и нейната администрацията. Отпуснатата сума следва да бъде достатъчна, за да може всеки съд да функционира без прекомерно натоварване.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1.6. Държавата е длъжна да осигури на съдията необходимите средства за успешното изпълнение на неговата мисия, и в частност, за гледането на делата в разумен срок.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БЕЙРУТ, ПРЕПОРЪКИ ОТ ПЪРВАТА АРАБСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ВЪПРОСИТЕ НА ПРАВОСЪДИЕТО, 1999 г.

2. Държавата гарантира независим бюджет за съдебната власт, включително за всички нейни клонове и институции. Този бюджет се включва като едно перо в държавния бюджет и се определя по препоръка на висшите съдебни съвети в рамките на съдебните органи.

СТАНОВИЩЕ № 2 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ФИНАНСИРАНЕТО И УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЧЛЕН 6

НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Съвет на Европа, 2001 г.

2. КСЕС признава, че финансирането на съдилищата е пряко свързано с въпроса за независимостта на съдиите с оглед на това, че определя условията, при които съдът изпълнява своите функции.

5. КСЕС е съгласен, че макар и финансирането на съда да е част от държавния бюджет, внесен в Парламента от Министерството на финансите, това финансиране не трябва да бъде предмет на политическа нестабилност. Въпреки, че равнището на финансиране, което една страна може да си позволи за съдилищата, представлява политическо решение, винаги трябва да се полага грижа, в една система, основана на принципите на разделението на властите, че нито изпълнителната, нито законодателната власт има възможност да упражнява какъвто и да е натиск върху съдебната власт при определянето на бюджета ѝ. Решенията за разпределение на средствата за съдилищата трябва да бъдат вземани при най-строго съблюдаване на съдебната независимост.

9. Потенциален проблем е, че съдебната власт, която не винаги бива разглеждана като специален клон на властта в държавата, има конкретни нужди, за да изпълнява задачите си и да запази независимостта си. За съжаление, икономическите аспекти може да надделяват при обсъждането на важни структурни промени в съдебната власт и ефикасността ѝ. Докато никоя страна не може да пренебрегва цялостните си финансови възможности, когато преценява какво равнище на услуги може да поддържа, съдебната власт и съдилищата като основна ръка на държавата има силна претенция за средства.

10. Въпреки че КСЕС не може да пренебрегва икономическите несъответствия между страните, развиването на подходящи средства за съдилищата изисква по-голямо участие на самите съдилища при изготвянето на бюджета. КСЕС постигна съгласие, че е важно уредбата на приемането на бюджета на съдебната власт от Парламента да включва процедура, отчитаща мнението на съдебната система.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ, СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ Заседание в Мадрид, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, НАЗНАЧАВАНЕ И РОЛЯ НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА, 23—27 септември 2001 г.

Бюджетните въпроси и разпределението на ресурсите за функционирането на съдебната система следва да бъдат достатъчни, за да се даде възможност на съдебната власт да упражнява пълноценно своите функции, но по-специално не следва да бъдат средство за оказване на натиск върху съдиите, който би могъл да засегне тяхната независимост. Председателите на съдилищата следва да бъдат консултирани поне по отношение на бюджетните и други ресурси, необходими на съдилищата за изпълнение на техните съдебни функции.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

v) Държавите предоставят на съдебните органи подходящи ресурси за изпълнение на техните функции. Съдебните органи се консултират по отношение на изготвянето на бюджета и неговото изпълнение.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, РОЛЯТА И ФУНКЦИИТЕ НА ВИСШИЯ СЪВЕТ ПО ПРАВОСЪДИЕ ИЛИ НА АНАЛОГИЧНИ ОРГАНИ В ОРГАНИЗАЦИЯТА И УПРАВЛЕНИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА СЪДЕБНА СИСТЕМА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2003 г.

Независимостта на съдебната власт зависи и от адекватното разпределение на бюджетните средства за правораздаване и правилното използване на тези средства. Това може да се постигне най-добре от независим орган, който да отговаря за разпределянето на тези ресурси.

ПРИНЦИПИ ОТ БЪРГ ХАУС ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНАТА СЪДЕБНА СИСТЕМА, Изследователска група на Асоциацията по международно право относно практиката и процедурите на международните съдилища и трибунали, съвместно с Проекта за международни съдилища и трибунали, 2004 г.

1. Независимост и свобода от намеса

1.3 Съдът е свободен да определя условията за своята вътрешна администрация, включително политиката за набиране на персонал, информационните системи и разпределението на бюджетните разходи.

1.4 Съвещанията на съда остават поверителни.

6. Бюджет

Държавите — страни по Конвенцията, и международните организации осигуряват адекватни ресурси, включително помещения и нива на персонал, за да могат съдилищата и съдиите да изпълняват ефективно своите функции.

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ИКОНИМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2005 г.

Б. Заключение

4) Съдебната власт (висшият съдебен съвет, отделните съдилища) следва да участва в процеса на изготвяне на бюджета и в разпределянето на предоставените ресурси.

5) Въпреки това следва да се избягва практиката да се предвиждат бюджети за отделни съдии и/или съдийски колегии, тъй като тази практика може да представлява опасност за независимостта на съдебната власт. Това се дължи на факта, че съдията ще бъде принуден да има предвид последиците от своето решение за личния си бюджет (или за

бюджета на съдебния състав).

6) Разходите за съдебни дела (свидетели, експерти, преводач) не трябва да бъдат обект на строг бюджет, тъй като тези ресурси трябва да бъдат на разположение в достатъчна степен и без ограничения. (Заключения, членове 4, 5, 6)

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО“, Съвет на Европа, 2005 г.

А. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА С ОГЛЕД НА РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО

22. КСЕС вече препоръчва за дейността на съдилищата да бъде осигурено подходящо финансиране, което не зависи от политическите промени, а органите на съдебната система да участват във вземането на решенията, отнасящи се до определянето на бюджета от законодателната власт, например чрез координиращата роля на споменатия по-горе независим орган (вж. Становище № 2 (2001), точки 5, 10 и 11). КСЕС препоръчва да бъде осигуряван достатъчен бюджет за дейности, които разясняват и осигуряват прозрачност на дейността на съдебната система и принципите на правосъдие в обществото чрез самата съдебна система, в съответствие с принципите, посочени в неговото Становище № 2 (2001). Разходите за „програми за популяризиране“ трябва да бъдат покривани от специално перо в бюджета, така че да не се отразяват върху оперативния бюджет на съдилищата.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

А. Връзки на съдилищата с обществеността с оглед на ролята на съдилищата в демократичното общество

А.7. На съдилищата трябва да бъде осигурено достатъчно финансиране, което не се отразява на оперативния им бюджет, за дейности, които разясняват и осигуряват прозрачност на дейността на съдебната система и принципите на правосъдие в обществото, както и за разходи, свързани с „програмите за популяризиране“ (вж. точка 22 по-горе).

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

II. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

5. За по-добра защита на общите цели подписалите споразумението държави трябва да осигурят спазването на следните точки:

3) За да изпълняват конституционните си задължения, съдебните органи са тези, които определят съдебната политика, като разполагат с всички необходими ресурси, които

биха им позволили да действат независимо, бързо и ефикасно. За тази цел е необходимо да се признае правомощието на съдебната власт да изработва собствен бюджет и да участва във всички решения, свързани с материалните средства за тяхното осъществяване.

- 4) Управлението на бюджетните ресурси следва да се осъществява от всяка съдебна власт по автономен начин.
- 5) Що се отнася до посегателствата върху независимостта на съдебните органи или на съдиите, политическите власти следва да приемат, в рамките на съответните си правомощия и при упражняване на собствената си власт, всички онези решения и действия, необходими за гарантиране на тази независимост.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪДЕБНИЯТ СЪВЕТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

V. Д. Бюджет на съдебната власт

73. Въпреки че финансирането на съдилищата е част от държавния бюджет, този бюджет не трябва да бъде зависим от политическите колебания. Решенията за разпределение на средствата за съдилищата трябва да бъдат вземани при най-строго съблюдаване на съдебната независимост. Дейностите за одобряване на бюджета на съдебната власт от парламента трябва да включват процедура, която взема под внимание мнението на съдебната власт. Ако Съдебният съвет не се занимава с администрирането и управлението на съдилищата, той трябва да бъде най-малкото в състояние да дава мнения относно разпределението на минималния бюджет, необходим за функционирането на съдебната система и да пояснява нейните нужди, за да обоснове необходимостта от (размера на) тези средства.

74. КСЕС счита, че съдилищата могат да бъдат напълно независими само ако имат отделен бюджет и тяхното администриране се извършва от орган, който е независим от изпълнителната и законодателната власт, независимо дали това ще бъде Съдебният съвет или някоя независима агенция.

75. Въпреки че някои държави застъпват тезата, че министърът на правосъдието има най-добра позиция, за да преговаря по бюджета с други органи, по-конкретно министерството на финансите, КСЕС счита, че въпросът за система, при която Съдебният съвет има разширени финансови правомощия трябва да бъде сериозно обсъден в онези страни, в които в момента неговите правомощия не са така големи. Трябва да се подчертае, че разширените финансови правомощия за Съдебния съвет включват и отчетност от страна на Съвета не само пред изпълнителната и законодателна власт, но също и пред съдилищата и обществото.

VI. СЪДЕБНИЯТ СЪВЕТ В ПОДКРЕПА НА ОТЧЕТНОСТТА И ПРОЗРАЧНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

94. Когато Съдебният съвет има правомощия за бюджета, логично е той да се отчита за използването на въпросните средства пред парламента, който е одобрил бюджета. Сметната палата, която отговаря за надзора върху използването на публичните

средства, в случай че има такава, трябва да упражнява контрол върху частта от бюджета, отпуснат за съдебната система.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

Г. Относно правомощията на Съдебния съвет:

6) Съдебният съвет може да има разширени финансови правомощия да преговаря и управлява бюджета на съдебната власт, както и правомощия по отношение на администрирането и управлението на различните съдилища за по-добро качество на правосъдието;

САМОУПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ И ОТЧЕТНОСТ, Общото събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

Прие следната резолюция:

5) Съдебният съвет следва да управлява бюджета си независимо от изпълнителната власт.

УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА — ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ, В ТОВА ЧИСЛО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ,, СЪВЕТ НА ООН ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите, Леандро Деспуй, 24 март 2009 г.

Б. Препоръки

101. По отношение на бюджета на съдебната власт той препоръчва:

- Конституцията или законът да определят минимален фиксиран процент от брутният вътрешен продукт (БВП) за съдебната власт. В условията на важни вътрешни икономически ограничения на нуждите на съдебната власт и съдебната система да се дава висок приоритет при разпределянето на ресурсите.
- На съдебната власт да се предостави възможност за активно участие в изготвянето на нейния бюджет.
- Управлението на средствата, отпуснати за съдебната система, да бъде поверено пряко на съдебната власт или на независим орган, отговарящ за съдебната власт.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава V – Независимост, ефективност и ресурси

33. Всяка държава следва да вложи достатъчни ресурси, удобства и оборудване във съдилищата, за да им позволи да функционират в съответствие със стандартите, изложени в член 6 на Конвенцията, и да предостави възможност на съдиите да

функционират ефективно.

40. При изготвянето на бюджета на съдебната система могат да се провеждат консултации със съдебните съвети, ако съществуват такива, или с други независими органи, отговарящи за управлението на съдилищата, със самите съдилища и/или с професионалните организации на съдиите.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ВИЛНЮС ЗА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА В НАСТОЯЩИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ КЛИМАТ, Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), 2011 г.

Препоръки

2. Наличните данни показват, че европейските общества не само преминават през криза, но и навлизат в една нова икономическа среда. Поради тази причина е необходимо разработването и прилагането на дългосрочна политика за съдебната власт, адекватна на зараждащата се ситуация.

10. Независимостта на съдебната власт и на всеки отделен съдия трябва да бъде запазена като предпоставка за осигуряване на справедлив и безпристрастен процес, спазвайки човешките права и основните свободи. Може да се допусне, че намаляването на разходите представлява нарушаване на независимостта на съдебната система. Основна задача на съдебните съвети е поддържането и укрепването на независимостта на съдебната власт.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2012 г.

- Припомня, че намаляването на заплатите на съдиите, дори в контекста на сериозна икономическа криза, трябва да остане изключително, минимално и пропорционално;

- [...] все пак не може да се приеме никакво намаление на възнаграждението им, ако това намаление е по-голямо от намалението, наложено на държавните служители, или ако води до неадекватно възнаграждение по отношение на техните функции.

МАНИФЕСТ ОТ ВИЛАМУРА, ПРАВОСЪДИЕ В УСЛОВИЯТА НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, MEDEL, 2012 г.

7. За да могат да изпълняват своите задачи, магистратите трябва да разполагат с подходящи ресурси и условия, осигурени от държавата. Възнаграждението на магистратите трябва да бъде на достатъчно равнище, за да не бъдат подложени на натиск. В това отношение работата на СЕРЕJ подчертава тревожните разлики в ресурсите, с които разполагат съдебните системи на европейските държави.

ЕВРОПА НА ПРАВОСЪДИЕТО, КОЕТО НАСЪРЧАВА ДЕМОКРАЦИЯТА И СВОБОДАТА КАТО ОТГОВОР НА КРИЗАТА, MEDEL, 2013 г.

Съдебните системи трябва да бъдат по-ефективни, за да могат да дадат своевременен отговор на исканията на страните, участващи в съдебните процедури. Ефективността обаче не означава подчиняване на съдебната система на пазарен модел, който разчита единствено на изготвянето на решения, и на култура, съсредоточена върху статистическите резултати. MEDEL подчертава, че в Европа не може да има правосъдие без необходимите средства за осигуряване на нормалното функциониране на съдебната система.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ СОФИЯ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2013 г.

(iii) Съкращаването на бюджетните разходи не трябва да подкопава независимостта на съдебната власт.

(iv) Финансовата стабилност, несменяемостта и административната независимост са необходими гаранции за независима и безпристрастна съдебна власт.

(v) Удачно решение за обезпечаване на независимостта на съдебната власт е наличието на добре работещ съдебен съвет или подобен независим орган, който да разглежда, да взема решения и да отправя препоръки към правителството по всички въпроси, свързани със възнаграждението и условията в съдебната система.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИОНИ ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на Председателите на върховните съдилища от Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015 г.

Съдебна администрация

32. Бюджетът на съдилищата се изготвя от съдилищата или от компетентен орган в сътрудничество със съдилищата, като се отчетат нуждите и потребностите на съдебната власт и нейната администрация. Отпуснатата сума следва да е достатъчна, за да може всеки съд да функционира, без да се налага на отделните съдии натоварване, което да възпрепятства бързото и ефективно правораздаване.

СТАНОВИЩЕ № 18 (2015) ПОЛОЖЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ОТНОШЕНИЕТО Й С ДРУГИТЕ ДЪРЖАВНИ ВЛАСТИ В МОДЕРНАТА ДЕМОКРАЦИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС) 2015

VIII: Обобщение на основните аспекти

17. Обществото като цяло следва да разглежда хроничният недостиг на финанси в съдебната власт като неприемлива намеса в конституционната ѝ роля, тъй като това подронва основите на демократичното общество, ръководено от принципите на правовата държава (вж. параграф 51).

ФИНАНСИРАНЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ДОКЛАД НА ЕМСС 2015—2016, ЕМСС, 2016 г.

Препоръка едно

Бюджетите винаги ще бъдат обект на парламентарен контрол, тъй като те включват разходване на публични средства. Въпреки това, изготвянето на бюджета следва да бъде системно и практически освободено от неподходяща политическа намеса. Съдилищата не трябва да се финансират въз основа на дискреционни решения на официалните органи, а въз основа на обективни и прозрачни критерии.

Препоръка две

За да се гарантира и укрепи разделението на властите, съдебният съвет или органът, в който съдебната власт е представена, следва да бъде тясно свързан и напълно информиран за всички етапи на бюджетната процедура и следва да има възможност да изразява становището си по предложения бюджет пред парламента.

Препоръка три

Изготвянето на бюджета на съдебната власт, включително и управлението на съдилищата и обучението на съдиите, трябва да бъдат изцяло или поне частично под контрола на съдебния съвет или на еквивалентни независими и автономни органи. Ако не съществува съвет, съдиите отново трябва да имат решаващо влияние върху бюджетната процедура.

Препоръка четири

Съдилищата трябва да бъдат финансирани до равнище, което да им позволява да изпълняват задълженията си, да предоставят ефективна и ефикасна система за правораздаване. Следователно, всяка държава трябва да отдели достатъчно средства, съоръжения и оборудване за съдилищата, за да им се даде възможност да функционират в съответствие със стандартите, определени в член 6 от Европейската конвенция за правата на човека и да се даде възможност на съдиите и съдебните служители да работят ефективно.

Препоръка пет

Поддържането на върховенството на закона („Etat de Droit“) изисква дългосрочна финансова стабилност при финансирането на съдебната система.

Съдилищата не трябва да бъдат финансирани на годишна база, а трябва да разполагат със сигурността на дългосрочните бюджети. Финансирането на съдилищата трябва да бъде защитено от колебанията, причинени от политическата нестабилност.

Бюджетните ограничения засягат ефективното функциониране на правосъдието с риск от отказ или забавяне на достъпа до правосъдие за потенциалните страни в процеса. Това може да бъде под формата на бюджетни ограничения, но също така може да бъде и резултат от стагнация на бюджета в контекста на неблагоприятни влияния, като например увеличаване на натовареността. Освен това, структурата на бюджетите може да бъде доста различна в различните държави, което ги прави трудни за сравнение.

В Европа съществува голямо разнообразие в начините за финансиране на съдебната система. Това е самостоятелна тема. Повечето бюджети включват, например, разходите за заплати и пенсии на съдиите, някои бюджети включват разходи за съдебно обучение, докато други не. Малка част от съдебните бюджети включват разходите за системата за наказания; някои включват разходите за сигурност на съда. В някои страни, натовареността е съществен фактор при разпределянето на ресурсите; други страни

поставят по-голям акцент върху съгласувания бюджет за последните години. В повечето страни, бюджетът на съдебната система е отделен от този на прокурорите. Поради това не е възможно да се изброят изчерпателно всички тези елементи, които трябва да бъдат включени в бюджета за финансиране на съдебната система.

Бюджетните ограничения могат да окажат влияние върху качеството на правосъдието и правораздаването.

Препоръка шест

Бюджетните ограничения могат да доведат до необходимост от приоритизиране при разпределението на средствата. Всяко приоритизиране трябва да се определя от самата съдебна власт. Тези бюджетни приоритети трябва да бъдат определени в сътрудничество със съответната съдебна система в съответствие с прозрачни критерии като натовареност и брой на съдиите.

Прозрачността на бюджета включва степента, до която гражданите и представителите на съдебната система или други групи от обществото имат достъп до информация за и осигуряват и/или получават обратна информация за държавните приходи, разпределението им и разходването им. Ето защо ние разграничихме: прозрачност на източниците на данни и информация, използвани за да оформят решенията относно приоритетите на приходите и разпределението на разходите, както и прозрачност на бюджетната процедура.

Препоръка седем

За да отговори на настоящите и бъдещи очаквания на обществото, съдебната система трябва да разполага с необходимите ресурси за въвеждане на иновации и модернизирани, като например информационни и комуникационни технологии.

Препоръка осем

Бюджетните ограничения, които очевидно трябва да бъдат взети под внимание, не трябва да определят процедурите, които да се следват. Поради това е необходимо да се гарантира, че бюджетните ограничения не са определящ фактор при:

- управлението на делата и правилата, регламентиращи правото на обжалване,
- насърчаване на алтернативното разрешаване на спорове,
- всеки опит да се намали ролята на съдията при разрешаването на спорове (например, чрез въвеждане на фиксирани наказания или санкции в извънсъдебни процедури).

Препоръка девет

Увеличаването на натовареността на съдиите може да доведе до невъзможност на съдиите да отговорят на всички изисквания за това как правилно да разглеждат делата. Приоритизирането на съдебни спорове следва да се избягва. Независимо от това, ако ресурсите на съдебната власт налагат това, такова приоритизиране следва да се извършва след консултации с всички заинтересовани страни. Всяка политика на приоритизиране следва да бъде открита и прозрачна.

Препоръка десет

Независимостта на съдебната власт е основен стълб на всяка конституционна система. За всяка демокрация, от основно значение е отделните съдии и съдебната система като

цяло да са независими от външен натиск и неправомерно влияние от страна на другите власти, включително финансиращите органи. Минималните условия за независимостта на съдебната власт включват финансова сигурност, т.е. правото на заплата и пенсия.

За да се задържат и привлекат съдии с високи професионални качества и да се поддържа независимостта на съдебната власт, възнаграждението на съдиите трябва винаги да бъде съизмеримо с техните професионални отговорности, публични задължения и достойнството на техния труд. Възнаграждението трябва да се основава на общ стандарт и на обективни и прозрачни критерии, а не на оценка на индивидуалното представяне на съдията. Възнаграждението на съдията включва заплата, обезщетение при болест, платен отпуск по майчинство/бащинство и пенсии.

Възнаграждението на съдиите трябва да бъде конституционно гарантирано в закон и да не се променя в ущърб на съдиите след назначаването им. Освен в условия на икономически критична ситуация, когато е налице общо намаление на заплатите в сектора на обществените услуги и съдиите се третират не по-малко благоприятно от други лица, които получават заплата от държавния бюджет, не трябва да има намаление на възнаграждението на съдиите.

Необходимо е да съществува независим орган, създаден да дава информирани препоръки към правителството по отношение на съдебното възнаграждение, които правителствата следва да приемат и прилагат. Когато тези препоръки не се следват, причините трябва да бъдат ясно и публично изяснени от правителството.

Препоръка единадесет

За да се гарантира качеството на правосъдието, трябва да е налице подходящо финансиране за да се подсигури на съдиите подходящо първоначално и продължаващо обучение по време на цялата им кариера.

Препоръка дванадесет

Ако на членовете на съдебната власт в възложена отговорността за управлението на съдилищата, те трябва да получават подходящо обучение и да разполагат с необходимите средства, за да изпълняват тази функция. Ето защо, тези съдии трябва да бъдат обучени в съответните счетоводни и бюджетни процедури.

ВИСОКО КАЧЕСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО ЗА ВСИЧКИ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, Европейска комисия за ефективност на правосъдието, ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СЕРЕЈ № 22, 2015 г.

Съотношението между заплатите на съдиите и заплатите на други лица в същата държава ни позволява да заключим, че в почти всички държави — членки на Съвета на Европа, заплатите на съдиите са над средната работна заплата, което показва относително високия социален статус на съдиите.

СЕРЕЈ припомня, че е важно на съдебната система да се осигурят достатъчно средства, съответстващи на натовареността на съдилищата, които да им позволят да се справят с нея своевременно. Казано по друг начин, средствата и ресурсите трябва да се разпределят в рамките на съда в съответствие с неговите нужди и да се използват ефективно. Разпределението на ресурсите за съда трябва да се извършва по такъв начин, че да стимулира ефективното управление на времето, а преразпределението на

средствата, ако е необходимо, трябва да се извършва бързо и по ефективен начин, за да се избегнат забавяния и натрупвания.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ВАРШАВА ОТНОСНО БЪДЕЩЕТО НА ПРАВОСЪДИЕТО В ЕВРОПА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2016 г.

3. По отношение на бюджета за съдебната система:

- изготвянето на бюджета трябва да бъде системно и практически независимо от неправомерна политическа намеса, така че съдилищата да са финансирани въз основа на обективни и прозрачни критерии;
- Съдебният съвет или еквивалентен орган следва да участва активно във всички етапи на бюджетния процес, а съдилищата трябва да бъдат ресурсно обезпечени до степен, която осигурява ефективна и ефикасна съдебна система;
- бюджетните приоритети трябва да бъдат определени в сътрудничество със съответната съдебна власт в съответствие с прозрачни критерии и не трябва да диктуват съдебните процедури, които да бъдат следвани.

СБОРНИК С НАСОКИ НА СЕРЕЈ, Европейска комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ), 2015 г.

Правосъдни бюджети

16. За да могат да се оценят усилията на държавата за развитие на съдебната система, събирането и обработката на статистически данни трябва да се организира по такъв начин, че да се отделят бюджетите за: заплати, правна помощ, компютърно обезпечаване (оборудване, инвестиции и поддръжка), разходи за правосъдие, инвестиции в нови сгради, поддръжка на сградите, експлоатация и разходи, обучение и образование за съдиите, както и за прокурорите.

17. Данните за съдебната власт следва да се събират и обработват, доколкото е възможно, по начин, който позволява да се разграничат бюджетите за дейността на съдилищата от тези за дейността на прокуратурата. Ако съдебната система е организирана по начин, който не позволява подобно разграничаване, данните за броя на съдиите и броя на прокурорите биха могли да позволят претегляне на статистическите резултати или да се създаде система, позволяваща да се оцени бюджетът, предназначен за системата на прокуратурата.

18. Статистическата информация следва да обхваща както одобрените бюджети, така и изпълнените бюджети.

V. 3. УСЛОВИЯ НА ТРУД

ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНО ПРИЛАГАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Резолюция 1989/60, 15-то пленарно заседание, ECOSOC, 24 май 1989 г.

Процедура 5, ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

При прилагането на принципи 8 и 12 от Основните принципи държавите обръщат особено внимание на необходимостта от адекватни ресурси за функционирането на съдебната система, включително назначаването на достатъчен брой съдии в зависимост от натовареността на делата, осигуряване на съдилищата с необходимия помощен персонал и оборудване и предлагане на съдиите на подходяща лична сигурност, възнаграждение и заплати.

ДЕВЕТИ ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА НА АФРИКАНСКАТА КОМИСИЯ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И НАРОДИТЕ - 1995/96 г.

Африканската комисия по правата на човека и народите на своята 19-та редовна сесия, проведена от 26 до 4 април 1996 г. в Уагадугу, Буркина Фасо, призовава африканските страни да осигурят на съдиите достойни условия на живот и работа, които да им позволят да запазят своята независимост и да реализират пълния си потенциал, и да осигурят, с помощта на международната общност, достатъчно ресурси за съдебната система, за да може тя да изпълнява своите функции.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Условия в съдебната власт

31. Съдиите трябва да получават адекватно възнаграждение и да им се предоставят подходящи условия за работа. Възнаграждението и условията за работа на съдиите не трябва да се променят в техен ущърб по време на мандата им, освен като част от единна публична икономическа мярка, за която са дали съгласие съдиите от съответния съд или мнозинството от тях.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, РАЗЛИЧНИ СПЕЦИАЛНИ МЕРКИ, ПРИЛОЖЕНИ В РАЗЛИЧНИ ДЪРЖАВИ ЗА СПРАВЯНЕ С НАРАСТВАЩИЯ БРОЙ ДЕЛА, ПОСТЪПВАЩИ В СЪДИЛИЩАТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1997 г.

Заклучения

Изводът за съдебната власт е, че тя трябва да бъде отворена към реформите,

необходими за нейното модернизиране, като същевременно защитава принципите на доброто правораздаване. Би било наистина контрапродуктивно да се противопоставяме на всяка реформа в името на тези принципи, когато сме принудени да признаем, че същите тези принципи са подкопани от неспособността на класическата съдебна система да разглежда делата, които постъпват в съдилищата, в разумен срок, поради факта, че системата в днешния си вид не може да се справи с постоянно нарастващия брой и сложност на споровете, които трябва да бъдат разрешени. Необходимо е да се разработят нови мерки, за да се намери нов баланс между изискванията на съвременната съдебна система и необходимостта от запазване на горепосочените принципи.

Отбелязаните въпроси, избрани от гледна точка на управлението, са:

- 1) мерки за ограничаване на броя на делата, които постъпват в съдилищата (ограничаване на входящия поток)
- 2) увеличаване на броя на разглежданите дела (увеличаване на изхода)
- 3) ускоряване на процеса на разглеждане на делата (намаляване на времето за разглеждане)

Като се има предвид, че безспорно всички членове на съдебната власт трябва да полагат максимални усилия, за да изпълняват работата си в рамките на своите възможности, необходимо и съществено е също така другите сфери на управлението да предоставят на съдебната власт необходимите ресурси, за да може тя да изпълнява работата си правилно.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1.8. Чрез своите представители и професионални организации, съдиите се включват във взимането на решения, свързани с управлението на съдилищата, определянето на техните финансови средства и разпределението им на национално и местно равнище. Тяхното становище се взема по същия начин при подготовката на изменения на техния статут и при определяне на условията за тяхното трудово възнаграждение и социално осигуряване.

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл. 14 Подкрепа

Другите държавни власти трябва да осигурят на съдебната власт необходимите средства, за да може тя да изпълнява правилно своите функции. Съдебната власт трябва да има възможност да участва в или да бъде изслушвана по решенията, взети във връзка с този въпрос.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И

ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

м) Мандатът, адекватното възнаграждение, пенсията, жилището, транспортът, условията за физическо и социално осигуряване, възрастта за пенсиониране, дисциплинарните механизми и механизмите за обжалване, както и други условия за работа на съдебните служители се определят и гарантират със закон.

ПРИНЦИПИ ОТ БЪРГ ХАУС ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНАТА СЪДЕБНА СИСТЕМА, Изследователска група на Асоциацията по международно право относно практиката и процедурите на международните съдилища и трибунали, съвместно с Проекта за международни съдилища и трибунали, 2004 г.

4. Работа и възнаграждение

4.1 Основните условия за работа на съдиите се изброяват в правно обвързващи инструменти.

4.2 Не се допускат неблагоприятни промени по отношение на възнаграждението на съдиите и другите основни условия на служба по време на техния мандат.

4.3 Съдиите следва да получават адекватно възнаграждение, което следва периодично да се коригира в съответствие с евентуалното увеличение на разходите за живот в седалището на съда.

4.4 Условията на работа следва да включват подходящи пенсионни разпоредби.

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ИКОНОМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2005 г.

Б. Заключение

11) Анализът на процедурите е един от основните акценти в проектите за реформа на съдебните системи. Опростяването на някои стъпки или дори намаляването на някои стъпки или формалности може да спести време и средства.

Но тези ползи могат да бъдат застрашени от едновременното намаляване на персонала, което е често срещано в хода на тези реформи. От съществено значение е да се има предвид, че предложените промени не засягат правото на справедлив съдебен процес и на безпристрастно (и надяваме се правилно) решение. Този въпрос възниква особено при намаляване или ограничаване на средствата за правна защита или при замяна на съдебните състави с еднолични съдии.

УТВЪРЖДАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ВСИЧКИ ПРАВА НА ЧОВЕКА — ГРАЖДАНСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ, В

ТОВА ЧИСЛО ПРАВОТО НА РАЗВИТИЕ,, СЪВЕТ НА ООН ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите, Леандро Деспуй, 24 март 2009 г.

99. По отношение на условията на работа той препоръчва:

- Съдиите да получават адекватно възнаграждение, като се отчитат отговорностите и естеството на длъжността им и без забавяне.
- Да се отделят адекватни човешки и материални ресурси, за да се гарантира правилното функциониране на правосъдието.
- Да се обърне специално внимание на осигуряването на сигурността на съдиите, по-специално приемането на превантивни мерки за сигурност с цел по-голяма защита на съдиите, които разглеждат дела за корупция в големи размери, организирана престъпност, тероризъм, престъпления срещу човечеството или други дела, които ги излагат на по-висок риск.
- Освен обучението преди започване на работа и първоначалното обучение, да се обърне специално внимание на продължаващото юридическо обучение на действащите съдии.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава V – Независимост, ефективност и ресурси

32. Органите, отговарящи за организацията и функционирането на правораздавателната система, са длъжни да предоставят на съдиите условия, които да им дадат възможност да изпълняват мисията си, като ефективно защитават и зачитат независимостта и непристрастността на съдиите.

35. Съдилищата следва да разполагат с достатъчен брой съдии и подходящо квалифициран помощен персонал.

36. С цел да се избегне и намали прекомерната натовареност, трябва да бъдат предприети мерки, съвместими с независимостта на съдебната система, като се възлагат задачи извън тесния смисъл на правораздаването на други квалифицирани лица.

37. Ползването на електронни системи за управление на дела и информационни и комуникационни технологии следва да се поощрява както от органите, така и от съдиите, а тяхната обща употреба в съдилищата следва също да се насърчава.

Глава VI – Статут на съдията

53. Основните правила на системата за възнаграждение на професионалните съдии следва да се определят със закон.

54. Възнаграждението на съдиите следва да съответства на тяхната професия и отговорности и да е достатъчно, за да ги предпази от стимули, целящи да повлияят на решенията им. Следва да съществуват гаранции за поддържане на разумно възнаграждение в случай на заболяване, отпуск по майчинство или бащинство, както и

за изплащане на пенсия за осигурителен стаж и възраст, която следва да бъде в разумно съотношение с размера на възнаграждението им по време на работа. Следва да се въведат специални правни разпоредби като гаранция срещу намаляване на възнаграждението, насочено конкретно към съдиите.

55. Следва да се избягват системи, които поставят основното възнаграждение на съдиите в зависимост от постигнатите резултати, тъй като те биха могли да създадат трудности за независимостта на съдиите.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА ЧАСТ I: НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г., CDL- AD(2010)004

IV. Заключение

82. Държавите трябва да спазват следните стандарти, за да гарантират вътрешна и външна независимост на съдебната система

- 8. Бонуси и нефинансови облаги за съдиите, чието разпределение включва дискреционен елемент следва постепенно да бъдат преустановени.
- 9. Що се отнася до бюджета на съдебната власт, решенията за отпускане на средства на съдилищата следва да се вземат при най-строгото спазване на принципа на съдебната независимост. Съдебната власт следва да има възможност да изрази пред парламента своето мнение относно предложения бюджет, евентуално чрез съдебния съвет.

РЕСУРСНО РЪКОВОДСТВО ЗА УКРЕПВАНЕ НА ИНТЕГРИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И КАПАЦИТЕТ, СНПООН, 2011 г.

II. СЪДЕБЕН ПЕРСОНАЛ: ФУНКЦИИ И УПРАВЛЕНИЕ

9. Заключение и препоръки

От тази глава могат да се направят няколко препоръки:

- Усилията за укрепване на интегритета и капацитета на съдебната система следва да включват мерки за осигуряване и поддържане на качеството, мотивацията и приемствеността на квалифицирания съдебен персонал.
- Следва да се приемат инициативи за управление на персонала, за да се решат въпроси като прозрачни и основани на заслуги системи за подбор и назначаване, възнаграждения, програми за кариерно развитие и продължаващо обучение, рутинни оценки на работата на персонала, системи за заслуги и кодекси за поведение.
- Трябва да се гарантира, че програмите за обучение се разработват в контекста на извършването на оценка на нуждите от обучение и оперативен анализ на инфраструктурата на съдебната система.
- Важно е програмите за обучение не само да са подходящи за съдебния персонал, но и да могат да бъдат адаптирани към стила на учене на обучаващите се.
- Програма за съдебна реформа, която ще доведе до назначаване на нов

персонал или до повишаване на професионализацията на съдебните служители, трябва да бъде подкрепена с бюджетни средства, които да осигуряват адекватни заплати, обезщетения и ресурси за работното място.

- За да бъде надеждна, всяка система за стимулиране на съдебния персонал и съдебните служители трябва да се ръководи от ясен и прозрачен набор от правила.
- Разработването на конкретен кодекс за поведение на съдебния персонал може да спомогне за укрепване на етичните стандарти и за създаване на култура на почтеност в съдебната система.
- Всеки кодекс за поведение на съдебните служители следва да отразява нуждите на съдебната система и да не се състои просто от набор от нови правила, а по-скоро от насърчаване и развитие на етичен, ефективен и безпристрастен съдебен персонал.
- Разработването на система, в която съдебният персонал може да бъде подведен под отговорност за нарушаване на съдебните правила, политики, кодекси за поведение или общо непрофесионално поведение, е важен елемент за създаване на отчетност и насърчаване на професионализма.
- Създаването на национални професионални асоциации на съдебни администратори или съдебни служители може да бъде едно от средствата за изграждане на колегиалност сред съдебния персонал.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ВИЛНЮС ЗА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА В НАСТОЯЩИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ КЛИМАТ, Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), 2011 г.

Препоръки

1. Би трябвало да се обмислят специални мерки с цел предотвратяване и намаляване на влиянието на икономическата криза върху натовареността на съдилищата чрез преразпределение на човешките ресурси, временно укрепване на най-засегнатите съдилища и организационни мерки.

9. Отговорните за изготвянето на законопроекти лица следва да бъдат насърчавани да предлагат ясни и недвусмислени текстове с цел постигане на юридическа точност и предотвратяване на правни спорове, които могат да бъдат избегнати и които увеличават количеството на работата в съдилищата.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

1. Възможни преимущества и недостатъци на специализацията

б. Възможни ограничения и опасности на специализацията

23. Създаването на специализирани съдилища в отговор на опасенията на обществеността (например анти-терористични съдилища)⁵ може да доведе до

предоставяне на публичните органи на материални и човешки ресурси, които не са достъпни в други съдилища.

2. Общи принципи – зачитане на основните права и принципи: позицията на КСЕС

35. Въпреки че специализираните съдилища трябва да се възползват от подходящи човешки, административни и материални ресурси, необходими за извършване на своята работа, това не трябва да е в ущърб на други съдилища, които трябва да се ползват със същите условия по отношение на ресурсите.

3. Аспекти на специализацията

4. Човешки, материални и финансови ресурси

48. От съществено значение е, че специализираните съдии и съдилища разполагат с адекватни човешки и материални ресурси, особено информационни технологии.

50. Изискванията и разходите на специализираните съдилища и съдии могат да бъдат по-големи от тези на общите съдилища и съдии, тъй като например са необходими специални предпазни мерки, защото досиетата са обемни, или защото делата и решенията са продължителни.

ЕВРОПА НА ПРАВОСЪДИЕТО, КОЕТО НАСЪРЧАВА ДЕМОКРАЦИЯТА И СВОБОДАТА КАТО ОТГОВОР НА КРИЗАТА, MEDEL, 2013 г.

Съдилищата следва да имат право на достатъчен брой съдии и помощен персонал с подходяща квалификация. Заплатите на съдиите следва да бъдат достатъчни, за да ги предпазят от всякаква форма на натиск, целяща да повлияе на решенията им.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИОНИ ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на Председателите на върховните съдилища от Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015 г.

Условия в съдебната власт

27. Съдиите трябва да получават възнаграждение, съответстващо на тяхната професия и отговорности, и да им се предоставят подходящи условия за работа. На съдиите трябва да бъде осигурено подходящо обучение. На съдиите трябва да бъдат осигурени и подходящи условия за работа, които да отразяват значението на върховенството на закона в обществото. Съдилищата трябва да разполагат с достатъчен брой съдии и подходящо квалифициран помощен персонал. Възнаграждението на съдиите трябва да бъде защитено от намаляване чрез специално законодателство. Следва да съществуват гаранции за поддържане на разумно възнаграждение на съдиите в случай на инвалидност, както и за изплащане на пенсия за осигурителен стаж и възраст, която следва да бъде в разумно съотношение с равнището на възнаграждението им по време на работа. Възнаграждението и условията на работа на съдиите не следва да се променят в ущърб на съдиите по време на мандата им, освен в случай на извънредна икономическа или бюджетна ситуация.

28. Без да се засяга дисциплинарната процедура или правото на обжалване или на обезщетение от държавата в съответствие с националното законодателство, съдиите следва да се ползват с личен имунитет срещу граждански иски и имунитет срещу

заплащане на обезщетение, основани на твърдения за неправомерни действия или бездействия при упражняване на съдебните им функции. Никой съдия не следва да бъде подлаган на наказателно преследване за престъпно поведение без отнемане или отказ от имунитета на съдията. Въпреки това, тъй като никой съдия не е над закона, винаги когато съдия участва в престъпно поведение, следва да се пристъпи към отказ от имунитета му.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

2. ИНСТИТУЦИОНАЛНА СТРУКТУРА НА ЗВЕНАТА ЗА ПРОУЧВАНИЯ И ДОКУМЕНТАЦИЯ ВЪВ ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА

A. Общи наблюдения

Задачите, свързани с проучвателната и документалната дейност, които могат да бъдат делегирани от съдия на отделно звено за проучвания и документация, са:

- проучване и анализ на законодателството и съдебната практика;
- изготвяне на прости или стандартизирани документи;
- наблюдение на международното/европейското законодателство и съдебна практика.

B. Препоръки и най-добри практики

За да се осигурят висококачествени съдебни решения без неоправдано забавяне, съдиите трябва да бъдат подпомагани в проучвателната си работа, което означава, че трябва да бъдат подпомагани при анализа на националната съдебна практика и законодателство, при изготвянето на проекти на решения и при наблюдението на международното законодателство и съдебната практика, както и на законодателството на ЕС.

В идеалния случай съдиите ще бъдат подпомагани не само от звено за изследвания и документация, но и от научен сътрудник. Наличието на отделно звено за проучвания и документация, което подпомага всички съдии, премахва необходимостта научният сътрудник на всеки съдия да следи националната и международната съдебна практика и законодателство. Освен това звеното за проучвания и документация следва да извършва и проучвания по по-широки теми, които не са свързани с конкретно дело. По този начин делата могат да се разглеждат възможно най-ефективно, тъй като съдията разполага с обща и по-широка информационна система, на която може да разчита. Такива по-обширни проучвания могат да се публикуват и на уебсайта на съда, за да се информира и широката общественост.

Въпреки това научните сътрудници са в по-добра позиция да подготвят проект на решение.

Като се има предвид нарастващото значение на правото на ЕС, законодателството на ЕС и съдебната практика на Съда на ЕС трябва да се следят непрекъснато от звеното за проучвания и документация, така че съдиите да са добре информирани за последните развития. Върховният съд на Литва счита, че постоянното следене на съдебната практика на ЕС е предимство, което подобрява тяхната ефективност.

V. 4. ЦИФРОВИЗАЦИЯ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТЕХНОЛОГИИТЕ

ДОКЛАД НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ НА МЕЖДУНАРОДНАТА АСОЦИАЦИЯ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на съдиите, 2021 г.

Проучване на мерките, предприети за обработка на цифрови случаи в отговор на пандемията.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ НА ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ НА МЕЖДУНАРОДНАТА АСОЦИАЦИЯ НА СЪДИИТЕ: ДОСТЪП ДО ПРАВОСЪДИЕ ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19, Международна асоциация на съдиите, 2021 г.

Технически решения

14. Техническите решения могат да помогнат да се гарантира, че съдебната система е достъпна и способна да изпълнява функциите си дори по време на пандемия, като същевременно предпазва съдиите, съдебните служители и ползвателите на съда от опасността от заразяване. Тези решения включват, но не се ограничават до цифрово архивиране, използване на видео софтуер за провеждане на заседания без личен контакт и други технически средства за комуникация. Съдебната власт трябва да оборудва всички съдии с необходимия хардуер и софтуер.
15. Техническите решения не трябва да лишават никого от неговите права. Техническите решения крият и опасността да изключат от правосъдието онези, които не са в състояние да ги използват правилно. Съдебната власт трябва да осъзнава тези опасности и да се справя с тях по подходящ начин, например чрез предоставяне на съдействие или като прави изключения, когато това изглежда подходящо.
16. Когато правните основания за такива решения са непълни, тези основания трябва да бъдат предоставени възможно най-скоро в съответствие с правната система на страната.

ПАНДЕМИЯТА ОТ КОРОНАВИРУС (COVID-19): ВЪЗДЕЙСТВИЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД НЕЗАВИСИМОТО ПРАВОСЪДИЕ, Съвет на ООН по правата на човека, 2021 г.

1. Цифрово разделение

84. Достъпът до интернет в глобален контекст с различна степен на технологичен капацитет повдига няколко въпроса. Въпреки че използването на технологиите при предоставянето на съдебни услуги само по себе си не представлява нещо лошо, в резултат на цифровото разделение се наблюдава отрицателно въздействие върху достъпа до правосъдие за големи групи от населението. Използването на технологии в съдебната сфера изисква възможност за достъп до електронни средства и технологично ноу-хау.

2. Съдебни производства и онлайн пространства

91. Въпреки че използването на различни технологии само по себе си може да не е важно, от решаващо значение е всички използвани технологии да са еднакво способни

да осигурят справедлив съдебен процес. В различните юрисдикции само страните и техните адвокати имат достъп до виртуалната съдебна зала. Фактът, че на обществеността и медиите не е позволено да присъстват на съдебния процес, поставя под въпрос прозрачността на прозрачността на производството.

95. Най-общо казано, модернизацията на държавите и използването на информационни и комуникационни технологии се ускориха и разшириха поради пандемията, въпреки че тези процеси не са съпроводени с разработването на протоколи за цифрова сигурност или защита на личния живот. Уязвимостта на системите в тази област може да застраши независимостта на съдебната власт.

V. 5. АЛТЕРНАТИВНИ СПОСОБИ ЗА РАЗРЕШАВАНЕ НА СПОРОВЕ

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ИКОНИМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2005 г.

Заклучения

9) Алтернативното разрешаване на спорове (АРС) може да бъде ефикасно средство за намиране на решения при конфликти. АРС може да бъде по-добре прието от всички участващи страни. В някои случаи аспектът на намаляване на работното натоварване на съдилищата също може да изиграе роля. Ако АРС е задължително преди съдебният спор да бъде отнесен до съда, от съществено значение е страните да могат да си го позволят, в противен случай се отказва достъп до правосъдие.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава V – Независимост, ефективност и ресурси

39. Следва да се насърчават механизмите за алтернативно разрешаване на спорове.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Достъп до правосъдие и прозрачност

15. Съдиите предприемат стъпки, за да гарантират достъп до бързо, ефективно и разумно като цена разрешаване на споровете; те способстват за насърчаване на алтернативни методи за разрешаване на споровете,

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ВИЛНИУС ЗА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА В НАСТОЯЩИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ КЛИМАТ, Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), 2011 г.

Препоръки

8. Системи за алтернативно разрешаване на спорове могат да предоставят на гражданите алтернативен метод за постигане на мирно и обхватно решение на конфликтите им. Следва да се насърчават законодателни мерки за укрепване на ролята на медиацията и помириенето и изграждане на адекватни обществени услуги, както и активната роля на съдилищата в подкрепата и насърчаването на тези алтернативи.

ВИСОКО КАЧЕСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО ЗА ВСИЧКИ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА

СЪВЕТА НА ЕВРОПА, Европейска комисия за ефективност на правосъдието, ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СЕРЕЈ № 22, 2015 г.

След резултатите от анализа на прилагането на препоръките на Съвета на Европа относно семейната медиация работната група разработи следните съвети:

- популяризиране на алтернативните средства за разрешаване на спорове както сред гражданите, така и сред съдиите;
- засилване на финансовата подкрепа с цел предотвратяване на финансовия дисбаланс между страните;
- по-сериозно отчитане на интересите на децата;
- разработване на Кодекс за практиката на медиаторите;
- стандартизиране на обучението за медиатори в цяла Европа;
- коригиране на статута на споразуменията, сключени чрез медиация, в националното законодателство;
- създаване на процедури за международна семейна медиация за „съжителстващи“ или граждани на различни държави;
- задължението на съдиите да уведомяват гражданите за наличието на алтернативни средства за разрешаване на семейни спорове;
- стандартизиране на принципа на поверителност и определяне на санкциите в случай на нарушаване на този принцип;
- увеличаване на държавните разходи за финансова подкрепа на алтернативните средства за разрешаване на семейни спорове;
- разработване на специфични правила относно достъпа до статута на медиатор;
- коригиране на условията за участие на деца в процедури за алтернативно разрешаване на спорове;
- определяне на условията за изпълнение на задълженията, произтичащи от споразумението, постигнато чрез медиация.

Анализът на изпълнението на тази препоръка позволи на работната група да изготви няколко съвета:

- предприемане на мерки за повишаване на общественото доверие в медиацията по наказателни дела;
- уточняване на компетентността на съдилищата по отношение на прехвърлянето на дела за процедура по медиация;
- уточняване на гаранциите за правата на лицата, ненавършили пълнолетие, които участват в процедурата по медиация;
- определяне на гаранциите за правата на представителите на уязвими социални групи, участващи в процедурата по медиация;
- създаване на необходимите условия за гарантиране на независимостта на медиаторите;
- определяне на правилата за професионална квалификация на медиаторите;

- подобряване на правилата за конфиденциалност;
- определяне на източниците на финансова подкрепа за медиацията.

По този начин работната група разгледа преди всичко въпроса за наличието и качеството на процедурите по медиация в държавите членки и по-специално въпроса за тяхната достъпност на цялата територия на дадена държава. Поради това работната група препоръчва:

- увеличаване на финансовата и кадровата подкрепа;
- насърчаване на съдиите за повишаване на осведомеността на страните в производството относно възможността да се прибегне до алтернативни средства за разрешаване на спорове;
- определяне в кодексите за поведение на адвокатите на задължението на адвокатите да предлагат на своите клиенти алтернативни средства за разрешаване на спорове;
- въвеждане на подробна законова уредба на принципа на поверителност; тя да стане задължителна за всеки етап от производството и да се установят санкции за нарушаването на този принцип;
- подобряване на законовата уредба по отношение на въпросите, свързани с обучението и квалификацията на медиаторите;
- вземане под внимание на интересите на децата (в рамките на процедурата по семейна медиация);
- създаване на кодифицирани актове, уреждащи дейността по медиация по семейни и граждански дела;
- създаване на дисциплинарни процедури, ангажиращи отговорността на медиаторите в случай на
- нарушаване на разпоредбите на Кодекса, уреждащи тяхната дейност.

С оглед на необходимостта от повишаване на обществената осведоменост за възможностите на тези процедури работната група разработи следните съвети:

- информацията за предимствата на алтернативните способности за решаване на спорове и за конкретния начин на използване на тези способности трябва да бъде достъпна за всички граждани (този съвет се отнася не само за държавите членки, но и за самия СЕРЕJ, тъй като работната група предлага да се създаде специална страница на уебсайта на СЕРЕJ, посветена на тази тема);
- следва да се определи със закон, че правоприлагащият орган следва да информира жертвите и извършителите на престъпления за прилагането на алтернативни средства за разрешаване на спорове;
- следва да се подобри осведомеността на служителите на правоприлагащите органи относно процедурите за медиация по наказателноправни въпроси;
- следва да се повиши осведомеността на съдебните служители относно прилагането на алтернативни способности за разрешаване на спорове по наказателни дела и да се стимулира комуникацията между съдиите и медиаторите;
- следва да се повиши осведомеността на адвокатите относно използването на

алтернативни средства за разрешаване на спорове;

- неправителствените организации и социалните работници следва да бъдат включени в развитието на процеса на алтернативни средства за разрешаване на спорове.

V. 6. АДМИНИСТРАЦИЯ НА СЪДИЛИЩАТА

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ ЗАСЕДАНИЕ ВЪВ ВИЕНА, ЗАКЛЮЧЕНИЕ, АДМИНИСТРАЦИЯ НА СЪДИЛИЩАТА В КОНТЕКСТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИЯТА 11—13 ноември 1981 г.

1. Броят на съдиите и на персонала следва да бъде определен със закон или с подзаконов нормативен акт, в съответствие със становището на съдебните органи, основано на единни критерии, като се счита, че когато се освободи място, то следва да бъде заето в най-кратки.

На първо място, що се отнася до назначаването на съдии: в някои държави този въпрос се решава от председателя на съда, независимо дали това става в началото на годината или в течение на годината. В други държави разпределението става чрез назначаване на конкретната длъжност, т.е. в отделението, в което е заседавал заместваният предшественик.

На второ място, що се отнася до разпределението на делата, то се извършва от председателя на съда или от друг съдебен орган, или чрез жребий, или в съответствие с предварително определени критерии, установени със закон или подзаконов нормативен акт. Комисията счита, че независимо от приетата система, тя трябва, от една страна, да гарантира независимостта на съдията и, от друга страна, да предотвратява произвола.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, УНИВЕРСАЛНА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, (JIWP), 1983 г.

Съдебна администрация

2.40 Основната отговорност за администрацията на съдилищата се носи от съдебната власт.

2.41 Приоритет от най-висок порядък е държавата да осигури адекватни ресурси, които да позволят надлежното правораздаване, включително материална база, подходяща за поддържане на независимостта на съдебната система, достойнство и ефективност, съдебен и административен персонал и оперативни бюджети.

2.43 Единствено съдебната власт отговаря за възлагането на делата на отделни съдии или на съдебни отделения, съставени от няколко съдии, в съответствие със закона или съдебния правилник.

2.44 Ръководителят на съда може да упражнява надзорни правомощия върху съдиите по административни въпроси.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Съдебна администрация

32. Основната отговорност за администрирането на съдилищата, включително надзора и дисциплинарния контрол на административния и помощния персонал, се носи от съдебната власт или от орган, в който съдебната власт е представена и има ефективна роля.

33. Приоритет от най-висок порядък е държавата да осигури подходящи ресурси, които да позволят надлежното правораздаване, включително материална база, подходяща за поддържане на независимостта, достойнството и ефективността на съдебната власт; съдебен и административен персонал; и оперативни бюджети.

36. Ръководителят на съда може да упражнява надзорни правомощия върху съдиите само по административни въпроси.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО: ЕЛЕМЕНТИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СТАТУТ НА МАГИСТРАТУРАТА, MEDEL, 1993 г.

IV. Функциите на съдебната власт

4.2. Общото събрание на магистратите на юрисдикцията избира измежду своите членове тези, които ще отговарят за управлението на юрисдикцията за определен период от време. Тази компетентност може да бъде възложена и на висшия съдебен съвет.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Съдебна администрация

35. Разпределянето на делата между съдиите е въпрос на съдебна администрация, крайният контрол върху който трябва да принадлежи на главния съдебен служител на съответния съд.

36. Основната отговорност за администрирането на съдилищата, включително надзора и дисциплинарния контрол на административния и помощния персонал, се носи от съдебната власт или от орган, в който съдебната власт е представена и има ефективна роля..

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, РАЗЛИЧНИ СПЕЦИАЛНИ МЕРКИ, ПРИЛОЖЕНИ В РАЗЛИЧНИ ДЪРЖАВИ ЗА СПРАВЯНЕ С НАРАСТВАЩИЯ БРОЙ ДЕЛА, ПОСТЪПВАЩИ В СЪДИЛИЩАТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1997 г.

Обобщение на предложенията, които биха довели до увеличаване на резултатите чрез ефективно управление на ресурсите.

- мобилни съдии
- съдии, които заседават самостоятелно и се занимават с въпроси, по които имат опит (или ограничена компетентност)

- по-голямо внимание към продължителността на времето и разходите в зависимост от важността на делото
- отклонение от принципа, че страните имат пълен контрол върху процеса
- съдията трябва да определи въпросите, които изискват доказване
- филтрираща система на апелативно равнище, основана на обективни критерии, за да се изключат делата, които са заведени само с цел забавяне или са злоупотребяващи или неоснователни
- увеличаване на броя на служителите в помощ на съдиите
- повече компютърна помощ.

Комисията счита, че преди да бъдат предприети каквито и да било мерки за подобряване на управлението на натовареността, те трябва да бъдат оценени с оглед на реалното им въздействие върху натовареността и съвместимостта им с принципите на правосъдието.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1.8. Чрез своите представители и професионални организации, съдиите се включват във взимането на решения, свързани с управлението на съдилищата, определянето на техните финансови средства и разпределението им на национално и местно равнище.. Тяхното становище се взема по същия начин при подготовката на изменения на техния статут и при определяне на условията за тяхното трудово възнаграждение и социално осигуряване.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, 2001 г.

Независимост в рамките на съдебната власт

69. Системите за инспектиране на съдилищата, в страните, в които съществуват, не следва да се занимават с решенията по същество или с тяхната правилност и не следва да водят съдиите, на основание ефикасност, към предпочитание на продуктивността пред правилното изпълнение на ролята им, която е да достигнат до внимателно обмислено решение, при защита на интересите на тези, които търсят правосъдие.

Закljučения

73. КСЕС счете, че критичният въпрос за държавите членки е да приведат изцяло в действие вече разработени принципи (параграф 6) и, след като разгледа стандартите, съдържащи се конкретно в Препоръка № R (94)12 относно независимостта, ефикасността и ролята на съдиите, направи следните заключения:

(10) Използването на статистически данни и системи за инспекция на съдилищата не следва да застрашават независимостта на съдиите (параграф 27 и 69)

СТАНОВИЩЕ № 2 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ

СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ФИНАНСИРАНЕТО И УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДИЛИЩАТА С ОГЛЕД ЕФЕКТИВНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЧЛЕН 6 НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, Съвет на Европа, 2001 г.

13. Ако на съдиите бъде възложено управлението на съдилищата, те трябва да получават подходящо обучение и да получават необходимата подкрепа за изпълнението на тази задача. При всяко положение е важно съдиите да отговарят за всички административни решения, които пряко засягат изпълнението на функциите на съдилищата.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ОКОНЧАТЕЛЕН ДОКЛАД, НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИЯТА В РАМКИТЕ НА СОБСТВЕНАТА МУ ОРГАНИЗАЦИЯ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2000 г.

Закljučения

5. Що се отнася до отношенията между съдиите, от една страна, и председателите на съдилищата, висшите съдебни съвети, където те съществуват, и министерството на правосъдието, от друга страна, е от съществено значение тези отношения да бъдат правилно структурирани и регулирани по начин, който гарантира, че независимостта на отделния съдия няма да бъде засегната. В този контекст следва да се подчертае, че председателите на съдилищата трябва да бъдат съдии. Освен това администрирането на съдебната власт следва винаги да се извършва от самата съдебна власт или от независим орган със значително представителство на съдебната власт, поне когато няма друга установена традиция за ефективно справяне с това администриране, без да се оказва влияние върху съдебната функция.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, НАЗНАЧАВАНЕ И РОЛЯ НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2000 г.

Закljučения

1 Организацията и администрацията на съдебната система следва да бъдат структурирани по такъв начин, че да се избегне или премахне не само прякото, но и непрякото влияние на публичните власти или други външни интереси върху упражняването на съдебните функции от страна на съдебната власт.

2 Председателят на съда трябва да бъде съдия. Председателите на съдилища по принцип следва да се избират измежду лица, които вече са заемали съдебна длъжност. Техните функции и области на компетентност следва да бъдат обективно определени с нормативен акт или по друг начин, така че те да могат да действат при пълна независимост от външни интереси. Независимостта на председателя на съда при упражняване на административните му функции следва да се ползва със същата

защита, с каквато се ползват съдиите при упражняване на съдебните си функции. Поради това той не следва да бъде отстраняван от длъжност преди изтичането на мандата му.

3 Председателите на съдилища не следва да упражняват административните си функции по начин, който би могъл да застраши независимостта на други съдии или да им повлияе неправомерно при упражняването на съдебните им функции. Висшестоящото положение на председателите на съдилища по административни въпроси не следва да се транспонира и да се използва за оказване на влияние върху съдебни заседания или съдебни решения. Практиките и процедурите следва да гарантират, особено в съдилища, в които председателстват повече от един съдия, че председателят на съда не упражнява неправомерно влияние върху другите съдии.

4 Съдебната власт като цяло, но по-специално председателите на съдилища, следва да бъдат консултирани преди приемането на предложения, чрез законодателство или по друг начин, за промяна на структурата или организацията на съдилищата.

5 Що се отнася до бюджетните въпроси и разпределението на ресурсите за функционирането на съдебната система, те следва да бъдат достатъчни, за да позволят на съдебната власт да упражнява пълноценно своите функции, но по-специално не следва да бъдат средство за оказване на натиск върху съдиите, който би могъл да засегне тяхната независимост. Председателите на съдилищата следва да бъдат консултирани най-малко по отношение на бюджетните и други ресурси, необходими на съдилищата за изпълнение на техните съдебни функции

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ, СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ Заседание в Мадрид, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, НАЗНАЧАВАНЕ И РОЛЯ НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА, 23—27 септември 2001 г.

2 Председателят на съда трябва да бъде съдия. Председателите на съдилища по принцип следва да се избират измежду лица, които вече са заемали съдебна длъжност. Техните функции и области на компетентност следва да бъдат обективно определени с нормативен акт или по друг начин, така че те да могат да действат при пълна независимост от външни интереси. Независимостта на председателя на съда при упражняване на административните му функции следва да се ползва със същата защита, с каквато се ползват съдиите при упражняване на съдебните си функции. Поради това той не следва да бъде отстраняван от длъжност преди изтичането на мандата му.

3 Председателите на съдилища не следва да упражняват административните си функции по начин, който би могъл да застраши независимостта на други съдии или да им повлияе неправомерно при упражняването на съдебните им функции. Висшестоящото положение на председателите на съдилища по административни въпроси не следва да се транспонира и да се използва за оказване на влияние върху съдебни заседания или съдебни решения. Практиките и процедурите следва да гарантират, особено в съдилища, в които председателстват повече от един съдия, че председателят на съда не упражнява неправомерно влияние върху другите съдии.

4 Съдебната власт като цяло, но по-специално председателите на съдилища, следва да бъдат консултирани преди приемането на предложения, чрез законодателство или по

друг начин, за промяна на структурата или организацията на съдилищата.

5 [...] Председателите на съдилищата следва да бъдат консултирани най-малко по отношение на бюджетните и други ресурси, необходими на съдилищата за изпълнение на техните съдебни функции.

ПРИНЦИПИ ОТ БЪРГ ХАУС ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНАТА СЪДЕБНА СИСТЕМА, Изследователска група на Асоциацията по международно право относно практиката и процедурите на международните съдилища и трибунали, съвместно с Проекта за международни съдилища и трибунали, 2004 г.

1. Независимост и свобода от намеса

1.1 Съдът и съдиите упражняват функциите си без пряка или непряка намеса или влияние от страна на което и да е лице или организация.

1.2 Когато съдът е създаден като орган или под егидата на международна организация, съдът и съдиите упражняват съдебните си функции без намеса от страна на други органи или власти на тази организация. Тази свобода се отнася както за съдебния процес по висящи дела, включително разпределянето на делата на определени съдии, така и за работата на съда и неговото деловодство.

1.3 Съдът е свободен да определя условията за своята вътрешна администрация, включително политиката за набиране на персонал, информационните системи и разпределянето на бюджетните разходи.

1.4 Съвещанията на съда остават поверителни.

17. Неправомерно поведение

17.1 Всеки съд установява процедурни правила за разглеждане на конкретни оплаквания за неправомерно поведение или нарушение на служебните задължения от страна на съдия, които могат да засегнат независимостта или безпристрастността.

17.2 Такава жалба, ако е явно неоснователна, може да бъде приключена по съкратена процедура. Във всеки случай, когато съдът прецени, че е необходимо по-пълно разследване, правилата трябва да установяват подходящи гаранции за защита на правата и интересите на съдиите и за осигуряване на подходяща поверителност на производството.

17.3 Устройствените актове на съда предвиждат подходящи мерки, включително отстраняване от длъжност на съдия.

17.4 Резултатът от всяка жалба се съобщава на жалбоподателя.

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ИКОНИМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2005 г.

1. Заключение

2) Новото публично управление (НПУ) не е приложимо към юрисдикцията на

съдилищата и съдиите за определяне на закона и прилагане на правата на хората в съответствие със закона. Това обаче няма да попречи на обмена на мнения относно начините за прилагане на най-добрите практики в съдебните процедури, стига този обмен да не нарушава правото на съдията да спазва процедурите без заплахата от неблагоприятни последици лично за него.

3) НПУ може да се използва за управлението на съдилищата. Но дори и тук трябва да се следи за косвено накърняване на независимостта на съдебната власт. Недостигът на ресурси (брой съдии, персонал) може да окаже натиск върху съдиите да действат по определен начин по време на производството.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

II. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

5. За по-добра защита на общите цели подписалите споразумението държави трябва да осигурят спазването на следните точки:

б) Всичко, свързано с административното и дисциплинарното управление на членовете на съдебната власт, е отговорност на самата съдебна власт, която го организира чрез политически независими органи с делегирани самоуправленски правомощия със силата на закон, интегрирани от значителна и представителна група конституционно назначени съдии, за предпочитане със съдебна кариера, с организация и начин на действие, които да гарантират автономно управление на съдебната власт и независимо и безпристрастно действие на съдиите и съдилищата.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪДЕБНИЯТ СЪВЕТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

V. Е. Администриране и управление на съдилищата

76. Определянето на условията за разпределение на бюджета за различните съдилища и решението относно органа, които трябва да прави преглед и да докладва за ефективността на съдилищата е чувствителен въпрос. КСЕС счита, че Съдебният съвет трябва да има правомощия в това отношение.

77. Съдебният съвет не следва да има правомощия по отношение на управлението на работата на отделните съдии.

78. КСЕС е на мнение, че Съдебният съвет може да има положителен принос за подобряване на качеството на правораздаването. Освен разработването на политика в това отношение, трябва да бъдат предоставени достатъчно средства за съдилищата, за да им се даде възможност те да изпълняват своите задължения в това отношение. В някои страни бяха създадени системи за отчитане и измерване на качеството на правораздаването; важно е да се проучат и изследват резултатите от такива разработки. Относно разработването на политика за измерване на качеството, от съществено

значение е Съдебният съвет да може да получи от съдилищата съответните данни и статистика.

79. Съветът трябва да контролира организирането на инспекторат, който да извършва проверки по такъв начин, че те да бъдат съвместими с независимостта на съдебната власт. Това е особено важно, когато инспекторатът е подчинен на изпълнителната власт.

САМОУПРАВЛЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: БАЛАНСИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ И ОТЧЕТНОСТ, Общото събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2008 г.

6) Самоуправлението на съдебната власт изисква професионализация на съдебната администрация.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Прозрачен и независим избор на председатели на съдилища

16. Изборът на председатели на съдилища трябва да бъде прозрачен. Свободните работни места за председатели на съдилища се публикуват. Могат да кандидатстват всички съдии с необходимия стаж/опит. Компетентният да извърши подбора орган може да проведе интервю с кандидатите. Добър вариант е съдиите от конкретния съд да изберат председателя на съда. В случай на назначаване от изпълнителния орган, консултативен орган — като например съдебен съвет или квалификационна комисия — като взема предвид и мненията на местния съдебен състав, следва да има право да направи препоръка, която изпълнителният орган може да отхвърли само с мотивирано решение. В този случай консултативният орган може да препоръча друг кандидат. Освен това, за да се предпази от прекомерно влияние от страна на изпълнителната власт, консултативният орган следва да може да отхвърли вето на изпълнителната власт с гласуване с квалифицирано мнозинство.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Гаранции за независимост

7. След консултации със съдебната власт държавата осигурява човешките, материалните и финансовите ресурси, необходими за правилното функциониране на съдебната система. За да се избегнат неправомерни влияние, съдиите получават подходящо възнаграждение и са обхванати от задоволителна пенсионна схема, което следва да се установи със закон.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава II – Външна независимост

12. Без да се накърнява тяхната независимост, съдиите и съдебната власт следва да поддържат конструктивни работни отношения с институциите и публичните органи, участващи в управлението и администрирането на съдилищата, както и със специалистите, чиито задачи са свързани с работата на съдиите, за да се улесни ефективното и ефикасно правораздаване.

Глава V – Независимост, ефективност и ресурси

40. При изготвянето на бюджета на съдебната система могат да се провеждат консултации със съдебните съвети, ако съществуват такива, или с други независими органи, отговарящи за управлението на съдилищата, със самите съдилища и/или с професионалните организации на съдиите.

41. Съдиите следва да бъдат насърчавани да участват в управлението на съдилищата.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ВИЛНЮС ЗА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА В НАСТОЯЩИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ КЛИМАТ, Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), 2011 г.

Препоръки

3. Новата среда налага да се вземат мерки, насочени към подобряване на ефективността на съдилищата чрез преосмисляне на съдебната карта с цел въвеждане на реформа на процедурите на вътрешна организация на съдилищата и внедряване на иновативни информационни и комуникационни технологии, чиято основна функция да бъде повишаването ефективността на съдебната система.

4. Инвестирането в управлението на правосъдието и в модерните технологии, както и подсилването на човешките ресурси в съдилищата, следва да бъде поощрявано с цел гъвкавост на съдебната система спрямо бъдещи предизвикателства.

5. Съдебните органи и съдиите следва да са ангажирани в необходимите реформи

6. Съдебните съвети или автономните съдебни администрации трябва да поемат водещата роля, като имат предвид и зачитат компетенциите на другите държавни власти.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

3. Аспекти на специализацията

4. Човешки, материални и финансови ресурси

49. Когато очакваната натовареност на специализираните съдилища е малка в сравнение с тази на други съдилища, трябва да се помисли за разработване и използване на ресурси и технологии, които могат да бъдат използвани съвместно от няколко специализирани съдилища или още по-добре от всички съдилища. Обединяването на човешки и материални ресурси може да бъде средство за избягване

на проблеми, свързани с организирането на специализацията. Създаването на големи „правосъдни центрове“ с общи и специализирани съдилища и състави обаче може да възпрепятства лесния достъп до съдилищата с увеличаване на разстоянието между местоположенията им.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Съдебна администрация

35. Разпределянето на делата между съдиите е въпрос на съдебна администрация, крайният контрол върху който трябва да принадлежи на главния съдебен служител на съответния съд.

36. Основната отговорност за администрирането на съдилищата, включително надзора и дисциплинарния контрол на административния и помощния персонал, се носи от съдебната власт или от орган, в който съдебната власт е представена и има ефективна роля.

37. Бюджетът на съдилищата се изготвя от съдилищата или от компетентен орган в сътрудничество със съдилищата, като се отчитат нуждите и потребностите на съдебната власт и нейната администрация. Отпуснатата сума следва да бъде достатъчна, за да може всеки съд да функционира без прекомерно натоварване.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИОНИ ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на Председателите на върховните съдилища от Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015 г.

СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ

30. Председателите или ръководителите на съдилищата не следва да имат изключителната компетентност да вземат административни решения, които могат да повлияят на решаването на конкретни дела по същество. Разпределението на делата между съдиите следва да се извършва на случаен принцип или въз основа на ясни, обективни и прозрачни критерии, предварително определени от съвета на съдиите в съда.

31. Основната отговорност за администрирането на съдилищата, включително надзора и дисциплинарния контрол на административния и помощния персонал, се носи от съдебната власт или от компетентен орган, в който съдебната власт е представена в мнозинство или има ефективна роля.

32. Бюджетът на съдилищата се изготвя от съдилищата или от компетентен орган в сътрудничество със съдилищата или съдебните органи, като се отчитат свързаните с независимостта нужди на съдебната власт и нейната администрация. Отпуснатата сума следва да е достатъчна, за да може всеки съд да функционира, без да се налага на отделните съдии натоварване, което да възпрепятства бързото и ефективно правораздаване.

СТАНОВИЩЕ № 19 (2016) ЗА РОЛЯТА НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА, Консултативен съвет на европейските съдии, Съвет на Европа, 2016 г.

1. Ролята на председателите на съдилища е да представляват съда и своите колеги съдии, да гарантират ефективното функциониране на съда, като така подобряват службата му на обществото, и да изпълняват юридически функции. При изпълнение на своите задачи, председателите на съдилища защитават независимостта и непристрастността на съда и отделните съдии, и трябва да действат по всяко време като пазители на тези ценности и принципи.
2. Председателите на съдилища имат роля в приноса към работата на органите на самоуправление. Съсредоточаването на функции и правомощия в ръцете на ограничен кръг от лица обаче трябва да се избягва.
3. В отношенията си с медиите, председателите на съдилища трябва имат предвид интереса на обществото да бъде информирано, а също да отдават нужното внимание на презумпцията за невинност, правото на справедлив процес и правото на зачитане на личния и семейния живот на всички лица, участващи в производството, както и на запазването на поверителността на обсъжданията. Председателите на съдилища, като пазители на независимостта, непристрастността и ефективността на съда, трябва сами да зачитат вътрешната независимост на съдиите в своите съдилища
4. Когато председателите на съдилища участват в събирането на данни и оценяването на работата на съда и на отделните съдии, трябва да са налице подходящи предпазни мерки, за да се гарантира непристрастност и обективност.
5. Всеки управленски модел в съдилищата трябва спомага за по-доброто правораздаване и да не бъде самоцелен. Председателите на съдилища не трябва да участват в каквито и да е действия или дейности, които могат да подкопаят независимостта и непристрастността на съдебната власт.
6. Ролята на председателите на съдилища в разпределянето на бюджетните средства за съда трябва да бъде значителна, ако не решаваща, и те трябва да имат правомощието да управляват бюджета в рамките на своите съдилища.
7. Минималната квалификация за заемане на длъжността председател на съд е кандидатът да има всички необходими квалификации и опит за назначаване на съдебна длъжност в този съд. Уменията и способностите за назначаване като председател на съд трябва да отразяват функциите и задачите, които той ще трябва да изпълнява.
8. КСЕС счита, че процедурите за назначаване на председатели на съдилища трябва да следват същия път, както тези за подбора и назначаването на съдии, в съответствие с нормите, установени в Препоръка CM/Rec(2010)12 и предходните становища на КСЕС. Съдиите от въпросния съд биха могли да участват в процеса за избиране, подбор и назначаване на председатели на съдилища. Възможен е модел със съвещателен или дори задължителен глас.
9. Като цяло, работата на председателите на съдилища е предмет на оценка по същия начин, както и работата на обикновените съдии, при спазване на всички необходими предпазни мерки.
10. Принципът на несменяемост на съдиите следва да бъде приложим за мандата на

председателите на съдилища, независимо дали изпълняват в допълнение към съдебните си задължения и административни или управленски функции. Отстраняването на председател на съд преди изтичането на неговия/нейния мандат трябва, като минимум, да бъде предмет на същите предпазни мерки, както отстраняването на обикновени съдии.

11. Прекратяването на мандата на председател на съд не трябва по принцип да засяга позицията му като съдия.

12. Председателите на върховни съдилища са също председатели на своите съдилища и в това отношение всички задачи и принципи, изложени в настоящото становище, по принцип са приложими и за тях.

13. Процедурите за избор/подбор на председатели на върховни съдилища трябва да бъдат определени със закон и да се основават на заслуги, както и трябва официално да изключват всякаква възможност за политическо влияние.

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

I. Въведение

4. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА СЪДИЛИЩАТА

Управлението на съда започва да наподобява управлението на предприятие, а традиционните управленски познания навлязоха и в институциите от публичния сектор. Аспекти, свързани с ефективното управление на съда:

- култура;
- структури;
- процеси;
- инструменти;
- компетенции.

Култура. За да може управлението на съда да бъде успешно и да постигне желаните цели, всички членове на организацията трябва да споделят и усвоят едни и същи норми и ценности. Следователно културата на организацията е важен аспект на успеха или неуспеха на управлението на съда. Културата се отнася до споделените норми, ценности и имплицитни допускания, които членовете на организацията имат. Тези норми, ценности и предположения ще повлияят на начина, по който те възприемат средата и по който ще действат в рамките на организацията. Тези споделени ценности са особено важни при въвеждането на промени в организацията. От съществено значение е съдебният персонал и съдиите да са съпричастни към промените, както и промените да бъдат подкрепени от други заинтересовани страни, като например адвокатите. Споделената визия е източник на мотивация и помага на всички да останат фокусирани. Например, ако съдът иска да въведе срокове за различните видове производства, е важно заинтересованите страни да се включат в определянето на тези срокове и да се обясни на всички участващи лица (съдебен персонал, съдии, адвокати и др.) защо те са толкова важни за ефективното функциониране на съда. Следователно добрата комуникация с всички засегнати лица е от съществено значение при въвеждането на промени.

Ефективното ръководство е от голямо значение за ефективното управление на съда. Ръководителите трябва да гарантират, че нормите и ценностите на организацията се защитават и развиват. Те определят културата на своята организация. Ако съдът иска да въведе промени в своето функциониране, ръководителят (председателят на съда, но също и други ключови съдии) трябва да мотивира останалите да се ангажират с предложените промени.

Структури. Структурата, вторият аспект на успешното управление на съда, се отнася до разпределението на компетенциите, задачите и отговорностите. За всяка задача трябва да се назначи едно лице, което да отговаря за нея. Например, ако съдът иска да публикува прессъобщения, за да съобщи за определени събития или решения, съдът трябва да определи кой отговаря за изготвянето на прессъобщението, за одобряването на съдържанието на прессъобщението и за самото публикуване на прессъобщението. Ако не е определено отговорното лице за дадена задача, тя най-вероятно няма да бъде изпълнена.

Процеси. Третият аспект на ефективното управление на съда, който ще обсъдим, са процесите. Процесите се отнасят до последователността от дейности. Процесуализирането на дейностите прави тези дейности естествена стъпка, която трябва да се следва в работата на съда. Практиките ще станат по-полезни, ако са залегнали в рутината или ежедневната практика на съда. Например информация за продължителността на производствата е налична в почти всяка държава. Това обаче повишава ефективността на съдебната система само когато продължителността на производствата се следи непрекъснато и в реално време. Ето защо следва да има рутинно наблюдение на продължителността на производството от момента на постъпване на делото в съда до окончателното му разглеждане (включително административните задължения като подаване на документи и т.н.), за предпочитане в система, която автоматично дава ранно предупреждение.

Инструменти. Инструментите са практически инструменти, които следва да се използват при управлението на съда. Те включват например указания за начина на разпределяне на делата, указания за начина на взаимодействие на съда с медиите, модули за обучение по електронната система за управление на делата и документи, в които се записват договорените срокове. Тези насоки могат да бъдат заложени или във вътрешни документи, или в законодателството.

Компетенции. Компетенциите се отнасят до знанията, опита и уменията на различните участници в съда, които са необходими за изпълнение на техните задачи. Компетенциите следва да се развиват и използват. Поради това минимално изискване е наличието на ясна организационна схема. Определянето на задачите и възлагането на всяка от тях на конкретни членове на персонала е важно не само за изпълнението на задачите (както вече показахме в обсъждането на структурите по-горе), но и за определяне на целевите групи за обучение и форумите, в които да се обменят опит и добри практики. Ето защо върховните съдилища следва да се стремят да развиват компетенциите на своите служители в максимална степен. Съдиите по печата и съветниците по комуникациите например следва да повишават експертните си познания, като участват в специални обучения за медиите и като посещават срещи с други лица, които изпълняват същата функция, за да обменят опит и да се учат взаимно.

Заключение. Ръководителите на съда трябва да гарантират, че тази практика е залегнала в общите ценности на организацията. В този контекст е полезно в процеса на

въвеждане на тези промени да се привлекат всички заинтересовани страни и да се комуникират ясно целите на предложените промени и как те се вписват във визията на организацията. За да бъде практиката успешна, е важно също така всеки да е запознат с ролята си и задачите да са ясно разпределени. Освен това практиката трябва да се вгради в рутинните дейности на Върховния съд. Удачно решение е хората да могат да се позовават на насоки или други инструменти, когато изпълняват задачите си. И накрая, на съдебния персонал и съдиите следва да се даде възможност да развиват допълнително своите компетенции чрез участие в текущо обучение, участие в срещи и др.

IV Администриране на върховните съдилища: акцент върху разпределението на делата и продължителността на производствата

V. Препоръки и най-добри практики

Въвеждане на (електронна) система за контрол на продължителността на производствата чрез използване на срокове и непрекъснато наблюдение на тези срокове в реално време.

Публикуване на съгласуваните срокове, както и на статистически данни за продължителността на производствата по видове дела (поне веднъж годишно).

Съдиите следва да демонстрират проактивно управление на делата.

Въвеждане на електронна система за обработка на документи и използване на електронни комуникации.

Осигуряване на процесуални санкции срещу страните, които причиняват забавяне и проявяват досадно поведение.

Осигуряване на гъвкава система за разпределение на делата, както и преразпределение на съдиите като *ultimum remedium*.

V. 7. МЕЖДУНАРОДНИ ИЗМЕРЕНИЯ

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪДЕБНИЯТ СЪВЕТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

V.II. Дейности за сътрудничество с други органи на национално, европейско и международно равнище

88. КСЕС отбелязва, че в някои държави задълженията на Съдебния съвет се разпределят между няколко агенции. В резултат на това, разнообразието на организацията на национално равнище се усложнява още повече от факта, че в някои области (напр. обучението) компетентна може да бъде само една институция, докато в други области компетенциите са разпределени. На този етап КСЕС не може да вземе отношение по въпроса за оптималната схема за отношенията между отделните агенции. Като осъзнава значението на националните правни традиции за начина, по който са се развили тези органи, КСЕС счита все пак, че е необходимо да препоръча под ръководството на съдебния съвет да бъде създадена рамка на сътрудничество, така че когато няколко агенции споделят задачите на съвета, да може да се гарантира плавно изпълнение на тези задачи. Този процес по всяка вероятност ще помогне също така и на институционалното израстване в смисъл на все по-голямо обединяване на агенциите (напр. в областта на обучението). Това се отнася също и за сътрудничеството със Съветите за административната съдебна власт. Сътрудничество със Съветите на прокурорите, ако съществуват такива отделни органи, може да бъде също уместно.

89. КСЕС подчертава също така важното значение на сътрудничеството на европейско и международно равнище между съдебните съвети във всички области, в които съветите имат дейности на национално равнище.

90. КСЕС потвърждава, че работата на Европейската мрежа на съдебните съвети (която играе основна роля в установяването на сътрудничество между съдебните съвети) и дейностите на Лисабонската мрежа и Европейската мрежа за съдебно обучение (които са компетентни в областта на обучението на магистратите) заслужават признание и подкрепа. Тези мрежи са полезни партньори за КСЕС.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

B Относно правомощията на съдебния съвет:

и) трябва да бъде насърчавано сътрудничеството с други съдебни съвети на европейско или международно равнище.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава V – Независимост, ефективност и ресурси

42. Държавите следва да предоставят на съдилищата подходящи средства, които да позволят на съдиите да изпълняват ефективно функциите си по дела, включващи

чуждестранни или международни елементи, и да подкрепят международното сътрудничество и отношенията между съдиите.

V. 8. ПОДБОР И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДЕЛАТА

ПРОЕКТОПРИНЦИПИТЕ ОТ СИРАКУЗА ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Възлагане на дела

Чл. 19. Самият съд следва да отговаря за възлагането на делата на отделни съдии или на съдебни отделения, съставени от няколко съдии, в съответствие със закона или съдебния правилник.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на юристите (ИВА), 1982 г.

А Съдиите и изпълнителната власт

11 а) Разпределението на работата между съдиите по правило следва да се извършва по предварително определен план, който може да бъде променен при определени ясно дефинирани обстоятелства.

2) В страните, в които правомощието за разпределяне на съдебната работа е предоставено на председателя на съда, не се счита за несъвместимо с независимостта на съдебната власт да се предостави на председателя на съда правомощието да променя предварително определения план по основателни причини, за предпочитане след консултация със старшите съдии, когато това е практически възможно.

3) При спазване на буква а) изключителната отговорност за разпределянето на делата следва да бъде възложена на отговорен съдия, за предпочитане на председателя на Съда.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Съдебна администрация

35. Единствено съдебната власт отговаря за възлагането на делата на отделни съдии или на съдебни отделения, съставени от няколко съдии, в съответствие със закона или съдебния правилник.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Съдебна администрация

35. Възлагането на делата на съдиите е въпрос на съдебна администрация, крайният

контрол върху който трябва да принадлежи на главния съдебен служител на съответния съд.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава V – Независимост, ефективност и ресурси

37. Ползването на електронни системи за управление на дела и информационни и комуникационни технологии следва да се поощрява както от органите, така и от съдиите, а тяхната обща употреба в съдилищата следва също да се насърчава.

РЕСУРСНО РЪКОВОДСТВО ЗА УКРЕПВАНЕ НА ИНТЕГРИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И КАПАЦИТЕТ, СНПООН, 2011 г.

III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕЛА И СЪДИЛИЩА

8. Заключение и препоръки

- Правосъдните системи могат да спечелят важно предимство, като възприемат принципите и техниките за управление на делата и съдилищата.
- Информационните системи на съдебната система (като например архиви, досиета, системи за проследяване и управление на делата) трябва да бъдат:
  - (1) добре организирани,
  - (2) адекватно обезпечени от съдебните служители,
  - (3) достъпни за тези, които имат право да ги използват, и
  - (4) способни да събират последователни, стандартизирани и актуални данни.
- Всички съдебни служители следва да имат лесен достъп до съдебни решения (съдебна практика) в хартиен или електронен вид както на национално, така и на международно равнище.
- Основните правила и насоки за управление на делата и съдилищата са едни и същи както при традиционните, така и при подобрените електронни системи.
- Системите за разпределение на делата могат да бъдат:
  - (1) случайни или планирани,
  - (2) автоматизирани или управлявани от оператори,
  - (3) неформални или формални, или
  - (4) строги или гъвкави.
- Системата за случайно разпределение на делата е препоръчителна в съдебните системи, засегнати от проблеми с корупцията и ниско равнище на обществено доверие.

- Гъвкавата система за разпределение на делата помага на съда да се адаптира по-добре към непредвидени промени в натовареността.
- Във всеки случай е важно да се постигне висока степен на вътрешна и външна прозрачност при възлагането на делата.
- Участието на адвокатите, адвокатските колегии и прокуратурите може да подпомогне разработването и наблюдението на системите за разпределение на делата.
- Следва да се разработят стратегии за посрещане на непредвидени промени в натовареността (да се обмисли възможността за мобилни помощни екипи или гъвкава териториална юрисдикция).
- Съдилищата трябва активно да наблюдават и контролират хода на делата от образуването им през съдебния процес или друго първоначално разпореждане до приключването на цялата работа на съда след разпореждането.
- Ефективното използване на техниките и практиките за управление на делата подобрява ефикасността при използването на ресурсите на съдебните системи, като по този начин намалява разходите за функционирането на правосъдието.
- Съдиите и съдебните служители следва да играят активна роля в управлението на потока от съдебни производства.
- Успешното възприемане на техниките за управление на делата изисква трудни промени, свързани с професионалната идентичност на съдиите и адвокатите, и следователно формулирани стратегии за управление на промените.
- Контролът на съда върху делата предполага прилагането на два основни принципа: ранна намеса на съда и непрекъснат контрол на съда върху хода на делото.
- ИКТ могат да подпомогнат техниките на системите за управление на делата, но управлението на делата може да се извършва и с по-традиционни инструменти.
- Съдилищата следва да обмислят възможността да приемат диференцирани системи за управление на делата, така че да има няколко процесуални направления въз основа на критерии като:
  - (а) размер на необходимото внимание от страна на съдиите и адвокатите,
  - (б) стойност на делото,
  - (в) характеристики на процедурата, и
  - (г) засегнати правни въпроси.
- При възприемането на подход за управление на делата съдиите трябва да бъдат подготвени да председателстват и да предприемат подходящи действия, за да гарантират, че:
  - (1) всички страни са подготвени да продължат производството,
  - (2) съдебният процес ще започне, както е предвидено,
  - (3) всички страни имат справедлива възможност да представят доказателства, и

- (4) съдебното производство протича до край без ненужни прекъсвания.
- Определянето на сроковете на производствата е необходимо условие, за да се започне измерване и сравняване на забавянията при разглеждане на делата.
  - Системите за управление на делата трябва да бъдат подкрепени от добре разработени програми за обучение.
  - Практиката на сътрудничество между различните агенции и заинтересовани страни е полезна за проектирането и прилагането на управлението на делата, защото:
    - (1) Спомага за изграждането на ангажираност сред всички ключови участници,
    - (2) Създава подходяща среда за разработване на иновативни политики, и
    - (3) Подчертава, че отговорността за навременното разглеждане на делата не е само в дейността на съда, но включва и други участници.
  - Технологиите предлагат възможности за преустройство на функционирането на правосъдието, които не могат да бъдат обхванати без комплексни промени на процесуално, организационно и културно равнище.
  - Въвеждането на ИКТ в съдилищата крие рискове от големи инвестиции със слаб ефект.
  - На съдебните служители, които обмислят програми в областта на ИКТ, се препоръчва да се ангажират с внимателен анализ на приложимостта и разходите и ползите с помощта на експерти.
  - Информационните системи на съдилищата трябва да предоставят бързо и по икономически изгоден начин голям обем информация на широк кръг потребители.
  - Информацията и съдебните архиви трябва да бъдат актуални, точни, бързи и лесно достъпни.
  - Развитието на ИКТ изисква:
    - (1) стабилна структура за управление на ИКТ,
    - (2) стабилна технологична инфраструктура,
    - (3) целенасочени правни и процедурни промени,
    - (4) траен ангажимент и дългосрочни инвестиции,
    - (5) силно ръководство на съдебната власт,
    - (6) поддръжка, актуализации и циклична подмяна на хардуера и софтуера,
    - (7) първоначално и текущо обучение

ОДОБРЕНИ РЕВИЗИРАНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ОТ МАУНТ СКОПЪС ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

7. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ[41]

7.10 Дадено дело не следва да се оттегля от конкретен съдия без основателни причини, като например случаи на сериозно заболяване или конфликт на интереси. Такива причини и процедури за такова оттегляне следва да бъдат предвидени в закона и не могат да бъдат повлияни от каквито и да било интереси на правителството или администрацията. Решението за оттегляне на дело от съдия следва да се взема от орган, който се ползва със същата съдебна независимост като съдиите.

ПЪРВИ ДОКЛАД НА ПРОУЧВАТЕЛНАТА КОМИСИЯ - НОМИНАЦИИ НА СЪДИИ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2013

Препоръка относно административните правомощия на върховните съдии

- Главните съдии да нямат право да назначават съдия, за да повлияят на изхода на дадено дело;
- разпределението на съдиите за разглеждане на дела да се основава на обективни критерии.

ВИСОКО КАЧЕСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО ЗА ВСИЧКИ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, Европейска комисия за ефективност на правосъдието, ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СЕРЕЈ № 22, 2015 г.

Насоките SATURN се отнасят и до дейността на органите, отговарящи за администрирането на съдилищата (по-специално министерствата на правосъдието на държавите членки). В тази връзка Центърът SATURN препоръчва разпределение на работата между всички съдилища и участниците в производството, за да се стимулира тяхната активност в посока на добро управление на времето. Друга насока е наблюдението на статистическите данни, което преди всичко е задължение на държавните органи, отговорни за работата на съдилищата. По-специално, Центърът SATURN предлага създаването на система за наблюдение, включваща национална база данни в съответствие с европейските единни насоки за мониторинг на съдебните срокове⁵⁷. Държавите членки се приканват също така да предприемат конкретни действия, насочени към намаляване на сроковете на производствата. Държавните органи трябва да обърнат специално внимание на случаите, при които прекомерните срокове за разглеждане на делата рискуват да доведат до установяване на нарушение на правото на човека на съдебен процес в разумен срок. Друга препоръка на SATURN към държавите членки е да използват новите технологии за съкращаване на сроковете на съдебните производства (по-специално видеоконференции, отдалечен достъп до документи, взаимодействие с участниците в производството чрез електронна поща и т.н.). И накрая, отговорните за работата на съдилищата служители следва да определят отговорността на лицата, които причиняват забавяния и влияят неблагоприятно върху спазването на определените стандарти и цели при управлението на времето.

Освен законодателите и местните власти, Центърът SATURN формулира редица препоръки по отношение на ръководителите на съдилища. Например, последните следва да събират информация за продължителността на производствата и закъсненията при правораздаването и да действат в съответствие с Контролния списък за управление на времето, разработен от Комисията. Събраната по този начин информация подлежи на постоянен анализ, за да се повиши ефективността на

съдебната система и да се гарантира ефективна защита на правото на справедлив съдебен процес в разумен срок. Тя трябва да бъде публикувана онлайн под формата на доклади за дейността на съдебните органи, достъпни за всеки.

Освен определянето на цели и конкретни стандарти на национално равнище, Центърът SATURN предлага също така да се определят цели на равнището на отделните съдилища. Тези цели трябва да бъдат обект на непрекъснато преразглеждане и да станат основа за оценка на работата на конкретните съдилища. И накрая, отделните съдилища се приканват да разработят средства за управление на кризи (борба със сериозните забавяния при правораздаването и отклоненията от определените от съда срокове за разглеждане на конкретни дела).

СБОРНИК С НАСОКИ НА СЕРЕЈ, Европейска комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ), 2015 г.

Общи данни за съдилищата и съдебните производства

Системата за наблюдение следва да разполага с налична и публична информация за общата структура на съдебната система, като се обръща специално внимание на информацията, която е от значение за управлението на времето на производството.

Информацията на общо равнище следва да включва точна информация относно:

- броя и видовете съдилища и тяхната компетентност;
- броя и видовете производства в съдилищата;
- производствата, определени като приоритетни (спешни) дела;

Данните за съдебната система следва да се актуализират редовно и да са налични поне на годишна база (начало/край на календарната година).

Следва да са налични следните данни за броя на производствата в съдилищата:

- общ брой висящи производства в началото на наблюдавания период (напр. календарна година);
- нови производства (производства, образувани в рамките на наблюдавания период, напр. през календарната година);
- решени дела (производства, приключили в рамките на наблюдавания период чрез решение по същество, оттегляне на делото, приятелско споразумение и т.н.);
- общ брой висящи производства в края на наблюдавания период

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

IV Администриране на върховните съдилища: акцент върху разпределението на делата и продължителността на производствата

5. Гаранции за единна съдебна практика

В Препоръка и най-добри практики

Критериите за разпределение включват независимостта и безпристрастността на съдията и съдебната власт, компетентността, опита и специализацията на съдията и

степената на натовареност на съдията.

V Комуникация

4. Информация, предоставяна на обществеността Препоръки и най-добри практики

Осигуряване на публичен достъп до правилата за възлагане на делата. Осигуряване на публичен достъп до дневния ред на заседанията.

VI. ЗАДЪЛЖЕНИЯ И ОТГОВОРНОСТИ (ОТЧЕТНОСТ)

VI. 1. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА НА НАЦИИТЕ (ЛАТИМЕР ХАУЗ) ЗА ТРИТЕ КЛОНА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО с Анекс (Върховенство на парламента, Независимост на съдебната власт), Общност на нациите, 2003

VII) Механизми на отчетност

(б) Съдебна отчетност

Съдиите носят отговорност спрямо Конституцията и закона, които те трябва да прилагат почтено, независимо и принципно. Принципите на отчетност и независимост на съдебната власт са опора за общественото доверие в съдебната система и важноста на съдебната власт като един от трите стълба, на които се осланя едно отговорно държавно управление.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава I - Общи аспекти

9. Дадено дело не следва да се изтегли от определен съдия без валидна причина. Решение за оттегляне на дело от съдия следва да се вземе на основата на обективни, предварително зададени критерии, като се следва прозрачна процедура от орган на съдебната власт.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА I: НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г. CDL-AD(2010)004

IV. Заключение

16. Като израз на принципа за предварително законово определен логичен или законен съдия, разпределението на делата към отделните съдии следва да се основава на обективни и прозрачни критерии, установени предварително в закона или в специални разпоредби основани на закона, напр. в правилниците на съдилищата. Изключенията следва да са обосновани.

ГОДИШНИ ДОКЛАДИ ДО СЪВЕТА ПО ЧОВЕШКИ ПРАВА, ООН, Доклад на специалния докладчик за независимостта на съдиите и адвокатите, Габриела Кнау, 28 април 2014 г.,

VI. Препоръки

Правна рамка за съдебна отчетност

110. Държавите трябва да си сътрудничат, за да развият и приемат международни стандарти за съдебна отчетност.

111. Държавите следва да помислят за прокарване на конкретно законодателство на

вътрешно ниво за установяване на всеобхватна система за съдебна отчетност, която да е ефективна, обективна, прозрачна и да отговаря на техните международни задължения за човешки права.

Форми на съдебна отчетност

112. Следва да се установи ясен набор от стандарти за това как да се упражняват надзорни правомощия за отчетност, така че да не се търси произволно отговорност от служителите в сферата на правосъдието и правосъдните власти.

113. Необходимо е също да бъдат ясно дефинирани отношенията между отделните лица, на които ще се търси отговорност, и форумът, органът или институцията, пред които те ще трябва да се отчитат.

114. Държавите също следва да разработят международни насоки по прилагането на съдебен имунитет. Съгласно тези насоки, държавите трябва да определят вътрешни норми за съдебен имунитет, за избягване на злоупотреби.

Отговорност на отделните лица

115. Отговорността на отделните лица трябва да се приложи за всички служители в сферата на правосъдието, т.е., съдиите, прокурорите и адвокатите на всички нива на съответните им кариери.

116. Конкретните механизми на отчетност на отделните лица следва да включват, но не само, задължението да пишат индивидуални обосновани присъди или становища на език разбираем за съдебните бенефициери; възможността да се обясни личният поглед върху закона и конституцията на широката общественост; и разкриване на собствените финансови и други активи чрез официална система за вписване.

117. Отчетността на отделните лица следва също да обхваща поведението извън съдебната система, другите разрешени професионални дейности и личния живот на служителите в сферата на правосъдието.

118. На служителите в сферата на правосъдието трябва да се предоставят ясни правила на поведения и морал, за да се осигури тяхното поведение съгласно приетите стандарти, уместни за техните професионални функции.

119. Правосъдната система в нейната цялост следва да се подложи на механизми за отчетност, за да се осигури да работи независимо, компетентно, обективно и безпристрастно.

120. Следва да се установи кодекс за етика и поведение за всички служители в сферата на правосъдието, с участието на техните съответни асоциации и представители. Тези кодекси следва да се прилагат последователно и прозрачно, като се уважават изцяло основните гаранции за справедлив и надлежен процес.

121. Държавите трябва да подобрят прозрачността на правосъдната система. Съдебните заседания и взимането на решения следва да бъдат публични, което да позволи обществено наблюдение на работата на служителите в сферата на правосъдието. Решенията трябва да се дават в писмена форма, да са обосновани и да се обнародват в бази данни и уебсайтове, за да бъдат наистина достъпни и безплатни.

122. Прозрачността на правосъдната система следва също да обхваща механизми свързани с други държавни власти, гражданското общество, медиите, полицията, прокуратурата и комисиите по човешките права, наред с други.

Механизми и процедури за отчетност

123. Механизмите и процедурите за отчетност трябва да уважават основополагащите гаранции за справедлив и надлежен процес и да бъдат изпълнявани от независим и безпристрастен орган. Процедурите за отчетност трябва да се ограничат до случаите на лошо професионално поведение, които са груби и непрости и също така дискредитират съдебната система.

124. Всички служители в сферата на правосъдието следва да бъдат обучени за съответните им кодекси за морал и поведение, процедурни правила и последиците, ако тези правила бъдат нарушени.

Институции и органи, които отговарят за надзора над отчетността в съдебната система

125. Съдебната отчетност трябва да се прилага чрез независим орган. Този орган следва да има ролята да защитава независимостта на съдебната система и да насърчава съдебната отговорност.

126. Що се отнася до съдебната власт, независимият орган следва за предпочитане да е съставен изцяло от съдии, пенсионирани или служещи, макар че може да е препоръчително да са представени юристите или академичните среди.

Не се позволяват представители на политиките. Освен това, независимият орган следва да управлява собствения си бюджет, да има достатъчни човешки и финансови ресурси, за да изпълни мандата си да се отчетва за дейността си.

127. Независимите органи отговорни за отчетността на прокурорите биха могли да следват структура подобна на тази за съдиите.

128. Трябва да се установи независима професионална организация, която да представлява интересите на юристите, да упражнява надзор над процеса на приемане на кандидати за професията, да поощрява продължаващото им обучение и образование, да защитава професионалната им почтеност и да привежда в действие справедливо и последователно дисциплинарни процедури.

129. Правото на дисциплинарни решения, които се разглеждат от по-висша съдебна трибуна трябва да се гарантира еднакво за съдиите, прокурорите и адвокатите.

Отговорност на държавата и право на правни средства за защита

130. Съдебната власт и правосъдната система като цяло са отговорност на Държавата. Следователно, следва държавите да предоставят ефективни правни средства за защита на лицата, претърпели вреди поради неправомерни присъди и други съдебни грешки.

СТАНОВИЩЕ № 18 (2015) ПОЛОЖЕНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕЙНИТЕ ОТНОШЕНИЯ С ДРУГИТЕ ДЪРЖАВНИ ВЛАСТИ В СЪВРЕМЕННАТА ДЕМОКРАЦИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2015 г.

VIII: Обобщение на главните точки

6. Съдебната власт (както и другите две държавни власти) предоставя обществена услуга. Следователно, съдебната власт, както и другите власти, носи отговорност да покаже на другите държавни власти и на широката общественост за какво се използват нейните власти, авторитет и независимост. Това може да бъде наречено "отчетност" (параграфи 20 - 22). Тази "отчетност" е в няколко форми.

7. Първо, има апелативна система. Принципно, апелативната система е единственият начин по-който съдебно решение може да бъде отменено или изменено, след като е било издадено, и единственият начин, по който съдиите действащи добросъвестно могат да бъдат подведени под отговорност за техните решения. КСЕС е нарекъл това “съдебна отчетност” (параграфи 23, 26).

8. Второ, съдиите се принуждават към отговорност, когато работят прозрачно, когато има открити съдебни заседания и се издават обосновани присъди, с взаимодействие с обществеността и другите държавни власти. КСЕС е нарекъл тази форма на “съдебна отчетност” - “обяснителна отчетност” (параграфи 37-32).

9. Трето, ако даден съдия се занимава с неподходящи действия от достатъчно сериозно естество, той или тя трябва да се подведе под отговорност по надежден начин, т.е. чрез прилагане на дисциплинарни процедури и, ако е уместно, на наказателното право. КСЕС е нарекъл това “наказателна отчетност”. При всички случаи е необходима грижа за запазване на независимостта на съдебната власт (параграфи 33 и 37).

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ХАГА ОТНОСНО НАСЪРЧАВАНЕТО НА ЕФЕКТИВНИ ПРАВОСЪДНИ СИСТЕМИ, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2015

1. Независимите и отчетни съдебни системи са ключов компонент на висококачествените, ефективни и ефикасни правосъдни системи и предпоставка за добре работещо правосъдие в пространството на ЕС.

СЪДЕБНА ОТЧЕТНОСТ - МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ НА МЕХАНИЗМИ ЗА ОТЧЕТНОСТ ЗА СЪДЕБНА КОРУПЦИЯ И УЧАСТИЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В НАРУШЕНИЯ НА ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА, Ръководство на практикуващите юристи № 13, Международна комисия на юристите, 2016 г.

Подотчетни на кого?

При разглеждане на различните форми на механизми и процедури на отчетност е от полза да се вземат предвид лицата, на които съдебната власт като цяло и отделните съдии би следвало да бъдат подотчетни в крайна сметка. В най-широкия смисъл, съдебната власт като институция трябва да бъде подотчетна на обществото, на което служи. Само че, в едно демократично общество управлявано от закона, задължението на съдебната власт към обществото е ограничено до прилагане на правото независимо и безпристрастно, почтено и без корупция. Съдебната власт определено не е задължена да взема само такива решения, с които ще се съгласи мнозинството от обществеността, нито следва отделните съдии да бъдат застрашени от сваляне от длъжност само защото мнозинството от обществеността може да не е съгласно с определени присъди. В този смисъл, отчетността на съдебната власт пред обществото действа на първо място и най-вече като се гарантира, че съдиите са отговорни пред закона: че те обясняват техните решения на основание прилагането на правните норми, чрез правни разсъждения и констатации, основани на доказателства и анализ, като техните решения могат да се преразгледат и, ако е необходимо, коригират от правосъдната йерархия чрез апелативната система. Мненията на обществото са уместни за отчетността на правосъдната система само в степента, в която такива

мнения са изразени чрез надлежно приети закони, които спазват конституцията на Държавата и международните правни задължения.

Правосъдната власт като институция носи отговорност пред обществото за осигуряване всички правосъдни решения да бъдат действително взети независимо и безпристрастно, почтено и без корупция, като за целта обществото основателно очаква съдебната власт да предприеме действия срещу отделни съдии, които проявяват лошо поведение, подриващо тези ценности. Лицата засегнати от дадено правосъдно лошо поведение следва също да могат да очакват съдията да бъде подведен под отговорност за нарушението и всяка вреда да бъде поправена. Такива лица следва да имат достъп до процедури за жалби, които да могат да завършат с дисциплинарно производство за правосъдно лошо поведение. Само че, предвид необходимостта да се осигури независимост и безпристрастност на съдебната система, лицата които имат право на средства за защита насочени към постигане на подвеждане под отговорност може не винаги да имат правото пряко да търсят определени видове подвеждане под отговорност или наказание срещу отделните съдии: обичайно е, например, правото на граждански иск за обезщетение да е налице само срещу Държавата като цяло, а не срещу отделния съдия, като в този случай Държавата носи отговорност за действията или бездействията на отделния съдия; и, докато отделните лица следва да могат да подадат жалба, обикновено независим и безпристрастен орган решава дали в действителност да започне дисциплинарно производство срещу отделен съдия. Докато Държавите могат да възприемат различни способи за подвеждане под отговорност за отделните жертви на правосъдно лошо поведение, за да се уважи независимостта на съдебната власт такива жертви трябва във всички случаи да имат достъп до ефективни правни средства и обезщетение, ако не от отделния съдия, то от Държавата като цяло. Съгласно международното право, съдебната власт, както другите държавни органи, не само носи отговорност за прилагане на вътрешното законодателство на Държавата, но също за отстояване на международно защитените човешки права и международното хуманитарно право. Това е задължение, за което съдебната власт действително носи отговорност пред населението на Държавата, от която е част, пред физическите лица и другите лица, засегнати от упражняване на юрисдикция отвъд обичайната територия на нейната Държава, също чрез отговорността на Държавата пред други Държави, съгласно международното право. Съдебната власт носи отговорност пред другите части на държавното управление - законодателна или изпълнителна - в същия смисъл, в който носи отговорност пред широката общественост: като власт трябва да е способна да докаже, че решенията ѝ се основават на законови правила и разсъждения, че установява факти на основата на доказателства, независимо и безпристрастно, без корупция и други неприемливи влияния. Принципът на независимост на съдебната власт изключва, от друга страна, всяко искане съдебната власт да се отчита на изпълнителната или законодателната в смисъл на "отговорна" или "подчинена" на тези части на държавното управление.

ДОКЛАД НА СПЕЦИАЛНИЯ ДОКЛАДЧИК ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ И АДВОКАТИТЕ, Съвет по правата на човека, юни 2017 г.

B2. Съдебна почтеност и отчетност

42. Съставянето на съдебни етични кодекси и установяването на органи за съдебни жалби, съставени само от действащи и/или пенсионирани съдии, бе споменато

като процес, който да бъде насърчен (вж. E/CN.4/2002/72, параграф 37). Принципите от Бангалор на поведението на съдиите бяха приложени към годишния доклад на Специалния докладчик през 2003 г. (E/CN.4/2003/65), за да се наблегне на този подход. Въпросите за съдебната почтеност и съдебната отчетност бяха също разгледани от Специалния докладчик в други два доклада (A/67/305 и A/HRC/26/32). В последния тя отбелязва, че съдебната отчетност никога не трябва да се използва за произволно подкопаване на независимостта на съдиите и, по тази причина, всички механизми за отчетност трябва да следват процедури, които отговарят на международните стандарти за правните процедури и справедлив съдебен процес.

VI. 2. СЪДЕБНИ ФУНКЦИИ – РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, УНИВЕРСАЛНА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (СНСМ), 1983 г.

Национални съдии, цели и функции

2.01 Целите и функциите на съдебната власт включват: а) да предписва закона безпристрастно между гражданин и гражданин и между гражданин и държавата; б) да насърчава, в рамките на съответните лимити на съдебната функция, спазването и постигането на правата на човека в) да осигури всички народи да могат да живеят безопасно под върховенството на закона.

ПРОЕКТ НА УНИВЕРСАЛНА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА ПРАВОСЪДИЕТО (“Декларация на Сингви”), Икономически и социален съвет на ООН (ECOSOC), 1985 г.

Независимост

5. (а) Съдебната власт има юрисдикция, пряка или чрез преразглеждане, по всички въпроси от съдебно естество, включително въпроси от нейната юрисдикция и компетентност.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, както е изменена на 7-мата Двугодишна конференция на Върховните съдии на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Цели на съдебната власт

5. Задължение на съдебната власт е да уважава и спазва надлежните цели и функции на другите държавни институции. Задължение на тези институции е да уважават и спазват надлежните цели и функции на съдебната власт.

10. Целите и функциите на съдебната власт включват следните: а) Да осигури всички хора да могат да живеят безопасно под върховенството на закона; б) Да насърчава, в рамките на съответните граници на съдебната функция, спазването и постигането на човешките права; и в) Да предписва правото безпристрастно между хората и между хората и Държавата.” (10. а), б) и в) Цели на съдебната власт).

Юрисдикция

33. Съдебната власт трябва да има юрисдикция на всички въпроси от съдебно естество и изключителната власт да решава дали даден въпрос предаден, за да бъде решен, е в компетенцията ѝ, както е определено по закон.

34. Юрисдикцията на върховния съд в едно общество не трябва да се ограничава без съгласието на членовете на съда.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ЗА “ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО”, Съвет на Европа, 2005 г.

А. ОТНОШЕНИЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА СЪС СПЕЦИАЛНО ОТНАСЯНЕ КЪМ РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАЦИИТЕ

6. Развитието на демокрацията в европейските държави означава, че гражданите следва да получават целесъобразна информация за организацията на държаните власти и условията, при които се съставят законите. Освен това, също толкова важно за гражданите е да знаят как работят съдебните институции.

7. Правосъдието е ключова съставна част на демократичните общества. То цели да разреши споровете на страните и с решенията, които постановява, да изпълни както “нормативна”, така и “възпитателна” роля, като предоставя на гражданите подходящи напътствия, информация и увереност относно закона и неговото практическо приложение.

8. Съдилищата са, и се възприемат от широката общественост като, правилното място за утвърждаване на законовите права и задължения и решаване на споровете във връзка с това; широката общественост уважава и се доверява на способността на съдилищата да изпълняват тази функция. Само че разбирането на ролята на съдебната власт в демокрациите - особено разбирането, че задължението на съдията е да прилага закона по справедлив и непредубеден начин, без да се влияе от условен обществен или политически натиск - варира значително в различните държави и социално-икономически среди в Европа. Нивата на доверие в дейността на съдилищата следователно не са еднакви. Това означава, че подходяща информация за функциите на съдебната власт и нейната роля, напълно независима от другите държавни власти, може ефективно да допринесе за по-добро разбиране на съдилищата като крайъгълен камък на демократичните конституционни системи, както и за границите на тяхната дейност.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ СОФИЯ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА НА СЪДИЛИЩАТА, Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2013 г.

(i) Независимата и отчетна съдебна власт е от съществено значение за ефективна и ефикасна правосъдна система в полза на гражданите и е важен елемент на върховенството на закона в демократичните общества.

(ii) Съдебната власт трябва да се отчита, да спазва етичните насоки и да е подвластна на безпристрастна дисциплинарна система.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИОНИ ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии на Централна и Източна Европа, 14 октомври, 2015 г.

ЦЕЛИ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

11. Целите и функциите на съдебната власт включват следните:

1. Да осигурят, в рамките на съответните граници на съдебната дейност, всички лица да могат да живеят безопасно под върховенството на закона общество уредено от закона;

2. Да насърчават, в рамките на съответните граници на съдебната дейност, спазването и постигането на правата на човека; и
3. Да предписват закона безпристрастно между физическите и юридическите лица и между физическите и юридическите лица и Държавата.

СЪДЕБНА ОТЧЕТНОСТ - МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА МЕХАНИЗМИ ЗА ОТЧЕТНОСТ ЗА КОРУПЦИЯ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА И УЧАСТИЕ НА СЪДИЛИЩАТА В НАРУШЕНИЯТА НА ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА, Ръководство на практикуващите юристи № 13, Международна комисия на юристите, 2016 г.

Следователно, съдиите са така способни, както всеки друг вид държавен служител, да извършат или съучастват в нарушения на международните права на човека. Освен това, Държавата носи отговорност за всички нарушения на правата на човека, извършени или подпомогнати от съдебната власт, и това е вярно дори ако поведението на съдиите е било “законно” съгласно вътрешното право на Държавата. Типичните примери включват: своеволно осъждане на лица на затвор или смърт, или заповядване или разрешаване на тяхното произволно задържане, включително вследствие на упражнени от тях защитени права на свобода или свобода на мисълта, съвестта и религията, на мнение и изразяване, сдружаване и мирни събирания; осъждане на лица за криминални престъпления или налагане на други наказания или ограничения след съдебни дела, които в значителна степен не са могли да удовлетворят основополагащи гаранции за справедливост; принудително прилагане на вътрешни закони, които дискриминират на забранени основания или са несъвместими по друг начин с международните права на човека; упражняване или неупражняване на тяхната власт по начин, който цели да прикрие нарушения извършени от военни, пара-военни, или правоприлагащи органи, като мъчения, извънсъдебна екзекуция и принудително изчезване, или да защити нарушителите от наказание или да лиши жертвите от ефективни средства за правна защита; разрешаване на своеволно или незаконно вмешателство в личния живот, семейството, дома или кореспонденцията на дадено лице. Такива нарушения представляват “грубо нарушаване на правата на човека”. “Грубите” нарушения може да се разбира, че включват, наред с други неща: геноцид, робство и практики подобни на робство; незабавни или произволни екзекуции; мъчения и друго жестоко, нечовешко или деградиращо отношение или наказание; принудително изчезване; продължително произволно задържане; незаконни депортации или принудителни премествания на население; и нарушения на икономическите, социалните или културните права с особено голям мащаб или сериозност на въздействието.

VI. 3. ЗАДЪЛЖЕНИЯ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ НА ЕВРОПЕЙСКИ УСТАВ НА МАГИСТРАТИТЕ, МЕДЕЛ, 1993 г.

VI. ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА МАГИСТРАТИТЕ

6.1. Магистратите решават делата, които са им възложени, усърдно и безпристрастно, съгласно фактите и закона. Законът може да разреши изразяването на мненията на малцинства в групови решения.

ПРИНЦИПЪТ ОТ БАНГАЛОР НА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, възприет от Съдебната група за усилване на съдебната почтеност, така както е ревизиран на Срещата на кръгла маса на върховните съдии, проведена в Двореца на мира, Хага, 25-26 ноември, 2002 г.

1.5. Даден съдия поощрява и поддържа гаранции за изпълнение на съдебните задължения, за да поддържа и подобри институционалната и оперативната независимост на съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ЗА “ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО”, Съвет на Европа, 2005 г.

Г. ДОСТЪПНОСТ, ОПРОСТЯВАНЕ И ЯСНОТА НА ЕЗИКА, ИЗПОЛЗВАН ОТ СЪДИЛИЩАТА В ПРОИЗВОДСТВА И РЕШЕНИЯ

56. Езикът използван от съдилищата в техните процедури и решения е не само мощен инструмент на тяхно разположение, за да изпълнят образователната си роля (вж. параграф 6 по-горе), но очевидно и всъщност е “законът на практика” за конкретните участници по делото. Следователно, достъпност, простота и яснота на езика на съдилищата са желателни.

57. КСЕС отбелязва, че в някои европейски страни съдиите считат, че много кратките присъди подсилват авторитета на присъдата; в някои други страни съдиите се чувстват длъжни или задължени по закон или от практиката да обясняват писмено обширно всички аспекти на техните решения.

58. Без да има за цел да се занимае в дълбочина с тема, която е силно повлияна от националните правни системи, КСЕС счита че прост и ясен съдебен език е от полза, защото прави върховенството на закона достъпно за и предвидимо от гражданите, ако е необходимо с помощта на правен експерт, както съветва Европейският съд по правата на човека.

59. КСЕС счита че съдебният език следва да бъде сбит и прост, като избягва, ако не са нужни, латински и други изкази, които са трудно разбираеми за широката общественост. Правните понятия и правила могат да бъдат достатъчно обяснени като се цитират законодателството или съдебни прецеденти.

60. Яснотата и сбитостта, обаче, не следва да бъдат абсолютна цел, тъй като също е необходимо съдиите да запазят в решенията си точността и пълнотата на разсъжденията. Мнението на КСЕС е, че законодателството или съдебната практика относно аргументацията на присъдите следва да предвидят, че винаги съществува някаква форма на аргументация и че на съдията е предоставена достатъчно свобода, за да изберат дали да произнесат, когато е позволено, устна присъда (която може да се транскрибира от запис при поискване, в случай на необходимост) и/или кратка писмена обосновава присъда (напр. под формата на *кратко*

излагане на причините за присъдата, стил наложен в някои държави), или обширна писмена обоснована присъда, във всички тези случаи, в които не е възможно препращане към установени прецеденти и/или фактическата обосновка го налага. Опростени форми на обосновка могат да са приложими за заповеди, разпореждания, постановления и други решения, които са с процедурна стойност, но не касаят материалните права на страните.

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

4. Достъпност, опростяване и яснота на езика, използван от съдилищата в производства и решения

4.1. КЕСС счита че достъпност, простота и яснота на езика на съдилищата са желателни (вж. параграфи 56 до 58 по-горе).

4.2. КЕСС счита че съдебният език следва да бъде сбит и прост, като избягва, ако не са необходими - латински и други изкази, които са трудно разбираеми за широката общественост. Правните понятия и правила могат да бъдат достатъчно обяснени като се цитират законодателството или съдебни прецеденти (вж. параграф 59 по-горе).

4.3. Мнението на КЕСС е, че съдебната аргументация трябва винаги да бъде точна и пълна, макар че може да е уместна опростената аргументация по процедурни въпроси и съдиите могат, където е позволено, да представят аргументацията си устно (с възможност за по-късна транскрипция, ако е необходимо), а не писмено (вж. параграф 60 по-горе).

4.4. КЕСС препоръчва поне всички решения на Върховния съд и другите важни съдебни решения да бъдат достъпни безплатно чрез Интернет сайтове, както и разпечатвани след плащане само на разхода за възпроизвеждане; само че трябва да се вземат подходящи мерки при разпространението на съдебните решения, за да се защити неприкосновеността на личния живот на заинтересованите лица, особено страните по делата и свидетелите (вж. параграф 61 по-горе).

ПРИМЕРЕН КОДЕКС ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ НА АМЕРИКАНСКАТА АСОЦИАЦИЯ НА ЮРИСТИТЕ (ААЮ) (ИЗДАНИЕ 2011 г.), възприет от Камарата на представителите на ААЮ на 7 август, 1990 г. и изменен на 6 август 1997, 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 1

Съдията поддържа и насърчава независимостта, почтеността и безпристрастността на съдебната власт и избягва нередности и възникването на нередности.

Правило 1.1: Спазване на закона

Съдията спазва закона, включително Кодекса за поведението на съдиите.

Правило 1.2: Насърчаване на доверието в съдебната система

Съдията по всяко време действа по начин, който насърчава доверието в независимостта, почтеността и безпристрастността на съдебната власт и избягва нередности и възникването на нередности.

Правило 1.3: Избягване на злоупотреби с престижа на съдийската длъжност

Съдията не злоупотребява с престижа на съдийската длъжност за прокарване на лични или икономически интереси на съдията или на други и не позволява на други да го правят.

КАНОН 2

Съдията изпълнява задълженията на съдийската длъжност безпристрастно, компетентно и

усърдно.

Правило 2.1: Даване превес на задълженията на съдийската длъжност

Задълженията на съдийската длъжност, както е предписано по закон, имат превес над всички лични и извън-съдебни дейности на съдията.

Правило 2.2: Безпристрастност и справедливост

Съдията поддържа и прилага закона и изпълнява задълженията на съдийската длъжност справедливо и безпристрастно.

Правило 2.3: Предубеждения, предразсъдъци и тормоз

(1) Съдията изпълнява задълженията на съдийската длъжност, включително административните задължения, без предубеждения и предразсъдъци.

(2) Съдията, при изпълнение на съдийските задължения, не изразява с думи или поведение предубеждения или предразсъдъци, нито извършва тормоз, което включва, неизчерпателно, предразсъдъци или тормоз на основание раса, пол, религия, национален произход, етнос, нетрудоспособност, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, социално-икономически статус или политическа принадлежност и не позволява персоналът на съда, длъжностните лица на съда или други, които съдията ръководи и контролира в това отношение.

(3) Съдията изисква юристите в производства в съда да се въздържат от изразяване на предубеденост или предразсъдъци или да се извършват тормоз на основата на качества, като пол, религия, национален произход, етнос, нетрудоспособност, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, социално-икономически статус или политическа принадлежност, срещу страните по делото, свидетелите, адвокатите или други.

(4) Ограниченията в параграфи (Б) и (В) не изключват съдиите или адвокатите да се позовават допустимо на изброените качества или подобни качества, когато са уместни по въпрос в производство.

Правило 2.4: Външни влияния на поведението на съдиите

(А) Съдията не се колебае поради обществен натиск или страх от критика.

(В) Съдията не позволява семейни, социални, политически, финансови или други интереси и отношения да влияят на поведението му в съда или на решенията му.

(С) Съдията не оставя или дава на други да оставят впечатлението, че някое лице или организация са в позиция да влияят на съдията.

Правило 2.5: Компетентност, усърдие и сътрудничество

(А) Съдията изпълнява съдебни и административни задължения компетентно и усърдно.

(В) Съдията си сътрудничи с другите съдии и съдебни длъжностни лица в администрацията на деловата дейност на съда.

Правило 2.6: Гарантиране на правото да бъдеш изслушан

(А) Съдията дава на всяко лице, което има законен интерес в производство или на адвоката на това лице, правото да бъде изслушан/о съгласно закона.

(В) Съдията може да окуражи страни в производство и техните адвокати да уредят спорните въпроси, но не действа по начин, който принуждава някоя страна към уреждане.

Правило 2.7: Отговорност за взимане на решения

Съдията изслушва и решава възложените му въпроси, освен когато Правило 2.11 или друг закон изисква лишаване от право.

Правило 2.8: Благоприличие, поведение и комуникация със съдебните заседатели

(А) Съдията изисква ред и благоприличие в производствата пред съда.

(В) Съдията е търпелив, достолепен и любезен със страните по делото, съдебните заседатели, свидетелите, адвокатите, персонала на съда и други, с които съдията има отношения в официално качество, като изисква подобно поведение от адвокатите, персонала на съда, длъжностните лица на съда и други, попадащи под ръководството и контрола на

съдията.

(С) Съдията не поздравява нито критикува съдебните заседатели за решенията им, освен в съдебна заповед или мнение в производство.

Правило 2.9: Едностранни комуникации

(1) Съдията не започва, позволява или разглежда едностранни комуникации и не разглежда други комуникации направени към него, когато страните или техните адвокати не присъстват, относно висящ* или предстоящ въпрос, освен както следва:

(1) Когато обстоятелствата го изискват, едностранни комуникации, които не се отнасят до съществени въпроси, са позволени за целите на насрочване, администриране или спешни ситуации, при условие че:

(1) съдията обосновано смята, че никоя от страните няма да получи процедурно, съществено или тактическо предимство в резултат на едностранните комуникации; и

(2) Съдията предвижда възможността да уведоми своевременно всички останали страни за съдържанието на едностранната комуникация и дава възможност на страните да отговорят.

(2) Съдията може да получи писмени съвети от незаинтересовано нещо лице относно закона приложим към производство пред съдията, ако той даде предизвестие на страните за лицето, което ще бъде консултирано, и предмета на поисканите съвети, и даде на страните приемлива

възможност да възразят и отговорят на известието и на получените съвети.

(3) Съдия може да се консултира с персонала на съда и длъжностните лица на съда, чиито функции са да подпомагат съдията в изпълнението на правосъдните му отговорности, или с други съдии, при положение че съдията положи разумни усилия да избегне получаване на фактически сведения, които не са част от делото, и не отмени отговорността да реши въпроса лично.

(4) Съдията може, със съгласието на страните, да разговаря поотделно със страните и техните адвокати с цел да уреди висящите пред съдията въпроси.

(5) Съдия може да започне, позволи или разгледа всяка едностранна комуникация, когато е изрично упълномощен от закона* да го направи.

(2) Ако съдия непреднамерено получи непозволена едностранна комуникация засягаща съдържанието на даден въпрос, съдията предвижда да уведоми страните своевременно за съдържанието на комуникацията и да даде на страните възможност да отговорят.

(3) Съдията не проучва фактите по дело отделно, а разглежда само представените доказателства и всички факти, които могат да бъдат взети предвид в съда.

(4) Съдията прави разумни усилия, включително като предоставя необходимия надзор, да осигури това правило да не бъде нарушено от персонала на съда, длъжностните лица на съда и други, които попадат под ръководството и контрола на съдията.

Правило 2.10: Съдебни изявления по висящи и предстоящи дела

(1) Съдията не прави публични изявления, за които може основателно да се очаква да повлияят на резултата от или да накърнят справедливото разглеждане на висящо* или предстоящо* дело в никой съд, нито прави непублични изявления, които могат съществено да повлияят на справедливия съдебен процес или съдебното заседание.

(2) Съдията не дава обещания и не поема ангажименти, несъвместими с безпристрастното изпълнение* на правосъдните задължения на съдийската длъжност, във връзка с дела, спорове или въпроси, които е вероятно да бъдат отнесени към съда.

(3) Съдията изисква персоналет на съда, длъжностните лица на съда и другите под ръководството и контрола на съдията да се въздържат от изявления, които биха били забранени на съдията от параграфи (А) и (Б).

(4) Независимо от ограниченията в параграф (А), съдията може да прави публични изявления в хода на официалните задължения, може да обяснява процедури на съда и може да коментира по всяко производство, в което съдията е страна по делото в лично качество.

(5) При спазване на изискванията на параграф (А), съдията може да отговори направо или чрез трето лице на твърдения в средствата за масово осведомяване или другаде относно поведението на съдията.

Правило 2.12: Надзорни задължения

(А) Съдията изисква персоналът на съда, длъжностните лица на съда и другите под ръководството и контрола на съдията да се държат по начин, съответстващ на задълженията на съдията по този Кодекс.

(В) Съдията с надзорна власт над работата на други съдии взема разумни мерки, за да осигури другите съдии да изпълняват съдебните си задължения добре, включително своевременното придвижване на работата им.

Правило 2.14: Нетрудоспособност и разстроеност

Съдия, който обосновано счита, че работата на юрист или друг съдия е разстроена от наркотици и алкохол или от психическо, емоционално или физическо състояние, взема съответните мерки, които могат да включват поверително насочване към съдия или план за съдебна помощ.

Правило 2.15: Реакция на лошо поведение на съдия или адвокат

(1) Съдия, който знае*, че друг съдия е извършил нарушение на този Кодекс, което повдига обосновано въпроса за почтеността, надеждността или годността му като съдия в други отношения, уведомява съответния орган.

(2) Съдия, който знае, че адвокат е извършил нарушение на Правилата за професионално поведение, което повдига обосновано въпроса за почтеността, надеждността или годността му като съдия в други отношения, уведомява съответния орган.

(3) Съдия, който получи сведения, сочещи за значителна вероятност друг съдия да е извършил нарушение на този Кодекс, предприема необходимите действия.

(4) Съдия, който получи сведения, сочещи за значителна вероятност адвокат да е извършил нарушение на Правилата за професионално поведение, предприема необходимите действия.

Правило 2.16: Сътрудничество с дисциплинарните органи

(А) Съдията сътрудничи и е искрен и честен със съдийските и адвокатските дисциплинарни органи.

(В) Съдията не откъщава, пряко или косвено, срещу лице, за което се знае* или подозира, че е подпомогнало или сътрудничило за разследване на съдия или адвокат.

Правило 3.5: Използване на информация, която не е обществено достояние:

Съдията не разкрива или използва преднамерено информация, която не е обществено достояние*, придобита в качеството му на съдия, за цели, които не са свързани със съдийските му задължения.

ПРЕПОРЪКА СМ/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII - Задължения и отговорности

59. Съдиите следва да защитават правата и свободите на всички хора еднакво, да уважават достойнството им при провеждане на съдебни производства.

60. Съдиите следва да действат независимо и безпристрастно във всички случаи, като осигурят справедливо изслушване на всички страни и, когато е необходимо, обясняват процедурни въпроси. Съдиите следва да действат и да бъдат наблюдавани да действат без неподходящи външни влияния върху съдебните производства.

VI. 4. ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл. 6 Ефективност

Съдията трябва да изпълнява своите задължения усърдно и ефективно, без неоправдано забавяне.

Чл. 10. Гражданска и наказателна отговорност

Гражданският иск, в държавите където е позволен, и наказателното преследване, включително арест, срещу съдията трябва са позволени само при обстоятелства, които гарантират, че неговата или нейната независимост не може да бъде засегната.

Чл. 11 Администрация и дисциплинарни действия

Администрацията на съдебната власт и дисциплинарните действия спрямо съдиите трябва да се организират по такъв начин, че да не подриват истинската независимост на съдиите, като се обръща внимание само на обективни и относими съображения. Когато не е гарантирано по друг начин, че се коренят в установената и доказана практика, съдебната администрация и дисциплинарните действия следва да се извършват от независими органи, които включват значително представителство на съда. Дисциплинарните действия срещу съдия могат да се предприемат само, когато е предвидено във вече съществуващото право и при спазване на предварително зададените процедурни правила.

VI. 4.1. СЪДЕБЕН ИМУНИТЕТ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДА, Международна асоциация на адвокатите (МАА), 1982 г.

Д - Осигуряване на безпристрастност и независимост

43 А Съдията се радва на имунитет спрямо съдебни искове и задължението да бъде свидетел по въпроси, които възникват при упражняване на официалните му функции.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МОНРЕАЛ, УНИВЕРСАЛНА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО, Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир (СНСМ), 1983 г.

Имунитет и привилегии

2.24 Съдиите се радват на имунитет от съдебно преследване или тормоз за действия и бездействия в официалното им качество.

ПРОЕКТ НА УНИВЕРСАЛНА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА ПРАВОСЪДИЕТО (“Декларация на Сингви”), Икономически и социален съвет на ООН (ECOSOC), 1985 г.

Имунитет и привилегии

20. Съдиите са защитени от тормоз чрез дела лично срещу тях във връзка със съдебните им функции и не биват подлагани на съдебно преследване или предавани на съд, освен при разрешение на съответната правосъдна власт.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ЗА ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, както е изменена на 7-мата Двугодишна конференция на Върховните съдии на Азия и Тихоокеанския регион, 1997 г.

Съдебни условия

32. Без това да накърнява някоя дисциплинарна процедура и всяко право на обжалване или на обезщетение от Държавата, съгласно националното право, съдиите следва да се радват на личен имунитет от гражданско съдебно преследване за парични щети поради неуместни действия или бездействия при упражняване на съдебните им функции.

СТАНОВИЩЕ № 3 НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА РЕГЛАМЕНТИРАЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

Б. НАКАЗАТЕЛНА, ГРАЖДАНСКА И ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ

4. Каква наказателна, гражданска и дисциплинарна отговорност следва да се прилага за съдиите?

1. Наказателна отговорност

52. Съдиите, които при изпълнението на задълженията им извършат това, което при всички обстоятелства би се считало за престъпления (напр. приемат подкупи), не могат да се позовават на имунитет от обикновен наказателен процес. Отговорите на въпросника показват, че в някои държави дори и добронамерени съдийски грешки могат да представляват престъпления. Така, в Швеция и Австрия съдиите (които са приравнени на другите държавни чиновници) могат да бъдат наказани (напр. с глоба) в някои случаи на груба небрежност (напр. ако вкарат или държат някого в затвора прекалено дълго).

53. Въпреки това, докато сегашната практика, следователно, не изключва изцяло наказателната отговорност на съдиите за непреднамерени грешки при упражняване на функциите им, КСЕС не счита въвеждането на такава отговорност за приемливо като цяло или че трябва да се поощрява. Съдията не трябва да работи под заплахата от финансово наказание, още по-малко лишаване от свобода, които биха могли, дори подсъзнателно, да повлияят на решенията му.

54. Злонамереното наказателно съдебно преследване срещу съдия, който не се харесва на страна по дело е станало обичайно в някои европейски държави. КСЕС счита, че в страните където криминално разследване или наказателно производство може да бъде иницирано от физическо лице, следва да има механизъм за предотвратяване или спиране на такова разследване или производство срещу съдията, свързано с твърдяно извършване на неговата работа, когато няма надлежна аргументация, която да подсказва че съществува каквато и да е наказателна отговорност от страна на съдия.

2. Гражданска отговорност

55. Съображения подобни на онези посочени в параграф 53 са приложими за налагането на гражданска отговорност лично на съдиите за последиците от техните грешни решения или за други техни грешки (напр. извънмерно забавяне). Като общо правило, следва съдиите лично да се радват на пълно освобождаване от отговорност по отношение на иски повдигнати направо срещу тях във връзка с добросъвестното изпълнение на техните функции. Съдебните грешки, било по отношение на юрисдикцията или процедурата, при определяне или прилагане на закона или при оценяване на доказателствата, следва да се адресират чрез обжалване; други съдебни грешки, които не могат да се поправят по този начин (включително напр. извънмерно забавяне) следва, най-много да доведат до иск срещу Държавата на недоволната страна по дело. Това че държавата може, в някои обстоятелства, да носи отговорност за обезщетяване на страна по дело съгласно Европейската конвенция за правата на човека е друг въпрос, който не се разглежда в това становище.

56. Само че има европейски държави, в които съдиите могат да си навлекат гражданска отговорност за груби грешки в решенията или други груби грешки, особено по инициатива на държавата, след като недоволната страна по дело е установила право на обезщетение срещу държавата. Така, например, в Чешката република държавата може да бъде подведена под отговорност за щети причинени от незаконно решение на съдията или неправилно съдебно действие, но тя може да предяви регресен иск срещу съдия, ако и след като лошото поведение на съдията е било установено в наказателно или дисциплинарно производство. В Италия държавата може, при определени обстоятелства, да поиска да ѝ бъдат възстановени разходите причинени от съдия, който я е задължил било чрез преднамерена измама или "груба небрежност", като в последния случай подлежи на възможно ограничаване на отговорността.

57. Европейската харта за статута на съдиите предвижда възможността за производство по регресен риск от такова естество в алинея 5.2 от нейния текст - с предпазната мярка че преди това трябва да се вземе съгласието на независим орган със значително съдебно представителство, като разгледаното в параграф 43 от Становище № 1 на КСЕС (2001 г.). Коментарът към Хартата в алинея 5.2 набляга на нуждата от ограничаване на гражданската отговорност на съдиите до (а) възстановяване на сумата на държавата за (б) "груба и

непростима небрежност” посредством (в) съдопроизводство (г) изискващо предварително одобрение от такъв независим орган. КСЕС одобрява всички тези точки и отива по-далеч. Прилагането на понятия като „груба непростима небрежност“ често пъти е трудно. Ако има някакъв потенциал за регресен иск, съдията би трябвало да е станал особено внимателен на етапа, в който е повдигнат иск срещу държавата. Заключение на КСЕС е, че не е уместно за съдия да бъде изложен на лична отговорност по отношение на твърдяното упражняване на съдийски функции, дори за възстановяване на сумата на държавата, освен в случая на умишлено неизпълнение на задълженията му.

ВТОРА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ГРАЖДАНСКО ПРАВО И ПРОЦЕС, ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2003

Заключения

Гражданската отговорност на съдиите следва да се разграничава от дисциплинарните производства срещу тях, защото целта и ефекта на всяко са от доста различно естество.

Взимайки предвид Основните принципи на независимост на съдебната власт (ООН, 1985 г.), Европейската харта за статута на съдиите (Съвет на Европа, 1998 г.) и Универсалния устав на съдията (IAJ, 1999 г.), правилата за гражданска отговорност на съдиите следва да осигурят съдия изпълняващ правосъдни задължения да може да бъде подведен под отговорност само в изключителни случаи, които не могат да включват никога случаи, в които съдията действа добросъвестно. Във всички случаи, тези правила не трябва да застрашават съдийската независимост.

ПРИНЦИПИ НА БЪРГ ХАУЗ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ СЪДЕБНИ ОРГАНИ, Проучвателна група на Организацията по международно право относно Практиката и процедурата на международните съдилища, във връзка с Проект за международните съдилища, 2004 г.

5. Привилегии и имунитети

5.1 Съдиите се радват на имунитет равностоен на дипломатически имунитет и в частност се радват на имунитет от искове, произтичащи от упражняване на тяхната съдийска функция.

5.2 Само съдът е компетентен да отмени имунитета на съдиите; следва да отмени имунитета във всички случаи, в които, по негова преценка, имунитетът би попречил на хода на правораздаването и може да се отмени без да накърни упражняването на съдийската функция.

5.3 Документи и книжа на съда, съдиите и архива, доколкото се отнасят до деловата дейност на съда, са неприкосновени.

5.4 Държавата, в която се намира седалището на международен съд, взима необходимите мерки за закрила на съдиите и техните семейства и за тяхната защита от неблагоприятни мерки, свързани с упражняването на тяхната съдийска функция.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА СЪДЕБНИТЕ ВЛАСТИ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

I. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

2. След като независимостта и безпристрастността на даден съдия са задължителни за правилно упражняване на съдийската функция, тези качества се опазват във вътрешната среда на Съдебните власти, така че те не да бъдат пряко или косвено засегнати от упражняване на дисциплинарни дейности, дейности по повдигане на обвинение или дейности по произнасяне на решение на същия орган. Съдиите получават гаранцията, че няма да бъдат награждавани или наказвани поради тяхната съдийска дейност и начина по който решат поверените им дела и че тези решения ще подлежат само на преразглеждане от по-висши съдилища, както е посочено в собствените им вътрешни правила.

II. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНИТЕ ВЛАСТИ

12. ИМУНИТЕТИ

Не следва да има имунитет на съдиите, който би могъл да означава привилегия за съдиите; само че те имат специален режим, специално насочен да ги защити, така че производствата по съдебни процеси против тях да не могат да се използват, за да ги направят функционално зависими от друга Държавна власт или самото общество, и да се попречи на произволни ответни действия или блокиране на изпълнението на техните задължения. Така, съдиите имат техен собствен кодекс от закони и ограничаване на техните очаквани арест или лишаване от свобода, освен в случаите на груби престъпления, с незабавно представяне пред съответния Съд.

ПРОЕКТ НА СПРАВОЧНИК ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

2.4.3 Имуитет на съдиите и съдебни производства срещу тях

Всички съдии следва да се радват на еднакви гаранции за независимост и еднакъв имунитет при упражняване на съдийските им функции.

CDL(1995)074rev Становище относно албанския закон за организацията на съдебната власт (глава VI от Преходната конституция на Албания), прието на 25-то пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава В.1.е.

[...] имунитетът на съдиите по отношение на наказателно преследване [...] е [...] прекомерен. Такава разпоредба отива далеч отвъд "Основни принципи на независимост на съдебната власт" обнародвани от Обединените нации през 1985 г. и въвежда изкривявания в принципа на равенството на гражданите пред закона, които могат да бъдат трудни за обосноваване.

CDL(1994)011 Становище относно Конституцията на Руската федерация, приета с всенародно допитване на 12 декември 1993 г., Глава 7: Правосъдие: Член 118 до Член 129, ал. 3

Магистратите (съдии, прокурори и следователи) не следва да се радват на общ имунитет [...]. Съгласно общите стандарти, те наистина са се нуждаели от защита от гражданско съдебно преследване за действия извършени добросъвестно в хода на работата им. Само че те не следва да се радват на общ имунитет, който ги е закрилял от предаване на съд за престъпни действия извършени от тях, за които би следвало да отговарят пред съдилищата.

CDL-AD(2003)012 Меморандум: Реформа на Съдебната система в България, ал. 15а).

магистратите не трябва да се радват на общ имунитет, но [...] имунитетът следва да се ограничи до закрила от гражданско съдебно преследване за действия извършени добросъвестно в хода на работата им.

CDL-AD(2003)016 Становище относно измененията на конституцията за реформа на съдебната система в България, пар. 8.

Принципно е грешно съдия да има имунитет срещу наказателна отговорност, макар че може да е уместно да се ограничат правомощията за арестуване за предотвратяване на вмешателство в работата на съдията при разглеждане на дело.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон за измененията и допълненията на Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/BIDDH, параграф 107.

[...] ограничен работен имунитет срещу арест и задържане, които арест и задържане биха могли да възпрепятстват работата на съда, е едно, но пълен имунитет срещу съдебно преследване е труден за обосноваване.

CDL-AD(2005)005 Становище относно Проекта за изменения на конституцията за реформа на съдебната система в Грузия, параграф 11.

Само че следва да се изисква съдебно решение с оглед осъществяване на гаранциите предвидени в международните договори в областта на правата на човека.

Позволението на Върховния съд не е достатъчно, защото той се занимава с интересите включени в имунитета на съдиите, докато само решението на компетентния съдия осигурява да се вземат предвид личните интереси на засегнатото лице, което е наказателно преследван съдия. Съветът разрешава упряжияването на правомощията на съдията.

[...] необходимо е решение на съда за осъществяване на гаранциите, предвидени от международните договори за правата на човека. Разрешението на Върховния [съдебен] съвет не е достатъчно, защото се отнася [само] до правата, гарантирани от имунитета на съдиите [...].

CDL-AD(2003)016 Становище относно измененията на конституцията за реформа на съдебната система в България, пар. 9.

Освобождаването на съдия не следва да е предмет на решение на Събранието.

DL-CR-PV(1998)004 Среца на работната група за Албания на Под-комисията за конституционна реформа с Конституционната комисия на Албания "Част от конституцията разглеждани за първи път", "Член 130".

Изглежда за предпочитане, такова действие, каквото бе препоръчано във връзка с отстраняването на съдии, да е необходимо да бъде одобрено от малък експертен орган съставен единствено от съдии, които биха изразили мнение във връзка с това дали следва да се свалят имунитетът. За предпочитане е действието [целящо свалянето на имунитета на съдия] да бъде одобрено от комитет от избрани експерти, съставен само от съдии, които биха дали становището си за необходимостта имунитетът да се свалят, както бе препоръчано за отстраняването на съдии.

CDL-AD(2003)016 Становище относно измененията на конституцията за реформа на съдебната система в България, параграф 11.

Съдия, който е предаден на съд следва да има същите права на защита, както всеки гражданин - нито повече, нито по-малко.

CDL-AD(2005)005 Становище относно Проекта за изменения на конституцията за

реформа на съдебната система в Грузия, параграф 11.

[Законодателна система наказваща факта на] “Налагане на окончателна съдебна присъда призната за и известна като несправедлива[...]” така очевидно е отворена за злоупотреби [и] следва да се отмени по спешност.

CDL(1995)074rev Становище относно албанския закон за организацията на съдебната власт (глава VI от Преходната конституция на Албания), прието на 25-то пленарно заседание на Комисията, декември 1995 г., глава B.2.ii.

ИЗГРАЖДАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА КУЛТУРА НА СЪДЕБНА НЕЗАВИСИМОСТ, Изменение на Международните стандарти за съдебна независимост от хълма Скопий, Международна асоциация за независимост на съдебната власт (JIWP), 2008 г.

8. ОСИГУРЯВАНЕ НА БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ

8.1. Съдията трябва да се радва на имунитет срещу съдебни процеси при упражняване на служебните задължения.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII - Задължения и отговорности

66. Тълкуването на закона, оценката на фактите или претеглянето на доказателства, извършвани от съдиите за решаване на делата, не следва да поражда гражданска или дисциплинарна отговорност, освен в случаите на злонамереност и груба небрежност.

71. Когато не упражняват съдебни функции, съдиите са отговорни съгласно гражданското, наказателното и административното право, така както всеки друг гражданин.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИОНИ ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на върховните съдии на Централна и Източна Европа, 14 октомври, 2015 г.

Съдебни условия

28. Без това да накърнява някоя дисциплинарна процедура и всяко право на обжалване или на обезщетение от Държавата, съгласно националното право, съдиите следва да се радват на личен имунитет срещу гражданско съдебно преследване и имунитет срещу плащане на обезщетение поради твърдения за неуместни действия или бездействия при упражняване на техните съдийски функции. Съдиите не следва да подлежат на наказателни производства за престъпно поведение без сваляне на или отказ от имунитета на съдията. Само че, тъй като никой съдия не е над закона, винаги когато съдия се заема с престъпно поведение, отказът от неговия имунитет следва да се очаква.

VI. 4.2. НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл. 10. Гражданска и наказателна отговорност

Гражданския иск, в държавите където е позволен, и наказателното преследване, включително арест, срещу съдията трябва са позволени само при обстоятелства, които гарантират, че няма да се повлияе на неговата/нейната независимост.

СТАНОВИЩЕ № 3 НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА РЕГЛАМЕНТИРАЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

Б. НАКАЗАТЕЛНА, ГРАЖДАНСКА И ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ

4) Каква наказателна, гражданска и дисциплинарна отговорност следва да се прилага за съдиите?

а. Наказателна отговорност

52. Съдиите, които при изпълнението на задълженията си извършат това, което при всички обстоятелства би се считало за престъпления (напр. приемат подкупи) не могат да се позовават на имунитет срещу обикновен наказателен процес. Отговорите на въпросника показват, че в някои държави дори и добронамерени съдийски грешки могат да представляват престъпления. Така, в Швеция и Австрия съдиите (които са приравнени на другите държавни чиновници) могат да бъдат наказани (напр. с глоба) в някои случаи на груба небрежност (напр. ако вкарат или държат някого в затвора прекалено дълго).

53. Въпреки това, докато сегашната практика, следователно, не изключва напълно наказателна отговорност от страна на съдиите за непреднамерени грешки при упражняване на функциите им, КСЕС не счита въвеждането на такава отговорност за приемлива като цяло или че трябва да се поощрява. Съдията не трябва да работи под заплахата за финансово наказание, още по-малко лишаване от свобода, която би могла, дори подсъзнателно, да повлияе на решенията му.

54. Злонамереното наказателно съдебно преследване срещу съдия, който не се харесва на страна по дело, е станало обичайно в някои европейски държави. КСЕС счита, че в страните където физическо лице може да инициира криминално разследване или наказателно производство, следва да има механизъм за предотвратяване или спиране на такова разследване или производство срещу съдията, свързано с твърдяно извършване на неговата работа, когато няма надлежна аргументация, която да подсказва, че съществува каквато и да е наказателна отговорност от страна на съдията.

5) Заключение за отговорността

75. Що се отнася до наказателната отговорност, КСЕС счита че:

i) съдиите следва да носят наказателна отговорност за престъпленията извършени извън съдийската работа;

ii) на съдиите не следва да се налага наказателна отговорност за непреднамерени грешки при упражняване на техните функции.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ЗА ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и на народите, 2003 г.

А. ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

н) Съдийската длъжност не:

(i) носи отговорност в граждански или наказателни производства за неуместни действия или бездействия при упражняване на съдебните ѝ функции.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII - Задължения и отговорности

68. Тълкуването на закона, оценката на фактите или претеглянето на доказателствата, извършвани от съдиите за решаване на делата, не следва да пораждат наказателна отговорност, освен в случаите на злонамереност.

71. Когато не упражняват съдебни функции, съдиите са отговорни съгласно гражданското, наказателното и административното право, така както всеки друг гражданин.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Етика и отговорност

20. Съдиите следва да носят наказателна отговорност за престъпленията извършени извън съдийската длъжност.

На съдиите не се налага наказателна отговорност за непреднамерени грешки при упражняване на техните функции.

VI. 4.3. ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Отговорност на съдиите, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1980 г.

[...] Не може да става въпрос за подвеждане на съдия под отговорност за неговите решения, когато те са следствие на грешка във факт или в правото.

Единствените случаи, в които той би могъл да бъде подведен под отговорност, биха били случаи на груба небрежност или тежки случаи на лошо поведение, т.е. неправомерни действия или бездействия, които не биха могли да възникнат по отношение на съдиите, които извършват задълженията си по нормален и разумен начин.

Ако трябва да се приеме, че действията и бездействията на съдиите могат да доведат до искове за обезщетения от пострадалите, срещу кого следва да предявят исковете си?

Разгледани са няколко решения:

1. Единствено срещу Държавата, която по принцип предоставя услугата и която следва да поеме последващите рискове.
2. Единствено срещу съдията, но не срещу Държавата.
3. Срещу Държавата, която в уместни случаи може да предяви регресен иск срещу съдията.
4. Едновременно срещу Държавата и съдията.

Само че, във всички случаи, никога не трябва да се позволява гражданската отговорност на съдиите да накърни тяхната независимост или да доведе до повторно дело за спора между страните, освен в случаите, в които повторното дело е изрично наредено в нормалния ход на закона.

ПРОЕКТ ОТ СИРАКУЗА НА ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Имунитет

Чл. 17. Съдиите следва да имат имунитет срещу гражданско съдебно преследване за действия извършени в работата им.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Приети на 7-ми Конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и за отношението към правонарушителите, 1985 г.

Професионална тайна и имунитет

16. Без това да накърнява някоя дисциплинарна процедура и всяко право на обжалване или на обезщетение от Държавата, съгласно националното право, съдиите следва да се радват на личен имунитет срещу гражданско съдебно преследване за парични щети поради неуместни действия или бездействия при упражняване на съдийските им функции.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ УСТАВ НА МАГИСТРАТИТЕ, МЕДЕЛ, 1993 г.

VI. ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА МАГИСТРАТИТЕ

6.2. Нарушенията на професионалните задължения от страна на магистрати не са отворени за пряко гражданско дело. Пострадалите лица имат право на обезщетение от Държавата. Регресен иск към Държавата срещу магистрат следва да бъде разрешен от Върховния съвет на магистратите, след съдебно изслушване на засегнатите страни.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

10. Съдиите не носят пряка отговорност в гражданско съдебно преследване по отношение на изпълнението на професионалните им задължения.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА УСТАВА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛНА БЕЛЕЖКА, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

5. ОТГОВОРНОСТ

5.2. Обезщетенията за неправомерно претърпени вреди вследствие на решение или поведение на съдия при упражняване на неговите или нейните задължения са гарантирани от Държавата. Уставът може да предвиди, че Държавата има възможност да кандидатства в рамките на определен лимит за възстановяване на разходите от съдията чрез съдебно производство в случая на непростимо нарушаване на правилата уреждащи изпълнението на съдийските задължения. Подаването на иска в компетентния съд трябва първо да бъде одобрено от органа, посочен в параграф 1.3 от настоящия документ.

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл. 10. Гражданска и наказателна отговорност

Гражданският иск, в държавите където е позволен, и наказателното преследване, включително арест, срещу съдията трябва са позволени само при обстоятелства, които гарантират, че неговата/нейната независимост не може да бъде накърнена.

СТАНОВИЩЕ № 3(2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА РЕГЛАМЕНТИРАЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

Б. НАКАЗАТЕЛНА, ГРАЖДАНСКА И ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ

4) Каква наказателна, гражданска и дисциплинарна отговорност следва да се прилага за съдиите?

б. Гражданска отговорност

55. Съображения подобни на онези посочени в параграф 53 са приложими за налагането на съдиите лично на гражданска отговорност за последиците от техните грешни решения или за други техни грешки (напр. извънмерно забавяне). Като общо правило, съдиите лично следва да се радват на пълно освобождаване от отговорност по отношение на иски направени пряко срещу тях във връзка с добросъвестното изпълнение на техните функции. Съдебни грешки, било по отношение на юрисдикцията или процедурата, при определяне или прилагане на закона или при оценяване на доказателствата, следва да се удовлетворят чрез обжалване; други съдебни грешки, които не могат да се поправят по този начин (включително напр. извънмерно забавяне) следва, най-много да доведат до иск на недоволната страна по дело срещу Държавата. Това че държавата може, в някои обстоятелства, да носи отговорност, съгласно Европейската конвенция за правата на човека, за обезщетяване на

страна по дело е друг въпрос, който не се разглежда в това становище.

56. Само че има европейски държави, в които съдиите могат да си навлекат гражданска отговорност за груби грешки в решенията или други груби грешки⁷, особено по инициатива на държавата, след като недоволната страна по дело е установила право на обезщетение срещу държавата. Така, например, в Чешката република държавата може да бъде подведена под отговорност за щети причинени от незаконно решение на съдия или неправилно съдебно действие, но тя може да предяви регресен иск срещу съдия, ако и след като лошото поведение на съдията е било установено в наказателно или дисциплинарно производство. В Италия държавата може, при определени обстоятелства, да поиска да ѝ бъдат възстановени разходите от съдия, който я е задължил било чрез преднамерена измама или "груба небрежност", като в последния случай подлежи на възможно ограничаване на отговорността.

57. Европейската харта за устава на съдиите предвижда възможността за производство за регресен риск от такова естество в параграф 5.2 от нейния текст - с предпазната мярка, че преди това трябва да се получи съгласието на независим орган със значително съдийско представителство, като разгледания в параграф 43 от Становище № 1 на КЕСС (2001 г.). Коментарът към Хартата набляга в параграф 5.2 на нуждата от ограничаване на гражданската отговорност на съдиите до (а) възстановяване на сумата на държавата за (б) "груба и непростима небрежност" посредством (в) съдопроизводство (г) изискващо предварително одобрението на такъв независим орган. КЕСС одобрява всички тези точки и отива по-далеч. Прилагането на понятия като „груба непростима небрежност“ често пъти е трудно. Ако има някакъв потенциал за регресен иск, съдията би трябвало да е станал особено внимателен на етапа, в който е повдигнат иск срещу държавата. Заключението на КЕСС е, че не е уместно за съдия да бъде изложен на лична отговорност по отношение на твърдяното упражняване на съдийски функции, дори чрез възстановяване на сумата на държавата, освен в случая на умишлено неизпълнение на задълженията му.

5) Заключение за отговорността

76. Що се отнася до гражданската отговорност, КЕСС счита че, имайки предвид принципа на независимостта:

i) средството за правна защита срещу съдийски грешки (било по отношение на юрисдикцията, същността или процедурата) следва да е подходяща система за обжалване (било с или без разрешение на съда);

ii) всяко средство за правна защита за други грешки при правораздаването (включително, например, прекалена забава) е само срещу държавата;

iii) не е уместно за съдия да бъде изложен на лична отговорност по отношение на твърдяното упражняване на съдийски функции, дори чрез възстановяване на сумата на държавата, освен в случая на умишлено неизпълнение на задълженията му.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ЗА ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и на народите, 2003 г.

А. ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

н) Съдийската длъжност не:

(i) носи отговорност в граждански или наказателни производства за неуместни действия или бездействия при упражняване на съдебните ѝ функции.

ВТОРА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ГРАЖДАНСКО ПРАВО И ПРОЦЕС, ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2003

Заключения

Гражданската отговорност на съдиите следва да се разграничава от дисциплинарните производства срещу тях, защото целта и ефекта на всяко са от доста различно естество.

Предвид Основните принципи на независимост на съдебната власт (ООН, 1985 г.), Европейската харта за статута на съдиите (Съвет на Европа, 1998 г.) и Универсалния устав на съдията (IAJ, 1999 г.), правилата за гражданска отговорност на съдиите следва да осигурят съдия изпълняващ правосъдни задължения да може да бъде подведен под отговорност само в изключителни случаи, които не могат да включват никога случаи, в които съдията действа добросъвестно; във всички случаи, тези правила не трябва да застрашават съдийската независимост.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА СЪДЕБНИТЕ ВЛАСТИ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

11. ГРАЖДАНСКА И НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ

Предвид специалното естество на тяхната функция за разрешаване на спорове, обичайно упражнявана в ситуации на конфликт на интереси, и като се приеме, че ръстът на съдебните спорове в региона представлява структурен проблем за Съдебната власт, е изложено следното:

- 1) Като общо правило, съдиите не носят лична юридическа отговорност за техните решения, с единственото изключение в случаите на лошо поведение и/или измама.
- 2) В случаите на повторна грешка или прекомерна забава, които биха могли да се припишат на съдията, той е само дисциплинарно обвиняем за небрежност.
- 3) В случаите на гражданска отговорност, може да бъде повдигната след изчерпване на всички възможности за процесуални и апелативни иски и само от законно пострадалата страна.
- 4) Както гражданския иск, когато е приет, така и наказателният иск насочен срещу съдии и случаите на техния арест се извършват съгласно условия, които не могат да имат за цел да се влияе на съдебната им дейност.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII - Задължения и отговорности

67. Само държавата може да претендира да установи гражданската отговорност на съдия чрез съдебно производство, в случай че е трябвало да даде обезщетение.

71. Когато не упражняват съдебни функции, съдиите са отговорни съгласно гражданското, наказателното и административното право, така както всеки друг гражданин.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА I: НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 Март 2010 г. CDL-AD(2010)004

IV. Заключение

82. Следните стандарти следва да се спазват от държавите, за да се осигури вътрешна и външна съдебна независимост:

10. Съдиите следва да се радват на служебен - но само служебен - имунитет.

11. Съдиите не трябва да поставят себе си в положение, в което независимостта или непристрастността им могат да бъдат поставени под въпрос. Това оправдава националните правила за несъвместимост на съдийската длъжност с други функции и също е причината, поради която много държави ограничават политическата дейност на съдиите.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Етика и отговорност

21. Средствата за правна защита срещу съдийски грешки следва да са част от подходяща апелативна система. Всяко средство за правна защита за други грешки при правораздаване е само срещу държавата.

22. Не е уместно да се търси лична отговорност от съдия по отношение на твърдяно упражняване на съдийски функции, дори чрез възстановяване на сумата на държавата, освен в случая на умишлено неизпълнение на задълженията му.

VI. 4.4. ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ

ПРОЕКТ ОТ СИРАКУЗА НА ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Дисциплина

Чл. 13. Всички дисциплинарни производства относно съдии следва да са пред съд или комисия, съставена от избрани членове на съдебната власт.

Чл. 14. Всички дисциплинарни действия следва да се основават на стандарти за поведението на съдиите, посочени в закон или в установени правила на съд.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Приети на 7-мия Конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и отношението към правонарушителите, 1985 г.

Дисциплина, преустановяване и отстраняване

17. Обвинение или оплакване срещу съдия в неговото/нейното професионално качество се обработва своевременно и справедливо с подходяща процедура. Съдията има право на справедливо изслушване. Разглеждането на въпроса в началния му етап се пази поверително, освен ако съдията не е поискал друго.

СЪВЕТ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, НАСЪРЧАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА: въпроси, свързани с правата на човека, включително алтернативни подходи за подобряване на реалното упражняване на правата на човека и основните свободи Независимост на съдиите и адвокатите, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите, Диего Гарсия-Саян, 6 юли 2018 г.

Дисциплинарни производства

101. Отговорността за дисциплинарни производства срещу съдии следва да е предоставена на независим орган, съставен основно от съдии, като съдебен съвет или съд.

102. Компетенцията за приемане на дисциплинарни жалби и за провеждане на дисциплинарни разследвания и компетенцията за издаване на присъди за съдебна дисциплина следва да са предоставени на отделни клонове на съдебния съвет или на различни органи.

103. Тези органи могат да включват членове извън съдийската професия (адвокати, университетски преподаватели, членове на гражданското общество), но в никакъв случай тези лица не трябва да са членове на законодателната или изпълнителната власт.

104. Дисциплинарните производства следва да предоставят на обвинените съдии всички процесуални гаранции, посочени в член 14 от Международния пакт за граждански и политически права, включително правото да се защитават лично или с помощта на избран от тях юрисконсулт.

105. Решенията на дисциплинарния орган следва да са обосновани и да подлежат на обжалване пред компетентен съд.

СЪВЕТ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, НАСЪРЧАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА: въпроси, свързани с правата на човека, включително

алтернативни подходи за подобряване на действителното упражняване на правата на човека и основните свободи на съдиите и адвокатите, Доклад на специалния докладчик относно независимостта на съдиите и адвокатите, Диего Гарсия– Саян, 17 юли 2020 г. ООН Док. A/75/172.

82. Настоящият доклад предоставя анализ на дисциплинарната, гражданската и наказателната отговорност на съдиите. Той анализира случаите, в които съдиите могат да подлежат на дисциплиниране за предполагаемо лошо поведение при упражняване на функциите им, и процедурата за следване за определяне дали налагането на санкция е обосновано, като се вземат предвид всички обстоятелства по случая. Той също обхваща феномена на “прикритите” санкции, които могат да се наложат на съдиите с цел сплашване, тормоз или друго вмешателство в служебната им дейност.

83. Дисциплинарните производства срещу съдии трябва да се основават на върховенството на закона и да се провеждат съгласно определени основни принципи, целящи да опазват съдебната независимост. Международните стандарти и юриспруденцията на регионалните съдилища и независимите съвещателни органи предвиждат че:

(а) дисциплинарната процедура следва да е установена със закон; (б) присъдите по дисциплинарни производства следва да се издават от независим орган или съд; (в) дисциплинарната процедура следва да предоставя подходящи процесуални гаранции на обвинения съдия, а решението на дисциплинарния орган следва да са аргументирани и да подлежат на преразглеждане от по-висш съдебен орган; (г) поведението, което може да породи дисциплинарна отговорност следва да е изрично дефинирано със закон; и (д) санкциите следва да са предварително определени в закон, а тяхното налагане да спазва принципа на пропорционалност.

84. За опазване на независимостта на съдебната власт и за да бъдат съдиите защитени от съдебно преследване или злонамерени граждански иски, международните и регионалните стандарти предвиждат съдиите да се радват на известна степен на имунитет срещу граждански и наказателни иски. Този имунитет не е пълен; той се отнася само за действия, предприети добросъвестно при упражняването на съдийските задължения. Съществуващите стандарти не предоставят цялостни насоки за видовете поведение, които могат да предизвикат отговорността или процедурата за установяването ѝ. Това е област, която е сравнително по-малко развита от дисциплинарната отговорност на съдиите и се урежда основно на национално ниво, особено по отношение на въпроса дали и до каква степен лице, което твърди че е жертва на правосъдно правонарушение, може да внесе жалба срещу съдия.

85. В настоящия доклад Специалният докладчик е документирал различни форми на прикрити санкции наложени на съдии, за да ги тормозят, накажат или друга намеса в законното упражняване на служебните им дейности. За разлика от наказанията наложени от изхода на дисциплинарно, гражданско или наказателно производство, прикритите санкции не се налагат в ситуациите предвидени в закона и/или съгласно справедлива, прозрачна и обективна процедура. Целта им е да принудят съдия да се откаже от разглеждане на дело или да присъди по него по определен начин или да накаже съдията за взето решение при упражняване на съдийската работа. Съдиите, които боравят с политически чувствителни дела, са особено изложени на такива санкции.

86. В светлината на начертаните в доклада съществуващи международни и регионални стандарти и като се вземе предвид юриспруденцията на местните съдилища за човешки права и независимите съвещателни органи, Специалният докладчик би искал да предложи следните препоръки.

Дисциплинарна отговорност

87. Съдиите могат да се подлагат на дисциплинарни производства само в случаите и

съгласно процедурата установени по-рано от конституцията или закона. Законът следва да урежда основните аспекти на дисциплинарната процедура, включително основанията за дисциплинарна отговорност на съдиите, състава и функциите на органа отговорен за тези производства, процедурните гаранции предоставени на обвинения съдия и санкциите, които могат да бъдат наложени във връзка с конкретното престъпление извършено от съдията.

88. Основанията за дисциплинарна отговорност на съдиите може да се определят в конституцията или в обикновеното законодателство. Законът следва да предостави ясно определение на наказуемото поведение и основните му елементи, така че това поведение да се разграничи от ненаказуемите поведения. Следва да бъдат наказани само случаите на професионално лошо поведение, които са груби и непрости и са податливи да дискредитират съдебната власт.

89. Съдия не следва да подлежи на дисциплинарни действия вследствие на съдържанието на негово или нейно решение, освен в случаите на умишлено неизпълнение на задълженията му. Правните или процесуалните грешки направени от съдия се поправят чрез апелативна система.

90. Властта да се дисциплинират съдии следва да се предостави на съдебен съвет (или подобен независим орган) или съд. Съдебните съвети следва да се състоят основно от съдии избрани от техните колеги. За избягване на риска от корпоратизъм и личен интерес, съдебните съвети могат също да включват членове извън съдийската професия. Активните политици и членове на законодателната или изпълнителната власт не могат същевременно да служат в съдебен съвет.

91. В държави, в които властта за отстраняване на съдии е поверена на парламента, конституцията или законът следва да уреждат основните аспекти на процедурата по отстраняване от длъжност, включително основанията за отстраняване и процесуалните гаранции предоставени на обвинения съдия. Използването на квалифицирано мнозинство може да намали опасността от изпълнителен контрол над процедурите по отстраняване от длъжност.

92. Компетенцията за приемане на дисциплинарни жалби и провеждане на дисциплинарни разследвания и компетенцията за издаване на присъди за съдебно дисциплиниране следва да са предоставени на отделни части от съдебния съвет или на различни органи. За закрила на независимостта на отделните съдии спрямо техните висшестоящи в йерархията, председателите на съдилищата не следва да имат власт, било да инициират, било да наложат дисциплинарна мярка.

93. Дисциплинарните производства трябва да се определят съгласно установените стандарти за поведението на съдиите. Дисциплинарните производства следва да предоставят на обвинените съдии всички процесуални гаранции посочени в член 14 от Международния пакт за граждански и политически права, включително правото да се защитава лично или с помощта на избран от тях юрисконсулт и правото на справедливо изслушване.

94. Решенията в дисциплинарните дела следва да подлежат на съдебна проверка. Специалният докладчик подчертава, че правото на независима проверка е особено важно в случаите на дисциплинарни решения приети от политически органи, например случая на освобождаване от парламента (A/HRC/11/41, параграф 61).

95. Специалният докладчик счита, че нито е възможно, нито желателно да се изготви общ списък на дисциплинарните санкции приложими за съдиите по света. Компетентните национални власти трябва да определят санкциите, които са позволени в собствените им дисциплинарни системи. Дисциплинарните мерки трябва да са пропорционални на сериозността на нарушението. Отстраняването от длъжност следва да е запазено за най-тежките нарушения или при повторно нарушение (A/HRC/41/48, параграф 99, и A/HRC/11/41, параграф 59).

Гражданска и наказателна отговорност

96. Съдиите следва да са освободени от гражданска и наказателна отговорност във връзка с дейностите, извършвани добросъвестно при изпълнение на техните съдийски функции, освен в случая на умишлено неизпълнение на задълженията им. В частност, те не трябва никога да бъдат подвеждани под наказателна отговорност за издаване на “несправедливи присъди” и допускане на правни грешки в техните решения (A/HRC/11/41, параграф 65).

97. За защита на съдиите от възможни лекомислени или неверни обвинения или жалби, съдиите могат да бъдат законно лишени от техния имунитет само с намесата на съдебен съвет или друг независим орган.

98. Съдиите могат да бъдат подведени под гражданска или наказателна отговорност на същото основание както другите лица за нарушения на гражданското или наказателното право извършени извън тяхната съдийска длъжност. “Прикрити” санкции.

99. Държавите могат да възприемат подходящи мерки за защита и насърчаване на индивидуалната или институционалната независимост на съдебната власт. За опазване на тяхната независимост, статутът на съдиите, включително сроковете на мандата им, независимостта им, безопасността, подходящото заплащане, условията на службата им, пенсиите и пенсионната възраст следва да бъдат подходящо осигурени по закон.

100. За избягване да бъдат използвани като средство да възпрепятстват независимостта на съдебната система, механизмите за отчетност е редно да следват ясни процедури и обективни критерии предвидени в закона и установени стандарти на професионално поведение, ясно да се разграничат дисциплинарна, гражданска и наказателна отговорност и да се предпишат видовете санкции за прилагане (A/HRC/26/32, параграф 78).

101. Механизмите на отчетност следва да защитават съдиите от всеки вид заплаха, тормоз, натиск или вмешателство, независимо от източника, и да наложат подходящи наказания за онези, които направят опит да възпрепятстват свободното и независимото упражняване на съдийската професия.

ПРОЕКТ НА УНИВЕРСАЛНА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА ПРАВОСЪДИЕТО (“Декларация на Сингви”), ECOSOC, 1985 г.

Дисциплиниране и отстраняване

26. (а) Оплакване срещу съдия се обработва своевременно и справедливо с правилна практика, като съдията има право да коментира жалбата в началния етап. Разглеждането на въпроса в началния му етап се пази поверително, освен ако съдията не е поискал друго.

(б) Производството за отстраняване на съдия или дисциплиниране, когато такова е започнал, се провежда пред Съд или Съвет съставен предимно от членове на съдебната власт. Правомощието за отстраняване, обаче, може да е дадено на законодателната власт чрез импийчмънт или съвместно обръщение, за предпочитане след препоръката на такъв Съд или Съвет.

27. Всички дисциплинарни действия се основават на установените стандарти за поведението на съдиите.

28. Производството за дисциплиниране на съдии осигурява справедливост на съдията и възможност за пълно изслушване.

29. Присъдите в дисциплинарните производства издадени срещу съдии, било на закрито или открито заседание, се обнародват.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПАЛЕРМО, ЕЛЕМЕНТИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ УСТАВ НА

МАГИСТРАТИТЕ, МЕДЕЛ, 1993 г.

8.1. Висшият съдебен съвет се занимава с дисциплинарните жалби срещу магистратите своевременно и равнопоставено, съгласно процедурата определена в закона.

8.2. Разследването и дебатът позволяват разногласие. Дебатите са публични, освен за производства обосновано *при закрити врата*, най-вече когато трябва да се защити личният живот на магистрата или на трета страна. Решението винаги се оповестява публично. То е аргументирано. То получава необходимата гласност.

8.3 Решението подлежи на анулиране от Върховния съд за нарушаване на закона.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА УСТАВА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛНА БЕЛЕЖКА, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

5. ОТГОВОРНОСТ

5.1. Неизпълнението от съдия на някое от неговите изрично дефинирани в статута задължения може да доведе до санкция само след решение по предложение, препоръка или със съгласието на съдилище или орган, образуван от поне половината избрани съдии, в рамките на производство включващо пълно изслушване на страните, в което съдията, срещу когото е производството, трябва да има право да бъде представен. Мащабът на санкциите, които могат да бъдат наложени, е посочен в устава, като тяхното налагане следва принципа на пропорционалността. Решението на изпълнителен орган, съд или орган произнасящ санкция, както е предвидено тук, е отворено за обжалване пред по-висш съдебен орган.

5.3. Всяко лице трябва да има възможност да подаде към независим орган без особени формалности жалба свързана със съдебни грешки по дадено дело. Този орган има власт, ако внимателно и задълбочено разглеждане несъмнено покаже, че има неизпълнение от страна на съдия, като това е изложено в параграф 5.1 от настоящия документ, да отнесе въпроса към дисциплинарния орган или поне да препоръча такова отнасяне на орган, който е обичайно компетентен да направи такова отнасяне съгласно устава.

7. ПРЕКРАТЯВАНЕ НА СЪДИЯ

7.1. Съдия прекратява за постоянно упражняването на службата си поради оставка, медицинско удостоверение за физическа непригодност, достигане на възрастовата граница, изтичане на определен законов срок или уволнение в рамките на процедура, като описаната в параграф 5.1 от настоящия документ.

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл. 11 Администрация и дисциплинарни действия

Администрацията на съдебната власт и дисциплинарните действия спрямо съдиите трябва да се организират по такъв начин, че да не подриват истинската независимост на съдиите и да се обръща внимание само на обективни и относими съображения. Когато това не е осигурено по други начини, основани на установената и доказана традиция, съдебната администрация и дисциплинарните действия следва да се извършват от независими органи, които включват значително представителство на съдиите. Дисциплинарните действия срещу съдия могат да се предприемат само, когато е предвидено във вече съществуващото право и при спазване на предварително зададените процедурни правила.

СТАНОВИЩЕ № 3(2002 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА

НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА РЕГЛАМЕНТИРАЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

Б. НАКАЗАТЕЛНА, ГРАЖДАНСКА И ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ

4) Каква наказателна, гражданска и дисциплинарна отговорност следва да се прилага за съдиите?

в. Дисциплинарна отговорност

58. Всички правни системи имат нужда от някаква форма на дисциплинарна система, макар че от отговорите дадени от различни държави-членки на въпросниците е видно, че необходимостта се чувства много по-пряко в някои, отколкото в други, държави-членки. В тази връзка, има основно разграничение между държавите на общото право, с по-малко професионални съдии, назначени от ранговете на опитни практикуващи юристи, и държави на гражданското право, с повече и като цяло по-млади кариерни съдии.

59. Въпросите, които възникват са:

i) Какво поведение е това, което прави съдия да подлежи на дисциплинарно производство?

ii) Кой и как следва да даде начало на такова производство?

iii) Кой и как следва да го приключи?

iv) Какви санкции следва да са на разположение за лошо поведение, установено в дисциплинарно производство?

60. Що се отнася до въпрос (i), първата точка, която КСЕС посочва (по същество повтаряйки констатация, направена по-рано в това становище) е, че е погрешно да се съпоставят нарушения на добрите професионални стандарти с лошо поведение, водещо до възможни дисциплинарни наказания. Професионалните стандарти, които са предмет на първата част на това становище, представляват най-добрата практика, която всички съдии следва да се стараят да разработят и към която всички съдии следва да се стремят. Ако те бъдат приравнени към лошо поведение, обосноваващо дисциплинарно производство, това би обезкуражило бъдещата разработка на такива стандарти и би било неразбиране на тяхната цел. За да се обоснове дисциплинарно производство, лошото поведение трябва да е тежко и грубо, по начин който не може да се твърди само защото не са били спазени професионалните стандарти, изложени в указания, като онези обсъдени в първата част на това становище.

61. Това не значи че нарушаването на професионалните стандарти разгледано в това становище не може да бъде значимо, когато се твърди, че има достатъчно лошо поведение за обосноваване и необходимост от дисциплинарно наказание. Някои от отговорите на въпросници изрично разпознават това: например, професионалните стандарти са описани като имащи “известен авторитет” в дисциплинарни производства в Литва и представляват начин “да се помогне на съдията, който разглежда дисциплинарно производство, като осветляват разпоредбите на закона относно съдиите” в Естония. Те също са били използвани в дисциплинарни производства в Молдова. (От друга страна, украинските и словашките отговори отричат между двете да има някаква връзка).

62. В някои държави дори са били установени отделни системи в опит да се уредят или наложат професионалните стандарти. В Словения, ако такива стандарти не бъдат спазени, това може да доведе до санкция пред “Съд на честта” в рамките на Асоциацията на съдиите, а не пред дисциплинарен орган на съдиите. В Чешката република, в особено сериозна

ситуация на неспазване на правилата на професионално поведение, съдия може да бъде изключен от “Съюза на съдиите”, който е източник на тези принципи.

63. Втората точка посочена от КСЕС е, че всяка Държава трябва да определи със закон какво поведение може да доведе до дисциплинарно обвинение. КСЕС отбелязва, че в някои държави са направени опити подробно да се посочи всяко поведение, което би могло да бъде основание за дисциплинарно производство, водещо до някаква форма на санкция. Така, турският Закон за съдиите и прокурорите определя степени на нарушения (включително, например, да се отсъства от работа без извинение за различни срокове) със съответни степени на санкцията, вариращи от забележка до осъждане [т.е. Порицание], с различни последици, като повишение и прехвърляне и накрая уволнение. По подобен начин, скорошен закон от 2002 г. в Словения има за цел да задейства принципа на законоустановеност на престъплението и наказанието, като посочва 27 категории дисциплинарни нарушения. Само че е много осезаемо в такива опити, че в крайна сметка те всички прибягват от общи формулировки, които повдигат въпроси за присъдата и степента. КСЕС не счита, че е необходимо (било по силата на принципа на законоустановеност на престъплението и наказанието или на друго основание) или дори възможно да се правят опити за определяне по точен или подробен начин на европейско ниво естеството на лошото поведение, което би могло да доведе до дисциплинарно производство и санкции. Същността на дисциплинарните производства се основава на поведение, което дълбоко противоречи на това, което се очаква от професионалист, от страна на лицето, което предполагаемо се е държало лошо.

64. На пръв поглед може да се помисли, че Принцип VI.2 от Препоръка № R (94) 12 подсказва, че точни основания за дисциплинарните производства, “прецизирани от закона”, винаги трябва “да бъдат дефинирани” предварително. КСЕС изцяло приема, че трябва да се представят прецизни причини за търсене на дисциплинарна отговорност, както и кога се предлага тя да се установи или да бъде предявена. Но, както казва, не счита, че е необходимо или дори възможно да се стреми да дефинира предварително всички такива възможни причини на европейско ниво с формулировки различни от общите, понастоящем възприети в повечето европейски държави. Следователно, в това отношение КСЕС заключава, че целта посочена в параграф 60 в) от неговото Становище № 1 (2001) не може да се преследва на европейско ниво.

65. По-нататъшното дефиниране в закона от отделните държави-членки на точните причини за търсене на дисциплинарна отговорност изглежда желателно, както е препоръчано в Препоръка № R (94) 12. Понастоящем основанията за търсене на дисциплинарна отговорност обикновено са посочени много общо.

66. По-нататък КСЕС разглежда въпроса (ii): кой и как следва да даде начало на дисциплинарно производство? В някои държави дисциплинарните производства се започват от Министерството на правосъдието, в други те се предизвикват от или съвместно с някои съдии или съдийски или прокурорски съвети, като Първия председател на Апелативния съд във Франция или Главния прокурор в Италия. В Англия инициатор е Лорд Канцлерът, но той се е съгласил да започва дисциплинарни производства само съгласувано с Лорд Върховния съдия.

67. Важен въпрос е какво ще стане ако има стъпки, които могат да бъдат предприети от лица, които твърдят, че са пострадали поради професионална грешка на съдия. Такива лица трябва да имат право да подадат жалбата си на лицето или органа, които отговарят за започване на дисциплинарна процедура. Но те не могат да имат право да започват или настояват сами за дисциплинарна процедура. Трябва да има филтър или съдиите биха били често изложени на дисциплинарни производства, започнати по искане на разочаровани страни по дела.

68. КСЕС счита, че процедурите водещи до започване на дисциплинарна процедура имат нужда от по-добро формално изражение. Предлага държавите да предвидят въвеждане на

конкретен орган или лице във всяка държава, отговорни за приемане на жалбите, за получаване на обясненията на засегнатия съдия и, като ги вземат предвид, да решат дали има достатъчни факти срещу съдията, за да поискат започване на дисциплинарна процедура, в който случай да предадат въпроса на дисциплинарен орган.

5) Заключение за отговорността

77. Що се отнася до дисциплинарната отговорност, КЕСС счита че:

i) във всяка държава уставът или основополагащата харта приложима за съдиите следва да определи, доколкото е възможно, в конкретни термини, нарушенията, които биха могли да породят дисциплинарни наказания, както и процедурите за следване;

ii) що се отнася до институцията за дисциплинарни производства, държавите следва да предвидят въвеждане на конкретен орган или лице, отговорни за приемане на жалбите, за получаване на обясненията на засегнатия съдия и, като ги вземе предвид, да решава дали има достатъчно факти срещу съдията, за да поискат започване на дисциплинарна процедура;

iii) всяко започнато дисциплинарно производство следва да се реши от независим орган или съд, който провежда процедура гарантираща пълни права на защита;

iv) когато такъв орган или съд самият той не е съд, тогава неговите членове следва да се назначат от независим орган (със солидно съдийско представителство, избран демократично от другите съдии), препоръчван от КЕСС в параграф 46 от неговото Становище № 1 (2001 г.)

v) определените условия на дисциплинарните производства във всяка държава следва да позволяват обжалване на решението на дисциплинарния орган (било орган или съдилище) в съд;

vi) санкциите на разположение на такъв орган в случай на доказано лошо поведение следва да са дефинирани конкретно, доколкото е възможно, от устава или основополагащата харта на съдиите и следва да се прилагат съразмерно.

НАСОКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ААМР, 2002 г.

Дисциплинарни производства

Когато дисциплинарните процедури действат правилно, те защитават почтеността на съдебната власт и нейната независимост. Само че дисциплинарни производства могат да бъдат започвани по политически причини или за наказване на съдии, които отсъждат противно на вижданията на техните висшестоящи. Съществени разлики, които би следвало да се разрешат чрез обжалване на делата пред по-висш съд, могат вместо това да бъдат основание за дисциплинарно обвинение. Не е необичайно дисциплинарните производства да бъдат изцяло заобиколени при отстраняване на съдиите.

Добре структурираната дисциплинарна процедура намалява уязвимостта спрямо злоупотреби, което повлиява независимостта на съдебната власт. Съдиите подлежащи на дисциплиниране би следвало да получават закрила за справедлив процес. Наказанията следва да са съразмерни на нарушението. Съдиите следва да се отстраняват от длъжност само за официална неспособност или лошо поведение, което е сериозно и ясно посочено (напр. в закон или клетва при стъпване в длъжност).

Органът притежаващ власт да дисциплинира следва да е структуриран така, че да се изключат неуместни влияния. Някои експерти препоръчват да включва съществено представителство на самата съдебна власт. 8. Други препоръчват независим орган, освен съдебния, като омбудсман. Пенсионирани съдии и други с доказана почтеност често биват

добри членове. 9. Дисциплинарни органи, които редовно публикуват броя на и основанията за получените жалби и своите разпоредения, както правят много американски организации, подобряват прозрачността на процеса.

Участниците в това проучване предупредиха, че е необходима известна предпазливост, когато дадена държава се опитва за първи път да наложи решителни мерки срещу лошо поведение на съдии. Често пъти съдии са били наказвани за това, че не са спазили нови етични кодекси, когато не са били добре запознати с кодексите или с това как те е трябвало да се приложат. Кодексите трябва да се оповестяват и обсъждат добре, преди да се използват за дисциплиниране на съдиите.

Обществеността следва да може да подава жалби срещу съдии за лошо поведение на работа. Само че е необходимо да се предприемат стъпки за защита срещу недоволни страни по дела, които използват процедурата, за да тормозят съдии отсъдили срещу тях. Главният метод за постигане на това е да се изключват жалби за качеството на решенията. Организациите по поведението на съдиите, които действат в няколко щата на САЩ, дават добри примери за ефикасни механизми за оплаквания на гражданите, много от които включват в процеса представители на обществеността.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ЗА ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и на народите, 2003 г.

Р. ТРАДИЦИОННИ СЪДИЛИЩА

5) Процедурите за оплаквания и дисциплиниране срещу членовете на традиционните съдилища се предписват от закона. Оплакванията срещу членове на традиционните съдилища се обработват своевременно и незабавно и с всички гаранции за справедлив съдебен процес, включително правото на представяне от избран юрист и на независим преглед на решенията по производства за дисциплиниране, преустановяване или отстраняване.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА СЪДЕБНИТЕ ВЛАСТИ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

10. ДИСЦИПЛИНАРНА СИСТЕМА

Дисциплинарната система се налага в съответствие с принципите на правните норми и без ретроактивност по отношение на противоречиво производство и при зачитане на правото на защита. Прилагат се съдебните гаранции, които се дават за обичайните наказателни процеси. В това отношение:

- 1) Законът класифицира по най-конкретния възможен начин фактите, които представляват дисциплинарно нарушение за Съдиите. Санкциите не могат да бъдат приложени, ако мотивите не са били предварително предвидени в закона и те следва да спазват предварително определени процесуални правила.
- 2) Органът с дисциплинарна компетенция е изключително част от същата Съдебна власт.
- 3) Дисциплинарната процедура може да бъде поискана от всяко физическо или юридическо лице. Тя е организирана на принципа на противоречието, с максимално зачитане на правото на защита.
- 4) Най-строгите дисциплинарни санкции могат да се налагат само с квалифицирано

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

V. В. 2. Дисциплина

62. Въпросът за отговорностите на съдията беше разгледан от КСЕС в Становище № 3 (2002 г.). Опитът на някои държави в последно време показва необходимостта да се предпазят съдиите от изкушението да разширят обхвата на своите правомощия във връзка с въпроса за отговорността им по чисто юрисдикционни въпроси. Ролята на Съвета на съдебната власт е да покаже, че един съдия не може да носи същите отговорности както член на друга професия: той/тя изпълнява публична функция и не може да откаже да се произнесе по спорове. При това, ако съдията подлежи на правни и дисциплинарни санкции във връзка с произнесените от него/нея решения, не може да се поддържа нито съдебната независимост, нито демократичният баланс на властите. Затова Съветът на съдебната власт трябва недвусмислено да осъжда политически проекти, насочени към ограничаване свободата на вземане на решения от съдиите. Това не накърнява задължението на съдиите да спазват закона.

63. На съдия, който не се отнася с нужното внимание към своите дела поради нерадение или е явно некомпетентен при тяхното разглеждане, трябва да бъде наложено дисциплинарно наказание. Дори и в този случай, както е посочено в Становище № 3 (2002 г.) на КСЕС, е важно съдиите да се ползват от защита в дисциплинарното производство, с което се гарантира спазването на принципа на независимост на съдебната власт, като производството се провежда пред орган, върху който няма никакво политическо влияние, на основание ясно определени дисциплинарни нарушения: в дисциплинарния орган не могат да участват държавният глава, министърът на правосъдието или който и да е друг представител на политическите власти.

64. Съветът на съдебната власт е натоварен с етичните въпроси; той може освен това да разглежда жалби на граждани, ползващи услугите на съда. За да се избягнат конфликти на интереси, за предпочитане е дисциплинарните производства на първа инстанция, когато не се разглеждат от дисциплинарен съд, да бъдат разглеждани от дисциплинарна комисия, в която болшинството от нейните членове са съдии, избрани от техни колеги, и не са членове на Съвета на съдебната власт, като се предвиди възможност за обжалване пред по-висша съдебна инстанция.

VI. СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ПОДКРЕПА НА ОТЧЕТНОСТТА И ПРОЗРАЧНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

95. Когато Съветът на съдебната власт има дисциплинарни правомощия, съдиите, срещу които има образувано дисциплинарно производство трябва да бъдат напълно информирани за основанията за решението, така че те да могат да преценят дали да обжалват решението (вж. точка 39 по-горе). Освен това, Съветът на съдебната власт би могъл да обсъди въпроса за публикуване на взетите решения, както на междинните, така и на влезлите в сила, за да информира не само цялата съдебна власт, но също и обществеността, за начина, по който е било проведено производството, и да покаже, че съдебната власт не желае да прикрива действия на нейни членове, заслужаващи порицание.

НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 16-17 Март 2007 г., CDL-AD(2007)02

51. Необходимо е да се намери баланс между независимостта и самоуправлението на съдебната власт, от една страна, и необходимата отчетност на съдебната власт, от друга, за да се избегнат отрицателните последици от корпоративизма в съдебната власт. В този контекст е необходимо да се гарантира, че дисциплинарните процедури срещу съдиите се провеждат ефективно и не са белязани от неоправдано ограничаване от колегите.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, , ОССЕ, 2010 г.

Членове на органите, които взимат решения за дисциплината

9. Органите, компетентни да разгледат дисциплинарно дело и да вземат решение относно дисциплинарни мерки, не са съставени изключително от съдии, но изискват да са представени и членове извън съдийската професия. Членовете съдии, по време на назначението им, не извършват други функции свързани със съдиите или съдебната общност, като администрация, бюджетирание или подбор на служители в съдебната власт. Органите, които решават делата за съдийска дисциплина не трябва да се контролират от изпълнителната власт, нито да има политическо влияние относно дисциплината. Всеки вид контрол от изпълнителната власт над Съветите на съдиите или органите, на които е поверена дисциплината, трябва да се избягва.

Дисциплинарни производства

25. Процедурите за отчетност следва да се ограничат до случаите на лошо професионално поведение, които са груби и непрости и също така дискредитират съдебната система. Дисциплинарната отговорност на съдиите не се отнася за съдържанието на техните определения или присъди, включително разлики в правните тълкувания между съдилищата; или за примери на съдийски грешки; или за критика на съдилищата.

Независим орган, който взема решения относно дисциплината

26. Има специален независим орган (съд, комисия или съвет) за издаване присъди по дела за съдийска дисциплина. Органите, които издават присъди за съдийска дисциплина, не могат също да инициират делата или да имат за членове лица, които могат да ги инициират. Тези органи предоставят процедурни защиты на обвинения съдия, включително правото да представи защита и също правото на обжалване пред компетентен съд. Прозрачността е правилото за дисциплинарните съдебни производства срещу съдии. Такива съдебни производства са открити, освен ако обвиненият съдия не поиска да бъдат при закрити врата. В такъв случай, съд решава дали искането е основателно. Решенията относно съдийската дисциплина са аргументирани. Окончателните решения по дисциплинарни мерки се обнародват.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава IV - Устав на съдията

52. Съдия не получава ново назначение нито се премества на друга съдийска длъжност без да даде съгласието си, освен в случаите на дисциплинарни санкции или реорганизация на съдебната система.

Глава VII - Задължения и отговорности

69. Дисциплинарни производства могат да последват, когато съдии не изпълняват задълженията си по ефективен и правилен начин. Такива производства се провеждат от независим орган или съд с всички гаранции за справедлив съдебен процес и предоставят на съдията правото да оспори решението и санкцията. Дисциплинарните санкции следва да бъдат съразмерни.

70. Съдиите не носят лична отговорност, когато тяхното решение е отменено или изменено от въззивната инстанция.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Етика и отговорност

19. Във всяка Държава уставът или основополагащата харта, приложими за съдиите, определят лошото поведение, което може да доведе до дисциплинарни наказания, както и дисциплинарната процедура.

МИНИМАЛНИ СЪДИЙСКИ СТАНДАРТИ V - ДИСЦИПЛИНАРНИ ПРОИЗВОДСТВА И ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ, ЕМСС ДОКЛАД 2014-2015 г., ЕМСС, 2015 г.

Обобщение на международните източници:

1. Съдиите не следва да носят гражданска или дисциплинарна отговорност по отношение на тяхното тълкуване на закона, оценката им на фактите или оценката им на доказателствата при решаване на дело, макар че може да възникне известна отговорност в случаите, когато е имало злонамереност или груба небрежност.

2. Съдиите следва да се ръководят от принципите на етично поведение, а дисциплинарните процедури следва да се основават на утвърдени стандарти на етично поведение.

3. Когато съдия не упражняване неговите/нейните съдийски функции, той/тя носи отговорност като всяко друго лице.

4. Съдиите следва да се ръководят от етичните принципи на професионално поведение, включително задълженията, които могат да бъдат санкционирани с дисциплинарни мерки. Дисциплинарните действия следва да се основават на установените стандарти за поведението на съдиите.

5. Поведение, което би могло да доведе до дисциплинарно производство и вследствие до промяна в статуса или отстраняване, следва да бъде ясно установено. Това следва да се извърши на национално, а не на Европейско ниво

Съдията има право на личен живот, но трябва да действа с най-висока степен на почтеност, както в професионалния, така и в личния си живот. Поведение, което може да дискредитира Съдебната власт следва да подлежи на дисциплинарни мерки.

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) - СТАНОВИЩЕ № 20 РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЕДНАКВОТО ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА, 2017 г.

39. Правните познания, включително на съдебната практика, са аспект на съдийската компетентност и прилежание; независимо от това, съдия който действа добросъвестно, но съзнателно се отклонява от установената съдебна практика и представя основания за това, не следва да бъде обезкуражен да предизвика промяна в съдебната практика. Такова отклонение от съдебната практика не следва да породи дисциплинарни санкции или да повлияе на оценката на работата на съдията и следва да се разглежда като елемент от независимостта на съдиите.

VI. 4.5. НАДЛЕЖНО ПРОВЕЖДАНЕ НА А ПРОИЗВОДСТВОТО И ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ОБЖАЛВАНЕ НА АКТОВЕТЕ ПО ДИСЦИПЛИНАРНИ ДЕЛА

ПРОЕКТ ОТ СИРАКУЗА НА ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Дисциплиниране

Чл. 15 Решението на дисциплинарен съвет следва да подлежи на обжалване в съд.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДА, Международна асоциация на юристите (МАЮ), 1982 г.

А Съдиите и изпълнителната власт

4 Изпълнителната власт може да участва в дисциплинирането на съдии само като отнася жалби срещу съдии или в иницирането на дисциплинарни производства, но не в произнасянето на присъди по такива въпроси.

Властта за дисциплиниране или отстраняване на съдия следва да се предостави на институция, която е независима от изпълнителната власт. Правомощието за отстраняване на съдия следва за предпочитане да се предостави на съдебен орган. На законодателната власт може да се даде правомощие да отстранява съдии, за предпочитане след препоръка на съдебна комисия.

В - Условия и естество на съдийските назначения

27 Производствата за дисциплиниране и отстраняване на съдии следва да осигурят справедливост за съдията и адекватна възможност за изслушването му.

28 Дисциплинарната процедура следва да се проведе *при закрити врата*. Само че съдията може да поиска съдебното заседание да се проведе публично, което подлежи на окончателно и обосновано разпореждане по това искане от страна на дисциплинарния съд. Присъдите в дисциплинарни производства, проведени *при закрити врата* или публично, могат да се обнародват.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Приети на 7-мия Конгрес на ООН за предотвратяване на престъпленията и отношението към правонарушителите, 1985 г.

Дисциплина, преустановяване и отстраняване

17. Обвинение или оплакване срещу съдия в неговото/нейното професионално качество се обработва ускорено и справедливо с подходяща процедура. Съдията има право на справедливо изслушване. Разглеждането на въпроса в началния му етап се пази поверително, освен ако съдията не е поискал друго.

19. Всички производства за дисциплиниране, преустановяване или отстраняване трябва да се решават съгласно установените стандарти за поведението на съдиите.

20. Решенията в производства за дисциплиниране, преустановяване или отстраняване следва да подлежат на независимо преразглеждане. Този принцип може да не важи за решенията на върховния съд и тези на законодателната власт при отстраняване от длъжност или подобни процедури.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

9. Дисциплинарните санкции за лошо съдийско поведение трябва да се поверят на орган съставен от членове на съдебната власт, съгласно определени процесуални правила.

**ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА УСТАВА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛНА БЕЛЕЖКА
, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.**

5. ОТГОВОРНОСТ

5.1. Неизпълнението от съдия на някое от неговите задължения изрично дефинирани в устава може да доведе до санкция само след решение по предложение, препоръка или със съгласието на съдилище или орган образуван от поне половината избрани съдии в рамките на производство включващо пълно изслушване на страните, в което съдията срещу когото е производството трябва да има право да бъде представен. Мащабът на санкциите, които могат да бъдат наложени, е посочен с устава, като тяхното налагане следва принципа на пропорционалността. Решението на изпълнителен орган, съд или орган произнасящ санкция, както е предвидено тук, е отворено за обжалване пред по-висш съдебен орган.

**СТАНОВИЩЕ № 3(2002 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ
СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА
НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА РЕГЛАМЕНТИРАЩИ
ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА,
НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002
г.**

Б. НАКАЗАТЕЛНА, ГРАЖДАНСКА И ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ

4) Каква наказателна, гражданска и дисциплинарна отговорност следва да се прилага за съдиите?

3. Дисциплинарна отговорност

69. Следващият въпрос (iii) е: кой и как следва да вземе решение по дисциплинарно производство? Цял раздел от Основните принципи на Обединените нации е посветен на дисциплиниране, преустановяване и отстраняване. Член 17 признава на съдиите "право на справедлив процес". Съгласно Член 19 "всички дисциплинарни производства се определят съгласно установените стандарти за поведението на съдиите". Накрая, Член 20 излага принципа, че "решенията в производства за дисциплиниране, преустановяване или отстраняване следва да подлежат на независимо преразглеждане". На европейско ниво са предоставени насоки в Принцип VI от Препоръка № R (94) 12, която препоръчва дисциплинарните мерки да се разглеждат от "специален компетентен орган, който има за задача да приложи дисциплинарните санкции и мерки там, където не са разглеждани от съд, и чиито решения се контролират от по-висш съдебен орган или който самият той е висш съдебен орган", и в тази връзка съдиите следва да получат поне равностойни защиты на онези предвидени по Член 6.1 от Конвенцията за правата на човека. Освен това, КСЕС подчертава в този контекст, че дисциплинарните мерки включват всички мерки, които влияят неблагоприятно на статуса или кариерата на съдията, включително прехвърляне в друг съд, загуба на правото на кариерно повишение или заплащане.

70. Отговорните на въпросника показват, че в някои държави дисциплината се осигурява от съдилища специализиращи случаи от този вид: дисциплинарния комитет на Върховния съд (Естония, Словения, където са представени всички нива). В Украйна има комитет, който включва съдии на същото ниво на юрисдикция като съответния съдия. В Словакия сега има две нива на комитет, първото от трима съдии, второто от пет съдии от Върховния съд. В Литва има комитет от съдии от различните нива на общата юрисдикция и административните съдилища. В някои държави присъдата се издава от Съдебен съвет, който заседава като

дисциплинарен съд (Молдова, Франция, Португалия).⁹

71. КСЕС вече е изразил становището, че дисциплинарните производства против съдия следва да се решават само от независим орган или (“съд”), действащ съгласно процедури, които гарантират пълни права на защита – вж. ал. 60 (б) от Становище № 1 (2001 г.) на КСЕС относно стандартите за независимост на съдебната власт и несменяемостта на съдиите. Той също счита, че органът отговорен за назначаване на такъв съд може и следва да е независим орган (със значително съдийско представителство, избрано от други съдии), който, както КСЕС препоръчва в член 46 от първото му Становище, следва като цяло да отговаря за назначаването на съдиите. Това по никакъв начин не изключва включването на членство в дисциплинарен съд на лица различни от съдии (така предотвратявайки риска от корпоратизъм), винаги при положение че такива други лица не са членове на законодателната власт, правителството или администрацията.

72. В някои държави първоинстанционният дисциплинарен орган е висшия съдебен орган (Върховния съд). КСЕС счита, че определените условия относно дисциплинарните производства във всяка държава следва да позволяват обжалване в съд на решението на първоинстанционната дисциплинарна институция (било орган или съдилище).

73. Последният въпрос (iv) е: какви санкции следва да са на разположение за лошо поведение, установено в дисциплинарно производство? Отговорите на въпросника разкриват големи разлики, които без съмнение отразяват различните правосъдни системи и нужди. В системите на обичайно право, с малки еднородни съдебни власти съставени от старши и опитни практикуващи юристи, единствената формална санкция, която очевидно е определено да е необходима (и то само като далечна резервна възможност) е крайната мярка отстраняване, но неформални предупреждения или контакти могат да се окажат много ефикасни. В други държави, с по-големи разнородни и в някои случаи по-малко опитни съдебни власти, се счита че е уместно степенуване на официално изразените санкции, понякога дори финансови наказания.

74. Европейската харта за устава на съдиите (Член 5.1) заявява, че “степената на санкциите, които могат да бъдат наложени, се определя в устава и трябва да е подвластна на принципа на съразмерността”. Някои примери за възможни санкции откриваме в Становище № R (94) 12 (Принцип VI.1). КСЕС подкрепя нуждата на всяка юрисдикция да определи санкциите, позволени съгласно собствената ѝ дисциплинарна система, и тези санкции да са съразмерни, както принципно, така и при прилагането им. Но не счита, че може или следва да се направи опит за окончателен списък на европейско ниво.

5) Заключение за отговорността

77. Що се отнася до дисциплинарната отговорност, КСЕС счита че:

i) във всяка държава уставът или основополагащата харта приложима за съдиите следва да определи конкретно, доколкото е възможно, нарушенията, които биха могли да породят дисциплинарни наказания, както и процедурите за следване;

ii) що се отнася до институцията за дисциплинарни производства, държавите следва да предвидят въвеждане на конкретен орган или лице, отговорни за приемане на жалбите, за получаване на обясненията на засегнатия съдия и, като ги вземат предвид, да решат дали има достатъчни факти срещу съдията, за да поискат започване на дисциплинарна процедура;

iii) всяко започнато дисциплинарно производство следва да се реши от независим орган или съд, който провежда процедура гарантираща пълни права на защита;

iv) когато такъв орган или съд самият той не е съд, тогава неговите членове следва да се назначат от независим орган (със солидно съдийско представителство, избран демократично от другите съдии), препоръчван от КСЕС в параграф 46 от неговото Становище № 1 (2001 г.)

v) определените условия относно дисциплинарните производства във всяка държава следва да позволяват обжалване на решението на дисциплинарната институция (било орган или съдилище) в съд;

vi) санкциите на разположение на такава институция в случай на доказано лошо поведение следва да са дефинирани конкретно, доколкото е възможно, от устава или основополагащата харта на съдиите и следва да се прилагат съразмерно.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА НА НАЦИИТЕ (ЛАТИМЕР ХАУЗ) ЗА ТРИТЕ КЛОНА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО с Анекс (Върховенство на парламента, Независимост на съдебната власт), Общност на нациите, 2003

VII) Механизми на отчетност

(б) Съдебна отчетност

Освен да предоставят подходящи процедури за отстраняване на съдии на основание неспособност или лошо поведение, за които се изисква да следват принципа на независимост на съдебната власт, всички дисциплинарни процедури следва да се провеждат справедливо и обективно. Дисциплинарните производства, които биха могли да доведат до отстраняване на съдия следва да включват подходящи защити за осигуряване на справедливост.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ЗА ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и на народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

4) Независим съд

17) Съдиите, изправени пред производства за дисциплиниране, преустановяване и отстраняване имат право на гаранции за справедлив съдебен процес, включително правото на представяне от юрист избран от тях и на независимо преразглеждане на решенията по производства за дисциплиниране, преустановяване или отстраняване.

18) Процедурите за оплаквания и дисциплиниране срещу съдиите се предписват от закона. Жалбите срещу съдии се обработват бързо, в най-кратки срокове и справедливо.

ТЕХНИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО КЪМ КОНВЕНЦИЯТА НА ООН ПРОТИВ КОРУПЦИЯТА, Служба на ООН по наркотиците и престъпността, 2009 г.

Член 8: Кодекси за поведение за публични длъжностни лица, V. Дисциплинарни мерки
Важно е всички Държави-страни по конвенцията ясно да са заявили недвусмислени процедури за справяне с нарушения на кодекса. Те ще зависят от собствените им институционални и правни системи, но трябва да преценят кое лице или кой орган следва да отговаря за получаване, проверка и разследване на твърдения относно активи, подаръци или гостоприемство, като се има предвид възможния обем на работата и лекотата за достъп до съответните сведения. Те също ще трябва да решат кое лице или кой орган да отговаря за присъдите при установени нарушения на изискванията. Законодателството, правилата или условията и реда на работа във връзка със задълженията на държавните длъжностни лица следва да предвиждат подходящи и ефикасни дисциплинарни мерки. Следователно, личният състав и системите за управление на всички държавни органи следва да обърнат внимание на процедурите и наказанията за предотвратяване, установяване и справяне със случаи на професионално лошо поведение. Кодексът следва да предостави основата за обединена

рамка за дисциплиниране и подаване на жалби, за да защити интегритета на службата и на всяко отделно държавно длъжностно лице. Рамката следва да предостави ключов механизъм за предотвратяване и справяне със случаи на административна корупция или лошо поведение, като начертае ясни и недвусмислени отговори и санкции. Рамката за подаване на жалби предоставя защита за злонамерено и лъжливо обвинено в корупция, както и други форми на лошо поведение, държавно длъжностно лице, но също следва да начертае процедури за действията и защитата на държавните длъжностни лица, докладващи за корупционни практики случващи се около тях.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII - Задължения и отговорности

69. Когато съдии не изпълняват задълженията си по ефективен и правилен начин, могат да последват дисциплинарни производства. Такива производства следва да се провеждат от независим орган или съд с всички гаранции за справедлив съдебен процес и да се предостави на съдията правото да оспори решението и санкцията. Дисциплинарните санкции следва да бъдат съразмерни.

70. Съдиите не носят лична отговорност, когато тяхното решение е отменено или изменено от въззивната инстанция.

ПЪРВИ ДОКЛАД НА ПРОУЧВАТЕЛНАТА КОМИСИЯ - НОМИНАЦИЯ НА СЪДИИ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2013 г.

Препоръка относно дисциплинарните мерки

- Дисциплинарните мерки срещу съдия се решават само от органите на съдебната власт, които в значителна степен се състоят от съдии;
- Никой дисциплинарен орган не следва на обсъжда съдийските решения.

МИНИМАЛНИ СЪДИЙСКИ СТАНДАРТИ V - ДИСЦИПЛИНАРНИ ПРОИЗВОДСТВА И ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ, ЕМСС ДОКЛАД 2014-2015 г., ЕМСС, 2015 г.

2.1.- Наличност на процедурата

Този подпоказател описва дали Съдебната власт има процедура за жалби и метод за подаване на оплакване.

2.2.- Обхват на процедурата

Описва обхвата на процедурата и се изброяват допустимите основания за жалби, като поведението на съдията, навременността и административните грешки.

2.3.- Външно участие в процедурата за жалби

Този подпоказател се отнася за процедурите, които позволяват участие на независими представители, за гарантиране че се търси отговорност от Съдебната власт.

2.4.- Отговорност за процедурата

Това се отнася за лица или органи, които трябва да осъществят процедурата.

2.5.- Обжалване на решение по жалба

Този подпоказател описва дали решението по жалба може да бъде обжалвано.

2.6.- Брой на оплакванията

Този подпоказател указва броя на жалбите срещу Съдебната власт, като може да се използва за определяне на доверието на обществото в Съдебната власт.

2.7.- Броят на оплакванията, които завършват с разследване и/или санкция

2.8.- Своевременност на процедурата

Касае времевата рамка за започване на производството и присъждане по него.

АНОНИМНИ ДИСЦИПЛИНАРНИ ЖАЛБИ И ПРОЦЕДУРА

Препоръчва се, независимо дали е установена жалба, ако всеки може да се жалва, да има механизъм или кратка процедура, чрез които жалбата да може да се отхвърли или да се вземе решение, че жалбата не следва да бъде придвижена. Процедурата следва да е под контрола на Съдия или Съдийски орган или лице, което пряко се отчита пред Съдебната власт. Целта на този механизъм или кратка процедура под контрола на лице или орган, които пряко се отчитат на Съдебната власт е да се гарантира, че злонамерени искове или несъществени искове се отхвърлят в най-кратки срокове, в съответствие с международните източници.

ОРГАН, КОЙТО СЕ ЗАНИМАВА С ДИСЦИПЛИНАРНИТЕ ЖАЛБИ

По принцип следва да има отделни органи: (i) за разследване и взимане на решение дали има дело “на пръв поглед” и (ii) за отсъждане по дисциплинарните производства, макар че установените национални традиции също следва да се вземат предвид. Следва да има отделен орган, отговорен за приемане на жалбите и управлението им, независим от Министерството на правосъдието и отчетен само на Съдебната власт. Този орган или лице следва да са независими и биха могли да се състоят от съдия, съдийски орган или състав или лице, което пряко се отчита на съдебната власт или съответния Съдебен съвет. Следва да има лице или орган, отчитащи се пред Съдебната власт, които да имат власт да разследват жалбата и разследването следва да включва възможност за получаване на писмени и/или устни доказателства.

Такива лице или орган следва да са изцяло независими от другите клонове на Държавната власт (Изпълнителен и Законодателен) и, ако е колегиален орган, следва да включва мнозинство от Съдии и Съдия-вещо лице в юрисдикцията и старши на разследвания Съдия. В онези юрисдикции, където има установен Съвет за съдебната власт, органът натоварен със съдийската дисциплина следва да е подходящ национален Съвет за съдебната власт (или конкретен комитет или отдел в рамките на Съвета за съдебната власт), предвид положението на Съветите за съдебната власт като независими учреждения, които предоставят защита за Съдебната власт и играят голяма роля за гарантиране на независимостта на Съдебната власт, като поемат правомощия в областите на съдийските назначения, управлението на съдийската кариера и съдийската дисциплина.

ПРЕУСТАНОВЯВАНЕ КАТО ВРЕМЕННА И ПРЕДОХРАНИТЕЛНА МЯРКА В ДИСЦИПЛИНАРНИТЕ ПРОИЗВОДСТВА

Съдия следва да бъде преустановен само в най-сериозни и изключителни случаи и когато

това е необходимо за правораздаването. Ако съдия е преустановен, той следва да остане на пълна заплата по време на разследването, освен ако Съдията причини значително забавяне или не сътрудничи на разследването или в други изключителни обстоятелства. Всяка удържана заплата по време на разследването следва да се заплати, ако Съдията не бъде санкциониран или по-късно се окаже, че не е извършил предполагаемите действия.

ОСНОВНИ ПРАВА НА СЪДИИТЕ В ДИСЦИПЛИНАРНИ ПРОИЗВОДСТВА

Следните права трябва да се предоставят на съдията, подложен на дисциплинарна процедура:

1. да е напълно информиран за делото срещу него/нея.
2. да бъде представяван.
3. на разходите след оправдателна присъда
4. да се явява на всяко съдебното заседание и да бъде изслушан и да дава доказателства, било писмено или устно.
5. да бъде информиран незабавно, ако ще се разследва жалба.
6. да му се даде график за разследването на жалбата на жалбоподателя и взимането на решение.
7. да му се дадат причини за всяко взето решение.
8. да обжалва.

ОБНАРОДВАНЕ НА ИМЕТО НА СЪДИЯ ПО ВРЕМЕ НА ДИСЦИПЛИНАРНО ПРОИЗВОДСТВО

Не е желателно името на съдията да се обнародва преди налагането на санкция. Когато е наложена санкция, присъдата може да се обнародва или не (с или без посочване името на съдията).

КРАЕН СРОК ЗА ДИСЦИПЛИНАРНО ПРОИЗВОДСТВО

Трябва да има краен срок за подаване на жалба, който следва да се удължи само в изключителни обстоятелства. Следва да има краен срок за приключване на разследването, взимането на решение и налагането на санкции. Налагането на санкции следва да бъде веднага след решението относно основателността на делото и, във всички случаи, без неоправдана забава. Тези крайни срокове следва да могат да се удължават само при изключителни обстоятелства, като сложност на разследването, болест на съдията или наказателно разследване.

VI. 5. ПОЛИТИКА ЗА СЪОБЩАВАНЕ НА НЕРЕДНОСТИ

ПРОТИВОКОРУПЦИОНЕН НАБОР ОТ ИНСТРУМЕНТИ, Изготвен от Глобалната програма против корупцията на ООН (GPAC), Център за предотвратяване на международната престъпност, контрол на наркотиците и предотвратяване на престъпността, Офис на ООН във Виена, Версия 4, последна редакция от 11 ноември 2002 г.

Инструмент 37 - Цел на закрилата на разобличителите

Целта на закрилата на разобличителите е да се окуражат хората да докладват престъпленията, гражданските нарушения (включително небрежност, нарушение на договор, нарушаване на административното право), съдебни грешки и заплахи за здравето и околната среда, като ги защитава срещу преследване, уволнение и други форми на разправа.

Описание

Културата на инерция, потайност и мълчание отглежда корупция. Хората често пъти знаят за форми на лошо поведение, но се страхуват да ги докладват. Скорошни обществени разглеждания на големи катастрофи и скандали са показали, че тази култура на работното място е коствала стотици животи, увредила е препитанието на хиляди, причинила е загубата на десетки хиляди работни места и е подкопала общественото доверие в големите учреждения. В някои от тези случаи жертвите може да са били обезщетени, но на никого не е потърсена отговорност за случилото се. Тази култура продължава да съществува, защото е почти сигурно, че човекът който "надуе свирката" би бил подложен на тормоз. Следователно, за преодоляване на това и насърчаване на култура на прозрачност и отчетност, трябва да се установи ясна и проста рамка, която насърчава разобличаването и закриля такива разобличители срещу тормоз или отмъщение.

Закон за защита на разобличителите

Основната цел на законите за разобличителите е да предоставят закрила на онези, които добросъвестно докладват случаи на лоша администрация, корупция и други незаконни поведения в техните организации. Някои закони за разобличителите са приложими само за държавните служители, докато други предоставят по-широк обхват на защита, като включват организациите и дружествата от частния сектор. Опитът показва, че само съществуването на закон не е достатъчно, за да вдъхне доверие на възможните разобличители. Законът трябва да предвиди механизъм, позволяващ учрежденията да се занимае със съдържанието на съобщението, а не с вестносеца. С други думи, разкритието трябва да се разглежда обективно и, дори да се окаже невярно, законът трябва да се приложи, стига разобличителят да е действал "добросъвестно". Също така трябва да се приложи независимо от това дали разкритите сведения са били поверителни и, следователно, разобличителят може да е нарушил закона разкривайки ги.

Предотвратяване. Първата цел на всеки нормативен акт относно разобличителите е да предотврати лицето, което прави разкритията, да бъде тормозено, уволнено или с него да се отнасят несправедливо по всеки друг начин за това, че е разкрило сведенията. Най-добрият начин това да стане е да се запазят поверителни самоличността на разобличителя и съдържанието на разкритието колкото се може по-дълго.

Възпиране. Освен това, законът следва да определи, че е престъпление работодател да предприеме увреждащи действия срещу разобличител, ако направи разкритията съгласно закона.

Обезщетение. Законът следва да задължи получателя на разкритията да се отнася поверително към съдържанието им и към самоличността на разобличителя. Също следва да съдържа правила, които предвиждат обезщетение или възстановяване на работа, в случай че разобличител е пострадал от тормоз или отмъщение за разкриване на сведенията. В случай на уволнение може не винаги да е приемливо разобличителят да бъде възстановен на неговото работно място. Следователно, законът следва да предвиди алтернативни решения,

като задължи работодателите или да предоставят работа в друга част на организацията на същото учреждение или да заплатят парично обезщетение.

Координиране с правната рамка Частта от закона за разобличителите, която цели да защити разобличителите от несправедливо уволнение, трябва да се съгласува с трудовото законодателство на отделните държави. В частност, там където доктрината "работа на свободна воля" или подобни правни принципи позволяват на работодателите да уволняват служителите без причина, законът трябва да създаде изключения от това ръководно начало. Закрилата на работодателя следва да гарантира, че разобличаването няма да се превърне в лесен начин за избягване на уволнение или избягване на друга форма на дисциплинарни действия.

Към кого да се обърнат. В общи линии, законът следва да предвиди поне две нива на учреждения, към които разобличителите да могат да докладват техните подозрения или да представят доказателства. Първото ниво следва да включва единици вътре в организацията, за която работи разобличителят, като мениджъри, ръководители на организацията или вътрешни или външни надзорни органи, създадени специално за справяне с лошо ръководство. Ако разобличителят е държавен служител, той/тя следва да може да докладва на органи като Омбудсмана, агенцията за борба с корупцията или Главния инспектор.

Разобличителите следва да могат да се обърнат към учрежденията на втора инстанция, ако техните разкрития към някое от учрежденията на първа инстанция не са довели до подходящи резултати и, в частност, ако лицето или учреждението, на които сведенията са били разкрити,

- Са решили да не разследват;
- Не са завършили разследването в приемлив срок;
- Не са предприели действия, независимо от положителните резултати от разследването; или
- Не са отговорили на разобличителя в рамките на определен срок.

Също следва на разобличителите да се даде възможност направо да се обърнат към учрежденията на втора инстанция, ако те:

- Имат причина да смятат, че биха били тормозени, ако повдигнат въпроса вътрешно или към предписан външен орган; или
- Основателно се боят от прикриване на проблема.

Институциите от втора инстанция могат да бъдат определени членове на парламента, правителството или медиите.

Внедряване. Опитът показва, че законите за подаване на сигнали за нередности сами по себе си не насърчават хората да подават сигнали. В проучване, проведено сред държавни служители в Нов Южен Уелс, Австралия, относно ефективността на защитата по Закона за разобличителите от 1992 г., 85 % от интервюираните не са били сигурни нито в готовността, нито в желанието на техните работодатели да ги защитят. 50% са заявили, че биха отказали да направят разкритие поради страх от репресия. Независимата комисия за борба с корупцията (ICAC), Нов Южен Уелс, стига до заключението, че за да се подпомогне действието на Закона за разобличителите:

- В рамките на организацията трябва да има реален ангажимент за предприемане на действия при разкриване на информация, както и за защита на лицата, които са го направили; и
- Трябва да се създаде ефективна система за вътрешно докладване, която да бъде широко обнародвана в организацията.

Закон за защита срещу неверни обвинения.

Тъй като разобличаването може да бъде нож с две остриета, е необходимо да се защитят правата и доброто име на лицата срещу недобросъвестни, злонамерени и недобронамерени твърдения. Събитията в следвоенните САЩ и феноменът на "информатора" в авторитарните

държави подчертават тази опасност. Ето защо законодателството относно разобличителите, следва да включват ясни правила за възстановяване на вредите, причинени от неверни твърдения. По-специално, законът следва да съдържа минимални мерки за възстановяване на накърнено добро име. Наказателните кодекси обикновено съдържат разпоредби за санкциониране на лицата, които съзнателно подават фалшиви обвинения. На разобличителите, следва да се разясни, че тези правила важат и за тях, ако твърденията им не са добросъвестни.

Работа с разобличители и управление на техните очаквания. За да се гарантира ефективното прилагане на законодателството относно разобличителите, лицата или институциите, които получават разкритията, трябва да бъдат обучени за работа с разобличителите. Разобличителите често пъти влагат много време и енергия в твърденията, които се готвят да изложат. Те страдат от високи нива на стрес. Ако техните очаквания не се управляват правилно, това може да се окаже фатално за разследването и да накърни доверието в разследващия орган. По-специално, на подателите на сигнали трябва да бъдат обяснени процесът на разследване и очакваният резултат (наказателни обвинения, дисциплинарни мерки и т.н.), както и вероятността да бъдат събрани достатъчно доказателства за предприемане на действия, а също и продължителността на и трудностите в разследването. Лицата, подаващи сигнали, трябва да бъдат информирани и за това, че колкото повече напредва разследването, толкова по-вероятно е самоличността им да бъде разкрита и те да бъдат подложени на различни форми на разправа.

Направете така, че разобличителят да издържи на предстоящото изпитание. По време на разследването подателите на сигнали трябва да бъдат информирани за постигнатия напредък. Трябва да се признае загрижеността относно ефикасността на защитата. Законът никога няма да може да осигури пълна защита и лицата, подаващи сигнали, трябва да бъдат запознати с това. Ето защо е важно разследващият орган да положи всички усилия, за да гарантира, че лицата, подаващи сигнали, ще издържат на предстоящото изпитание, като ги информира за всички стъпки, които са предприети и предстои да бъдат предприети и за последиците за анонимността на разобличителите, реакциите с които могат да се сблъскат, както и за други фактори, които могат да повлияят на готовността на подателите на сигнали да продължат да предоставят информация на органите. Освен това, те трябва да получат правни съвети и консултации.

Избягвайте изтичане на информация. Най-ефикасният начин на закрила на разобличителите е тяхната самоличност и съдържанието на техните разкрития да останат поверителни. Само че опитът на някои държави сочи, че получателите на разкритията не обръщат достатъчно внимание на този важен фактор. Твърде често изтича информация, разпространява се мълва и разобличителите са подложени на разправа. Не е достатъчно да се санкционира изтичането на информация. Вместо това, може да е по-ефективно получателите на разкритията да бъдат обучени как да провеждат разследвания, като същевременно защитават самоличността на подателя на сигнала възможно най-дълго време.

Предварителни условия и рискове

Усещане за липса на ангажираност. Ако подателите на сигнали не са убедени в ангажираността на разследващия орган, те ще се отдръпнат и вероятно няма да предприемат по-нататъшни стъпки.

Разследващ орган заслужаващ доверие. Ако няма външни независими органи, към които лицата, подаващи сигнали, да могат да се обърнат директно, много от потенциалните разобличители няма да дадат гласност на своето безпокойство.

Яснота на закона. Тъй като законът трябва да вдъхва доверие, а целевата аудитория често пъти може да е по-слабо образована, той трябва да бъде изготвен по лесно разбираем начин.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА НА НАЦИИТЕ (ЛАТИМЕР ХАУЗ) ЗА ТРИТЕ КЛОНА

НА ПРАВИТЕЛСТВОТО с Анекс (Върховенство на парламента, Независимост на съдебната власт), Общност на нациите, 2003 г.

VII) Механизми на отчетност

(б) Съдебна отчетност

Наказателното право и производствата за неуважение към съда не трябва да се използват за ограничаване на законната критика на изпълнението на съдебните функции.

СЪСТОЯНИЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА, ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА В ЕВРОПА Съвет на Европа, Генерален секретар, 2014 г.

Глава Б: Корупция

- Корупция в държавната администрация [..]. Държавите членки трябва да осигурят прозрачност, като защитават лицата, които съобщават за нередности (разобличители), подпомагат управлението на конфликти на интереси и осигуряват на лицата, които се борят с корупцията, необходимата независимост и ресурси. Гражданското общество и медиите също трябва да изпълняват ролята си на наблюдатели, без неоправдано влияние от страна на държавата.

VI. 6. ПРОЗРАЧНОСТ

МАДРИДСКИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА ВРЪЗКАТА МЕЖДУ МЕДИИТЕ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Икономически и социален съвет (ECOSOC), 1994 г.

Уводна част

Свободата на медиите, която е неразделна част от свободата на изразяване, е от съществено значение в едно демократично общество, управлявано от върховенството на закона. Отговорност на съдиите е да признаят и осъществят свободата на медиите, като прилагат основна презумпция в тяхна полза и допускат само такива ограничения на свободата на медиите, каквито са разрешени от Международния пакт за граждански и политически права ("Международния пакт") и са посочени в точни закони.

Медиите са длъжни да зачитат правата на хората, защитени от Международния пакт, както и независимостта на съдебната власт.

Тези принципи са изготвени като минимални стандарти и не могат да се използват за намаляване на съществуващите по-високи стандарти за закрила на свободата на изразяване.

Основният принцип

1. Свободата на словото 1/ (включително свободата на медиите) представлява една от съществените основи на всяко общество, което претендира, че е демократично. Функция и право на медиите е да събират и предават информация на обществеността и да коментират правораздаването, включително делата преди, по време и след съдебния процес, без да нарушават презумпцията за невинност.

2. Този принцип може да бъде нарушен само при обстоятелствата, предвидени в Международния пакт за граждански и политически права, както се тълкува в Принципите от Сиеракуза от 1984 г. относно разпоредбите за давност и дерогация на Международния пакт за граждански и политически права (E/CN.4/1985/4).

3. Правото на коментар по отношение на правораздаването не подлежи на никакви специални ограничения.

Обхват на основния принцип

4. Основният принцип не изключва опазването по закон на тайната по време на разследването на престъпление, дори когато разследването е част от съдебния процес. При такива обстоятелства трябва да се счита, че тайната е предимно в полза на лицата, които са заподозрени или обвиняеми, и за да се запази презумпцията за невинност. Тя не ограничава правото на всяко такова лице да съобщава на пресата сведенията за разследването или за обстоятелствата, които се разследват.

5. Основният принцип не включва провеждането на закрити производства, целящи постигане на помирение или уреждане на частни спорове.

6. Основният принцип не изисква право на излъчване на живо или на запис на съдебни заседания. Когато това е разрешено, основният принцип остава приложим.

Ограничения

7. Всяко ограничение на основния принцип трябва да бъде строго регламентирано със закон. Когато законът предоставя право на преценка или правомощие, това право на преценка или правомощие трябва да се упражнява само от съдия.

8. Когато съдията има правомощие за ограничаване на основния принцип и възнамерява да упражни това правомощие, медиите (както и всяко друго засегнато лице) имат право да бъдат изслушани, за да възразят срещу упражняването на това правомощие и, ако то бъде

упражнено, имат право на обжалване.

9. Законите могат да разрешават ограничения на основния принцип в степен, необходима в едно демократично общество за защита на непълнолетните и на членовете на други групи, които се нуждаят от специална защита.

10. Законите могат да ограничават основния принцип във връзка с наказателното производство в интерес на правораздаването в степента, необходима в едно демократично общество

1) за предотвратяване на сериозно увреждане на обвиняемия;

2) за предотвратяване на сериозно увреждане или оказване на неправомерен натиск върху свидетел, член на съдебното жури или пострадал.

11. Когато целта е ограничаване на основния принцип по съображения, свързани с националната сигурност, 2/ това не трябва да застрашава правата на страните, включително правата на защитата. Защитата и медиите имат право във възможно най-голяма степен да се запознаят с основанията, на които се иска ограничаването (ако е необходимо, при спазване на задължението за поверителност, ако ограничението е наложено), и имат право да оспорят това ограничаване.

12. В граждански производства могат да се налагат ограничения на основния принцип, ако това е разрешено със закон, в степента, необходима в едно демократично общество за предотвратяване на сериозно увреждане на законните интереси на частно лице.

13. Никое ограничение не може да бъде наложено по произволен или дискриминационен начин.

14. Никое ограничение не може да бъде наложено, освен в строго минималната степен и за минималния срок, необходими за постигане на неговата цел, и никое ограничение не може да бъде наложено, ако е вероятно по-малко ограничение да постигне същата цел. Тежестта на доказване се носи от страната, която е поискала ограничението. Освен това, заповедта за ограничаване подлежи на преразглеждане от съдия.

Приложение I

СТРАТЕГИИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ

1. Съдиите трябва да получат насоки за работа с пресата. Съдиите следва да бъдат насърчавани да оказват съдействие на пресата чрез предоставяне на обобщения на дълги или сложни съдебни решения по въпроси от обществен интерес и чрез други подходящи мерки.

2. На съдиите не се забранява да отговарят на въпроси на пресата, свързани с правораздаването, въпреки че съдебната власт може да формулира разумни насоки за работа с такива въпроси, които да могат да уреждат обсъждането на конкретни производства.

3. Равновесието между независимостта на съдебната власт, свободата на печата и зачитането на правата на личността - особено на непълнолетните и други лица, които се нуждаят от специална защита - е трудно постижимо.

Следователно е необходимо на разположение на засегнатите лица или групи да бъдат предоставени една или повече от следните мерки: регресен иск, съвет по печата, омбудсман за печата, като се разбира, че такива обстоятелства могат да бъдат избегнати до голяма степен чрез създаването на Етичен кодекс за медиите, който следва да бъде изработен от самата професия.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, УЧАСТИЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ПРАВОРАЗДАВАНЕТО, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1994 г.

В заключение [...] следва да се подчертае, че независимостта на съдията следва да бъде реалност благодарение на мерките, които се предприемат, за да се позволи пълноценното упражняване на функциите му, но и за да се запази впечатлението за независимост в очите на обществото. Това впечатление, което трябва да бъде и реалност, е от съществено значение за доверието на обществото в съдебната система.

ДОКЛАД НА ПЪРВАТА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ ОТНОСНО МЕРКИТЕ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ПОЧТЕНОСТТА И БОРБА С КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Международна асоциация на съдиите, 2016 г.

Прозрачност на съдебните производства

Проучвателната комисия е на мнение, че съдебните производства следва да бъдат публично достъпни, доколкото това е възможно. Почти всички държави изрично подкрепиха тезата, че представителите на обществеността и медиите трябва да могат да присъстват на съдебни заседания, с ограничени изключения. Конкретните установени изключения включват случаи, в които е необходимо да се защити неприкосновеността на личния живот на ищците, семейните въпроси, когато непълнолетни лица трябва да дадат показания и когато публичният достъп може да навреди на текущите полицейски разследвания преди процеса. В други отговори се говори за изключенията по-общо, например "най-чувствителните и изключителни случаи", когато това е "необходимо в интерес на правосъдието" и "когато съдът единодушно реши, че публичността би била опасна за обществения ред или морала".

Проучвателната комисия одобри активните действия на съдилищата за открито взаимодействие с медиите, било чрез назначаване на говорител на съда за медиите; било срещи между съдията и медиите преди съдебното заседание по дела с висок обществен интерес; или обучение на съдиите за това как да общуват открито с журналистите.

Прозрачност на подбора на съдии

Проучвателната комисия одобри две предложения. Първо, че процесът на подбор на съдебни служители трябва да включва критерии основани на заслугите и да бъде обществен достъпен, т.е. методът, по който се извършва подборът, трябва да бъде известен, а не таен. Второ, че е желателно кандидатите да бъдат подбрани и препоръчани за назначаване от група или комисия, която е напълно независима от изпълнителната власт или поне в състава ѝ влиза ясно мнозинство от членове на съдебната власт. Тези подходи са желателни, за да се насърчи диверсифицирана съдебна система от най-висока степен, като подборът трябва да бъде свободен от дискриминация, политическо влияние или други пристрастия.

Прозрачност на управлението на съдебната власт

Два от най-значимите модели на отговори на този въпрос включват, първо, желателността да се направи публично достъпен начинът, по който се управляват съдилищата, и второ, необходимостта от стабилни процедури за разследване и решаване на жалби, подадени срещу съдии, по начин, който балансира прозрачността със защитата от неоснователни, злонамерени или по друг начин необосновани жалби.

Във връзка с първата тема в редица отговори се препоръчва да се насърчава разбирането на обществеността на работата на съда чрез: информиране за ролята на различните съдии в рамките на даден съд; периодично докладване на решенията, взети по оперативни въпроси или въпроси, свързани с управлението; и участие в диалог с медиите по въпроси на съдебната администрация, например чрез назначаване на говорител. Имаше и редица отговори, в които се подкрепяха конкретни дейности за осведомяване на обществеността, било осъществявани чрез използване на пресслужба на съда или уебсайт; чрез дейности, организирани от Националния съдебен съвет; или чрез използване на публични дебати и кръгли маси с участието на членове на съдебната власт.

Във връзка с втората тема, Комисията изрази мнение, че трябва да се въведе процедура за разглеждане на жалби, която да е ясна и прозрачна. В един от отговорите се споменава създаването на "гореща линия" за жалби и орган, който да я администрира. Органът, който е поне частично външен на съдебната власт, но и независим от изпълнителната власт, разглежда жалбите, като първо разграничава тези, които са несериозни или е по-добре да се оформят като обжалване, от тези, които изискват допълнително разследване. Други отговори подкрепиха дисциплинарен процес, ръководен от съда в отговор на жалби за небрежност или злоупотреба. В два отговора се подчертава, че не може или не трябва да има лична отговорност за съдиите, за които е установено, че са имали неправомерно поведение, с изключение на препоръка за уволнение от страна на изпълнителната власт в случаи на сериозни нарушения. Само че бе предложено решението да се уважи жалбата да бъде съобщено на жалбоподателя и, ако е уместно, да му бъде предложено някакво обезщетение. Това няма за цел да замени обичайната процедура за обжалване.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - "ФИЗИЧЕСКИТЕ, СТРУКТУРНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ УСЛОВИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ", Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2001 г.

Общи изводи, критики към съдебната власт

Всички се съгласиха, че съдебната система е подложена на неоснователни критики, а в някои случаи и на съгласувани атаки. Атаки от страна на медиите като цяло, от страна на политиците и от отделни граждани (напр. блогове).

Освен това бе постигнато общо съгласие, че съдебната власт трябва да проявява съдържаност в отговорите си на подобни критики. Критиките по отношение на първоначалните решения почти винаги се разглеждат при обжалване. Когато критиката се отнася до съда като цяло, съдилищата могат да назначат говорител или да потърсят съдействие от асоциацията на съдиите или от адвокатските колегии, за да отговорят на критиката в медиите. Въпреки че опитът показва че такива говорители невинаги са одобрявани от медиите, Комисията подкрепя решението като подходящ метод за справяне с подобни критики. Някои съдилища предоставят на медиите говорител, който помага да се обяснят сложните решения, когато те се постановят от съда.

СТАНОВИЩЕ № 3(2002 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА РЕГЛАМЕНТИРАЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат към съдиите?

4. Безпристрастност и взаимоотношения на съдиите със средствата за масово осведомяване

40. Налице е обща тенденция за по-голямо медийно внимание към съдебните дела, особено в областта на наказателното право, и по-специално в някои западноевропейски държави. Като се имат предвид връзките, които могат да се създадат между съдиите и медиите, съществува опасност начинът, по който съдиите се държат, да бъде повлиян от журналистите. В тази връзка КСЕС припомня, че в своето Становище № 1 (2001 г.) той заявява, че макар свободата на печата да е първостепенен принцип, съдебният процес трябва да бъде защитен от неправомерно външно влияние. Съответно съдиите трябва да проявяват предпазливост в отношенията си с пресата и да са в състояние да запазят своята независимост и безпристрастност, като се въздържат от всякакво лично използване на

отношенията си с журналистите и от необосновани коментари по делата, които разглеждат. Въпреки това, правото на обществеността на информация е основен принцип, произтичащ от член 10 от Европейската конвенция за правата на човека. Това означава, че съдията отговаря на легитимните очаквания на гражданите чрез ясно аргументирани решения. Съдиите следва също така да могат да изготвят резюме или комюнике, в което да изложат съдържанието или да изяснят значението на своите решения за обществеността. Освен това, за държавите, в които съдиите участват в наказателни разследвания, е препоръчително те да съчетаят необходимата съдържаност, свързана с делата, които разглеждат, с правото на информация. Само при такива условия съдиите могат свободно да изпълняват ролята си, без да се страхуват от медиен натиск. КСЕС отбеляза с интерес действащата в някои държави практика за назначаване на съдия с отговорности за комуникация или на говорител, който да контактува с пресата по теми, представляващи интерес за обществеността.

НАСОКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ААМР, 2002 г.

Д. Насърчаване на общественото уважение към ролята на безпристрастната съдебна власт
Дотук в ръководството обсъдихме няколко конкретни мерки за повишаване на независимостта и безпристрастността на съдебната власт. Всички те са важни. Само че един дългогодишен наблюдател на съдилищата по света посочва по-малко осезаем фактор като най-важния, който оказва влияние върху съдебната независимост: очакванията на обществото. Ако едно общество очаква и изисква честна съдебна система, то вероятно ще я получи. Ако очакванията са слаби, вероятността съдебната система да работи справедливо е също толкова малка.

Всички реформи, разгледани в настоящото ръководство, могат да помогнат на съдебната власт да развие уважението на обществото и да подсили променящите се очаквания. По-долу разглеждаме четири допълнителни въпроса, които са от особено значение за изграждането на уважение към независимата съдебна власт.

1. Правомощие за конституционен контрол

Правомощието за конституционен контрол е правото на съдилищата да обявяват закони и действия на изпълнителната власт за противоконституционни. Въпреки че съдебните органи в повечето държави упражняват в някаква степен конституционен контрол, конкретните разпоредби се различават. В повечето държави с обичайно право, включително Съединените щати, всички обикновени съдилища имат правото да обявяват закони или нормативни актове за противоконституционни, но могат да се произнасят по конституционни въпроси само когато те възникват по конкретни дела. Повечето държави с гражданско право съсредоточават правомощията за разглеждане в единствен конституционен съд, но много от тях допускат теоретично разглеждане на закони и въпроси. Съществуват различия и по отношение на това кой може да поиска конституционен контрол - отделни лица, омбудсмани, длъжностни лица, законодатели или самият съд.

В много страни, които са в преход към конституционна демокрация, съдебната власт отдавна се счита за инструмент на държавата и продължава да се възприема скептично, ако не и с пренебрежение. Конституционните дела често са дела с висока обществена значимост, които противопоставят една политическа фракция на друга. Ако в тези случаи съдебната власт е в състояние да се произнесе ефективно в защита на конституционните принципи, тя може да изпрати силен сигнал към обществото. С такива решения съдебните органи са печелили огромно уважение, както се вижда в Централна и Източна Европа през 90-те години.

България представлява добър пример. След изборната победа на Българската социалистическа партия през 1994 г. Конституционният съд отхвърля опитите на парламента да отмени въвеждането на частната собственост и свободата на печата. Некомунистическите политически сили, както и широката общественост започнаха да възприемат съда като последната институционална бариера, способна да спре вълната на нео-комунизма. Съдът

придобива авторитет и до голяма степен благодарение на подкрепата на обществеността успява да отблъсне опитите за ограничаване на правомощията му.

В няколко държави обаче правителствата са отказвали да се съобразят с решенията на Конституционния съд (напр., Словакия и Беларус) и са намалили значително правомощията на съда (напр., Казахстан и Русия). Това илюстрира дилемата, пред която често са изправени конституционните съдилища: Трябва ли да вземат юридически правилното решение и да се изправят пред перспективата да не се бъде спазено и да бъдат атакувани правомощията им или трябва да вземат решение, което избягва противоречията, защитава ги и евентуално им дава възможност да оказват влияние в следващи случаи? Смелите действия на конституционните съдилища могат да допринесат за изграждането на демокрацията и уважението към самите съдилища. Само че местната политическа обстановка ще определи възможността за съдилищата да упражняват независима власт в тези ситуации с високи залози.

Като заключителна предпазлива бележка, създаването на конституционен съд не винаги е допринасяло за засилване на съдебната независимост. В Зимбабве предложението за създаване на такъв съд очевидно имаше за цел да попречи на независимостта на съдебната власт. Предложението щеше да отнеме правомощията за конституционен контрол на Върховния съд и да ги прехвърли на нов конституционен съд, чийто състав щеше да подлежи на значителни политически манипулации. Както всички други аспекти на съдебната власт, конституционните съдилища са отворени за злоупотреби.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА НА НАЦИИТЕ (ЛАТИМЕР ХАУЗ) ЗА ТРИТЕ КЛОНА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО с Анекс (Върховенство на парламента, Независимост на съдебната власт), Общност на нациите, 2003 г.

IV) Независимост на съдебната власт

Освен ако законът или надделяващ обществен интерес не налагат друго, съдебните производства следва да бъдат открити за обществеността. Решенията на Върховния съд трябва да бъдат обнародвани и достъпни за обществеността, както и да бъдат предоставяни своевременно.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ЗА ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и на народите, 2003 г.

Г. СЪДЕБНИ АРХИВИ И ОБЩЕСТВЕН ДОСТЪП:

- 1) Цялата информация относно съдебните производства е достъпна за обществеността, с изключение на информацията или документите, за които съдиите изрично са решили да не бъдат публикувани.
- 2) Държавите трябва да осигурят съществуването на подходящи системи за записване на всички производства пред съдебни органи, съхраняване на тези сведения и осигуряване на обществен достъп до тях.
- 3) Всички решения на съдебните органи трябва да се обнародват и да са достъпни за всички в цялата страна.
- 4) Разходите на обществеността за получаване на записи от съдебни производства или решения следва да бъдат сведени до минимум и не следва да са толкова високи, че да представляват отказ на достъп.

ПРИНЦИПИ НА ОБЩНОСТТА НА НАЦИИТЕ (ЛАТИМЕР ХАУЗ) ЗА ТРИТЕ КЛОНА

НА ПРАВИТЕЛСТВОТО с Анекс (Върховенство на парламента, Независимост на съдебната власт), Общност на нациите, 2003 г.

IX) Надзор над правителството

Стъпките, които могат да бъдат предприети за насърчаване на отчетността в публичния сектор, включват:

(1) Създаването на контролни органи и механизми за надзор на правителството повишава общественото доверие в почтеността и приемливостта на дейностите на правителството. Независими органи като комитети по публично счетоводство, омбудсмани, комисии по правата на човека, генерални инспектори, комисии за борба с корупцията, комисари по информацията и други подобни надзорни институции могат да играят ключова роля за повишаване на обществената осведоменост по въпросите на доброто управление и върховенството на закона. Правителствата се насърчават да създадат или подсилват подходящи надзорни органи в съответствие с националните условия.

(2) Прозрачността и отчетността на правителството се насърчават от независими и динамични медии, които са отговорни, обективни и безпристрастни и които са защитени от закона в свободата си да отразяват и обсъждат обществените дела.

X. Гражданско общество

Парламентите и правителствата следва да признаят ролята, която гражданското общество играе в прилагането на основните ценности на Британската общност, и да се стремят към конструктивни отношения с гражданското общество, за да осигурят по-големи възможности за законно участие в демократичния процес.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ЗА ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и на народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПРИЛОЖИМИ ЗА ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

3) Публично изслушване

- 1) Цялата необходима информация за заседанията на съдебните органи се предоставя на обществеността от съдебния орган;
- 2) Държавата определя постоянно място за провеждане на заседанията на съдебните органи и го оповестява широко. В случай на временни съдебни органи за конкретни случаи, мястото, определено за срока на тяхната работа следва да се оповести публично.
- 3) Трябва да се осигурят подходящи условия за присъствие на заинтересованите членове на обществеността;
- 4) Съдебният орган не може да налага ограничения за категорията лица, на които се разрешава да присъстват на заседанията, на които се разглежда делото по същество;
- 5) Представителите на средствата за масово осведомяване имат право да присъстват на съдебни заседания и да ги отразяват, с изключение на това, че съдията може да ограничи използването на камери по време на заседанията;
- 6) Обществеността и медиите не могат да бъдат изключени от изслушванията пред съдебните органи, освен ако се определи, че това е:
  - (i) в интерес на правосъдието, с цел защита на децата, свидетелите или самоличността на жертвите на сексуално насилие
  - (ii) по причини, свързани с обществения ред или националната сигурност в едно отворено и демократично общество, което зачита правата на човека и върховенството на закона.
- 7) Съдебните органи могат да предприемат стъпки или да разпоредят предприемането на

мерки за защита на самоличността и достойнството на жертвите на сексуално насилие, както и самоличността на свидетелите и ищците, които могат да бъдат изложени на риск поради участието си в съдебното производство.

8) Съдебните органи могат да предприемат мерки за защита на самоличността на обвиняемите, свидетелите или ищците, когато това е във висш интерес на дете.

9) Нищо в настоящите насоки не позволява използването на анонимни свидетели, когато съдията и защитата не знаят самоличността на свидетеля по време на процеса.

10) Всяко решение, постановено в рамките на съдебно производство, независимо дали е гражданско или наказателно, се произнася публично.

4. Независим съд

ф) Държавите могат да създадат независими или административни механизми за наблюдение на работата на съдебните служители и на обществената реакция на процесите на правораздаване от съдебните органи. Такива механизми, които се състоят в равни части от членове на съдебната власт и представители на министерството, отговарящо за съдебните дела, могат да включват процедури за съдебните органи, които получават и обработват жалби срещу свои служители.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ЗА "ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО", Съвет на Европа, 2005 г.

А. ОТНОШЕНИЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА СЪС СПЕЦИАЛНО ОТНАСЯНЕ КЪМ РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАЦИЯТА

19. КСЕС препоръчва обща подкрепа от страна на европейските съдебни органи и държавите, на национално и международно равнище, за описаните по-горе съдебни "информационни програми"; те трябва да се превърнат в обичайна практика. КСЕС счита, че тези програми надхвърлят обхвата на обичайното информиране на обществеността. Те имат за цел да формират правилна представа за ролята на съдията в обществото. В този контекст КСЕС счита, че макар министерствата на правосъдието и на образованието да са тези, които предоставят обща информация за функционирането на правосъдието и определят учебните програми в училищата и университетите, самите съдилища, в съответствие с принципа на независимост на съдебната власт, следва да бъдат признати за подходящо учреждение, което да създава "информационни програми" и да провежда редовни инициативи, изразяващи се в провеждане на анкети, организиране на фокус-групи, наемане на юристи и университетски преподаватели за публични форуми и т.н. Всъщност тези програми имат за цел да подобрят разбирането и доверието на обществеността по отношение на неговата правосъдна система и, в по-общ план, да укрепят независимостта на съдебната власт.

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ИКОНОМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2005 г.

Заклучения

8) Ориентацията към клиента е аспект на националните превантивни механизми, който е от съществено значение и следва да се подкрепя от всички участници в съдебната система. Една от основните задачи трябва да бъде да се постигне съдилищата и тяхната работа да бъдат по-разбираеми, по-познати и по-приети.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ЗА "ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО", Съвет на Европа, 2005 г.

А. ОТНОШЕНИЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА СЪС СПЕЦИАЛНО ОТНАСЯНЕ КЪМ РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАЦИЯТА

9. Опитът на повечето граждани с тяхната съдебна система се ограничава до участието им като страни по дела, свидетели или съдебни заседатели. Ролята на медиите е от съществено значение за разпространяването на информация до обществеността относно ролята и дейността на съдилищата (вж. раздел В по-долу); но, освен комуникацията чрез медиите, дискусиите на КСЕС подчертаха значението на създаването на преки връзки между съдилищата и широката общественост. Интегрирането на правосъдието в обществото изисква съдебната система да се отвори и да се научи да има гласност. Идеята не е да се превърнат съдилищата в медиен цирк, а да се допринесе за прозрачността на съдебния процес. Вярно е, че пълната прозрачност е невъзможна, особено поради необходимостта да се защитят ефективността на разследванията и интересите на засегнатите лица, но разбирането на начина, по който функционира съдебната система, несъмнено има образователна стойност и следва да допринесе за повишаване на общественото доверие в работата на съдилищата.

10. Първият начин да се направят съдебните институции по-достъпни е да се въведат общи мерки за информиране на обществеността за дейността на съдилищата.

В. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С МЕДИИТЕ

33. Медиите имат достъп до съдебната информация и съдебните заседания, в съответствие с условията и ограниченията, установени от националното законодателство (вж. напр. Препоръка Rec(2003)13 относно предоставянето на информация чрез медиите във връзка с наказателни производства). Медийните специалисти са напълно свободни да решават кои истории да бъдат представени на обществеността и как да бъдат третирани те. Не бива да се правят опити да се възпрепятства критикуването от страна на медиите на организацията или функционирането на съдебната система. Правосъдната система следва да признае ролята на медиите, които като външни наблюдатели могат да посочат недостатъците и да допринесат съзидателно за подобряване на методите на съдилищата и качеството на услугите, които предлагат на потребителите.

34. Съдиите изразяват себе си преди всичко чрез решенията си и не трябва да ги обясняват в пресата или по принцип да правят публични изявления в пресата по делата, за които отговарят. Въпреки това би било от полза да се подобрят контактите между съдилищата и медиите:

- i. да се подобри разбирането на съответните им роли;
- ii. да се информира обществеността за естеството, обхвата, ограниченията и сложността на съдебната дейност;
- iii. да се коригират евентуални фактически грешки в репортажите по някои дела.

35. Съдиите би трябвало да имат надзорна роля над говорителите на съда или служителите, които отговарят за комуникацията с медиите.

36. КСЕС би се позовал на заключенията на Втората европейска конференция на съдиите (вж. параграф 3 по-горе), в които Съветът на Европа беше помолен да улесни провеждането на редовни срещи между представители на съдебната власт и медиите и да обмисли изготвянето на европейска декларация за отношенията между правосъдието и медиите, допълваща Препоръка Rec(2003)13 относно предоставянето на информация чрез медиите във връзка с наказателни производства.

37. Държавите следва да насърчават обмена, по-специално чрез кръгли маси, относно правилата и практиките на всяка от професиите, за да се подчертаят и обяснят проблемите, с които се сблъскват. КСЕС счита, че Съветът на Европа би могъл да установи или насърчи

такива контакти на европейско равнище, за да се постигне по-голяма съгласуваност в европейските нагласи.

38. Училищата по журналистика следва да бъдат насърчавани да организират курсове по съдебни учреждения и процедури.

39. КСЕС счита, че всяка от професиите (съдии и журналисти) следва да изготви кодекс за практиката на отношенията си с представителите на другата професия и за отразяването на съдебни дела. Както показва опитът на държавите, в които вече има такава система, съдебната власт би определила условията, при които могат да се правят изявления за медиите относно съдебни дела, а журналистите биха изготвили свои собствени насоки за отразяване на текущи дела, за публикуване на имената (или снимките) на лицата, участващи в съдебния процес (страни по делото, пострадали, свидетели, прокурор, съдия-следовател, съдия-докладчик и т.н.), както и за отразяване на съдебни решения по дела, които са предизвикали голям обществен интерес. В съответствие със своето Становище № 3 (2002 г.), параграф 40, КСЕС препоръчва на националните съдебни органи да предприемат стъпки в тази насока.

40. КСЕС препоръчва да се създаде ефективен механизъм, който може да бъде под формата на независим орган, който да се занимава с проблемите, причинени от медийното отразяване на съдебно дело, или с трудностите, с които се сблъсква журналистът при изпълнението на своята задача да информира. Този механизъм би давал общи препоръки, целящи да предотвратят повторното възникване на наблюдаваните проблеми.

41. Необходимо е също така да се насърчи създаването на приемни и информационни служби в съдилищата, не само, както бе споменато по-горе, за да се посрещат обществеността и да се обслужват потребителите на съдебни услуги, но и за да се помогне на медиите да разберат по-добре функционирането на съдебната система.

42. Тези услуги, над които съдиите следва да имат надзорна роля, биха могли да преследват следните цели:

- съобщаване на медиите на резюмета на съдебни решения;
- предоставяне на медиите на фактическа информация за съдебните решения;
- контакти с медиите във връзка със заседания по дела от особен обществен интерес.
- предоставяне на фактически разяснения или корекции във връзка с дела, отразени в медиите (вж. също параграф 34, iii по-горе). Приемните служби на съда или говорителят могат да насочат вниманието на медиите към свързаните проблеми и правните трудности, които възникват по съответното дело, да организират логистиката на заседанията и да вземат подходящи практически мерки, особено с оглед на защитата на лицата, които участват като страни, съдебни заседатели или свидетели.

43. Цялата информация, предоставяна на медиите от съдилищата, следва да се съобщава по прозрачен и недискриминационен начин.

44. Въпросът дали телевизионните камери трябва да бъдат допускани в съдебните зали за цели, различни от чисто процесуалните, беше предмет на широки обсъждания както на Втората конференция на европейските съдии (вж. параграф 3 по-горе), така и на заседанията на КСЕС. Някои членове на КСЕС изразиха сериозни резерви относно тази нова форма на публично оповестяване на работата на съдилищата.

45. Публичният характер на съдебните заседания е една от основните процесуални гаранции в демократичните общества. Макар и международното право и националното законодателство да допускат изключения от принципа, че съдебните производства трябва да се провеждат публично, важно е тези изключения да бъдат ограничени до тези, които са разрешени съгласно член 6.1 от ЕКПЧ.

46. Принципът за публичност на съдебните производства предполага, че на гражданите и на

медийните специалисти следва да се разреши достъп до съдебните зали, в които се провеждат съдебните процеси, но най-новата аудиовизуална техника за отразяване придава на свързаните с тях събития толкова широко влияние, че те изцяло променят представата за публични заседания. Това може да има предимства от гледна точка на повишаване на обществената осведоменост за начина, по който се провеждат съдебните производства, и подобряване на имиджа на съдебната система, но съществува и риск присъствието на телевизионни камери в съда да наруши хода на производството и да промени поведението на участниците в процеса (съдии, прокурори, адвокати, страни, свидетели и др.).

47. Когато се извършва телевизионен запис на съдебни заседания, следва да се използват стационарни камери, като председателят на съда следва да може както да определя условията за заснемане, така и да прекъсва заснемането на излъчването по всяко време. Тези и всички други необходими мерки следва да защитават правата на участващите лица и да гарантират правилното провеждане на съдебното заседание.

48. Мнението на лицата, участващи в производството, също следва да бъде взето предвид, по-специално за някои видове съдебни процеси, засягащи личния живот на хората.

49. С оглед на особено силното въздействие на телевизионните предавания и риска от склонност към нездраво любопитство, КСЕС насърчава медиите да разработят свои собствени професионални кодекси за поведение, целящи да осигурят балансирано отразяване на съдебните производства, които заснемат, така че разказът им да бъде обективен.

50. Възможно е да има важни причини, които оправдават заснемането на съдебното заседание в конкретни случаи, които са строго определени, например за образователни цели или за запазване на запис на съдебно заседание с особено историческо значение за бъдеща употреба. В тези случаи КСЕС подчертава необходимостта от закрила на лицата, участващи в съдебния процес, по-специално като се гарантира, че методите на заснемане не нарушават правилното протичане на заседанието.

51. Макар че медиите играят решаваща роля в осигуряването на правото на обществото на осведомяване и действат, по думите на Европейския съд по правата на човека, като "страж на демокрацията", понякога медиите могат да нахлуят в личния живот на хората, да увредят доброто им име или да подкопаят презумпцията за тяхната невинност - действия, за които лицата могат законно да търсят обезщетение в съда. Търсенето на сензационни истории и търговската конкуренция между медиите крият риск от прекаляване и грешки. По наказателни дела понякога медиите публично описват като или приемат обвиняемите за виновни, преди съдът да е установил вината им. В случай на последваща оправдателна присъда, медийните публикации може вече да са нанесли непоправими вреди на доброто им име и това няма да бъде заличено със съдебното решение.

52. Ето защо съдилищата трябва да изпълнят задължението си, съгласно практиката на Европейския съд по правата на човека, да намерят баланс между противоречащите ценности: защита на човешкото достойнство, личния живот, репутацията и презумпцията за невинност, от една страна, и свободата на осведомяване, от друга.

53. Както е посочено в заключенията на Втората европейска конференция на съдиите (вж. параграф 3 по-горе), наказателноправните мерки срещу нарушения на правата на личността (като репутация, достойнство или личен живот) следва да се ограничават до съвсем изключителни случаи. Въпреки това, съдилищата са длъжни да гарантират присъждането на обезщетения по граждански дела, като вземат предвид не само вредите, понесени от жертвата, но и сериозността на претърпените нарушения и мащаба на съответната публикация.

54. В изключителни случаи, които са строго определени, за да се избегне обвинение в цензура, съдилищата следва да имат право да предприемат спешни мерки за незабавно

прекръпяване на най-сериозните нарушения на правата на личността (като например доброто име, достойнството или личния живот) чрез конфискация на публикации или забрана за излъчване.

55. Когато отделен съдия или даден съд бива предизвикан или атакуван от медиите (или от политически или други социални фигури чрез медиите) по повод, свързан с правораздаването, КСЕС счита, че, имайки предвид задължението на съдиите да бъдат въздържани, съответният съдия трябва да се въздържа от реакции по същите канали. Имайки предвид факта, че съдилищата могат да коригират погрешна информация, разпространена в пресата, КСЕС смята за желателно националните съдебни системи да могат да се възползват от подкрепата на лица или на институция (напр. висш съдебен съвет или сдружения на съдиите), които са в състояние и готовност да реагират бързо и ефективно на тези предизвикателства или нападения в уместните случаи.

С. ДОСТЪПНОСТ, ОПРОСТЯВАНЕ И ЯСНОТА НА ЕЗИКА, ИЗПОЛЗВАН ОТ СЪДИЛИЩАТА В ПРОИЗВОДСТВА И РЕШЕНИЯ

61. Важен аспект на достъпността на правото, както е записано в съдебните решения, се изразява в лесната им достъпност за широката общественост. Предвид тази цел, КСЕС препоръчва поне всички решения на Върховния съд и другите важни съдебни решения да бъдат достъпни безплатно чрез Интернет сайтове, както и разпечатвани след плащане само на разхода за възпроизвеждане; трябва да се вземат подходящи мерки при разпространението на съдебните решения, за да се защити личният живот на заинтересованите лица, особено на страните по делата и свидетелите.

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

Б. Взаимоотношенията на съдилищата с участниците в съдебните производства

Б.1. КСЕС счита, че за да се насърчи по-доброто разбиране на ролята на съдебната власт, са необходими усилия, за да се гарантира, доколкото е възможно, че представите, които обществото има за съдебната система, са точни и отразяват усилията, положени от съдиите и съдебните служители, за да се постигне неговото уважение и доверие по отношение на способността на съдилищата да изпълняват своите функции. Тези действия ще трябва да покажат ясно границите на възможностите на съдебната система (вж. параграфи 24-27 по-горе).

Б.2. КСЕС подкрепя всички стъпки, насочени към укрепване на общественото възприятие за безпристрастност на съдиите и създаване на условия за осъществяване на правосъдие (вж. параграфи 28-32 по-горе).

Б.3. Такива инициативи могат да включват (вж. параграфи 28-32 по-горе):

- програми за обучение в областта на не-дискриминирането и равното третиране, организирани от съдилищата за съдии и съдебни служители (в допълнение към подобни програми, организирани от адвокати или за адвокати);
- съдебни сгради и съоръжения, предназначени за избягване на всякакво впечатление за неравнопоставеност на страните;
- процедури, разработени така, че да се избегне непреднамерено оскърбление и да се улесни участието на всички заинтересовани страни в съдебното производство.

В. Отношенията на съдилищата с медиите

В.1 КСЕС счита, че би било от полза да се подобрят контактите между съдилищата и медиите (вж. параграф 34 по-горе):

- да се подобри разбирането на съответните им роли;
- да се информира обществеността за естеството, обхвата, ограниченията и сложността

- на съдебната дейност;
- да се коригират евентуални фактически грешки в репортажите по някои дела.

В.2 Съдиите би трябвало да имат надзорна роля над говорителите на съда или служителите, които отговарят за комуникацията с медиите (вж. параграф 35 по-горе).

В.3 КСЕС счита, че държавите следва да насърчават обмена, по-специално чрез кръгли маси, на информацията относно правилата и практиките на всяка от професиите и че Съветът на Европа би могъл да установи или насърчи такива контакти на европейско равнище, за да се постигне по-голяма съгласуваност в европейските нагласи (вж. параграфи 36 и 37 по-горе).

В.4 Училищата по журналистика следва да бъдат насърчавани да организират курсове по съдебни институции и процедури (вж. параграф 38 по-горе).

В.5 КСЕС счита, че всяка от професиите (съдии и журналисти) следва да изготви кодекс на практиката за отношенията си с представителите на другата професия и за отразяването на съдебни дела (вж. параграф 39 по-горе).

В.6 КСЕС препоръчва да се създаде ефективен механизъм, който може да бъде под формата на независим орган, който да се занимава с проблемите, причинени от медийното отразяване на съдебно дело, или с трудностите, с които се сблъсква журналистът при изпълнението на своята задача да информира, и да дава общи препоръки, целящи да предотвратят повторното възникване на наблюдаваните проблеми (вж. параграф 40 по-горе).

В.7 Необходимо е също така да се насърчава създаването на приемни и информационни служби в съдилищата под надзора на съдиите, за да се помогне на медиите да разберат по-добре функционирането на съдебната система (вж. параграфи 41 и 42 по-горе):

- съобщаване на медиите на резюмета на съдебни решения;
- предоставяне на медиите на фактическа информация за съдебните решения;
- контакти с медиите във връзка със заседания по дела от особен обществен интерес;
- предоставяне на фактически разяснения или корекции във връзка с дела.

В.8 КСЕС счита, че цялата информация, предоставяна на медиите от съдилищата, следва да се съобщава по прозрачен и недискриминационен начин (вж. параграф 43 по-горе).

В.9 КСЕС счита, че когато се извършва телевизионен запис на съдебни заседания, следва да се използват стационарни камери, като председателстващият съдия следва да може както да определя условията на заснемане, така и да прекъсва заснемането на излъчването по всяко време. Тези и всички други необходими мерки следва да защитават правата на участниците и да гарантират правилното провеждане на съдебното заседание. Освен това, мнението на участниците в производството също следва да бъде взето предвид, по-специално за някои видове съдебни процеси, засягащи личния живот на хората (вж. параграфи 44 до 48 по-горе).

В.10 КСЕС насърчава медиите да разработят свои собствени професионални кодекси на поведение, насочени към осигуряване на уравновесено отразяване на производствата, които снимат, така че разказът им да бъде обективен (вж. параграф 49 по-горе).

В.11 КСЕС счита, че може да има важни причини, които оправдават заснемането на съдебни заседания за ограничена употреба, определена от съда (например за образователни цели или за запазване на запис на съдебно заседание с особено историческо значение за бъдещо използване), като в тези случаи е необходимо да се защитят участниците в съдебния процес, по-специално като се гарантира, че методите на заснемане не нарушават правилното протичане на заседанието (вж. параграф 50 по-горе).

В.12 КСЕС счита, че наказателноправните мерки срещу нарушения на правата на личността трябва да се ограничават до съвсем изключителни случаи. Въпреки това, съдиите са длъжни да гарантират присъждането на обезщетения по граждански дела, като вземат предвид не само вредите, понесени от жертвата, но и сериозността на претърпените нарушения и

мащаба на съответната публикация. В изключителни случаи съдилищата следва да имат право да предприемат спешни мерки за незабавно прекратяване на най-сериозните нарушения на правата на личността чрез конфискация на публикации или забрана за излъчване (вж. параграфи 51-54 по-горе).

В.13 Когато отделен съдия или даден съд бива предизвикан или атакуван от медиите по повод свързан с правораздаването, КСЕС счита, че, имайки предвид задължението на съдиите да бъдат въздържани, съответният съдия трябва да се въздържа от реакции по същите канали. Имайки предвид факта, че съдилищата могат да коригират погрешна информация, разпространена в пресата, КСЕС счита за желателно националните съдебни системи да се възползват от подкрепата на лица или на орган (напр. Висш съдебен съвет или сдружения на съдиите), които са в състояние и имат готовност да реагират бързо и ефективно на тези предизвикателства (вж. точка 55 по-горе).

Г. Достъпност, опростяване и яснота на езика, използван от съдилищата в производства и решения

Г.4 КСЕС препоръчва поне всички решения на Върховния съд и другите важни съдебни решения да бъдат достъпни безплатно чрез Интернет сайтове, както и разпечатвани след плащане само на разхода за възпроизвеждане; само че трябва да се вземат подходящи мерки при разпространението на съдебните решения, за да се защити неприкосновеността на личния живот на заинтересованите лица, особено страните по делата и свидетелите (вж. параграф 61 по-горе).

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ОБЩ ДОКЛАД, КАК НАЗНАЧАВАНЕТО И ОЦЕНЯВАНЕТО (КАЧЕСТВЕНО И КОЛИЧЕСТВЕНО) НА СЪДИИТЕ МОЖЕ ДА БЪДЕ СЪОБРАЗЕНО С ПРИНЦИПА НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2006 г.

Заключения

14) По този начин оценката на съда (в границите, разгледани по-горе) може да спомогне за укрепване на доверието в съдебната власт в демократичните общества.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

V. Д. Запазване на имиджа на правосъдието

81. Също в своето Становище № 7 (2005) КСЕС посочи ролята на независим орган – който може да бъде към Съвета на съдебната власт или към една от неговите комисии, ако е необходимо с участието на професионалисти от медиите - който да се занимава с проблемите, предизвикани от предаванията на медиите във връзка със съдебни дела, или с трудностите, с които се сблъскват журналистите при извършване на тяхната работа.

82. И накрая, като разглежда в горепосоченото Становище въпроса за съдиите или съдилищата, към които се отправят предизвикателства или са атакувани от медиите – КСЕС счита, че, докато засегнатият съдия или съд трябва да се въздържа от реакции чрез същите канали, Съветът на съдебната власт или някой съдебен орган трябва да има възможност и да бъде готов да реагира бързо и ефективно на тези предизвикателства или атаки в подходящи случаи.

VI. СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ПОДКРЕПА НА ОТЧЕТНОСТТА И ПРОЗРАЧНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

91. Като се има предвид значителното участие на Съвета в администрирането на съдебната власт, трябва да бъде гарантирана прозрачност на неговите действия. Прозрачността е основен фактор за изграждане на доверието на гражданите във функционирането на съдебната система и е гаранция срещу опасността от политическо влияние или впечатлението за защита на лични интереси, взаимно предпазване и назначаване с връзки в самата съдебна власт.

92. Всички решения на Съвета на съдебната власт за назначаване, повишаване, оценка, дисциплиниране и всички други решения във връзка с кариерното израстване на съдиите трябва да бъдат обосновани (вж. също точка 39 по-горе).

93. Както вече беше посочено, прозрачността в назначаването и повишаването на съдиите трябва да бъде гарантирана като се публикуват условията за назначаване и описанието на длъжността. Всяка заинтересована страна трябва да може да прегледа направения избор и да провери дали при назначенията и повишенията Съветът на съдебната власт е приложил правилата и критериите, основани на качествата.

96. Съветът на съдебната власт трябва периодично да публикува доклад за своите дейности, чиято цел е, от една страна да посочи какво е свършил Съветът и какви трудности е срещнал, а, от друга страна, да предложи мерки, които трябва да бъдат взети за подобряване функционирането на съдебната система в интерес на обществото. Публикуването на този доклад може да бъде съпроводено от пресконференции със журналисти, срещи със съдии и говорители на съдебните институции, за да се подобри разпространението на информацията и взаимодействието със съдебните институции.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО ПРОЗРАЧНОСТТА И ДОСТЪПА ДО ПРАВОСЪДИЕ, Европейска мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), 2009 г.

2. Отворена и прозрачна правосъдна система е система, в която:

1. Всяко лице, независимо от произхода или способностите му, има достъп до правосъдие или до система за алтернативно разрешаване на спорове, която е финансово достъпна и се намира на достъпни места, така че всички производства да могат да бъдат заведени лесно срещу всяко лице, независимо дали е публично или частно, физическо или юридическо.

2. Законодателството, включително законодателството на ЕС, е достъпно и лесно разбираемо.

3. Всички производства се разглеждат от компетентните юрисдикции в разумен срок, на най-ниската разумна цена, в съответствие с принципите на правосъдието. Могат да се определят стандартни срокове за различните категории дела, като се вземат предвид стандартите за качество.

4. Съдебните решения са ясно обосновани и се обнародват. Обнародването взема предвид защитата на данните, неприкосновеността на личния живот, личната сигурност и поверителността.

5. Добре обоснованите интереси на всички участници в съдебното производство (като страните по делото, пострадалите и свидетелите) се вземат предвид и към всички се подхожда с внимание и справедливост.

6. Изпълнителната и/или законодателната власт са длъжни да осигурят достатъчно парични средства за съдебната система.

Бюджетът трябва да се изготвя по прозрачен начин и да се изпълнява надлежно.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава II – Външна независимост

15. Присъдите трябва да бъдат обосновани и обявени публично. Съдиите не следва да бъдат задължавани да обосновават мотивите за своите решения по друг начин.

19. Съдебните производства и въпросите, свързани с правораздаването, са от обществен интерес. Правото на информация по правосъдни въпроси обаче следва да се упражнява като се вземат предвид ограниченията, наложени от независимостта на съдебната власт. Насърчава се създаването на говорители на съдилищата или на служби за преса и комуникация под ръководството на съдилищата или под ръководството на съветите на съдебната власт или други независими органи. Съдиите трябва да проявяват сдържаност в отношенията си с медиите.

20. Съдиите, които са част от обществото, на което служат, не могат ефективно да упражняват правораздавателните си функции без обществено доверие. Те следва да бъдат информирани за очакванията на обществото от съдебната система, както и за жалбите относно нейното функциониране. За това би допринесло наличието на постоянни механизми за получаване на такава обратна връзка, които се определят от съвета на съдебната власт или други независими органи.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Професионална отговорност чрез прозрачност

32. Прозрачността е правилото за съдебните производства. За да се осигурят доказателства за поведението на съдиите в съдебната зала, както и точни съдебни протоколи, заседанията се записват с електронни устройства, осигуряващи цялостно възпроизвеждане. Писмените и стенографските протоколи са недостатъчни. За да се повиши професионалната и обществена отчетност на съдиите, решенията се публикуват в бази данни и на уебсайтове по начин, който ги прави наистина достъпни и безплатни. Решенията трябва да бъдат индексирани според предмета, повдигнатите правни въпроси и имената на съдиите, които са ги написали. Решенията на органите, вземащи решения относно дисциплината, също се публикуват.

33. За да улеснят общественото доверие в съдилищата, властите следва да насърчават достъпа на журналисти до съдилищата и да създадат длъжностите прес-секретар или медиен служител. Не трябва да има бариери или пречки пред журналистите, за да присъстват на съдебните процеси.

РЕСУРСНО РЪКОВОДСТВО ЗА УКРЕПВАНЕ НА ИНТЕГРИТЕТА И КАПАЦИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Служба на ООН по наркотиците и престъпността, 2011 г.

V. ПРОЗРАЧНОСТ НА СЪДИЛИЩАТА

7. Заключение и препоръки

Прозрачността на съдилищата е предварително условие за нарастващото одобрение на тяхната работа от населението. Прозрачните съдебни процедури също са предпоставка за достъпа до правосъдие (вж. глава 5). Прозрачността служи за правна защита на гражданите.

Необходимо е да се познават правните средства за защита и овъзмездяване, да се знае за правото на обжалване на съдебно решение, да се познават основните процесуални права на страните. Като се има предвид честото отсъствие на адвокати и юристи, съдебната система трябва да бъде достъпна и разбираема за обикновените хора.

Още по-важно е, че прозрачното вземане на решения е предпоставка за развитието на правната система и на самата съдебна власт. Независимо дали става дума за държава с общо или гражданско право, дали става дума за задължителен прецедент или за пример за правната практика и гледната точка на по-висшите съдилища, съдебните решения са също толкова важни, колкото и законът, който прилагат, тъй като утвърждават закона в книгите. Поради това следва редовно да се публикуват разумен брой съдебни решения. Те могат да бъдат публикувани анонимно, за да се гарантира, че неприкосновеността на личния живот на страните няма да бъде нарушена. Но те трябва да се коментират и събират по такъв начин, че да могат да бъдат консултирани при подобни дела.

Основни участници в информационния процес

Юридически професии ← Страни по дело—Адвокати ← Съд/Съдии → Преса/Средства за масово осведомяване → Общественост/ Организации на гражданското общество

По този начин прозрачността на съдилищата означава, че системата ще бъде достъпна и разбираема, че ще бъде отворена за юридическите професии, работещи в полза на гражданите, и че ще бъде отворена за обществеността, като приема журналисти, предлага прессъобщения и информира за текущите съдебни процеси по професионален начин.

Прозрачността на съдилищата произтича от набор от предпоставки, традиции и обичаи, които, ако липсват, могат да се разработят само стъпка по стъпка. Следните елементи на публичност са от решаващо значение за развитието на прозрачността (и авторитета) на съдилищата:

- Предоставяне на физически достъп до съдебните заседания;
- Предоставяне на пълна и разбираема информация за съдебните процедури и за тяхната достъпност за разпространение сред всички граждани;
- Помощ при започване на производства, стандартни формуляри и бланки, които са лесни за използване, брошури и диплянки и др.;
- Комуникация с адвокатите и юристите, предоставяне на възможност за преглед на архивите, протоколите от съдебни заседания и др.;
- Редовно публикуване на съдебни решения за юридическите професии и за обществеността (вестникарски статии, съдебни бюлетини, уебсайтове, бази данни, сборници със съдебни решения, правни коментари и т.н.);
- Канене на журналисти на пресконференции и прессъобщения, подготовка на говорители на съдилищата за пресата; и
- Организиране на конференции и семинари на съдиите, на които се канят представители на обществото, на бизнес средите, журналисти и експерти по обсъжданите теми.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ВИЛНЮС ЗА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЕГАШНИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ КЛИМАТ, Европейската мрежа на съдебните съвети (ENCJ), 2011 г.

Препоръки

7. Съдебната власт следва да предприеме всички необходими мерки за повишаване на общественото доверие в съдилищата. Откритостта, прозрачността, отчетността, уважението към гражданите, съпричастността към тяхното положение, развитието на дейността на съдилищата, предаването на съдебните решения и други съдебни актове на ясен и разбираем език са основни предпоставки за постигането на тази цел. Трябва да се осигури достъп до правосъдие, включително подходящи мерки за подпомагане и улесняване на

достъпа до съдилища на лица в особено уязвимо положение.

СЪБРАНИ УКАЗАНИЯ НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ ЗА ЕФИКАСНОСТ НА ПРАВОСЪДИЕТО (СЕРЕЈ), СЕРЕЈ, 2015 г.

Съдебни процеси

9. Държавите членки следва да предприемат мерки, за да гарантират, че са налице информация за процеса на изпълнение на съдебните решения и прозрачност на дейностите на съда и на правоприлагащия орган на всички етапи на процеса, при условие че са гарантирани правата на страните.

10. Независимо от ролята на съда в процеса на изпълнение на съдебните решения, следва да има ефективна комуникация между съда, правоприлагащия агент, ищеца и ответника. Всички заинтересовани страни следва да имат достъп до информация относно текущите процедури и техния напредък.

11. Държавите членки следва да предоставят на потенциалните страни по процедурите по правоприлагане информация за ефикасността на услугите и процедурите по изпълнение на съдебните решения, като определят показатели за изпълнение спрямо определени цели и посочат времето, което могат да отнемат различните процедури.

12. Всеки орган следва да осигури адекватен надзор (като се има предвид всяка съответна съдебна практика на ЕСПЧ) над процеса на правоприлагане и следва да носи отговорност за ефективността на услугата. Отговорността може да бъде постигната чрез доклади на ръководството и/или обратна връзка от клиентите. Всички доклади следва да позволяват проверка дали съдебното решение е изпълнено или (ако не е) дали са положени реални усилия в разумен срок, като се зачита равнопоставеността на страните.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКАТА ПРОГРАМА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ ЗА СПРАВЯНЕ СЪС СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, Приета от 13-тия Конгрес на ООН за предотвратяване на престъпността и наказателно правосъдие, Доха, 12-19 април 2015 г.

10. Подкрепяме разработването и прилагането на консултативни процеси и процеси за участие в (...) наказателното правосъдие, за да (...) укрепим доверието и увереността на обществото в системите за наказателно правосъдие (...) Ето защо се стремим:

(d) Да се повиши общественото доверие в наказателното правосъдие чрез предотвратяване на корупцията и насърчаване на зачитането на правата на човека, както и чрез повишаване на професионалната компетентност и надзора във всички сектори на системата на наказателното правосъдие, като по този начин гарантираме, че тя е достъпна и отговаря на нуждите и правата на всички лица;

(u) Да се гарантира, че съдържанието на закона е достъпно за обществеността, и да се насърчава, по целесъобразност, прозрачността на наказателните дела;

РЪКОВОДСТВО ЗА НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВЪРХОВНИТЕ СЪДИЛИЩА, Европейски съюз, 2017 г.

III. Прозрачност на съдебната система: фокус върху достъпа до прецеденти

1. Въведение

А. Прозрачност на съдебната система

Искането за информация може да обхваща различни елементи на правосъдната система: то може да включва информация за ресурсите на съда и начина, по който те се управляват, информация за начина на назначаване на съдиите, информация за статистически данни за аспекти като продължителността на производствата и т.н.

Б. Защо е важна прозрачността?

Достъпът до правосъдие е важен аспект на качеството на съдебната система и следователно играе ключова роля за гарантирането на ефективна съдебна система. С други думи, прозрачността води до по-добър достъп до правосъдие и следователно до по-ефективна съдебна система.

Следователно, осигуряването на правото на достъп до ефективна съдебна система изисква гражданите, адвокатите и съдиите да имат достъп до законодателството, както и до съдебната практика.

В. Препоръки и добри практики

Както беше обсъдено в теоретичната рамка, достъпът до правосъдие изисква и достъп до относимата съдебна практика. Понастоящем съвременните технологии правят възможно публикуването на всички решения на Върховния съд.

Резултатите от проучването показват, че повечето мнозинството съдилища вече публикуват повечето, ако не и всички свои решения онлайн. Като се има предвид тази обща практика и фактът, че това допринася за пълната прозрачност и за правните изследвания, върховните съдилища следва да публикуват всички свои решения онлайн в база данни, която да е достъпна безплатно за обществеността. Тази отговорност може да бъде възложена на звеното за изследвания и документация.

Парадоксално е, че публикуването на всички съдебни решения може да доведе до по-малко информирана общественост поради претоварване с информация. Това е риск, който Върховният съд на Латвия изрично посочи в проучването. Самото публикуване на цялата съдебна практика не е достатъчно за целите на изследванията и за еднаквото прилагане на съдебната практика. За да се осигури прозрачност, Върховният съд счита, че задачата му е да разпространява съдебната практика по начин, който позволява на достатъчно добре информирания потребител да намери съответната съдебна практика.

С други думи, върховните съдилища следва да предоставят възможности за търсене, които улесняват заинтересованите страни да намерят съдебната практика, която се отнася за тях. Тези средства за търсене трябва да включват функция за търсене по ключови думи, предоставяне на препратки към подобни случаи и др. За да се улесни търсенето на чуждестранната съдебна практика, законодателят следва да въведе използването на европейската съдебна практика.

Следва да се предостави и обобщение на делото, за да се ограничат ефективно резултатите от търсенето до най-подходящата съдебна практика (за предпочитане изготвено от звеното за проучвания и документация на съда или от съдебен помощник, в сътрудничество със съдиите, постановили решението).

III. Прозрачност на съдебната система: съсредоточаване върху достъпа до прецеденти

3. Централизирана база данни за съдебната практика

В: Препоръки и най-добри практики

Държавите трябва да осигурят централна база данни за съдебната практика. Освен всички

решения на Върховния съд, базата данни трябва да съдържа подбор на решенията на по-нисшите съдилища, както и да съдържа съдебната практика на Съда на Европейския съюз и на Европейския съд по правата на човека. Много върховни съдилища уточняват, че считат за голямо предимство това, че всички техни решения са достъпни за обществеността.

Предимството на тази централна база данни със съдебна практика е, че хората могат да намерят цялата относима съдебна практика в една интегрирана база данни и не е необходимо да търсят в базите данни на всеки отделен съд. Като улеснява достъпа до правосъдие, централната база данни за съдебна практика допринася за ефикасна съдебна система. Тя също така позволява на съдиите да търсят по-ефективно съответната съдебна практика и по този начин повишава ефективността на издаването на присъди по делата и качеството на съдебните решения.

V Комуникация

7. Обучителни дейности

В: Препоръки и най-добри практики

Организиране на кръгли маси с други практикуващи юристи, чието мнение или опит може да са от значение за съответната тема.

Организиране на образователни дейности, съобразени с нуждите на обществото.

Организиране на брифинги за пресата, за обясняване на съдебните процедури и термини.

VI Ролята на съдебните съвети

2 Състав на съдебните съвети

A Общ преглед

Членовете на Съвета, които не са съдии могат да увеличат демократичната легитимност и прозрачността на съдебната власт.

VI Ролята на съдебните съвети

5. Съдебните съвети като доставчик на информация за обществото

За да се гарантира независимостта и прозрачността на функционирането на съдилищата, може да е необходимо самият Съвет да има открити и прозрачни отношения с широката общественост.

VI. 7. ИНФОРМИРАНЕ И ОБРАЗОВАНИЕ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА

ПРОЦЕДУРИ ЗА ЕФЕКТИВНО ПРИЛАГАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Решение 1989/60, 15-то пленарно заседание, Икономически и социален съвет на ООН, 24 май 1989 г.

Процедура 6

Държавите насърчават или поощряват провеждането на семинари и курсове на национално и регионално равнище относно ролята на съдебната власт в обществото и необходимостта от нейната независимост.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - "ФИЗИЧЕСКИТЕ, СТРУКТУРНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ УСЛОВИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ", Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2001 г.

Общи изводи, критики към съдебната власт

Всички се съгласиха, че съдебната система е подложена на неоснователни критики, а в някои случаи и на съгласувани атаки: атаки от страна на медиите като цяло, от страна на политиците и от отделни граждани (напр. блогове). Освен това като цяло бе постигнато съгласие, че съдебната власт трябва да проявява сдържаност в отговорите си на подобни критики. Критиките по отношение на първоначалните решения почти винаги се разглеждат при обжалване. Когато критиката се отнася до съда като цяло, съдилищата могат да назначат говорител или да потърсят съдействие от асоциацията на съдиите или от адвокатските колегии, за да отговорят на критиката в медиите. Въпреки че опитът показва, че такива говорители невинаги са одобрявани от медиите, Комисията подкрепя решението като подходящ метод за справяне с подобни критики. Някои съдилища предоставят на медиите говорител, който помага да се обяснят сложните решения, когато те се постановят от съда.

СТАНОВИЩЕ № 3(2002 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА РЕГЛАМЕНТИРАЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат към съдиите?

г. Безпристрастност и взаимоотношения на съдиите със средствата за масово осведомяване

40. Налице е обща тенденция за по-голямо медийно внимание към съдебните дела, особено в областта на наказателното право, и по-специално в някои западноевропейски държави. Като се вземат предвид връзките, които могат да се създадат между съдиите и медиите, съществува опасност начинът, по който съдиите се държат, да бъде повлиян от журналистите. В тази връзка КСЕС припомня, че в своето Становище № 1 (2001 г.) той заявява, че, макар свободата на печата да е първостепенен принцип, съдебният процес трябва да бъде защитен от неправомерно външно влияние. Съответно, съдиите трябва да проявяват предпазливост в отношенията си с пресата и да са в състояние да запазят своята независимост и безпристрастност, като се въздържат от всякакво лично използване на отношенията си с журналистите и от необосновани коментари по делата,

които разглеждат. Въпреки това, правото на обществеността на информация е основен принцип, произтичащ от член 10 от Европейската конвенция за правата на човека. Това означава, че съдията отговаря на легитимните очаквания на гражданите чрез ясно аргументирани решения. Съдиите следва също така да могат да изготвят резюме или комюнике, в което да изложат съдържанието или да изяснят значението на своите решения за обществеността. Освен това, за държавите, в които съдиите участват в наказателни разследвания, е препоръчително те да съчетаят необходимата съдържаност, свързана с делата, които разглеждат, с правото на информация. Само при такива условия съдиите могат свободно да изпълняват ролята си, без да се страхуват от медиен натиск. КСЕС отбеляза с интерес действащата в някои държави практика за назначаване на съдия с отговорности в областта на комуникациите или говорител, който да контактува с пресата по теми, представляващи интерес за обществеността.

ОБЩ ДОКЛАД, ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - ИКОНОМИКА, ЮРИСДИКЦИЯ И НЕЗАВИСИМОСТ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2005 г.

Закljučения,

8) Ориентацията към клиента е аспект на националните превантивни механизми, който е от съществено значение и следва да се подкрепя от всички участници в съдебната система. Една от основните задачи е съдилищата и тяхната работа да бъдат по-разбираеми, по-познати и по-приети.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ЗА "ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО" , Съвет на Европа, 2005 г.

А. ОТНОШЕНИЯТА НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА СЪС СПЕЦИАЛНО ОТНАСЯНЕ КЪМ РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАЦИЯТА

11. В тази връзка, КСЕС би се позовал на препоръките си в Становище № 6 (2004 г.) относно образователната дейност на съдилищата и необходимостта от организиране на посещения за ученици и студенти или за всяка друга група с интерес към съдебната дейност. Това не променя факта, че също така важно задължение на държавата е да осигури на всички, докато са в училище или в университета, гражданско обучение, в което да се отделя значително внимание на съдебната система.

12. Тази форма на комуникация е по-ефективна, ако работещите в системата са пряко ангажирани. Съответните училищни и университетски образователни програми (които не се ограничават само до юридическите факултети) следва да включват описание на съдебната система (включително изяви на съдии в класната стая), посещения на съдилища и активно преподаване на съдебни процедури (ролеви игри, участие в съдебни заседания и др.). В това отношение съдилищата и асоциациите на съдиите могат да си сътрудничат с училища, университети и други образователни учреждения, като представят специфичния поглед на съдиите в учебните програми и обществените дебати.

13. КСЕС вече е заявил в общи линии, че самите съдилища следва да участват в разпространението на сведения относно достъпа до правосъдие (чрез периодични доклади, печатни ръководства за граждани, интернет приспособления, информационни бюра и т.н.); КСЕС вече е препоръчал и разработването на образователни програми, целящи предоставянето на специфична информация (напр., относно естеството на наличните производства; средната продължителност на производствата в различните

съдилища; съдебните разноски; алтернативните начини за уреждане на спорове, предлагани на страните; знаковите решения, постановени от съдилищата) (вж. параграфи 12-15 от Становище № 6 (2004 г.) на КСЕС).

14. Съдилищата следва да участват в общи рамкови програми, организирани от други държавни институции (министерства на правосъдието и образованието, университети и др.). Но КСЕС счита, че съдилищата също трябва да предприемат собствени инициативи в това отношение.

15. Докато отношенията с отделните ползватели на правосъдие традиционно се решават от съдилищата, макар и по неструктуриран начин, в миналото съдилищата не са били склонни да поддържат преки отношения с представителите на широката общественост, които не участват в производства. Публичността на съдебните заседания в смисъла, залегнал в чл. 6 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), традиционно се разглежда като единствения контакт между съдилищата и широката общественост, което превръща средствата за масово осведомяване в единствените събеседници на съдилищата. Това схващане бързо се променя. Задълженията за безпристрастност и дискретност, които са отговорност на съдиите, днес не трябва да се разглеждат като пречка за това съдилищата да играят активна роля в информирането на обществеността, тъй като тази роля е истинска гаранция за независимостта на съда. КСЕС счита, че държавите членки следва да насърчават съдебните органи да поемат такава активна роля в тази насока, като разширяват и подобряват обхвата на тяхната "образователна роля", както е описано в параграфи 9-12 по-горе. Те вече не трябва да се ограничават до постановяване на решения; съдилищата следва да действат като "комуникатори" и "помощници". КСЕС счита, че, докато досега съдилищата просто са се съгласявали да участват в образователни програми, когато са били поканени, сега е необходимо съдилищата да станат и популяризатори на такива програми.

16. КСЕС разглежда възможността за преки инициативи на съдилищата с обществеността, които не зависят от дейността на медиите и/или от действия, за които отговарят други институции. Бяха разгледани и препоръчани следните мерки:

- създаване на служби в съдилищата, които да отговарят за приемните и информационните услуги;
- разпространение на печатни материали, откриване на интернет сайтове, за които отговарят съдилищата;
- организиране от съдилищата на календар на образователни форуми и/или редовни срещи, отворени конкретно за гражданите, организациите от обществен интерес, политиците, студентите ("информационни програми").

17. На тези "информационни програми" беше посветено специално обсъждане на КСЕС. КСЕС отбелязва с интерес, че е известно, че в някои държави съдилищата организират, често с подкрепата на други обществени участници, образователни инициативи, които привличат учители, ученици, родители, юристи, лидери на социални групи и медиите в съдилищата, за да взаимодействат със съдиите и съдебната система. Такива програми обикновено включват използването на професионалисти с подготвени ресурси и предоставят мрежа за професионално развитие на учителите.

18. Някои действия са предназначени за лица, които поради своите социално-икономически и културни обстоятелства не са напълно наясно със своите права и задължения, поради което не упражняват правата си или, което е още по-лошо, се оказват въввлечени в съдебни производства поради неизпълнение на задълженията си. Ето защо образът на правосъдието сред най-нуждаещите се социални групи се разглежда чрез програми, тясно свързани с мерките за "достъп до правосъдие", включително, но не само, правна помощ, обществени информационни услуги, безплатни

правни съвети, пряк достъп до съдията при искиове с малък материален интерес и т.н. (вж. раздел А от Становище № 6 (2004 г.) на КСЕС).

В. ВЗАИМООТНОШЕНИЯ НА СЪДИЛИЩАТА С МЕДИИТЕ

41. Необходимо е също така да се насърчи създаването на приемни и информационни служби в съдилищата, не само, както бе споменато по-горе, за да се посреща обществеността и да се обслужват потребителите на съдебни услуги, но и за да се помогне на медиите да разберат по-добре функционирането на съдебната система.

Г. ДОСТЪПНОСТ, ОПРОСТЯВАНЕ И ЯСНОТА НА ЕЗИКА, ИЗПОЛЗВАН ОТ СЪДИЛИЩАТА В ПРОИЗВОДСТВА И РЕШЕНИЯ

61. Важен аспект на достъпността на правото, както е записано в съдебните решения, се изразява в лесната им достъпност за широката общественост. Предвид тази цел, КСЕС препоръчва поне всички решения на Върховния съд и другите важни съдебни решения да бъдат достъпни безплатно чрез Интернет сайтове, както и разпечатвани след плащане само на разхода за възпроизвеждане; трябва да се вземат подходящи мерки при разпространението на съдебните решения, за да се защити личния живот на заинтересованите лица, особено на страните по делата и свидетелите.

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

А. Връзки на съдилищата с обществеността с оглед на ролята на съдилищата в демокрациите

А.1. Важно задължение на държавата е да осигури на всички, докато са в училище или в университета, гражданско обучение, в което да се отделя значително внимание на съдебната система (вж. параграф 11 по-горе).

А.2. Съответните училищни и университетски образователни програми трябва да включват описание на съдебната система, посещения на съдилища и активно преподаване на съдебните процедури. В това отношение съдилищата и асоциациите на съдиите могат да си сътрудничат с училища, университети и други образователни учреждения, като представят специфичния поглед на съдиите в учебните програми и обществените дебати (вж. параграф 12 по-горе).

А.3. Съдилищата следва да участват в общи рамкови програми, организирани от други държавни институции, и да играят активна роля в предоставянето на информация на обществеността (вж. параграфи 14 и 15 по-горе).

А.4. Затова се препоръчват следните мерки (вж. параграфи 16-19 по-горе):

- създаване на служби в съдилищата, които да отговарят за приемните и информационните услуги;
- разпространение на печатни материали, откриване на интернет сайтове, за които отговарят съдилищата;
- организиране от съдилищата на календар на образователни форуми и/или редовни срещи, отворени конкретно за гражданите, организациите от обществен интерес, политиците, студентите и т.н.;
- “информационни програми” и програми за достъп до правосъдие.

Б. Отношенията на съдилищата с участниците в съдебните производства

Б.1 КСЕС счита, че за да се насърчи по-доброто разбиране на ролята на съдебната

власт, са необходими усилия, за да се гарантира, доколкото е възможно, че представите, които обществото има за съдебната система, са точни и отразяват усилията, положени от съдиите и съдебните служители, за да се постигне неговото уважение и доверие по отношение на способността на съдилищата да изпълняват своите функции. Тези действия ще трябва ясно да покажат границите на възможностите на съдебната система (вж. параграфи 24-27 по-горе).

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007 г.) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

V. Ж. Запазване на имиджа на правосъдието

80. В Становището си № 7 (2005 г.) КСЕС препоръча създаването на програми, които да бъдат подкрепяни като цяло от европейските съдебни власти и държави, насочени към излизане извън обсега на общата информация, която се дава на обществеността в областта на правосъдието, и които да помогнат за изграждането на правилна представа за ролята на съдията в обществото. КСЕС счита, че самите съдилища трябва да бъдат признати за подходящо учреждение за организиране на програми, чиято цел е подобряване на разбирането и доверието на обществото по отношение на неговата правосъдна система. Едновременно с това, на Съвета на съдебната власт трябва да бъде отредена ролята да координира различните местни инициативи, както и да подкрепя националните „информационни програми“, и с помощта на професионалисти да може да предоставя по-подробна информация.

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

Г. Относно правомощията на Съвета на съдебната власт:

Съветът на съдебната власт може също така да бъде подходящият орган, който да играе важна роля за подобряване и защита на имиджа на правосъдието.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава II – Външна независимост

15. Присъдите трябва да бъдат обосновани и обявени публично. Съдиите не следва да бъдат задължавани да обосновават мотивите за своите решения по друг начин.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Възлагане на делата

12. Административните решения, които могат да засегнат произнасянето по същество, не следва да бъдат от изключителната компетентност на председателите на съдилища. Пример за това е разпределянето на делата, което следва да се извършва на случаен принцип или въз основа на предварително определени, ясни и обективни критерии,

определени от съвет от съдии на съда. Веднъж приет, механизмът за разпределение не може да бъде обект на намеса.

***СТАНОВИЩЕ № 19 (2016 г.) ЗА РОЛЯТА НА ПРЕДСЕДАТЕЛИТЕ НА СЪДИЛИЩА,
Консултативен съвет на европейските съдии, Съвет на Европа, 2016 г.***

3. Във взаимоотношенията си с медиите председателите на съдилища следва да имат предвид интереса на обществото да бъде информирано, като същевременно надлежно зачитат презумпцията за невинност, правото на справедлив съдебен процес и правото на зачитане на личния и семейния живот на всички участници в производството, както и опазването на поверителността на обсъжданията. Председателите на съдилищата, действащи като пазители на независимостта, безпристрастността и ефективността на съда, следва сами да зачитат вътрешната независимост на съдиите в своите съдилища.

VII. ЕТИКА НА СЪДИИТЕ – КАК ТРЯБВА ДА БЪДАТ ФОРМУЛИРАНИ СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

VII. 1. ЦЕННОСТИ/КАЧЕСТВА

СВЕТОВЕН КОДЕКС „БОЛОНЯ-МИЛАНО“ ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДЕБНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ, 2015 г., одобрен на Международната конференция, проведена в Университета в Болоня и Университета „Бокони“ в Милано през юни 2015 г.

1. Основни принципи

1.1 Световният кодекс за етично поведение на съдебните служители отразява и изразява основните ценности и морал, които са в основата на съдебните актове, както и на поведението и постъпките на съдията.

Правилата на кодекса представляват кристализация на основни ръководни принципи, които се основават на древна традиция и се адаптират към съвременните обстоятелства.

Съдията трябва да насочва постъпките си в съответствие със закона и с тези правила и винаги да има предвид необходимостта да поддържа доверието на обществото в съдебната власт.

1.2 Счита се, че съдията е нарушил правило от Кодекса за поведение на съдебните служители по начин, позволяващ подаването на жалба до дисциплинарния орган, ако поведението му представлява умишлено или грубо нарушение на кодекса, достигащо до степен на неправомерно поведение при изпълнение на функциите му или поведение, което не подобава на статута на съдия.

1.2.1 Процедурата по налагане на дисциплинарни мерки се провежда при пълна прозрачност, включително и при постановяване на окончателното решение.

1.3 Всяка юрисдикция следва да създаде процедура за подаване на жалби от гражданите, която да им позволява да подават жалби срещу злоупотреби или неправомерно поведение на съдиите. В състава на органа за разглеждане на жалбите трябва да бъдат включени непрофесионалисти, които не са съдии или бивши съдии; те трябва да са мнозинството в състава.

1.4 За да се подпомогне прилагането и тълкуването на кодекса, силно се препоръчва всяка юрисдикция да създаде консултативен комитет по етика, който да получава запитвания от съдии и други професионални органи по въпроси на етиката и поведението

VII. 1.1. ЕТИЧЕН КОДЕКС

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на юристите (IBA), 1982 г.

Е — Стандарти за поведение

35 По време на мандата си съдиите не могат да изпълняват изпълнителни функции, като например министри в правителството, нито да бъдат членове на законодателната власт или на общинските съвети, освен ако по силата на дългогодишни исторически традиции тези функции не са съчетани.

36 Съдиите могат да изпълняват функциите на председатели на анкетни комисии в

случаите, когато процесът изисква умения за установяване на факти и събиране на доказателства.

37 Съдиите не могат да заемат постове в политически партии.

38 Съдията, с изключение на временния съдия, не може да упражнява адвокатска професия по време на мандата си.

39 Съдията трябва да се въздържа от стопанска дейност, с изключение на личните си инвестиции, или от притежаване на имущество.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Независимост

8. Съдиите винаги се държат така, че да запазят достойнството и отговорностите на своята длъжност, както и безпристрастността и независимостта на съдебната власт. При спазване на този принцип

съдиите имат право на свобода на мисълта, убежденията, словото, изразяването, професионалното сдружаване, събирането и движението.

Лишаване от права

22. Съдиите не могат да изпълняват несъдебни функции, които накърняват тяхната съдебна независимост.

ИНСТРУМЕНТАРИУМ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА, изготвена от Глобалната програма на ООН срещу корупцията (ГРАС), Център за превенция на международната престъпност, Служба за контрол на наркотиците и превенция на престъпността, Офис на ООН във Виена, версия 4, последно редактирана на 11 ноември 2002 г.

Инструмент 8 — Цел на етичните кодекси и стандартите за поведение

Определянето на конкретни етични стандарти за поведение има няколко основни цели.

- То ясно определя какво се очаква от конкретен служител или група служители, като спомага за изграждането на основни ценности, които ограничават корупцията.
- То представлява основа за обучение на служителите и за обсъждане и, когато е необходимо, за промяна на стандартите.
- То е в основата на дисциплинарните мерки, включително уволнението, в случаите, когато служителят
  - наруши или не изпълни предписания стандарт. В много случаи кодексите включват както описание на очакваното или забраненото поведение, така и процедурни правила и санкции
  - за справяне с нарушенията на кодекса.
  - Кодификацията, при която всички приложими стандарти се обединяват в цялостен кодекс за определена група служители, затруднява злоупотребата с дисциплинарния процес за корупционни или други неправомерни цели. Служителите имат право да знаят предварително какви са стандартите, което прави невъзможно повдигането на дисциплинарни казуси като начин за неправомерно сплашване или отстраняване на служители.

Етичните кодекси могат да се използват за определяне на всякакви стандарти, свързани със задълженията и функциите на служителите, за които се прилагат. Често това включва антикорупционни елементи, но често се срещат и основни стандарти за изпълнение, регулиращи области като справедливост, безпристрастност, независимост, почтеност, лоялност към организацията, старание, коректност на личното поведение, прозрачност, отчетност, отговорно използване на ресурсите на организацията и, когато е уместно, стандарти за поведение спрямо обществеността. Държавите, които разработват етични кодекси изключително за целите на борбата с корупцията, следва да обмислят възможността за интегрирането им в по-общи реформи на публичните услуги и обратно.

Кодексите, които подпомагат дисциплинарните структури, могат също така да определят процедури и санкции за неспазване на правилата. Кодексите могат да бъдат разработени за цялата държавна служба, за конкретни сектори на държавната служба или в частния сектор - за конкретни дружества или професионални организации, като например тези, които управляват лекари, адвокати или счетоводители. Разработени са няколко модела в помощ на тези, които разработват такива кодекси.

Описание

Едно от многото предизвикателства, свързани с определянето на стандарти или създаването на етични кодекси, е да се обърне внимание на правните, поведенческите, административните и управленските аспекти в съответствие с основните принципи на справедливост, безпристрастност, независимост, почтеност, лоялност към организацията, усърдие, коректност на личното поведение, прозрачност, отчетност и отговорно използване на ресурсите на организацията

Средства за определяне на стандарти или създаване на етични кодекси

Стандартите за поведение на длъжностните лица и другите служители обикновено се уреждат от няколко източника.

- Законодателството, обикновено наказателното и/или административното право, се използва за определяне на общи стандарти, които се прилагат за всички или за големи категории хора. Наказателното престъпление подкуп например се прилага за всеки, който извърши престъплението, и обикновено обхваща или всички подкупи, или всички подкупи, които засягат обществен интерес или публичен служител. В някои държави се използва по-специфично законодателство, за да се определят допълнителни стандарти, които се прилагат за всички публични служители, а в някои случаи дори за работещите в частния сектор.
- За тази цел могат да се използват и делегирани законодателни или подзаконови актове, в които законодателят делегира правомощия за създаване на специфични технически правила. Правилниците могат да се използват за определяне на стандарти за конкретни категории длъжностни лица, като например прокурори, членове на законодателната власт или длъжностни лица, отговарящи за финансовата отчетност или въпросите, свързани с възлагането на поръчки.
- Договорно право. Това е другият основен източник на стандарти. Като се използват договорите, които уреждат трудовите правоотношения или доставката на стоки или услуги, могат да се определят стандарти за конкретен служител или изпълнител като част от неговия индивидуален договор. Като алтернатива, дадена агенция или отдел може да определи общи стандарти за всички свои служители или изпълнители, с които те

трябва да се съгласят като условие за наемане на работа, или да използва комбинация от двете.

По принцип по-високи стандарти могат да се определят за по-малки, по-специфични групи въз основа на това, което е разумно да се очаква от тази група. Частните граждани например подлежат само на основни криминални престъпления като подкуп, докато на съдиите може разумно да се забрани да приемат подаръци от всякакъв вид или да имат финансови или имуществвени интереси, които биха могли да противоречат на тяхната неутралност.

Източникът на даден стандарт има процесуални измерения. Нарушенията на наказателноправните стандарти водят до наказателно преследване и наказание, което изисква висок стандарт на доказване и тесен обхват на забранено поведение. От друга страна, нарушенията на трудовия договор обикновено водят до дисциплинарни мерки или уволнение при по-нисък стандарт на доказване. Служителите могат да бъдат уволнени за недеклариране на конфликт на интереси или приемане на подаръци, например, дори ако не може да бъде доказан подкуп.

Често за дадено длъжностно лице или служител се прилага повече от един стандарт или етичен кодекс. Например от прокурора може да се изисква да спазва специфични стандарти за прокурори, професионални стандарти, определени от адвокатската колегия или професионалния ръководен орган за адвокати, общи стандарти, приложими за всички публични служители, и накрая, стандарти, определени от наказателното право. Един от ключовите въпроси, които често трябва да се решават при определянето на специфични стандарти, е да се гарантира, че те не са в противоречие с по-общите стандарти, които вече се прилагат, освен ако не се предвижда изключение. Концепцията за „двойна отговорност“ обикновено не се прилага за дисциплинарните производства. Прокурор, осъден за приемане на подкуп, по принцип би бил обект на отделно производство, водещо до наказателна санкция, лишаване от професионална правоспособност и уволнение за нарушаване на договорните стандарти, например.

Елементи на етичните кодекси

Общо съдържание и формат

Етичните кодекси обикновено установяват общи стандарти на поведение, съответстващи на основните етични принципи на справедливост, безпристрастност, независимост, почтеност, лоялност към организацията, старание, коректност на личното поведение, прозрачност, отчетност и отговорно използване на ресурсите на организацията. След това те могат да съдържат по-специфични стандарти, приложими към конкретни (и ясно определени) групи служители, както и процедури и санкции, които да се прилагат в случай на неспазване. Механизмите за съответствие трябва да включват и по-малко драстични варианти, за да се намали използването на дисциплинарни мерки. Един от разпространените начини за администриране на етичните стандарти е да се създаде консултантско лице или орган, така че лицата да могат да се информират дали дадена дейност би била в нарушение на правилата, преди да се ангажират с нея. Съдебните съвети или комисии могат да бъдат консултирани от съдия, който не е сигурен дали трябва да разгледа определено дело, например, а публичните служители могат да се информират дали предложеният подарък може да бъде приет или трябва да бъде отказан. Този подход намалява разходите и вредите, причинени от дисциплинарните производства, и тъй като не е налице отговорност, позволява прилагането на стандарти, които в противен случай

биха били твърде общи за прилагане.

Специфичните стандарти могат да включват както позитивни задължения, като например изисквания за разкриване на имущество или потенциално конфликтни частни интереси, така и забрани, като например забрана за приемане на подаръци. Стандартите, които се прилагат в публичния сектор, обикновено забраняват не само поведение, което се счита за несъвместимо със съответната длъжност, но и поведение, което би създавало у външни лица усещането за нередност или би накърнило доверието в тази длъжност или нейната легитимност. Яснотата е препоръчителна, за да се гарантира, че правилата ще бъдат разбрани, и за да се подпомогне прилагането им, но правилата, установени в трудовите договори, не са наказателноправни, което позволява установяването на по-общи стандарти. Кодексите, а в някои случаи и основните законодателни или подзаконови актове, могат да съдържат и елементи за автоматично прилагане, като например изисквания за обучение на служителите или за прочитане и разбиране на кодексите преди наемане на работа.

Етичните кодекси могат да се използват както в публичния, така и в частния сектор, но има няколко основни разлики.

- Кодексите в публичния сектор могат да бъдат създадени чрез законодателни или договорни средства, или чрез комбинация от двете. В повечето случаи кодексите в частния сектор не предизвикват достатъчен обществен интерес, за да оправдаят приемането на законодателство, и се прилагат изключително чрез договор.
- Кодексите в публичния сектор преследват единствено обществения интерес и обикновено включват разпоредби, които балансират обществения интерес и правата на длъжностните лица, за които се прилагат. Изискванията за разкриване на информация трябва да балансират обществения интерес от прозрачност с правото на личен живот, например. От друга страна, кодексите в частния сектор често защитават частните интереси на работодателя, които могат да съвпадат или не с обществения интерес. Например поверителността може да има предимство пред прозрачността. Организациите от частния сектор понякога смятат за необходимо или желателно да включат елементи на обществения интерес. Кодексите на лекарите и адвокатите например имат за цел да защитават пациентите и клиентите, тъй като това се счита за съществено за предоставянето на съответните услуги и за доверието в професията. В много случаи организациите от частния сектор ще се опитат да защитят обществения интерес, за да запазят саморегулирането, вместо да бъдат регулирани от държавата.

Елементи на етичните кодекси на публичните служители

Общи елементи

Антикорупционните елементи могат и следва да бъдат подкрепени от по-общи стандарти за етика и поведение, които насърчават високите стандарти на обществените услуги, добрите отношения между публичните служители и тези, на които те служат, производителността, мотивацията и морала. Те могат да насърчат културата на професионализация в рамките на публичната служба, като същевременно насърчават очакванията за високи стандарти сред населението. Конкретните елементи могат да включват следното.

- Правила, установяващи стандарти за отношение към гражданите, които насърчават уважението и учтивостта.

- Правила, определящи стандарти за компетентност, които гарантират, че публичните служители са в състояние да оказват активно съдействие на тези, които се нуждаят от помощ, като например познаване на съответните закони, процедури и свързаните с тях области, към които може да се наложи да бъдат насочвани членовете на обществеността.
- Правила, установяващи критерии за изпълнение и процедури за оценка, които отчитат както производителността, така и качеството на предоставената услуга или помощ.
- Правила, изискващи от ръководителите да насърчават и прилагат ценности и практики, ориентирани към услугите, и изискващи успехът им в тази насока да се взема предвид при оценката на работата им.

Безпристрастност и конфликти на интереси

Безпристрастността при изпълнението на публичните задължения е от съществено значение както за правилното и последователно изпълнение на самите задължения, така и за осигуряването на общественото доверие, че това ще бъде направено. Такива изисквания по принцип се прилагат към всеки публичен служител, който взема решения, като по-високи или по-специфични стандарти се прилагат към лицата, вземащи решения, с по-голяма власт или влияние, като висши публични служители, съдии и лица, заемащи законодателни или изпълнителни длъжности. По същество безпристрастността изисква решенията да се вземат изключително въз основа на каквито и да е предписани фактори и да се избягват странични съображения, които биха повлияли на резултата. Външните съображения могат да произтичат от индивидуалните характеристики на съответното длъжностно лице, като например етнически обичай или религиозни убеждения, или могат да произтичат от външни обстоятелства, при които някакъв частен интерес на длъжностното лице влиза в противоречие с неговия или нейния обществен дълг. Етичните кодекси следва да се стремят да се справят с проблема и на двете нива. Те следва да съдържат изисквания, като например за разкриване и избягване на конфликти на интереси, но също така следва да забраняват на длъжностните лица да вземат предвид външни фактори, когато не може да се предотврати тяхното възникване на първо място. Специфичните изисквания могат да включват следното.

- Общи изисквания за вземане на решения изключително въз основа на съображенията, които са предвидени за вземането на съответното решение. При някои обстоятелства те биха могли да бъдат придружени от специфични правила, забраняващи вземането под внимание на определени фактори, като например мерки за предотвратяване на дискриминация въз основа на характеристики като раса, етническа принадлежност, пол, религия или политическа принадлежност.
- Изисквания висшите служители, натоварени с определянето на критериите за вземане на решения, да ограничат критериите до тези, които са от значение за въпросното решение, и всички критерии да бъдат изложени в писмен вид и да бъдат предоставени на разположение на лицата, засегнати от решението.
- Изисквания за писмено обосноваване на решенията, за да може да се направи последващ преглед.
- Изисквания определени длъжностни лица да избягват конфликти на интереси, като избягват дейности, за които се счита, че могат да ги поставят в конфликт. Например на

висшите публични служители може да бъде забранено да играят активна роля в партийната политика. На лицата, отговорни за решения, които засягат финансовите пазари, често се забранява да имат инвестиции или се изисква да ги вложат в „слепи тръстове“ по такъв начин, че длъжностното лице да няма възможност да знае дали дадено решение ще засегне личните му интереси и ако да, как.

- Изисквания към длъжностните лица да избягват конфликти, като променят задълженията си. Например съдия, който е представлявал определено лице преди назначаването му за съдия, не трябва по-късно да разглежда дело, в което участва бившият му клиент. Такива случаи могат да се решат просто като се разкрие конфликтът и делото се възложи на друг съдия. Длъжностните лица в обществените съвети или комисии често са лишени от правото да обсъждат или гласуват по конкретни въпроси, които биха могли да засегнат личните им интереси, но не и да участват в други дела.

- Изисквания към длъжностните лица да декларират интереси, които могат да доведат до конфликти. Такива изисквания често включват разпоредби за общо оповестяване в момента на назначаване и на редовни интервали след това, както и разпоредби, които изискват длъжностното лице да оповести всеки конкретен интерес, който поражда конфликт, веднага щом той стане очевиден. Това осигурява основна прозрачност и предупреждава участващите лица, че може да се наложи да се предприемат действия за отстраняване на конфликта.

- Изисквания длъжностните лица да не приемат подаръци, услуги или други облаги. Когато може да се докаже пряка връзка между ползата и решението, могат да се приложат престъпления, свързани с подкуп, но в много случаи връзката, ако има такава, е по-обща. За да се предотврати това и да се гарантира, че няма усещане за пристрастност, правилата могат да забранят приемането на облаги изцяло или от лица, които са засегнати или има вероятност да бъдат засегнати от минало или бъдещо решение на съответното длъжностно лице. В зависимост от обичая или естеството на длъжността могат да се правят изключения за много малки подаръци. Когато на длъжностните лица е разрешено да приемат подаръци при определени обстоятелства, правилата могат също така да изискват оповестяване на информация за естеството и стойността на подаръка и самоличността на дарителя, така че уместността да може да се преценява независимо.

Правила за управление на публичните ресурси

Длъжностните лица, отговарящи за управлението на публичните ресурси, могат да бъдат подчинени на специфични правила, целящи да увеличат максимално обществената полза от разходите, да сведат до минимум разхищението и неефективността и да се борят с корупцията. Тези длъжностни лица са изложени на сравнително висок риск от корупция, тъй като обикновено имат правомощия да предоставят финансови или икономически ползи и да подкопават механизмите, предназначени за предотвратяване или разкриване на неправомерни сделки с публични средства или активи. По принцип това са длъжностни лица, които вземат решения, регулиращи разходването на средства, сключването на договори за стоки или услуги, сделките с имущество или други активи и други подобни въпроси, както и тези, които отговарят за одита или надзора на такива длъжностни лица. Специфичните правила могат да включват следното.

- Правила, изискващи всички решения да се вземат в най-добрия интерес на обществото, като този интерес се изразява в максимално увеличаване на ползите от всички разходи при минимизиране на разходите, разхищенията или неефективността.

- Правила, изискващи избягване и оповестяване на действителни или потенциални конфликти на интереси, подобни на тези за публичните служители като цяло (по-горе). Прилагането на тези правила може да изисква от длъжностно лице, което възлага държавна поръчка, да направи пълно оповестяване и да се оттегли, ако
  - един от кандидатите се окаже приятел, роднина или бивш сътрудник, например.
- Правила, изискващи винаги да се спазват подходящи счетоводни процедури и да се води подходяща документация, която да позволява последващ преглед на решенията.
- Правила, изискващи от длъжностните лица да оповестяват информация за решенията. От спечелилите търга участници може да се изисква да се присъединят към оповестяването на условията на търга, за да се позволи преглед от загубилите, например.
- Правила, изискващи от длъжностните лица да оповестяват имуществото и доходите си, за да се позволи проверка на източниците и сумите, които не са получени от публична заетост.

Правила за конфиденциалност

Публичните служители често имат достъп до широк спектър от чувствителна информация и обикновено са обект на правила, забраняващи и регулиращи разкриването ѝ. Те могат да варират от криминални престъпления за престъпления като шпионаж и разкриване на служебни тайни до по-леки санкции за разкриване на информация като търговски тайни или лична информация за граждани. Обикновено те съчетават положителни задължения за опазване на тайни и вземане на предпазни мерки за избягване на загуба или разкриване на информация със санкции за умишлено разкриване, а в някои случаи и за небрежност. Изискванията за опазване на тайната могат да се използват за предпазване на официални нарушения от разкриване, а съвременните законодателни и административни кодекси започнаха да включват разпоредби за защита на „информаторите“ в случаите, когато в крайна сметка се окаже, че общественият интерес е благоприятствал разкриването, а не запазването на информацията.

Специфичните правила могат да включват следното.

- Клетви за опазване на тайната, изискващи поверителността на информацията, получена по поверителен начин, освен ако служебните задължения изискват друго.
- Системи за класифициране, които да подпомагат длъжностните лица при определянето на това коя информация следва да се пази в тайна или е поверителна и каква степен на поверителност или защита е подходяща за всяка категория информация. Информацията, която би могла, ако бъде разкрита, да застраши живота или безопасността, националната сигурност или способността на основните публични агенции да функционират, обикновено се подчинява на сравнително висок стандарт, например.
- Правила, които забраняват на длъжностните лица да се възползват от разкриването на поверителна информация. В някои държави такива правила включват гражданска отговорност за печалби като хонорари за участие в събития или хонорари за публикуване на книги, ако са генерирани отчасти от вътрешна информация.
- Правила, забраняващи използването на вътрешна или поверителна информация за получаване на финансови или други облаги. На вътрешни лица, които имат предварителен достъп до държавните бюджети, обикновено се забранява да сключват инвестиционни сделки, които биха представлявали „търговия с вътрешна информация“ в

частния сектор например. Такива правила следва да бъдат достатъчно широки, за да изключат прякото използване на информацията, както и разкриването на информацията или на съвети, основани на информацията, на други лица, които могат да се възползват от нея.

- Правила, забраняващи разкриването или използването на поверителна информация за подходящ период от време след напускане на държавната служба. Този период обикновено зависи от чувствителността на информацията и колко бързо тя става неактуална. Задълженията, свързани с вътрешна информация за предстоящи политически изявления или законодателство, обикновено отпадат, когато те станат публично достояние, докато задълженията, свързани с някои интереси на националната сигурност, могат да бъдат постоянни. На длъжностните лица, които разполагат с широка вътрешна информация, може да бъде напълно забранено да заемат каквато и да е работа, при която тази информация би могла да бъде използвана, като евентуално се предвиди някаква компенсация. При изготвянето на изискванията за случаите, свързани с прекратяването на трудовите правоотношения, следва да се направи разграничение между използването на уменията и опита, придобити на държавна служба, които могат да се използват свободно, и поверителната информация, която не може да се използва

Правила за съдебните служители

Както беше отбелязано в частта, посветена на изграждането на съдебните институции (по-горе), съдиите следва да се подчиняват на много от същите правила като другите публични служители, с две съществени разлики. Спазването на основните стандарти за поведение е по-важно за съдиите поради високата степен на власт и свобода на преценка, които тяхната работа предполага, а формулирането и прилагането на етични кодекси на съдиите трябва да отчита важността на основната независимост на съдебната власт. Висшата и решаваща функция на съдебните служители често означава, че те ще бъдат във фокуса на усилията за борба с корупцията на ранен етап от стратегиите за борба с корупцията. Това означава, че мерките, разработени за съдиите, и реакцията на съдиите спрямо тези мерки ще служат като важен прецедент за успеха или неуспеха на елементите, прилагани към други служители. Възможните правила включват следното.

- Правила, които имат за цел да гарантират както неутралност, така и впечатлението за неутралност. Те могат да включват ограничения за участие в някои дейности, като например партийна политика, които се приемат за даденост от други слоеве на населението, както и някои ограничения за публично изразяване на възгледи или мнения. Такива ограничения могат да зависят от нивото на заеманата съдебна длъжност, както и от въпроса, който може основателно да се очаква да бъде разгледан от конкретен съдия. Като цяло тези ограничения трябва да бъдат балансирани спрямо основните права на свободно изразяване и свободно сдружаване, а ограниченията, които се налагат на съдиите, трябва да бъдат разумни и оправдани от естеството на тяхната работа. Съдиите могат да бъдат ограничени и по отношение на възможността да извършват сделки с активи или имущество, особено ако тяхната юрисдикция често поражда възможност за конфликт на интереси. Когато вероятността от такива конфликти е по-малка, по-практичният подход може да бъде този на разкриването и избягването им.

- Правилата имат за цел да установят стандарти за обща норма на поведението. По принцип от съдиите се очаква да възприемат високи морални и етични стандарти, а поведение, което не отговаря на тези стандарти, може да постави под основателно съмнение годността на съдията, дори и да не е престъпление или явно нарушение на

правна норма. Поведението, което се счита за неподходящо, може да варира в зависимост от културните или националните особености и е важно да се определят достатъчно ясни насоки, стандарти или примери. Това обикновено се предприема от самите съдии. Примери за неподходящо поведение могат да бъдат сериозни проблеми със зависимостта или злоупотребата с наркотични вещества, публично поведение, което показва липса на преценка или разбиране на ролята на съдиите, признаци на предубеденост или предразсъдъци, основани на раса, религия, пол, култура или други несъществени характеристики, или модели на връзки с неподходящи лица, като например членове на организирани престъпни групи или лица, участващи в корупционни дейности.

- Правила, които забраняват асоциирането със заинтересовани страни. Почтеността на съдебното производство зависи от основния принцип, че всички елементи на делото се излагат в открито съдебно заседание, като се гарантира основна прозрачност и фактът, че на всички заинтересовани страни се дава възможност да разберат всички елементи на делото и да отговорят на тези, с които може да не са съгласни. Впечатлението за такава почтеност също е от решаващо значение. Поради това на съдиите обикновено се забранява да контактуват с която и да е заинтересована страна при каквито и да е други обстоятелства, като всички изключения са подробно определени в процесуалните правила. На съдиите следва също така да се забрани да обсъждат въпросите, които са им отнесени, и да се изисква да предприемат мерки, за да гарантират, че други лица не ги обсъждат в тяхно присъствие. Правилата, уреждащи дейността на други публични служители, и особено на тези, заемащи високи професионални или политически длъжности, също следва да им забраняват да контактуват със съдии или да обсъждат въпроси, разглеждани от съдилищата.

- Правила, които уреждат публичните изяви или изявления. Съдиите често са призовавани да правят публични коментари относно съдебната система или съвременни правни или политически въпроси. Интегритетът на производството и на съдебната практика, която произтича от него, зависи от включването на цялото съдебно тълкуване и аргументация в съдебното решение и правилата следва по принцип да забраняват на съдията да коментира публично всеки въпрос, който е бил разглеждан от него в миналото или има вероятност да бъде разглеждан в бъдеще. Правилата могат също така да изискват от съдиите да се консултират или да поискат одобрението на колегите си от съдебната система или на съдебния съвет, преди да направят какъвто и да е коментар, особено ако заемат висши съдебни длъжности и следователно е вероятно да разглеждат широк кръг от дела.

- Правила, които ограничават или забраняват друга заетост. Етичните кодекси на съдиите често или забраняват изцяло алтернативната заетост, или ограничават естеството и обхвата на такава заетост, или изискват разкриване на информация и консултации с председателите на съдилища или съдебните съвети, преди да се предприеме друга заетост. Както естеството на заетостта, така и изплатеното възнаграждение могат да доведат до конфликт на интереси, а подобни забрани за ограничения обикновено се разпростират и върху неплатената работа (*pro bono*).

- Правила, изискващи оповестяване и отвод. Правилата, които имат за цел да предотвратят конфликти на интереси, често се допълват от правила, които изискват от съдиите да идентифицират и разкриват потенциални конфликти и да се въздържат от разглеждане на дела, по които могат да възникнат такива конфликти. Правилата следва също така да предвиждат механизъм, чрез който съдията може да предупреди колегите си

за непредвиден конфликт, който възниква по време на разглеждане на делото. Това може да наложи разкриване на информация и консултации със страните, а в краен случай - самоотвод, прекратяване на производството и повторното му започване от друг съдия. Следва също така да бъдат създадени механизми, чрез които страните, свидетелите, другите участници или всеки друг член на обществеността да могат да идентифицират възможни конфликти на интереси по съдебни дела, както и да се дисциплинира всеки съдия, който не разкрие известен конфликт.

В по-общ план правилата следва да изискват от съдиите да се отстраняват от участие в производства при всяко обстоятелство, при което тяхната безпристрастност може основателно да бъде поставена под съмнение. Примерите включват:

- наличието на лични пристрастия или предубеждения по отношение на страна или спорен въпрос;
- лично познаване на факти, които са предмет на спор или могат да бъдат предмет на спор;
- участие на лични приятели, съдружници или бивши съдружници или бивши клиенти; или,
- наличие на значителен материален финансов или друг личен интерес от страна на съдията или на негов близък приятел или роднина, който може да бъде съществено засегнат от резултата.

Предпоставки и рискове

Прилагане на етичните кодекси

Изобилстват примери за случаи, в които са изготвени отлични етични кодекси, които след това са приложени неефективно, ако изобщо са приложени. От съществено значение е кодексите да бъдат формулирани с оглед на ефективното им прилагане, да има ефективен план за прилагането им и силен ангажимент за гарантиране на реалното изпълнение на плана. Стратегиите за прилагане следва да включват баланс между „меки“ и „твърди“ мерки: елементи, които осигуряват осведоменост за кодекса, които насърчават и контролират спазването му, както и ясни процедури и санкции, които да се прилагат при нарушаване на кодекса.

Ефективното прилагане може да изисква следните елементи.

- Изготвяне и формулиране на кодекса, така че да бъде лесно разбираем както за вътрешните лица, от които се очаква да го спазват, така и за външните лица, които са обслужвани от тях.
- Широко разпространение и популяризиране на кодекса, както в рамките на засегнатата обществена служба или сектор, така и сред населението като цяло или сред част от населението, с което работи секторът.
- Служителите следва да получават редовно обучение по въпросите на почтеността и за това какво може да направи всеки служител, за да гарантира спазването на кодекса от страна на колегите си. Може да се насърчават натискът и проверките от страна на колегите.
- Ръководителите следва да бъдат обучавани и насърчавани да осигуряват ръководство, консултации по елементи на кодекса и в администрирането на механизмите

за спазване (мониторинг и прилагане)

- Създаване на механизми за мониторинг и прилагане. Те могат да варират от прилагане на наказателното право до такива неща като оценка на професионалното изпълнение и техники за изследване.
- Създаване и използване на прозрачни дисциплинарни процедури и резултати.

Прозрачността е важна както за осигуряване на справедливост към засегнатите служители, така и за гарантиране както пред вътрешните лица, така и пред широката общественост, че кодексът се прилага и че това се прави ефективно и справедливо.

- Ефективно използване на целия набор от стимули и структури за отчетност. Използването на възпиращи мерки, като например широкообхватно наблюдение и заплахи за дисциплинарни мерки, е ефективно средство за гарантиране на спазването на кодекса, но не винаги е най-ефективният вариант. На лицата, които са обект на кодекса, следва да се предоставят и възможно най-много положителни стимули. Те биха могли да включват такива елементи като образователни и информационни програми, които да внушават професионална гордост и самочувствие, свързани с кодекса, възнаграждение, което отразява очакваната по-висока степен на професионализъм, и включване на елементи от кодекса в оценката на служителите. Служителите на първа линия следва да бъдат оценявани за спазването на кодекса, а ръководителите - за насърчаването и прилагането на кодекса при работата с подчинените.
- Създаване на механизми, които да позволяват обратна връзка както от служителите, така и от външни лица, при необходимост анонимно, относно прилагането на кодекса, възможни области за разширяване или изменение.
- Създаване на механизми, които да позволяват анонимно докладване за неспазване на правилата, ако е необходимо.
- Създаване на механизми, които дават възможност на служителите, които не са сигурни в прилагането на елементи от кодекса по отношение на техните задължения като цяло или в конкретна ситуация, да се консултират, преди да вземат решения. Лицата, които са изправени пред противоречащи си задължения за запазване на поверителността на информацията и за осигуряване на прозрачност при вземането на решения, биха могли да се консултират по отношение, например, на това каква информация следва да се разкрива, на кого и при какви обстоятелства.

Свързани инструменти

Инструментите, които може да са необходими, преди етичните кодекси да бъдат успешно приложени, включват:

- инструменти, които повишават осведомеността за кодекса и установяват подходящи очаквания от страна на населението, особено на тези, които са пряко засегнати от действията на лицата, предмет на кодекса, като например кампании за популяризиране и разработване и популяризиране на „харти на гражданите“ и други подобни документи;
- създаване на независими и надеждни механизми за разглеждане на жалби, свързани с неспазване на предписаните стандарти;
- създаване на подходящи дисциплинарни процедури, включително трибунали и други органи, които да разследват жалбите, да се произнасят по случаите и да налагат и налагат подходящи средства за защита или други резултати;

Инструментите, които може да са необходими във връзка с етичните кодекси, включват:

- инструменти, които включват обучение и повишаване на осведомеността на длъжностните лица, които са обект на всеки Етичен кодекс, за да се гарантира спазването му и да се идентифицират проблеми със самия кодекс;
- провеждане на редовни, независими и всеобхватни оценки на институциите и, когато е необходимо, на отделните лица, за да се измери изпълнението спрямо предписаните стандарти;
- прилагане на кодекса за поведение чрез разследване и разглеждане на жалби, както и чрез по-активни мерки, като например „проверка на почтеността“; и
- обвързване на процедурите за прилагане на кодекса за поведение с други мерки, които могат да идентифицират корупция, като например по-обща оценка на изпълнението и сравнение на оповестените активи с известните доходи

Етичните кодекси могат да се използват с повечето други инструменти, но областите на припокриване и възможна непоследователност могат да бъдат проблем и следва да се вземат предвид при формулирането на конкретни разпоредби. Това важи с особена сила за други правила, които могат да се прилагат към обвързаните с конкретен кодекс лица. Кодексите не трябва да се разминават с наказателните престъпления например, а в някои системи може да е препоръчително да се съгласуват с други правни изисквания, като просто се изисква обвързаните с кодекса да спазват закона, като ефективно се включат всички приложими законодателни изисквания и автоматично се отразяват всички бъдещи законови или регулаторни изменения, когато те настъпят, например. Трябва също така да се внимава кодексите да са съгласувани с други приложими етични кодекси или ако се предвижда несъответствие или отклонение, това да бъде ясно посочено.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Приложение:

1.6. Съдията трябва да показва и насърчава високи стандарти на поведение в съдебната система, за да укрепи общественото доверие в съдебната система, което е от основно значение за поддържането на съдебната независимост.

НАСОКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ААМР, 2002 г.

3. Етични кодекси

Много държави са приели етични кодекси като част от процеса на съдебна реформа. Етичните кодекси са ценни дотолкова, доколкото стимулират дискусиата и разбирането сред съдиите, както и сред широката общественост, за това какво е приемливо и неприемливо поведение. Те могат също така да вдъхнат доверие на обществото, че се предприемат конкретни стъпки за подобряване на интегритета на съдебната власт.

Тъй като дебатът и обсъждането на етичните въпроси са сред най-важните резултати от един етичен кодекс, процесът на разработване на кодекса може да бъде толкова важен, колкото и крайният продукт. В идеалния случай кодексът следва да бъде изготвен от съдебната власт или от асоциация на съдиите, с широко участие на адвокати, лидери на гражданското общество и други лица, които имат опит със съдилищата. Ако в дадена държава има национална съдебна комисия, това може да бъде подходяща задача за тази организация. Етичните кодекси на съдиите не следва да се изготвят от законодателната или изпълнителната власт.

Насоки за изготвяне могат да се търсят в няколко модела (например Европейската харта на съдиите и примерния кодекс на Американската асоциация на юристите). Въпреки това, както и при всички въпроси, разгледани в настоящия документ, спецификата на съдебната етика ще се определя от местния контекст. Това, което изглежда безспорно етично или неетично в една държава, може да бъде неясно в друга. Например очевидната свобода на много европейски съдии да се занимават с политика или системата на съдебни избори в редица щати на САЩ, биха били неприемливи в други държави.

В повечето държави с граждански кодекс вече има закони, които определят престъпленията, приложими към работата на съдиите. Органичните закони и правилници на съдебната власт също определят параметрите на поведение. Ако се въведе етичен кодекс, трябва да се разгледа въпросът как той се вписва в съществуващата правна рамка.

Освен това съдебната власт ще се нуждае от механизъм за тълкуване на кодекса и за водене на регистър на тези тълкувания, който да бъде на разположение на други лица, търсещи насоки. Не трябва да се оставя на съдиите единствено отговорността да определят как общите думи на кодекса се прилагат в конкретни ситуации. Трябва да се разгледа и прилагането. Повечето от анкетиранията от нас експерти не смятат, че кодексите се прилагат ефективно в държавите, в които вече има такива.

Въпреки че кодексите са предназначени да имат положителен ефект върху независимостта на съдебната власт, участниците в ръководството отбелязаха някои потенциални злоупотреби. Първо, има случаи, в които кодексите се използват за наказване на съдии, които все още не са разбрали напълно подробностите на кодекса и какво поведение е забранено. Второ, има случаи и на използване за наказание на съдии, считани за „твърде независими“. И двата проблема се проявяват най-вече когато кодексът е приет без широко обсъждане сред съдиите и широката общественост.

В съответствие с това вносителите призоваха етичните кодекси да не се използват като основа за налагане на дисциплинарни наказания, докато не станат широко известни и разбрани. Това обикновено не оставя вакуум по отношение на дисциплината, тъй като клетвата на съдиите обикновено е достатъчна, за да подкрепи дисциплинарното производство.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

2) Как трябва да бъдат формулирани стандартите за поведение?

47. КСЕС счита, че изготвянето на такива стандарти трябва да бъде поощрявано във всяка страна, въпреки че те не са единственият начин за разпространяването на правилата за професионално поведение, тъй като:

- едно подходящо първоначално и последващо обучение би трябвало да играе роля в изготвянето и разпространението на правила за професионално поведение;
- в държавите, където има такива, съдебните инспекторати, въз основа на наблюденията си върху поведението на съдиите, могат да допринесат за развитието на етичното мислене; техните идеи могат да бъдат разпространени чрез годишните им доклади;
- чрез своите решения независимият орган, описан в Европейската харта за статута на съдиите, ако участва в дисциплинарни производства, набелязва задълженията и ангажиментите на съдиите; ако тези решения се публикуват в подходяща форма, би могло информираността за ценностите, които стоят в основата им, да бъде повишена по-ефективно;
- възможно е да се сформират групи на високо равнище, състоящи се от представители на различни интереси, участващи в правораздаването, които да разгледат етичните въпроси и техните заключения да бъдат разпространени;
- професионалните сдружения трябва да служат за форуми за дискусии относно отговорностите и етиката на съдиите; те трябва да осигурят широко разпространение на правилата за поведение в съдебните кръгове.

48. КСЕС би искал да подчертае, че за да се осигури необходимата защита на независимостта на съдиите, всички стандарти за професионално поведение трябва да се основават на два основни принципа:

i) първо, те трябва да се отнасят до основни принципи на професионалното поведение. Трябва да се признае невъзможността да бъде съставен пълен списък на предварително определени дейности, каквито на съдиите е забранено да извършват; установените принципи трябва да служат на съдиите като инструмент за саморегулиране, т.е. общи правила, които да ръководят техните дейности. Освен това, въпреки че има както припокриване, така и взаимодействие, принципите на поведение трябва да останат отделени от дисциплинарните правила, които се прилагат към съдиите в такъв смисъл, че неспазване на един от тези принципи не трябва от само себе си да съставлява дисциплинарно нарушение или гражданско или наказателно нарушение;

ii) второ, принципите на професионално поведение трябва да бъдат изготвени от самите съдии. Те трябва да представляват инструмент за саморегулиране, създаден от самата съдебна власт, който да даде възможност на съдебната власт да придобие легитимност, като действа в рамките на общоприетите етични стандарти. Трябва да бъде организирана широка консултация, може би под егидата на лице или орган, както е посочено в точка 29, които биха могли също така да обясняват и тълкуват стандартите за професионално поведение.

3) Заключение за стандартите за поведение

49. КСЕС е на мнение, че:

- i) в своите действия съдиите трябва да бъдат ръководени от принципи на професионалното поведение;
- ii) тези принципи трябва да представляват основни насоки за съдиите как да действат, като с това им се даде възможност да преодоляват трудностите, които те срещат по отношение на тяхната независимост и безпристрастност;
- iii) тези принципи трябва да бъдат изработени от самите съдии и да бъдат напълно отделни от дисциплинарната система за съдиите;
- iv) желателно е във всяка страна да се създаде един или повече органи или лица вътре в самата съдебна власт, имащи задължението да дават съвети на съдиите, които са се сблъскали с проблеми, свързани с професионалната етика или съвместимостта на несъдебните дейности с техния статут.

50. Що се отнася до правилата за поведението на всеки съдия, КЕСС счита, че:

- i) всеки отделен съдия трябва да направи всичко възможно, за да запази съдебната независимост както на институционално, така и на лично равнище;
- ii) съдиите трябва да се отнасят с достойнство в работата си и в личния си живот;
- iii) трябва винаги да използват такъв подход, който да бъде и едновременно с това да личи, че е безпристрастен;
- iv) те трябва да изпълняват служебните си задължения без да показват предпочитания и без действително или видимо предубеждение или пристрастие;
- v) решенията им трябва да бъдат вземани като отчитат всички съществени обстоятелства, които се отнасят до приложението на съответните правни норми и като изключат всички несъществени съображения,
- vi) трябва да показват дължимото уважение към всички лица, участващи в съдебното производство или засегнати от това производство;
- vii) трябва да изпълняват служебните си задължения като стриктно спазват принципа за равнопоставеност на страните, като избягват всяко предубеждение и всякаква дискриминация, като поддържат баланса между страните и като осигуряват на всяка от тях справедлив процес;
- viii) трябва да показват благоразумие в отношенията си с медиите, да отстояват своята независимост и безпристрастност като се въздържат от използване на всякакви лични връзки със журналистите и от всякакви непредпазливи забележки по делата, които те разглеждат;
- ix) трябва да поддържат висока степен на професионална компетентност;
- x) трябва да бъдат много добре професионално информирани и да имат задължението да работят с усърдие, за да се справят с изискването за произнасяне на решенията в разумен срок; трябва да посвещават повече от работното си време на своите съдебни функции, включително и на свързаните с тях дейности;
- xi) трябва да се въздържат от политическа дейност, която може да подкопае тяхната независимост и да накърни имиджа им за безпристрастност.

ПРИНЦИПИ НА БРИТАНСКАТА ОБЩНОСТ (ЛАТИМЪР ХАУС) ОТНОСНО ТРИТЕ ДЪРЖАВНИ ВЛАСТИ с Приложение (Върховенство на парламента,

независимост на съдебната власт), Британска общност на нациите, 2003 г.

VI.) Етично управление

Министрите, членовете на парламента, съдебните служители и лицата, заемащи публични длъжности във всяка юрисдикция, следва съответно да разработят, приемат и периодично да преразглеждат подходящи насоки за етично поведение. Те следва да разглеждат въпроса за конфликта на интереси, независимо дали е действителен или предполагаем, с оглед повишаване на прозрачността, отчетността и общественото доверие.

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА БОРБА В КОРУПЦИЯТА – ГЛАВА: ГЛАВА 16: СЪДЕБНАТА СИСТЕМА – СЪДИИ И АДВОКАТИ, ОССЕ, 2004 г.

Съдебна власт, Дисциплиниране на съдиите

Съдебната независимост е в полза на институцията, а не на отделния съдия. Независимостта на съдиите обаче не ги поставя извън обсега на отговорността.

При все това съдебната независимост се обслужва най-добре от други съдии, които поемат отговорността за отчетността на отделния съдия; поне до момента, в който може да се стигне до импийчмънт от страна на законодателната власт. Отделните съдии трябва да бъдат както назначавани, така и пряко отговорни по начин, който не застрашава независимостта на институцията. Дисциплинарните трибунали трябва да имат мнозинство от представители на съдебната власт и могат да станат по-легитимни чрез включването на лица, които не са юристи, но никога политици

Върховните съдии, изготвили Принципите от Бангалор (по-горе), смятат, че висшата съдебна власт трябва да приеме за себе си задачата за изграждане и поддържане на интегритета на съдебната власт. Най-мощният инструмент изглежда е подходящ Етичен кодекс. Той следва да бъде разработен от самите съдии, които следва да осигурят както неговото прилагане, така и съвети, които да бъдат давани на отделните съдии, когато те се съмняват дали дадена разпоредба от кодекса се прилага в конкретна ситуация.

Етичните кодекси на съдиите се използват за обръщане на внимание на такива неприемливи практики, като например когато синовете и дъщерите на съдиите се явяват като адвокати, за да водят дела пред своите родители. В държава, в която има значително доверие в съдебната система, подобна проява може да не предизвиква безпокойство, но в държава, в която има широко разпространени подозрения за корупция в съдебната система, подобна практика придобива съвсем различен облик.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ, ПРАВИЛА ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, ТЯХНОТО ПРИЛАГАНЕ И СПАЗВАНЕ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 2004 г.

1. Основната отговорност за доброто поведение и спазването на етичните норми се носи от самия съдия, така че неговото поведение, както публично, така и частно, винаги да е в съответствие със съдебната независимост, безпристрастност и почтеност.
2. В съвременното общество писмените етични принципи (включително принципите на поведение/поведение) представляват полезно средство за даване на полезни насоки на членовете на съдебната власт. Те са полезни и за поддържане на общественото доверие в съдебната система.

3. В някои държави тези етични принципи са заложи в законодателството. В други държави те са изложени в незаконодателни кодекси, изготвени и приети от съдебни съвети, съдийски асоциации или други професионални организации.

4. Съдиите приемат, че ако трябва да се запази тяхната независимост, като следствие от това те трябва да спазват етични принципи, като по този начин защитават съдебната независимост от външни сили, както правителствени, така и неправителствени. Такова приемане ще насърчи и общественото доверие в независимата съдебна власт.

5. Всички писани етични принципи могат да препоръчват или дори да забраняват поведение или дейности, които в действителност са законни. Тези принципи правят това, за да гарантират, че съдиите следва да бъдат извън всякакво подозрение, и да насърчават спазването на най-високите стандарти.

6. От съществено значение е етичните принципи да не се смесват с дисциплинарните въпроси. Напротив, трябва да се признае, че етичните принципи произтичат от професионалния опит на всички съдии и са установени с цел да се постигне напредък в правосъдието като цяло и да се допринесе за разбирането на работата на съдиите. Етичните принципи трябва също така да подпомагат развитието на съдебната култура, която сама по себе си ще допринесе за социалното сближаване.

7. По принцип всички писани етични принципи следва да бъдат изготвени и/или приети от съдебната власт. Въпреки това съдиите могат да вземат предвид изявленията на международната общност относно съдебната етика, както и опасенията на собственото им национално общество.

8. Формата и съдържанието на всички писмени етични принципи следва да се определят от всяка държава или съдебна система в съответствие с нейните собствени традиции и опит. Етичните кодекси или етичните насоки, които са били приети от различни държави, могат да бъдат модел или източник на вдъхновение за други държави, които обмислят въвеждането на етичен кодекс или етични насоки. (В тази връзка отбелязваме, наред с другото, условията на Хартата на съдиите, приета от IAJ на срещата ѝ в Тайван през 1999 г., и Принципите от Бангалор за поведение на съдиите от 2002 г.).

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

15. СЪДЕБНА ЕТИКА

При упражняването на своята юрисдикционна функция съдиите са длъжни да се стремят да прилагат закона и да правораздават в условия на ефективност, качество, достъпност и прозрачност, като зачитат достойнството на лицата, които изискват услугата, като във всеки един момент заявяват независимостта и безпристрастността на своята работа.

УКРЕПВАНЕ НА ОСНОВНИЯ ПРИНЦИП ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ, ИКОСОС, Резолюция 2006/23, 2006 г.

1. *Приканва* държавите членки, в съответствие с техните национални правни системи, да насърчават своите съдебни органи да вземат предвид Принципите от Бангалор за поведение на съдиите, приложени към настоящата резолюция, когато преразглеждат или разработват правила по отношение на професионалното и етично поведение на членовете на съдебната власт.

УКРЕПВАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИНЦИПИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ, ИКОСОС, Резолюция 2007/22, 2007 г.

2. Приканва държавите членки да продължат да насърчават своите съдебни органи, в съответствие с националните си правни системи, да вземат предвид Принципите от Бангалор за поведение на съдиите, когато преразглеждат или разработват правила по отношение на професионалното и етично поведение на членовете на съдебната власт.

СТАНОВИЩЕ № 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „СЪВЕТЪТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В СЛУЖБА НА ОБЩЕСТВОТО”, КСЕС, 2007 г.

V. В. 1. Етика

57. При разглеждането на въпроса за етиката и дисциплината, в своето Становище № 3 (2002) КСЕС подчертава необходимостта тези два въпроса да бъдат ясно разграничени.

58. Разграничаването между дисциплина и професионална етика води до необходимостта за съдиите да се предвиди пакет от принципи на професионалната етика, които трябва да се считат за работен инструмент в обучението на съдиите и ежедневната практика. Разпространението на съдебна практика по въпроси на дисциплината от дисциплинарните органи допринася много за попълване на информацията, която е на разположение на съдиите; тя им дава възможност да започнат дискусии върху техните практики, като създава „тинк-танк“ („мисловен резервоар“) за тези дискусии. Това обаче само по себе си не е достатъчно: дисциплинарните решения не покриват целия обхват на правилата на професионалната етика, нито пък представляват ръководство за добри практики, които са необходими на съдиите.

59. Пакетът от принципи на професионалната етика трябва да съдържа синтез на тези добри практики, с примери и коментари; това не трябва да бъде кодекс, чиято скованост и измамно изчерпателен характер са критикувани. Това ръководство за добри практики трябва да бъде дело на самите съдии, тъй като би било неправилно трети страни, и в частност други части на държавната власт, да им налагат какъвто и да е принцип.

60. Като се има предвид разграничението между професионална етика и дисциплина, очертано от ССЈЕ, изготвянето на този пакет от принципи трябва да бъде извършено от орган, различен от органа, който отговаря за дисциплината на съдиите. Има няколко решения за определяне на компетентен органи, които да отговаря за съдебната етика:

(i) тази дейност да бъде поверена на Съвета на съдебната власт, ако този Съвет няма дисциплинарни функции или има специален орган по дисциплинарните въпроси с отделен състав в рамките на Съвета на съдебната власт (виж точка 64 по-долу);

(ii) или да се създаде, паралелно със Съвета на съдебната власт, комисия по етиката, чиято единствена функция да бъде изработването и мониторинга на правила на професионалната етика. В този случай могат да възникнат проблеми във връзка с

критериите за подбор на членове на комисията и риска от конфликт или несъгласие между тази комисия и Съвета на съдебната власт.

Органът, натоварен с въпросите на етиката би могъл също така, както предлага КСЕС в своето Становище № 3 (2002), да съветва съдиите по проблемите на професионалната етика, с които има вероятност те да се сблъскат в своята кариера.

61. Освен това, КСЕС счита, че е оправдано привличането на лица извън съдебната власт (адвокати, академици, представители на обществото, на други държавни органи) в процеса на разработване на етичните принципи, за да се предотврати възможното впечатление за запазване на лични интереси и взаимно предпазване, като едновременно с това се гарантира, че съдиите няма да бъдат лишени от правото да определят своята собствена професионална етика.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

Г. Относно правомощията на Съвета на съдебната власт:

г) Съветът на съдебната власт може да бъде натоварен да се занимава с етичните въпроси; той може също така да разглежда жалби на граждани, ползващи услугите на съда;

ТЕХНИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО КЪМ КОНВЕНЦИЯТА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ, СНПООН, 2009 г.

Член 8: Етичен кодекс на публичните служители

1. За да се бори с корупцията, всяка държава — страна по Конвенцията, насърчава, *inter alia*, почтеността, честността и отговорността на своите публични служители в съответствие с основните принципи на своята правна система.

2. По-специално всяка държава — страна по Конвенцията, се стреми да прилага в рамките на своите институционални и правни системи кодекси или стандарти за поведение за правилно, почтено и надлежно изпълнение на публичните функции.

3. За целите на прилагането на разпоредбите на този член всяка държава — страна по Конвенцията, когато е уместно и в съответствие с основните принципи на своята правна система, взема под внимание съответните инициативи на регионални, междурегионални и многостранни организации, като например Международния Етичен кодекс на публичните служители, съдържащ се в приложението към Резолюция 51/59 на Общото събрание от 12 декември 1996 г.

4. Всяка държава — страна по Конвенцията, следва също така да обмисли, в съответствие с основните принципи на вътрешното си право, създаването на мерки и системи за улесняване на докладването от страна на публичните служители на корупционни деяния на съответните органи, когато такива деяния са им станали известни при изпълнение на техните функции.

5. Всяка държава — страна по Конвенцията, се стреми, когато е целесъобразно и в съответствие с основните принципи на вътрешното си право, да въведе мерки и системи, изискващи от публичните служители да подават декларации пред съответните органи относно, *inter alia*, техните външни дейности, заетост, инвестиции, активи и значителни подаръци или облаги, от които може да възникне конфликт на интереси по отношение на техните функции като публични служители.

6. Всяка държава — страна по Конвенцията, разглежда възможността за предприемане, в съответствие с основните принципи на вътрешното си право, на дисциплинарни или други мерки срещу публични служители, които нарушават кодексите или стандартите, установени в съответствие с настоящия член.

Член 8., I.Преглед

От държавите - страни по Конвенцията, се изисква активно да насърчават сред всички публични служители личните стандарти - почтеност, честност и отговорност - и професионалните отговорности - коректно, безпристрастно, почтено и правилно изпълнение на обществените функции

За да постигнат това, държавите — страни по Конвенцията, трябва да

предоставят насоки за това как публичните служители трябва да се държат във връзка с тези стандарти и как могат да бъдат държани отговорни за своите действия и решения. По-конкретно, в члена се посочва, че всички държави — страни по Конвенцията, трябва да осигурят законодателство за публична отчетност, правила и процедури за конфликт на интереси, кодекс на поведение и дисциплинарни изисквания за публичните служители.

Повечето държави — страни по Конвенцията, използват Етичен кодекс или еквивалентно публично изявление. С това се преследват няколко цели. Установява се ясно какво се очаква от конкретен публичен служител или група служители, като по този начин се спомага въвеждането на основни стандарти на поведение, които ограничават корупцията. Създава се основа за обучение на служителите, като по този начин се гарантира, че всички публични служители познават стандартите, според които трябва да изпълняват служебните си задължения. Стандартите следва да включват: справедливост, безпристрастност, недискриминация, независимост, честност и почтеност, лоялност към организацията, усърдие, коректност на личното поведение, прозрачност, отчетност, отговорно използване на организационните ресурси и подходящо поведение спрямо обществеността.

Същевременно кодексът или еквивалентно публично изявление, заедно с обучението, съдържат предупреждение за последиците от неспазването на етичните норми, като по този начин осигуряват основание за дисциплинарни мерки, включително уволнение, в случаите, когато служителят нарушава или не спазва предписания стандарт (в много случаи кодексите включват описания на очакваното или забраненото поведение, както и процедурни правила и санкции за справяне с нарушенията на кодекса).

По този начин публичните служители не само са наясно със стандартите, свързани с техните служебни задължения и функции, но и става трудно, когато всички приложими стандарти, процедури и практики са събрани в цялостен кодекс, да се твърди, че не знаят какво се очаква от лицата, заемащи публични длъжности. Същевременно публичните служители имат право да знаят предварително какви са стандартите и как трябва да се държат, което прави невъзможно за другите да изфабрикуват дисциплинарни действия като начин за неправомерно сплашване или отстраняване.

Начинът, по който държавите — страни по Конвенцията, ще обнародват Етичен кодекс или еквивалентно публично изявление, ще зависи от техните специфични институционални и правни системи. В някои държави се използва специално законодателство за определяне на стандарти, приложими към всички публични служители. Вторият начин е използването на делегирани правомощия, чрез които законодателят може да разработи общ кодекс, но

да делегира правомощия на друг орган да създаде конкретни технически правила или да определи стандарти за конкретни категории длъжностни лица, като например прокурори, членове на законодателната власт или длъжностни лица, отговарящи за финансовата отчетност или обществените поръчки. И накрая, договорното право и свързаните с него условия на труд могат да определят изисквания за спазване на кодекс на поведение за конкретен служител като част от неговия индивидуален трудов договор. Алтернативно, дадена агенция или отдел може да определи общи стандарти, с които всички служители или изпълнители трябва да се съгласят като условие за наемане на работа.

Във всички аспекти на изработването на кодекса държавите — страни по Конвенцията, се приканват да вземат под внимание съответните инициативи на регионални, междурегионални и многостранни организации, като например Международния Етичен кодекс на публичните служители, съдържащ се в приложението към Резолюция 51/59 на Общото събрание на ООН от 12 декември 1996 г., Препоръка № 1 на Съвета на Европа № R (2000) 10 относно етичните кодекси на публичните служители, която съдържа като приложение типов Етичен кодекс на публичните служители, и Препоръката на Съвета на ОИСР за подобряване на етичното поведение в държавната администрация, включваща принципи за управление на етиката в държавната администрация (1998-C(98)70/FINAL).

II.2. Стандарти за поведение и етични кодекси

Стандартите подчертават значението на ролите, които поемат длъжностните лица. Те следва да насърчават чувството на публичните служители за професионална ангажираност, служба в полза на обществото и отговорност към правомощията и ресурсите на тяхната служба. Стандартите следва да определят основните ценности на поведение, които се очакват от лицата в обществения живот, включително законосъобразно поведение, честност, почтеност, безпристрастност, спазване на процесуалните правила, справедливост, добросъвестност и професионализъм. Реформите в много държави са насочени към подобряване на управленската компетентност и към това публичните сектори да бъдат по-добре подготвени за изпълнение на своите задачи. Това налага публичните служители да бъдат запознати с по-широк кръг ценности, отколкото преди - ценности, свързани най-вече с това да бъдат ефективни, целесъобразни и отговорни.

Стандартите често включват ценности на високо ниво, които да се използват като основа за вземане на добре обосновани решения и преценки. Съществуват общи твърдения, които могат да се прилагат в помощ на конкретни решения, особено когато публичните служители трябва да използват своята преценка и да правят избор. Например, те могат да включват:

- работа в полза на обществения интерес;
- изпълнение на работата с компетентност, ефикасност, зачитане на закона, обективност, прозрачност, поверителност и безпристрастност, както и стремеж към високи постижения;
- действие по всяко време по такъв начин, че да се поддържа общественото доверие;
- демонстриране на уважение, справедливост и любезност в отношенията си с гражданите и с колегите си публични служители.

Кодексите ще посочват стандартите за поведение на публичните служители и ще ги

превръщат в конкретни и ясни очаквания и изисквания за поведение. Те определят границите между желаното и нежеланото поведение и често ще бъдат групирани по различни начини, напр. според границите на ключови взаимоотношения или според групите, пред които са поети отговорности.

Така кодексите следва да разглеждат въпроси, свързани с обществените услуги (напр. процедури за осигуряване на справедливост и прозрачност при предоставянето на обществени услуги и информация) и политическите дейности (напр. поставяне на ограничения върху политическите дейности и гарантиране, че политическите дейности не влияят или не влизат в противоречие със служебните задължения). В тях ясно ще бъдат посочени изискванията, свързани както с финансовите конфликти на интереси (напр. когато публичният служител работи по въпроси в качеството си на длъжностно лице, които биха засегнали неговия личен финансов интерес или финансовите интереси на близки до него лица), така и с конфликтите на интереси, основани на нефинансови съображения (напр. когато публичният служител работи по въпроси, които засягат лица или организации, с които той има близки лични, етнически, религиозни или политически връзки). Кодексите следва да включват ясни и недвусмислени разпоредби относно приемането или отхвърлянето на подаръци, гостоприемство и други облаги, като се обръща особено внимание на ограниченията за приемане на подаръци от лица или организации, които имат бизнес отношения с организацията, всякаква външна заетост (напр. гарантиране, че външната работа не влиза в конфликт със служебната) и използването на държавни ресурси (напр. използване на държавни ресурси само за държавни цели или защита на непублична информация). И накрая, кодексите следва да разглеждат ограниченията след подаване на оставка и след приключване на работа (напр. ограничения за бивши публични служители да представляват нов работодател пред бившата си агенция или да предават поверителна информация на нови работодатели).

II.3. Приложимост

В допълнение към основните постулати, ефективното спазване на изискванията на член 8 от Конвенцията може да доведе до създаването на набор от кодекси за различните категории публични служители. То може също така да включва кодекси, предназначени и приложими за лицата, които имат бизнес отношения с правителството, като например изпълнители, или за тези от частния сектор или неправителствени органи, които разпределят публични средства.

При прилагането първият въпрос е дали кодексът трябва да има правен статут. Много от дейностите, обхванати от кодекса, са свързани с безпристрастното и прозрачно изпълнение на задълженията на длъжностното лице. Като се има предвид броят на длъжностните лица, които могат да бъдат обхванати от такъв кодекс, следва внимателно да се обмислят последиците от правното прилагане на всички аспекти на кодекса.

Вторият въпрос е дали държавата — страна по Конвенцията, желае да прави разграничение между онези части на кодекса, които се отнасят предимно до изпълнението на служебните функции, и онези части, които се отнасят до конфликта на интереси и други области, в които целта на кодекса е да се разграничи правилното от неподходящото влияние върху действията и решенията на длъжностното лице. В този случай държавите — страни по Конвенцията, може да пожелаят да възприемат по-официален или правен подход към онези аспекти на кодекса, които обхващат декларирането на имущество, подаръци, вторична заетост, дейност след приключване на работа, гостоприемство или други облаги, от които може да възникне конфликт на интереси.

Третият въпрос се отнася до избягването на разработването и прилагането на кодекс, който следва подхода „разработване и подаване“. Това включва кодекси, които са разработени, но след това са прибрани в наръчник за въвеждане в работата или са изготвени без участието на персонала. При този подход съществува риск персоналът да стане циничен по отношение на полезността на кодексите или дори да ги смята за неуместни, тъй като персоналът може да смята, че са му наложени.

За да бъде един кодекс ефективен, държавите — страни по Конвенцията, трябва да гарантират, че:

- висшите публични служители подкрепят кодекса и дават пример;
- персоналът участва във всички етапи на разработването и прилагането на кодекса;
- съществуват механизми за подкрепа, които насърчават използването на кодекса;
- спазването на кодекса може да бъде взето под внимание във връзка с кариерното израстване и т.н.;
- спазването на кодекса се следи редовно чрез подходящи средства за проверка;
- обучението във връзка с Кодекса за поведение (и общата осведоменост относно корупцията) е редовно и всеобхватно;
- организацията непрекъснато популяризира своята етична култура (кодексът за поведение е важен, но не единствен инструмент за това);
- кодексът се прилага чрез дисциплинарни мерки, когато е необходимо;
- кодексът се преразглежда редовно за актуалност, значимост и достъпност;
- кодексът е разработен в стил и структура, които отговарят на конкретните нужди на организацията;
- кодексът се превръща в неразделен аспект за оказване на влияние върху решенията, действията и нагласите на работното място (вж. член 10).

Четвъртият въпрос е какъв образец трябва да се използва за кодекса или неговото съдържание. Не съществува единен подход. Обхватът може да включва следните теми: стандарти за заемане на публична длъжност и ценности на организацията; конфликти на интереси; подаръци и облаги; подкупи; дискриминация и тормоз; справедливост и равнопоставеност в отношенията с обществеността; работа с поверителна информация; лично използване на ресурси – съоръжения, оборудване (включително електронна поща, интернет, персонални компютри, факс и др.); вторична заетост; политическо участие; участие в обществени организации и доброволческа дейност; докладване на корупционно поведение, лошо управление и сериозно разхищение; след приключване на работа; дисциплинарни процедури и санкции.

Петият въпрос се отнася до контекста или рамката, в която държавите — страни по Конвенцията, разработват кодекса. Съставянето на кодекс само по себе си не е достатъчно. Затова държавите — страни по Конвенцията, ще трябва да обмислят начини за постигане на ефективност на кодекса по отношение на неговия статут и въздействие.

По този начин държавите — страни по Конвенцията, могат да придадат на кодекса обща легитимност и авторитет чрез закони и подзаконови актове и индивидуална значимост, като поставят предложенията за работа на длъжностни лица в зависимост от приемането

на кодекса (например чрез колективно или индивидуално приемане или клетва за заемане на длъжността, или трудово споразумение/договор). Държавите — страни по Конвенцията, могат да гарантират, че отговорността за прилагането на кодекса се носи от висшето ръководство на отделните отдели, които следва да разработят свой собствен кодекс и по-подробни политики, основани на общия кодекс, съобразени с ролите и функциите, които се очаква да изпълняват, и отговарящи на конкретните изисквания и обстоятелства. Това придава на ценностите и стандартите по-голяма оперативна значимост и позволява те да бъдат интегрирани в системите за управление.

Отделните отдели трябва да допълнят кодекса с политики, правила, обучение и процедури, които по-подробно да посочват какво се очаква и какво е забранено. Те ще изискват специални клаузи за служителите, заемащи длъжности с висок риск от корупция. Спазването на правилата следва да бъде подкрепено от лесен достъп до кодекса и неговото разбиране. Специфичните изисквания, като например оповестяване на имуществото, следва да бъдат подпомогнати от леснодостъпни формуляри за деклариране на имуществото. Висшето ръководство може да пожелае да проучи възможността за оценка на спазването на всеки кодекс като част от системите за оценка на персонала и управление на изпълнението, както и да гарантира, че са известни последиците от нарушенията, включително дисциплинарните процедури и евентуалното сезиране на съда.

Държавите — страни по Конвенцията, следва да публикуват кодекса, за да съобщят ясно на медиите и широката общественост стандартите, които се очакват от публичните служители така че те да знаят кои са приемливите и неприемливите практики за публичните служители. Следва да има указания за това как обществеността може да съобщава за нарушения и на кого, както и за възможността медиите да съобщават добросъвестно за всякакви нарушения, без да се страхуват от отмъщение или репресии.

И накрая, държавите — страни по Конвенцията, следва да осигурят наличието на надзорен орган, като например този, определен съгласно член 6, който да проверява и наблюдава прилагането на кодекса – включително редовни прегледи и проучвания сред публичните служители, за да се установи от тях какво е тяхното познаване на кодекса и неговото прилагане, както и какви са предизвикателствата и натискът, пред които са изправени – и да публикува годишни доклади за това дали субектите изпълняват задълженията си по отношение на кодекса.

III. Докладване на корупционни действия от страна на публични служители

Важно средство за прекъсване на договорките и премълчаването, които често съпътстват нарушенията на даден кодекс, е въвеждането на ефективна система за докладване на съмнения за нарушения като цяло и за корупция в частност (често наричана „подаване на сигнали“, но също така описвана като разкриване на обществен интерес, публично докладване или докладване на професионални стандарти). От държавите — страни по Конвенцията, се изисква да създадат подходящи правила и процедури, улесняващи длъжностните лица да подават такива доклади. Те имат за цел: да насърчат длъжностното лице да докладва, да знае на кого да докладва и да бъде защитено от възможни репресии за такова докладване от страна на началниците.

Част от целта на кодекса е да внуши на публичните служители включително чрез обучение, отговорностите и професионалния характер на тяхната работа и задължения, а оттам и задължението им да докладват за пропуски или нарушения на тези стандарти от

страна на други публични служители и членове на обществеността. Следва да се създадат конкретни процедури и средства за докладване в частен порядък, като например чрез определени пощенски кутии, горещи телефонни линии или определени агенции на трети страни. Трябва да се обърне специално внимание на сигурността и поверителността на всяко докладване чрез създаване на системи, които да гарантират, че тези, които добросъвестно докладват за съмнения за корупция и злоупотреби, са напълно защитени срещу открити или прикрити репресии. Необходима е допълнителна защита, за да се предпазят засегнатите длъжностни лица от всякаква форма на „прикрита“ дискриминация и накърняване на кариерата им по всяко време в бъдеще в резултат на това, че са направили твърдения за корупция или други нарушения в публичната администрация. Държавите — страни по Конвенцията, се приканват да вземат под внимание конкретните развития по този въпрос в доклада за дейността на GRECO за 2006 г. на адрес [http://www.coe.int/t/dg1/greco/documents/2007/Greco\(2007\)1_act.rep06_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/greco/documents/2007/Greco(2007)1_act.rep06_EN.pdf) и на уебсайта на НПО „Public Concern at Work“ <http://www.pcaw.co.uk/>.

Ето защо държавите — страни по Конвенцията, ще трябва да обмислят законодателство и процедури, които имат за цел да изяснят на кого ще се подават твърдения; в каква форма (например в писмена или анонимна); чрез кои средства (по телефона, по електронна поща или с писмо); с процедурни гаранции за защита на източника; как се разследват твърденията; и средства за избягване на отмъщение или възмездие.

Член 11: Мерки, свързани със съдебната власт и прокуратурата,

II.3. Кодекси и стандарти

За насърчаване на интегритета на съдебния процес могат да бъдат предприети редица мерки.

Важна такава мярка е да се гарантира, че за постъпване на работа в съдебната система се изисква високо ниво на юридическо образование и че това ниво се запазва чрез непрекъснато професионално развитие. Държавите — страни по Конвенцията, следва да обмислят възможността за редовно подпомагане на програми за продължаващо обучение на съдиите. Лицата, отговарящи за съдебното и правното образование, следва също така да обмислят осигуряването на по-общо правно обучение на съдиите в области като международното право, включително международните права на човека и хуманитарното право, правото на околната среда и правната философия. Образованието на съдиите следва да включва обучение относно пристрастността на съдиите (действителна и привидна) и задълженията на съдиите да се отстраняват при действителна или привидна пристрастност.

Друга мярка е приемането и спазването на национален Етичен кодекс на съдиите, който да отразява съвременните международни стандарти. Кодексът следва да налага на всички съдии най-малко задължението да декларират публично активите и пасивите си, както и тези на членовете на техните семейства. Той следва също така да отразява насоките, предвидени в член 8, свързани с оповестяването на по-общи конфликти на интереси. Тези декларации следва да се актуализират редовно. Те следва да бъдат проверявани след назначаването им и периодично наблюдавани от независимо длъжностно лице като част от работата на органа за съдебен надзор или на органа или органите, създадени съгласно член 6.

Кодексът за поведение ще бъде ефективен само ако прилагането му се наблюдава редовно и ако е създаден надежден механизъм за справедливо и бързо получаване,

разследване и решаване на жалби срещу съдии и съдебни служители. Следва да се създаде подходяща разпоредба за надлежен процес в случай на съдия, срещу когото се води разследване, като се има предвид уязвимостта на съдиите към фалшиви и злонамерени обвинения в корупция от страна на разочаровани страни по дела и други лица.

Етичният кодекс на съдиите може да бъде допълнен с етичен кодекс на съдебния персонал.

Друга мярка се отнася до отговорността на адвокатските колегии или юридическите сдружения да насърчават професионалните стандарти. Тези органи са длъжни да докладват на съответните органи за случаи на корупция, за които има основателни съмнения. Те също така имат задължението да разясняват на клиентите и обществеността принципите и процедурите за разглеждане на жалби срещу съдии и съдебни служители. Такива органи са длъжни също така да въведат ефективни средства за дисциплиниране на собствените си членове, за които се предполага, че са замесени в корупция на съдии или съдебни служители. В случай на доказателство за участие на член на юридическата професия в корупция, независимо дали става въпрос за съдия или съдебен служител, или за други лица, следва да се въведат подходящи средства за разследване и, когато това е доказано, за лишаване от права на съответните лица.

И накрая, като се отчита основното значение на достъпа до правосъдие за осигуряване на истинско равенство пред закона, разходите за частно правно представителство и типичните ограничения на достъпността на публичната правна помощ, следва да се обмислят, в съответствие с всички правни разпоредби, които могат да се прилагат, и в сътрудничество с юридическата професия, различни инициативи за насърчаване на достъпността до правосъдие и стандарти в съдебния процес, например чрез насърчаване на безплатното (pro bono) представителство от страна на юридическата професия на избрани страни по делото.

Съдиите следва да се възползват от подходящи възможности, за да подчертаят значението на достъпа до правосъдие, като се има предвид, че този достъп е от съществено значение за действителното зачитане на конституционализма и върховенството на закона. Държавите следва също така да обмислят възможността за осигуряване на специализирано обучение на съдиите по въпроси, свързани с корупцията, с оглед на сложния характер на делата за корупция.

РЕСУРСНО РЪКОВОДСТВО ЗА УКРЕПВАНЕ НА ИНТЕГРИТЕТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И КАПАЦИТЕТ, СНПООН, 2011 г.

VII. Етични кодекси и дисциплинарни механизми

4. Заключение и препоръки

- Разработването на етични кодекси следва да се извършва с основан на участието подход, като се отчита, че принципите на етично поведение трябва да отразяват етичните стандарти, съдържанието и предизвикателствата, които предоставя средата. Спазването и ангажираността с кодекса са тясно свързани, поради което колкото по-голяма ангажираност чрез консултации може да се постигне, толкова по-вероятно е да се постигне и спазване на кодекса.
- Основаният на участие подход в процеса на разработване на етичните кодекси следва да включва и външни заинтересовани страни, така че да се гарантира, че етичните

принципи отразяват „гледната точка на клиентите“ (напр. адвокатурата, академичните среди, съответното гражданско общество, полицията и бизнес асоциациите).

- Първоначалните насоки за съдържанието на съдебния кодекс могат да бъдат почерпени преди всичко от Принципите от Бангалор за поведение на съдиите, както и от сходни регионални стандарти.
- Кодексът следва да се разглежда като отворен документ и да се преразглежда от време на време в светлината на възникващите етични предизвикателства и ефикасността на кодексите при справянето с тези предизвикателства.
- Създаване на система за разпространение на кодекса и гарантиране, че всички съдебни служители получават копие от него.
- Създаване на програма за професионална етика за съдебната власт.
- Създаване на консултативна структура, в която съдиите могат да получат конкретни насоки за поведение.
- Разясняване на принципите на потребителите на съдилищата като цяло.
- Създаване на обществена система за обратна връзка, за да се гарантира, че тези, които смятат, че даден съдия в поведението си не е спазил изискванията, могат лесно да подадат жалбите си до компетентния орган. Освен това да се гарантира, че жалбоподателите са информирани за крайния резултат от техните жалби.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Раздел VIII – Етика на съдите

72. Съдиите трябва да се ръководят в дейността си от етичните принципи за професионално поведение. Тези принципи включват не само задължения, които могат да бъдат санкционирани чрез дисциплинарни мерки, но също и насоки за съдиите какво поведение да предприемат.

73. Тези принципи следва да залегнат в кодекс за съдийската етика, които да провокират обществено доверие у съдиите и съдебната система. Съдиите следва да играят водеща роля в разработването на такъв кодекс.

74. Съдиите трябва да могат да потърсят съвет по отношение на етиката от орган в рамките на съдебната система.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Етика и отговорност

18. Действията на съдиите се ръководят от деонтологичните принципи, разграничени от дисциплинарните правила.

Те следва да се съставят от самите съдии и да се включат в обучението им.

ТИПОВ ЕТИЧЕН КОДЕКС НА СЪДИИТЕ на АВА(ИЗДАНИЕ ОТ 2011 г.), приет от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии (АВА) на 7 август 1990 г. и изменен на 6 август 1997 г.,

10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

Преамбюл

[1] Съдебната власт играе централна роля в опазването на принципите на правосъдието и върховенството на закона. Във всички правила, съдържащи се в настоящия Кодекс, са заложили предписанията, че съдиите, поотделно и колективно, трябва да уважават и зачитат съдебната длъжност като обществено доверие и да се стремят да поддържат и укрепват доверието в правната система.

КАНОН 2

Правило 2.15: Реагиране при неправомерно поведение на съдии и адвокати

(1) Съдия, който знае*, че друг съдия е извършил нарушение на настоящия Кодекс, което повдига съществен въпрос относно честността, надеждността или годността на съдията в други

отношения, трябва да информира съответния орган.*

(2) Съдия, на когото е известно, че адвокат е извършил нарушение на Правилата за професионално поведение, което повдига съществен въпрос относно честността, надеждността или годността на адвоката в други отношения, информира съответния орган.

(3) Съдия, който получи информация относно значителна вероятност друг съдия да е извършил нарушение на настоящия кодекс, предприема съответните действия.

(4) Съдия, който получи информация относно значителна вероятност даден адвокат да е извършил нарушение на Правилата за професионално поведение, предприема съответните действия.

Правило 2.16: Сътрудничество с дисциплинарните органи

(1) Съдията сътрудничи и е откровен и честен със съдебните и адвокатските дисциплинарни органи.

(2) Съдията не трябва да отмъщава, пряко или непряко, на лице, за което знае* или подозира, че е съдействало или сътрудничило при разследване на съдия или адвокат.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

Заклучения

vi. По принцип общите и специализираните съдии трябва да са с еднакъв статут. Етичните правила и отговорността на съдиите трябва да бъдат еднакви за всички.

СВЕТОВЕН КОДЕКС „БОЛОНЯ-МИЛАНО“ ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДЕБНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ, 2015 г., одобрен на Международната конференция, проведена в Университета в Болоня и Университета „Бокони“ в Милано през юни 2015 г.

3. Общи етични стандарти

3.1 Съдиите не могат да изпълняват изпълнителни или законодателни функции, включително като:

3.1.1 министри на правителството; или като

3.1.2 членове на законодателната власт или на общински съвети.

3.2 Съдиите не могат да заемат постове в политически партии.

3.3 Съдия, различен от съдия на временна длъжност или на непълно работно време, не може да упражнява адвокатска професия.

3.4 Съдията трябва да се въздържа от стопанска дейност и да избягва да се занимава с друга възмездна дейност, която може да повлияе на упражняването на съдебните функции или на имиджа на съдията, освен по отношение на личните инвестиции на съдията, собствеността върху имоти, стопанската дейност или собствеността върху имоти на членовете на семейството или преподаването на съдията в университет или колеж.

3.5 Съдията винаги трябва да се държи по начин, който да запазва достойнството на длъжността и безпристрастността, почтеността и независимостта на съдебната власт.

3.6 Съдиите могат да се организират в сдружения, предназначени за съдии, за подпомагане на техните права и интереси като съдии.

3.7 Съдията може да предприеме подходящи действия за защита на своята съдийска независимост.

3.8 Съдията си прави самоотвод по всяко производство, в което не е в състояние да реши въпроса безпристрастно или в което у разумен наблюдател може да се създаде впечатление, че съдията не е в състояние да реши въпроса безпристрастно.

3.9 Такива производства включват, но не се ограничават до случаите, когато

1) съдията има действителна предубеденост или предразсъдък по отношение на страна или разполага с лична информация за спорни доказателствени факти, свързани с производството;

2) съдията преди това е работил като адвокат или е бил важен свидетел по спорния въпрос; или

3) съдията или член на неговото семейство има икономически интерес от изхода на спорното дело:

3.9.1 При условие че не се изисква отвод на съдия, ако не може да бъде сформиран друг трибунал, който да разгледа делото, или поради спешни обстоятелства бездействието може да доведе до сериозна съдебна грешка.

3.10 Дадено дело не следва да се оттегля от конкретен съдия без основателни причини, като например случаи на сериозно заболяване или конфликт на интереси. Такива причини и процедури за такова оттегляне следва да бъдат предвидени в закона и не могат да бъдат повлияни от каквито и да било интереси на правителството или администрацията. Решението за оттегляне на дело от съдия следва да се взема от орган, който се ползва със същата съдебна независимост като съдиите.

3.11 Съдиите не трябва да допускат комуникация *ex parte* от страните и освен в случаите, предвидени в правилника на съда, такава комуникация трябва да бъде оповестена на съда и на другата страна.

3.12 Освен в случаите на законни консултации, съдията не може да се обръща към други съдии, които не заседават с него в един и същи състав, по висящи дела.

6. Поведение в съда

6.1 Провеждане на съдебни заседания: Важно е съдиите да поддържат стандарт на поведение в съда, който съответства на статута на съдебната длъжност и не намалява доверието на страните по делото, в частност, и на обществото като цяло, в способностите, почтеността, безпристрастността и независимостта на съдията.

6.1.1 Задължение на съдията е да проявява такива лични качества като точност, учтивост, търпение, толерантност и добро настроение.

6.1.2 Съдията трябва да бъде твърд, но справедлив в поддържането на благоприличие и преди всичко да бъде безпристрастен при воденето на съдебния процес.

6.1.3 Съдията трябва да спазва стриктно принципите на естественото правосъдие и да защитава страна или свидетел от проява на расови, полови или религиозни пристрастия или предразсъдъци.

6.1.4 Съдията не трябва да създава впечатление, че съдията и адвокатът се отнасят към производството като към дейност на изключителна група.

6.2 Участие в съдебния процес: Обичайно и често необходимо е съдията да задава въпроси на свидетел или да участва в дебати със защитника, но съдията трябва да поддържа умерена степен на такава намеса.

6.2.1 Съдията трябва да внимава да не се включва в производството и по този начин да не изглежда, че взема страна или че е стигнал до преждевременно заключение.

6.3 Частни съобщения: Принципът, че освен при най-изключителни обстоятелства, не бива да има никаква комуникация или връзка между съдията и една от страните (или правните съветници или свидетелите на дадена страна) освен в присъствието или с предварителното знание и съгласие на другата страна (или страни), след като делото е в ход, разбира се, е много добре известен.

6.3.1 Подходът на адвокатите на едната страна към съдия в кантора не трябва да се прави без присъствието или знанието и съгласието на адвокатите на другата страна.

6.4 Наказателни процеси пред съдебни заседатели: Характерът или степента на съдебна намеса в хода на доказването или аргументацията в съдебен процес пред жури не трябва да внушава на журито съдебно становище относно вината или невинността.

6.5 Преразглеждане на устни съдебни решения

6.5.1 Устни съдебни решения: Съдията не може да променя същността на мотивите за решение, постановени устно.

6.5.1.1 При спазване на този основен принцип съдията може да преразгледа устните мотиви на съдебното решение, когато поради пропуск изложените мотиви не отразяват това, което съдията е искал да каже, или когато е налице някаква неточност в изказа. Могат да бъдат поправени граматически или синтактични грешки. Могат да се добавят препратки към дела, както и цитати на дела, посочени в стенограмата.

6.5.2 Обобщаване пред съдебните заседатели: С изключение на правописните и пунктуационните грешки, които могат да променят смисъла, ако не бъдат поправени, не трябва да се правят промени в стенограмата на обобщаването, освен ако тя не отразява

правилно това, което съдията действително е казал.

6.5.2.1 Ако времето и възможностите позволяват, съдията трябва да подготви писмени бележки за предвиденото обвинение към съдебните заседатели, особено по отношение на правните указания, които могат да помогнат за потвърждаване на всяка предложена промяна в протокола от обобщаването. Ако стенограмата бъде коригирана и бъде изготвена нова стенограма на обобщението, включваща корекциите, оригиналната стенограма трябва да се запази в съдебното досие.

6.5.3 Задължение на съдията е да осигури точното отразяване на протокола от съдебното заседание .

6.6 Отложено решение: Съдията трябва да се стреми да изготви и да постанови отложено съдебно решение във възможно най-кратък срок. В случай на забавяне съдията трябва да разговаря с ръководителя на юрисдикцията за ситуацията, преди тя да се превърне в проблем.

6.7 Съдията като медиатор: Много съдии смятат, че ролята на медиатора е толкова различна от тази на съдията, че съдията не трябва да действа като медиатор.

Саити и др. – Правен анализ на стандартите и принципите на съдебната етика – Скопие, 2019 г. – Програма MATRA на Министерството на външните работи на Кралство Нидерландия. „Целта на настоящия правен анализ се отнася до необходимостта от задълбочено запознаване с европейските, регионалните и вътрешните стандарти за независимост на съдебната власт, чрез които да се укрепи съдебната етика на съдиите в Република Северна Македония. Препоръките и заключенията на настоящия анализ са част от няколко научни и професионални дискусии между съдиите и експертната общественост и определят пътната карта, която следва да ръководи съдебните ни реформи по отношение на укрепването на етичните правила и принципи на съдиите в контекста на забележките на ЕС за развитие на независима, функционална и ефективна съдебна власт.

Идеята на правовата държава е всички граждани да могат да защитават своите права и свободи пред съдилищата в производство пред независим и безпристрастен съд и съдия с високи етични ценности. В този контекст независимостта и безпристрастността съдържат най-малко два аспекта – институционален, или системен, и процесуален, или функционален.“

Анализ на правната рамка на съдебната етика в Сърбия

Изготвен през 2015 г. в рамките на проекта по ИПП „ЕС за Сърбия“. Документът е изготвен в подкрепа на Висшия съдебен съвет от д-р Ана Кнежевич Бойович, научен сътрудник в Института по сравнително право, и Любица Милутинович, пенсиониран съдия във Върховния касационен съд и преподавател в Съдебната академия. Документът е само на сръбски език.

VII. 1.2. НЕЗАВИСИМОСТТА КАТО ЛИНИЯ НА ПОВЕДЕНИЕ

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, НАЧИНИ ЗА ЗАЩИТА НА СЪДИИТЕ ОТ ВЪНШНИ ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ И ОТ НАСИЛИЕ; С ОСОБЕНО ВНИМАНИЕ КЪМ ЗАЧИТАНЕТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ И СОЦИАЛНИЯ СТАТУС НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1990 г.

Що се отнася до членството [...], съдиите трябва да водят нормален социален живот, но същевременно да избягват отношения, които биха могли да компрометират тяхната почтеност. Ако не е възможно да живеят изолирано, те все пак трябва да проявяват благоразумие в отношенията си. Въпреки че няма съмнение, че участието им в благотворителни сдружения трябва да се насърчава, не бива да се поставя въпросът за това те да изпълняват задължения, които включват финансови отговорности (по-специално като касиери).

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

2. Съдията е отговорен само пред закона. Той не се съобразява с политически партии или групи за натиск.

Той изпълнява професионалните си задължения без външно влияние и без неоправдано забавяне.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

1.2. Съдията трябва да бъде независим по отношение на обществото като цяло и по отношение на конкретните страни по спора, по който трябва да се произнесе.

НАСОКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ААМР, 2002 г.

Изграждане на подкрепа за реформите

- Съдиите са естествени и важни съюзници в изграждането на подкрепа за независимостта на съдебната власт.

Обратно, съдиите, които не са привлечени в процеса или които са останали с впечатление, че кампаниите за реформи ги атакуват лично, могат да се превърнат в ефективни противници. Съдиите на всички нива трябва да бъдат търсени и включвани в усилията за реформи. Тяхната съпричастност и ангажираност ще бъдат от съществено значение за ефективното изпълнение. Още в самото начало трябва да бъдат отстранени съмненията, които те биха могли да имат относно последиците от промените. Веднъж ангажирани, съдиите могат да подобрят разработването на програмите, тъй като те са тези, които най-добре разбират как могат да бъдат преодолените предизвикателствата пред

безпристрастността. Създаването на асоциации на съдиите може да бъде ефективен механизъм за включване на съдиите в процеса. Макар че традиционните сдружения на съдиите не са имали склонност да се фокусират върху насърчаването на съдебната независимост, много от новосформираните групи, като например Словашката асоциация на съдиите, имат ангажирани членове, които са били в челните редици на реформите.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

16. Независимостта на съдията е основен принцип и е право на гражданите на всяка държава, включително и на съдиите. И двете имат институционален и личностен аспект. Модерната демократична държава трябва да бъде основана на разделение на властите. Всеки отделен съдия трябва да направи всичко възможно, за да запази съдебната независимост както на институционално, така и на лично равнище; Основното предназначение на тази независимост беше разгледано в Становище № 1 (2001) на КСЕС, точки 10-

13. Както се посочва там, тя е взаимно свързана и е предпоставка за безпристрастността на съдията, което е основно за вярата в съдебната система и доверието, което тя трябва да вдъхва в едно демократично общество.

3) Заключение за стандартите за поведение

50. Що се отнася до правилата за поведението на всеки съдия, КСЕС счита, че:

- i) всеки отделен съдия трябва да направи всичко възможно, за да запази съдебната независимост както на институционално, така и на лично равнище;
- ii) съдиите трябва да се отнасят с достойнство в работата си и в личния си живот;
- iii) трябва винаги да използват такъв подход, който да бъде и едновременно с това да личи, че е безпристрастен;
- iv) те трябва да изпълняват служебните си задължения без да показват предпочитания и без действително или видимо предубеждение или пристрастие;
- v) решенията им трябва да бъдат вземани като отчитат всички съществени обстоятелства, които се отнасят до приложението на съответните правни норми и като изключат всички несъществени съображения,
- vi) трябва да показват дължимото уважение към всички лица, участващи в съдебното производство или засегнати от това производство;
- vii) трябва да изпълняват служебните си задължения като стриктно спазват принципа за равнопоставеност на страните, като избягват всяко предубеждение и всякаква дискриминация, като поддържат баланса между страните и като осигуряват на всяка от тях справедлив процес;
- viii) трябва да показват благоразумие в отношенията си с медиите, да отстояват своята

независимост и безпристрастност като се въздържат от използване на всякакви лични връзки със журналистите и от всякакви непредпазливи забележки по делата, които те разглеждат;

ix) трябва да поддържат висока степен на професионална компетентност;

x) трябва да бъдат много добре професионално информирани и да имат задължението да работят с усърдие, за да се справят с изискването за произнасяне на решенията в разумен срок;

xi) трябва да посвещават повече от работното си време на своите съдебни функции, включително и на свързаните с тях дейности;

xii) трябва да се въздържат от политическа дейност, която може да подкопае тяхната независимост и да накърни имиджа им за безпристрастност.

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2008 г.

4. Като взе предвид горепосоченото, КСЕС вече е посочвал, че съдебната независимост трябва да се приема за право на гражданите; в своето Становище № 1 (2001) се посочва, че независимостта на съдебната власт „не е прерогатив или привилегия сама по себе си, а в интерес на правовата държава и на търсещите и очакващите правосъдие“. В мненията си от 2001 г. насам КСЕС направи редица предложения относно това как всяка една система би могла не просто да гарантира право на достъп до съдилищата, но и да направи така, че търсещите правосъдие да имат доверие в резултатите от съдебния процес чрез качеството на съдебните решения.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ЕТИКА, Европейски съд по правата на човека, приета на пленарно заседание на Съда на 23 юни 2008 г.

I. Независимост

При упражняването на съдебните си функции съдиите са независими от всякаква външна власт или влияние. Те се въздържат от всякаква дейност или членство в сдружение и избягват всякакви ситуации, които могат да засегнат доверието в тяхната независимост.

МАГНА ХАРТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, Съвет на Европа, Страсбург, 17 ноември 2010 г.

Независимост на съдебната система

2. Независимостта на съдебната система и нейната безпристрастност са основни предпоставки в правораздавателния процес.

3. Независимостта на съдебната система е установена със закон, тя е фактическа и финансова. Независимостта спрямо другите власти в държавата се гарантира посредством национални правила на най-високо равнище, на тези, които се обръщат към правосъдната система, както и на другите съдии и обществото като цяло. Държавата и всеки съдия са отговорни за подпомагането и опазването на независимостта на съдебната система.

4. Независимостта на съдебната система е гарантирана по отношение на

правораздавателната дейност, и в частност по отношение на набирането на кадри, номинирането за постове до възрастта за пенсиониране, повишенията, случаите на несменяемост, обучението, съдийския имунитет, дисциплината, възнагражденията и финансирането на съдебната система.

ТИПОВ ЕТИЧЕН КОДЕКС НА СЪДИИТЕ на АВА(ИЗДАНИЕ ОТ 2011 г.), приет от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии (АВА) на 7 август 1990 г. и изменен на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 3

Правило 3.6: Свързаност с дискриминиращи организации

(1) Съдията не може да членува в организации, които упражняват злонамерена дискриминация въз основа на раса, пол, полова принадлежност, религия, национален произход, етническа принадлежност или сексуална ориентация.

(2) Съдията не трябва да използва предимствата или съоръженията на дадена организация, ако знае* или би трябвало да знае да знае, че организацията упражнява дискриминация по един или повече признаци, посочени в параграф (А). Присъствието на съдия на събитие в обекта на организация, към която съдията няма право да се присъедини, не е нарушение на това правило, когато присъствието на съдията е изолирано събитие, което не би могло разумно да се възприеме като одобрение на практиките на организацията.

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА – ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

НЕЗАВИСИМОСТ

Независимостта не е привилегия, предоставена в полза на съдиите.

Независимостта е правото на всеки гражданин в едно демократично общество да се възползва от съдебна власт, която е (и се счита за) независима от законодателната и изпълнителната власт и която е създадена, за да гарантира свободата и правата на гражданите в условията на правова държава.

Всеки съдия е длъжен да уважава и да работи за запазване на независимостта на съдебната власт както в индивидуален, така и в институционален аспект.

Тази независимост го кара да прилага закона към въпросите, които са поставени пред него в конкретен случай, без да се страхува да угоди или да не угоди на всички форми на власт - изпълнителна, законодателна, политическа, йерархична, икономическа, на медиите или на общественото мнение.

Съдията също така се грижи да остане независим от своите колеги и от всички групи за натиск,

ОДОБРЕНИ РЕВИЗИРАНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ОТ МАУНТ СКОПЪС ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА , Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

7. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ

7.7. Съдиите могат да предприемат подходящи действия за защита на своята съдийска

независимост.

СТАНОВИЩЕ № 16 (2013) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СЪДИИ И АДВОКАТИ, Съвет на Европа, 2013 г.

V. Препоръки

VI. КСЕС препоръчва развитието на диалога и обмена между съдии и адвокати на институционално ниво (национално и международно) по въпроса за отношенията между тях, като същевременно се вземат изцяло предвид етичните принципи както на адвокатите, така и на съдиите. Този диалог трябва да подпомага взаимното разбирателство и зачитане на ролята на всяка страна, с уважение към независимостта както на съдиите, така и на адвокатите.

СИТУАЦИОНЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И СЪДИИТЕ В ДЪРЖАВИТЕ — ЧЛЕНКИ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, Съвет на Европа, КСЕС, 2013 г.

III. Заключение

КСЕС изразява загриженост, че изглежда се наблюдават тенденции, които могат да застрашат както независимостта, така и впечатлението за независимост на съдебната власт, което може да доведе до подкопаване на доверието на обществото в правосъдието.

СВЕТОВЕН КОДЕКС „БОЛОНЯ-МИЛАНО“ ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДЕБНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ, 2015 г., одобрен на Международната конференция, проведена в Университета в Болоня и Университета „Бокони“ в Милано през юни 2015 г.

2. Независимост на съдебната система

2.1. Съдебната независимост понякога погрешно се възприема като привилегия, с която се ползват съдиите, докато в действителност тя е крайъгълен камък на системата на управление в едно демократично общество и гаранция за свободата и правата на гражданите в условията на правова държава. Съдебната власт, независимо дали се разглежда като цяло като съдебна власт, или като индивидуален член, е и трябва да се разглежда като независима от законодателната и изпълнителната власт.

2.2. Отношенията между съдебната власт и другите власти трябва да бъдат отношения на взаимно уважение, като всяка от тях признава подходящата роля на останалите. Съдиите винаги трябва да внимават тяхното поведение, независимо дали е официално или частно, да не накърнява институционалната или индивидуалната им независимост или публичното впечатление за такава.

2.3. Съдебната клетва обикновено предвижда (както е в текста в Обединеното кралство): „Ще постъпвам справедливо спрямо всички хора според законите и обичаите на това кралство, без страх или облагодетелстване, обич или злонамереност“. С полагането на тази клетва съдията признава, че е отговорен преди всичко пред закона, който трябва да прилага.

2.4. Клетвата очевидно включва изискването да се внимава и да се пази от фини, а понякога и не толкова фини опити за влияние върху съдиите или за облагодетелстване.

Освен това, за да изпълнява правилно задълженията си, съдията трябва да бъде имунизиран срещу въздействието на публичността, независимо дали е благоприятна или неблагоприятна. Това, разбира се, не означава, че не трябва да се съобразява с дълбокия ефект, който съдебните решения могат да имат не само върху живота на хората, които са изправени пред съда, но понякога и върху въпроси, които силно вълнуват обществеността и които могат да бъдат изразени в медиите.

2.5 Консултациите с колеги при възникване на затруднения са важни за поддържането на стандартите. При изпълнение на съдебните си задължения обаче съдията е независим от колегите си и носи пълна отговорност за своите решения.

VII. 1.3. БЕЗПРИСТРАСТНОСТ

VII. 1.3.1. ОСНОВНИ АСПЕКТИ НА БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА

ПРОЕКТОПРИНЦИПИТЕ ОТ СИРАКУЗА ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Свобода на сдружаване и изразяване

Чл. 22. В съответствие с Всеобщата декларация за правата на човека членовете на съдебната власт, както и всички останали граждани, имат право на свобода на изразяване, сдружаване и събиране. Въпреки това съдиите трябва да се въздържат от публично изразяване на критика или одобрение на правителството или от коментиране на спорни политически въпроси, за да се избегне всякакво впечатление за пристрастност.

VII. Ролята на съдебната власт в променящото се общество,

Чл. 28. В общества, в които се извършват радикални промени, понякога възниква сериозно напрежение между съдебната власт и изпълнителната или законодателната власт. При тези обстоятелства съдиите често имат да изпълняват трудна роля, която изисква най-високи съдийски качества. От една страна, те трябва да разбират и да отдават дължимото значение на целите и политиките на променящото се общество, когато тълкуват законодателството или преразглеждането на административни решения. От друга страна, те трябва да защитават правата на човека на отделните лица и групи, които са установени в конституцията, законите и, когато е приложимо, международни инструменти, или такива, които отразяват трайните ценности на обществото.

Както и в останалите ситуации, справедливостта изисква от съдиите да се произнасят безпристрастно между противоречащите си права и интереси и да прилагат закона според своето разбиране за неговия смисъл.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на юристите (ИВА), 1982 г.

Ж ОСИГУРЯВАНЕ НА БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ

43 Съдията се ползва с имунитет срещу съдебни иски и задължение да свидетелства по въпроси, възникнали при изпълнението на служебните му функции.

44 Съдията не може да заседава по дело, по което има основателно съмнение за пристрастност или потенциална пристрастност.

45 Съдията трябва да избягва всяко поведение, което може да породи впечатление за *пристрастност*. Международна асоциация на юристите

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл.5 Безпристрастност и съдържаност

При изпълнение на съдебните си задължения съдията трябва да бъде безпристрастен и да се вижда, че е такъв.

Съдията трябва да изпълнява задълженията си със съдържаност и внимание към достойнството на съда и на всички участващи лица.

РАМКА НА ПОЛИТИКАТА ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И ЕЛИМИНИРАНЕ НА КОРУПЦИЯТА И ОСИГУРЯВАНЕ НА БЕЗПРИСТРАСТНОСТ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Център за независимост на съдиите и адвокатите към Международната комисия на юристите, 2000 г.

И накрая, следва да се припомни, че общата форма на съдебната клетва изисква от съдиите да упражняват съдебната власт без страх или облагодетелстване, привързаност или злонамереност. Тази гаранция за съдебна непристрастност е всеобщо очакване на всички лица, които имат достъп до съд или се явяват пред него. Без нея няма да има върховенство на закона и демократичното качество на обществото ще се срина. Ето защо е от съществено значение горепосочената политика да бъде широко подкрепена и прилагана.

СТАНОВИЩЕ № 1 (2001) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО СТАНДАРТИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕСМЕНЯЕМОСТТА НА СЪДИИТЕ, КСЕС, 2001 г.

Основания за независимостта на съдебната власт

12. Съдебната независимост предполага пълна непристрастност на съдиите. Когато се произнасят по дела между каквито и да било страни, съдиите трябва да бъдат непристрастни, т.е. свободни от всякакви връзки, пристрастия или предубеждения, които засягат - или могат да се разглеждат като засягащи - способността им да се произнасят независимо. В това отношение независимостта на съда е развитие на основния принцип, че „никой не може да бъде съдия по собственото си дело“. Този принцип има значение и далеч отвъд това, което засяга конкретните страни по всеки спор. Не само страните по конкретен спор, но и обществото като цяло трябва да може да се довери на съдебната власт. Следователно съдията трябва да бъде не само фактически свободен от всякакви неподходящи връзки, пристрастия или влияние, но и да изглежда свободен от тях за един разумен наблюдател. В противен случай доверието в независимостта на съдебната власт може да бъде подкопано.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Приложение:

1.3. Съдията не само не трябва да е свързан с изпълнителната и законодателната власт и да не е обект на неподходящо влияние от тяхна страна, но също така трябва да създава впечатление у разумен наблюдател, че е свободен от същите.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА

НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

20. Безпристрастността се определя от Европейския съд както съгласно *субективен* подход, който взема под внимание личните убеждения или интерес на даден съдия в даден случай, така и съгласно *обективна* проверка, с която се потвърждава дали съдията е дал гаранция, достатъчна за да се изключи всяко основателно съмнение в това отношение.

21. Във всеки случай съдиите трябва да действат безпристрастно, да гарантират, че не може да има основателна причина гражданите да подозират някаква безпристрастност. Във връзка с това, безпристрастността трябва да бъде очевидна при упражняването както на съдебните функции на съдията, така и в другите му/и дейности.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

5) Безпристрастен съд

2) Всяка страна в производство пред съдебен орган има право да оспори неговата безпристрастност въз основа на установими факти, че безпристрастността на съдията или съдебния орган изглежда съмнителна.

3) Безпристрастността на съдебен орган може да бъде установена въз основа на три релевантни факта:

(i) че позицията на съдебния служител му позволява да играе решаваща роля в производството

(ii) съдебният служител може да е изразил мнение, което би повлияло на вземането на решение

(iii) съдебният служител трябва да се произнесе по действие, предприето в предходно качество.

ОБЩ КОМЕНТАР № 32, ЧЛЕН 14, ПРАВО НА РАВЕНСТВО ПРЕД СЪДИЛИЩАТА И ТРИБУНАЛИТЕ И НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС, Комитет на ООН по правата на човека, 2007 г.

III. Справедливо и публично изслушване от компетентен, независим и безпристрастен трибунал

20. Съдиите могат да бъдат освобождавани от длъжност само на сериозни основания за неправомерно поведение или некомпетентност, в съответствие със справедливи процедури, гарантиращи обективност и безпристрастност, предвидени в конституцията или закона. Освобождаването на съдии от изпълнителната власт, например преди изтичането на мандата, за който са назначени, без да са им посочени конкретни

причини и без да е налице ефективна съдебна защита за оспорване на уволнението, е несъвместимо с независимостта на съдебната власт. Същото важи например за освобождаването от изпълнителната власт на съдии, за които се твърди, че са корумпирани, без да се спазва нито една от предвидените в закона процедури.

21. Изискването за безпристрастност има два аспекта. Първо, съдиите не трябва да допускат преценката им да бъде повлияна от лични пристрастия или предубеждения, нито да имат предварителни нагласи по конкретното дело, с което се занимават, нито да действат по начин, който неправомерно насърчава интересите на една от страните във вреда на другата. Второ, трибуналет трябва също така да създава впечатление за безпристрастност у разумен наблюдател. Например, съдебен процес, който е значително повлиян от участието на съдия, който съгласно националните закони е трябвало да бъде дисквалифициран, обикновено не може да се счита за безпристрастен.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ЕТИКА, Европейски съд по правата на човека, приета на пленарно заседание на Съда на 23 юни 2008 г.

II. Безпристрастност

Съдиите упражняват функциите си безпристрастно и гарантират впечатлението за безпристрастност. Те се стремят да избягват конфликти на интереси, както и ситуации, които могат основателно да бъдат възприети като пораздащи конфликт на интереси.

ПРОЕКТ НА РЪКОВОДСТВО В ОБЛАСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ ЗА ДЕМОКРАЦИЯ ЧРЕЗ ПРАВО (ВЕНЕЦИАНСКА КОМИСИЯ), 2008 г.

3. Безпристрастност на съдиите

Необходимо е [...] да се предвиди [...] конституционно право на достъп до независими и безпристрастни съдилища в съответствие с член 6 от Европейската конвенция за правата на човека.

CDL-INF(1996)006 Становище относно проекта за Конституция на Украйна, раздел VIII, «Общи коментари», параграф 2.

Изборът на подходяща система за назначаване на съдебни служители е едно от основните предизвикателства пред новосъздадените демокрации, в които често продължават да съществуват опасения, свързани с независимостта и политическата безпристрастност на съдебната власт. Политическото участие в процедурата по назначаване застрашава неутралитета на съдебната власт в тези държави, докато в други, по-специално в тези с демократично доказани съдебни системи, подобни методи на назначаване се считат за традиционни и ефективни.

Международните стандарти в това отношение са по-скоро в полза на широкото деполитизиране на процеса. Въпреки това не съществува единен неполитически „модел“ на система за назначаване, който в идеалния случай да отговаря на принципа на разделение на властите и да осигурява пълна независимост на съдебната власт.

CDL-AD(2007)028 Доклад за назначенията в съдебната система, параграф 2-3.

Устните изслушвания са аспект на прозрачността, която е основна демократична ценност.[...] Устните изслушвания служат като форма на демократичен контрол върху съдиите от страна на обществеността. По този начин устните изслушвания укрепват доверието на гражданите, че правосъдието се осъществява независимо и безпристрастно.

CDL-AD(2004)035 Становище относно проекта на Федерален конституционен закон „за изменения и допълнения на Федералния конституционен закон за Конституционния съд на Руската федерация“, параграф 4.

Не изглежда необходимо да се премахне напълно принципът на служебното начало, но трябва да се наблегне на принципа на състезателното начало.

CDL-INF(1996)006 Становище относно проекта за конституция на Украйна, параграф VIII, «Общи коментари», параграф 3.

Индивидуалната свобода на съдиите е предмет на постоянни дискусии. Изглежда, че Концепцията поставя високи стандарти, когато заявява, че „съдиите ... не могат да извършват политическа дейност, не могат да членуват в партии ...“. Въз основа на миналия опит е лесно да се разбере изразената загриженост. Следва да се добави, че в някои други европейски държави личният живот на съдиите не е ограничен по този начин.

CDL(1995)73rev Становище относно регулаторната концепция за Конституцията на Република Унгария, част II, член 10, параграф 5.

[Съдиите] не могат да членуват в политически партии или да участват в политически дейности.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон за измененията и допълненията на Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/ОДИHR, параграф 104.

Понастоящем съдиите не могат да упражняват друга професия или дейност, за която получават възнаграждение, освен „педагогическа дейност“. Към това сега трябва да се добави „научна дейност“, което е положително [...]. Те не могат да бъдат членове на политически партии или да се занимават с политическа дейност. Любопитно е, че подобни ограничения не изглежда да се отнасят до членовете на Конституционния съд съгласно изменената Конституция, тъй като сега тя разглежда Конституционния съд в отделна глава.

При стриктно тълкуване тази разпоредба би могла да попречи на назначаването на съдии в публични разследвания или комисии, представляващи държавата в чужбина, на членството в благотворителни институции и други подобни. Подобно тълкуване би изглеждало неоправдано рестриктивно.

CDL-AD(2005)005 Становище относно проекта за конституционни изменения, свързани с реформата на съдебната власт в Грузия, параграф 6-7.

Висшият съдебен съвет следва също така да гарантира безпристрастност.

CDL-AD(2005)003 Съвместно становище относно предложение за конституционен закон за измененията и допълненията на Конституцията на Грузия, в сътрудничество с ОССЕ/ОДИHR, параграф 102. По отношение на много въпроси, свързани със статута на военните съдии, и по-специално с тяхното уволнение, проектозаконът препраща към

Закона за всеобщата военна повинност и военната служба. Комисията може само да изрази надежда, че този закон съдържа достатъчно гаранции за гарантиране на независимостта и безпристрастността на военните съдии в съответствие с изискванията, развити в практиката на Европейския съд по правата на човека.

CDL-INF(2000)005 Становище относно проектозакона на Украйна за съдебната система, «Общи коментари», «Военните съдилища», параграф 4.

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА – ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

БЕЗПРИСТРАСТНОСТ

Безпристрастността и възприемането на безпристрастността от страна на хората, заедно с независимостта, са от съществено значение за справедливия съдебен процес. Безпристрастността на съдията представлява отсъствие на предразсъдъци или предварителна идея при извършване на преценка, както и в процедурите, приети преди постановяване на решението.

Съдията е наясно с възможността за наличие на собствени предразсъдъци.

За да гарантира безпристрастност, съдията:

- изпълнява съдебните си задължения без страх, фаворизиране или предразсъдъци;
- както при изпълнение на функциите си, така и в личния си живот, се държи така, че да поддържа доверието в безпристрастността на съда и да свежда до минимум ситуациите, които могат да доведат до отвод;
- се оттегля от дела, когато:
  - не може да отсъди по делото по безпристрастен начин в очите на обективен наблюдател;
  - има връзка с една от страните или е запознат лично с фактите, представлявал е, подпомагал е или е действал срещу една от страните, или има друга ситуация, която субективно би могла да повлияе на неговата безпристрастност;
  - той или член на неговото семейство е заинтересован от изхода на процеса.

Съдията е длъжен да полага грижи за предотвратяване на конфликти на интереси между съдебните му задължения и социалния му живот.

Ако е източник на действителни или потенциални конфликти на интереси, съдията не поема делото или незабавно се оттегля от него, за да избегне поставянето на безпристрастността му под въпрос.

Съдията гарантира, че личният му живот не влияе върху обществения образ на безпристрастността на съдебната му работа.

Безпристрастността не пречи на съдията да участва в обществения живот, за да осъществява професионалната си дейност.

Той има право на пълна свобода на мненията, но трябва да бъде премерен в изразяването на мненията си, дори в държави, в които на съдията е разрешено да

членува в политическа организация. Във всеки случай тази свобода на мнение не може да се проявява при изпълнението на съдебните му задължения.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

А. Възможни преимущества и недостатъци на специализацията, б. Възможни ограничения и опасности на специализацията

19. Създаването на високо специализиран съд може да има за цел или резултат разделянето на съдиите от останалата част от съдебната власт и излагането им на натиск от партии, групи по интереси или други държавни власти.

20. В избрана област на правото, опасността от създаване на впечатление за прекомерна близост между съдии, адвокати и прокурори по време на съвместни обучителни курсове, конференции или срещи, е реална. Това може не само да хвърли петно върху имиджа на съдебна независимост и безпристрастност, но също да изложи съдиите на реална опасност от тайно влияние и следователно повлияване върху техните решения.

СВЕТОВЕН КОДЕКС „БОЛОНЯ-МИЛАНО“ ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДЕБНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ, 2015 г., одобрен на Международната конференция, проведена в Университета в Болоня и Университета „Бокони“ в Милано през юни 2015 г.

4. Осигуряване на безпристрастност и независимост

4.1 Съдията се ползва с имунитет срещу съдебни искиове, с изключение на умишлени или груби нарушения при упражняване на служебните си функции.

4.2 Съдията не може да заседава по дело, по което има основателно съмнение за пристрастност или потенциална пристрастност.

4.3 Съдията трябва да избягва всяко поведение, което може да породи впечатление за пристрастност.

4.4 Държавата гарантира, че в процеса на вземане на решения съдиите трябва да са независими и да могат да действат без никакви ограничения, неправомерно влияние, подбуди, натиск, заплахи или намеса, пряка или непряка, от която и да е страна или по каквато и да е причина.

4.5 Законът следва да предвижда санкции срещу лица, които се опитват да влияят на съдиите по какъвто и да било подобен начин, съдиите следва да имат неограничена свобода да решават делата безпристрастно, в съответствие със своята съвест и тълкуване на фактите, както и в съответствие с преобладаващите правила на закона. Съдиите не следва да бъдат задължавани да докладват по съществуващото на делата си на лица извън съдебната система.

4.6 Осигуряване на безпристрастност на председателите и членовете на комисии и разследващи комитети и други квазисъдебни институции.

4.6.1 Всички служители, които изпълняват съдебни и квазисъдебни функции, както и функции по разследване и одит, са подчинени на задължението за справедливост и безпристрастност. Това включва анкетните комисии, медиацията, арбитража, държавния одит и вътрешния одит. Всички тези служители и членовете или председателите на комисии или разследващи комитети трябва да запазят безпристрастност и да демонстрират независимост при провеждането на разследванията и при установяването на фактите и изготвянето на препоръките.

4.6.2 Общите правила, приложими към националните съдии в случай на обстоятелства, изискващи отвод на съдиите, се прилагат и към административните съдии и членовете на анкетни комисии и квазисъдебни институции.

4.6.3 Общите правила, приложими към националните съдии в случай на обстоятелства, изискващи отвод на съдии, се прилагат и към вътрешните одитори и държавните одитори.

4.6.4 Безпристрастност: съдията се отнася еднакво към страните, не е пристрастен към бедните, нито отстъпва пред богатите и влиятелните, не е милостив към една страна и не е милостив към друга и отсъжда с открит ум, без предрасъдъци или пристрастия.

4.7 Публични разследвания, извършвани от съдии: ако действащ член на съдебната власт приеме да бъде назначен за комисар по разследването от името на правителството, той или тя не го прави в качеството си на съдия, а като публичен служител в публичната администрация.

4.7.1 Докато действащ съдия провежда публично разследване в съответствие с посочения от правителството мандат, той трябва да действа безпристрастно и независимо от всяка страна, заинтересована от същността на публичното разследване.

4.7.2 Служебен съдия, който председателства публично разследване, има право да настоява, че всички процедурни въпроси при провеждането на разследването са изцяло по негова преценка; по-специално той или тя може, в съответствие с приложимото право или стандарти, да издаде предупредително писмо до всяка заинтересована страна по всяко оплакване, което може да се появи в доклада на разследването до правителството.

4.7.3 Ако заинтересована страна отговори на такова предупредително писмо от публичното разследване, съдията ще разгледа този отговор и, ако е необходимо, ще посочи, че той е бил взет предвид при изготвянето на окончателния доклад до правителството.

4.7.4 При получаване на молба за председателстване на анкетна комисия съдията внимателно разглежда всички последици от такова назначение, преди да даде съгласие за посоченото назначение.

4.7.5 Съдиите, които изпълняват други функции, като например при алтернативно решаване на спорове (АРС), при медиация или арбитраж, действат безпристрастно и независимо от всяка страна в съответната процедура.

VII. 1.3.2. БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ ПРИ УПРАЖНЯВАНЕ НА ТЕХНИТЕ СЪДЕБНИ ФУНКЦИИ

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл. 5 Безпристрастност и сдържаност

При изпълнение на съдебните си задължения съдията трябва да бъде безпристрастен и да се вижда, че е такъв.

Съдията трябва да изпълнява задълженията си със сдържаност и внимание към достойнството на съда и на всички участващи лица.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Принцип:

Безпристрастността е от съществено значение за правилното изпълнение на съдебната служба. Той се отнася не само за самото решение, но и за процеса, в който то се взема.

Приложение:

2.1. Съдията трябва да изпълнява съдебните си задължения без облагодетелстване, пристрастие или предубеждение.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

а. Безпристрастност и поведение на съдиите при упражняване на техните съдебни функции

23. Затова съдиите трябва да изпълняват служебните си задължения без да показват предпочитания, предубеждение или пристрастие. Те не трябва да достигат до решение като вземат предвид нещо, което попада извън приложението на закона. Докато те разглеждат дело или може да им бъде възложено да сторят това, те не трябва съзнателно да правят каквито и да е забележки, които логично биха могли да наведат на мисълта за някаква степен на предрешеност на спора или които биха могли да повлияят на справедливостта на производството. Те трябва да показват дължимото уважение към всички граждани (например страните, свидетелите, адвоката) без да правят разлика на базата на незаконни основания или несъвместими

с правилното изпълнение на техните функции. Те трябва да направят също така, че тяхната професионална компетентност да бъде видна при изпълнение на служебните им задължения.

VII. 1.3.3. БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И ИЗВЪНСЪДЕБНО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на юристите (ИВА), 1982 г.

Е СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ

35 По време на мандата си съдиите не могат да изпълняват изпълнителни функции, като например министри в правителството, нито да бъдат членове на законодателната власт или на общинските съвети, освен ако по силата на дългогодишни исторически традиции тези функции не са съчетани.

36 Съдиите могат да изпълняват функциите на председатели на анкетни комисии в случаите, когато процесът изисква умения за установяване на факти и събиране на доказателства.

37 Съдиите не могат да заемат постове в политически партии.

38 Съдията, с изключение на временния съдия, не може да упражнява адвокатска професия по време на мандата си.

39 Съдията трябва да се въздържа от стопанска дейност, с изключение на личните си инвестиции, или от притежаване на имущество.

40 Съдията винаги трябва да се държи по начин, който да запазва достойнството на длъжността и непристрастността и независимостта на съдебната власт.

41 Съдиите могат да се организират в сдружения, предназначени за съдии, за подпомагане на техните права и интереси като съдии.

42 Съдиите могат да предприемат колективни действия, за да защитят съдебната си независимост и да отстояват позицията си.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

3. Съдията не само трябва да бъде непристрастен, но и да бъде възприеман от всички като непристрастен.

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл.7 Външна дейност

Съдията не трябва да изпълнява никакви други функции, независимо дали са публични или частни, платени или неплатени, които не са напълно съвместими със задълженията и статута на съдия. Съдията не трябва да бъде назначаван на външни длъжности без неговото съгласие.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 2: Безпристрастност

2.2. Съдията гарантира, че поведението му, както в съда, така и извън него, поддържа и укрепва доверието на обществеността, юридическата професия и страните в процеса в безпристрастността на съдията и на съдебната власт.

2.3. Доколкото е разумно, съдията следва да се държи така, че да сведе до минимум случаите, в които ще се наложи да се отстрани от разглеждане или решаване на дела.

Ценност 4: Собственост

4.5. Съдията не трябва да позволява използването на жилището на съдията от представител на юридическата професия за приемане на клиенти или други представители на юридическата професия.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

a. Безпристрастност и поведение на съдиите при упражняване на техните съдебни функции

22. Общественото доверие и уважението към съдебната власт са гаранции за ефикасността на съдебната система: разбираемо е, че поведението на съдиите в техните професионални дейности се приема от членовете на обществото като основно за доверието в съдилищата.

23. Затова съдиите трябва да изпълняват служебните си задължения без да показват предпочитания, предубеждение или пристрастие. Те не трябва да достигат до решение като вземат предвид нещо, което попада извън приложението на закона. Докато те разглеждат дело или може да им бъде възложено да сторят това, те не трябва съзнателно да правят каквито и да е забележки, които логично биха могли да наведат на мисълта за някаква степен на предрешеност на спора или които биха могли да повлияят на справедливостта на производството. Те трябва да показват дължимото уважение към всички граждани (например страните, свидетелите, адвоката) без да правят разлика на базата на незаконни основания или несъвместими с правилното изпълнение на техните функции. Те трябва да направят също така, че тяхната професионална компетентност да бъде видна при изпълнение на служебните им задължения.

24. Съдиите трябва също така да изпълняват служебните си функции като стриктно спазват принципа за равнопоставеност на страните, като избягват всяко предубеждение и всякаква дискриминация, като поддържат баланса между страните и като осигуряват на всяка от тях справедлив процес;

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И

ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

А. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

5) Безпристрастен съд

5) Съдебният служител не може да се консултира с по-висшестоящ официален орган, преди да постанови решение, за да се увери, че решението му ще бъде подкрепено.

ТИПОВ ЕТИЧЕН КОДЕКС НА СЪДИИТЕ на АВА(ИЗДАНИЕ ОТ 2011 г.), приет от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии (АВА) на 7 август 1990 г. и изменен на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 2

Правило 2.11: Отвод

А. Съдията прави самоотвод при всяко производство, при което безпристрастността му/й може основателно да бъде поставена под съмнение, включително, но не само, при следните обстоятелства:

1 Съдията има лични пристрастия или предубеждения по отношение на някоя от страните или на адвоката на страната, или лично знае* факти, които са предмет на спор в производството.

2 Съдията знае, че съдията, неговият съпруг/а или семеен партньор, или лице в рамките на трета степен на родство с някой от тях, или съпруг/а или семеен партньор на такова лице е:

а) (страна в производството или служител, директор, главен съдружник, управляващ член или управител на страна по делото;

б) действа като адвокат в производството;

в) лице, което има повече от минимален* интерес, който може да бъде съществено засегнат от производството; или

г) има вероятност да бъде важен свидетел в производството.

3. Съдията знае, че той или тя, индивидуално или в качеството си на доверено лице*, или съпругът/ата, семейният партньор, родителят или детето на съдията, или всеки друг член на семейството на съдията, живеещ в домакинството на съдията*, има икономически интерес* от предмета на спора или от страна в производството.

4 Съдията знае или научава чрез своевременно подадена молба, че дадена страна, адвокатът на страната или адвокатската кантора на адвоката на страната в рамките на предходните години е направила съвкупни вноски за кампанията на съдията в размер, който е по-голям от \$[посочете сума] за физическо лице или \$[посочете сума] за юридическо лице] [е разумна и подходяща за физическо или юридическо лице].

5. Съдията, докато е бил съдия или кандидат за съдия,* е направил публично

изявление, различно от такова в рамките на съдебно производство, съдебно решение или становище, което ангажира или изглежда, че ангажира съдията да постигне определен резултат или да се произнесе по определен начин в рамките на производството или спора.

6. Съдията:

- а) е работил като адвокат по спорното дело или е бил свързан с адвокат, който е участвал в значителна степен като адвокат по делото по време на това свързване;
- б) е работил на държавна служба и в това си качество е участвал лично и съществено като адвокат или публичен служител по
- в) производството или е изразил публично в това си качество мнение относно същността на конкретния спорен въпрос;
- г) е бил съществен свидетел по делото; или
- д) преди това е председателствал като съдия по делото в друг съд.

Б. Съдията е длъжен да се информира за личните и доверителните си икономически интереси и да полага разумни усилия да се информира за личните икономически интереси на съпруга/ата или семейния партньор на съдията и непълнолетните деца, живеещи в домакинството на съдията.

В. Съдия, който подлежи на отвод съгласно настоящото правило, освен за пристрастие или предубеденост съгласно параграф (А), точка 1, може да оповести в протокола основанието за отвод на съдията и може да поиска от страните и техните адвокати да обмислят, извън присъствието на съдията и персонала на съда дали да се откажат от отвода. Ако след оповестяването на информацията страните и адвокатите се споразумеят, без участието на съдията или съдебния персонал, че на съдията не следва да се налага отвод, съдията може да участва в производството. Споразумението се включва в протокола от производството.

КАНОН 3

Съдията трябва да извършва личните си и извънсъдебни дейности така, че да сведе до минимум риска от конфликт със задълженията на съдебната власт.

Правило 3.1: Извънсъдебни дейности като цяло

Съдията може да се занимава с извънсъдебни дейности, освен ако това не е забранено от закона* или от настоящия Кодекс. Въпреки това, когато се занимава с извънсъдебни дейности, съдията не трябва да:

- 1) участва в дейности, които ще попречат на правилното изпълнение на съдебните задължения на съдията;
- 2) участва в дейности, които ще доведат до чести случаи на отвод на съдията;
- 3) участва в дейности, които биха могли да създадат впечатление у разумния човек, че накърняват независимостта*, почтеността* или безпристрастността на съдията;*
- 4) участва в действия, които биха създали впечатление за принуда у разумния човек; или
- 5) да използва помещения, персонал, канцеларски материали, оборудване или други ресурси на съда, с изключение на случайното им използване за дейности, които се

отнасят до правото, правната система или правораздаването, или освен ако такова допълнително използване е разрешено от закона.

Правило 3.2: Явявания пред държавни органи и консултации с публични служители

Съдията не може да се явява доброволно на публично изслушване пред или да се консултира по друг начин с изпълнителен или законодателен орган или длъжностно лице, освен

- 1) във връзка с въпроси, отнасящи се до правото, правната система или правораздаването;
- 2) във връзка с въпроси, за които съдията е придобил знания или опит в хода на изпълнение на съдебните си задължения; или
- 3) когато съдията действа от свое име по въпрос, свързан с правните или икономическите интереси на съдията, или когато съдията действа в качеството си на доверено лице.

Правило 3.7: Участие в образователни, религиозни, благотворителни, братски или граждански организации и дейности

1. При спазване на изискванията на правило 3.1 съдията може да участва в дейности, спонсорирани от организации или правителствени структури, които се занимават с правото, правната система или правораздаването, както и такива, спонсорирани от или от името на образователни, религиозни, благотворителни, братски или граждански организации, които не се извършват с цел печалба, включително, но не само, следните дейности:

1. подпомагане на такава организация или структура в планирането, свързано с набирането на средства, и участие в управлението и инвестирането на средствата на организацията или структурата;
2. набиране на* вноски* за такава организация или структура, но само от членове на семейството на съдията* или от съдии, върху които съдията не упражнява надзорна или апелативна власт;
3. набиране на средства за членство в такава организация или структура, въпреки че събраните членски вноски или такси могат да се използват за подпомагане на целите на организацията или структурата, но само ако организацията или структурата е свързана с правото, правната система или правораздаването;
4. явяване или изказване, получаване на награда или друго признание, включване в програмата и разрешаване на използването на титлата му във връзка със събитие на такава организация или структура, но ако събитието има за цел набиране на средства, съдията може да участва само ако събитието е свързано с правото, правната система или правораздаването;
5. отправяне на препоръки към такава публична или частна организация или структура за предоставяне на средства във връзка с нейните програми и дейности, но само ако организацията или структурата се занимава с правото, правната система или правораздаването; и
6. работа като служител, директор, попечител или съветник, който не е юрист, в такава организация или структура, освен ако има вероятност организацията или

структурата да:

- 1) участва в производства, които обикновено се разглеждат от съдията; или
  - 2) участва често в състезателни производства в съда, в който съдията е член, или в който и да е съд, подлежащ на апелативната юрисдикция на съда, в който съдията е член.
2. Съдията може да насърчава адвокатите да предоставят правни услуги pro bono publico.

Правило 3.8: Назначаване на доверителни длъжности

1. Съдията не може да приема назначение за заемане на доверителна* длъжност, като например изпълнител, управител, попечител, настойник, пълномощник или друг личен представител, с изключение на имуществото, доверителния фонд или личността на член на семейството на съдията*, и то само ако тази служба няма да попречи на правилното изпълнение на съдебните задължения.
2. Съдията не може да служи на доверителна длъжност, ако е вероятно съдията в качеството си на доверено лице да участва в производства, които обичайно се разглеждат от съдията, или ако имуществото, доверителният фонд или личността бъдат включени в състезателно производство в съда, в който съдията изпълнява функциите си, или в съд в рамките на неговата апелативна юрисдикция.
3. Съдия, действащ в качеството на доверено лице, подлежи на същите ограничения за участие във финансови дейности, които се прилагат лично за съдията.
4. Ако лице, което заема доверителна длъжност, стане съдия, то трябва да спазва настоящото правило възможно най-скоро, но в никакъв случай не по-късно от [една година] след като стане съдия.

Правило 3.9: Служба като арбитър или медиатор

Съдията не може да действа като арбитър или медиатор или да изпълнява други съдебни функции извън служебните си задължения, освен ако не е изрично упълномощен от закона.

Правило 3.10: Упражняване на адвокатска професия

Съдията не може да упражнява адвокатска професия. Съдията може да действа от свое име и може, без възнаграждение, да дава правни съвети и да изготвя или преглежда документи за член на семейството на съдията,* но му е забранено да действа като адвокат на член на семейството в какъвто и да е форум.

Правило 3.11: Финансови, стопански или възмездни дейности

1. Съдията може да притежава и управлява инвестиции на съдията и на членовете на неговото семейство*.
2. Съдията не може да служи като длъжностно лице, директор, управител, генерален партньор, съветник или служител на каквато и да е стопанска единица, с изключение на това, че съдията може да управлява или да участва в
  1. предприятие, което е в тясно сътрудничество със съдията или членовете на неговото семейство; или

2. предприятие, което се занимава предимно с инвестиране на финансовите ресурси на съдията или на членовете на неговото семейство.

3. Съдията не може да се занимава с финансови дейности, разрешени съгласно букви А) и Б), ако те ще:

1. пречат на правилното изпълнение на съдебните задължения;
2. водят до чести случаи на отвод на съдията;
3. включват съдията в чести сделки или постоянни бизнес отношения с адвокати или други лица, които могат да се изправят пред съда, в който съдията работи; или
4. водят до нарушаване на други разпоредби на настоящия кодекс.

Правило 3.12: Възнаграждение за извънсъдебна дейност

Съдията може да приема разумно възнаграждение за извънсъдебни дейности, разрешени от настоящия Кодекс или друг закон, освен ако такова приемане не би създавало впечатление у разумния човек за накърняване на независимостта, почтеността или безпристрастността на съдията.

Правило 3.14: Възстановяване на разходи и освобождаване от такси или налози

1. Освен ако не е забранено от правила 3.1 и 3.13(А) или от друг закон, съдията може да приеме възстановяване на необходими и разумни разходи за пътуване, храна, настаняване или други съпътстващи разходи, както и освобождаване или частично освобождаване от такси или разноски за регистрация, обучение и други подобни, от източници, различни от работодателската структура на съдията, ако разходите или разноските са свързани с участието на съдията в извънсъдебни дейности, разрешени от настоящия кодекс.

2. Възстановяването на разходи за необходими пътувания, храна, настаняване или други непредвидени разходи се ограничава до действителните разходи, които съдията е направил разумно, и когато е уместно от съпруга/та, семейния партньор или госта на съдията.

3. Съдия, който приема възстановяване на разходи или освобождаване или частично освобождаване от такси или налози от името на съдията или на неговия съпруг/а, семеен партньор или гост, докладва публично за това приемане съгласно изискванията на правило 3.15.

VII. 1.3.4. БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И ДРУГИ ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ НА СЪДИИТЕ

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Лишаване от права

23. Съдиите и съдилищата не могат да дават консултативни становища, освен по силата на изрична конституционна или законова разпоредба.

24. Съдиите се въздържат от стопанска дейност, освен ако тя не е свързана с личните им инвестиции или със собствеността им върху имущество. Съдиите не могат да упражняват адвокатска професия.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

4. ПРОФЕСИОНАЛНО ИЗРАСТВАНЕ

4.2. Съдията свободно упражнява дейностите, които са извън неговите съдебни задължения, включително онези, които са израз на неговите граждански права. Тази свобода не може да се ограничава, освен в случаите, когато определени външни дейности са несъвместими с доверието към съдията, с неговата непристрастност или независимост

или с изискването той да бъде на разположение за да разгледа с необходимото внимание и в разумен срок делата, които са му предоставени за разглеждане. Упражняването на каквато и да било външна дейност, извън свързаната с литература или изкуство, за която се полага изплащане на възнаграждение, може да се извършва само с предварително разрешение при условията, определени в статута.

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл. 7 Външни дейности

Съдията не трябва да изпълнява никакви други функции, независимо дали са публични или частни, платени или неплатени, които не са напълно съвместими със задълженията и статута на съдия. Съдията не трябва да бъде обект на външни назначения без неговото или нейното съгласие.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

4.11. При спазване на изискванията за правилно изпълнение на съдебните задължения, съдията може да:

1) пише, да изнася лекции, да преподава и да участва в дейности, свързани с правото, правната система, правораздаването или други свързани с тях въпроси;

- 2) се явява на публично изслушване пред официален орган, който се занимава с въпроси, свързани с правото, правната система, правораздаването или свързани с тях въпроси;
- 3) работи като член на официален орган или друга правителствена комисия, комитет или консултативен орган, ако това членство не е в противоречие с възприетата безпристрастност и политическа неутралност на съдията; или
- 4) участва в други дейности, ако тези дейности не накърняват достойнството на съдебната длъжност или по друг начин не пречат на изпълнението на съдебните задължения.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

б. Безпристрастност и извънсъдебно поведение на съдиите

27. Съдиите не трябва да бъдат изолирани от обществото, в което живеят, тъй като съдебната система може да функционира правилно само ако съдиите имат връзка с действителността. Нещо повече, както гражданите, така и съдиите се ползват с основните права и свободи, защитени по-специално от Европейската конвенция за защита правата на човека (свободно изразяване на мнение, религиозна свобода, и т.н.). Затова те общо взето трябва да бъдат свободни да участват по техен избор в дейности извън професионалните.

28. Тези дейности могат обаче да застрашат тяхната безпристрастност, а понякога и независимостта им. Затова трябва да се поддържа разумен баланс между степента, в която съдиите могат да участват в обществения живот и необходимостта те да са и да бъдат възприемани като независими и безпристрастни при изпълнение на служебните им задължения. В крайна сметка трябва винаги да се задава въпросът дали в даден социален контекст и в очите на един разумен, информиран наблюдател съдията се е заел с дейност, която би могла обективно да компрометира неговата или нейната независимост или безпристрастност.

35. Работата в област, различна от съдебната, предлага на съдиите възможност да разширят техния хоризонт и ги запознава с проблемите на обществото, което допълва познанията, придобити при упражняването на тяхната професия. В същото време, това е свързано с някои немаловажни рискове: това може да бъде възприето като противоречащо на разделението на властите, а може също така и да разколебае обществената представа за независимостта и безпристрастността на съдиите.

36. Въпросът за участието на съдиите в някои държавни дейности, като например служба в частните кабинети на министър (cabinet ministériel), създава особени проблеми. Няма пречки за един съдия да изпълнява функции в административен

отдел на министерство (например отдел в Министерството на правосъдието, занимаващ се с гражданско или наказателно законодателство); въпросът обаче е деликатен що се отнася до съдия, който става част от екипа на частния кабинет на един министър. Министрите имат право да правят по своя преценка назначения за работа в частния си кабинет, но като близки сътрудници на министъра, тези служители участват до известна степен в политическата дейност на министъра. При тези обстоятелства, преди съдията да постъпи на служба в частен кабинет на министър, в идеалния случай трябва да бъде потърсено мнението на независим орган, отговорен за назначаването на съдиите, така че този орган да може да определи правилата на поведение, които да се прилагат във всеки различен случай.

ПРИНЦИПИ ОТ БЪРГ ХАУС ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНАТА СЪДЕБНА СИСТЕМА, Изследователска група на Асоциацията по международно право относно практиката и процедурите на международните съдилища и трибунали, съвместно с Проекта за международни съдилища и трибунали, 2004 г.

8. Извънсъдебни дейности

8.1 Съдиите не трябва да се занимават с извънсъдебна дейност, която е несъвместима с техните съдебни функции или с ефективното и своевременно функциониране на съда, в който членуват, или която може да засегне или да създаде основателна представа, че засяга тяхната независимост или безпристрастност.

8.2 Съдиите не могат да упражняват никакви политически функции.

8.3 Всеки съд следва да създаде подходящ механизъм за даване на насоки на съдиите във връзка с извънсъдебните дейности и да гарантира, че съществуват подходящи средства, чрез които страните в производството могат да повдигат всякакви опасения.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ЕТИКА, Европейски съд по правата на човека, приета на пленарно заседание на Съда на 23 юни 2008 г.

VII. Допълнителна дейност

Съдиите не могат да извършват допълнителна дейност, освен ако тя е съвместима с независимостта, безпристрастността и изискванията на служебните им задължения. Те декларират всяка допълнителна дейност пред председателя на Съда, както е предвидено в член 4 от Правилника на Съда.

VIII. Облагодетелстване и предимства

Съдиите не приемат подаръци, услуги или предимства, които биха могли да поставят под въпрос тяхната независимост или безпристрастност.

ТИПОВ ЕТИЧЕН КОДЕКС НА СЪДИИТЕ на АВА(ИЗДАНИЕ ОТ 2011 г.), приет от Камарата на делегатите на Сдружението на американските

адвокатски колегии (АВА) на 7 август 1990 г. и изменен на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 3

Съдията трябва да извършва личните си и извънсъдебни дейности така, че да сведе до минимум риска от конфликт със задълженията на съдебната власт.

Правило 3.1: Извънсъдебни дейности като цяло

Съдията може да се занимава с извънсъдебни дейности, освен ако това не е забранено от закона* или от настоящия Кодекс. Въпреки това, когато се занимава с извънсъдебни дейности, съдията не трябва да:

1. участва в дейности, които ще попречат на правилното изпълнение на съдебните задължения на съдията;
2. участва в дейности, които ще доведат до чести случаи на отвод на съдията;
3. участва в дейности, които биха могли да създадат впечатление у разумния човек, че накръняват независимостта*, почтеността* или безпристрастността на съдията;*
4. участва в действия, които биха създали впечатление за принуда у разумния човек; или
5. да използва помещения, персонал, канцеларски материали, оборудване или други ресурси на съда, с изключение на случайното им използване за дейности, които се отнасят до правото, правната система или правораздаването, или освен ако такова допълнително използване е разрешено от закона.

Правило 3.2: Явявания пред държавни органи и консултации с държавни служители

Съдията не може да се явява доброволно на публично изслушване пред или да се консултира по друг начин с изпълнителен или законодателен орган или длъжностно лице, освен

1. във връзка с въпроси, отнасящи се до правото, правната система или правораздаването;
2. във връзка с въпроси, за които съдията е придобил знания или опит в хода на изпълнение на съдебните си задължения; или
3. когато съдията действа от свое име по въпрос, свързан с правните или икономическите интереси на съдията, или когато съдията действа в качеството си на доверено* лице.

Правило 3.3: Даване на показания като свидетел

Съдията не може да дава показания като свидетел в съдебно, административно или друго съдебно производство или по друг начин да гарантира за качествата на дадено лице в съдебно производство, освен когато е надлежно призован.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII – Задължения и отговорности

71. Когато не упражняват съдебни функции, съдиите носят отговорност съгласно гражданското, наказателното и административното право по същия начин, както всички останали граждани.

VII. 1.3.5. ВПЕЧАТЛЕНИЕ ЗА БЕЗПРИСТРАСТНОСТ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на юристите (IBA), 1982 г.

Ж – Осигуряване на безпристрастност и независимост

45 Съдията трябва да избягва всяко поведение, което може да породи впечатление за пристрастност.

ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ – СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, НАЧИНИ ЗА ЗАЩИТА НА СЪДИИТЕ ОТ ВЪНШНИ ПОЛИТИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ И ОТ НАСИЛИЕ; С ОСОБЕНО ВНИМАНИЕ КЪМ ЗАЧИТАНЕТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ И СОЦИАЛНИЯ СТАТУС НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1990 г.

Членовете на комисията [...], членството в политическа партия означава следване на определен политически курс, а освен това политическата партия винаги ще се стреми да придържа своите членове към този курс, като по този начин непременно компрометира независимостта и безпристрастността, които са самото следствие от независимостта.

Разбира се, независимостта и пълната безпристрастност са много трудни за постигане, но все пак всичко трябва да се прави с оглед на постигането на тази цел. Трябва да се има предвид, че в очите на обществеността не е достатъчно съдията да бъде безпристрастен; той трябва също така да създава впечатление за своята безпристрастност.

Освен това не може да се пренебрегне фактът, че това изискване може да се разглежда по различен начин в зависимост от държавата и дори от периода. По-конкретно се посочва, че в страните с много големи различия между политическите партии, какъвто понякога е случаят с развиващите се страни, общественото мнение е склонно да гледа още по-неблагоприятно на съдия, който е член на политическа партия.

Следователно е много трудно да се изведе общо правило. Що се отнася до членството в културни, спортни или други сдружения, Комисията е на мнение, че съдиите трябва да водят нормален социален живот, но същевременно да избягват отношения, които биха могли да компрометират тяхната почтеност. Ако не е възможно да живеят изолирано, те все пак трябва да проявяват благоразумие в отношенията си. Въпреки че няма съмнение, че участието им в благотворителни сдружения трябва да се насърчава, не бива да се поставя въпросът за това те да изпълняват задължения, които включват финансови отговорности (по-специално като касиери).

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Приложение:

1.3. Съдията не само не трябва да е свързан с изпълнителната и законодателната власт и да не е обект на неподходящо влияние от тяхна страна, но също така трябва да създава впечатление у разумен наблюдател, че е свободен от същите.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

А. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

в. Безпристрастност и други професионални дейности на съдиите

37. Специфичният характер на съдебната функция и необходимостта да се поддържа достойнството на професията и да се защитят съдиите от всякакъв вид натиск означава, че съдиите трябва да се държат по такъв начин, че да избягват конфликт на интереси или злоупотреба с власт. Това изисква съдиите да се въздържат от всякаква професионална дейност, която може да ги отклони от техните съдебни задължения или да стане причина те да упражняват тези задължения отчасти. В някои държави проявите, несъвместими с функцията на съдия са ясно определени от статута на съдията и на членовете на съдебната власт е забранено да извършват каквато и да е професионална или друга дейност, за която се заплаща. Правят се изключения за образователни, изследователски, научни, литературни или артистични дейности.

VII. 1.3.6. СЪДЕБНО ЗАДЪЛЖЕНИЕ ЗА САМООТВОД

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на юристите (ИВА), 1982 г.

Ж – Осигуряване на безпристрастност и независимост

44 Съдията не може да заседава по дело, по което има основателно съмнение за пристрастност или потенциална пристрастност.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 2: Безпристрастност

2.5. Съдията си прави самоотвод по всяко производство, в което не е в състояние да реши въпроса безпристрастно или в което у разумен наблюдател може да се създаде впечатление, че съдията не е в състояние да реши въпроса безпристрастно. Такива производства включват, но не се ограничават до случаите, когато:

2.5.1 съдията има действителна предубеденост или предразсъдък по отношение на страна или разполага с лична информация за спорни доказателствени факти, свързани с производството;

2.5.2 съдията преди това е работил като адвокат или е бил важен свидетел по спорния въпрос; или

2.5.3 съдията или член на неговото семейство има икономически интерес от изхода на спорното дело:

При условие че не се изисква отвод на съдия, ако не може да бъде сформиран друг трибунал, който да разгледа делото, или поради спешни обстоятелства бездействието може да доведе до сериозна съдебна грешка.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

б. Безпристрастност и извънсъдебно поведение на съдиите

28. Тези дейности могат обаче да застрашат тяхната безпристрастност, а понякога и независимостта им. Затова трябва да се поддържа разумен баланс между степента, в която съдиите могат да участват в обществения живот и необходимостта те да са и да

бъдат възприемани като независими и безпристрастни при изпълнение на служебните им задължения. В крайна сметка трябва винаги да се задава въпросът дали в даден социален контекст и в очите на един разумен, информиран наблюдател съдията се е заел с дейност, която би могла обективно да компрометира неговата или нейната независимост или безпристрастност.

СЪЗДАВАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА КУЛТУРА НА СЪДЕБНА НЕЗАВИСИМОСТ, Изменение на Международните стандарти от Маунт Скопс за независимост на съдебната система Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г.

8. ОСИГУРЯВАНЕ НА БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ

8.2. съдията не може да заседава по дело, по което има основателно съмнение за пристрастност или потенциална пристрастност.

8.3. съдията трябва да избягва всяко поведение, което може да породи впечатление за пристрастност.

VII. 1.3.7. КОНФЛИКТ НА ИНТЕРЕСИ

ПРОЕКТОПРИНЦИПИТЕ ОТ СИРАКУЗА ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 1981 г.

Отвод от разглеждане на конкретни дела

23 Съдиите могат и трябва да откажат да заседават по дела, по които тяхната независимост може да бъде поставена под въпрос, независимо дали това е поискано от една от страните. В съмнителни ситуации съдът или министърът на правосъдието, или председателят на Върховния съд следва да вземе решение по искане на съответния съдия.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Отводи

25. Съдията не може да заседава по дело, по което има основателно съмнение за пристрастност или потенциална пристрастност.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 4: Коректност

4.4. Съдията не може да участва в решаването на дело, по което член на семейството му представлява страна по делото или е свързан по някакъв начин с делото.

ИНСТРУМЕНТАРИУМ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА, изготвена от Глобалната програма на ООН срещу корупцията (GPAC), Център за превенция на международната престъпност, Служба за контрол на наркотиците и превенция на престъпността, Офис на ООН във Виена, версия 4, последно редактирана на 11 ноември 2002 г.

III. Превенция на ситуации, ключови области за институционална реформа

Премахване на конфликтни интереси

Въпреки че е желателно публичните служители да са напълно независими от решенията, които трябва да вземат, това не винаги е възможно. Длъжностните лица трябва да живеят в обществото. Техните деца посещават училища, те инвестират заплатите си, купуват и продават лична собственост, ползват системите за здравеопазване и много други услуги, които могат да създадат интереси, които са в конфликт с независимото вземане на решения. Наличието на личен интерес, който е в конфликт, само по себе си не е корупция или некоректност; некоректността се състои в това, че конфликтът на интереси не е оповестен или че е допуснато частният интерес да повлияе неправомерно върху упражняването на обществения интерес. За да се справят с този проблем, много правителства са възприели системи, които изискват от

длъжностните лица да идентифицират лични интереси, които могат да са в конфликт, и да гарантират, че ще бъдат предприети действия за отстраняване на конфликта. Това може да бъде направено от двете страни на конфликта. Изискването длъжностното лице да се освободи от него или да се разпорежи с него или при възникване на конфликта, или проактивно, като условие за наемане на работа, може да премахне частния интерес. Алтернативно, отстраняването на длъжностното лице, което е в конфликт, от каквато и да е позиция на влияние може да защити обществения интерес.

Отчуждаването или механизми като „слепи тръстове“, при които решенията се вземат от попечител, така че публичният служител да не знае какви активи притежава, често се използват в случаите, когато естеството на съответната публична длъжност може да породии конфликти, които са твърде чести, за да бъдат разглеждани за всеки отделен случай. На министрите на финансите и на други висши публични служители, които отговарят за определянето на фискалната или паричната политика или които вземат политически решения или решения за прилагане по отношение на търговията с акции, може например да бъде напълно забранено да притежават или търгуват с акции като условие за работа. По подобен начин на служителите, чиито служебни задължения обичайно включват работа с „вътрешна информация“ за финансовото състояние и делата на дадено дружество, може да бъде забранено да търгуват с акции на това дружество като предпазна мярка срещу „търговия с вътрешна информация“. От друга страна, изключването на съответното длъжностно лице от всякаква конфликтна позиция често се използва при по-рутинни конфликти на интереси или в случаите, когато изискването за отчуждаване или непритежаване на акции е неприложимо или несправедливо спрямо длъжностното лице. Например на длъжностните лица не може да бъде забранено да притежават къщи или други недвижими имоти, но от длъжностното лице може да се изисква да се въздържа от участие или гласуване по общински решения, които биха могли да увеличат или намалят стойността на конкретен имот, който лицето притежава.

Управлението на конфликтите на интереси по този начин изисква също така организационни структури, които са достатъчно децентрализирани, за да се гарантира, че ако някои длъжностни лица бъдат изключени, ще останат достатъчно независими длъжностни лица, за да вземат необходимите решения по начин, който съответства на обществения интерес и е видимо свободен от корупция. Необходими са също така мониторинг и други предпазни мерки, за да се гарантира, че корумпираните длъжностни лица не могат да прикрият истинските си интереси, че крайното лице, което взема решенията, е независимо от колегите си, които могат да са в конфликт, и че вътрешната информация не се предава просто на трета страна за корупционно използване в непряка полза на длъжностното лице. В много етични кодекси или трудови договори може да се посочи, че информацията не трябва да се разкрива, и да се разшири обхватът на други мерки за борба с конфликтите по отношение на трети страни, близки до длъжностното лице, като например бивши работодатели или бизнес партньори или близки членове на семейството.

Предприемането на проактивни мерки срещу конфликтите на интереси ясно предотвратява корупцията чрез рутинно премахване на изкушението или възможността за участие в нея. Те също така защитават длъжностните лица, като премахват всякакви основания за подозрения, и вдъхват доверие и увереност в

почтеността на публичната администрация. Такива мерки също така увеличават възпиращите мерки и ефективността на наказателноправните мерки, като създават регистри, които улесняват преследването или дисциплинарното наказание на корумпирани служители. В някои случаи корумпираните длъжностни лица могат да бъдат идентифицирани и отстранени от длъжност само въз основа на неспазването на изискванията за разкриване на информация, което избягва необходимостта от по-скъпо и сложно наказателно производство и отстранява длъжностното лице, преди да може да бъде причинена значителна вреда от действителна корупция.

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ВСИЧКИ СЪДЕБНИ ПРОИЗВОДСТВА

5) Безпристрастен съд

4) Безпристрастността на даден съдебен орган би била нарушена, когато:

i. бивш прокурор или законен представител участва като съдебен служител по дело, по което е обвинявал или представлявал страна;

ii. съдебен служител тайно е участвал в разследването на дадено дело;

iii. съдебен служител има някаква връзка с делото или със страна по делото;

iv. съдебен служител участва като член на апелативен съд по дело, по което е взел решение или е участвал в по-ниска съдебна инстанция.

При всяко от тези обстоятелства съдебният служител е длъжен да се оттегли.

ПРИНЦИПИ ОТ БЪРГ ХАУС ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА МЕЖДУНАРОДНАТА СЪДЕБНА СИСТЕМА, Изследователска група на Асоциацията по международно право относно практиката и процедурите на международните съдилища и трибунали, съвместно с Проекта за международни съдилища и трибунали, 2004 г.

9. Минали връзки с даден случай

9.1 Съдиите не могат да работят по дело, по което преди това са работили като представител, съветник, консултант, адвокат, експерт или в друго качество за една от страните, или като член на национален или международен съд или друг орган за уреждане на спорове, който е разглеждал предмета на спора.

9.2 Съдиите не могат да работят по дело, с чийто предмет са били свързани под каквато и да е друга форма, която може да засегне или основателно да изглежда, че може да засегне тяхната независимост или безпристрастност.

10. Предишни връзки с дадена страна

Съдиите не могат да заседават по дело, в което участва страна, за която са работили като представител, съветник, консултант, адвокат или експерт през предходните три години или през друг период, който съдът може да определи в рамките на своите

правила; или с които са имали други значителни професионални или лични връзки в рамките на предходните три години или друг период, който съдът може да определи в рамките на своите правила.

11. Интерес от изхода на делото

11.1 Съдиите не могат да участват в съдебни заседания по дела, от чийто изход имат съществен личен, професионален или финансов интерес.

11.2 Съдиите не могат да участват в съдебни заседания по дела, от чийто изход имат съществен личен, професионален или финансов интерес други физически или юридически лица, които са тясно свързани с тях.

11.3 Съдиите не трябва да приемат никакви неоповестени плащания от страна по делото или каквито и да било плащания във връзка с участието на съдията в делото.

12. Контакти с дадена страна

12.1 Съдиите трябва да проявяват необходимата предпазливост при личните си контакти със страни, представители, адвокати, защитници, съветници и други физически и юридически лица, свързани с висящо дело. Всички такива контакти следва да се осъществяват по начин, който е съвместим със съдебната им функция и който не може да засегне или основателно да създава впечатление, че засяга тяхната независимост и безпристрастност.

12.2 Съдиите не трябва да насърчават комуникациите *ex parte* от страните и освен в случаите, предвидени в правилника на съда, тези комуникации трябва да бъдат оповестени на съда и на другата страна.

13. Ограничения след изтичане на мандата

13.1 Докато заемат длъжността си, съдиите не могат да търсят или приемат бъдеща работа, назначение или облаги от страна по дело, по което са заседавали, или от организация, свързана с такава страна, които може да засегнат или основателно да създадат впечатление, че засягат тяхната независимост или безпристрастност.

13.2 Бившите съдии нямат право, освен ако не е разрешено от правилата на съда, да действат в каквото и да е качество във връзка с дело, по което са заседавали, докато са били членове на съда.

13.3 Бившите съдии нямат право да действат като представител, съветник, консултант или застъпник по производства пред съда, в който са работили преди това, за период от три години след напускането на поста или за друг период, който съдът може да определи и публикува.

13.4 Бившите съдии следва да проявяват необходимата предпазливост по отношение на приемането на каквато и да е работа, назначение или облага, поспециално от страна по дело, по което са заседавали, или от субект, свързан с такава страна

16. Оттегляне или отвод

Всеки съд следва да установи процедурни правила, които да позволят да се определи дали съдиите са възпрепятствани да заседават по конкретно дело в резултат на прилагането на настоящите принципи или поради неспособност. Такива процедури трябва да са достъпни за съдията, съда или всяка страна в производството.

ТЕХНИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО КЪМ КОНВЕНЦИЯТА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ, СНПООН, 2009 г.

Член 8. IV.

От държавите — страни по Конвенцията, се изисква да въведат общи разпоредби относно конфликта на интереси, несъвместимостта и свързаните с нея дейности.

Като общ принцип публичните органи трябва също така да създадат климат, в който предоставянето на публични услуги е прозрачно и безпристрастно, в който е известно, че предлагането и приемането на подаръци и гостоприемство не се насърчава и в който личните или други интереси не трябва да изглеждат като влияещи върху официалните действия и решения. Това може да стане по няколко начина, включително чрез обща публичност на предоставянето на обществени услуги (вж. член 10) и публикуване на политики и етични кодекси за борба с измамите и корупцията. Това може да стане и чрез целева публичност, особено в областта на тръжната и договорната документация, както и чрез съобщения в обществени сгради или в интернет.

В общи линии разпоредбите относно конфликта на интереси следва да обхващат основните видове конфликт на интереси, които са били източник на опасения в дадена държава. Необходимо е да съществуват подходящи процедури за действие, когато има вероятност да възникне или вече е установен конфликт на интереси. В ситуации, в които конфликтите на интереси не могат да бъдат избегнати (например в малки общности), трябва да има процедури, които да защитават обществения интерес, без да блокират работата на съответната агенция. Публичните служители, които са обект на разпоредбите, трябва да са наясно, да разбират и да приемат концепцията за конфликт на интереси и приложимите разпоредби. Публичните служители следва да имат достъп до информация и консултации за това как да действат в случай на съмнение относно евентуален конфликт на интереси. Би било полезно да се въведе процес или механизъм за неформални консултации, от които публичните служители да могат лесно да се възползват, за да търсят разяснения и съвети в конкретни ситуации. Следва да се определи орган/органи, който/които да разследва/т и да получава/т цялата необходима информация относно възможни конфликти на интереси. Законодателството, делегираните правомощия и/или трудовите договори следва да предвиждат подходящи санкции за неспазване на разпоредбите относно конфликта на интереси. Информацията относно изискванията за конфликт на интереси за публичните служители следва да бъде достъпна за обществеността.

По-конкретно, изискванията за оповестяване и регистриране на активи и интереси следва да гарантират, че:

- оповестяването обхваща всички съществени видове доходи и активи на публичните служители (всички или от определено ниво на назначение или сектор и/или техните роднини);
- Формулярите за оповестяване дават възможност за сравняване на финансовите данни на публичните служители по години;
- Процедурите за оповестяване изключват възможностите за укриване на имуществото на публичните служители по друг начин или, доколкото е възможно, от

лица, до които държавата — страна по Конвенцията, няма достъп (например в чужбина или от чуждестранни лица);

- Съществува надеждна система за контрол на доходите и активите, до която имат достъп всички физически и юридически лица - например в рамките на данъчната администрация - по отношение на физически или юридически лица, свързани с публични служители;
- Публичните служители са задължени да обосноват/доказват източниците на своите доходи;
- Доколкото е възможно, на публичните служители се пречи да декларират несъществуващи активи, които по-късно могат да бъдат използвани като оправдание за иначе необяснимо богатство;
- Надзорните органи разполагат с достатъчно човешки ресурси, експертен опит, технически капацитет и правни правомощия за осъществяване на значим контрол;
- Съществуват подходящи възпиращи санкции за нарушаване на тези изисквания. При разработването на подходящи и уместни изисквания за конфликт на интереси държавите — страни по Конвенцията, следва да обърнат особено внимание на следното:
- Какви длъжности или дейности се считат за несъвместими с определена публична длъжност?
- Какви интереси и имущество трябва да декларират лицата (включително задължения и дългове)?
- Различните длъжности имат ли различни видове изисквания за конфликт на интереси?
- Какво ниво и подробност на информацията следва да се декларира (прагове)?
- В каква форма трябва да бъде декларацията?
- Кой проверява оповестената информация?
- Кой трябва да има достъп до информацията?
- Докъде трябва да се простират данните за непреки интереси (например семейни)?
- Кой трябва да има задължението да декларира (например в зависимост от риска от корупция или излагането на корупция; в зависимост от институционалния капацитет за проверка на декларациите)?
- До каква степен и по какъв начин трябва да се публикуват декларациите (като се вземат предвид въпросите, свързани с неприкосновеността на личния живот, и институционалният капацитет)?
- Как и от кого ще се следи за спазването на задължението за деклариране?

Всички държави — страни по Конвенцията следва също така да имат обявени политики и процедури, свързани с подаръците и гостоприемството. Те трябва да обхващат:

- разрешение за получаване на подарък, покана или гостоприемство;
- информация, необходима за регистъра;

- достъп до регистъра;
- собствеността на всеки подарък;
- проверка на информацията;
- начини за разследване на нарушения или твърдения;
- санкции.

В регистрите за подаръци и гостоприемство следва да се вписват както направените предложения, така и приетите гостоприемство и подаръци. На публичните служители следва да се предоставят и насоки за това кога и как да правят вписвания в регистъра (наличието на официална система и спазването на насоките също така предпазва публичните служители от злонамерени обвинения). Насоките за добри практики ще определят минимално ниво на стойност, при което се изисква да се правят декларации. Също така трябва да се определи ниво на стойност, при което публичният служител трябва да поиска предварително одобрение от висшестоящ служител, преди да приеме предложението. В насоките ще се подчертае също, че оповестяванията трябва да се правят своевременно, и ще се определят процедури за и мониторинг на вписванията от страна на висшето ръководство и вътрешния одит.

Всички държави — страни по Конвенцията, следва да се стремят да разполагат с институционални средства за преразглеждане на кодексите, наблюдение на прилагането им и свързаните с това въпроси като обучение и прегледи; държавите — страни по Конвенцията, могат да се обърнат към органа или органите, създадени съгласно член 6, за да поемат тези функции.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII – Задължения и отговорности

61. Съдиите трябва да се произнасят по делата, които са им възложени. Те трябва да се оттеглят от дело или да откажат да действат, когато са налице основателни причини, определени от закона, а не поради други причини.

ОДОБРЕНИ РЕВИЗИРАНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ОТ МАУНТ СКОПЪС ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА , Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

7. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ

7.8 Съдията си прави самоотвод по всяко производство, в което не е в състояние да реши въпроса безпристрастно или в което у разумен наблюдател може да се създаде впечатление, че съдията не е в състояние да реши въпроса безпристрастно.

7.9 Такива производства включват, но не се ограничават до случаите, когато

- 1) съдията има действителна предубеденост или предразсъдък по отношение на

страна или разполага с лична информация за спорни доказателствени факти, свързани с производството;

2) съдията преди това е работил като адвокат или е бил важен свидетел по спорния въпрос; или

3) съдията или член на неговото семейство има икономически интерес от изхода на спорното дело:

При условие че не се изисква отвод на съдия, ако не може да бъде сформиран друг трибунал, който да разгледа делото, или поради спешни обстоятелства бездействието може да доведе до сериозна съдебна грешка.

VII. 1.3.8. ОПОВЕСТЯВАНЕ НА ИМУЩЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ

НАСОКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ААМР, 2002 г.

5. Оповестяване на имуществото, доходите, придобивките и членството на съдиите в сдружения

Въпреки че съдиите често се противопоставят на нарушаването на личния им живот, с което е свързано оповестяването на личните им финанси, то почти единодушно се счита за ефективно средство за възпиране на корупцията, конфликтите на интереси и злоупотребата с публични средства. Приложимите закони обикновено изискват оповестяване на имуществото на съдиите и задълженията на съдиите при назначаването им и ежегодно след това, за да може да се оспорва необяснимо придобиване на имущество или потенциални конфликти. И тук групите на гражданското общество и медиите играят ключова роля, за да гарантират, че тези закони се прилагат и че оповестяваната информация е точна, навременна и изчерпателна.

ИНСТРУМЕНТАРИУМ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА, изготвена от Глобалната програма на ООН срещу корупцията (GPAC), Център за превенция на международната престъпност, Служба за контрол на наркотиците и превенция на престъпността, Офис на ООН във Виена, версия 4, последно редактирана на 11 ноември 2002 г.

III. Превенция на ситуации, ключови области за институционална реформа

Оповестяване на активи

Изискването към длъжностните лица, и по-специално към тези на висши длъжности, да оповестяват имуществото си публично или пред вътрешните правителствени агенции за борба с корупцията предотвратява корупцията по два основни начина. Идентифицирането и оповестяването на активите и интересите помага както на съответното длъжностно лице, така и на правителството да определи дали съществуват конфликтни интереси, което може да наложи или отчуждаване на частния интерес, или прехвърляне на публичния интерес на друго длъжностно лице, което не е в конфликтна позиция. В по-общ план изискването длъжностните лица да разкриват изцяло своето имущество и конкретни активи на различни етапи от кариерата си осигурява базова линия и средства за сравнение, за да се установи имуществото, което може да е придобито чрез корупция. От длъжностно лице, което е придобило значително богатство, докато е заемало длъжността си, може основателно да се изиска да обясни откъде е дошло това богатство.

В подкрепа на първата функция от публичните служители може да се изисква да изготвят списък на основните си интереси и активи при встъпване в длъжност и да гарантират, че списъкът се актуализира, докато заемат длъжността. Това позволява на другите да преценят дали е налице конфликт на интереси и ако е така, да поискат предприемането на подходящи действия. Някои системи отиват по-далеч, като възлагат на съответното длъжностно лице задължението официално да посочи, че може да съществува конфликт на интереси, когато случаят изглежда такъв. За да се

подпомогне втората функция, посочването на активите трябва да се извършва най-малко при встъпване в длъжност и напускане на длъжността, но повечето системи изискват по-редовни оценки, за да се идентифицират корумпирани длъжностни лица преди да напуснат длъжността. Макар че такива системи могат да се основават на самоотчет, корумпираните служители няма да се уличат сами. Това изисква официални и независими прегледи и функции за водене на регистри, придружени от санкции за длъжностните лица, които не докладват или представят невярна информация. Такива санкции могат да бъдат от наказателно, парично или дисциплинарно естество, но трябва да бъдат достатъчно сериозни, за да представляват адекватно възпиращо средство. Както и при лишаването от права на длъжностни лица, стриктното прилагане на такива санкции може да бъде мощен инструмент за борба с корупцията, тъй като длъжностните лица могат да бъдат отстранени от длъжност само за това, че не са изпълнили задълженията си за докладване, дори ако не може да се докаже действителна корупция.

VII. 1.4. ПОЧТЕНОСТ

VII.1.4.1. ДОБРОСЪВЕСТНОСТ, ДОСТОЙНСТВО, ЧЕСТ

МИНИМАЛНИ СТАНДАРТИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ, Международна асоциация на юристите (ИВА), 1982 г.

Е — Стандарти за поведение

40 Съдията винаги трябва да се държи по начин, който да запазва достойнството на длъжността и безпристрастността и независимостта на съдебната власт.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети от Седмия конгрес на Организацията на обединените нации за превенция на престъпността и третиране на правонарушителите, състоял се в Милано от 26 август до 6 септември 1985 г., и одобрени с резолюции на Общото събрание 40/32 от 29 ноември 1985 г. и 40/146 от 13 декември 1985 г.

8. Свобода на изразяване и сдружаване

В съответствие с Всеобщата декларация за правата на човека членовете на съдебната власт, както и другите граждани, имат право на свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събиране; при условие обаче, че, при упражняването на тези права съдиите трябва винаги да се държат по начин, който да запазят достойнството на своята длъжност, както и безпристрастността и независимостта на съдебната власт.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Независимост

8. Съдиите винаги се държат така, че да запазят достойнството и отговорностите на своята длъжност, както и безпристрастността и независимостта на съдебната власт. При спазване на този принцип съдиите имат право на свобода на мисълта, убежденията, словото, изразяването, професионалното сдружаване, събирането и движението.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ НА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Независимост на съдебната власт

1. Съдебната власт е институция с най-висша стойност във всяко общество.

7. Съдиите защитават почтеността и независимостта на съдебната власт, като

избягват некоректността и впечатлението за некоректност във всички свои дейности.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Принцип

Интегритетът е от съществено значение за правилното изпълнение на съдебната служба.

3.1. Съдията трябва да гарантира, че от гледна точка на разумния наблюдател поведението му е безупречно.

3.2. Поведението и постъпките на съдията трябва да потвърждават вярата на хората в почтеността на съдебната власт. Правосъдието трябва не само да се осъществява, но и да се вижда, че се осъществява.

4.8. Съдията не трябва да допуска семейните, социалните или други връзки на съдията да влияят неправомерно върху неговото поведение и преценка като съдия.

НАСОКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ААМР, 2002 г.

4. Статут на съдиите

Темата, която се повтаря от сътрудниците на настоящото ръководство, е, че в много страни кариерата на съдия не се оценява добре. Ниският статут на съдиите почти винаги се отразява в ниски заплати и лоши условия на труд. При тези обстоятелства за съдиите е по-трудно да запазят чувството си за професионално достойнство. Въпреки че връзката между самоуважението, независимостта и безпристрастността при вземането на решения е донякъде неосезаема, общото схващане е, че съдиите, които не уважават себе си като професионалисти, е по-малко вероятно да устоят на корупцията и друг външен натиск.

Въпросът е: Как да се повиши самоуважението на съдиите? Ясно е, че част от отговора се крие извън отделния съдия в отношението на широката общественост към съдебната власт. Този въпрос е разгледан подробно по-долу.

Що се отнася до влиянието върху отношението на самите съдии, заплатите и обезщетенията са ключови фактори. Връзката между заплатите и независимостта на съдебната власт не е толкова ясна, колкото може да се очаква. Сред съдиите, участвали в това проучване, изглежда съществува ясен консенсус, че приличните заплати са необходим елемент на съдебната независимост. На най-основно ниво е трудно да се намали дребната корупция сред съдиите, ако те не са в състояние да поддържат основните нужди на семействата си. Повишаването на заплатите там, където преди това те са били изключително ниски, изглежда е и най-бързият начин за подобряване на статута на съдебната власт, повишаване на самоуважението на

съдиите и привличане на по-широк кръг от квалифицирани кандидати, за които се предполага, че са по-склонни и подготвени да защитават почтеността на службата. През последните няколко години няколко държави увеличиха заплатите и направиха съдебните длъжности по-привлекателни, включително България, Грузия, Гватемала, Киргизстан, Румъния и Уганда.

Въпреки това не е ясно дали увеличените заплати намаляват изкушението за приемане на подкупи, особено сред съдиите, които вече са навлезли в културата на корупция и които може да са приели работата на първо място заради потенциалната злоупотреба.¹⁸ В едно от последните проучвания на Световната банка (не конкретно за съдебната власт) се стига до заключението, че няма доказателства, че увеличаването на заплатите без предприемането на други мерки води до значително намаляване на корупцията. Напротив, намаляването на корупцията изглежда е много по-тясно свързано с повишаването на прозрачността и меритокрацията при наемането на работа, повишенията и дисциплината.¹⁹ Следователно може да е важно увеличението на заплатите да стане част от пакет, който включва тези други аспекти на реформата.

Пенсиите са също толкова важен компонент на пакета от придобивки. Задоволителната пенсия (ако е съчетана с пожизнен мандат) увеличава вероятността съдиите да останат на работа до края на кариерата си. Това от своя страна увеличава стимулите да се противопоставят на подкупите, ако се приеме, че съществува реален риск от разкриване и дисциплинарно наказание. Когато се отпускат средства за увеличаване на заплатите в съдебната система, следва да се обмисли възможността за изплащане на най-големите увеличения на съдиите, които са работили дълги години, или за увеличаване на пенсиите.

Други стимули също могат да бъдат важни за изграждането на самоуважение сред съдиите, като например подходящи физически условия, по-големи възможности за продължаващо обучение и намаляване на административните задължения.

КОНВЕНЦИЯ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА, Общо събрание, 2003 г.: Член 11:

Мерки, свързани със съдебната власт и прокуратурата,

1. Като има предвид независимостта на съдебната власт и нейната решаваща роля в борбата с корупцията, всяка държава — страна по Конвенцията, в съответствие с основните принципи на своята правна система и без да се засяга независимостта на съдебната власт, предприема мерки за укрепване на интегритета и за предотвратяване на възможностите за корупция сред членовете на съдебната власт. Такива мерки могат да включват правила по отношение на поведението на членовете на съдебната власт.

2. Мерки със същия ефект като тези, предприети съгласно параграф 1 от настоящия член, могат да бъдат въведени и прилагани в рамките на прокуратурата в онези държави — страни по Конвенцията, където тя не е част от съдебната власт, но се ползва с независимост, подобна на тази на съдебната власт.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ЕТИКА, Европейски съд по правата на човека, приета на пленарно заседание на Съда на 23 юни 2008 г.

III. Интегритет

Поведението на съдиите трябва да съответства на високите морални качества, които са критерий за заемане на съдийска длъжност.

Те трябва винаги да помнят задължението си да поддържат авторитета и репутацията на Съда.

**ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“,
Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.**

ИНТЕГРИТЕТ

Съдията изпълнява ролята си с интегритет, в интерес на правосъдието и обществото. Той има същото задължение за интегритет както в обществения, така и в личния си живот. От този принцип за интегритет могат да произтичат две задължения: задължение за добросъвестност и задължение за опазване на достойнството или честта.

2.1. Добросъвестност.

Добросъвестността кара съдията да се въздържа от всяко нетактично или непристойно поведение, а не само от поведение, което противоречи на закона.

Съдията упражнява съдебните си функции без фаворизиране.

Той посвещава основната част от работното си време на дейността си в съда.

Той осигурява правилното използване на ресурсите, предоставени му за правораздаването, и не злоупотребява с тези ресурси или не ги използва по неподходящ начин.

Той не търси неоправдана намеса, за да постигне преместване, назначаване или лично повишение, нито действа с цел да осигури предимство за себе си или за други лица.

Той отказва да приема подаръци или облаги за себе си или за близки до него лица, докато упражнява функциите си на съдия.

2.2. Достойнство и чест

Съдията изпълнява функциите си, като прилага лоялно процесуалните правила, проявява загриженост за достойнството на хората и действа в рамките на закона.

Вежливостта и интелектуалната почтеност управляват отношенията му с всички професионалисти в системата на правосъдието, секретариата, служителите, адвокатите и другите юристи, магистратите, страните по делата и пресата.

Честта изисква от съдията да гарантира, че чрез професионалната си практика и личност не застрашава обществения имидж на съдията, съда и правосъдната система.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ БРИОНИ ЗА ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Конференция на Председателите на върховните съдилища от Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015 г.

Независимост на съдебната власт

8. Съдиите защитават интегритета и независимостта на съдебната власт и печелят доверието на хората, като избягват некоректността и впечатлението за некоректност във всички свои официални и лични дейности.

VII. 1.4.2. ОБЛАГОДЕТЕЛСТВАНЕ И ПРЕДИМСТВА

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Връзки с изпълнителната власт

39. Съдиите не трябва да предлагат или приемат стимули или облаги, ако те засягат или биха могли да засегнат изпълнението на техните съдебни функции.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

в. Безпристрастност и други професионални дейности на съдиите

39. КСЕС счита, че правилата за професионалното поведение трябва да изискват от съдиите да избягват всякакви дейности, които биха могли да подкопаят достойнството на тяхната професия и да поддържат доверието на обществото в съдебната система като сведат до минимум риска от конфликт на интереси. За тази цел, те трябва да се въздържат от всякаква допълнителна професионална дейност, която би ограничила независимостта им и би подложила на изпитание тяхната безпристрастност. В тази връзка, КСЕС подкрепя разпоредбата в Европейската харта за статута на съдиите, според която свободата на съдиите да извършват дейности извън техния съдебен мандат „не може да бъде ограничавана, освен в случаите, когато такива извънслужебни дейности са несъвместими с доверието към съдията, или с неговата безпристрастност или независимост, или с изискването той да бъде на разположение, за да разглежда с необходимото внимание и в разумен срок делата, които са му предоставени за разглеждане“ (алинея 4.2). В Европейската харта се признава също така и правото на съдиите да вземат участие в професионални организации и правото на свободно изразяване на мнение (алинея 1.7), за да се избегне „прекалена строгост“, която би могла да издигне бариери между обществото и съдиите (алинея 4.3). От основно значение обаче е съдиите да продължат да отделят повечето от работното си време на тяхната роля на съдии, включително и свързаните с това дейности, а не да бъдат изкушавани да отдават прекалено голямо внимание на извънсъдебни дейности. Очевидно рискът от отделянето на прекалено голямо внимание на такива дейности би бил по-голям, ако им бъде разрешено да получават заплащане. Точната граница между това, което е разрешено и което не е позволено трябва обаче да се определи от всяка страна индивидуално и тук също е ролята на такъв орган или лице, както се препоръчва в точка 29 по-горе.

ТЕХНИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО КЪМ КОНВЕНЦИЯТА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ, СНПООН, 2009 г.

Член 8. II.1 Насърчаване на интегритета, честността и отговорността сред държавните служители

Държавите — страни по Конвенцията, следва да гарантират, че насърчаването на интегритета, честността и отговорността сред публичните служители се разглежда както в положителен, така и в отрицателен аспект. Във връзка с първия от тях държавите — страни по Конвенцията, следва да осигурят насоки за подкрепа и възнаграждение на публичните служители за етично поведение: подходящо обучение за поведението, което се очаква от публичните служители, както при назначаване, така и по време на кариерата им. Всички публични служители следва да получат подходящо обучение за предоставяне на обществени услуги. Всички държави — страни по Конвенцията, трябва да осигурят правила и средства, чрез които публичните служители да разкриват финансови или семейни интереси, подаръци и гостоприемство. Държавите — страни по Конвенцията, трябва да се ангажират да гарантират, че публичните служители могат да докладват или да обсъждат опасения не само относно поведението на други публични служители, но и относно натиск и неправомерно влияние, което може да бъде упражнено върху тях от колеги или от други лица; трябва да се даде уверение, че докладването ще бъде третирано поверително и няма да се отрази неблагоприятно на кариерата им. Държавите — страни по Конвенцията, следва да извършват оценки на риска на длъжностите или дейностите, които са уязвими за корупция, и да провеждат дискусии със заемащите длъжностите относно начините за защита както на тях, така и на дейностите от корупция. В по-общ план следва да се провеждат редовни проучвания сред публичните служители относно рисковете, заплахите и уязвимостта на тяхната работа.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 4: Благоприличие

4.9. Съдията не може да използва или да предоставя престижа на съдебната длъжност за постигане на частни интереси на съдията, член на семейството му или на когото и да било друг, както и да предава или да позволява на други да създават впечатлението, че някой е в специална позиция, която влияе неправомерно на съдията при изпълнението на съдебните му задължения.

4.14. Съдията и членовете на неговото семейство не могат нито да искат, нито да приемат каквото и да е подарък, завещание, заем или услуга във връзка с нещо, което е направено, трябва да се направи или е пропуснато да се направи от съдията във връзка с изпълнението на съдебните задължения.

4.15. Съдията не трябва съзнателно да позволява на съдебните служители или на други лица, които са под негово влияние, ръководство или власт, да искат или да

приемат подарък, завещание, заем или услуга във връзка с нещо, което е направено, трябва да бъде направено или пропуснато да бъде направено във връзка с изпълнението на неговите или нейните задължения или функции.

4.16. При спазване на закона и на всички законови изисквания за публично оповестяване, съдията може да получи символичен подарък, награда или облаги, които са подходящи за случая, по който са направени, при условие че такъв подарък, награда или облаги не могат да бъдат възприети като предназначени да повлияят на съдията при изпълнението на съдебните му задължения или по друг начин да създадат впечатление за пристрастност.

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ЕТИКА, Европейски съд по правата на човека, приета на пленарно заседание на Съда на 23 юни 2008 г.

IX. Отличия и почести

Съдиите могат да приемат отличия и почетни звания само когато това не поражда основателни съмнения относно тяхната независимост или безпристрастност. Те трябва да информират председателя на Съда предварително.

ПРЕПОРЪКИТЕ ОТ КИЕВ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА, ЮЖЕН КАВКАЗ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ, ОССЕ, 2010 г.

Индивидуални бонуси и привилегии

13. В дългосрочен план бонусите и привилегиите следва да бъдат премахнати, а заплатите да се повишат до адекватно ниво, което да задоволява нуждите на съдиите от подходящ стандарт на живот и да отразява адекватно отговорността на тяхната професия. Докато съществуват бонуси и привилегии, те следва да се предоставят въз основа на предварително определени критерии и прозрачна процедура. Председателите на съдилищата не трябва да имат право на глас по отношение на бонусите и привилегиите. Ограничена роля в дисциплинирането на съдиите

Ограничена роля в дисциплинирането на съдиите

14. Председателите на съдилища могат да подават жалби до органа, който е компетентен да приема жалби и да провежда дисциплинарни разследвания. За да се гарантира независимо и обективно разглеждане на жалбата, председателите на съдилища не следва да имат правомощия нито да инициират, нито да приемат дисциплинарна мярка.

ТИПОВ ЕТИЧЕН КОДЕКС НА СЪДИИТЕ на АВА(ИЗДАНИЕ ОТ 2011 г.), приет от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии (АВА) на 7 август 1990 г. и изменен на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 3

Правило 3.13: Приемане и отчитане на подаръци, заеми, завещания, облаги или други ценни вещи

1. Съдията не трябва да приема подаръци, заеми, завещания, облаги или други

ценни вещи, ако приемането им е забранено от закона или би могло да създаде впечатление у разумния човек, че накърнява независимостта, почтеността или безпристрастността на съдията.

2. Освен ако не е забранено от закона или от параграф (А), съдията може да приеме следното, без да съобщава публично за това:

1. предмети с малка стойност, като плакети, сертификати, купи и поздравителни картички;

2. подаръци, заеми, завещания, облаги или други ценни вещи от приятели, роднини или други лица, включително адвокати, чието участие или интерес в текущо* или предстоящо* производство пред съдията при всички случаи би изисквало отвод на съдията съгласно правило 2.11;

3. обичайно социално гостоприемство;

4. търговски или финансови възможности и облаги, включително специални цени и отстъпки, както и заеми от кредитни институции в рамките на обичайната им дейност, ако същите възможности и облаги или заеми се предоставят при същите условия на лица в подобно положение, които не са съдии;

5. награди и призове, давани на състезатели или участници в случайни тегления, конкурси или други събития, които са достъпни за лица, които не са съдии;

6. стипендии, помощи и други подобни ползи или награди, ако те са достъпни за лица в подобно положение, които не са съдии, при същите условия и критерии;

7. книги, списания, вестници, аудиовизуални материали и други информационни материали, предоставени от издатели безплатно за служебно ползване; или

8. подаръци, награди или облаги, свързани с бизнеса, професията или друга отделна дейност на съпруг/а, семеен партньор* или друг член на семейството на съдия, който живее в домакинството на съдията*, но които инцидентно облагодетелстват съдията.

3. Освен ако не е забранено от закона или от параграф (А), съдията може да приема следните предмети и трябва да докладва за това приемане в степента, изисквана от Правило 3.15:

1. подаръци, свързани с публично изявление;

2. покани за безплатно присъствие на съдията и неговия съпруг/а, семеен партньор или гост:

1) събитие, свързано с функция, свързана с адвокатурата, или друга дейност, свързана с правото, правната система или правораздаването; или

2) събитие, свързано с някоя от образователните, религиозните, благотворителните, братските или гражданските дейности на съдията, разрешени от настоящия кодекс, ако същата покана се предлага на лица, които не са съдии и са ангажирани по подобен начин в областта на дейност на съдията; и

3. подаръци, заеми, завещания, облаги или други ценни вещи, ако източникът е страна или друго лице, включително адвокат, което се е явило или има вероятност да се яви пред съдията, или чиито интереси са били или има вероятност да бъдат представени пред съдията.

ОДОБРЕНИ РЕВИЗИРАНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ОТ МАУНТ СКОПЪС ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА , Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

7.11 Съдиите не трябва да насърчават комуникациите ex parte от страните и освен в случаите, предвидени в правилника на съда, тези комуникации трябва да бъдат оповестени на съда и на другата страна.

VII. 1.5. БЛАГОПРИЛИЧИЕ

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ПЕКИН ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕГИОНА НА LAWASIA, изменена в Манила на 7-мата двугодишна конференция на върховните съдии от Азия и Тихия океан, 1997 г.

Независимост на съдебната власт

7. Съдиите защитават почтеността и независимостта на съдебната власт, като избягват некоректността и впечатлението за некоректност във всички свои дейности.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 4: Благоприличие

4.1. Съдията трябва да избягва неблагоприятието и впечатлението за неблагоприятие във всички свои дейности.

4.2. Като обект на постоянен обществен контрол, съдията трябва да приеме лични ограничения, които биха могли да се възприемат като обременителни от обикновения гражданин, и трябва да го прави свободно и доброволно. По-специално, съдията трябва да се държи по начин, който съответства на достойнството на съдебната длъжност.

4.3. В личните си отношения с отделни представители на юридическата професия, които редовно практикуват в съда на съдията, съдията трябва да избягва ситуации, които биха могли основателно да породят подозрение или впечатление за фаворизиране или пристрастие.

4.7. Съдията трябва да се информира за личните и доверителните финансови интереси на съдията и да полага разумни усилия да се информира за финансовите интереси на членовете на семейството на съдията.

СВЕТОВЕН КОДЕКС „БОЛОНЯ-МИЛАНО“ ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДЕБНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ, 2015 г., одобрен на Международната конференция, проведена в Университета в Болоня и Университета „Бокони“ в Милано през юни 2015 г.

5. Интегритет, благоприличие и равнопоставеност

5.1 Интегритет: Интегритетът е от съществено значение за правилното изпълнение на съдебната служба.

5.1.1 Съдията трябва да гарантира, че от гледна точка на разумния наблюдател поведението му е безупречно.

5.1.2 Поведението и постъпките на съдията трябва да потвърждават вярата на хората в почтеността на съдебната власт. Правосъдието трябва не само да се

осъществява, но и да се вижда, че се осъществява.

5.2 Благоприличие: Благоприличието и впечатлението за благоприличие са от съществено значение за изпълнението на всички дейности на съдията.

5.2.1 Съдията трябва да избягва неблагоприятие и впечатлението за неблагоприятие във всички свои дейности.

5.2.2 Като обект на постоянен обществен контрол, съдията трябва да приеме лични ограничения, които биха могли да се възприемат като обременителни от обикновения гражданин, и трябва да го прави свободно и доброволно. По-специално, съдията трябва да се държи по начин, който съответства на достойнството на съдебната длъжност.

5.2.3 В личните си отношения с отделни представители на юридическата професия, които редовно практикуват в съда на съдията, съдията трябва да избягва ситуации, които биха могли основателно да породят подозрение или впечатление за фаворизиране или пристрастие.

5.2.4 Съдията не може да участва в решаването на дело, по което член на семейството му представлява страна по делото или е свързан по някакъв начин с делото.

5.2.5 Съдията не трябва да позволява използването на жилището на съдията от представител на юридическата професия за приемане на клиенти или други представители на юридическата професия.

5.2.6 Съдията, както и всеки друг гражданин, има право на свобода на изразяване на мнение, убеждения, сдружаване и събиране, но при упражняването на тези права съдията винаги трябва да се държи така, че да запази достойнството на съдебната длъжност и безпристрастността и независимостта на съдебната власт.

5.2.6а Съдията не трябва да отправя обвинения по отношение на добросъвестността на други съдии, освен при подаване на съответна жалба.

5.2.7 Съдията трябва да се информира за личните и доверителните финансови интереси на съдията и да полага разумни усилия да се информира за финансовите интереси на членовете на семейството на съдията.

5.2.8 Съдията не трябва да допуска семейните, социалните или други връзки на съдията да влияят неправомерно върху неговото поведение и преценка като съдия.

5.2.9 Съдията не може да използва или да предоставя престижа на съдебната длъжност за постигане на частни интереси на съдията, член на семейството му или на когото и да било друг, както и да предава или да позволява на други да създават впечатлението, че някой е в специална позиция, която влияе неправомерно на съдията при изпълнението на съдебните му задължения.

5.2.10 Поверителната информация, придобита от съдията в качеството му на съдия, не може да бъде използвана или разкривана от съдията за никакви други цели, които не са свързани със съдебните му задължения.

5.2.11 При спазване на изискванията за правилно изпълнение на съдебните задължения, съдията може да:

5.2.11.1 пише, да изнася лекции, да преподава и да участва в дейности, свързани с

правото, правната система, правораздаването или други свързани с тях въпроси;

5.2.11.2 се явява на публично изслушване пред официален орган, който се занимава с въпроси, свързани с правото, правната система, правораздаването или свързани с тях въпроси;

5.2.11.3 работи като член на официален орган или друга правителствена комисия, комитет или консултативен орган, ако това членство не е в противоречие с възприетата безпристрастност и политическа неутралност на съдията; или

5.2.11.4 участва в други дейности, ако тези дейности не накърняват достойнството на съдебната длъжност или по друг начин не пречат на изпълнението на съдебните задължения.

5.2.12 Съдията не може да упражнява адвокатска професия, докато заема съдебна длъжност.

5.2.13 Съдията може да създава или да се присъединява към сдружения на съдии или да участва в други организации, представляващи интересите на съдиите.

5.2.14 Съдията и членовете на неговото семейство не могат нито да искат, нито да приемат какъвто и да е подарък, завещание, заем или услуга във връзка с нещо, което е направено, трябва да се направи или е пропуснато да се направи от съдията във връзка с изпълнението на съдебните задължения.

5.2.15 Съдията трябва съзнателно да предприема стъпки за възпрепятстване на съдебните служители или на други лица, които са под негово влияние, ръководство или власт, да искат или да приемат подарък, завещание, заем или услуга във връзка с нещо, което е направено, трябва да бъде направено или пропуснато да бъде направено във връзка с изпълнението на неговите или нейните задължения или функции.

5.2.16 При спазване на закона и на всички законови изисквания за публично оповестяване, съдията може да получи символичен подарък, награда или облаги, които са подходящи за случая, по който са направени, при условие че такъв подарък, награда или облаги не могат да бъдат възприети като предназначени да повлияят на съдията при изпълнението на съдебните му задължения или по друг начин да създадат впечатление за пристрастност.

5.3 Равнопоставеност: Осигуряването на ЕДНАКВО ОТНОШЕНИЕ на всички пред съдилищата е от съществено значение за надлежното изпълнение на съдебната служба.

5.3.1 Съдията трябва да е наясно и да разбира многообразието в обществото и различията, произтичащи от различни източници, включително, но не само, раса, цвят на кожата, пол, религия, национален произход, каста, увреждане, възраст, семейно положение, сексуална ориентация, социално и икономическо положение и други подобни причини („несъществени основания“).

5.3.2 При изпълнение на съдебните си задължения съдията не може с думи или поведение да проявява пристрастие или предубеденост към което и да е лице или група на несъществени основания.

5.4.3 Съдията изпълнява съдебните си задължения с подходящо внимание към всички лица, като например страните, свидетелите, адвокатите, съдебните служители и

колегите си, без да прави разлика по каквито и да било несъществени причини, които са несъществени за правилното изпълнение на тези задължения.

5.3.4 Съдията не трябва съзнателно да позволява на съдебните служители или на други лица, които са под негово влияние, ръководство или контрол, да правят разлика между заинтересованите лица по дело, което е от компетентността на съдията, на каквото и да е несъществено основание.

5.3.5 Съдията изисква от адвокатите в производствата пред съда да се въздържат да проявяват с думи или поведение пристрастия или предубеждения, основани на несъществени основания, освен такива, които са правно релевантни към даден въпрос в производството и могат да бъдат предмет на законно застъпничество.

9. Дейности след приключване на съдебното назначение

9.1 Професионални и търговски дейности: Съдиите могат да избягват понякога трудните и противоречиви решения, които трябва да се вземат от търсещите по-активна и доходоносна роля[59].

9.2 Съдията може да получава съдебна пенсия.

9.3 Професионални юридически дейности

9.3.1 Практикуване в адвокатската колегия: Съдия, който обмисля да се пенсионира, трябва да се консултира с местната адвокатска колегия или с юридическото дружество за съответните решения.

9.3.2 Практика като адвокат: Съдията може да има активни връзки с адвокатска кантора, независимо дали като съдружник, консултант или в някакво друго качество.

9.3.2.1 За предпочитане е това да стане не по-рано от около година след пенсионирането.

9.3.3 Алтернативно разрешаване на спорове - медиация и арбитраж: Съдиите могат да бъдат назначавани или да предлагат услугите си като медиатори или арбитри.

9.3.4 Назначаване като действащ или спомагателен съдия: Пенсиониран съдия, който от време на време заседава като действащ или спомагателен съдия, трябва внимателно да обмисли целесъобразността на други дейности, които пенсионираният съдия може да извършва.

9.3.4.1 Упражняването на съдийската длъжност на непълно работно време може да изисква спазването или поне разглеждането на някои от ограниченията, посочени в настоящия документ.

9.3.4.2 Пенсионираният съдия трябва да бъде особено внимателен по отношение на дейностите, които предприема едновременно с работата си като съдия на непълно работно време.

9.4 Търговски дейности: Пенсионираният съдия може да се занимава с търговски дейности.

9.4.1 Пенсионираният съдия трябва да прецени дали дейностите му могат да навредят на авторитета на съдебната власт поради продължаващата връзка с тази институция в общественото съзнание.

9.5 Политическа дейност: Пенсионираният съдия може да се занимава с политика.

9.5.1 Пенсионираният съдия трябва да прецени дали конкретната предприета дейност може да се отрази неблагоприятно на съдебната власт.

9.6 Участие в обществени дебати: Пенсионираният съдия може да участва в публични дебати и в много случаи е добре квалифициран да го прави, особено по въпроси, засягащи правораздаването като цяло.

9.6.1 Пенсионираният съдия не трябва да действа по начин, който да създава впечатление, че говори с авторитет на съдебен орган.

9.6.2 Пенсионираният съдия не трябва да използва предишната титла „съдия“ или „съдия“ във връзка с дейности от политически характер.

9.7 Обществени и социални дейности: Пенсионираният съдия може да се занимава с избрани развлекателни и други обществени и социални дейности.

9.7.1 Следва да се избягва всяка дейност, която може да накърни репутацията на съдебната власт.

VII. 1.6. ВЪЗДЪРЖАНОСТ И ДИСКРЕТНОСТ

**ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“,
Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.**

ВЪЗДЪРЖАНОСТ И ДИСКРЕТНОСТ

Съдията избягва всякакво поведение, което може да подтикне към убеждението, че решенията му са водени от мотиви, различни от справедливото и обосновано прилагане на закона. Същевременно самият съдия е гражданин и като такъв има право извън упражняването на съдебните си функции на свобода на изразяване, призната от всички международни конвенции за защита на правата на човека.

Съдията полага всички усилия, за да не накърни при упражняването на функциите си и в личния си живот доверието, което хората изпитват към него.

Сдържаността и свободата на преценка на съдията включват баланс между правата на съдията като гражданин и ограниченията, свързани с неговата функция.

**ПЪРВА ПРОУЧВАТЕЛНА КОМИСИЯ - СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ И
СТАТУТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ИЛИ ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ,
КОНЦЕПЦИЯ; КОЙ КОНТРОЛИРА ПРАВОТО НА ЗАЩИТА (И ПРАВАТА НА
ЧОВЕКА); НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДИИТЕ,, Международна асоциация на
съдиите (IAJ), 1987 г.**

Заклучението може да бъде следното: [...] поведението на съдията в личния му живот е от значение, когато то може да подкопае доверието, което обществото, т.е. тези, които са подвластни на неговата юрисдикция, трябва да имат в него. Всяко поведение, което подкопава доверието в един съдия, е осъдително.

Някои от тях не считат [...], че дори когато участието на съдията в управленския живот е позволено, то трябва да бъде под такава форма, че да е съвместимо с това той да продължи да се ползва с доверието на своите съграждани.

С една дума, този, който приема да стане съдия, трябва да приеме и ограниченията, свързани с тази длъжност.

Членовете на Комисията [...] членовете предпочитат комисии, включващи освен мнозинство от съдии и други, например видни личности, чийто избор би бил различен в различните държави.

9. В степента, съответстваща на техните задължения като членове на съдебната власт, съдиите, подобно на другите граждани, имат право на свобода на изразяване, убеждения, сдружаване и събиране, с изключение на това, че съдията следва да се въздържа от политическа дейност.

VII. 1.6.1. В ОБЩЕСТВЕНИЯ ЖИВОТ

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

4. ПРОФЕСИОНАЛНО ИЗРАСТВАНЕ

4.2. Съдията свободно упражнява дейностите, които са извън неговите съдебни задължения, включително онези, които са израз на неговите граждански права. Тази свобода не може да бъде ограничавана, освен в случаите, когато такива извънслужебни дейности са несъвместими с доверието към съдията, или с неговата безпристрастност или независимост, или с изискването той да бъде на разположение, за да разглежда с необходимото внимание и в разумен срок делата, които са му предоставени за разглеждане. Упражняването на каквато и да било външна дейност, извън свързаната с литература или изкуство, за която се полага изплащане на възнаграждение, може да се извършва само с предварително разрешение при условията, определени в статута.

4.3. Съдията е длъжен да се въздържа от поведение, действия или изяви, които могат да засегнат чувствително доверието в неговата безпристрастност и независимост.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

б. Безпристрастност и извънсъдебно поведение на съдиите

30. Участието на съдиите в политически дейности поставя някои основни въпроси. Разбира се съдиите си остават граждани на държавата и трябва да им бъде позволено да упражняват политическите си права, с които се ползват всички граждани. Обаче, предвид правото на справедлив процес и легитимните очаквания на обществото, съдиите трябва да се въздържат от упражняване на публична политическа дейност. Някои страни са включили този принцип в техните дисциплинарни правила и наказват всяко поведение, което противоречи на задължението на съдиите да проявяват тази въздържаност. Те изрично показват също така, че задълженията на съдията са несъвместими с някои политически дейности (в националния парламент, Европейския парламент или орган на местната власт), понякога дори се забранява на съпругите/съпрузите да заемат такива длъжности.

31. По общо казано, необходимо е да се обсъди участието на съдиите в публични дебати от политически характер. За да се запази общественото доверие в съдебната система, съдите не трябва да се излагат на политически атаки, несъвместими с необходимата неутралност на съдебната власт.

33. Дискусиите, проведени в рамките на КСЕС, показаха необходимостта да се установи баланс между свободата на изказване на мнение на съдиите и изискването за неутралност. Затова е необходимо съдиите, въпреки че членуването им в политическа

партия или участието им в публични дебати по важни проблеми на обществото не могат да бъдат забранени, да се въздържат поне от политическа дейност, която може да подкопае тяхната независимост или да изложи на риск проявата на безпристрастност.

34. На съдиите трябва обаче да им бъде разрешено да участват в някои дебати по националната съдебна политика. Те трябва да могат да бъдат консултирани и да играят активна роля в изготвянето на законодателство касаещо техния статут и, по-общо, функционирането на съдебната система. Тази тема повдига също въпроса дали на съдиите трябва да бъде разрешено да участват в професионални съюзи. Съгласно тяхната свобода на изразяване и мнение, съдиите могат да упражняват правото да участват в профсъюзи (свободата на сдружаване), въпреки че могат да бъдат поставени ограничения за правото на стачка.

35. Работата в област, различна от съдебната, предлага на съдиите възможност да разширят техния хоризонт и ги запознава с проблемите на обществото, което допълва познанията, придобити при упражняването на тяхната професия. В същото време, това е свързано с някои немаловажни рискове: това може да бъде възприето като противоречащо на разделението на властите, а може също така и да разколебае обществената представа за независимостта и безпристрастността на съдиите.

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

ВЪЗДЪРЖАНОСТ И ДИСКРЕТНОСТ в обществения живот

В политиката съдията, както и всеки гражданин, има право да има политическо мнение. Задачата му, като проявява своята сдържаност, е да гарантира, че хората могат да имат пълно доверие в правосъдието, без да се притесняват от мнението на съдията.

Съдията проявява същата сдържаност и в отношенията си с медиите. В името на свободата на изразяване той не може да изглежда пристрастен или в полза на една от страните. Когато срещне критика или нападки, съдията проявява същата предпазливост.

Съдията се въздържа да коментира решенията си, дори ако те са критикувани от медиите или от коментаторите от академичните среди и дори ако са отменени при обжалване. Мотивите на решенията му са средството, чрез което той изразява своето мнение.

В същото време задължението за сдържаност не представлява оправдание за бездействието на съдията. Макар че не трябва да се изказва по дела, с които се занимава лично, съдията все пак е в идеална позиция да разяснява правните норми и тяхното прилагане. Съдията трябва да играе образователна роля в подкрепа на правото, заедно с други институции, които имат същата мисия.

Когато демокрацията и основните свободи са в опасност, сдържаността на съдията може да отстъпи пред задължението да говори открито.

ТИПОВ ЕТИЧЕН КОДЕКС НА СЪДИИТЕ на АВА(ИЗДАНИЕ ОТ 2011 г.), приет от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии (АВА) на 7 август 1990 г. и изменен на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 3

Съдията трябва да извършва личните си и извънсъдебни дейности така, че да сведе до минимум риска от конфликт със задълженията на съдебната власт.

Правило 3.1: Извънсъдебни дейности като цяло

Съдията може да се занимава с извънсъдебни дейности, освен ако това не е забранено от закона* или от настоящия Кодекс. Въпреки това, когато се занимава с извънсъдебни дейности, съдията не трябва да:

- (1) участва в дейности, които ще попречат на правилното изпълнение на съдебните задължения на съдията;
- (2) участва в дейности, които ще доведат до чести случаи на отвод на съдията;
- (3) участва в дейности, които биха могли да създадат впечатление у разумния човек, че накърняват независимостта*, почтеността* или безпристрастността на съдията;*
- (4) участва в действия, които биха създали впечатление за принуда у разумния човек; или
- (5) да използва помещения, персонал, канцеларски материали, оборудване или други ресурси на съда, с изключение на случайното им използване за дейности, които се отнасят до правото, правната система или правораздаването, или освен ако такова допълнително използване е разрешено от закона.

Правило 3.2: Явявания пред държавни органи и консултации с публични служители

Съдията не може да се явява доброволно на публично изслушване пред или да се консултира по друг начин с изпълнителен или законодателен орган или длъжностно лице, освен

- (1) във връзка с въпроси, отнасящи се до правото, правната система или правораздаването;
- (2) във връзка с въпроси, за които съдията е придобил знания или опит в хода на изпълнение на съдебните си задължения; или
- (3) когато съдията действа от свое име по въпрос, свързан с правните или икономическите интереси на съдията, или когато съдията действа в качеството си на доверено* лице.

Правило 3.7: Участие в образователни, религиозни, благотворителни, братски или граждански организации и дейности

(1) При спазване на изискванията на правило 3.1 съдията може да участва в дейности, спонсорирани от организации или правителствени структури, които се занимават с правото, правната система или правораздаването, както и такива, спонсорирани от или от името на образователни, религиозни, благотворителни, братски или граждански организации, които не се извършват с цел печалба, включително, но не само, следните дейности:

- (1) подпомагане на такава организация или структура в планирането, свързано с набирането на средства, и участие в управлението и инвестирането на средствата на организацията или структурата;
- (2) набиране на* вноски* за такава организация или структура, но само от членове на

семейството на съдията* или от съдии, върху които съдията не упражнява надзорна или апелативна власт;

(3) набиране на средства за членство в такава организация или структура, въпреки че събраните членски вноски или такси могат да се използват за подпомагане на целите на организацията или структурата, но само ако организацията или структурата е свързана с правото, правната система или правораздаването;

(4) явяване или изказване, получаване на награда или друго признание, включване в програмата и разрешаване на използването на титлата му във връзка със събитие на такава организация или структура, но ако събитието има за цел набиране на средства, съдията може да участва само ако събитието е свързано с правото, правната система или правораздаването;

(5) отправяне на препоръки към такава публична или частна организация или структура за предоставяне на средства във връзка с нейните програми и дейности, но само ако организацията или структурата се занимава с правото, правната система или правораздаването; и

(6) работа като служител, директор, попечител или съветник, който не е юрист, в такава организация или структура, освен ако има вероятност организацията или структурата да:

1) участва в производства, които обикновено се разглеждат от съдията; или

2) участва често в състезателни производства в съда, в който съдията е член, или в който и да е съд, подлежащ на апелативната юрисдикция на съда, в който съдията е член.

(2) Съдията може да насърчава адвокатите да предоставят правни услуги pro bono publico.

Правило 3.8: Назначаване на доверителни длъжности

(1) Съдията не може да приеме назначение за заемане на доверителна* длъжност, като например изпълнител, управител, попечител, настойник, пълномощник или друг личен представител, с изключение на имуществото, доверителния фонд или личността на член на семейството на съдията*, и то само ако тази служба няма да попречи на правилното изпълнение на съдебните задължения.

(2) Съдията не може да служи на доверителна длъжност, ако е вероятно съдията в качеството си на доверено лице да участва в производства, които обикновено се разглеждат от съдията, или ако имуществото, доверителният фонд или личността бъдат включени в състезателно производство в съда, в който съдията изпълнява функциите си, или в съд в рамките на неговата апелативна юрисдикция.

(3) Съдия, действащ в качеството на доверено лице, подлежи на същите ограничения за участие във финансови дейности, които се прилагат лично за съдията.

(4) Ако лице, което заема доверителна длъжност, стане съдия, то трябва да спазва настоящото правило възможно най-скоро, но в никакъв случай не по-късно от [една година] след като стане съдия.

Правило 3.9: Служба като арбитър или медиатор

Съдията не може да действа като арбитър или медиатор или да изпълнява други

съдебни функции извън служебните си задължения, освен ако не е изрично упълномощен от закона.*

Правило 3.10: Упражняване на адвокатска професия

Съдията не може да упражнява адвокатска професия. Съдията може да действа от свое име и може, без възнаграждение, да дава правни съвети и да изготвя или преглежда документи за член на семейството на съдията,* но му е забранено да действа като адвокат на член на семейството в какъвто и да е форум.

Правило 3.11: Финансови, стопански или възмездни дейности

(1) Съдията може да притежава и управлява инвестиции на съдията и на членовете на неговото семейство*.

(2) Съдията не може да служи като длъжностно лице, директор, управител, генерален партньор, съветник или служител на каквато и да е стопанска единица, с изключение на това, че съдията може да управлява или да участва в

(1) предприятие, което е в тясно сътрудничество със съдията или членовете на неговото семейство; или

(2) предприятие, което се занимава предимно с инвестиране на финансовите ресурси на съдията или на членовете на неговото семейство.

(3) Съдията не може да се занимава с финансови дейности, разрешени съгласно букви А) и Б), ако те ще:

(1) пречат на правилното изпълнение на съдебните задължения;

(2) водят до чести случаи на отвод на съдията;

(3) включват съдията в чести сделки или постоянни бизнес отношения с адвокати или други лица, които могат да се изправят пред съда, в който съдията работи; или

(4) водят до нарушаване на други разпоредби на настоящия кодекс.

Правило 3.12: Възнаграждение за извънсъдебна дейност

Съдията може да приема разумно възнаграждение за извънсъдебни дейности, разрешени от настоящия Кодекс или друг закон, освен ако такова приемане не би създавало впечатление у разумния човек за накърняване на независимостта*, почтеността* или безпристрастността* на съдията.

КАНОН 4

Съдия или кандидат за съдебна длъжност не може да участва в политическа или предизборна дейност, която е несъвместима с интегритета или безпристрастността на съдебната власт.

Правило 4.1: Политическа и предизборна дейност на съдиите и кандидатите за съдии като цяло

(1) С изключение на случаите, разрешени от закона* или от Правила 4.2, 4.3 и 4.4, съдия или кандидат за съдия* не може да

(1) действа като ръководител или да заема длъжност в политическа организация;*

(2) изнася речи от името на политическа организация;

- (3) подкрепя публично или да се противопоставя на кандидат за каквато и да е публична длъжност;
  - (4) набира средства, да плаща такси или да прави вноски* в полза на политическа организация или кандидат за публична длъжност;
  - (5) присъства или да закупува билети за вечери или други събития, спонсорирани от политическа организация или кандидат за публична длъжност;
  - (6) се идентифицира публично като кандидат на политическа организация;
  - (7) търси, приема или използва подкрепа от политическа организация;
  - (8) иска* или да приема лично вноски за кампанията, освен чрез комитет за кампанията, упълномощен съгласно правило 4.4;
  - (9) използва или да разрешава използването на вноски за кампанията в лична полза на съдията, кандидата или други лица;
  - (10) използва съдебен персонал, помещения или други ресурси на съда в кампания за съдебна длъжност;
  - (11) прави съзнателно или с небрежно отношение към истината неверни или подвеждащи изявления;
  - (12) прави изявления, които има основание да се очаква, че ще повлияят на изхода или ще накърнят справедливостта на дело, което е висящо или предстои да бъде разгледано в някой съд; или
  - (13) във връзка с дела, спорове или въпроси, които могат да бъдат отнесени до съда, да поема ангажименти, обещания или задължения, които са несъвместими с безпристрастното* изпълнение на правосъдните задължения на съдебната власт.
- (2) Съдията или кандидатът за съдия трябва да предприеме разумни мерки, за да гарантира, че други лица не предприемат от името на кандидата дейности, забранени съгласно буква А).

ОДОБРЕНИ РЕВИЗИРАНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ОТ МАУНТ СКОПЪС ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА , Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

7. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ

7.4 Съдията трябва да се въздържа от стопанска дейност и да избягва да се занимава с друга възмездна дейност, която може да повлияе на упражняването на съдебните функции или на имиджа на съдията, освен по отношение на личните инвестиции на съдията, собствеността върху имоти, стопанската дейност или собствеността върху имоти на членовете на семейството или преподаването на съдията в университет или колеж.

7.5 Съдията винаги трябва да се държи по начин, който да запазва достойнството на длъжността и безпристрастността, почтеността и независимостта на съдебната власт.

7.6 Съдиите могат да се организират в сдружения, предназначени за съдии, за подпомагане на техните права и интереси като съдии.

**ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ СОФИЯ ОТНОСНО НЕЗАВИСИМОСТТА И ОТЧЕТНОСТТА
МА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Общо събрание на Европейската мрежа на
съдебните съвети (ЕМСС), 2013 г.**

(vii) Общоприетото разбиране, продиктувано от предпазливостта, че съдиите следва да замълчат по въпроси, по които се води политическа дискусия, не може да бъде в сила, когато са застрашени интегритета и независимостта на съдебната власт. Понастоящем колективен дълг на европейските съдебни системи е ясно и убедително да се противопоставят на предложения на правителството, с които се цели подкопаване на независимостта на отделни съдии или съдебни съвети.

**СВЕТОВЕН КОДЕКС „БОЛОНЯ-МИЛАНО“ ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА
СЪДЕБНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ, 2015 г., одобрен на Международната
конференция, проведена в Университета в Болоня и Университета
„Бокони“ в Милано през юни 2015 г.**

8. Социални мрежи и блогове

8.1 Съдията може да използва социални мрежи или да използва социални медии.

8.1.1 Съдиите трябва да следват указанията, които съответният орган в тяхната юрисдикция е издал относно аспектите на сигурността на тази среда.

8.2 Съдията трябва да спазва следните препоръчани правила:

8.2.1 Съдията трябва да гарантира, че информацията за личния му живот и домашния му адрес не са достъпни онлайн.

8.2.2 Съдията трябва да внимава да не публикува повече лична информация, отколкото е необходимо

8.2.3 Съдията не трябва да публикува информация, която може да изложи на риск личната му безопасност.

8.2.4 Съдията трябва да проверява настройките за поверителност и да ограничава достъпа до своя профил, за да гарантира, че информация е запазена за ограничен кръг лица.

8.2.5 Съдията трябва да провери условията на всички сайтове, в които се регистрира, и да се увери, че е наясно кой е собственик на данните, публикувани на сайта, и какво могат да правят собствениците на сайта с неговите данни.

8.2.6 Съдията може да поддържа блог.

8.2.6.1 Лицата, заемащи съдебни длъжности, които поддържат блогове (или публикуват коментари в чужди блогове), не трябва да се идентифицират като членове на съдебната власт.

8.2.6.2 Съдията не трябва да изразява мнение, което, ако стане известно, че заема съдебна длъжност, би могло да накърни общественото доверие в собствената му непристрастност или в съдебната власт като цяло. Това се отнася и за блогове, които претендират да са анонимни.

8.2.7 Неспазването на указанията в крайна сметка може да доведе до дисциплинарно наказание.

VII. 1.6.2. В ЛИЧНИЯ ЖИВОТ

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

4. ПРОФЕСИОНАЛНО ИЗРАСТВАНЕ

4.2. Съдията свободно упражнява дейностите, които са извън неговите съдебни задължения, включително онези, които са израз на неговите граждански права. Тази свобода не може да бъде ограничавана, освен в случаите, когато такива извънслужебни дейности са несъвместими с доверието към съдията, или с неговата непристрастност или независимост, или с изискването той да бъде на разположение, за да разглежда с необходимото внимание и в разумен срок делата, които са му предоставени за разглеждане. Упражняването на каквато и да било външна дейност, извън свързаната с литература или изкуство, за която се полага изплащане на възнаграждение, може да се извършва само с предварително разрешение при условията, определени в статута.

4.3. Съдията е длъжен да се въздържа от поведение, действия или изяви, които могат да засегнат чувствително доверието в неговата непристрастност и независимост.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 4: Благоприличие

4.10. Поверителната информация, придобита от съдията в качеството му на съдия, не може да бъде използвана или разкривана от съдията за никакви други цели, които не са свързани със съдебните му задължения.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

б. Безпристрастност и извънсъдебно поведение на съдиите

29. В частния си живот съдиите трябва да се държат почтено, по начин достоен за уважение. Предвид културното разнообразие на държавите — членки на Съвета на Европа, и постоянната еволюция на моралните ценности, стандартите, които се прилагат към поведението на съдиите в частния им живот не могат да бъдат точно определени. КСЕС насърчава създаването в рамките на самата съдебна власт на един или повече органи или лица, които да играят ролята на консултанти и съветници и да бъдат на разположение на съдиите в случай, че те не са сигурни дали дадена

дейност в частната сфера е в съответствие с техния статут на съдии. Наличието на такива органи или лица може да предизвика и насърчи дискусии в самата съдебна власт относно съдържанието и значението на етичните норми. Две възможности за това са: такива органи или лица могат да бъдат създадени под егидата на Върховния съд или сдружения на съдиите. Те във всеки случай трябва да бъдат отделени и да преследват цели, различни от тези на съществуващите органи, отговорни за налагането на дисциплинарни наказания.

***ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“,
Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.***

ВЪЗДЪРЖАНОСТ И ДИСКРЕТНОСТ

В личния си живот

Освен че изпълнява задълженията си, съдията се въздържа да изтъква статута си на съдия в отношенията си с трети лица. Той не създава впечатление, че иска да оказва натиск върху трети лица или да им внушава, че съдията има право в личен план да упражнява правомощията, които законът му предоставя в хода на съдебната му дейност.

Както всеки човек, съдията има право на личен живот. Задължението му за сдържаност не му пречи да води нормален социален живот: достатъчно е да вземе някои разумни предпазни мерки, за да избегне уронването на достойнството на службата си или на способността си да я упражнява.

VII. 1.6.3. ОГРАНИЧЕНИЯ ВЪРХУ ДЕЙНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И ЮРИДИЧЕСКАТА ПРОФЕСИЯ.

ХАРТА НА СЪДИИТЕ В ЕВРОПА, Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

Основни принципи

11. След като напусне длъжността си, съдията има възможност да упражнява друга юридическа професия.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 4: Благоприличие

4.12. Съдията не може да упражнява адвокатска професия, докато заема съдебна длъжност.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

2. Безпристрастност и извънсъдебно поведение на съдиите

36. Въпросът за участието на съдиите в някои държавни дейности, като например служба в частните кабинети на министър (cabinet ministériel), създава особени проблеми. Няма пречки за един съдия да изпълнява функции в административен отдел на министерство (например отдел в Министерството на правосъдието, занимаващ се с гражданско или наказателно законодателство); въпросът обаче е по-деликатен що се отнася до съдия, който става част от екипа на частния кабинет на един министър. Министрите имат право да правят по своя преценка назначения за работа в частния си кабинет, но като близки сътрудници на министъра, тези служители участват до известна степен в политическата дейност на министъра. При тези обстоятелства, преди съдията да постъпи на служба в частен кабинет на министър, в идеалния случай трябва да бъде потърсено мнението на независим орган, отговорен за назначаването на съдиите, така че този орган да може да определи правилата на поведение, които да се прилагат във всеки различен случай.

3. Безпристрастност и други професионални дейности на съдиите

37. Специфичният характер на съдебната функция и необходимостта да се поддържа достойнството на професията и да се защитят съдиите от всякакъв вид натиск означава, че съдиите трябва да се държат по такъв начин, че да избягват конфликт на интереси или злоупотреба с власт. Това изисква съдиите да се въздържат от всякаква професионална дейност, която може да ги отклони от техните съдебни задължения

или да стане причина те да упражняват тези задължения отчасти. В някои държави проявите, несъвместими с функцията на съдия са ясно определени от статута на съдията и на членовете на съдебната власт е забранено да извършват каквато и да е професионална или друга дейност, за която се заплаща. Правят се изключения за образователни, изследователски, научни, литературни или артистични дейности.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА МИНИМАЛНИТЕ ПРИНЦИПИ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА, Кампече, април 2008 г.

III. МИНИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НЕЗАВИСИМОСТТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДИИТЕ

7. ГАРАНЦИИ И НЕСЪВМЕСТИМОСТИ

За да се укрепят независимостта и непристрастността, съществуват определени гаранции и несъвместимости, които трябва да бъдат заявени, като например:

2) Съдиите:

2.4. не могат да изпълняват никакви други публични или частни услуги, възмездни или не, с изключение на преподаване, изследвания в областта на социалните науки или участие в организации с нестопанска цел в полза на общественото благосъстояние, дейности, които биха могли да бъдат изпълнявани при подходящо уреждане на определената почасова несъвместимост.

2.5. не могат да бъдат назначавани в комисии за услуги, които са извън съдебната власт, без изрично съгласие и доколкото тези дейности не нарушават общите правила за несъвместимост.

2.6. не могат да членуват в политически партии, нито да извършват дейности на политически партии, нито да действат в качеството на политици, с изключение на тези, които са изрично разрешени или наложени от Конституцията или законодателството на всяка страна като задължение към правителството.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава II – Външна независимост

21. Съдиите могат да се занимават с дейности извън официалните си функции. За да се избегнат действителни или предполагаеми конфликти на интереси, участието им следва да бъде ограничено до дейности, съвместими с тяхната непристрастност и независимост.

ДОКЛАД ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА ЧАСТ I: НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДИИТЕ, Венецианска комисия, Венеция, 12-13 март 2010 г., CDL- AD(2010)004

IV. Заключение

12. Държавите могат да регламентират несъвместимостта на съдебната длъжност с други функции. Съдиите не могат да упражняват функции на изпълнителната власт. Не се допуска политическа дейност, която би могла да попречи на непристрастността

на съдебната власт.

ТИПОВ ЕТИЧЕН КОДЕКС НА СЪДИИТЕ на АВА(ИЗДАНИЕ ОТ 2011 г.), приет от Камарата на делегатите на Сдружението на американските адвокатски колегии (АВА) на 7 август 1990 г. и изменен на 6 август 1997 г., 10 август 1999 г., 12 август 2003 г., 12 февруари 2007 г. и 10 август 2010 г.

КАНОН 3

Правило 3.4: Назначения на длъжности в държавната администрация

Съдията не може да приема назначение в правителствен комитет, съвет, комисия или друга държавна длъжност, освен ако тя не се отнася до правото, правната система или правораздаването.

КАНОН 4

Съдия или кандидат за съдебна длъжност не може да участва в политическа или предизборна дейност, която е несъвместима с интегритета или безпристрастността на съдебната власт.

Правило 4.1: Политическа и предизборна дейност на съдиите и кандидатите за съдии като цяло

(1) С изключение на случаите, разрешени от закона* или от Правила 4.2, 4.3 и 4.4, съдия или кандидат за съдия* не може да

(1) действа като ръководител или да заема длъжност в политическа организация;*

(2) изнася речи от името на политическа организация;

(3) подкрепя публично или да се противопоставя на кандидат за каквато и да е публична длъжност;

(4) набира средства, да плаща такси или да прави вноски* в полза на политическа организация или кандидат за публична длъжност;

(5) присъства или да закупува билети за вечери или други събития, спонсорирани от политическа организация или кандидат за публична длъжност;

(6) се идентифицира публично като кандидат на политическа организация;

(7) търси, приема или използва подкрепа от политическа организация;

(8) иска* или да приема лично вноски за кампанията, освен чрез комитет за кампанията, упълномощен съгласно правило 4.4;

(9) използва или да разрешава използването на вноски за кампанията в лична полза на съдията, кандидата или други лица;

(10) използва съдебен персонал, помещения или други ресурси на съда в кампания за съдебна длъжност;

(11) прави съзнателно* или с небрежно отношение към истината неверни или подвеждащи изявления;

(12) прави изявления, които има основание да се очаква, че ще повлияят на изхода или ще накърнят справедливостта на дело, което е висящо или предстои да бъде

разгледано в някой съд; или

(13) връзка с дела, спорове или въпроси, които могат да бъдат отнесени до съда, да поема ангажменти, обещания или задължения, които са несъвместими с непристрастното* изпълнение на правосъдните задължения на съдебната власт.

(2) Съдията или кандидатът за съдия трябва да предприеме разумни мерки, за да гарантира, че други лица не предприемат от името на кандидата дейности, забранени съгласно буква А).

Правило 4.5: Дейности на съдии, които се кандидатират за несъдебна длъжност

(А) След като се кандидатира за несъдебна изборна длъжност, съдията трябва да се оттегли от съдебната длъжност, освен ако законът не му позволява* да продължи да заема съдебна длъжност.

(В) Когато се кандидатира за несъдебна длъжност за назначаване, съдията не е длъжен да се оттегли от съдебната длъжност, при условие че спазва другите разпоредби на настоящия кодекс.

ОДОБРЕНИ РЕВИЗИРАНИ МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ОТ МАУНТ СКОПЪС ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА , Международна асоциация за съдебна независимост и световен мир, 2008 г., 2011 г., 2012 г.

7. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ

7.1. Съдиите не могат да изпълняват изпълнителни или законодателни функции, включително като:

7.1.1. министри на правителството; или като

7.1.2. членове на законодателната власт или на общински съвети.

7.2. Съдиите не могат да заемат постове в политически партии.

7.3. Съдия, различен от съдия на временна длъжност или на непълно работно време, не може да упражнява адвокатска професия.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

А. Възможни преимущества и недостатъци на специализацията

б. Възможни ограничения и опасности на специализацията

20. В избрана област на правото, опасността от създаване на впечатление за прекомерна близост между съдии, адвокати и прокурори по време на съвместни обучителни курсове, конференции или срещи, е реална. Това може не само да хвърли петно върху имиджа на съдебна независимост и непристрастност, но също да изложи съдиите на реална опасност от тайно влияние и следователно повлияване върху техните решения.

СВЕТОВЕН КОДЕКС „БОЛОНЯ-МИЛАНО“ ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДЕБНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ, 2015 г., одобрен на Международната конференция, проведена в Университета в Болоня и Университета

„Бокони“ в Милано през юни 2015 г.

7. Дейности извън съда и извънсъдебни дейности

7.1 Медиите

7.1.1 Съдиите трябва да упражняват свободата си да коментират в медиите с „най-голяма предпазливост“.] Съдията следва да се въздържа да отговаря на публични критики по отношение на съдебно решение или постановление, независимо дали от съдебния състав или по друг начин. Съдиите не следва да изразяват несъгласие с решенията на съда в пресата.

7.1.2 Съдиите трябва да бъдат внимателни, когато се съобщават неверни факти във връзка с тях или когато съдиите са наясно с това, особено при постановяване на присъда по наказателно дело.

7.2 Участие в обществения дебат

7.2.1 Няма възражения срещу такова участие в публични дебати, при условие че въпросът пряко засяга работата на съдилищата, независимостта на съдебната власт или аспекти на правораздаването.

7.2.2 Съдията трябва да внимава обществеността да не го свързва с определена организация, група или кауза. Участието не следва да бъде при обстоятелства, които могат да доведат до създаване на впечатление за пристрастност към съответната организация (включително към камара или адвокатска кантора), група или кауза, или създаване на впечатление за липса на безпристрастност.

7.2.3 Диалогът не може да бъде под формата, а съдията не може да очаква да поеме ролята, които той би сметнал за подходящи в съдебното производство. Съдията не може да очаква да се включи в дебата и да го напусне при условията на съдията.

7.2.4 Съдията е длъжен да се консултира с ръководителите на отделения, с председателстващия, постоянния или определения съдия, в зависимост от случая („ръководител на съответната юрисдикция“). Съдията трябва също така да вземе предвид риска от изразяване на възгледи, които ще породят въпроси за пристрастност или предварителна преценка по дела, които по-късно ще бъдат разгледани от съдията, също трябва да бъде взет предвид.

7.2.5 Преди да участва в публични протести и демонстрации, съдията трябва да вземе предвид достойнството на съдебната длъжност.

7.3 Търговски дейности

7.3.1 Трябва да има ясно определени изисквания за заемане на длъжността със строги ограничения за допустимия обхват на участието на съдията в търговски предприятия.

7.3.2. Рисковете, включително рискът от съдебни спорове, свързани с длъжността на попечител, дори и на семеен доверителен фонд, не бива да се пренебрегват, а свързаните с тях фактори трябва да се преценяват внимателно преди да се приеме длъжността.

7.4 Участие в обществени организации

7.4.1 Участието в обществени организации трябва да се осъществява внимателно, за

да не се компрометира независимостта на съдебната власт или да се изложи на риск статутът или интегритетът на съдебната длъжност. Такива дейности не трябва да са толкова обременителни или времеемки, че да пречат на изпълнението на задълженията на съдията, а ролята на съдията не трябва да включва активно управление на бизнеса.

7.4.2 Съдиите като цяло не следва да участват в набирането на средства. Следва да се внимава при преценката дали и ако да, до каква степен името и титлата на съдията следва да се свързват с призови за средства, дори за благотворителна организация.

7.4.3 Необходимо е да се ограничат и регулират естеството и степента на лично участие в спорни ситуации. Всеки конфликт на интереси в спорна ситуация трябва да бъде обявен.

7.5 Препоръки

7.5.1 Съдията може да дава препоръки за качества или професионална компетентност за лица, които са му добре познати.

7.5.2 Съдията може да дава свидетелства за качества в съда или по друг начин.

7.5.2.1 Тази задача трябва да се изпълнява само по изключение и с ограничена цел.

7.5.2.2 Съдията трябва да се консултира с ръководителя на съответната препоръчителна юрисдикция, преди да вземе решение за даване на показания.

7.6 Възнаграждение: На съдиите, назначени на пълно работно време, е забранено да упражняват адвокатска професия. В допълнение към съдебната заплата, съдия на пълно работно време не трябва да получава никакво възнаграждение, освен хонорари и авторски възнаграждения, получени като автор или редактор. Разбира се, съдията може да получава пари от инвестиции или собственост.

7.6.1 Лекции и преподаване в институция: Възможно е да се разреши на съдия да участва в лекции по правни въпроси, като възнаграждението за преподаването подлежи на два стандарта, които трябва да бъдат изпълнени: 7.6.1.1 Размерът на възнаграждението не трябва да надвишава нивото, прилагано в тази институция за подобна работа.

7.6.1.2 Възнаграждението, получавано от съдията, не трябва да надвишава равностойността на максимум 25 % от съдебната му заплата.

7.6.2 Приемането от страна на съдията на изнасяне на единична лекция или преподавателска длъжност във висше учебно заведение или изнасяне на лекция подлежи на издаване на разрешение от съответния съдебен орган.

7.7 Визитни картички.

7.7.1 Съдията трябва да бъде много предпазлив при описването на длъжността си във визитни картички или бланки.

7.8 Подаръци, гостоприемство и социални дейности

7.8.1 Подаръци и гостоприемство. Съдията трябва да бъде предпазлив, когато приема всякакви подаръци или гостоприемство, които могат да му бъдат предложени.

7.8.2 Приемането на подарък или гостоприемство на скромна стойност в знак на признателност може да не бъде осъдително в зависимост от обстоятелствата.

Например съдия, който произнася реч или участва в някаква публична или частна функция, може да приеме малък знак на признателност.

7.8.3 Съдията може да приема покани за обяд и вечеря от юридически и други професионални и публични органи или длъжностни лица.

7.8.4 Трябва да се внимава, когато е поканен да участва в дейности, които може да са законни маркетингови или рекламни дейности, например от адвокатски кантори или адвокатски дружества, или професионални сдружения.

7.8.5 Съдията не трябва да се възползва от статута и престижа на съдебната длъжност за получаване на лични услуги или облаги.

7.8.6 При съмнение относно целесъобразността на приемането на подарък или гостоприемство съдията трябва да потърси съвета на ръководителя на съответната юрисдикция.

7.8.7 Контакти с професионалната общност. Съдията трябва да избягва преки контакти с отделни представители на професията, които са ангажирани с текущи или висящи дела пред съдията.

7.8.8 Други социални дейности. Съдията е длъжен да поддържа достойнството на длъжността и да не допуска сдружения, които могат да повлияят неблагоприятно на способността на съдията да изпълнява задълженията си.

7.8.9 Съдията трябва да бъде много внимателен, за да избегне ситуация на съмнение за пристрастност в случай на близки социални отношения с адвокат, свидетел или страна по делото, което може да стане основание за отвод.

7.9 Използване на оборудване: Съдията не трябва да използва оборудване, включително ИТ оборудване, предоставено от съдебна служба за ползване в качеството му на съдия. Подробни указания относно използването на ИТ оборудване, включително важноста да не се нарушава неговата сигурност, следва да бъдат подробно описани в съответните правила.

7.10 Задължение на титулярите на съдебни длъжности да уведомяват за съдебни производства и други въпроси, свързани с поведението

7.10.1 Всички лица, заемащи съдебни длъжности, са длъжни да уведомят съответния висш съдебен служител, ако са запознати с въпроси, свързани с поведението, които могат да засегнат тяхната позиция или да се отразят на положението и репутацията на съдебната власт като цяло.

7.11 Наказателни производства (включително леки престъпления)

7.11.1 Без да се засяга общият характер на горепосоченото, те трябва също така да уведомят председателя на Върховния съд или старшия председател, ако са предупредени или обвинени в каквото и да е криминално престъпление, различно от паркиране или леко пътно нарушение без утежняващи обстоятелства.

7.11.2 По отношение на леките нарушения следва да се прилагат специални правила.

7.11.3 Служителите следва да уведомяват висшия съдебен служител за съдебни производства, свързани с обвинение срещу тях. Това е необходимо, за да се гарантира, че ще може да се разгледа пълно и своевременно графикът на делото и дали би било уместно за титуляря на длъжността да продължи да заседава, докато

трае съдебното производство.

7.12 Граждански производства

7.12.1 Всички лица, заемащи съдебни длъжности, са длъжни да докладват на висшия съдебен служител за участието си в съдебни производства, които са в процес на разглеждане в съда. Това включва всички граждански производства (включително семейни производства) и има за цел да гарантира, че висшият съдебен служител може да разгледа изцяло и своевременно графика на делото и дали би било подходящо за титуляря на длъжността да продължи да заседава в този район или юрисдикция, докато трае производството.

7.13 Други производства

7.13.1 Съдебните служители трябва също така да уведомят съответния висш съдебен служител, ако са обект на оплакване или дисциплинарно производство от страна на професионална организация, в която членуват; или ако изпаднат в сериозни финансови затруднения, особено когато е образувано или има вероятност да бъде образувано съдебно производство.

7.13.2 Неуведомяването за производствата, както е посочено по-горе, може да доведе до дисциплинарни мерки.

7.14 Задължение на съдията е да участва в продължаващо съдебно обучение.

VII. 1.7 СТАРАНИЕ

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Разни

37. Съдията е длъжен да осигури справедливо протичане на процеса и да разследва изцяло всички твърдения за нарушаване на правата на страна или свидетел, включително твърденията за малтретиране.

40. Съдиите се информират за международните конвенции и други инструменти, установяващи норми в областта на правата на човека, и се стремят да ги прилагат, доколкото това е възможно, в рамките на ограниченията, определени от техните национални конституции и закони.

УНИВЕРСАЛНА ХАРТА НА СЪДИЯТА, Международна асоциация на съдиите (IAJ), 1999 г.

Чл. 6 Ефективност

Съдията трябва да изпълнява задълженията си усърдно и ефективно, без неоправдани забавяния.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Принцип 6

Компетентността и усърдието са предпоставки за надлежното изпълнение на съдебната длъжност.

6.1. Съдебните задължения на съдията имат предимство пред всички други дейности.

6.2. Съдията посвещава професионалната си дейност на съдебните задължения, които включват не само изпълнението на съдебните функции и отговорности в съда и вземането на решения, но и други задачи, свързани със съдебната длъжност или дейността на съда.

6.5. Съдията изпълнява всички съдебни задължения, включително постановяването на запазени решения, ефективно, справедливо и с разумна бързина.

6.7. Съдията не трябва да участва в поведение, което е несъвместимо с усърдното изпълнение на съдебните задължения.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

1. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

а. Безпристрастност и поведение на съдиите при упражняване на техните съдебни функции

26. Същевременно съдиите трябва да изпълняват своите функции с усърдие и разумна експедитивност. Ето защо е необходимо разбира се те да имат на разположение подходящи средства, оборудване и помощ. Така оборудвани, съдиите трябва да се отнасят внимателно към задълженията си и да имат възможността да ги изпълняват съгласно изискванията на член 6.1. на Европейската конвенция за защита правата на човека за издаване на решения в разумен срок

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII – Задължения и отговорности

62. Съдиите трябва да разглеждат всяко дело с необходимото усърдие и в разумен срок.

**ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“,
Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.**

СТАРАНИЕ

Необходимо е старание, за да се постигне и повиши общественото доверие в правосъдието. Съдията разглежда делата с усърдие.

Това означава, че те се разглеждат и решават в разумен срок, съобразен с предмета на делото, като същевременно се гарантира качеството на решението.

Бързината на съдебните производства се влияе не само от законодателството и ресурсите, предоставени на съдебната система, но и от отношението и работата на съдията.

Съдията

- усъвършенства своята подготовка, за да избегне забавяне на производството, причинено от непрофесионален подход.
- поддържа през целия си живот най-високо ниво на професионална компетентност
- използва всички правни инструменти, които е усвоил.

Във всяка процедура той следи за определянето на разумни срокове за страните и за себе си.

Съдията полага всички усилия за ефективно провеждане на производството и за вземане на решенията си без забавяне.

СТАНОВИЩЕ № 15 (2012) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ОТНОСНО СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА СЪДИИТЕ, Съвет на Европа, 2012 г.

А. Общи принципи – зачитане на основните права и принципи: позиция на КСЕС

34. Всички дела, независимо дали пред специализиран или общ съд, трябва да се

разглеждат със същото старание. Няма основания за приоритизиране на дела, разглеждани от специализирани съдилища. Единствените допустими приоритети са тези, основани на обективна необходимост, например производства, включващи лишаване от свобода, или спешни мерки в областта на упражняване на родителски права, защита на собствеността или хората, на околната среда, общественото здраве, обществения ред или сигурността.

VII. 1.8. УВАЖЕНИЕ И УМЕНИЕ ЗА СЛУШАНЕ

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Разни

38. Съдиите се отнасят с уважение към членовете на адвокатската колегия, както и към оценителите, прокурорите и съдебните заседатели, в зависимост от случая.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1.5. При изпълнение на своите професионални задължения, съдията е длъжен да бъде на разположение и да се отнася с уважение към гражданите, като се стреми да поддържа на високо ниво своята компетентност – така както го изисква решаването на делата във всеки конкретен случай – решаване, от което зависи гарантирането на индивидуалните права – и да опазва тайната на информацията, която му е доверена в хода на съдебното производство.

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА – ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

УВАЖЕНИЕ И УМЕНИЕ ЗА ИЗСЛУШВАНЕ

Обществото и неговите членове очакват от съдията при упражняване на функциите си да проявява уважение към тях и да ги изслушва.

Уважението може да се разглежда като способност на съдията да проявява дължимото внимание към положението на хората и тяхното достойнство.

Изслушването следва да се разглежда като способност на съдията да обръща внимание на излагането на фактите и техническите аргументи, представени от страните и техните адвокати.

В отношенията си с обществеността, адвокатите, колегите си и административния персонал съдията се държи по начин, който е достоен, коректен и възприемчив.

При организацията на работата си съдията взема предвид и полага грижи и внимание към изискванията на всички, които са засегнати от делото.

Той създава спокойна атмосфера в своя съд, като изслушва с еднакво внимание всички страни в процеса и техните представители.

Той се държи по начин, който зачита административния персонал, както и неговата автономна сфера на задължения и компетентност.

Той поддържа отношения с колегите си, които са както коректни, така и зачитащи тяхната автономност и независимост.

Съдията, индивидуално или колективно, или при изпълнение на управленските си задължения, гарантира, че ценностите на уважението и изслушването се споделят и зачитат от всички.

VII. 1.9 ЕДНАКВО ОТНОШЕНИЕ

ЖЕНЕВСКА КОНВЕНЦИЯ, МКЧК, 1949 г.

Чл. 3, параграф 1

В случай на въоръжен конфликт, който не е от международен характер, протичащ на територията на една от Високодоговарящите страни, всяка участваща в конфликта страна е задължена да прилага, като минимум, следните разпоредби:

1) Лицата, които не участват пряко във военните действия, включително лицата от състава на въоръжените сили, които са сложили оръжие, и тези, които са били извадени от строя поради болест, раняване, задържане в затвор или лагер или поради друга причина, при всички обстоятелства се третират хуманно, без каквато и да е дискриминация, основаваща се на раса, цвят на кожата, религия или вероизповедание, пол, произход или имотно състояние или друг подобен критерий. За тази цел следните деяния са и остават забранени по всяко време и навсякъде по отношение на посочените по-горе лица: а) насилието над живота и личността и по-специално убийството във всичките му форми, осакатяването, жестокото третиране и изтезанията; б) вземането на заложници; в) посегателствата над личното достойнство и по-специално унижителното и оскърбителното третиране; г) произнасянето на присъди и тяхното изпълнение без предходно съдебно решение, постановено от редовно учреден съд, предоставящ всички съдебни гаранции, които са признати за необходими от цивилизованите народи.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 5: Принцип на равнопоставеност:

Осигуряването на ЕДНАКВО ОТНОШЕНИЕ на всички пред съдилищата е от съществено значение за надлежното изпълнение на съдебната служба.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

a. Безпристрастност и поведение на съдиите при упражняване на техните съдебни функции

24. Съдиите трябва също така да изпълняват служебните си функции като стриктно спазват принципа за равнопоставеност на страните, като избягват всяко предубеждение и всякаква дискриминация, като поддържат баланса между страните и като осигуряват на всяка от тях справедлив процес;

ПРИНЦИПИ И НАСОКИ ОТНОСНО ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС И ПРАВНА ПОМОЩ В АФРИКА, Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

К. ДОСТЪП ДО СЪДЕБНИ УСЛУГИ

1) Държавите гарантират, че съдебните органи са достъпни за всички в рамките на тяхната територия и юрисдикция, без каквито и да било различия, като например дискриминация, основана на раса, цвят на кожата, увреждане, етнически произход, пол, социален пол, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, имущество, рождение, икономическо или друго положение.

2) Държавите трябва да предприемат специални мерки, за да гарантират, че селските общности и жените имат достъп до съдебни услуги. Държавите трябва да гарантират, че служителите на правоприлагащите органи и съдебните служители са подходящо обучени да се справят деликатно и професионално със специалните нужди и изисквания на жените.

3) В държави, в които съществуват групи, общности или региони, чиито нужди от съдебни услуги не са задоволени, особено когато тези групи имат различна култура, традиции или език или са били жертви на дискриминация в миналото, държавите трябва да предприемат специални мерки, за да гарантират, че за тях са достъпни подходящи съдебни услуги.

4) Държавите гарантират, че достъпът до съдебни услуги не е възпрепятстван, включително от разстоянието до местонахождението на съдебните институции, липсата на информация за съдебната система, налагането на недостъпни или прекомерни съдебни такси и липсата на помощ за разбиране на процедурите и за изпълнение на формалностите.

СТАНОВИЩЕ № 7 (2005) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО „ПРАВОСЪДИЕ И ОБЩЕСТВО“, Съвет на Европа, 2005 г.

Б. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С УЧАСТНИЦИТЕ В СЪДЕБНИТЕ ПРОЦЕДУРИ

1) обучение по етично поведение за съдии, съдебни служители, адвокати и др.

29. Някои програми за обучение имат за цел да гарантират възприятието, че във всички аспекти на поведението си съдилищата третират всички страни по еднакъв начин, тоест безпристрастно и без дискриминация на базата на раса, пол, религия, етнически произход и социално положение. Съдиите и съдебните служители биват обучени да разпознават ситуации, в които гражданите биха могли да сметнат, че са третирани с предубеждение, и да се справят с такива ситуации по начин, който повишава доверието и уважението към съдилищата. Юристите организират и преминават през специално обучение за етично поведение, което да ги предпази от това умишлено или неволно да създадат недоверие в правосъдната система

2) съдебни помещения

30. Някои програми се занимават с фактори, свързани с вътрешната организация на съдилищата, които биха могли да станат причина за недоверие към тях. Например преместването на банката на прокурора по-далече от съдийската банка и на същото ниво като тази на защитата ще подсили впечатлението за равнопоставеност пред съда, което трябва да бъде внушено. По подобен начин отстраняването от съдебната зала на всякакви визуални асоциации с, например, дадена религия или политическа сила би спомогнало да се разсеят опасенията за необосновани предразсъдъци или липса на независимост у съдиите. Ако на обвиняемите се позволява да влизат в съдебната зала без белезници, дори и ако са задържани по време на процеса – освен в случаите, когато съществува риск за сигурността – и ако загражденията бъдат заместени с други мерки за сигурност, това би помогнало да се създаде по-ясно впечатление, че съдилищата ефективно гарантират на обвиняемите презумпцията за невинност. Трябва да се споменат също и ползите за подобряване на прозрачността в съдилищата от създаването на служби за прием на граждани, където потребителите на съдебни услуги да получават информация за протичането на процедурите или за напредъка по конкретно дело, където потребителите да получават помощ във връзка с формалностите и, ако се налага от разположението на сградите, да бъдат придружени до кабинета или съдебната зала, която търсят.

3) съдебни процедури

31. Някои мерки имат за цел да елиминират онези части от процедурите, които биха могли да бъдат обидни (задължителните фрази с религиозен характер при заклеването, форми на обръщение и др.). Други мерки имат за цел въвеждането на процедури, които гарантират, например, че, преди да се явят пред съда страните, съдебните заседатели и свидетелите се срещат поотделно или заедно с представители на съда, за да им бъде обяснено устно или с помощта на аудиовизуални материали, изработени в сътрудничество със социолози, как би трябвало да протече влизането им в съда. Целта на тези представяния е да се разсеят евентуалните заблуди относно онова, което всъщност се случва в съдилищата.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

2. Връзки на съдилищата с участниците в съдебните процедури

Б.2. КСЕС подкрепя всички мерки, целящи укрепване на възприятието на обществеността за безпристрастността на съдиите и способстващи за правилното правораздаване (вж. точки 28 до 32 по-горе).

3. Връзки на съдилищата с медиите

В.8. КСЕС смята, че цялата информация, която се предоставя на медиите от съдилищата, трябва да бъде съобщавана по прозрачен и недискриминационен начин (вж. точка 43 по-горе).

***ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА – ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“,
Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.***

ЕДНАКВО ОТНОШЕНИЕ

Еднаквото отношение изисква от съдията да дава на всеки това, на което има право, както в процеса, така и в резултата от всяко дело, като признава уникалността на всеки човек.

Съдията се отнася с внимание към всички лица, които се явяват пред него, и следи за еднаквото отношение към тях.

Той е наясно с обективните различия между различните категории хора и работи, за да гарантира, че всяка страна е изслушана, разбрана и уважавана.

Той гарантира, че никой не може да каже, че е бил пренебрегнат, покровителстван или презрян.

Когато Конституцията, националните закони или международните правила го предвиждат, съдията може да приложи позитивна дискриминация; в други случаи той гарантира, че преобладава еднакво отношение.

МАНИФЕСТ ОТ ВИЛАМУРА, ПРАВОСЪДИЕ В УСЛОВИЯТА НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, МЕДЕЛ, 2012 г.

20. Решението не е в отказа от права, а в мобилизацията за тяхната защита. Всички европейски съдии трябва да мобилизират образните сили на правото, които ще се появят в цяла Европа, за да създадат и опазят общността на ценностите, основана на свободата и равенството на всички по достойнство и права.

СТАНДАРТИ ОТНОСНО ИЗВЪНСЪДЕБНИТЕ ЧЛЕНОВЕ В СЪДЕБНИТЕ СЪВЕТИ, ЕМСС, юни 2016 г.

5. Поведение

- 5.1 По време на работата си в съдебните съвети и други съответни органи извънсъдебните членове следва да бъдат обвързани с всички правила за поведение, приложими за съдебните членове на такива органи.
- 5.2 При изготвянето на правила за поведение на съдебните съвети и други съответни органи следва да се вземе предвид присъствието на извънсъдебни членове в тези органи.
- 5.3 По-специално разработените правила за поведение следва да се отнасят до следните въпроси (в зависимост от компетенциите на конкретния орган): поверителност по отношение на всички въпроси; честност; обективност и безпристрастност; задължение за участие в заседанията; задължение за изпълнение на задачите; и задължение за отвод в случай на конфликт на интереси.
- 5.4 При липса на такива правила за поведение поведението на извънсъдебните членове може да се ръководи от позоваването на „Седемте принципа на обществения живот“ или други подобни правила.

VII. 1.10. КОМПЕТЕНТНОСТ

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1.5. При изпълнение на своите професионални задължения, съдията е длъжен да бъде на разположение и да се отнася с уважение към гражданите, като се стреми да поддържа на високо ниво своята компетентност – така както го изисква решаването на делата във всеки конкретен случай – решаване, от което зависи гарантирането на индивидуалните права – и да опазва тайната на информацията, която му е доверена в хода на съдебното производство.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 6: КОМПЕТЕНТНОСТ И СТАРАНИЕ Принцип:

Компетентността и старанието са предпоставки за надлежното изпълнение на съдебната длъжност.

6.3. съдията предприема разумни мерки за поддържане и повишаване на знанията, уменията и личните качества на съдията, необходими за правилното изпълнение на съдебните задължения, като за тази цел се възползва от възможностите за обучение и други средства, които следва да бъдат предоставени на съдиите под контрола на съда.

6.4. Съдията трябва да се информира за съответните развития на международното право, включително международните конвенции и други инструменти, установяващи норми в областта на правата на човека.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

а. Безпристрастност и поведение на съдиите при упражняване на техните съдебни функции

23. Затова съдиите трябва да изпълняват служебните си задължения без да показват предпочитания, предубеждение или пристрастие. Те не трябва да достигат до решение като вземат предвид нещо, което попада извън приложението на закона. Докато те разглеждат дело или може да им бъде възложено да сторят това, те не трябва съзнателно да правят каквито и да е забележки, които логично биха могли да наведат на мисълта за някаква степен на предрешеност на спора или които биха

могли да повлияят на справедливостта на производството. Те трябва да показват дължимото уважение към всички граждани (например страните, свидетелите, адвоката) без да правят разлика на базата на незаконни основания или несъвместими с правилното изпълнение на техните функции. Те трябва да направят също така, че тяхната професионална компетентност да бъде видна при изпълнение на служебните им задължения.

25. Ефективността на съдебната система изисква също така съдиите да притежават висока степен на професионална осведоменост. Те следва да гарантират, че поддържат висока степен на професионална компетентност чрез основно и допълнително обучение, което им осигурява подходяща квалификация.

СТАНОВИЩЕ № 4 (2003) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПОДХОДЯЩО ПЪРВОНАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ И ОБУЧЕНИЕ БЕЗ ОТКЪСВАНЕ ОТ РАБОТА ЗА СЪДИИ НА НАЦИОНАЛНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ, Съвет на Европа, 2003 г.

I. Правото на обучение и законовото ниво, на което това право трябва да бъде гарантирано

9. Конституционните принципи трябва да гарантират независимостта и безпристрастността, от които зависи легитимността на съдиите, а съдиите от своя страна трябва да осигурят, че те поддържат висока степен на професионална компетентност (виж параграф 50 (ix) на Становище № 3 КСЕС).

РЕЗОЛЮЦИЯ ОТНОСНО СЪДЕБНАТА ЕТИКА, Европейски съд по правата на човека, приета на пленарно заседание на Съда на 23 юни 2008 г.

IV. Старание и компетентност

Съдиите изпълняват задълженията си със старание. За да поддържат високо ниво на компетентност, те продължават да развиват професионалните си умения.

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

КОМПЕТЕНТНОСТ

Обществото има право на компетентен съдия с широки професионални способности.

Съдията се адаптира бързо към новостите.

Съдията има методичен подход към работата си. Той взема предвид особеностите на всяко дело, включително нови и неизвестни аспекти, и разглежда делото в рамките на подходящ срок.

Съдията също така използва убедителност, когато това е уместно, за разрешаване на конфликти.

Съдията е част от работна общност; Той умее да работи в екип с колеги и служители

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ,

ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII – Задължения и отговорности

65. Съдиите трябва редовно да актуализират и развиват уменията си.

VII. 1.11. ПРОЗРАЧНОСТ

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава VII – Задължения и отговорности

63. Съдиите трябва ясно да мотивират решенията си на ясен и разбираем език.

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

ПРОЗРАЧНОСТ

Информацията за функционирането на правосъдието и присъствието на обществеността на съдебните производства допринасят за тяхното обществено приемане. Равният достъп на лицата, участващи в искиви производства или в защита, до граждански и наказателни производства насърчава прозрачността и повишава общественото доверие.

Съдията се грижи за това на обществеността да се предоставя информация за функционирането на правосъдието.

Той осигурява прозрачност чрез публични изслушвания и чрез мотивиране на решенията си, като същевременно запазва поверителността, необходима за зачитане на личния живот или поради необходимостта от опазване на обществения ред.

Той поддържа внимателен баланс между необходимостта от прозрачност и забраната за воайорство или екхибиционизъм, за да гарантира, че правосъдието няма да се превърне в зрелище.

В отношенията с медиите институционалната информация трябва да има превес. Информация за отделни случаи може да се дава само в рамките на правната рамка.

В личния си живот и в обществото съдията винаги бди за избягване на всякакъв конфликт на интереси. По този начин той осигурява прозрачност по отношение на своята безпристрастност.

СБОРНИК С НАСОКИ НА СЕРЕЈ, Европейска комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ), 2015 г.

Прозрачност и отчетност на данните

9. Професионализмът и етиката на лицата, на които е поверена обработката на данни, както и тяхната независимост спрямо други политически или административни органи или институции, както и спрямо частни организации, гарантират отчетността на данните. Държавите следва да гарантират, че тези лица притежават подходящи умения и гарантират адекватно ниво на независимост, за да може да се извършва отговорна и висококачествена научна работа.

10. Цялото събиране и анализ на данни следва да се извършва по прозрачен начин. Основните резултати следва да се предоставят не само на всички преки участници в правораздаването, но и на всички лица, участващи във функционирането на съдебната система. Мненията на изследователите биха могли да бъдат взети под внимание за подобряване на този механизъм.

11. Данните и техният анализ не следва да се персонализират. Те следва да бъдат

представени така, че да бъдат лесно разбираеми, за да допринесат за прозрачността и приемането на цялата система от всички заинтересовани лица и да гарантират справедливостта на представената информация. Следва да се избягват, доколкото е възможно, сложни формули.

12. Следва да се осигури публична достъпност на данните, събрани на национално равнище, а именно чрез публикуването им в интернет.

13. Органите, отговарящи за събирането и обработката на съдебната статистика в държавите членки, следва да предприемат подходящи стъпки, за да осигурят диалог с организациите, представляващи юридическите и съдебните професии, изследователите и, ако е необходимо, с други организации, заинтересовани от въпроса, така че да се гарантира широк консенсус по отношение на събираната и съобщавана информация.

Прозрачност и предвидимост

1. Потребителите на съдебната система следва да бъдат включени в управлението на времето на съдебните производства.

2. Потребителите следва да бъдат информирани и, когато е целесъобразно, консултирани по отношение на всеки съответен аспект, който оказва влияние върху продължителността на производството.

3. Продължителността на производството следва да бъде предвидима, доколкото е възможно.

4. Общите статистически и други данни относно продължителността на производствата, по-специално по видове дела, следва да бъдат достъпни за широката общественост.

VII. 1.12. КОНФИДЕНЦИАЛНОСТ

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, приети от Седмия конгрес на Организацията на обединените нации за превенция на престъпността и третиране на правонарушителите, състоял се в Милано от 26 август до 6 септември 1985 г., и одобрени с резолюции на Общото събрание 40/32 от 29 ноември 1985 г. и 40/146 от 13 декември 1985 г.

Професионална тайна и имунитет

15. Съдебните служители са обвързани с професионална тайна по отношение на своите обсъждания и поверителна информация, придобита по време на изпълнение на задълженията им, освен в рамките на публични производства, и не могат да бъдат принуждавани да дават показания по такива въпроси.

ПРОЕКТ НА ВСЕОБЩА ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО („Декларация на Сингви“), ИКОСОС, 1985 г.

Имунитет и привилегии

21. Съдиите са обвързани с професионална тайна по отношение на своите обсъждания и на поверителната информация, придобита при изпълнение на задълженията им, освен в рамките на публични производства. От съдиите не се изисква да дават показания по такива въпроси.

ЕВРОПЕЙСКА ХАРТА ЗА СТАТУТА НА СЪДИИТЕ И ОБЯСНИТЕЛЕН МЕМОРАНДУМ, Съвет на Европа, Страсбург, 8 - 10 юли 1998 г.

1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1.5. При изпълнение на своите професионални задължения, съдията е длъжен да бъде на разположение и да се отнася с уважение към гражданите, като се стреми да поддържа на високо ниво своята компетентност – така както го изисква решаването на делата във всеки конкретен случай – решаване, от което зависи гарантирането на индивидуалните права – и да опазва тайната на информацията, която му е доверена в хода на съдебното производство.

ПРИНЦИПИ ОТ БАНГАЛОР ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, приети от Групата на съдиите за укрепване на съдийския интегритет и измененията им от Кръглата маса на председателите на съдилища, проведена в Двореца на мира в Хага на 25 и 26 ноември 2002 г.

Ценност 2: Безпристрастност

2.4. Съдията не може съзнателно, докато дадено производство е или би могло да бъде внесено в съда, да прави коментари, за които може основателно да се очаква, че ще повлияят на изхода на това производство или ще накърнят явната справедливост на процеса, нито да прави публични или други коментари, които биха могли да повлияят на справедливия процес по отношение на дадено лице или въпрос.

СТАНОВИЩЕ № 3 (2002) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРИНЦИПИТЕ И

ПРАВИЛАТА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, В ЧАСТНОСТ ЕТИКА, НЕСЪВМЕСТИМО ПОВЕДЕНИЕ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ, Съвет на Европа, 2002 г.

A. СТАНДАРТИ ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА СЪДИИТЕ

1) Какви стандарти за поведение трябва да се прилагат за съдиите?

Безпристрастност и отношенията на съдиите с медиите

40. Съществува обща тенденция по-големите медии, повече в някои западноевропейски страни, да съсредоточават вниманието си върху съдебни дела, особено в областта на наказателното право. Като се имат предвид връзките, които могат да бъдат изградени между съдиите и медиите, съществува опасност начинът, по който се държат съдиите да бъде повлиян от журналистите. Във връзка с това КСЕС напомня, че в своето Становище № 1 (2001) той казва, че въпреки че свободата на пресата е прекрасен принцип, съдебният процес трябва да бъде защитен от неправомерно външно влияние. Затова, съдиите трябва да бъдат предпазливи в техните отношения с пресата и да могат да отстояват своята независимост и безпристрастност, като се въздържат от използване на всякакви лични връзки със журналистите и от всякакви неоправдани забележки по делата, които те разглеждат. Все пак правото на обществото да получава информация е основен принцип по силата на член 10 от Европейската конвенция за защита правата на човека. Това означава съдията да отговаря на легитимните очаквания на гражданите с ясно мотивирани решения. Съдиите трябва да бъдат също свободни да изготвят обобщена информация или съобщения (communiqué), с които да представят съдържанието или да поясняват на обществото значението на присъдата. Освен това, за страни, в които съдиите участват в наказателни разследвания е целесъобразно да се установи баланс между необходимите ограничения, свързани с делата, които те разглеждат и правото на информация. Само при такива условия съдиите могат свободно да изпълняват своята роля, без опасение от натиск от страна на пресата. КСЕС отбеляза с интерес действащата в някои страни практика на назначаване на съдия, който да отговаря за съобщенията за пресата, или говорител, който да контактува с пресата по въпроси от обществен интерес.

VII. 2. КАЧЕСТВАТА ИЛИ ДОБРОДЕТЕЛИТЕ НА СЪДИЯТА

VII. 2.1. МЪДРОСТ

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

Част II: Качествата или добродетелите на съдията

МЪДРОСТ

Чрез познаването на реалността и закона, както и чрез разумното си, справедливо и благоразумно поведение, съдията показва своята мъдрост.

С това си поведение той премахва излишъка и екстравагантността при упражняването на функциите си, като същевременно не показва признаци на плахост или парализа, които биха довели до конформизъм. Той проявява творчески подход при прилагането на закона за решаване на дела, включително такива, които не са уредени от съществуващото право. Тъй като правото не се развива със същите темпове, с които се развива обществото, той проявява мъдрост при използването на техники за тълкуване.

Тази добродетел му позволява да бъде спокоен и благоразумен при разглеждане на спорове и му позволява да се разграничи и дистанцира от страните и фактите, които преценява.

VII. 2.2. ЛОЯЛНОСТ

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

Част II: Качествата или добродетелите на съдията

ЛОЯЛНОСТ

Съдията е лоялен.

Тази лоялност, заедно с независимостта, означава, че когато съдията полага клетва, независимо от нейната формула, това символично обещание за лоялност го обвързва с върховенството на закона в държавата.

В Европа този ангажимент включва лоялност към Конституцията на всяка държава, към нейните демократични институции, към основните права, към правото и процедурата и накрая към правилата за организация на съдебната система.

Лоялният съдия отговаря на две изисквания: да не превишава поверените му правомощия и да ги упражнява.

Тази лоялност не може да се изисква от съдията, когато демокрацията и основните свободи са застрашени.

В държавите, които позволяват на съдия да бъде член на политическа партия или да се кандидатира в политически избори, националните правила за несъвместимост могат да регулират политическото изразяване и кандидатиране, за да се гарантира, че всеки има достъп до независим и безпристрастен съдия.

VII. 2.3. ЧОВЕЧНОСТ

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

Част II: Качествата или добродетелите на съдията

ЧОВЕЧНОСТ

Човечността на съдията се изразява в зачитане на хората и тяхното достойнство при всички обстоятелства в професионалния и личния му живот.

Поведението му се основава на зачитане на човешките същества, като се има предвид съвкупността от техните характеристики, независимо дали са физически, културни, интелектуални или социални, както и расата и пола на лицето.

Съдията проявява уважение в отношенията си не само с хората, които съди, но и с тези, които са част от работната му среда, като адвокати, административен персонал и др.

Тази човечност, която включва чувствителност към ситуацията, с които се сблъсква, му позволява да взема предвид човешкото измерение в решенията си. В оценката си на фактите и решенията той намира мярката между съпричастност, състрадание, доброта, дисциплина и строгост, така че прилагането на закона от негова страна да се възприема като законосъобразно и справедливо.

VII. 2.4. СМЕЛОСТ

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

Част II: Качествата или добродетелите на съдията

СМЕЛОСТ

Съдията проявява смелост, за да изпълнява задълженията си на съдия и да отговаря на хората, които търсят справедливост.

Тази смелост, съчетана с независимост, може да доведе и до непопулярност и изолация.

Развитието на съвременното общество означава, че съдията трябва да проявява смелост, както физическа, така и морална:

- за да провежда определени процедури,
- да се справя с различни видове натиск - политически, социален, от страна на общественото мнение, както и от страна на медиите и частните интереси.
- за да отговори на предизвикателствата на съвременното общество.

Тази добродетел, както и всички останали качества, се упражнява по разумен начин.

VII. 2.5. . СЕРИОЗНО ОТНОШЕНИЕ И БЛАГОРАЗУМИЕ

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

СЕРИОЗНО ОТНОШЕНИЕ И БЛАГОРАЗУМИЕ

Част II: Качествата или добродетелите на съдията

Същността на сериозността и благоразумието на съдията се състои в това той да се държи по подходящ начин.

Сериозното отношение изисква да се държим почтително по време на съдебното производство, да бъдем учтиви, без излишна тържественост и без неуместен хумор. Поддържането на професионална практика на благоразумие обаче не освобождава от практиката на човечност, която регулира отношенията на всяка общност.

Благоразумният съдия съчетава познанията си за закона и за конкретните обстоятелства по делото по аргументиран начин, като същевременно запазва практическия си здрав разум.

Благоразумието ръководи съдията както в професионалния, така и в личния му живот, за да поддържа общественото доверие в съдебната власт и съдилищата.

VII. 2.6 РАБОТА

СТАНОВИЩЕ № 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО КАЧЕСТВОТО НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ, Консултативен съвет на европейските съдии (КСЕС), 2008 г.

3. Ясните обосновки и анализи са основни изисквания в съдебните решения и важен аспект на правото на справедлив процес. Член 6 от Конвенция за защита правата на човека и основните свободи (по-долу ЕКЧП), например, изисква от държавите да създадат независими и безпристрастни съдилища и да насърчават въвеждането на ефективни процедури. Изпълнението на това задължение придобива реално значение, когато в резултат на това, съдиите имат възможност да раздават правосъдие справедливо и коректно във връзка с разкритията, които са направили въз основа на закона и на фактите в полза на гражданите. Качественото съдебно решение е онова, което постига правилни резултати – доколкото позволява материалът, с който съдията разполага – по справедлив, бърз, ясен и окончателен начин.

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

Част II: Качествата или добродетелите на съдията РАБОТА

Съдебната длъжност е свързана с продължителна упорита работа и постоянни интелектуални усилия.

Работоспособността на съдията и решимостта му да я използва са необходими както за развиване на съдийските му умения, така и за поддържане на високото качество на работата, което страните по делата имат право да очакват от него.

По този начин съдията организира ефективно своята работа. Той демонстрира самодисциплина при справянето със стреса и неудовлетворението. Ако работи в екип, той обръща внимание на мнението на колегите си и развива умения за работа в екип.

И накрая, съдията, който участва в управлението на съда, развива своите управленски умения.

ПРЕПОРЪКА CM/Rec(2010)12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ДО ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЪДИИТЕ: НЕЗАВИСИМОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОТГОВОРНОСТИ, Съвет на Европа, 2010 г.

Глава V – Независимост, ефективност и ресурси

31. Ефикасността се изразява във вземането на качествени решения в разумен срок след справедливо разглеждане на въпросите. Отделните съдии са длъжни да осигурят ефективно разглеждане на делата, за които отговарят, включително изпълнението на решенията, чието изпълнение попада в тяхната компетентност.

VII. 2.7. УМЕНИЕ ЗА СЛУШАНЕ И КОМУНИКАЦИЯ

ДОКЛАД „СЪДЕБНАТА ЕТИКА - ПРИНЦИПИ, ЦЕННОСТИ И КАЧЕСТВА“, Общо събрание на ЕМСС, 2010 г.

Част II: Качествата или добродетелите на съдията

УМЕНИЕ ЗА СЛУШАНЕ И КОМУНИКАЦИЯ

От съдията се очаква да изслушва внимателно страните на всички етапи от производството.

Изслушването предполага отсъствие на пристрастие и предубеденост. Това качество предполага не само истинска откритост и възприемчивост, но и способност за поставяне под въпрос на самия себе си. Това слушане остава неутрално, дистанцирано, но без да бъде снизходително или презрително, хуманно, но безпристрастно.

Умението за слушане и вниманието към другите не са вродени качества; те могат да бъдат усъвършенствани и са част от обучението на съдиите.

Съдията се уверява, че умее да общува с другите. Той се изразява премерено, с уважение, по недискриминационен начин и със спокойствие. Той се въздържа да използва изрази, които са двусмислени, неуважителни, снизходителни, иронични, унижителни или обидни.

Добрата комуникация присъства и в неговите решения (писмени или устни). Съдията гарантира, че решенията му са разбираеми. Той обосновава решението си, така че всички участници да могат да разберат логиката, на която съдията е основал решението си.

VIII. БОРБА С КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

VIII.1. ОБЩИ БЕЛЕЖКИ

РЕЗОЛЮЦИЯ (97) 24 ОТНОСНО ДВАДЕСЕТТЕ РЪКОВОДНИ ПРИНЦИПИ ЗА БОРБА С

КОРУПЦИЯТА, приети от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 101-вата сесия на Комитета на министрите, 1997 г.

Известно е, че корупцията представлява сериозна заплаха за основните принципи и ценности на Съвета на Европа, подкопава доверието на гражданите в демокрацията, разрушава върховенството на закона, представлява отказ от правата на човека и възпрепятства социалното и икономическото развитие (...).

НАКАЗАТЕЛНА КОНВЕНЦИЯ ОТНОСНО КОРУПЦИЯТА, Държавите—членки на Съвета на Европа, Страсбург, 1999 г.

Убедени в необходимостта да се следва приоритетно обща наказателна политика, чиято цел е защита на обществото срещу корупцията, включително приемане на подходящо законодателство и превантивни мерки (...).

Глава II – Мерки, които е необходимо да бъдат предприети на национално равнище

Член 2 – Активен подкуп, даван на местни длъжностни лица

Всяка страна предприема такива законодателни и други мерки, каквито могат да бъдат необходими за определянето като престъпление съгласно местното законодателство, когато е извършено умишлено, на всяко обещаване, предлагане или даване от всяко лице, пряко или косвено, на каквато и да е недължима облага на длъжностно лице, за себе си, за него или за трето лице, за да извърши или да се въздържа от извършване на дадено действие в изпълнение на задълженията си.

Член 3 – Пасивен подкуп, даван на местни длъжностни лица

Всяка страна предприема такива законодателни и други мерки, каквито могат да бъдат необходими за определянето като престъпление съгласно местното законодателство, когато е извършено умишлено, на всяко поискване или получаване от длъжностно лице, пряко или косвено, на каквато и да е недължима облага, за него или за трето лице или на приемане на обещание за такава облага, за да извърши или да се въздържа от извършване на дадено действие в изпълнение на задълженията си.

Член 11 – Подкуп, даван на съдии или служители в международни съдилища

Всяка страна предприема такива законодателни и други мерки, каквито могат да бъдат необходими за определянето като престъпление съгласно местното законодателство на поведението, посочено в Член 2 и Член 3, включващо лица, заемащи съдийска длъжност или служители в международен съд, подсъдността на който е приет от Страната.

ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ И ПРЕМАХВАНЕ НА КОРУПЦИЯТА И ГАРАНТИРАНЕ НА НЕУТРАЛИТЕТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Център за независимост на съдии и адвокати към Международната комисия на юристите, 2000 г.

Действия, които представляват корупция в рамките на съдебната система

Съдебната система е корумпирана тогава, когато дадено действие или бездействие води до или има за цел да доведе до загуба на непристрастност на съдебната власт.

По-конкретно за корупция говорим тогава, когато съдия или съдебен служител иска или получава облага от какъвто и да е характер или обещание за облага от какъвто и да е характер по отношение на упражняването на правомощия или друго действие. Такива едни деяния обикновено представляват престъпления съгласно националното законодателство. Примери за корупционно престъпно поведение са:

- подкуп;
- измама;
- използване на публични ресурси за лична облага;
- умишлена загуба на съдебни протоколи, и
- Умишлена промяна на съдебни протоколи;

Корупция настъпва и тогава, когато вместо процедурите да се определят въз основа на доказателствата и закона, същите се решават, пряко или косвено, въз основа на неправомерно влияние, подбуждане, натиск, заплаха или вмешателство, от всяко място и поради каквато и да е причина, включително такива, произтичащи от:

- конфликт на интереси;
- непотизъм;
- фаворитизъм към приятели;
- вземане под внимание на възможности за професионално израстване;
- вземане под внимание на назначения след пенсиониране;
- неправомерна социализация с представители на юридическата професия, изпълнителната или законодателната власт;
- социализация със страни по делото и евентуални такива;
- предрешаване на въпрос в съдебното производство;
- предубеденост;
- с оглед на правомощията на правителството или политическите партии.

Тези деяния могат да бъдат обект на различни санкции — както от страна на наказателното право, така и на правото, свързано с конфликтите на интереси, пристрастност, дискриминация, злоупотреба с властта, съдебен контрол или могат да бъдат регламентирани от етичния кодекс.

Като условие за настъпване на корупция в съдебната система не е необходимо да бъде установено, че съдебното решение е взето въз основа на корупционно деяние. Достатъчно е един независим, разумен, непредубеден и информиран наблюдател да презюмира, че съдебният акт е бил определен от корупционното деяние.

ИНСТРУМЕНТАРИУМ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА, изготвен от Глобалната програма на ООН срещу корупцията (ГРАС), Център за превенция на международната престъпност, Отдел за контрол на наркотичните вещества и превенция на престъпленията, Офис на ООН във Виена, Ред. 4, последна редакция от 11 ноември 2002 г.

Мярка 6 – Укрепване на целите на съдебните институции

Цел

Компетентността, професионализмът и безпристрастността на съдиите са от решаващо значение за успеха на мерките за борба с корупцията. Най-общо съдебната власт като институция е необходимо условие за постигане на върховенството на закона, което от своя страна оказва влияние върху усилията за контролиране и изкореняване на корупцията по много начини. Съдебните решения, които са справедливи, съгласувани помежду си и почиващи на закона, подкрепят среда за растеж и развитие на законна икономическа дейност и в която корупцията може да бъде установена, възпрепятствана и наказана. Високият статут и независимост, предоставени на съдиите в повечето общества ги прави ярък пример за поведението на останалите. От съдиите се изисква да се произнасят по дела за корупция, да установяват съдебна практика и да налагат наказания на извършителите, и самите те стават обект на корупция, особено когато усилията за подкупване на по-малко влиятелни длъжностни лица в наказателноправната система са били неуспешни. В някои случаи от съдиите може да се изисква да изпълняват други важни функции, като извършване на проверка на назначенията или статута на длъжностните лица за борба с корупцията или да се произнасят с решение по въпроси, свързани с управлението, като напр. действителността на избори или конституционособразността на законите или процедурите.

Независимостта на съдиите и техните функции ги превръща в мощно оръжие за борба с корупцията, но и поражда специфични за тях проблеми. Обучението в области като безпристрастност трябва да се извършва по начин, който да не компрометира независимостта. Структурите на отчетност трябва да могат да осигуряват наблюдение на дейността на съдиите, да откриват и да се справят с корупцията и с всяко друго поведение, което е несъвместимо със съдийската длъжност, и същевременно да предоставят гаранции, че те няма да бъдат използвани, за да се заплашват съдии или по друг начин да се повлиява на процеса на вземане на съдебни решения.

Описание

Мерки, засягащи съдиите

Усилията за борба с корупцията следва да са насочени основно към усилията за укрепване на основните принципи за безпристрастност, образование на съдиите по въпросите, касаещи характера и обхвата на корупцията, и изграждане на правилно организирана структура на отчетност. Това би могло да включва следните дейности или фактори:

Оценка на проблема. Както и при други мерки за борба с корупцията, усилията за противодействие на корупцията в съдебната власт следва да се основават на оценка на характера и сериозността на проблема. Предвид факта, че много от мерките, приложими за съдиите, трябва да се разработват, поддържат и прилагат от самите съдии, при оценката следва да се разгледа и капацитетът на съдебната власт да изпълнява такава роля. Следва да се разгледа и обективната оценка на всички форми на корупция и нивото и местонахождението на съдилищата, в които те възникват. От засегнатите следва да се изискват и възможни решения на проблема (вж. консултация по-долу). Данните следва да бъдат събрани и записани в подходящ формат и направени широко достъпни за изследване, анализ и отговор.

Консултации. Независимостта на съдебната власт допуска налагане на реформи отвън, което означава, че всички предложения за обучение на съдии и отчетност трябва да бъдат изготвени след консултация със съдии или дори изготвени от самите съдии с необходимото съдействие. Освен това е препоръчително да се извършат консултации с други основни групи, като асоциации на юристите, прокурори, министри на правосъдието, законодатели и ползватели на услугите на съдилищата. Адвокатите например са източник на информация за проблемите, които може да не са известни на съдиите, и в много държави бъдещите съдии се избират измежду категориите юридически професии, както и след консултация с практикуващите юристи. В някои случаи обединяването на различни групи с цел неформално обсъждане на проблемите може да се окаже продуктивно. Въз основа на процеса на консултиране може да се състави специфичен план за действие, в който да се изложат подробно предложените реформи, да се набележат приоритети и последователност на изпълнение и да се определят целите за пълно изпълнение.

Съдебно установени мерки. При всяка възможност е необходимо да бъдат изградени структури за саморегулиране с цел защита на независимостта на съдебната власт. Това изисква, въз основа на консултациите и другите източници на информация, съдиите да бъдат поощрени и да им бъде оказано съдействие при изграждането и поддържането на техни собствени структури за отчетност. За тази цел е необходимо създаване на органи като съдебни съвети, в които съдиите лично изслушват жалби и налагат дисциплинарни и коригиращи мерки, и разработват политики за предотвратяване на корупцията. Гледните точки относно степента, до която може да се изисква обучение без да се компрометира независимостта на съдебната власт варират, но също така е препоръчително програмите за обучение за борба с корупцията и в други области да бъдат разработени от съдиите или след консултация с тях във възможно най-голяма

степен. С това се избягва спорът относно независимостта и създава вероятност за увеличаване на ефективността на обучението.

Обучение на съдии. Предметът на обучение на съдиите следва да бъде насочен както към подпомагане на съдиите при поддържане на висока степен на професионална квалификация, но и висока степен на безпристрастност. Възможният предмет би могъл да включва преглед на етичните кодекси за съдии и адвокати, особено ако същите са били преработени или повторно изтълкувани, както и преглед на закона и съдебната практика в основни области, като пристрастие от страна на съдебен орган, дисциплинарните производства в съдебната власт, материалните и процедурни права на страните по делото и престъпления, свързани с корупция. По-малко структурирани възможности като неформални дискусии могат да бъдат използвани за разглеждане на трудни въпроси, свързани с етиката сред съдиите.

Етичен кодекс на съдиите. Може да бъде разработен и приложен кодекс за поведение на съдиите. Независимостта на съдебната власт не поставя изискването такива кодекси да бъдат разработени от самите съдии, при условие че специфични разпоредби не водят до компрометиране на независимостта. Участието на съдиите обаче е важно както за разработването на подходящи разпоредби, така и за спазването им от тях впоследствие. Прилагането на етичния кодекс на съдиите спрямо отделни съдии, за които се твърди, че са нарушили разпоредби от него, повдигат опасения по отношение на независимостта, като самите съдии следва да притежават правомощията по прилагането на такива кодекси. За тази цел основните разпоредби на такива кодекси ще включват уговорката, че съдии, които са свързани по какъвто и да било начин с жалба или със замесен/и съдия/и, не участват в каквито и да било дисциплинарни или свързани с него производства. След като бъде изготвен кодекс, съдиите следва да се обучат по отношение на неговите разпоредби при назначаването им, както и периодично след това, ако е необходимо. Прозрачността и публикуването на кодекса също са важни, за да се гарантира, че тези, които се явяват пред съдиите, средствата за масова информация и широката общественост са запознати със стандартите на поведение, които имат право да очакват от съдиите си. Като част от процеса на консултиране представители на асоциациите на юристите, прокурори, министри на правосъдието, законодатели и граждански общества като цяло следва да участват при формулирането на стандартите. Лицата, участващи в съдебните производства също играят важна роля при установяване на жалбите и оказване на съдействие при постановяване на съдебни решения по тях.

Качество при назначаване на съдии Целта при подбора на нови съдии следва да бъде насочен към гарантиране на висок стандарт на безпристрастност, почтеност и компетентност в областта на правото, а процесите следва да бъдат насочени към подбора за тези характеристики. Няколко мерки могат да помогнат при гарантиране, че възможно най-добрите кандидати ще бъдат издигнати до членове на съдийската колегия. Прозрачността по отношение на процеса на номиниране и назначаване и на квалификациите на предложените кандидати ще позволят извършването на подробна проверка и ще затруднят неподходящите процедури. Консултациите с практикуващи юристи могат да се използват за оценка на компетентността и безпристрастността, когато кандидатите са адвокати. Доколкото е възможно процесът на назначаване следва да се разглежда отделно от

партийната политика и други външни фактори като етническа принадлежност или религия. Като група, съдиите следва да представляват населението като цяло, което означава, че при назначения във висши и национални съдилища може да се наложи да бъдат взети предвид фактори като етническа принадлежност или географски условия, но не трябва да се позволява същите да пречат на търсенето на безпристрастност и компетентност.

Разпределение на дела и съдии Опитът с корупцията в съдебната власт показва, че за да повлияят неправомерно върху резултатите от съдебните дела е необходимо извършителите не само да гарантират, че съдиите са по някакъв начин корумпирани, но и че на корумпирания съдия е било възложено делото, изходът от което е бил предопределен. За противодействие на този процес е необходимо да бъде установен ред, който да направи трудно за външни лица да предвиждат или повлияват върху решенията за това кои съдии кои дела да разглеждат. В процеса по разпределение могат да бъдат интегрирани и елементи като произволност и прозрачност, които могат да се използват, за да се гарантира, че процесът не е корупционен, въпреки че това ще информира външните лица за това кой съдия кое дело ще разглежда. Същото се случва и при по-големи и апелативни дела, когато съдиите могат да изслушват дела предварително или да бъдат помолени да направят преглед на писмени доказателства и съображения много преди изслушването на делото.

Създаването на местни или регионални съдилища, или съдебни райони, както и редовната ротация или преназначаване на съдии между тези съдилища или райони също може да се използва за предотвратяване на развитието на корупционни отношения. В подобни случаи е възможно да се наложи да бъдат разгледани и такива фактори като пол, раса, племе, религия, участие на малцинства и други характеристики на лицето, заемащо съдебната длъжност.

Прозрачност на съдебните производства Винаги, когато това е възможно, съдебните производства трябва да се водят в открито съдебно заседание – форум, достъп до който да имат не само заинтересованите страни, но и средствата за масова информация и елементи на гражданското общество. Публичният коментар по въпроси като ефикасността, безпристрастността и справедливостта на производствата и резултатите е важен и не трябва да бъде ограничаван необосновано от страна на законодателство, съдебни разпореждания или прилагане на престъпления за неуважение към съда. Изключването на медиите или ограниченията върху техните коментари трябва да се сведе до въпроси, по които това е очевидно оправдано, като напр. защитата на уязвими страни по делото, като деца, от неправомерно обществено внимание, и само доколкото този интерес се обслужва. Медиите могат да бъдат допуснати до съдебното заседание и да им бъде разрешено да отразят фактите и изхода по делото, но не и например да разкриват страните по него. Производство *ex parte*, при което се изключва една или повече от страните по делото, следва да се бъде допускано само, когато такава тайна е от съществено значение и винаги да се протоколира. Нито страните по делото, нито адвокатът водят каквато и да било комуникация със съдия, освен ако не присъстват представители на всички страни.

Преразглеждане на съдебни решения Основният форум за преразглеждане на съдебните решения са апелативните съдилища, като апелативните съдии следва да се ползват с правомощия да се произнасят по решения, които се отклоняват от законодателството или съдебната практика толкова много, че предполагат пристрастност или корупция. Те следва също така да могат да отнасят такива дела до съдебни съвети или други дисциплинарни органи, където е уместно. Такива органи следва също така да се ползват с правомощието да преразглеждат (но не и да отменят) решения, когато има подадена жалба, или по тяхна собствена инициатива (напр. когато са повдигнати опасения по други канали, като съобщения по медиите).

Прозрачност и разкриване на активи и доходи Както при други лица, заемачи ключови длъжности, към потенциалната корупция при съдиите може да се подходи въз основа на безотчетно обогатяване по време на заеманата длъжност, като се използват изискванията за разкриване на съответната информация и предвиждане на разследвания и дисциплинарни мерки, когато се установи некоректност. Правомощията за провеждане на одит или разследване на съдии оказват влияние върху независимостта на съдебната власт, ако са специфични за конкретен съдия или разследване. Това означава, че докато други служители могат да провеждат рутинни или произволни одити, при условие че действително може да се гарантира произволен избор, по-нататъшното провеждане на разследвания обикновено следва да бъде извършвано от колеги съдии.

Съдебен имунитет По силата на естеството на длъжността си съдиите обикновено се ползват с известна степен на съдебен имунитет. Това не трябва да обхваща каквато и да било форма на имунитет срещу наказателни разследвания или производства, но в същото време неправомерни наказателни производства или дори заплахата от наказателни обвинения могат да бъдат използвани за компрометиране на независимостта на отделните съдии. Когато се появят подозрения или обвинения в извършено престъпление е препоръчително да се гарантира, че те се преразглеждат не само от независими прокурори, но и от съдебни съвети или подобни органи. Когато тече разследване или наказателно производство, съответният съдия следва да бъде временно отстранен, докато въпросът не бъде решен. Оправдателната присъда не следва непременно да води до възстановяване в длъжността съдия, особено когато тежестта на доказване е по-голяма в наказателното производство, отколкото в дисциплинарното. Съдия може да бъде отстранен от длъжност, когато са налице съществени доказателства за извършени нарушения, но не и достатъчни за постановяване на осъдителна присъда, например или в случай, когато е налице установено неправомерно поведение, което не е престъпление, но което е несъвместимо с продължаването на заемането на длъжността съдия (напр. неразкриване на доходи или конфликт на интереси).

Защита на съдиите Опитът показва, че колкото по-неподатливи стават съдиите на положителни стимули за корупция, като предлагане на подкуп, толкова по-вероятно е те да бъдат обект на негативни стимули като заплахи, сплашване или атаки. За да се устои на подобни стимули е необходимо да се осигури защита на съдиите и членовете на техните семейства, особено в случаи на корупция от

страна на организирани престъпни групи, висши служители или други могъщи и добре финансирани интереси.

Справяне с устойчивостта на съдебната власт срещу реформи Устойчивостта на съдиите може да бъде породена от няколко фактора. Законните опасения относно независимостта на съдебната власт могат и следва да направят съдиите устойчиви срещу реформи, които се налагат от извънсъдебни източници. В случаи като тези съществува риск усилията за противодействие на корупцията в съдебната система, дори и успешни, да създадат прецеденти, които понижават независимостта и подкопават основните гаранции за върховенството на закона. Устойчивост от такъв характер може да се преодолее най-добре като се гарантира, че реформите се разработват и прилагат от съдебната общност и че самите съдии са запознати с този факт и с необходимостта да подкрепят усилията за реформа. Устойчивостта може да бъде породена и от съдии, които са корумпирани и се страхуват да не изгубят доходи или други облаги, като напр. професионалния статус, който се придобива в резултат на корупционни действия или влиянието, което тя им позволява да упражняват. Замесените лица в минали корупционни действия също могат да се сблъскат с наказателна отговорност, ако това бъде разкрито. Ползите от реформата за такива съдии, ако има такива, обикновено са дългосрочни и косвени и следователно не се разглеждат като компенсация за по-краткосрочните разходи от прекратяване на корупционната дейност и приемане на реформите. За отстраняване на това неравновесие в някои от случаите е възможно да се гарантира, че в ранните етапи на програмите за реформа в съдебната система са включени елементи, които осигуряват положителни стимули за замесените съдии. Например реформите, които насърчават прозрачността и отчетността в правораздавателните функции, могат да бъдат придружени от подобрения в обучението, професионалния статус и възнагражденията, и предлагането на осезаеми стимули като пакети за ранно пенсиониране, повишения за съдии и помощен персонал, нови сгради и разширени бюджети. Друг фактор, който може да намали устойчивостта на съдебната власт е начинът, по който гражданите възприемат съдебната система и произтичащият от това натиск върху съдилищата и съдиите. Там, където корупцията е твърде широко разпространена, съществува тенденция към подкопаване на основната полза от съдилищата, което кара членовете на обществото да търсят други средства за разрешаване на спорове, а общественото доверие и статус на съдиите намаляват. Кризи от този характер могат нагледно да демонстрират степента на корупцията и вредата, която тя причинява, да намалят институционалната устойчивост и като цяло да действат като катализатор за реформи.

Реформата в съдилищата и съдебната администрация

Реформите в съдилищата, предназначени за справяне с проблемите с корупцията, често съвпадат с мерки от по-общ характер, предназначени да насърчават върховенството на закона и общата ефикасност и ефективност.

Адекватни ресурси и заплати Осигуряването на съдилищата с достатъчно съдии и друг персонал може да помогне за намаляване на възможността за корупция. Длъжностните лица, които получават адекватно заплащане, са по-малко податливи на подкупи и други неправомерни влияния, и системи, които се занимават с обработка на дела или начисляват „бързи пари“.

Структури за управление на съдилищата Структурите за управление могат да определят стандарти за изпълнение и да осигурят прозрачност и отчетност с помощта на такива средства като водене на правилни протоколи и проследяване на дела чрез системата. При възможност компютъризацията или използването на други информационни технологии може да осигури икономически ефективни средства за прилагане на такива реформи.

Статистически анализ на делата Анализът на статистически модели по отношение на начина на възникване на делата, тяхното управление и разпределение на съдиите и изхода от делата може да помогне за установяване на норми или средни стойности и за идентифициране на необичайни модели, които могат да бъдат индикатор за корупция или други пристрастия. Когато съществува подозрение за неправомерно поведение, протоколите на конкретни съдии могат да бъдат подложени на същия анализ.

Обществена осведоменост и образование С цел повишаване на осведомеността относно очакваните стандарти е необходимо да се положат усилия за образование на обществеността по отношение на правилното функциониране на съдиите и съдилищата. Това обикновено генерира други ползи като повишаване на доверието и легитимността на съдилищата и увеличаване на желанието на външни лица да участват или да сътрудничат на съдебните производства.

Алтернативен способ за разрешаване на спорове За да се избегне разглеждането на дела по съдебен ред могат да се използват такива алтернативни способи като медиация между страните по делото. По този начин на страните по делото се дава възможност да избегнат форум, заподозрян в корупция, въпреки че алтернативните средства могат да бъдат също толкова уязвими, ако не и повече. Тези варианти наистина намаляват натовареността на съдилищата и спестяват ресурси, и често са достъпни за нуждаещи се страни по делото или за малки дела, при които съдебният процес е невъзможен.

Предпоставки и рискове

Въпроси, свързани с изпълнението

При извършване на действия за укрепване на съдебните институции обикновено първо следва да се предприемат мерки, насочени към самите съдии, като причините за това са няколко.

- Много други мерки за борба с корупцията изискват ефективна рамка на върховенството на закона, за която
  - от своя страна се изискват компетентни и независими съдии.
  - Съдиите от наказателни съдилища ще бъдат призовани да работят по дела, свързани с корупция, тъй като се прилага национална програма за борба с корупцията. Ранните дела ще създадат важни прецеденти в области като дефиницията за корупция или корупционни действия и при възпиране на корупцията.
  - С увеличаване на делата, свързани с корупция, самите съдии ще стават обект на корупция. Ако се поддадат, много други елементи от стратегията ще се провалят.
- Съдебната власт обикновено е най-висшият и уважаван елемент от съдебната система, и степента, в която тя преследва и постига висок стандарт на непристрастност, ще създаде прецедент за други служители и институции.
- Съдебната система е вероятно и най-малката институция на наказателноправната система, което
  - я прави относително достъпна с ранни и малки по мащаб усилия
  - Независимостта на съдебната власт налага особени изисквания, които не се отнасят до реформата на други институции и постигането на които може да отнеме време. Съдиите се нуждаят от
  - време, за да разработят например свои собствени етични кодекси.
  - Съдиите се ползват с най-широката свобода на действие и имат най-влиятелните позиции както в гражданските, така и в наказателноправните системи. Въпреки че реформите в други институции като юридическите професии, прокуратурата и правоприлагащите органи също са от решаващо значение, именно на съдебно ниво корупцията нанася най-големи вреди и това е мястото, където реформите имат най-голям потенциал за подобряване на ситуацията.
  - За да се осигурят трайни реформи за борба с корупцията, краткосрочните ползи трябва да бъдат канализирани
  - чрез постоянни институционални механизми, способни да поддържат реформата. Най-добрият институционален сценарий е този, при който реформите в публичния сектор са страничен продукт от консенсус, включващ
  - законодателната власт, съдебната власт, адвокатските колегии и гражданското общество.

Свързани инструменти

Инструментите, които може да са необходими преди да започне укрепването на съдебните институции, включват:

- Независима и цялостна оценка на съдебната власт (обикновено по искане на Председателя на съда);
- Разработване и създаване на Етичен кодекс на съдебната власт;
- Създаване на независим и надежден механизъм за разглеждане на жалби по съдебни въпроси и
- Създаване на съдебен съвет или подобен орган, разполагащ с капацитет за разследване на жалби и налагане на дисциплинарни действия, когато е необходимо

Инструментите, които може да са необходими във връзка с агенциите за борба с корупцията включват:

- Среща по въпросите за непристрастността и планиране на действия между всички ключови участници в съдебната власт с цел съгласуване на план за действие (обикновено по инициатива на Председателя на съда);
- Съгласуване на измерими показатели за ефективност на съдебната власт;
- Провеждане на независима цялостна оценка на капацитета, ефективността и непристрастността на съдебната власт и на степента на доверие на обществеността и доверие в съдиите и съдебните институции; и
- Разпространение и прилагане на Етичния кодекс на съдебната власт;

Поради необходимостта от съдебна независимост мерките срещу корупцията в съдебната власт обикновено са изолирани от другите елементи на националната стратегия за борба с корупцията. Поради тази причина не съществуват други инструменти, които да са в противоречие с мерките за борба с корупцията в съдебната власт. От съображения за доверие и надеждност както в съдебните институции, така и в усилията за борба с корупцията обаче е препоръчително наличието на известна степен на координация, така че усилията в съдебната власт да се разглеждат като част от по-широки национални усилия за борба с корупцията, когато това е възможно.

Прилагане на инструмента

Кои са ползвателите на инструментите

Типичният ползвател на този инструмент ще бъде Председателят на съда и/или Комисията на съдебната служба. След стартиране на програма за реформи на национално равнище от Председателя на съда се очаква да делегира прилагането на реформата на Председателите на съдилищата на държавно/областно равнище.

Необходими ресурси

За да се гарантира успешното прилагане на реформата в съдебната власт е изключително важно да са налице необходимите ресурси. Конкретните ресурси варират в зависимост от обхвата и продължителността на програмите за реформи в съдебната власт и факторите „разход“, свързани с конкретни елементи. Разходите като цяло могат да възникнат от елементи, свързани с обучението, подкрепата на съдебните съвети и специализираните органи за борба с корупцията, по-добро възнаграждение, съоръжения и оборудване, както и разходите за пенсиониране на съдии.

График

По-голямата част от реформите в съдебната власт имат средносрочен до дългосрочен характер.

Въздействие и/или показатели за наблюдение

КОНВЕНЦИЯ НА ООН СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА, чл. 11, Мерки, свързани със съдебната власт прокуратурата, ООН, 2003 г.

Член 11 Мерки, свързани със съдебната власт и прокуратурата
Като се вземе предвид независимостта на съдебната власт и нейната решаваща роля в противодействието на корупцията, всяка държава—страна по Конвенцията, в съответствие с основните принципи на своята правна система и без да се засяга независимостта на съдебната система, предприема мерки за укрепване на непристрастността и предотвратяване на възможностите за корупция сред членове на съдебната власт. Такива мерки могат да включват правила относно поведението на членовете на съдебната власт.

ПРИНЦИПИТЕ НА БРИТАНСКАТА ОБЩНОСТ (ЛАТИМЪР ХАУС) ЗА ТРИТЕ ДЪРЖАВНИ

ВЛАСТИ с Анекс (Върховенство на парламента, независимост на съдебната власт), Британската общност, 2003 г.

IX) Надзор върху правителството

Насърчаването на нулева толерантност към корупцията е жизненоважно за доброто управление. Прозрачното и отговорно правителство, заедно със свободата на изразяване на мнение, насърчава пълноценното участие на своите граждани в демократичния процес.

УКРЕПВАНЕ НА ОСНОВНИЯ ПРИНЦИП ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, ECOSOC, Резолюция 2006/23, 2006 г.

Убедени, че корупцията на членовете на съдебната власт подкопава върховенството на закона и засяга общественото доверие в съдебната система,

Убедени също така, че непристрастността, независимостта и неутралитета на съдебната власт са основни предпоставки за ефективната защита на правата на човека и икономическото развитие,

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА — ИНСТРУМЕНТАРИУМ ЗА ПРАВНА ЗАЩИТА, Transparency International, 2007 г.

3. Корупцията в съдебната власт и докладът за глобалната корупция за 2007 г. Дефиниция на корупция в съдебната власт

TI определя корупцията като „злоупотреба с поверена власт за лична изгода“. Това означава както финансови или материални придобивки, така и нематериални такива, като подпомагане при осъществяването на политически или професионални амбиции. Корупцията в съдебната власт включва всяко неуместно въздействие върху непристрастността на съдебния процес от страна на който и да било участник в съдебната система.

Например съдия може да допусне или да не допусне доказателства с цел оправдаване на оправдателната присъда на виновен обвиняем с висок политически или социален статус. Съдиите или персоналът на съда могат да манипулират мястото и времето на съдебното заседание, за да облагодетелстват една или друга страна. В държави, в които не се използват стенограми, съдиите могат неправилно да обобщят съдебното производство или да изкривят показанията на свидетелите, преди да произнесат присъда, която е купена от една от страните по делото. Младши персонал на съдилищата може да „загуби“ досие – срещу определена цена.

Други части на съдебната система могат да окажат въздействие върху корупцията в съдебната власт. Наказателните дела могат да бъдат корумпирани, преди да стигнат до съдилищата, ако полицията подмени доказателства, които подкрепят наказателно обвинение, или прокурорите не приложат единни критерии към доказателствата, генерирани от полицията. В държави, в които прокуратурата се ползва с монопол върху повдигането и поддържането на обвинения пред съдилищата, един корумпиран прокурор може ефективно да блокира всяка една възможност за правна защита.

Корупцията в съдебната власт включва злоупотреба с оскъдните публични средства, които повечето правителства са готови да отпуснат за правосъдие, което рядко се ползва с висок приоритет от политическа гледна точка. Например съдиите могат да наемат членове на семейството за персонал в техните съдилища или офиси и да манипулират договори за съдебни сгради и оборудване. Корупцията в съдебната власт се простира от досъдебните дейности през съдебното производство и спогодбата до окончателното изпълнение на решенията от съдебните изпълнители.

Процесът на обжалване – привидно важен инструмент за правна защита в случай на неправилна присъда, предоставя допълнителни възможности за корупция в съдебната власт. Когато доминиращи политически сили контролират назначаването на висши съдии, концепцията за обжалване пред по-малко пристрастен орган може да е само мираж. Дори когато назначенията са подходящи, ефективността на процеса на обжалване намалява, ако проверката на исканията за изслушвания не е прозрачна или когато обемът на натрупаните дела означава години, прекарани в чакане да същите да бъдат разгледани. Наблюдава се тенденция обжалванията да облагодетелстват най-платежоспособната от страните, което означава, че страната с ограничени ресурси, но с основателна жалба, може да не е в състояние да продължи делото си след първата инстанция.

Обхват на корупцията в съдебната власт

Съществува важна разлика между съдебните системи, в които относително липсва корупция, и тези, които страдат от системна манипулация. Показателите за корупция в съдебната власт се картографират точно върху по-широки мащаби на корупцията: съдебна власт, която страда от системна корупция обикновено се среща в общества, където корупцията е широко разпространена в общественния сектор. Съществува също така и връзка между нивата на корупция в съдебната власт и нивата на икономически растеж, тъй като очакванията, че договорите ще бъдат спазвани, а споровете решавани справедливо, е жизненоважно за

инвеститорите лежи в основата на стабилното бизнес развитие и растеж. Независимата и безпристрастна съдебна власт има важни последици за търговията, инвестициите и финансовите пазари, както са научили толкова различни държави като Китай и Нигерия.

Целите на корупционното поведение в съдебния сектор са различни. Някои видове корупция изкривяват съдебния процес, за да доведат до несправедлив изход. Съществуват обаче много повече хора, които подкупват, за да насочат или ускорят съдебния процес към това, което може да се окаже справедлив изход. В крайна сметка нито едно от двете е приемливо, тъй като жертвата във всеки случай е ползвателят на услугите на съдилищата. В най-лошата съдебна среда обаче и двете дейности се толерират и дори насърчават от работещите в съда. Световният барометър на корупцията на TI за 2006 г. анкетира 59 661 души в 62 държави и установи, че в една трета от тези държави повече от 10 процента от респондентите, които са си взаимодействали със съдебната система твърдят, че те или член на тяхното домакинство са платили подкуп, за да получат „справедлив“ изход по съдебно дело.

Видове корупция в съдебната власт

Съществуват два вида корупция, които засягат в най-голяма степен съдебните системи: политическа намеса в съдебните процеси от страна на изпълнителната или законодателната власт, и подкупите.

A. Политическа намеса в съдебните процеси

Една обезсърчителна констатация от този обем е, че въпреки няколкото десетилетия на усилия за реформи и международни инструменти, защитаващи независимостта на съдебната власт, съдиите и персоналът на съдилищата в световен мащаб продължават да бъдат изправени пред натиск да се произнасят в полза на мощни политически или икономически субекти, а не съгласно закона. За някои държави има данни за отстъпление от международните стандарти. Политическите сили са увеличили влиянието си върху съдебната власт, като например в Русия и Аржентина.

Една гъвкава съдебна власт осигурява „правна“ защита на онези, които са на власт, за съмнителни или незаконни стратегии като присвояване, непотизъм, приятелски приватизации или политически решения, които иначе биха могли да срещнат съпротива в законодателната власт или от страна на медиите. През ноември 2006 г. например аржентински съдия, назначен от бившия президент Карлос Менем, постанови, че прекомерните разходи за кампанията на управляващата партия не са нарушили закона за финансиране на кампаниите от 2002 г., тъй като партиите не носят отговорност за финансиране, за което „не са знаели“.

Политическата намеса се осъществява чрез заплахи, сплашване и обикновено подкупване на съдии, но също и чрез манипулиране на назначенията на съдии, заплати и условия на работа. В Алжир съдиите, които се считат за „твърде“ независими, биват наказвани и прехвърляни в отдалечени населени места. В Кения съдиите са били подложени на натиск да се оттеглят, без да бъдат информирани за обвиненията срещу тях по кампанията за борба с корупцията, която е била широко възприемана като политически целесъобразна. Съдии, които

се считат за проблемни от страна на силните, могат да бъдат преназначавани от особено отговорни длъжност или контролът върху особено отговорни дела да бъде прехвърлен на по-гъвкави съдии. Това е една от тактиките, използвана в Перу от бившия президент Алберто Фуджимори, която се наблюдава и в Шри Ланка.

Ключът към предотвратяването на този вид корупция са конституционни и законови механизми, които да предпазват съдиите от внезапно уволнение или преместване без използването на безпристрастно разследване. Тази защита до голяма степен допринася за това, че съдилищата, съдиите и техните решения са независими от външни влияния.

Това може обаче да бъде и проблематично, ако на съдиите бъде позволено да се крият зад остарели разпоредби за имунитет, драконовски закони за неуважение или понятия за колегиалност, както е случаят съответно в Турция, Пакистан и Непал. Това, което е необходимо е внимателен баланс между независимост и отчетност и много по-голяма прозрачност от тази, която повечето правителства или съдебни власти са готови да въведат.

Независимостта на съдебната власт се основава на доверието на обществеността. Възприеманата безпристрастност на институцията е особено важна, тъй като тя лежи в основата на доверието в институцията. Доскоро оглавяващият съдебната власт на Великобритания беше и говорител на Горната камара на британския парламент и член на изпълнителната власт, което създаваше проблеми, свързани с конфликт на интереси. В Съединените щати изборите в съдебната власт са помрачени от опасения, че даренията за изборните кампании на съдии неизбежно ще окажат влияние върху вземането на съдебни решения.

Съдебната и политическата корупция са взаимно допълващи се. Там, където съдебната система е корумпирана вероятността да бъдат наложени санкции срещу хора, които използват подкупи и заплахи за подчиняване на политици, е малка. Последствията от този модел са дълбоки, тъй като възпират по-честните и свободни кандидати да навлязат или да успеят в политиката или на държавна служба.

В. Подкуп

Искането и даването на подкупи може да възникне във всеки един етап от взаимодействията в съдебната система: длъжностните лица в съда могат да изнудват за пари за работа, която така или иначе трябва те следва да извършат; адвокатите могат да начисляват допълнителни „хонорари“, за да ускорят или забавят дела, или да насочват клиенти към съдии, за които е известно, че вземат подкупи за благоприятни решения. Съдиите от своя страна могат да приемат подкупи с цел забавяне или ускоряване разглеждането на дела, да приемат или отхвърлят жалби, да упражняват влияние върху други съдии или просто да се произнасят по дадено дело по определен начин. Проучвания в този обем от Индия и Бангладеш описват подробно как дългите отлагания на делата принуждават хората да плащат подкупи, за да ускорят разглеждането им.

Когато ответниците или страните по делото вече имат лошо мнение за честността на съдиите и съдебния процес, вероятността те да прибегнат до подкупване на съдебни служители, адвокати и съдии, за да постигнат целите си, е много по-голяма.

Важно е да се запомни, че официалните съдебни власти разглеждат само малка част от споровете в развиващия се свят; традиционните правни системи или управляваните от държавата процеси на административно правораздаване представляват около 90 процента от несъдебните дела в много части на света. Повечето изследвания върху обичайните системи подчертат значението, което те имат като единствената алтернатива на мудните, скъпи и подкупни държавни процеси, но те също така съдържат елементи на корупция и други форми на пристрастност. В Бангладеш например жалбоподателите се изнудват с такси от „реклами“, които твърдят, че могат да повлияят на решенията на група от местни личности, призвани да разрешават спорове в общността и да им налагат санкции. Нещо повече, вероятността жените да имат равен достъп до правосъдие в обичаен контекст, който омаловажава техните човешки и икономически права, е малка.

ПАРЛАМЕНТАРНАТА АСАМБЛЕЯ: РЕЗОЛЮЦИЯ 1703 – КОРУПЦИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Съвет на Европа, 2010 г.

1. Парламентарната асамблея отбелязва, че корумпираната съдебна система подкопава върховенството на закона, което е гръбнакът на плуралистичната демокрация; поставя под въпрос равното третиране пред закона, както и правото на справедлив съдебен процес, и подкопава легитимността на всички държавни органи.
2. Корупцията в съдебната система благоприятства безнаказаността, премахването на която Асамблеята поиска да бъде издигната като приоритет в своята Резолюция 1675 (2009 г.) относно състоянието на правата на човека в Европа: необходимостта от премахване на безнаказаността.
3. Корупцията в съдебната власт и корупцията в други държавни институции, както и в частния сектор, се подхранват и взаимно допълват. Премахването на корупцията, след като вече е придобила постоянен характер, е много по-трудно от предотвратяването ѝ, оттук и значението на борбата с първите признаци на корупция, особено в държавите, които не са засегнати от тази чума.

МАНИФЕСТ ОТ ВИЛАМУРА, ПРАВОСЪДИЕ В УСЛОВИЯТА НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, MEDEL, 2012 г.

Борба с корупцията

15. Разграбването на ресурсите на Европейския съюз и на държавите членки оправдава засилването на борбата с корупцията. Особено важно е да бъдат приложени изцяло Конвенцията на ООН срещу корупцията (Конвенцията от Мерида), Конвенциите на Съвета на Европа срещу корупцията по наказателни и граждански дела и Брюкселската конвенция относно борбата с корупцията, в която участват служители от Европейския съюз или държави членки.

СЪВЕТЪТ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА, НАСЪРЧАВАНЕ И ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА: Насърчаване и защита на всички права на човека – граждански, политически, икономически, социални и културни права, включително правото на развитие, Доклад на Специалния докладчик по независимостта на съдиите и адвокатите, Диего Гарсия-Саян, 09 юни 2017 г. UN Doc A/HRC/35/31

Корупция, организирана престъпност и независимост на съдиите и адвокатите

114. От съществено значение е всички държави членки и съответните международни и регионални организации и институции да включат като приоритет в своя дневен ред разработването и прилагането на мерки за борба не само с последиците, но и с основните причини за корупцията.

115. Корупцията и организираната престъпност сериозно подкопават способността на много държави да насърчават системи на управление, които са отговорни и съобразени със стандартите за правата на човека, като намаляват доверието на гражданите в правораздаването.

116. Понастоящем едно от предизвикателства пред разследването и санкционирането на корупцията по света е свързано с правилното функциониране на държавния апарат. Необходимо е институциите да работят адекватно и в съответствие с върховенството на закона и международните стандарти, за да могат да гарантират своята независимост, когато става въпрос за предотвратяване и наказване на неправомерно поведение.

117. Специалният докладчик би искал да подчертае значението на международното съдебно сътрудничество в борбата срещу корупцията, като се развива обмен на добри практики и обединяване на опит. В това отношение Конвенцията на ООН срещу корупцията предлага подходяща правна рамка за ефективни действия и международно сътрудничество. Действително, една от целите на Конвенцията е да насърчава, улеснява и подкрепя международното сътрудничество и техническата помощ в предотвратяването и борбата с корупцията (чл. 1, ал. „б“).

118. Намесата, натискът и заплахите представляват значителен риск за независимостта на съдиите, което ги прави особено уязвими по отношение на корупцията.

128. Държавите трябва да предприемат всички мерки, за да гарантират, че международните правила и стандарти, насочени към справяне с въпросите, разгледани в настоящия и следващите доклади, постепенно се интегрират във вътрешното законодателство и се прилагат от националните съдилища. За тази цел би било полезно да се постави основата на дневен ред за обсъждане на прилагането на международното право и съдебната практика в националните съдилища.

129. За да гарантира зачитането на правата на човека, правителствата трябва да отстранят пречките, които пречат на упражняването на тези права. В този контекст корупцията и организираната престъпност представляват най-големите предизвикателства, които трябва да се вземат под внимание.

130. Всяка държава – страна по Конвенцията на ООН срещу корупцията следва да предприеме мерки за укрепване на непристрастността на съдебната власт и предотвратяване на възможностите за корупция сред членове на съдебната власт. 131. Отговорност на държавите е да осигурят сигурност и физическа защита за всички членове в сферата на правосъдието с цел гарантиране на независимостта на съдебната власт. Един от приоритетите трябва да бъде изготвянето на протокол, което би позволило откриването и справянето с такива обстоятелства.

ДОКЛАД ОТНОСНО КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА ЧРЕЗ СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Документ на ООН A/67/305 (13 август 2012 г.), Специален докладчик на ООН по независимостта на съдиите и адвокатите

16. Transparency International определя корупцията като „злоупотреба с поверена власт за лична изгода“. Следователно такова едно определение включва както финансови или материални придобивки, така и нематериални такива. Освен това се прави разлика между голяма и дребна корупция. Голямата корупция включва големи суми пари и предполага участието или съучастието на високопоставени длъжностни лица. Корупцията в огромни размери може да окаже влияние върху цялата икономика на конкретна държава или дори да я изложи на риск. Дребната корупция се отнася до по-малки суми пари, като обикновено включва участници, които се опитват да допълнят ниските си заплати.

108. Корупцията подкопава върховенството на закона, демокрацията, социалното и икономическото развитие и защитата на правата на човека. Държавите членки може да пожелаят да обмислят класифицирането на корупцията в огромни размери като тежко престъпление и да се ангажират активно с конкретни действия за предотвратяване и противодействие на корупцията. Съдебната система изпълнява много важна роля в този контекст. Особено важно е да бъде отправено ясно послание: Корупционното поведение е неприемливо и води до подходящи

дисциплинарни мерки или където е уместно – наказателни производства срещу лицата, замесени в нея.

109. Корупцията в съдебната власт подкопава принципите на независимост, безпристрастност и безпристрастност на съдебната власт; нарушава правото на справедлив процес; създава пречки пред ефективното и ефикасно правораздаване, и подкопава доверието в цялата съдебна система.

Препоръки от общ характер: а) Държавите и останалите заинтересовани страни следва да поставят независимостта на съдиите, прокурорите и адвокатите в основата на своите политики, насочени към предотвратяване и противодействие на корупцията и укрепване на върховенството на закона и правата на човека; б) Държавите следва да признаят, че поради своите характеристики съдебната система разполага с идеалната възможност да започне и засили борбата с корупцията, както и да постигне резултати; следователно заслужава особено място в политиките на държавите за борба с корупцията; в) Всички държавни органи следва да наблюдават изпълнението на държавните функции, включително тези, прилагащи мерки за борба с корупцията; г) Държавите следва да формулират своите реформи за борба с корупцията, като вземат под внимание контекста на своята конкретна правна, социална, културна, икономическа и политическа обстановка.

КРАТКА ИНФОРМАЦИЯ НА AMICUS CURIAE ОТНОСНО ИМУНИТЕТА НА СЪДИИТЕ ЗА КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА МОЛДОВА, Венецианска комисия, 2013 г.

II. Международни стандарти, D. Венецианската комисия

19. В обобщение съдиите следва да се ползват само от функционален имунитет, което означава имунитет срещу съдебно преследване само за законни действия, извършени в изпълнение на задълженията им. В тази връзка е очевидно, че пасивната корупция, търговията с влияние, искането и даването на подкупи и подобни престъпления не могат да се считат за действия, извършване при законното изпълнение на правораздавателните функции.

V. Заключение

50. Основният въпрос е дали цялостното премахване на корупционните престъпления от обхвата на съдебния имунитет противоречи на независимостта на съдебната власт, като се вземе предвид слабата позиция на съдебната власт в Източна Европа, включително в Молдова.

54. Докато за гарантиране на независимостта на съдебната власт срещу неправомерно външно влияние са необходими функционални гаранции, широк имунитет – не. Независимостта на съдебната власт не зависи от широкия имунитет и съдиите следва да носят отговорност за извършени предполагаеми престъпления въз основа на презумцията, че на тяхно пълно разположение са нормалните процедури за защита, обжалване и други елементи на принципа за върховенството на закона.

СЪСТОЯНИЕТО НА ДЕМОКРАЦИЯТА, ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА В ЕВРОПА Съвет на Европа, Генерален

секретар, 2014 г.

Глава А, Организация и функции на съдебната власт

- През 2010 г. Парламентарната асамблея съобщи за корупция, дълбоко вкоренена в съдебната власт в много държави членки, като в някои държави съдебната система е напълно корумпирана. Световният барометър на корупцията, публикуван от Transparency International през 2013 г. сочи, че в приблизително една четвърт от всички държави-членки на Съвета на Европа съдебната власт се възприема като най-засегнатата от корупция сред всички институции.

Раздел Б, Корупция

- Корупция в публичния [...]. Държавите членки трябва да осигурят прозрачност, като осигурят защита на тези лица, които подават сигнали за извършени нарушения (лица, съобщаващи за нередности), подпомагащи управлението на конфликти на интереси и предоставяйки на лицата, които се борят с корупцията необходимата независимост и ресурси. Гражданското общество и медиите също трябва да изпълнят своята роля на „пазител“ без неправомерна намеса от страна на държавата.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ИНТЕГРИРАНЕТО НА ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКАТА ПРОГРАМА НА ООН, НАСОЧЕНА КЪМ СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ, И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, приета от 13-ти Конгрес на ООН по превенция на престъпността и наказателното правосъдие, Доха, 12–19 април 2015 г.

5. Потвърждаваме отново своята ангажираност и силна политическа воля в подкрепа на ефективни, справедливи, хуманни и отговорни наказателноправни системи и институциите, които ги съставляват, и насърчаваме ефективното участие и включване на всички сектори от обществото (...). За тази цел полагаме усилия:

г) Да положим всички усилия за предотвратяване и противодействие на корупцията и да приложим мерки, насочени към повишаване на прозрачността в публичната администрация и насърчаване на безпристрастността и отчетността на нашите наказателноправни системи, в съответствие с Конвенцията на ООН срещу корупцията;

МЕЖДУНАРОДНА АСОЦИАЦИЯ НА ЮРИСТИТЕ, ИНИЦИАТИВА ВЪВ ВРЪЗКА С БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ: КОРУПЦИЯ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, май 2016 г.

В съдебните системи могат да бъдат установени някои форми на корупция, които оказват влияние върху всички работещи в съдебната система в различна степен и на различни етапи от съдебния процес. Те включват, както следва:

1. подкуп;
2. неправомерно политическо влияние върху изхода от съдебния процес или политическа намеса в него;
3. изнудване на работещи в съдебната система, жертви и свидетели, и
4. злоупотреба с публични средства и ресурси;

1. Подкуп

Литературата показва, че подкупи могат да се приемат, изискват или плащат сред работещите в съдебната власт или в цялата съдебна система. Външните участници могат да правят опити за намеса в дадено дело, като например чрез подкупване:

- на съдия с цел повлияване вземането на решение;
- на адвокат с цел предоставяне на съвет на свой клиент по определен начин, или
- Персонал на съда за подправяне на доказателства;

(i) Модели на подкуп

От прегледа на литературата се установява, че честотата и формите на подкуп са различни в отделните държави. В нашето проучване ние се опитахме да направим разграничение между специфичните модели на подкуп в държавите, включени в проучването, както следва.

Ендемичен подкуп

Твърди се, че в някои държави има високи нива на корупция, проникнала във всички стълбове на държава, което оказва въздействие върху всички нива на политическа, държавна или съдебна дейност и където се предполага, че дребната корупция е широко разпространена. В този контекст констатациите от проучването показват, че подкупването в съдебната власт, както във всички сектори, е норма. Според един от анкетиранията в някои случаи то е абсолютно необходимо при получаване на някакъв вид услуга.

Ограничен подкуп

Прибягването до подкуп се счита за обичайно, но е и за широко разпространено:

- то може да бъде ограничено до възможността за плащане, създаващо неравен достъп до съдебния процес по социалноикономическа линия, и
- то може да бъде по-разпространено в определени специализирани съдилища или свързано с конкретни видове дела, докато други сфери на съдебната власт остават по същество незасегнати от корупция;

Съобщават се също така и различия между възприятията относно разпространението на подкупването между съдебните системи на местно и национално равнище.

Подкуп с цел сплашване и целенасочен подкуп

Говори се, че в някои държави политическите и държавните системи са силно

повлияни, ако не и превзети, от организирани престъпни мрежи. В тези случаи най-разпространената докладвана форма на корупция е силовият подкуп или изнудване, често придружавана от заплахи за упражняване на насилие при несъгласие.

(ii) Участващи лица, работещи в сферата на правосъдието

Съдии

Отделни съдии могат да приемат или да искат подкупи от политически участници, адвокати, една от страните – особено когато са застрашени икономическите интереси на дружеството – или от други външни участници, с цел манипулиране на дело или предоставяне на достъп до юридически услуги, които не се предоставят по друг начин.

Въз основа на данните от отговорите по проучването съдиите са участвали в подкупи сравнително често в следните държави, включени в проучването: Мексико (27 процента), Нигерия (15 процента), Филипините (22 процента), Русия (28 процента) и Украйна (26 на сто), като най-високата честота – 40 процента, се отчита за Уганда. По отношение на двигателите на корупционното поведение от страна на съдиите, проблемите с възнагражденията (т.е. недостатъчните заплати) бяха споменати по време на консултации в страната като пораждащи рискове от корупция.

Респондентите от няколко от държавите, включени в проучването (Бразилия, Мексико, Филипините и Русия) считат, че получаването на материални облаги е най-силната мотивация за съдиите да участват в корупционно поведение. Говори се, че във Филипините съдиите зависят силно от частни благодетели и местни правителствени единици, чиито надбавки по преценка понякога възлизат на до 30 – 40 процента от заплатата на съдията. Други докладвани потенциални двигатели на корупцията включват липса на подходящи ресурси, голямо натоварване и натиск за решаване на дела в кратки срокове.

Прокурори

Констатациите от нашето проучване показват, че прокурорите може да искат подкупи или вероятно да бъдат изправени пред външен натиск за забавяне или ускоряване на съдебния процес. Съобщава се за плащане на подкупи и на прокурори за подправяне на доказателства, като например полицейски досиета и доклади, за загубване на документи, за ненадлежно приемане/отхвърляне на предложения за споразумение или за намеса в процеса на разследване. Това беше потвърдено от проучване, проведено в САЩ, което показва, че най-често срещаното престъпление е укриването на доказателства от значение за делото. Подкупването на прокурори често има за цел и забавяне на разглеждането на дела до достигане на законоустановения давностен срок. Данните от проучването посочват, че според респондентите искането и даването на подкупи с случва много често или често сред прокурорите в следните държави, включени в проучването: Мексико (36 процента), Филипините (30 процента), Русия (26 процента), Уганда (53 процента) и Украйна (30 процента).

Персонал на съдилищата

Съгласно литературата административният и помощният персонал на съдилищата изпълняват ключова роля за осигуряване на гладък съдебен процес,

като едновременно с това се стараят да не привличат много внимание към себе си. Те могат да изпълняват ключова роля и при извършването на нередности в съдебния процес. Могат да възникнат няколко риска, които са характерни за персонала на съдилищата: служителите и помощник адвокатите често разполагат с пряк и до голяма степен неконтролиран достъп до съответните документи, като доказателства, доклади, съдебни решения и т.н. Персоналът на съдилищата често е зле платен или поне значително по-малко в сравнение със съдиите или адвокатите, което потенциално увеличава стимулите за неетично поведение.

Възможностите за корупция на персонала на съдилищата могат да бъдат свързани със съдебни производства и администриране на дела. Например, мнозина имат възможността да се намесват в съдебния процес, като приемат подкупи като награда за умишлена загуба или промяна на досиета, повлияване върху управлението на делата или предоставяне на достъп до съдебни решения, преди да бъдат официално публикувани. Те могат също така да склоняват към подкуп, за да манипулират протоколи, както и да фалшифицират данни или да облагодетелстват определени застрахователни фирми във връзка с подаването на облигации.

Според някои публикувани практически казуси персоналът на съдилищата може допълнително да служи като посредник за съдии и/или адвокати и да иска или да се преструва, че иска подкупи от тяхно име. С оглед на индивидуалните ползи, те може да се изкушат да начислят неоторизирани такси за съдебни услуги или да завишат съществуващите административни такси и могат да изнудват за пари за работа, която така или иначе трябва да извършват. Например в Бенин е разкрит случай, при който служители на хазната и съдебни служители са начислили прекомерно високи адвокатски хонорари, за които се твърди, че възлизат на около 2 милиарда CFA франка за период от три години. Такива действия често се възползват от липсата сред населението на разбиране относно съдебните процедури.

Литературата показва, че тези от членовете на съдебната система, които взаимодействат или служат като канали на партии извън съдебната система, като съдебния персонал, са най-уязвими към корупция, особено подкупи. В някои държави например деловодителите непрекъснато си взаимодействат със страните по делото. Възможно е страните по делото да предлагат незаконни плащания, за да се ускори разглеждането на делото им или деловодителите да настояват да им бъде извършено плащане, преди да се съгласят да дадат ход на делото на страната. Обратно, в някои страни съдебните стенографи имат ограничен контакт с външни страни, което означава, че разполагат с по-малка възможност да искат или да им бъдат предложени неподходящи или незаконни плащания.

Според данните от проучването обаче предположението, че персоналът на съдилищата изпълнява ключова роля, когато става въпрос за подкупи в съдебната система, е отчетено ясно само от респондентите от държавите, включени в проучването: Бразилия (28 процента), Нигерия (21 процента), Филипините (30 процента), Турция (40 процента) и Уганда (47 процента).

2. Неправомерно влияние и други форми на намеса

(1) Модели на неправомерно влияние и намеса

Въз основа на данни от литературата и на нашия анализ на резултатите от проучването е важно да се направи разграничение между неправомерно влияние от една страна, и от друга страна – по-пряката намеса, политическа или друга, упражнявана върху работещите в съдебната система.

Счита се, че неправомерното влияние или намеса под една или друга форма, но особено от политически характер, е важна за респондентите в повечето от държавите, включени в проучването. Освен това изглежда, че разнообразието от страни, представени в „много високото“ разпространение на неправомерно влияние или намеса предполага, че рисковете от неправомерно влияние или намеса са по-разпространени независимо от други детерминанти на макроравнище като ниво на доходи, население, политически режим и тип съдебна система. По-скоро изглежда, че неправомерното влияние или намеса се наблюдава в държави, които иначе имат стабилни институции и където върховенството на закона като цяло се спазва.

Неправомерно влияние

а) Неправомерно влияние чрез затворени неформални мрежи, представляващи конкретни икономически или политически интереси: В повечето държави съществуват неформални социални мрежи, които могат да се основават на родствени връзки, етнически или друг вид конкретни отношения, като напр. къде дадено лице е получило своето образование. Неформалните мрежи могат да обхващат обществените и частните сектори, и да функционират в държавните, бизнес, политически и съдебни системи.

Неформалните мрежи не са по своята същност корумпирани. Съществуването им обаче означава, че съществува риск влиятелни лица да могат чрез своите мрежи да проникват в съдебните системи с намерението избирателно да оказват влияние върху изхода на делата. Възможно е също членството в една неформална мрежа да означава, че даден специалист в съдебната система да бъде третиран по-снизходително или да му бъде предоставена по-голяма гъвкавост в сравнение с друго лице, което не е член. Например съдия може да бъде по-подготвен да приеме конкретна линия на разсъждение, ако е представена от адвокат, с когото този съдия е учил заедно в университета.

Неправомерно политическо влияние

б) Неправомерно политическо влияние чрез назначения на открито партийна принадлежност: В някои юрисдикции, където съдиите се назначават чрез всеобщо гласуване или където държавата упражнява контрол върху процеса на назначаване, за своето номиниране те разчитат на политическите партии. В много държави, където това се наблюдава, номинирането и изборът или процесът на подбор обикновено са прозрачни. Винаги обаче съществува риск един законен процес от този тип да бъде покварен за неправомерни цели. Това може да се прояви по няколко начина. Например даден съдия може целенасочено да компрометира своя подход към вземането на съдебно решение с цел запазване на политическата подкрепа.

с) Неправомерно политическо влияние чрез манипулиране на разпределението на бюджетни средства: Бюджетният контрол от страна на законодателната или изпълнителната власт може да изпълнява важна роля в дестабилизирането на независимостта на съдебната власт. Това мнение беше подкрепено от няколко от участниците в консултациите в страната. Правителствата е възможно да се опитат да манипулират съдебните решения, като заплашват да минимизират или значително да намалят бюджетите, разпределени за съдебната власт, ако лицата, работещи в сферата на правосъдието не се съобразяват с дневния ред на правителството.

d) **Неправомерно политическо влияние, упражнявано чрез затворени неформални мрежи:** В допълнение към констатациите, изложени под заглавието „Неправомерно влияние“, нашето проучване показва, че неформалните мрежи могат да бъдат манипулирани по политически причини. Начинът, по който се осъществява това е чрез стратегическо назначаване на вътрешни лица от режима, включително на високи постове в съдебната власт, знаейки, че ще изпълняват функция, подобна на гаранти, за да осигурят защита и безнаказаност на управляващия елит. Други примери включват филипинския патронаж или падрино системата.

Политическа и други видове намеса

e) **Намеса чрез затворени неформални мрежи, представляваща конкретни икономически или политически интереси:** Намесата от страна на неформалните мрежи може да се разпростре отвъд неправомерното влияние и неправомерното политическо влияние до директна намеса. Когато такива неформални мрежи са особено силни, е възможно членовете на тези мрежи да се опитват да се намесят пряко в процеса на подбор в съдебната система или при постановяването на съдебни решения, за да гарантират, че определени интереси – политически, търговски или социални – остават защитени. Въпреки че този модел може да приеме различни специфични форми, там, където политическата и икономическа власт е концентрирана и монополизирана от неформални мрежи, често се случва при стратегическите назначения да се внедряват в съдебната система лица, които да изпълняват функция на „пазачи“ на тези, които са на власт. Възможно е например неформални мрежи от политически и бизнес интереси да работят заедно с цел умишлено манипулиране на политически, бизнес и правни структури и назначения, за да се предотврати всякаква потенциална опозиция от осигуряване на достъп до длъжности, свързани с власт и влияние. Както и при неправомерното политическо влияние това може да се осъществи посредством стратегически назначения на вътрешни лица от режима, включително на високи постове в съдебната власт, но в този случай с очакването, че те могат да бъдат и ще бъдат насочвани да вземат решения, които да гарантират защитата и безнаказаността на тези, които са на власт.

f) **Политическа намеса посредством назначения, основаващи се на конкретни, но прозрачни критерии:** Основните назначения се контролират пряко или косвено от участници с влияние и открито отразяват практиките на непотизъм или други форми на фаворитизъм. В такива случаи съществува тенденцията отчетността да е слаба и въпреки, че такива случаи могат да бъдат установени открито, а въздействието им върху функционирането на съдебната система да са очевидни, механизмите за ограничаване на този вид политическа намеса са ограничени. Примери за такива практики се наблюдават, когато политик упражнява натиск върху съдия, на когото му предстои да бъде преизбран, насърчавайки го да взема неоправдано благоприятни решения по въпроси, които имат политически отзвук, или в силно автократични режими, където непотизмът на високо ниво е норма (напр. членовете на семейството на президента са открито назначавани на високи постове в правителството) и ключови държавни институции, като например прокуратурата, са открито и ефективно завладени от частни интереси.

g) **Намеса от страна на организирани престъпни групи:** Неправомерната намеса в съдебната власт може да има и насилствен характер, например в случаите, където е налице участие на организираната престъпност. Целта е гарантиране на специфичен изход от делото, прекратяване разглеждането на конкретни дела или оправдаване на определени лица, което често е придружено от заплахи и/или изнудване. Тази категория се различава от предходните по това, че намесата на такива мрежи се

упражнява избирателно по отношение на лица, работещи в сферата на правосъдието, поотделно за всеки конкретен случай, без оглед на начина, по който са били назначени. Поради своя неформален и непрозрачен характер наблюдението на въздействието ѝ върху цялостното функциониране на съдебната власт е изключително трудно.

Участващи лица, работещи в сферата на правосъдието

Съдии, прокурори и разследващи служители

В литературата се отбелязва, че независимостта и отчетността на съдиите е основата на безпристрастния съдебен процес. В резултат на това защитата на съдиите срещу неправомерно влияние или намеса е основен приоритет, като от различни органи са въведени различни принципи и стандарти за независимост на съдебната власт. Едновременно с това делата, в които съдиите са упражнили своята свобода на преценка за постановяване на пристрастни съдебни решения показват необходимост от по-голяма отчетност и контрол. Това е особено важно по отношение на наказателноправната верига: поради необходимостта от сигурност и конфиденциалност свободата на преценка е изключително голяма, съпроводена с ограничен външен надзор.

Всъщност неправомерното политическо влияние върху назначаването и повишаването на съдиите, техният срок на пребиваване в длъжност и условия на работа литературата подчертава като такива, които пораждаят най-големите рискове на институционално равнище. Безпристрастното вземане на решения се компрометира, когато съдиите биват изправени пред потенциални репресивни мерки като заплахи за уволнение или назначаване в отдалечени населени места в случай на постановяване на неприемливо съдебно решение.

Констатациите от проучването ни показват, че респондентите от държавите, включени в проучването считат, че неправомерното политическо влияние или политическа намеса е насочено не само към съдии, но и към прокурори и разследващи служители. Най-висока честота за тези професии е отчетена в Турция (между 25 и 58 процента) и Русия (между 43 и 46 процента).

3. Изнудване, злоупотреба със средства и други форми на корупционно поведение

От прегледа на литературата се установява, че изнудването на съдии или адвокати е друг начин, чрез който политически участници, предприятия или влиятелни лица е възможно да се опитат да се намесят в съдебния процес. Организираните престъпни групи пораждаят друг риск: както показва едно разследване на Интерпол, те често използват корупционни практики като подкупи и изнудване с цел избягване на разследване и задържане.

В проучването сред държавите, участващи в него, има само един случай – в Уганда, честотата на изнудване по който според по-голямата част от анкетираните лица е много висока. Според седемдесет и три процента от респондентите в Уганда лица случаите на изнудване в съдебната система са сериозни. По отношение на конкретни практикуващи юристи, които са обект на изнудване, респондентите в проучването от Уганда съобщават за най-високи (чести или много чести) или високи нива на изнудване с участието на прокурори (40 процента); разследващи служители, адвокати и персонал на съдилищата (33 процента); съдии, регулаторни власти, страни по спорове по гражданскоправни въпроси и ответници по наказателно преследване (27 процента), и вещи лица и обществени защитници (20 процента). За разлика от това, според респондентите случаи на изнудване настъпват по-рядко в Нигерия, Мексико и

Украйна. Други практикуващи юристи, които според респондентите участват в изнудване са прокурори (Украйна 16 процента и Аржентина 15 процента) и регулаторни органи (Бразилия 17 процента и Аржентина 15 процента).

Друга форма на корупция в съдебната власт включва злоупотреба с ограничени публични средства. Например съдиите могат да наемат членове на семейството като персонал на съда и офисите, или да манипулират договори за съдебни сгради и оборудване. В някои случаи, както един от анкетиранияте подчертава, това става видно от лошото състояние на помещенията, както и липсата на основно оборудване и материали, необходими за функционирането на съдилищата.

Мненията за злоупотреба със средства, отчетени в проучването предполагат, че това е проблем, който засяга сериозно съдебната власт в някои от държавите, включени в проучването. Например 53 процента от респондентите от Уганда вярват, че съдебните служители са злоупотребявали в средства в съдебната власт. По подобен начин според 45 процента от респондентите от Мексико честотата на случаите на злоупотреба със средства в съдебната власт е висока, докато 44 процента и 40 процента от респондентите съответно от Бразилия и Нигерия са на същото мнение. Данните от проучването сочат още, че 27 процента, 25 процента, 22 процента и 13 процента от респондентите съответно от Индия, Турция, Коста Рика и Италия, вярват, че честотата на случаите на злоупотреба със средства в съдебната власт в техните държави е значителна.

4. Установени други форми на корупция

В допълнение към посочените по-горе категории, респондентите в проучването от държавите, включени в него, като Австралия, Белгия, Франция, Индия, Нова Зеландия, Нигерия, Южна Корея, Испания и Филипините, вярват, че преобладаващите прояви на корупция са под формата на непотизъм и фаворитизъм. В резултат на това е възможно неквалифицирани лица да заемат ключови позиции в съдебната власт, което от своя страна може да се отрази върху гаранцията за справедлив процес.

Друга свързана с това форма на корупционно поведение, която често се споменава, е търговията с влияние. Това съобщават респонденти от Аржентина, Коста Рика, Англия, Индия, Холандия и Нигерия. Според тях подобно поведение най-често се инициира от лица с влияние както от частния, така и от публичния сектор, както и от обикновени лица, които разчитат на политически или семейни връзки, или мрежи от възпитаници, както и между членове на съдебната власт.

Други източници на корупционно поведение според респондентите включват конфликт на интереси (Белгия и Филипините), изпирание на пари (Русия) и тайно споразумение между политическите подразделения на властта (Чили, Аржентина и Испания).

Уганда е единствената държава, включена в проучването, където според респондентите корупцията е „много висока“ за идентифицираните всички четири видове корупция. Двете други държави, включени в проучването, в които се счита, че се наблюдават високи нива на злоупотреба със средства, са латиноамериканските страни със среден доход.

4.3 Корупцията във взаимодействието между различните професии

1. Взаимодействие на съдиите с други лица, работещи в сферата на правосъдието

В Доклада за глобалната корупция на TI за 2007 г. се установяват три основни

проблема с корупцията, свързани с неетичното поведение сред и помежду съдиите. Те са свързани с: (1) назначенията на съдии (уязвимост на съдиите към искането и даването на подкупи поради ограничените срокове и несигурните условия на работа, включително несправедливите процеси, свързани с повишенията и прехвърлянията); (2) отчетност и дисциплина (несправедливите или неефективните процеси, свързани с дисциплината и отстраняването на корумпирани съдии често могат да доведат до отстраняването на отделни съдии по съображения за политическа целесъобразност), и (3) липса на прозрачност на съдебните процеси, което възпрепятства медиите и гражданските общества от осъществяване на мониторинг на дейността на съдилищата и разкриване на корупция в съдебната власт.

Данните от проучването ни относно държавите, включени в него, показват, че за съдиите като цяло се счита, че изпълняват задълженията си независимо и безпристрастно, с докладвано много ниска или никаква прояви на случаи на корупционно поведение, иницирани от тях. Независимо то това съдиите не са имунизирани срещу корупция: респондентите считат, че корупционното поведение често се иницира от съдии заедно с други лица, работещи в сферата на правосъдието в Украйна, Русия, Нигерия, Аржентина, Филипините, Уганда и Мексико. Съгласно данните от проучването се съобщава, че съдиите най-често се обръщат към адвокати, като най-голяма честота на такива случаи са докладвани в Мексико (27 процента), Аржентина (25 процента) и Уганда (20 процента). Респондентите в Украйна, Русия, Аржентина и Мексико считат, че съдиите често се обръщат към други съдии за инициране на корупционно поведение. Прави впечатление, че Уганда е единствената държава, в която 40 процента от респондентите считат, че съдиите се обръщат към персонала на съдилищата, за да се ангажират с корумпирано поведение.

В допълнение към активната роля на съдиите, в десет от държавите, включени в проучването, най-малко десет процента от респондентите считат, че съдиите са замесени в корупционно поведение, иницирано от други лица, работещи в сферата на правосъдието, а приблизително половината от тези респонденти твърдят, че действително познават такива случаи. Съдиите най-често се считат като съучастници в корупционно поведение в Аржентина, Бразилия, Индия, Мексико, Нигерия, Филипините, Русия, Турция, Уганда и Украйна. Докато данните от проучването показват, че съдиите в Бразилия и Индия се считат като най-вероятно да бъдат потърсени от адвокати, в Уганда и Мексико 18 – 36 процента от респондентите съобщават, че към съдиите често са се обръщали колеги от всички професии в съдебната власт.

Някои участници в консултациите в страната бяха на мнение, че съдиите са основните фигури, когато става въпрос за корупционно поведение в съдебната власт, защото именно те разполагат с властта за присъждане на наказателни или оправдателни присъди. Въпреки това информацията от някои държави, включени в проучването, и по-специално от други участници в консултациите в страната, също показва трудностите, които могат да възникнат, когато се правят опити корумпираните съдии да бъдат подведени под отговорност. Във Филипините например участниците в консултацията в страната обясниха как Колегията зависи от съдиите, за да одобряват допускането и да прилагат дисциплинарни мерки. Това може да затрудни адвокатите при изразяване на опасения във връзка с корумпирани съдии от страх за последствия. Според опита на някои участници, когато адвокат излага твърдения за нарушения, извършени от страна на съдия, това често се посреща с насрещен иск за лишаване от правоспособност.

Някои участници в консултациите в страната повдигнаха няколко въпроса, които могат да направят съдиите уязвими към корупция. Сред тях са съдийската преценка като цяло и в частност оценката на критериите за съдиите: участник в една от консултациите в страната отбеляза, че в Мексико съдиите се оценяват по-скоро единствено на база броя на приключените дела, а не като се вземат предвид броя отменени съдебни решения от страна на апелативните съдилища. Счита се, че съдийската преценка открива възможности за злоупотреба с власт и компрометирани съдебни решения, още повече там, където се назначават магистрати с административна или политическа кариера, или в случаи, когато съдиите не обсъждат делата в присъствието на двете страни.

Като цяло констатациите от проучването ни показват, че съдиите най-често се ангажират с корупционно поведение във взаимодействията си с адвокати и други съдии, което показва, че такова едно поведение е съсредоточено предимно върху вътрешни взаимодействия в рамките на съдебната система, за разлика от трети страни.

4.4 Разпространение на корупцията по видове дела и фази на съдебния процес

Литературата показва, че се пораждат различни рискове, и различните участници са изложени най-много на риск от корупция на различните етапи от процеса: преди делото да достигне до съда адвокатите, прокурорите и полицаите са изложени на най-голям риск, тъй като именно те изграждат делото. Рисковете включват политическо влияние или искане и даване на подкупи с цел подправяне на доказателствата и обвиненията, внесени в съда. По време на съдебните производства е възможно да се осъществи контакт със съдиите, адвокатите и служителите с цел повлияване на изхода от делото, забавяне или ускоряване на разглеждането на делото, отпадане на обвиненията или повлияване на окончателната съдийска присъда След постановяване на съдебното решение е възможно адвокатите да бъдат подкупени, за да не го обжалват.

Резултатите от проучването, както бяха анализирани в държавите, включени в него, показват, че видовете дела, при които се счита, че най-често настъпва корумпирано поведение, са наказателните дела, следвани от делата по общи гражданскоправни въпроси. Други споменати дела са търговските дела, делата, свързани с трудовото право и социалното осигуряване, делата за имоти, семейните дела и процедурите за принудително изпълнение. Многото докладвани случаи на корупция в наказателните дела може да бъдат приписани на тежките санкции, които застрашават ответниците по наказателни преследвания и дори в още по-голяма степен в делата, свързани с организираната престъпност. В Мексико например по мнение на участниците в консултациите в страната случаите на организирана престъпност са най-много по отношение на наказателноправни въпроси, следвани от търговските дела, свързани с дейности по изпирание на пари. Докато корупционното поведение се счита, че е разпространено сред всички видове дела, най-малко случаи са докладвани за конституционните дела.

Консултациите в страната подчертават няколко интересни модели на докладвано корупционно поведение, възникващи с цел заобикаляне на съществуващи политики и разпоредби. Например според някои участници в консултацията във Филипините подкупите са изключително високи в делата за анулиране на брака, като се има предвид, че разводът не е законен, а разглеждането на делата за анулиране може да продължат дълго.

Информацията, извлечена от данните от проучването от държавите, включени в него, е неокончателна по отношение на разпространението на корупционното поведение на различните етапи от съдебния процес: констатациите ни показват, че то може да варира значително в отделните държави. Русия изпъква дотолкова, че респондентите считат, че корупция настъпва във всички етапи на процеса, докато в Мексико и Уганда респондентите споменават, че основните опасения са свързани с изпълнението на санкциите. Всъщност в Мексико участниците в консултацията в страната дори посочват, че именно изпълнението на санкциите е мястото, където възниква по-голямата част от корупционните сделки.

[Доклад относно поддържането на безпристрастността на съдебната власт и етичните стандарти](#), юни 2021 г., Международна асоциация на юристите

Нов доклад, публикуван от [Международната асоциация на юристите](#) (IBA) насочва вниманието към съществуващите конкретни процеси за търсене на отговорност от съдиите за всяко неправомерно поведение; независимо дали за него се предвиждат дисциплинарни действия или наказателни санкции. Неотложният проблем, свързан със съдебната корупция, който оказва отрицателно влияние върху ефективното правораздаване и подкопава върховенството на закона, беше обсъден от съдии и правни експерти на встъпителната онлайн проява „Поддържане на безпристрастността на съдебната власт и етичните стандарти на практика: проучване на IBA относно наказателното право и дисциплинарните мерки“, състояло се на 21 юни 2021 г.

VIII. 2. ПОЛИТИКИ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА КОРУПЦИЯТА

ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И ПРЕМАХВАНЕ НА КОРУПЦИЯТА И ГАРАНТИРАНЕ НА НЕУТРАЛИТЕТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Център за независимост на съдии и адвокати към Международната комисия на юристите, 2000 г.

Улесняване на обществената осведоменост Участието на обществеността в подаването на сигнали и възражения във връзка с корупцията в съдебната система е жизненоважен елемент в противодействието на корупцията. Това налага обществеността да бъде информирана за вредните последици, които имат за тях корупцията и загубата на безпристрастност на съдебната система. Коалициите на гражданското общество, чрез полагане на взаимни усилия, имат възможност да се борят ефективно и да премахнат случаите на корупция и загуба на безпристрастност на съдебната система. Следователно съдебната система следва да поеме отговорност, заедно с други правителствени органи, където това е възможно, за информиране на обществеността по начин, който да ѝ позволява да идентифицира и разобличава корупцията. Ролята на независимите и отговорни медии за повишаване на информираността е от жизненоважно значение. Следователно съдебната власт следва да формулира предложения за предоставяне на информация и обучение на обществеността, включително медиите, относно функционирането на съдебната система.

Показатели за корупция в съдебната система

Общественото схващане за съществуването на корупция и загуба на безпристрастност на съдебната система са важни като показатели за сериозен проблем, на който е необходимо да се обърне внимание. Първо, те вредят на цялата съдебна система, дори и да са формирани само по отношение на определени лица. Второ, те могат да предложат основателна причина за разследване на степента на предполагаемото корупционно поведение. Социалните науки предоставят някои методологии за разследване на това поведение и идентифициране на подходящи показатели. Такива методологии може да не доведат до точно измерване на мащаба на корупционно поведение и да не доведат до измерване, съответстващо на правните критерии за доказване. Въпреки това, като показатели на общественото схващане, те могат да бъдат важни за мотивиране на правителствата и съдебните системи към реформа. Те могат да бъдат важни и за изграждане и мобилизиране на общественото мнение срещу корупцията в съдебната система.

Национално и международно законодателство

Признаването на международно и регионално равнище на необходимостта държавите да криминализират или налагат дисциплинарни мерки върху всички форми на корупция в съдебната система ще поощри предотвратяването и премахването на подобни действия. Това може да бъде постигнато чрез гарантиране, че многостранните договори, насочени към корупцията във връзка със законодателната и изпълнителната власт, обхващат и корупцията в съдебната власт. Възможно е да бъде постигнато и международно признание с помощта на инициативи чрез системата на Обединените нации. Националното законодателство следва да:

- криминализира конвенционални корупционни действия;
- изисква разкриване на активите и пасивите на съдии и други служители в съдебната система, които след това се наблюдават независимо;
- предвиди дисциплинарни или други производства срещу съдии във връзка с

нарушение на етичен кодекс, извършено от съдебната система, и

- предвиди дисциплинарни или други производства срещу съдебни служители в съответствие със законите, свързани с тяхната служба.

CIJL ще разгледа действащите национални законодателни разпоредби, за да установи действия извън традиционните престъпни корупционни действия, които са криминализирани.

Елиминиращи, съпътстващи причини за корупция

Създаването на подходяща рамка и условия за безпристрастна съдебна система е съществен фактор за предотвратяване и премахване на корупцията в системата. Това изисква подборът и повишаването на съдиите да се основава на заслуги и да осигурява защита срещу назначения или повишения по външни причини или неправилни подбуди. Това налага укрепване на независимостта на съдебната власт. Подобряването на общите условия на обслужване в съдебната система също ще помогне за въвеждането на промени в индивидуалното поведение. Съдебната система изисква адекватно финансиране от всяка държава. Такова финансиране трябва да бъде определено след консултация със съдебната власт и да бъде въпрос от приоритет за бюджета. То следва да бъде под формата на обща сума, разпределена директно към съдебната система, която ще отговаря за нейното вътрешно разпределение и администриране.

Декларации за съдебна етика

Декларация за съдебна етика, като например под формата на кодекс, може да изпълнява съществена роля в предотвратяването или премахването на корупцията в съдебната система. Такъв кодекс може да даде обяснение на етичните аспекти на подходящото поведение на съдиите и съдебните служители, да поощри информираното обществено разбиране на съдебната система и да внуши в обществеността доверие в безпристрастността на съдебната институция. В съответствие с необходимостта от независимост на съдебната система като средство за защита на безпристрастността при вземането на решения кодексът на съдебната етика не трябва да се изготвя от законодателната или изпълнителната власт. Той следва да бъде съставен и преработен от съдебната власт с подходящи съвети. В някои държави може да се окаже целесъобразно тази задача да бъде поета от независима национална съдебна комисия, което включва представители, които не са юристи. Налагането на санкции по отношение на поведение, което е в нарушение на кодекса, може да изисква законодателно основание. Това важи особено за случаите, когато санкцията изисква отстраняване на съдията от длъжност. Тогава ще бъде уместно налагането на санкцията да се извърши в съответствие с конституционна или законова разпоредба, регламентираща такова отстраняване. В случай на лица в съдебната система, които не са юристи, налагането на всяка една санкция трябва да бъде в съответствие със законите, свързани с тяхната служба. Всяко нарушение или бездействие в съответствие с тези закони също трябва да бъде санкционирано. Съставянето на национални кодекси за съдебна етика може да бъде подпомогнато от разработването на международен модел на най-добри практики, основан на проучване на съществуващи кодекси – проект, който CIJL ще предприеме.

Юридическо образование

Юридическото образование изпълнява важна роля при постигането на разбирането за етичните мащаби на правото и съдебната система. Основното юридическо образование следва да включва и обучение по етика. Профилирането и продължаващото юридическо образование за съдии и съдебни служители следва да

включва и въпроси, свързани с етиката в съдебната система. Също толкова важно е асоциациите на юристите, както и академичните институции, да обсъждат и разглеждат въпросите, свързани с етиката, посредством измервания, включващи публикации и продължаващо юридическо образование.

СЪДЕБЕН КОЛОКВИУМ НА БРИТАНСКАТА ОБЩНОСТ ПО ВЪПРОСИТЕ НА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ ОТ ЛИМАСОЛ, 2002 г.

8. Заключениета и препоръките от Колоквиума се отнасят до редица въпроси и области. Тези от тях, които на Колоквиума са сметени за особено важни са следните:

Колоквиумът:

- i. препоръчва приемането на насоки относно съдебната етика като средство за укрепване на безпристрастността на съдебната власт и насърчаване на по-добрата обществена осведоменост относно необходимите етични стандарти; Такива насоки следва да бъдат формулирани от съдебни служители, които да осъществяват постоянен контрол върху тях. Съдебните длъжностни следва да поемат отговорност за гарантиране на тяхното съответствие с тези насоки.
  - ii. настоятелно призовава всички национални и международни юридически професионални организации в Общността да насърчават програми за борба с корупцията, насочени към юридическите професии;
  - iii. насърчава изготвянето на национални стратегии, насочени към елиминиране на конфликтите на интереси и корупционните практики в рамките на съдебната власт;
  - iv. като признава, че прозрачността съдейства за противодействие на корупцията, насърчава съдебните служители и персонала на съда да работят за повишаване на осведомеността на обществеността относно дейността, ролята и функцията на съдилищата;
  - v. Документира, че принципно подкрепя Насоките на Латимър Хаус и техните бележки под линия, тъй като те се отнасят до съдебната власт, и
  - vi. отбелязва, че традиционните или обичайните съдилища и други трибунали, признати в някои национални конституции, дават положителен принос за правораздаването. Обществеността, която се обслужва от такива органи, следва да продължи да очаква и получава честно и справедливо разрешаване на споровете си.
9. При разглеждането на действията в рамките на съдилищата Колоквиумът изразява мнение, че:
- vii. следва да има програми за обучение на съдии, които да включват обучение по етични и корупционни въпроси. За новоназначени съдебни служители следва да се насърчава практиката за менторство и

viii. е необходимо да има по-голямо взаимодействие между съдебните служители на всички нива на национално, регионално и международно равнище с цел насърчаване на най-добрите съдебни практики.

10. Колоквиумът препоръчва за разглеждане от министрите на правосъдието и правителствата на следното:

ix. като признава взаимозависимостта между една ефикасна, безпристрастна и достъпна съдебна система и процеса на добро управление и развитие, правителствата следва да отпуснат на съдилищата достатъчно ресурси, за да осигурят тяхната възможност за предоставяне на ефикасно, безпристрастно и достъпно обслужване;

x. Процесът на назначаване и повишаване на съдии следва да отговаря на принципа за разделението на властите и да отразява принципите на прозрачност, конкурентоспособност и заслуга;

xi. за да се насърчава наемането и задържането на длъжност на онези лица, които притежават необходимата безпристрастност и компетентност, правителствата следва да осигурят по всяко време фиксирано възнаграждение на съдебните служители, което да е в размер, който да гарантира тяхната финансова стабилност по време на мандата им, както и че след пенсионирането им те ще продължат да се ползват със същата сигурност.

xii. Правителствата, на фона на заплахите за личната безопасност на съдебните служители, следва да осигурят адекватна лична защита за всички съдебни служители, особено онези от тях, от които редовно се изисква да произнесат решения по тежки престъпления.

11. За укрепване на независимостта и безпристрастността на съдебната власт Колоквиумът отправя искане до Секретариата на Общността за улесняване провеждането на задълбочено проучване на методите за определяне на условията на работа на съдебните служители в цялата Общност, за да се предоставят насоки относно преобладаващите най-добри практики. Колоквиумът отбелязва практиката, приета в някои юрисдикции относно определянето на заплатите в съдебната власт и на условията от независима комисия.

12. При разглеждане на въпроса, свързан с отчетността на съдебната власт, Колоквиумът

xiii. отбелязва с одобрение, че в някои юрисдикции съдебната власт публикува периодични отчети за извършената работа. Колоквиумът счита, че това е желана практика с цел отчетност и насърчаване на по-добро разбиране на нейната роля.

xiv. изразява мнение, че следва да е налице по-висока степен на осведоменост на съдебната власт относно работата на персонала на съда, като следва да се насърчава връзката с персонала, за да се осигури нормалното функциониране на съдебната система;

xv. за поддържане на доверието на обществеността в съдебната система препоръчва Съдилищата по всяко време да следят за това техните правила и процедури да са опростени и, освен при наличие на основателна причина, делата да се разглеждат в открити съдебни заседания;

xvi. препоръчва съдебните служители да следят за това техните съдебни решения да бъдат добре обосновани и постановени своевременно, и

xvii. отбелязва, че проактивната водеща роля на оглавяващите съдебната власт е от съществено значение за насърчаване на безпристрастността и независимостта, компетентността, ефикасността и ефективността на съдебната власт.

АНЕКС А, КОЛОКВИУМЪТ ОТ ЛИМАСОЛ, ПРЕПОРЪКИ НА КОЛОКВИУМА ОТНОСНО

СЪДЕБНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПО ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С КОРУПЦИЯТА И БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, 2002 г.

1. Всички съдебни служители следва да преминат обучение по въпросите, свързани с борбата с корупцията, и по насърчаване на професионализма и безпристрастността както при тяхното назначаване, така и периодично след това по време на мандата им.

2. Това обучение включва:

- i. насърчаване на осведомеността относно насоките за поведението в съдебната власт, приложими в юрисдикцията на съдебните служители, и последствията от нарушаването на тези насоки;
- ii. насърчаване на Насоките на Латимър Хаус за Общността относно върховенството на парламента и независимостта на съдебната власт, и осведомеността относно напрежението, което възниква между независимостта на съдебната власт и нейната отчетност;
- iii. обучение на съдебни ментори;
- iv. насърчаване на менторството за новоназначени съдебни служители; когато е възможно, такива ментори следва да бъдат с подобен съдебен ранг;
- v. писане на съдебни решения;
- vi. управление на времето, особено с оглед на това да се гарантира, че отложените съдебни решения се постановяват с минимално забавяне;
- vii. регулиране на отношенията между съдебния служител, членовете на широката общественост и местните организация, включително представители на юридическата професия;
- viii. когато е възможно и необходимо – използване на информационни технологии и компютри;
- ix. при упражняване на съдебни функции – обучение на традиционни лидери по въпроси, свързани с етиката и борбата с корупцията, разглеждане на разликите между въпросите, свързани с етиката, и наказуемостта;
- xi. взаимоотношения на съдебния служител с членовете на персонала на съда;
- xii. осведоменост относно прикрития характер на корупционните подходи и по-широкото въздействие на корупционната дейност както върху съдебната власт съвкупно, така и върху обществото като цяло;
- xiii. когато такива са налице – осведоменост относно приетите процедури за подаване на сигнали за корупционни подходи и информация, свързана с корупционна дейност, заедно с дисциплинарите последствия от неспазването на тези процедури;

3. Планирането и провеждането на такива програми за обучение на съдии следва да бъдат отговорност на съдебните служители под ръководството на висш съдия, и в тях участие следва да вземат и съдебни служители от всички нива.

4. Необходимо е да се отдели време за подготовката и присъствието на съдебните служители в програмите за обучение.

5. За насърчаване на колегиалността сред членовете на съдийската колегия е прието като най-добра практика такова обучение да се осъществява в групи от съдебни служители от различен ранг.

6. Колоквиумът препоръчва програмите за обучение в тази област да включват значителен елемент на групова дискусия на практически проблеми.“ (чл. 1–6)

КОНВЕНЦИЯ НА ООН СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА, Генерална асамблея на ООН, 2003 г.

чл. 11, Мерки, свързани със съдебната власт и прокуратурата

1. Като се вземе предвид независимостта на съдебната власт и нейната решаваща роля в противодействието на корупцията, всяка държава—страна по Конвенцията, в съответствие с основните принципи на своята правна система и без да се засяга независимостта на съдебната система, предприема мерки за укрепване на безпристрастността и предотвратяване на възможностите за корупция сред членове на съдебната власт. Такива мерки могат да включват правила относно поведението на членовете на съдебната власт. 2. Мерки със същото действие като тези, предприети съгласно параграф 1 от този член, могат да бъдат въведени и прилагани в прокуратурата в тези държави – страни по конвенцията, където тя не съставлява част от съдебната власт, но се ползва с независимост, подобна на тази на съдебната система.

ИНСТРУМЕНТИ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА IFES: ПРИНЦИПИ НА БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, JIP, 2004

JIP.1 Гаранция за независимост на съдебната власт, правото на справедлив процес, равенство пред закона и достъп до правосъдие

JIP.2 Институционална и лична независимост и независимост при вземане на решения на съдиите

JIP.3 Ясна и ефективна юрисдикция на редовните съдилища и правомощия за съдебен контрол JIP.4 Подходящи съдебни ресурси и заплати

JIP.5 Подходящо обучение и продължаващо юридическо образование JIP.6 Сигурност на мандата

JIP.7 Честно и ефективно изпълнение на съдебните решения JIP.8 Съдебна свобода на изразяване на мнение и сдружаване

JIP.9 Подходяща квалификация и обективен и прозрачен процес на подбор и назначаване

JIP.10 Обективни и прозрачни процеси на професионално развитие на съдиите (процеси на насърчаване и прехвърляне)

JIP.11 Обективен, прозрачен, справедлив и ефективен дисциплинарен процес

JIP.12 Обективно и прозрачно правораздаване и съдебни процеси

JIP.13 Съдебен достъп до юридическа и съдебна информация

JIP.14 Достъп на обществеността до юридическа и съдебна информация

JIP.15 Ограничен съдебен имунитет по отношение на граждански и наказателни дела

JIP.16 Правила относно конфликта на интереси

JIP.17 Разкриване на доходи и активи

JIP.18 Високи стандарти за поведението на съдиите и правила за съдебна етика

НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КОРУПЦИЯТА – ГЛАВА: ГЛАВА 16: СЪДЕБНАТА СИСТЕМА – СЪДИИ И АДВОКАТИ, OSCE, 2004 г.

Безпристрастността на съдебната власт се изгражда и поддържа най-добре от самата нея като „третото рамо“ на държавата (заедно с изпълнителната и законодателната

власт). Това може да се постигне чрез ясен, добре популяризиран и прилаган етичен кодекс и чрез съдии, които дават пример за високи лични стандарти. Лидерството трябва да се доказва от върха, а в случаите на съдебни злоупотреби да се налагат дисциплинарни мерки. Съдилищата следва да бъдат инспектирани, а съдебните решения – проверявани за последователност. Персоналът на съда следва да бъде надлежно контролиран и да бъдат създадени ефективни механизми за разглеждане на жалби за обществеността. Подходящата лична сигурност, съоръжения, заплати и статус също са важни. Полагането на изпити по-специално от страна на представителите на по-ниските равнища на съдебната система се оказва успешно за отстраняването на некомпетентни съдии в някои страни от бившия Съветски съюз и вече се използва навсякъде по света.

НЕЗАВИСИМОСТ И СЪДЕБНИ СЪВЕТИ

Подобно на всяка обществена организация съдебната власт следва да бъде добре управлявана, ако от нея се иска да предоставя услугите си бързо и ефикасно. Продуктът на съдебната власт обаче е справедливото разрешаване на спорове, което изисква тя да бъде независима и да функционира без натиск от страна на други държавни власти. Механизмът за назначаване на съдии често е спорен. Това, заедно с гаранциите за независимост на съдебната власт, често се предвижда в държавните конституции. Мнозина вярват, че политиците се интересуват единствено от назначаването на съдии, които ще обслужват техните интереси. Политиците могат да почувстват, че разполагат с възможността да поставят под въпрос легитимността на съдиите, оценяващи избрани служители, когато самите съдии не са били избрани. В идеалния случай следва да е налице процес, който да включва консултация с други висши съдии и с практикуващи съдии. За да предотвратят превръщането на назначенията на съдиите и управлението в средство за компрометиране на независимостта на съдебната власт, много държави създадоха съдебни съвети. Това са органи, отделни от правителствените структури и на които са поверени подборът и повишението на съдии и въобще управлението на съдебната система. Висшият съдебен състав често се назначава от съдебен съвет, който може да отговаря и за дисциплината. Такива съвети обикновено са предвидени в конституцията на съответната държава, но могат да бъдат най-общо създадени и чрез законодателството. Въпреки, че тези съвети са различни в отделните държави, успехът им зависи от това колко добре лицата, създаващи политиките, разглеждат въпросите, свързани с техния състав, подбора на членовете в тях, техните отговорности и отчетност. Опитът на Испания с Генералния съдебен съвет показва начина, по който една нация се справя с тези въпроси и разкрива фактори, които трябва да се вземат под внимание при тяхното разглеждане.

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА — ИНСТРУМЕНТАРИУМ ЗА ПРАВНА ЗАЩИТА, *Transparency International*, 2007 г.

Проследяване на корупцията в съдебната власт

Извършеният от нас преглед на 32 държави показва, че корупцията в съдебната власт приема много форми и върху нея оказват въздействие много фактори – правни, социални, културни, икономически или политически. Под тази така очевидно сложна структура лежат сходства, които сочат пътя напред към реформата. Проблемите, които най-често се установяват при проучванията на държавите, са свързани с:

1. Назначенията на съдии Когато съдиите не се назначават според заслугите им, се подбират подчинени, поддаващи се на корупция такива.
2. Условието Ниските заплати и несигурните условия на труд, включително несправедливите процеси на повишение и прехвърляне, както и липсата на

продължително обучение за съдии, правят съдиите и останалия персонал на съдилищата уязвими на подкупи.

3. Отчетността и дисциплината Несправедливите или неефективните процеси за налагане на дисциплинарни мерки и отстраняване на корумпирани съдии често може да доведе до отстраняването на независими съдии по съображения за политическа целесъобразност.

4. Прозрачността Непрозрачните съдебни процеси възпрепятстват мониторинга на дейността на съдилищата и разкриването на корупцията в съдебната власт от страна на медиите и гражданските общества. През последните две десетилетия тези точки видимо отсъстваха от много програми за реформа в съдебната власт, които обикновено бяха насочени към съдебната администрация и изграждането на капацитет, пренебрегвайки проблемите, свързани с независимостта и отчетността на съдебната власт. Много средства се изразходват за обучение на съдии, без да се засяга въпроса с очакванията и стимулите за съдиите, за да бъдат неприкосновени в действията си. Много средства се изразходват и за автоматизиране на съдилищата или по друг начин за намаляване на натовареността на съдилищата и рационализиране на управлението на делата, което, ако не бъде придружено от по-висока отчетност, поражда риск от по-ефективно корумпиране на корумпираните съдилища. В Централна и Източна Европа липсата на пълно отчитане на общественения контекст, особено в държавите, където неформалните мрежи позволяват на хората да заобикалят официалните съдебни процеси, прави някои много сложни промени в официалните институции практически безсмислени.

Препоръки

Препоръките по-долу отразяват най-добрите практики за предотвратяване на корупцията в съдебните системи и капсулират заключенията, направени въз основа на анализа, извършен в този обем. Те разглеждат четирите основни проблемни области, установени по-горе: назначаването на съдии, условия, отчетност и дисциплина, и прозрачност.

Назначаване на съдии

1. Независим орган по назначаване на съдии Обективният и прозрачен процес за назначаване на съдии гарантира, че са избрани само висококвалифицирани кандидати, които не се чувстват длъжни на конкретния политик или висш съдия, който ги е назначил. В основата на процеса лежи орган по назначенията, който действа независимо от изпълнителната и законодателната власт, членовете на които са назначени въз основа на обективен и прозрачен процес. Представители на изпълнителната и законодателната власт не следва да формират мнозинство в органа по назначенията.

2. Назначения на съдии въз основа на заслуги Критериите за подбор следва да бъдат ясни и добре популяризирани, и да позволяват на кандидатите, избирателите и останалите да добият ясна представа къде се намира летвата за подбор; от кандидатите следва да се изисква да демонстрират, че притежават компетентност и безпристрастност.

3. Участие на гражданското общество Групите на гражданското общество, включително професионални асоциации, свързани с дейността на съдиите, следва да бъдат консултирани относно заслугите на кандидатите.

Условия

4. Заплати на съдиите Заплатите трябва да съответстват на длъжността, опита, представянето и професионалното развитие на съдиите за целия им мандат; при пенсиониране следва да се осигурят справедливи пенсии.

5. Съдебна защита Законите следва да гарантират заплатите на съдиите и условията

на труд, за да не бъдат манипулирани от страна на изпълнителната и законодателната власт за налагане на наказания на независими съдии и/или за предоставяне на премии на онези от тях, които отсъждат в полза на правителството.

6. Преместване на съдии Обективните критерии за определяне назначаването на съдии в конкретни съдилища гарантират, че независимите и некорумпирани съдии не се наказват с преместване в отдалечени юрисдикции. Съдии не следва да бъдат назначавани в съдилища, намиращи се в населени места, където те имат тесни връзки или родствени взаимоотношения с местни политици.

7. Разпределение на дела и управление на съдебната власт Разпределяне на дела, което се основава на ясни и обективни критерии, прилагани от съдии и редовно оценявани, предоставя защита срещу разпределяне на дела за разглеждане от съдии, подкрепящи правителството или застъпващи интересите на определени делови кръгове.

8. Достъп до информация и обучение Съдиите следва да разполагат с лесен достъп до законодателството, делата и съдебните процедури, и да получат първоначално обучение преди или след назначаването, както и продължаващо обучение през целия период на тяхното професионално развитие. Това включва обучение по правен анализ, обяснения на решения, писане на съдебни решения и управление на дела, както и обучение по етика и борба с корупцията.

9. Сигурност на мандата Сигурността на мандата на съдиите следва да бъде гарантиран за приблизително 10 години, без да подлежи на подновяване, тъй като към края на мандата си съдиите проявяват склонност към индивидуализиране на решенията и поведението си.

Отчетност и дисциплина

10. Имуניתет Ограниченият имунитет за действия, свързани със съдебните задължения позволяват на съдиите да вземат решения без страх от граждански иск; имунитетът не се прилага в дела, свързани с корупция, или други наказателни такива.
11. Дисциплинарни процедури Дисциплинарните правила гарантират, че съдебната власт извършва първоначално задълбочено разследване на всички твърдения. Жалбите срещу съдии трябва да се разследват от независим отговор, който и да дава отчетност за решенията си.
12. Прозрачен и справедлив процес на отстраняване По отношение на отстраняването на съдии се прилагат стриктни и конкретни стандарти. Механизмите за отстраняване на съдии трябва да бъдат ясни, прозрачни и справедливи, а взетите решения е необходимо да бъдат мотивирани. В случай на констатирана корупция съдията подлежи на наказателно преследване.
13. Надлежно провеждане на съдебния процес и апелативно преразглеждане на дела Съдията има право на справедлив процес, процесуално представителство и обжалване по дисциплинарни въпроси.
14. Етичен кодекс Етичният кодекс на съдиите предоставя насоки и мерки на поведение, и следва да бъде разработен и прилаган от съдебната власт. Нарушенията трябва да се разследват и санкционират от съдебен орган.
15. Политика за съобщаване на нередности Наличието на конфиденциална и задълбочена формална процедура за разглеждане на жалби е от жизненоважно значение, за да могат адвокати, ползватели на услугите на съдилищата, прокурори, полиция, медии и гражданското общество да подават сигнали за предполагаеми или извършени нарушения на етичния кодекс, или за корупция от страна на съдии, съдебна администрация или адвокати.
16. Силна и независима асоциация на съдиите Независимата асоциация на съдиите следва да представлява своите членове при всички взаимодействия с държавата и нейните структури. Тя следва да бъде избрана институция, достъпна за всички съдии, оказваща подкрепа на отделните съдии по въпроси, свързани с етиката, и предоставяща безопасна отправна точка за съдиите, които имат опасения, че са били компрометирани.

Прозрачност

17. Прозрачна организация Съдебната власт следва да публикува годишни отчети за дейността си и изразходваните средства, и да предоставя на обществеността надеждна информация относно своите управление и организация.
18. Прозрачна работа Обществеността се нуждае от надежден достъп до информация, отнасяща се до закони, предложени изменения на законодателството, съдебните процедури, съдебните решения, свободните работни места за съдии, критерии за наемане, процедури за подбор на съдии и мотиви за назначения на съдии.
19. Прозрачна прокуратура Прокуратурата трябва да провежда съдебните производства в открити съдебни заседания (с някои ограничени изключения, като напр. онези от тях, които се отнасят за деца), да публикува мотивите за взетите решения и да представя достъпни за обществеността насоки за наказателно преследване, които да насочват и оказват съдействие на лицата, отговорни за вземането на решения, по време на провеждане на наказателното преследване.
20. Разкриване на активите на съдиите Съдиите следва периодично да разкриват притежаваните от тях активи, особено в случаите, когато това се изисква и от други служители.
21. Разкриване на конфликти на интереси в съдебната власт Съдиите трябва да декларират наличието на конфликти на интереси незабавно след като станат известни и да извършат самоотвод, когато са (или биха могли да изглеждат) пристрастни или

предубедени към страна по делото, когато преди това са се явявали в качеството си на адвокат или важен свидетел по делото или ако имат икономически интерес от изхода по него.

22. Широко популяризираните права на надлежно провеждане на съдебния процес. Формалните съдебни институционални механизми гарантират, че страните, които използват съдилищата, са получили правна консултация по отношение на характера, мащаба и обхвата на советите права и на процедурите преди, по време на и след съдебните производства.

23. Свобода на изразяване на мнение. Журналистите трябва да могат да отразяват безпристрастно съдебните производства и да подават сигнали за предполагаеми или извършени корупционни действия или пристрастие. Закони, които криминализират случаите на клевета или предоставят на съдиите свобода да присъждат убийствени компенсации по дела за клевета, пречат на медиите да разследват и докладват предполагаеми престъпни действия, и следва да бъдат реформирани.

24. Качество на коментиране. Журналистите и редакторите следва да бъдат по-добре обучени по отношение на отразяването на случващото се в съда и представянето на правни въпроси пред широката общественост в разбираема форма. Членовете на академичната общност следва да бъдат насърчавани да изказват мнение по съдебни решения в съдебни журнали, ако не в медиите.

25. Ангажираност на гражданското общество, научноизследователска дейност, мониторинг и докладване. Организациите на гражданското общество мога да дадат приноса си към разбирането на въпросите, свързани с корупцията в съдебната власт посредством мониторинг на случаите на корупция, както и на потенциалните показатели за корупция като забавяния и качество на решенията.

26. Безпристрастност и прозрачност на дарителите. Програмите за реформа в съдебната власт следва да разглеждат проблема, свързан с корупцията в съдебната власт. Дарителите следва да споделят знания относно диагностиката, оценката на съдебните процеси и ефикасност, както и да се ангажират открито с партньорски държави.

Тези препоръки допълват редица международни стандарти относно безпристрастността и независимостта на съдебната власт, както и различни модели за наблюдение и докладване, разработени от НПО и държавни органи. Те подчертават наличието на пропуск в международната правна рамка относно механизмите за отчетност на съдебната власт. TI насочва вниманието по-специално към Принципите от Бангалор за поведението на съдиите – кодекс за съдиите, приет от съдебната власт в редица държави, и който през 2006 г. е одобрен от Икономическия и социалния съвет на ООН. Принципите от Бангалор постигат известен напредък по отношение на запълването на този пропуск, въпреки че остават доброволни. Освен това следва да бъде направен преглед на Основните принципи на ООН относно независимостта на съдебната власт на фона на широкоразпространените опасения, възникнали през последното десетилетие във връзка с необходимостта от по-голяма отчетност на съдебната власт. Няма магически набор от структури и практики, които да намалят случаите на корупция във всички ситуации. Докладите по държави в част втора от този том подчертават голямото разнообразие от препоръки за реформа в съдебната власт, които се отнасят за конкретния контекст и следователно не са приложими като цяло. Различните ситуации могат да изискват мерки, които да не са полезни във всички останали случаи. Въпреки това препоръките служат като насока за полагане на усилия за реформа, с което да се насърчи независимостта и отчетността на съдебната власт и да се поощри по-ефективно, ефикасно и справедливо прилагане. Както е показано в този том, важна стъпка към укрепването на съдебната система и ограничаване на корупцията, която

влошава качеството на съдебните системи и разрушава животи по целия свят, е извършването на многоаспектна, всеобхватна реформа на съдебната власт.

ТЕХНИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО КЪМ КОНВЕНЦИЯТА НА ООН СРЕЩУ КОРУПЦИЯТА, UNODC, 2009 г.

чл. 11

I. Обща информация

В този член се предвижда предприемането на мерки за утрепване на безпристрастността и предотвратяване на възможностите за корупция сред членовете на съдебната власт, което може да включва мерки за регламентиране на поведението на членовете на съдебната власт. Изисквания като тези са приложими и спрямо прокуратурата. За целите на това Ръководство голяма част от тези насоки са приложими както спрямо съдебната власт, така и спрямо прокуратурата. По отношение на съдебната власт насоките са предназначени за прилагане и спрямо целия персонал на съдилищата. Държавите–страни по Конвенцията черпят вдъхновение и от съществуващите насоки, включително Принципите от Бангалор за поведението на съдиите от 2002 г., Доклад от четвъртата среща на Групата за безпристрастност на съдебната власт, UNODC, 2005 г., Наръчника на ООН за практическите мерки за борба с корупцията за прокурори и разследващи служители, 2005 г., Насоките на ООН за ролята на прокурорите, 1990 г. и Стандартите, приети през 1999 г. от Международната асоциация на прокурорите, за професионална отговорност и декларация за основните задължения и права на прокурорите. Общата рамка на изпълнението е независимостта на съдебната власт, като това следва да се има предвид по всяко време при разработването, обнародването и изпълнението на съответните мерки.

II.1. Мерки за укрепване на безпристрастността на съдиите

За целите на изпълнение на разпоредбите на този член концепцията относно безпристрастността на съдебната власт може да се определи в по-широк смисъл, за да включва:

- Способността да се действа без външна намеса, подтик, натиск, заплахата или вмешателство, пряко или косвено, от която и да било страна и по каквато и да било причина;
- Неутралитет (т.е. способността да се действа без заинтересованост, пристрастие или предразсъдъци);
- Личното поведение, което е безукорно от гледна точка на разумния наблюдател;
- Благоприличие и проявата на благоприличие в начина, по който членовете на съдебната власт осъществяват дейността си, лична и професионална;
- Осведоменост, разбиране и признаване на наличието на многообразие в обществото и проява на уважение към него;
- Компетентност;
- Внимателно отношение и дисциплина;

„Независимост на съдебната власт“ се отнася и до институционалните и оперативни договорености, които описват взаимоотношенията между съдебната власт и останалите подразделения на държавното управление и гарантират безпристрастността на съдебния процес. Тези договорености имат за цел да се гарантира съдебната, колективната или институционалната независимост, която е необходима за справедливото и безпристрастно осъществяване на юрисдикция по отношение на всички въпроси от съдебен характер. Съществуват три основни условия за независимост на съдебната власт.

Първото се отнася до сигурността на мандата на всички съдии, т.е. мандата до навършване на пенсионна възраст, за определен период от време или за изпълняване на конкретна правораздавателна функция, която е защитена срещу вмешателство от страна на изпълнителната власт или на друг орган по назначенията, при условията на оперативна самостоятелност или на произволен принцип. Второто се отнася до лицата, заемащия съдийски длъжности, за които е необходима финансова сигурност, включително право на заплата и пенсия, което е установено със закон и не подлежи на произволна намеса от страна на изпълнителната власт по начин, който би могъл да окаже въздействие върху независимостта на съдебната власт. Третото и последно условие се отнася до държавите–страни по Конвенцията, които трябва да гарантират институционална независимост по отношение на административноправни въпроси, отнасящи се директно до упражняването на съдебни функции, включително управлението на средства, отпуснати за съдебната система. Не трябва да се позволява намеса от външни сили по въпроси, които са пряко и непосредствено свързани с правораздавателната функция, като напр. назначаването на съдии, съдебни заседания и графици на съдебните заседания. Въпреки необходимостта от наличието на институционални взаимоотношения между съдебната и изпълнителната власт, такива взаимоотношения не трябва да се намесват в задължението на съдебната власт да се произнася по индивидуални спорове и да спазва закона и ценностите на Конституцията.

Независимостта на съдебната власт не поставя изискването съдиите да се ползват с имунитет по отношение на прилагането на законите, с изключение на личния имунитет, с който съдията се ползва по отношение на граждански дела във връзка с предполагаеми неправомерни действия или бездействия при изпълнение на правораздавателни функции. В много държави съдиите, подобно на други граждани, попадат под действието на наказателното право. Те не се ползват и не следва да се ползват с имунитет по отношение на спазването на общите закони. Когато е налице разумно основание да се иска разследване от страна на полицията и други държавни органи на предполагаеми престъпления от страна на съдии и персонал на съдилищата, такива разследвания следва да следва обичайния си ход в съответствие със закона.

Други държави предоставят на съдиите имунитет срещу съдебно преследване. Когато са предоставени такива имунитети, предпочитаният подход, за да се ограничи вероятността от избягване на съдебно преследване за корупция от страна на съдиите и за да не се подкопае доверието в съдебната система, е „функционалният“ подход, при който съдиите да бъдат освободени само от наказателно преследване за престъпления, извършени по време на изпълнение на правораздавателните си задължения. За да се гарантира, че „функционалният“ подход няма да се използва по неправомерен начин за избягване на наказателна отговорност, от съществено значение е да се предвиди процес за отнемане на имунитета при наличието на определени обстоятелства, заедно с предпазни мерки, които да гарантират, че процесът е прозрачен, справедлив и прилаган последователно.

II.2. Мерки за предотвратяване на възможности за корупция в съдебната система
Предотвратяването на корупцията в съдебната система има два аспекта. Те се отнасят до назначаването и повишението на съдии, и до работата, за която отговарят.

На първо място е необходимо да бъдат установени прозрачни процедури по назначаване и повишение на съдии. Назначаването на съдии следва да се извършва въз основа на заслуги по установени критерии, които не трябва да се отклоняват от тези, които се прилагат спрямо останалите служители в общественения сектор като цяло, но разбира се трябва да отразяват специализираната професионална компетентност,

необходима за изпълнението на съответните задължения. Освен това би било целесъобразно преди назначаването да се осигури подходящ скрининг на поведението в миналото. В много държави в съдебната власт се влиза след полагане на конкурсен изпит и задължително последващо обучение в специализирана институция като съдебна академия. Освен това в много държави системата за назначаване, включително провеждането на приемни изпити и обучение, се администрира от институционални механизми на самата съдебна власт като висшите съдебни съвети или съдебните комисии. Под ръководството на висши съдии институционалните механизми отговарят за наемането, назначаването, повишението, обучението, поведението и надзора върху съдиите по време на техния мандат. Механизми като тези са предназначени да гарантират независимостта на съдебните решения, в които не трябва да има намеса от страна на политиката чрез опити за преместване, nepовишаване в длъжност или уволняване на съдии. Необходимо е също така да бъдат въведени правила за отстраняването на съдии, което в много държави се осъществява чрез механизми, регламентиращи съдебната власт, упомената по-горе, и е мярка, която се прилага само по отношение на доказано неправомерно поведение или недееспособност в съответствие с посочените критерии и договорени, прозрачни процедури.

На второ място държавите–страни по Конвенцията следва да спомогнат за укрепването на безпристрастността на съдебната власт, като гарантират открит и достъпен съдебен процес. Освен ако не са налице изключителни обстоятелства, което следва да се определи от законодателството, съдебните производства следва да бъдат открити за обществеността. Съдиите следва да бъдат задължени по закон да изложат мотивите си за взетите от тях решения. За гарантиране на безпристрастността на съдебната власт, включително наличието на ефективен процес на обжалване, е необходимо да бъдат документирани и мотивите за решенията на съдиите.

Ежедневното администриране на съдебния процес е важен компонент в предотвратяването на корупцията. Елементи на ефективното администриране на съдилищата

- Поставяне на видни съобщения (поне в сградата на съда), описващи процедурите и производствата;
- Ефикасни системи за водене и управление на съдебните протоколи, включително регистрите на съдебните решения;
- Внедряване на компютризация на съдебните протоколи, включително на графика на съдебните заседания, както и компютризиращи системи за управление на делата;
- Въвеждане на фиксирани срокове за правните действия, които трябва да бъдат предприети при подготовката на делата за разглеждане, и
- Бърз и ефективен отговор от страна на съдебната система на жалби на граждани; Съдиите трябва да поемат отговорност за намаляване на забавянето при разглеждането и приключването на съдебното производство и да предотвратят излишно забавяне. Съдиите следва да установят прозрачни механизми, с помощта на които да се даде възможност на представителите на юридическата професия и страните по делото да се запознаят с хода на съдебните производства. (Един възможен метод е месечното движение сред съдиите на списък с делата, очакващи постановяване на решения.) Където все още не съществуват законови изисквания, стандартите следва да бъдат приети от самите съдии и оповестени публично, за да се гарантира дължимата грижа при правораздаването.

В съдебната власт трябва да бъдат предприети необходимите мерки за предотвратяване изчезването или задържането на съдебни протоколи. Такива мерки могат да включват компютризацията на съдебните протоколи. Те също така следва да въведат системи за разследване на загуби и изчезване на съдебни досиета. При

съмнение за нарушения те следва да гарантират, че ще бъде извършено разследване на случая със загуба на досиета, което винаги трябва да се счита за сериозно нарушение на съдебния процес. В случай на изгубени досиета те следва да предприемат действия по възстановяване на протокола и въвеждане на процедура за избягване на загуби в бъдеще.

Съдебната власт следва да приеме прозрачна и публично известна процедура за разпределяне на делата на определени съдии, за да се противодейства на вероятността от или усещането за контрол на страните по делото върху лицата, отговорни за вземането на решения. В рамките на съдебните системи следва да бъдат приети процедури, когато е целесъобразно, които да гарантират редовната промяна на назначенията на съдии като се вземат предвид съответните фактори като пол, раса, племе, религия, участие на малцинства и други характеристики на съдията. Такава ротация следва да се приеме, за да се избегне проявата на пристрастие. Където все още не съществуват и в рамките на приложимото законодателство, съдебната власт следва да въведат средства за намаляване на необосновани различия в наказателните присъди. Когато в закона не могат да бъдат предвидени присъди, това може да бъде осъществено чрез въвеждане на насоки за произнасяне на присъди и подобни процедури. Други методи за насърчаване на последователността при произнасяне на присъди включват наличие на статистика и данни за присъдите, и съдебно образование, включително въвеждането на съдебен наръчник относно стандартите и принципите на произнасяне на присъдите.

чл. 11, II. Практически предизвикателства и решения

Държавите–страни по Конвенцията трябва да отдадат необходимото внимание на видовете и нивата на корупция, и на слабите страни или уязвимостта на съществуващата съдебна система, която се нуждае от преглед и внимание.

Независимо от институционалните договорености, които държавата–страна по Конвенцията може да има във връзка с такъв преглед, държавите–страни по Конвенцията следва да направят оценка на характера и мащаба на корупцията в съдебната система, за да се установят слабите страни в нея, които осигуряват възможности за „пазачи“ (съдии, адвокати или персонал на съда). Прегледът следва да разглежда не само важните въпроси, свързани с процедурата по назначаване на съдии, мандата и други въпроси, свързани с професионалното развитие, но и по-дребни детайли като издаване на призовки, връчване на призовки, събиране на доказателствени материали, получаване на гаранция, предоставяне на заверени копия от съдебни решения, ускоряване и забавяне разглеждането на дела;

Това от своя страна би довело до мерки за свеждане до минимум на възможността чрез системни реформи, предназначени за ограничаване на случаите, в които може да настъпи корупция, включително консултации на основата на фокус групи, проведени от съдебната власт с ползватели на услугите на съда, граждански лидери, адвокати, полиция, служители на затворите и други участници в съдебната система; национални работни групи от заинтересовани страни, и съдийски конференции. Отговорността за наблюдението и прегледа на напредъка може да е на институция като Върховния съд, Комисията на съдебната служба или еквивалентна агенция, или Министерство на правосъдието. Такава институция може да пожелае да обмисли желателността и възможността за създаване на инспекторат или еквивалентен независим пазител, който да инспектира и докладва за всички наблюдавани системи или процедури, които могат да застрашат действителността или проявата на безпристрастност, както и да докладва в случай на подадени жалби за корупция или установяване на причините за всички

усещания за корупция в съдебната система.

[Ръководство за прилагане и рамка за оценка за чл. 11, UNODC, 2014 г.](https://www.unodc.org/documents/corruption/Technical_Guide_UNCAC.pdf)
(https://www.unodc.org/documents/corruption/Technical_Guide_UNCAC.pdf)

I. Член 11

1. Като се вземе предвид независимостта на съдебната власт и нейната решаваща роля в противодействието на корупцията, всяка държава—страна по Конвенцията, в съответствие с основните принципи на своята правна система и без да се засяга независимостта на съдебната система, предприема мерки за укрепване на непристрастността и предотвратяване на възможностите за корупция сред членове на съдебната власт. Такива мерки могат да включват правила относно поведението на членовете на съдебната власт.

2. Мерки със същото действие като тези, предприети съгласно параграф 1 от този член, могат да бъдат въведени и прилагани в прокуратурата в тези държави – страни по конвенцията, където тя не съставлява част от съдебната власт, но се ползва с независимост, подобна на тази на съдебната система.

II. Цел на Ръководството

Това Ръководство и Рамката са предназначени основно за ползване от съдебната власт и други държавни служители за извършване на вътрешен анализ на прилагането от Държавата на чл. 11 от Конвенциите на ООН срещу корупцията (UNCAC). Това Ръководство и Рамката са предназначени за ползване и от други заинтересовани лица, включително членовете на академичната общност, медиите и гражданското общество. В много случаи за завършването на Рамката може да бъде полезно участието на разнообразен и широк кръг от участници, започвайки от съдебната власт, но включваща също така съдебната администрация, страните по делото, адвокати и неправителствени организации.

При работа през самата Рамка, въвеждайки отговорите директно в предвидените полета, ползвателите следва да се стремят да дадат възможно най-изчерпателен отговор на повдигнатите въпроси, както и да разглеждат темите до техния логически завършек, като добавят въпроси, където е уместно. В случаите, когато са предприети мерки или се прилагат разпоредби, ползвателите на Рамката следва да обърнат внимание на ефективността на приложимите мерки или разпоредби за постигане на поставените цели, особено за тези, които са били въведени наскоро. Общият резултат от завършването на Рамката следва да бъде установяване на областите, на които може да е необходимо да се обърне допълнително внимание, или които не отговарят на общоприетите международни стандарти в съответствие с член 11 от Конвенцията.

Ръководството отразява двете основни изисквания на чл. 11. На първо място в него се предлагат мерки, които могат да бъдат предприети с цел укрепване на непристрастността сред членовете на съдебната власт. На второ място в него се установяват мерки, които, ако бъдат предприети, могат да предотвратят възможностите за корупция сред членовете на съдебната власт. По отношение на първото основната отговорност за укрепване на непристрастността сред членовете на съдебната власт е на самата съдебна власт. Това обаче е задача, която може да изисква подкрепата на изпълнителната и законодателната власт и сътрудничеството на представителите на юридическата професия, медиите, академичните среди и гражданското общество. По отношение на второто отговорността трябва да бъде споделена между съдебната власт от една страна и изпълнителната и законодателната власт на държавата от друга. Докато първите могат да предприемат подходящи действия за регламентиране на тези

въпроси в рамките на самата съдебна власт с цел отстраняване на възможностите за корупция, отговорността на последните е да гарантират, че системата за институционална безпристрастност, в рамките на която функционира съдебната власт, е подсилена, за да се сведат до минимум възможностите за корупция.

При предприемането на мерки в съответствие с чл. 11, някои от които могат да изискват наличието на законодателство, държавата–страна по Конвенцията трябва да има предвид колко важна е независимостта на съдебната власт и нейната решаваща роля в противодействието на корупцията. По-конкретно изискването на член 11 е мерките, предприети от държавата–страна по Конвенцията в съответствие с основните принципи на нейната правна система, да не накърняват независимостта на съдебната власт. Именно този основен въпрос за това как най-добре да се постигне баланс между основните принципи на безпристрастността и независимостта на съдебната власт се стреми да разгледа това ръководство.

III. Независимостта на съдебната власт, както е разгледана в чл. 11 от Конвенцията
В чл. 11 на държавата–страна по Конвенцията не се поставя задължението за предприемане на мерки за осигуряване на независимостта на съдебната система. Вместо това, като изисква от държавите–страни по Конвенцията, когато предприемат мерки за укрепване на безпристрастността и предотвратяване на възможностите за корупция сред членовете на съдебната власт, да правят това, като „вземат предвид независимостта на съдебната власт“ и „без да се засяга независимостта на съдебната власт“, член 11 предполага, че независимостта на съдебната власт вече е осигурена. Поради това държавата–страна по Конвенцията може да изрази желание да преразгледа своята конституционна и правна рамка, за да се увери, че независимостта на съдебната власт е гарантирана адекватно от закона и че по този начин е създадена адекватна рамка, в която възможностите за корупция в съдебната власт са сведени до минимум.

В основата на концепцията за независимостта на съдебната власт на организационно ниво е теорията за разделението на властите: че съдебната власт, която е един от трите основни и равноправни стълба в съвременната демократична държава, трябва да функционира независимо от другите две – изпълнителната и законодателната власт. Това е необходимо, за да се гарантира, че „съдебната власт ще решава повдигнатите пред тях въпроси безпристрастно, въз основа на факти и в съответствие със закона, без ограничения, неправомерно влияние, подбуждане, натиск, заплаха или вмешателство, пряко или косвено, от която и да било страна или причина” 3. Освен това, тъй като съдиите често разглеждат административни дела, в които гражданите подават жалби срещу конкретни актове или действия на правителството, независимостта на съдебната власт гарантира, че съдебната власт все още се възприема като безпристрастна и заслужаваща доверие при разрешаването на дела, засягащи изпълнителната власт. По този начин независимостта на съдебната власт служи като гаранция за неутралитет и следователно е основна предпоставка за безпристрастността на съдебната власт – способността на съдебната власт като организация да се противопостави на корупцията. Това е предпоставка за върховенството на закона и фундаментално за принципа на справедлив процес. Това не е привилегия, предоставена на съдебната власт или ползвана от съдиите.

Независимостта на съдебната власт на равнището на отделната страна е свързана с безпристрастността и независимостта на съдията от страните по делата пред съда и от други (често мощни) икономически или политически интереси, които може да искат да окажат влияние върху изхода от съдебното производство. Ефективни процедурни,

институционални и оперативни мерки, които защитават съдията от външен натиск или влияние и гарантират, че той или тя може да изпълнява функциите си без страх от намеса от което и да било лице, включително други съдии, в съчетание със силна професионална *етика, която позволява на съдията да решава въпросите честно и безпристрастно въз основа на закона, са решаващи предпоставки за установяване на лична безпристрастност – способността за противопоставяне на корупцията на лично ниво.*

В своя Общ коментар № 32 (2007 г.), Комисията по правата на човека, създаден съгласно Международния пакт за граждански и политически права („ICCPR“), установява някои от тези институционални и оперативни договорености. В него се посочва, че изискването за независимост, посочен в член 14, параграф 1 от ICCPR се отнася по-специално до (1) процедурата и квалификацията за назначаване на съдии; (2) гаранциите, свързани със сигурността на мандата им до навършване на задължителната възраст за пенсиониране или изтичането на мандата им, когато е налице такъв; (3) условията, регламентиращи повишението, преместването, временното отстраняване и прекратяването на техните функции; и (4) действителната независимост на съдебната власт от политическа намеса от страна на изпълнителната и законодателната власт.

Когато се разглежда принципът за независимост на съдебната власт, както е посочено в член 11 от Конвенцията, следва да се отбележи, че и много от мерките, които държавите–страни по Конвенцията могат да приемат в изпълнение на тази разпоредба, насочени към повишаване на безпристрастността и намаляване на възможностите за корупция сред съдебната власт, също често косвено ще подкрепят авторитета, легитимността и следователно независимостта на съдебната власт. Въпреки че, както беше отбелязано по-горе, от държавите–страни по Конвенцията може да се изисква да постигнат баланс между двата основни принципа на независимост и почтеност, които лежат в основата на тази разпоредба на Конвенцията, мерките, приети с цел подкрепа на някоя от тези основни ценности, най-често са взаимно допълващи се.

Като се позовава на „основните принципи“ на правната система на държавата–страна по Конвенцията, член 11 от Конвенцията признава, че поради различните роли, изпълнявани от съдебната власт и прокуратурата в различните правни системи, специфичните мерки, които ще бъдат необходими за укрепване на почтеността и предотвратяването на възможностите за корупция също може да приеме различни форми. Например в системите на гражданското право ролята на съдията може да включва не само задачата да отсъжда, но и, за разлика от много юрисдикции на общото право, да ръководи разследването на фактите, имащи отношение към делото. В ислямските правни системи също се очаква от съдията да разпитва свидетели и да търси допълнителна информация, ако сметне за необходимо с цел вземане на решение. В много държави съдебните системи могат да съчетават някои от елементите на тези различни подходи. Ролята на прокурора също може да се различава значително в зависимост от правните традиции на държавите–страни по Конвенцията. В държави с установена гражданскоправна система прокурорът може да участва активно в разследването на престъплението, както и да осъществява наказателното преследване по него. В държави с наследство в областта на обичайното право полицията обикновено носи отговорност за провеждането на разследването, докато прокурорът преценява обективно дали има достатъчно доказателства за наказателно преследване и, когато такива доказателства съществуват, представя тези доказателства пред съда.

ПОВИШАВАНЕ НА СПОСОБНОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА КОРУПЦИЯТА ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО

РЕГИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА ЦЕЛ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ (ЦУР) 16 В ЛАТИНСКА АМЕРИКА И КАРИБИТЕ МИР, ПРАВОСЪДИЕ И СИЛНИ ИНСТИТУЦИИ, UNODC април–юни 2021 г.

ПАРЛАМЕНТАРНАТА АСАМБЛЕЯ: РЕЗОЛЮЦИЯ 1703 – КОРУПЦИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Съвет на Европа, 2010 г.

4. С корупцията като цяло трябва да се борим, като я изкореним в съда. Съдилищата отговарят за налагането на санкции на всички корумпирани лица еднакво и обективно и за защитата на лицата, съобщаващи за нередности, които са незаменими за ефективна борба срещу всички форми на корупция.

5. Асамблеята подчертава важната роля на истинската политическа решимост, която да бъде изразена чрез осезаеми, енергични мерки, а не само чрез речи и до голяма степен символични закони. Една неопетнена, независима съдебна система насърчава политически климат, в който корупцията и кронизмът стават по-редки, защото са по-рискови за всички участници.

6. Асамблеята изразява съжаление от факта, че корупцията в съдебната власт е дълбоко вкоренена в много държави–членки на Съвета на Европа, които са обхванати и от сериозни проблеми, свързани с корупцията в други публични и частни институции. Според Световния барометър на корупцията за 2009 г., публикуван от Transparency International, някои от тези държави – Армения, България, Хърватия, Грузия и „бившата югославска република Македония“ – се отличават много обезпокоително с това, че самата съдебна система е тази, която се възприема от населението в тях като най-корумпираната институция. Това важи и за Косово, която не е държава–членка на Съвета на Европа.

7. Асамблеята призовава властите във всички посочени по-горе държави да предприемат строги извънредни мерки за възстановяване на доверието на обществеността в съдебната система.

8. Асамблеята изразява загриженост по повод тенденцията в някои държави да се отрича категорично, че в тях съществува каквато и да било корупция в съдебната власт. Тъй като никоя държава не е напълно имунизирана срещу корупция, особено в условията на съществуващата в момента икономическа криза, Асамблеята приканва всички държави–членки на Съвета на Европа да бъдат самокритични и да предприемат – както в Германия – задълбочено проучване на нивото на корупция в техните съдебни системи и да предприемат превантивни и коригиращи мерки при първия признак на опасност.

9. По отношение на превенцията Асамблеята насърчава всички държави членки да създадат рамка, свеждаща до минимум рисковете от корупция в съдебната власт чрез:

9.1. гарантиране, че съдиите, прокурорите и всички участници в съдебния процес – особено представителите на правоприлагащите органи – са наясно с важността и достойнството на тяхната роля, като се гарантира пропорционално възнаграждение и

като им се предоставят адекватни човешки и материални ресурси;

9.2. разработване на професионални и етични стандарти за съдиите и прокурорите, заедно с ефективен механизъм за наблюдение;

9.3. преглед на частните активи и доходи на съдиите и прокурорите чрез механизъм, който е съобразен със ситуацията във всяка държава и трябва да зачита независимостта и достойнството на длъжностните лица в съдебната система;

9.4. гарантиране, че процедурите за назначаване, повишаване и освобождаване на съдии и прокурори са ясни и прозрачни, основани единствено на квалификация и заслуги, като се има предвид Европейската харта за статута на съдиите и препоръката на Европейската комисия за демокрация чрез право (Венецианска комисия), че всички държави членки следва да имат независими съдебни съвети, състоящи се от членове, избрани основно от членовете на съдебната власт;

9.5. гарантиране, че мандатите на съдиите и прокурорите са достатъчно дълги и не са свързани с външна оценка на решенията им;

9.6. предоставяне на специално обучение на всички съдии и прокурори по въпросите, свързани с корупцията и етиката;

9.7. провеждане на обществени кампании и/или програми, насочени към повишаване на общото уважение към съдебната власт и подобряване на разбирането на гражданите за важността и последиците от независимостта на съдебната власт и разделението на властите;

ДОКЛАД ОТНОСНО КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА ЧРЕЗ СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Документ на ООН А/67/305 (13 август 2012 г.), Специален докладчик на ООН по независимостта на съдиите и адвокатите

Препоръки за справяне с корупцията в съдебната власт

(e) Държавите следва да укрепват гаранциите за независимостта на съдебната система, както и гаранциите срещу корупцията в съдебната власт, за да гарантират отчетността на съдиите и прокурорите;

(f) Съдиите, прокурорите и адвокатите следва да изпълняват функциите си почтено и безпристрастно и да пазят достойнството на своята професия;

(g) Държавите, съдиите, прокурорите, адвокатите и други публични и частни участници следва да признаят, че изискването за независимост и безпристрастност на работещите в съдебната система и представителите на юридическите професии не съществува в полза на самите представители на професията, а по-скоро за потребителите на съдебната система като част от тяхното неотменимо право на справедлив процес;

(h) Държавите следва да оказват подкрепа на професионалните организации на адвокати като адвокатски колегии, без да упражняват натиск или влияние върху тях. Такива организации и асоциации следва да изпълняват основна роля в регулирането на допускането до упражняване на адвокатска професия;

(i) Следва да се обърне специално внимание и да се предприемат конкретни мерки за осигуряване на ефективна защита на съдиите, прокурорите, адвокатите, свидетелите, жертвите, лицата, съобщаващи за нередности и други заинтересовани страни, участващи в обработването и разглеждането на случаи на корупция, особено корупция в големи размери или случаи на корупция, свързани с организирана престъпност и

чиновнически престъпления. Следва да се обмисли разработването и прилагането на национален план за сигурност на съдии, прокурори и адвокати;

(j) Процесите на назначаване и подбор на съдии и прокурори следва да се определят въз основа на обективни критерии, основани на заслуги и ясни и прозрачни процедури, и да се провеждат чрез публичен състезателен процес на подбор, свободен от политическо или икономическо влияние или друга външна намеса;

(k) Държавите следва да създадат орган за съдебен надзор, мнозинството от членовете на който да бъдат съдии, независими от изпълнителната и законодателната власт, за да упражняват надзор над назначаването, подбора, повишаването и преместването на съдии; (л) Назначаването и подборът на прокурори следва да се основава на обективни критерии и да се извършва чрез публичен конкурентен процес на подбор;

(m) Условията на работа както в съдебната власт, така и в прокуратурата, включително сигурността на работното място, адекватно възнаграждение, повишение, условия на труд и статут, трябва да бъдат защитени от закона;

(n) Следва да се насърчава доброто управление и върховенството на закона в рамките на съдебната власт. Съдилищата на всички нива, прокуратурите и съдебните и прокурорските съвети следва да бъдат снабдени с подходящи бюджети, за да изпълняват функциите си и да бъдат оправомощени да управляват собствените си бюджети самостоятелно и независимо от всякаква външна намеса;

(o) Държавите следва да обмислят създаването на съдебна администрация, за да могат съдилищата да осъществяват административните си функции по-професионално, което ще позволи на съдиите да се съсредоточат повече върху съдебните си функции;

(p) Следва да се създаде ясна и обективна електронна система за разпределение на делата, администрирана от съдии и оценявана редовно, въз основа на автоматично разпределение на случаен принцип или обективна система, основана на специализация;

(q) На съдиите, прокурорите и адвокатите следва да бъде предоставено качествено, подходящо и непрекъснато обучение относно международните норми и стандарти за правата на човека, особено в сферата на противодействие на корупцията в публичния и частния сектор;

(r) Следва да бъдат създадени етични кодекси и насоки за съдиите, прокурорите и адвокатите, прилагането на които следва да бъде независимо наблюдавано и отчитано;

(s) Съдиите, прокурорите и адвокатите следва да носят отговорност при изпълнение на своите функции. Следва да се осигури, доколкото това е възможно, прозрачност на всички дисциплинарни и други производства и да се извършва в пълно съответствие с международните стандарти, свързани с правото на справедлив и безпристрастен съдебен процес и неговото надлежно провеждане.

(t) Следва да се въведат механизми за конфиденциално подаване на жалби с участието на участниците в съдебната система и да включват защита на лицата, съобщаващи за нередности, както и гаранции за надлежно провеждане на съдебния процес за обвиняемите;

(u) Твърденията за корупция и липса на подобряване на отчетността не следва никога да се използват от законодателната или изпълнителната власт като претекст и предпоставка за застрашаване на независимостта на съдебната власт;

(v) Тъй като системното използване на задържането под стража за дълъг период от

време може да създаде предпоставки за корупция, задържането под стража следва да се използва само когато няма разумна алтернатива, която да се справи с рисковете от бягство или опасността за обществото.

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ДОХА ЗА ИНТЕГРИРАНЕТО НА ПРЕДОТВРЯВАНЕТО НА ПРЕСТЪПНОСТТА И НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВОСЪДИЕ В ПО-ШИРОКАТА ПРОГРАМА НА ООН, НАСОЧЕНА КЪМ СОЦИАЛНИТЕ И ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪРХОВЕНСТВОТО НА ЗАКОНА НА НАЦИОНАЛНО И МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ, И УЧАСТИЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА, приета от 13-ти Конгрес на ООН по превенцията на престъпността и наказателното правосъдие, Доха, 12–19 април 2015 г.

10. Ние подкрепяме разработването и прилагането на процеси за консултация и участие в (...) наказателното правосъдие, за да (...) повишим доверието на обществеността и увереността в системите на наказателното правосъдие (...). Поради тази причина ние полагаме усилия:

д) Да повишим доверието на обществеността в наказателното правосъдие чрез предотвратяване на корупцията и насърчаване на зачитането на правата на човека, както и повишаване на професионалната компетентност и надзор във всички сектори на системата на наказателното правосъдие, като по този начин се гарантира, че тя е достъпна и отговаря на нуждите и правата на всички лица;

МЕМОРАНДУМА ЗА НАЙ-ДОБРИТЕ ПРАКТИКИ ЗА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, СЪСТАВЕН В ХАГА, ПРИ ПРОИЗНАСЯНЕ ПО ТЕРОРИСТИЧНИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЕТОВЕН ФОРУМ ЗА БОРБА С ТЕРОРИЗМА, 2014 г.

(https://www.thegctf.org/documents/10162/140201/14Sept19_GCTF+The+Hague+Memorandum.pdf)

Наличието на силна и независима съдебна власт, която справедливо и експедитивно се произнася по престъпления, свързани с тероризъм и други престъпления, свързани с националната сигурност, е от решаващо значение за изграждането на доверие на обществеността в легитимността на съдебните институции, ефективно мощно средство срещу тероризма и свежда до минимум риска от нарушения на основните права на човека.

Концепцията за независимостта на съдебната власт обикновено се приема, че включва задължението и способността на съдията да взема решение по всяко дело въз основа на обективна оценка на представените доказателства и безпристрастно прилагане на закона без влиянието на външни фактори. По този начин съдиите изпълняват и една от основните си отговорности – да гарантират пълно зачитане на основните права на всички страни по делото. Това важи особено по отношение на дела, получили широк обществен отзвук, включително тези, свързани с тероризъм. Тези дела водят със себе си не само засилен национален и международен контрол, но също така представляват уникално предизвикателство за онези, натоварени с постановяване на решение по тях.

Концепциите за независимост, безпристрастност и справедливост имат както обективен, така и субективен компонент. Правомощията на съдебната власт да упражнява правомощията си често се срещат в конституцията на дадена държава или в подобен основополагащ документ и законодателството, което го подкрепя. Освен това националните съдилища често приемат правила, които да внесат допълнителна яснота към своите оперативни процедури. Взети в своята съвкупност тези закони и процедурни правила следва да създадат цялостна рамка, която последователно да защитава и

развива независима и неприкосновена съдебна власт, която спазва върховенството на закона и поражда увереност в обществеността при упражняването на правомощията си. Въпреки това най-добре изградената система на теория не дава гаранция за създаването на легитимността и доверието, които произтичат от възприятието на обществеността за нейната почтеност. Такова доверие произтича по-скоро от действителната практика отколкото от формалните законови изисквания. Признавайки, че всяка правна система е уникална и че действителната практика е свързана с историята, културата, националните закони и разпоредбите на конкретната държава, Работната група по въпросите на наказателното правосъдие и върховенство на закона (CJ-ROL) към Глобалния форум за противодействие на тероризма (GCTF) въпреки това вярва, че създаването на набор от добри практики относно ролята на съдебната власт при разглеждане на дела, свързани с противодействие на тероризма (СТ) и националната сигурност в рамката на върховенството на закона, разработен от висши съдии и експерти от сферата на правосъдието от целия свят, може да подпомогне развитието на силна и независимата съдебна власт в държавите, да помогнат на съдиите да вземат по-ефективно решения по дела, свързани с тероризъм, като същевременно гарантират правата на всички страни, участващи в делата, по-специално правото на справедлив процес на обвиняемия и защитата на жертвите и свидетелите. Установените добри практики са: 1) необходимостта от специално обучени съдии; 2) използването на продължителни процеси по дела, свързани с тероризъм; 3) разработване на стандарти за ефективно управление на съдебните процеси; 4) установяването на специални мерки за защита на жертвите и свидетелите; 5) правото на обвиняемия на справедлив процес с адвокат по негов/неин избор; 6) необходимостта от създаване на правила относно използването и защитата на разузнавателна информация, източници и методи, използвани в съдебния процес; 7) ефективна сигурност на сградата на съда и съдебната зала, и 8) разработване на насоки за медиите относно съда и страните по съдебния процес; В този меморандум се разглеждат подробно тези добри практики, всички от които спомагат за утвърждаването на Глобалната стратегия на ООН за противодействие на тероризма. Признавайки, че държавите могат да прилагат само онези аспекти от всеки набор от добри практики, които техните правни системи позволяват, всички държави настоятелно се приканват да прилагат онези от посочените по-долу необвързващи добри практики, които са съобразени с техните обстоятелства и са в съответствие с тяхното вътрешно законодателство, разпоредби и национална политика, като същевременно зачитат приложимото международно право. Държавите се приканват също така да споделят своя опит при прилагането на тези добри практики с Работната група по CJ-ROL към GCTF и, където е уместно – други многостранни форуми в същата област. Както при Меморандума на GCTF от Рабат относно добрите практики за ефективно противодействие на тероризма в сферата на наказателното правосъдие (Меморандум от Рабат), тези добри практики за съдебната власт, съсредоточени върху делата, свързани с тероризъм, трябва да бъдат изградени върху функционална наказателноправна система, която е в състояние да разглежда такива престъпления, като същевременно с това защитава правата на обвиняемия.

VIII. 3. ПОЛИТИКИ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА

РЕЗОЛЮЦИЯ (97) 24 ОТНОСНО ДВАДЕСЕТТЕ РЪКОВОДНИ ПРИНЦИПИ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА, приети от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 101-вата сесия на Комитета на министрите, 1997 г.

3. да се гарантира, че лицата, които отговарят за предотвратяването, наказателното преследване и постановяването на съдебни решения по престъпления, свързани с

корупция, се ползват с независимостта и автономността, съответстващи на техните функции, не са подложени на неправомерно влияние и разполагат с ефективни средства за събиране на доказателства, защитавайки лицата, които помагат на властите в противодействието на корупцията и запазване на поверителния характер на разследванията;

ГРАЖДАНСКА КОНВЕНЦИЯ ОТНОСНО КОРУПЦИЯТА, Съвет на Европа (СОЕ), 1999

2.

Глава I – Мерки, които трябва да бъдат взети на национално равнище

Член 1 – Цел

В националното законодателство на всяка държава следва да се предвидят ефективни правни средства за защита на лицата, претърпели вреди в резултат на корупционни действия, за да им се даде възможност да защитят правата и интересите си, включително възможност за получаване на обезщетение за претърпени вреди.

Член 2 – Определение на корупция

За целите на тази Конвенция под „корупция“ се разбира искането, предлагането, даването или приемането, пряко или косвено, на подкуп или друго неправомерно предимство или възможност за такова, което нарушава надлежното изпълнение на всяко задължение или поведение, което се изисква от получателя на подкупа, неправомерното предимство или възможността за такова.

Член 3 – Обезщетение за претърпени вреди

1 В националното законодателство на всяка страна следва да се предвиди лицата, които са претърпели вреди в резултат на корупция, да имат право да предприемат действия за получаване на пълно обезщетение за така претърпените вреди. 2 Такова обезщетение може да покрива претърпените материални щети, пропуснати ползи и неимуществени загуби.

Член 4 – Отговорност

1 Във вътрешното си законодателство всяка страна трябва да предвиди, че за получаване на обезщетение за претърпените вреди трябва да бъдат изпълнени следните условия:

i ответникът е извършил или разрешил корупционното действие или не е предприел разумни действия за предотвратяване на корупционното действие;

ii ищецът е претърпял вреди, и

iii съществува причинно-следствена връзка между корупционното действие и вредите;

2 Във вътрешното си законодателство всяка страна трябва да предвиди, че ако няколко ответници са отговорни за вреди за една и съща корупционна дейност, те ще носят солидарна отговорност.

Член 5 – Отговорност на държавата

Във вътрешното си законодателство всяка страна трябва да предвиди подходящи процедури, в съответствие с които лицата, претърпели вреди в резултат на корупционно действие, извършено от служители в общественения сектор при изпълнение на техните функции, да може да предяви иск за изплащане на обезщетение от държавата или в случай на държави, които не са страни по Конвенцията – от съответните власти на тази страна.

Член 6 – Съпричиняване

Във вътрешното си законодателство всяка страна трябва да предвиди намаляване или отказ от изплащане на обезщетение предвид всички обстоятелства, ако ищецът по своя

вина е допринесъл за щетата или за нейното влошаване.

Член 7 – Давностен срок

1 Във вътрешното си законодателство всяка страна трябва да предвиди производството по възстановяване на щети да е с давностен срок от не по-малко от три години от деня, в който лицето, претърпяло щета, е разбрало или е трябвало да разбере, че е настъпила вреда или че е извършено корупционно действие, както и самоличността на отговорното лице. Такова производство обаче не може да бъде образувано след изтичане на давностния срок от не по-малко от десет години от датата на корупционното действие.

2 Законодателството на страните, което регламентира спирането или прекъсването на давностните срокове, се прилага, ако е уместно, и спрямо сроковете, посочени в параграф 1.

Член 9 – Защита на служителите

Във вътрешното си законодателство всяка страна трябва да предвиди подходяща защита срещу неоправдани санкции за служители, които имат основателна причина да подозират корупция и които съобщават добросъвестно подозренията си на отговорните лица или органи.

Член 19 – Санкции и мерки

1 Като вземе предвид сериозният характер на престъпленията, установени в съответствие с настоящата Конвенция, всяка страна трябва да предвиди по отношение на тези престъпления, установени в съответствие с членове 2 до 14, ефективни, пропорционални и възпиращи санкции и мерки, включително, когато са извършени от физически лица – наказания, включващи лишаване от свобода, които могат да доведат до екстрадиция.

2 Всяка страна гарантира, че юридическите лица, подведени под отговорност в съответствие с член 18, параграфи 1 и 2, подлежат на ефективни, пропорционални и възпиращи наказателни санкции или санкции с ненаказателноправен характер, включително парични санкции.

3 Всяка страна приема такива законодателни и други мерки, които могат да бъдат необходими, за да се даде възможност да се извърши конфискуване или по друг начин лишаване от правните средства и облаги от престъпленията, установени в съответствие с тази Конвенция, или имущество, чиято стойност съответства на тези облаги.

ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И ПРЕМАХВАНЕ НА КОРУПЦИЯТА И ГАРАНТИРАНЕ НА НЕУТРАЛИТЕТА НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА, Център за независимост на съдии и адвокати към Международната комисия на юристите, 2000 г.

Разследване

В жалбите за корупция срещу отделни съдии или съдебни служители следва да бъде установено засегнатото лице и да бъде посочено предполагаемото поведение, в съответствие с върховенството на закона. Въпреки това жалбите, основани на твърдения за постоянна репутация на корупция, следва да изискват провеждането на разследване, дори ако не са установени конкретни случаи на корупция. Такива жалби трябва да се разглеждат при условие на надлежно провеждане на съдебен процес.

Твърденията за широко разпространена корупция в съдебната система следва да се

разследват, но не и да се разглеждат посредством ad hoc мерки като масови уволнения на съдии или съдебни служители. В съответствие с върховенството на закона всеки случай трябва да се разследва индивидуално и при условие на надлежно провеждане на съдебен процес.

Когато не съществува независим механизъм или орган за разследване на жалби, може да се използва независима съдебна комисия с обща юрисдикция по отношение на съдиите, занимаваща се с други въпроси като подбор, назначаване, повишение и образование. Комисията следва да бъде обезпечена с необходимите ресурси, средства и правомощия, за да може да разследва жалбите по надлежния начин. По-важно е да разполага с правомощието да гарантира, че информаторите, жалбоподателите и свидетелите няма да бъдат превърнати в жертви. За целите на разглеждане на жалбата, комисията или съставът на комисията, който разглежда жалбата, може да включва пенсионирани съдии с добра репутация и доказана почтеностобщественост. В нея следва да участват и представители, които не са юристи.

Законът следва да изисква разкриването на активите и пасивите на съдиите и на другите служители в съдебната система при назначаването им, както и всяка година след това, така че необяснимото придобиване на богатство да може да измести тежестта на доказване при разследването и при изслушването на жалбата.

ИНСТРУМЕНТАРИУМ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА, изготвен от Глобалната програма на ООН срещу корупцията (GPAC), Център за превенция на международната престъпност, Отдел за контрол на наркотичните вещества и превенция на престъпленията, Офис на ООН във Виена, Ред. 4, последна редакция от 11 ноември 2002 г.

V. ИЗПЪЛНЕНИЕ

Въведение

Един от основните проблеми, пред които са изправени лицата, които се занимават с разследване на корупция, е, че за разлика от много традиционни престъпления като грабежи или убийства, при корупцията няма ясна жертва, която да подаде оплакване, или настъпило очевидно събитие, което да бъде докладвано от свидетели. В делата, свързани с корупция, лицата, които разполагат с непосредствени сведения за извършено правонарушение обикновено извличат някаква полза от това, което прави докладването на същото малко вероятно. Корупцията не е престъпление „без жертви“, като основната жертва в много от случаите е интересът на широката общественост, която не разполага със сведения относно престъплението и няма готовност да сигнализира или подава жалба във връзка с него. Поради това всяка стратегия за борба с корупцията следва да включва в състава си елементи, предназначени за разкриване на наличието на корупция. Сред тях са елементи, предназначени за насърчаване на лицата, които са свидетели или разполагат със сведения за случаи на корупция, да сигнализират за тях, и да ги поощряват да подават оплаквания във връзка с нестандартни обществени услуги, които може да се дължат на корупция, подкрепени с по-общо образование относно корупцията, вредите, които тя причинява, и основните стандарти, които следва да се очакват при администрирането на обществените дела. Включени са също така и елементи, които генерират информация и доказателства за корупция по други начини като изисквания за провеждане на одити и инспекции. В някои случаи има сравнително преки жертви на корупция, като напр. загубилите участници в корумпирана състезателна процедура за възлагане на обществена поръчка или длъжност, като стратегиите трябва също така да насърчават тези жертви да бъдат информирани за възможността за корупция и да сигнализират за нея, когато

съществуват съмнения за такава.

При насърчаването на лицата, които разполагат със сведения за корупция, да сигнализират за нея, най-голямото предизвикателство често е фактът, че лицата, които са станали преки жертви на такава, често са уязвими на сплашване или отмъщение от страна на нарушителите – или поради принадлежността им към уязвими групи, или поради връзката им с нарушителите, поради което разполагат със сведения за корупцията от самото начало. Лицата, които работят със служители в условията на физическа или социална изолация, като нови имигранти или жители на селски райони, могат да станат обект на информационни кампании относно това какви стандарти се очакват от длъжностните лица и средствата за подаване на жалби, ако например стандартите не бъдат спазени. Държавните агенции могат да създадат канали, които да позволяват подаването на сигнали за корупция вътрешно.

Мярка 28 – Насоки за провеждане на успешни

разследвания за корупция Цел

Следните насоки имат за цел да предоставят на членовете на правоприлагащите органи някои общи насоки за разследване на корупцията.

Описание

Няма универсални правила за разследване на корупцията, но някои от елементите по-долу, ако бъдат включени в националните стратегии, ще помогнат да бъдат разработени структури за разследване, които да разкриват корупцията и да провеждат ефективни разследвания, които предоставят информация, която може да се използва за разработване и прилагане на ефективни ответни действия. Резултатите от разследването следва да могат да подпомагат не само наказателното преследване и други реакции, насочени към лицата, участващите като физически лица, но и мерките, предназначени за реструктуриране или реорганизиране на публичната или частната администрация, за да я направят по-устойчива на корупция. Автономността и сигурността на разследванията са важни както за насърчаване и защита на лицата, подаващи сигнали за корупция или по друг начин оказващи помощ, така и за гарантиране, че резултатите от разследванията – независимо дали при тях се установява или не корупция – са валидни и достоверни.

Образование относно корупцията

Преди да бъде подаден сигнал за корупция е необходимо първо да бъде установена такава. Това поставя изискването населението като цяло и специфичните целеви групи да бъдат информирани относно това какво представлява корупцията, пълния набор от форми на корупция, нейните истински разходи и последици и най-общо относно разумните очаквания за стандарти за почтеност в публичната администрация и частните бизнес практики. Много хора имат много ограничено разбиране за корупцията и може да не разбират, че поведението, на което стават свидетели или в което участват, е вредно. Други разбират вредата, но нямат мотивацията да предприемат действия, защото проблемът се разглежда като разпространяващ се и неподдаващ се на промяна. В среда, където корупцията е станала институционализирана и приета, може да са необходими значителни усилия за обучение и образование, за да се промени общоприетото схващане, че корупцията е естествено или неизбежно явление и да се гарантира, че тя се възприема като вредна за обществото, погрешна от морална гледна

точка и в повечето случаи като престъпление. В много държави подобни усилия в миналото са се оказали успешни по отношение на други форми на престъпност като нарушена способност за управление на превозно средство, чиновнически престъпления и престъпления срещу околната среда.

Възможности за подаване на сигнали за корупция

Лицата, които разполагат със сведения за корупция трябва да разполагат с възможност за подаване на сигнал за нея. Това изисква наличието на служители, натоварени с отговорността за справяне с корупцията, като се гарантира, че те притежават необходимата подготовка за справяне със случаи, че са лесно достъпни за потенциални жалбоподатели или свидетели и че тези, които биха могли да подават сигнали за корупция, знаят за съществуването на такива служители и могат лесно да се свържат с тях с информация.

Сигурност срещу наказание

Жертвите и свидетелите няма да се представят, ако се страхуват от наказание, а предпазните мерки срещу това обикновено са включени в инструментите, занимаващи се с корупцията и организираната престъпност, където проблемът е особено изразителен. Това е особено вярно в случаите на корупция сред длъжностните лица, където тези, които разполагат с информация обикновено са относително близки до корумпираното длъжностно лице и статусът на длъжностното лице му дава възможност да предприеме ответни мерки. Мерките обикновено се формулират не само с цел защита на информатора, но и на почтеността и поверителния характер на разследването. В общите предпазни мерки срещу това са включени гаранции за анонимност на информатора, гаранции, че обвинените в корупция служители няма да имат достъп до разследващия персонал, досиетата или записите, както и правомощия за преместване или отстраняване на длъжностно лице по време на разследването, за да се предотврати сплашване или друго подправяне на разследването или доказателствата.

В случаите, когато информаторът е „вътрешен човек“, могат да бъдат взети допълнителни предпазни мерки поради неговата или нейната работа в непосредствена близост до нарушителите и поради това, че в някои случаи може да има допълнителни правни задължения за разкриване на информацията, отнасяща се за това. Много държави приеха закони относно „лицата, съобщаващи за нередности“, както и процедури за защита на вътрешните лица, които предоставят информация. Тези средства за защита могат да се прилагат прямо вътрешните лица–информатори както от държавния, така и от частния сектор. Допълнителните средства за защита в такива случаи могат да включват защита на информатора от граждански съдебни спорове в области като нарушаване на споразумения за конфиденциалност и клевета, а в случай на държавни служители – от наказателна отговорност за разкриване на държавни или официални тайни. Такива средства за защита могат да се разпрострат до дела, по които информацията е била погрешна при условие, че е била разкрита добросъвестно.

Може да са необходими и предпазни мерки срещу злоупотреби от самите информатори, особено в случаите, когато им е предоставено правото да останат анонимни или са широко защитени от правна отговорност. За да осигури баланс между интересите на засегнатите страни, законодателството може да ограничи правната защита до случаи на добросъвестно разкриване на информация или да създаде гражданска или наказателна отговорност за случаите, когато информаторът не може установи добросъвестност или

че убеждението за извършена злоупотреба не се основава на разумни основания.

В случаите, когато информацията на информатора се окаже достоверна и доведе до официални действия, неговата или нейната анонимност често не може да бъде запазена, което прави наказанието възможно дори след като са внесени промени за разглеждане на жалбата. В такива случаи в законодателството може да е предвидено обезщетение, прехвърляне

към други агенции или отстраняване от работа на лицата, свързани със случая, или в крайни случаи когато информаторът е изправен пред по-голяма опасност, преместване и нова, неизвестна на извършителите самоличност.

Независимост и надеждност на разследващите служители и прокурорите

Липсата на обвързаност с лицата – обект на разследване е от решаващо значение за защитата на жертвите, свидетелите и информаторите, но също така е важно длъжностните лица или органите, отговорни за разследването на корупцията, да бъдат независими или автономни по други причини. Функционалната независимост гарантира, че разследванията ще бъдат ефективни при установяването на корупция, като се намалява възможността за манипулиране на разследванията от корумпирани служители и гарантира, че получените доказателства ще се ползват с доверие, когато се използват в наказателни или дисциплинарни производства. Това е важно и като средство за внушаване на доверие както на разследващите служители, така и на администрацията или агенциите, които разследват. Когато разследването е независимо, населението разполага с увереност, че ако корупцията съществува, тя ще бъде установена и премахната и че ако разследващите служители стигнат до заключението, че корупцията не съществува или е била премахната, на администрацията може да се има доверие.

Механизмите на функционална независимост са различни в отделните държави и съдебни системи. Повечето системи включват елементи на независимост на съдебната власт, за да гарантират почтеността на съдебните производства, но средствата за осигуряване на автономност на прокурорските и разследващите функции се различават. В системите, където наказателните разследвания се провеждат от магистрати или други съдебни служители, тези функции също попадат в обхвата на независимостта на съдебната власт. Когато се извършва разследването и наказателното преследване от лица извън съдебната система, съдебният надзор все още може да изпълнява някаква роля, но тъй като това се отнася само за дела, които се разглеждат от съдилищата в такива системи, трябва да се открият други методи за извършване на преглед или наблюдение на основните функции, като напр. провеждане на разследвания и решенията, въз основа на които се определя обектът на разследване и дали наказателно преследване е повдигнато пред съдилищата във всеки отделен случай.

Проблемът с *quis custodiet ipsos custodes* Произтича и при разработването на структури, които разделят разследванията, свързани с борбата с корупцията, от другите елементи на правителството. Участващите агенции трябва да бъдат достатъчно независими, за да защитават функциите си от неправомерна намеса, но също така трябва да подлежат на достатъчен надзор с цел предотвратяване на злоупотреби и установяване на корупцията от страна на разследващи служители и прокурори, ако има такава. Това са проблеми, често срещани при създаването на правоприлагащи и разследващи агенции във всяка система, но може би и по-критични в специализираните агенции за борба с корупцията, защото лицата, които участват, почти със сигурност ще бъдат обект на опити за даване и получаване на подкупи, принуда или други неправомерни влияния, често от страна на служители, разполагащи с много добре разработени и добре

обезпечени корумпирани служители или организирани престъпни групи. От съществено значение е да се извърши цялостно регулиране и отчетност на разследващите служители по отношение на дейностите им, но този надзор да не обхваща намеса в оперативните решения, като напр. дали по отношение на конкретно лице следва да бъде извършено разследване, какви методи следва да се използват или дали по отношение на конкретно дело следва да бъдат предприемани допълнителни действия като наказателно преследване, след приключване на разследването.

Подходящо обучение и ресурси за разследващите служители

Необходимо е подходящо обучение и ресурси както с цел гарантиране на ефективно разглеждане на докладваните дела, така и за насърчаване на лицата, които разполагат със сведения за корупция, да предоставят информация. Информаторите поемат риска да докладват само ако са уверени, че това ще доведе до ефективни действия срещу корупцията. Тази увереност изисква не само гаранции, че самите разследващи служители ще бъдат независими и незасегнати от корупция, но и че действително са в състояние да установят такава, да съберат доказателства срещу нарушителите и да предприемат всички необходими мерки за премахването ѝ. Отпускането на значителни ресурси също така представлява ясен знак, че най-високите етажи на властта са силно ангажирани с предотвратяването и премахването на корупцията, което едновременно възпира нарушителите и насърчава информаторите.

Разнообразните форми на корупция изискват редица специфични умения и познания от страна на разследващите служители, но повечето от тях често се нуждаят от правни и счетоводни умения, за да открият, запазят и представят доказателства в наказателно производство, дисциплинарно производство или други форуми. Подходящите способности също зависят до голяма степен от наличието на адекватни ресурси, за да се гарантира, че са налице достатъчен брой разследващи служители и че те притежават необходимите умения и квалификация, за да работят ефективно. Освен персонала и финансирането важни са и други ресурси, като напр. системи за създаване, съхранение и анализ на записи. Например често най-силното доказателство за наличието на корупция по високите етажи на властта е дългосрочният модел при жалбите за по-малки злоупотреби.

Връзка с други разследващи агенции

Като се има предвид необходимостта от автономност и независимост, както и изключителната чувствителност на голяма част от делата за корупция, е необходимо да се постигне внимателен баланс при установяване на отношения между разследващите корупцията служители и останалите агенции. В среда, където се предполага, че корупцията е сравнително широко разпространена се препоръчва пълна автономия. Създаването на звено за борба с корупцията в редиците на полицейските сили може и да не е препоръчително, ако например съществува голяма вероятност самите полицаи да бъдат обект на разследване или ако са заподозрени в корупция. От друга страна е важно разследващите корупцията служители да си взаимодействат ефективно с останалите агенции. Информацията от данъчните органи или агенции, които провеждат разследване на случаи, свързани с изпиране на пари или други икономически престъпления, може да разкрие доказателства за корупция или необяснимо богатство, което може да е получено вследствие на корупционно действие например, а одитите на държавни агенции могат да разкрият неефективност или злоупотреба, която не се дължи на корупция, но дава основание за провеждането на допълнително разследване или реформа от страна на други агенции.

Други средства за разкриване на корупция

Макар и да е очевидно, че насърчаването на лицата, които са свидетели на корупция, да докладват за нея, е основно средство за разкриване, не трябва да се пренебрегват и останалите методи. Много от тях също могат да се считат за превантивни по своя характер и са обсъдени в предишната част от този Наръчник. Останалите са разгледани по-подробно в сегментите по-долу.

Изисквания за разкриване и докладване

Изискването държавните служители да разкриват периодично активите, с които разполагат, възпира неоснователното забогатяване и едновременно с това предоставя на разследващите служители и одиторите мощен инструмент за разкриване на корупция чрез откриване на съществуването на необяснимо богатство. По подобен начин неспазването на изискванията за разкриване на действителни или потенциални конфликти на интереси може да послужи за предупреждение на одиторите или разследващите служители за възможността служителят да възнамерява да използва с користна цел неоткрити или неразкрити конфликти. Такива мерки могат да бъдат ефективни дори ако служителят не спазване надлежно изискванията за докладване, тъй като пропуските и несъответствията може да доведат до по-задълбочени разследвания и в крайна сметка до подвеждане на служителя под отговорност не само за корупция, но и за неспазване със самите изисквания за докладване.

Санкциите срещу неразкриване или невярно докладване трябва да бъдат приблизително толкова строги, колкото са и тези срещу свързаната с това корупция, за да се попречи на нарушителите да избегнат отговорност за корупция чрез извършване на по-леки нарушения за разкриване и докладване. Те следва винаги да допускат поне възможността за уволнение или отстраняване от длъжност, за да се гарантира, че корупционното поведение може да бъде прекратено дори в случаите, когато недостатъчно ясното разкриване е било успешно за прикриване на неоснователното забогатяване и свързаната с това корупция. Както е отбелязано в предходната част, редовното периодично разкриване се препоръчва пред изискването за разкриване само при встъпване в длъжност и уволнение, тъй като това ще доведе до разкриване на корупцията, докато тя все още е в ход, като по този начин се намаляват причинените на обществения интерес вреди.

Одити и инспекции

Одити на записи, физически проверки на помещения или вещи или разпити на потенциални жертви, свидетели или други лица, разполагащи със съответната информация, могат да се използват както активно като средство за наблюдение на качеството и безпристрастността на публичната администрация и за установяване на извършени възможни злоупотреби, така и реактивно като средство за разследване на вече заподозрени в корупция или други злоупотреби. Одити могат да се извършват на вътрешно или местно равнище, но в общите стратегии за борба с корупцията трябва да се предвиди създаването на централна национална агенция за финансов контрол. За създаването на такива агенции са необходими подходящи ресурси и експертни знания и опит, като за извършването на одиторска проверка на висши държавни служители е необходимо тези агенции да разполагат със значителна автономност, която да е близка или равна на независимостта на съдебната власт. Тази независимост следва да обхваща решенията относно на кои служители, сектори или функции да бъде

извършена одиторска проверка, начина на извършване на одиторската проверка, изготвянето и формулирането на заключенията относно резултатите от одиторската проверка и до известна степен публикуването или оповестяването на тези заключения.

Одиторите и техният разследващ персонал следва да разполагат с правомощията да извършват редовни или внезапни одиторски проверки, с които да се гарантира цялостно възпиране и наблюдение, както и извършването на специфични целеви одиторски проверки, насочени към лица или агенции, заподозрени в злоупотреби. В много държави мандатът надхвърля съмнението за злоупотреба, тъй като одиторите се занимават и с установяването и разглеждането на случаи на разточителство или неефективност, произтичащи от проблеми, различни от престъпност или корупция. Когато бъдат установени проблеми, одиторите обикновено се ползват с правомощията да препоръчват прилагането на административни или правни реформи за справяне с институционални или структурни проблеми и могат да отнесат случаите до правоприлагащите органи или прокурорите, ако съществуват съмнения за престъпни действия.

Работата на одиторите следва да бъде подкрепена от правомощия, като напр. изисквания за сътрудничество от страна на лицата или агенциите, които са обект на одиторска проверка, но не трябва да се допуска те да изпълняват роля на правоприлагащ орган. В повечето държави, когато има съмнение за извършено престъпление, се прилагат по-високи стандарти на процесуални гаранции за защита на правата на човека на участващите лица, но след като процедурните изисквания бъдат изпълнени, криминалистите се ползват с по-големи правомощия за намеса при задържане на заподозрени лица и събиране на доказателства. Със запазването на разграничението между одитори или инспектори и криминалисти се гарантира, че първите запазват правомощията, необходими за осъществяването на наблюдение върху относително обширни области от публичната администрация, което има за цел установяване на случаи на корупция и ниска производителност и предлагане на системни или структурни решения. Когато в резултат на това бъде установено, че е извършена злоупотреба, въпросът може да бъде отнесен до други агенции, които се ползват с необходимите правомощия, ресурси и опит за провеждане на наказателни разследвания и наказателно преследване.

„Секретни“ операции или операции за „изпитване на безпристрастността“

Друг по-дискусионен, но и безспорно ефективен начин за идентифициране на корумпирани служители е използването на разобличаващи средства или други тактики за изпитване на безпристрастността. Тези тактики включват агенти под прикритие, които предлагат на служители възможности за участие в корупционни действия при условия, които позволяват лесно и надеждно събиране на доказателства за действията им. В зависимост от местната политика или ограниченията от правен характер, служителите може да бъдат набелязани за обект на случаен принцип или въз основа на доказателство или наличие на основание за конкретно съмнение за корупция.

Критиките по отношение на тези тактики са значителни. Възможно е да се допусне, че дори и най-честният служител би могъл да се поддаде на изкушение, ако предложението е достатъчно убедително, но с желанието да направи това не се установява непременно, че той или тя е корумпирано по своята същност лице или че подобни нарушения са възниквали и преди. Този проблем лежи в основата на ограниченията, които имат за цел предотвратяването на „подвеждането“ в някои държави. Обикновено в тези държави агентите под прикритие се ползват с право да

създават за заподозряното лице възможности за извършване на правонарушение без обаче действително да ги насърчават да правят това. Понякога е възможно полицаите да бъдат изправени пред агенти под прикритие при обстоятелства, при които корумпираният служител обикновено би склонил към подкуп, за да види например какво би могло да се случи, но агентите под прикритие нямат право реално да предлагат подкупи.

Тези тактики представляват мощен инструмент както за възпиране на корупцията, така и за откриване и разследване на нарушители. Предвид това, че по отношение на тези тактики не се изисква каквато и да било вътрешна информация или съдействие, те могат да се използват бързо срещу служител от почти всяко ниво, за който има съмнение за корупция. Ако заподозряното лице е корумпирано, те предоставят във възможно най-кратки срокове много надеждни доказателства обикновено под формата на аудио- и видеозаписи, снимки и клетвени декларации от участващите разследващи служители, които могат да формират основата на наказателното преследване или да служат като оправдание за други методи за разследване като електронно наблюдение или преглед на финансови отчети. Ако заподозряното лице не е корумпирано, неговият отказ също може да бъде надеждно установен, при условие че са взети адекватни предпазни мерки за конфиденциалност, с които да се гарантира, че обектите на разследването не са предупредени предварително и че агентите под прикритие са добре подготвени и притежават необходимите квалификации.

Електронно наблюдение, претърсване и изземване, и други методи за разследване

Използването на техники като подслушване или извършване на наблюдение върху електронни комуникации и претърсване и изземване в много държави е ограничено при първоначалното разкриване на корупция, защото гаранциите за защита на правата на човека обикновено забраняват използването им, освен ако не са налице солидни доказателства, че е било или ще бъде извършено престъпление. Както е отбелязано в т. б) по-горе, процесуалноправната закрила и въпросите, свързани с компетентността на разследващите служители и контрола върху използването на натрапчиви методи за разследване обикновено също ограничават използването на такива методи до наказателни правоприлагащите агенции, за разлика от агенции за извършване на по-общо наблюдение като одитори, инспектори или омбудсмани.

Когато обаче доказателствата за престъпни действия оправдават използването им, тези методи за събиране на доказателства, необходими, за да се идентифицират и да се направи връзка между нарушителите, и да се установи престъпно деяние при наказателно преследване, са добре установени и изпитани. Електронни комуникации, използващи телефони, факс машини, електронна поща и други технологии, могат да бъдат прихванати и записани като доказателство, а физически помещения, компютри, банкови или финансови записи, файлове и други източници на доказателства могат да бъдат претърсвани физически или електронно. Претърсването може да бъде насочено към практически всяко място, на което може да се очаква да бъдат намерени доказателства, включително населени места, свързани с заподозряното лице – извършител или с трети лица. По този начин могат да бъдат получени заповеди за обиск или подобни документи за претърсване не само на банковите сметки на лица, заподозрени във вземане на подкуп например, но и на лица, заподозрени в изплащането на такъв. По подобен начин те могат да бъдат използвани и за всяко друго престъпление, включващо не само първоначални корупционни престъпления, но и свързани с корупция такива като укриване или изпиране на облагите, придобити от корупция.

В някои случаи натрапчивите методи за разследване, използвани за разследване на други престъпления, могат да разкрият и неподозирана преди това корупция, особено в случаи на организирана престъпност, където нарушителите често се опитват да подкупят служебни лица или да възпрепятстват правосъдието, за да предпазят другите си престъпни действие от това да бъдат разкрити или подведени под наказателна отговорност. Корупцията и възпрепятстването на правосъдието представляват престъпления, за които може да се търси международно сътрудничество между държави, които са страни по Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност.

Други форми на електронно наблюдение, като използването на видео или аудио записи, също могат да бъдат използвани като доказателство в случаи на корупция. Процедурните гаранции и ограничения, основаващи се на правото за непристрастност на личния живот, може да не се прилагат в случаите, където не се налага защита на правото на непристрастност, като напр. обществени места или комуникационни канали, които са отворени излъчвания, или когато участниците са предупредени, че разговорите могат да бъдат наблюдавани. В зависимост от разпоредбите на националното законодателство е възможно да се извършва наблюдение върху комуникациите между държавни служители и лицата, на които служат, рутинно или на произволен принцип, ако това предупреждение може да бъде дадено и не съдържа противоречие с изпълняваната публична длъжност.

Ако това е възможно от гледна точка на правата на човека, и технически и финансови съображения, това ще окаже мощно възпиращо действие, тъй като корумпираните служители винаги са изправени пред възможността разговорите им да бъдат записани и използвани като доказателство в случай на корупционни сделки. Дори и ако обсегът на наблюдението е ограничен от гледна точка на ресурсите, може да се осигури ефективно възпиращо средство посредством система за универсално уведомяване, комбинирано със случайно произволно наблюдение.

Измами и други форми на икономическа корупция може да бъдат открити или подпомогнати с помощта на съдебно-счетоводни техники. Те обикновено включват проверка на финансови отчети за модели, които са необичайни или съдържат противоречие с моделите или нормите, установени в други отчети. Необичайно високите баланси по сметки, използвани за дискреционни разходи, необичайни колебания в балансите, необичайно високи или необичайно чести плащания, записи, съхранявани във формати, трудни за четене или тълкуване, или всеки друг модел на отчитане на разходите или водене на записи, които не могат да бъдат отдадени на оперативни изисквания, може да предполагат наличие на корупция или друго икономическо престъпление. Основни съдебно-медицински експертизи могат да се прилагат от одитори като част от процеса за проверка на доказателства за корупция или от криминалисти, които имат съмнение по отношение на определени лица или агенции и събират доказателства.

Утвърдената във времето практика на разпитване на заподозрени лица и възможни свидетели също остава основен инструмент за разследване при съмнение за корупция. Необходимите умения за разследване са подобни на тези за други форми на криминално разследване, въпреки че за предимство могат да се считат специализирани познания относно корупционните практики и свързани с нея въпроси. Като се имат предвид опасенията относно възмездието срещу свидетели или информатори, също така като цяло ще бъде важно следователите да интервюират контактите си в сигурна, поверителна среда, да предприемат стъпки за защита на всяка получена информация и

самоличността на източника от разкриване и да могат да провеждат интервюта в начин, който ще успокои информаторите.

Избор при разглеждане на дела, свързани с корупция

Случаите на установена от страна на отделни лица корупция може да бъдат разгледани по няколко начина:

- Чрез наказателно или административно преследване, което води до лишаване от свобода, налагане на глоби, изисквания за реституция или други наказания;
- Чрез дисциплинарни действия, които водят до мерки, свързани с трудовата заетост, като уволнение или понижение в длъжност;
- Чрез завеждане или насърчаване завеждането на граждански производства, в които пряко засегнатите лица, или в някои случаи държавата, претендират за събиране на облаги от корупция или обезщетения за щети по граждански дела, и Коригиращи действия като преквалификация на лица или реструктуриране на дейности по начин, с който се намаляват или премахват възможностите за корупция.

Като цяло ще се прилагат едни и същи техники за откриване, процедури за разследване и изисквания за предоставяне на доказателства, независимо от избрания процес, въпреки че наказателното преследване обикновено включва по-високи стандарти за надеждност и доказателствена стойност на представените доказателствата поради сериозните наказателноправни последици за нарушителите. Решението относно това дали да се приложат санкции с наказателноправен характер или да се търсят други по-леки средства за защита може да бъде изключително трудно предвид постигането на баланс между моралните и етичните съображения и прагматичните разходи и ползи, и само по себе си е податливо на корупция в системи, където прокурорите се ползват с относително широка свобода на преценка.

Наказателното преследване може да не е желателно или възможно в следните случаи:

Поведението може да не е престъпно

В някои случаи поведението може да бъде сметено за „корумпирано“ за целите на националната програма за борба с корупцията или вътрешните програми на дружество или държавна агенция, но не и за предмет на престъпление.

От друга страна това може да е поведение, което да не е било предвидено при разработването на наказателното право, или поведение, като напр. чиста злоупотреба в частния сектор, което се счита за корупционно, но не и за такова, което да уврежда обществен интерес до степен, оправдаваща неговото криминализиране.

Наличните доказателства може да не подкрепят извършването на наказателното преследване

Както беше отбелязано по-горе, доказателствата и доказателствената тежест в наказателното преследване включват относително високи стандарти поради предвидените наказателни последици.

В някои случаи е възможно да са налице достатъчно доказателства, които да оправдаят по-леки коригиращи мерки, но не и да подкрепят извършването на наказателно преследване.

Когато това се случи, властите обикновено трябва да вземат решение дали обстоятелствата налагат допълнително забавяне, усилия и разходи за събиране на

доказателства, достатъчни за образуването на дело, или предприемането на мерки като дисциплинарни или коригиращи действия.

При такива дела един от факторите „разход“ е цената на оставянето на корумпиран служител на длъжност за достатъчно дълго време, за да се приключи наказателното разследване.

Друго съображение е възможността доказателствата за извършена корупция в миналото да са били изгубени, което прави невъзможно наказателно преследване.

Наказателното преследване може да не е в интерес на обществото

В някои случаи поведението може да е престъпно, но по усмотрение на длъжностите лица да не се предявява обвинение към нарушителя въз основа на това, че други начини на действие служат по-добре на интересите на обществото. Например когато са замесени голям брой служители, разходите за провеждане на наказателно преследване включват не само разходите за водене на съдебни спорове, но и разходите за лишаване от свобода или налагане на друго наказание, както и загуба на опит и разходи за заместване на осъдените служители. Дискреционните решения, взети въз основа на това, може да бъдат изключително проблематични. От една страна служителите могат да понесат високи разходи, свързани с преследването на нарушителите във всеки отделен случай, но ако бъде взето решение да не се води наказателно преследване, това може да създаде впечатлението, че самата съдебна система е корумпирана, което насърчава корупцията в други сектори и сериозно подкопава възпитателната стойност на мерките в наказателното правосъдие. Когато такова решение бъде взето е важно то да бъде документирано надлежно и по възможно най-прозрачния начин да може да предотврати корупцията на практика и да се разсее всякакво обществено усещане за корупция.

Наказателното преследване и наказанията отстраняват ефективно корумпираните служители от всяка длъжност, на която могат да извършат нови престъпления, и възпират както участващите лица, така и други лица на подобни длъжности. Тъй като по-голямата част от случаите на корупция са икономически по своя характер и планирани предварително, а не спонтанно, общото възпиране вероятно ще формира значителна част от наказателноправния компонент на стратегиите за борба с корупцията. Високите финансови и човешки разходи обаче налагат практически ограничения върху обхвата на такова наказателно преследване, като опитите за провеждане на голям брой наказателни преследвания като част от инициативата за борба с корупцията може да окажат натиск върху разследващите служители или прокурорите да се ангажират с неправомерни действия, които ефективно изопачават или корумпират самата наказателноправна система.

При формулирането на стратегии за борба с корупцията е важно наказателното преследване и наказанието да се разглеждат като само една от многото възможности, както и че е необходимо да се вземат предвид, и където е уместно да се прилагат и други възможности – от превантивни мерки като образование или обучение, до включването на мерки за сигурност в административните или дисциплинарните санкции, с което нарушителите се отстраняват от длъжност на по-ниска цена за тях самите и за обществото.

Управление на съдебните дела

Управление на разследванията

Разследванията за корупция обаче обикновено са мащабни, сложни и скъпи, и за да се

гарантира ефективното използване на ресурсите и успешен изход, елементите и участващият персонал също трябва да се управляват ефективно. Такова управление следва да се разглежда не само като въпрос на необходимост от административна гледна точка, но и като част от цялостната стратегия за защита на непристрастността на разследването и осигуряване на доверието на обществото в изхода от него.

Като част от текущата стратегия за борба с корупцията, някои въпроси, свързани с управлението, могат да се разглеждат като въпроси, свързани с постоянната практика или процедура, докато други изискват внимание или преглед за всеки отделен случай.

От екипите, работещи по конкретни дела, обикновено се изисква да притежават опит в използването на техники за разследване – от финансови одити или други инспекции до натрапчиви техники. Ако от самото начало не е изключено образуването на съдебно производство като изход, ще е необходим и опит в събирането на такива дела и юридически експертизи в области като доказателственото право и ограниченията на правата на човека по отношение на такива дейности като претърсване и изземване. При големи, сложни разследвания може да се сформират екипи от разследващи служители към конкретни частни лица или аспекти от делото. Една от групите може да бъде ангажирана например с проследяването на облагите, а други – с провеждането на разпити на свидетели или осъществяване на постоянно наблюдение на заподозрени лица.

От съществено значение е всички тези функции да се изпълняват в съответствие с предварително договорена стратегия и да се координират под ръководството на ръководител на разследването или водещ следовател, който получава редовно и често навременна информация относно хода на изпълнение на работата от страна на разследващите служители. Разпитът на свидетелите или провеждането на операции по претърсване и изземване обикновено установяват, че е в ход разследване, както и до известна степен неговата цел, като те не трябва да се провеждат, докато не бъдат приключени други мерки, които са ефективни, само ако се провеждат без да се предупреждават за това целите. От друга страна такива процедури могат да придобият спешен характер, ако се окаже, че облагите ще бъдат изведени извън юрисдикцията или доказателствата – унищожени, освен ако не бъдат предприети бързи мерки. За да се постигне максимална ефективност е необходимо тези фактори да бъдат координирани от квалифицирани и добре информирани старши разследващи служители.

Като се има предвид мащабът на много разследвания, човешките и финансовите ресурси често ще се превръщат в повод за безпокойство, което ще налага водещите разследващи служители да търсят необходимите ресурси и да разпределят оскъдните ресурси в онези области от разследването, където те ще бъдат използвани по най-ефективния начин. Управлението на разследването трябва да е гъвкаво, способно бързо да адаптира както стратегията, така и тактиката, за да вземе предвид опита и информацията, докато се натрупват.

Докато следователите обикновено разработват теории за това какво означават отделни части от информацията и как те се съчетават, тези теории често изискват поправка в хода на разследванията и разследващите служители трябва винаги да са отворени за алтернативни възможности и информация или доказателства, които не изглеждат като съответстващи на разглежданата във всеки конкретен момент теория. При разследванията, започнати по повод на конкретни случаи на корупция, често се откриват доказателства за друга, неподозирана до този момент корупция или до други форми на неправомерна или престъпна дейност.

Управление на информацията

Вътрешна информация

Гъвкавостта следва да бъде подкрепена от ефективно управление на информацията, при която тя се предоставя възможно най-бързо на онези, които я изискват, и след това се съхранява във формат, който е с кръстосана препратка и бързо достъпен, така че при необходимост да може да бъде прегледана и връзката ѝ с друга подходяща информация да е очевидна. По отношение на всяка информация следва да бъде извършена оценка на относителната чувствителност или конфиденциалност, и свързана към самата информация. Тази чувствителност може да не бъде очевидна за лицата, които не са запознати с нея. Разкриването на факти, които може да изглеждат незначителни в контекста на текущото разследване например, може по невнимание да разкрие или да спомогне за идентифицирането на източник или информатор, на когото е била обещана анонимност например, намалявайки доверието в разследващите служители и способността им да получат подобна информация по дела в бъдеще.

Връзки с медиите

Друг важен елемент от управлението на информацията са връзките с медиите. Важно е да се гарантира, че информацията ще бъде предадена на обществените медии, за да се осигури прозрачност и достоверност на разследванията. Като цяло медийният контрол и публичност са от съществено значение за повишаване на очакванията на обществото, осведомеността на обществото относно наличието на корупция или нестандартни практики и за генериране на политически натиск за предприемане на мерки срещу корупцията. Осведомеността на обществото за съществуването на разследващи служители, ангажирани с борбата с корупцията, също е важно средство за насърчаване и подпомагане на онези, които стават свидетели на корупция или подозират такава, да докладват за нея и да предоставят доказателства. Осигуряването на достъп на медиите до точна и достоверна информация също може да бъде важно средство за намаляване на тенденцията за докладване на информация, която е невярна или вредна за разследването или за лицата или агенциите, които са обект на разследване.

Необходимо е да бъдат предприети мерки, с които да се гарантира, че всяка информация, която бъде разпространена с цел публикуване, е внимателно прегледана, както за да се гарантира точността, така и за да се премахнат разкритията, които биха могли да навредят на разследването. Важно е също така да се гарантира, че само определени лица разпространяват такава информация или участват в пресконференции и подобни дейности, за да се гарантира, че информацията е прегледана надлежно и че цялата информация, предоставена на медиите, е последователна. Лицата, които осъществяват контакт с медиите, също трябва да са компетентни както по отношение на връзките с медиите, така и по темата – предмет на обсъждане, като не трябва да коментират въпроси, които са извън тяхната компетентност.

Управление на сигурността на разследванията и разследващите служители

Управлението на сигурността също е важна функция. Както беше отбелязано в предишния сегмент, защитата на конфиденциалността на информатора и на други източници често е единственият начин за осигуряване на сътрудничество, тъй като изтичането на чувствителна информация може да предупреди целевите обекти, позволявайки им да променят поведението си, да скрият или унищожат доказателства или да направят опити за корупция или да нарушат процеса на разследване. За поддържането на ефективна сигурност е необходимо да се направи оценка на всички опити, които могат да бъдат направени с цел проникване в или прекъсване на

антикорупционните разследвания, както в тяхната цялост, така и в контекста на конкретни разследвания.

Опитите могат да бъдат насочени към получаване на информация или отказ от предоставяне на такава на разследващите служители посредством нейното прекъсване, изопачаване или унищожаване, или към сплашване или дори убийство на самите разследващи служители. Следва да бъде направена оценка на следните области.

Физически помещения

Помещенията, в които разследващите служители извършват своята работа и съхраняват информация, трябва да бъдат избрани с оглед на способността да се контролира влизането, излизането и достъпът до тях, за да се изключи възможността за достъп на неупълномощени лица, и противодействие на опити за използване на сила или тайно проникване, когато в тях няма никого. Когато помещенията са част от по-големи правоприлагащи или други държавни институции, те също трябва да бъдат изолирани от останалата част на институцията, в която се намират.

Може също така да е необходимо да се обърне внимание и на заплахите за унищожаване на информация или доказателства чрез унищожаване на самите помещения с помощта на методи като палеж или експлозиви.

Важна е също и сигурността срещу различни форми на електронно наблюдение под формата на скрити микрофони, предаватели и подобни устройства. Това включва и двете помещения, с което се намалява възможността за такова наблюдение и извършването на редовни проверки или „прегледи“ за откриване на устройства, които може да са били инсталирани след последната проверка.

Сигурност на персонала

Сигурността на персонала се състои от две основни заплахи. Необходимо е да бъде направена оценка и осигурена защита на физическата безопасност и сигурност на персонала, за да се гарантира възможността да бъдат наети компетентни разследващи служители и да се осуетят всякакви опити за прекъсване на разследванията чрез заплахи, сплашване или действително нараняване на персонала. Разследванията могат да бъдат прекъснати, ако е корумпиран или сплашен ключов персонал или ако за тази цел корумпирани лица успеят да бъдат наети на работа.

Като цяло следва да се извърши проверка на служителите като се проследи тяхното минало, семейни връзки или други взаимоотношения, за да се идентифицира наличието на фактори, които предполагат уязвимост към корупция.

Заплахите за физическата безопасност трябва редовно да се оценяват и когато бъдат идентифицирани, енергично преследвани от други правоприлагащи органи. Други защитни мерки може да включват консултиране по отношение на предпазните мерки за сигурност, анонимност и въоръжаване на разследващите служители.

Информация, документи и съобщения

Повечето от изразените в хода на разследванията опасения за сигурността се отнасят до възможността критична информация да попадне в ръцете на обекти на разследване, осуетявайки опитите за получаване на доказателства срещу тях. За да се отговори на тези опасения е необходимо всяко разследване да се управлява, така че действията, които привличат общественото внимание, да не се предприемат предварително, документите да се използват, съхраняват и транспортират при сигурни условия, достъпът до копирна техника да бъде ограничен и наблюдаван и каналите за електронна комуникация, включително кабелни и безжичните телефони, факс машини, радиостанции, електронна поща и други медии да са защитени срещу неоторизирано прихващане или наблюдение.

Когато не може да се гарантира физическата сигурност на каналите, често се налага използването на криптиране или подобни технологии, за да се гарантира, че лицата, които могат да получават данни, не могат да ги дешифрират и четат.

Отношения с други агенции

Агенциите за борба с корупцията все пак трябва да носят отговорност за своите действия, което изисква известна степен на навременно разкриване на информация пред политически или съдебни органи, отговорни за надзора върху тях. Времето, когато такава едно разкриване следва да се направи, е различно и сложно.

По правило разследванията следва да се преглеждат откън само след приключването им, което обаче не предотвратява настъпването на някои вреди, ако злоупотребите се появят по-рано, а в някои случаи това може да доведе и до необратими последици. В такива случаи може да се окаже целесъобразно да се позволи на разследващите служители да се обърнат към повече висши длъжностни лица, като напр. съдии, за съвет или насоки, и в много системи са предвидени такива разпоредби.

Оценка на заплахата

Заплахите за сигурността на разследващите служители и разследванията трябва да се оценяват както в тяхната цялост, така и в контекста на всяко конкретно разследване. Съответните фактори включват броя на заподозрените лица, организирани или не, сложността на предполагаемата корупция, сложността на лицата или целевата група, мащабът и обхватът на корупцията и облагите от нея, дали обектите са замесени в престъпления, различни от корупция, и дали е налице конкретна предистория на упражнено насилие или опити за възпрепятстване на разследвания или наказателни преследвания.

Управление на случаи на корупция на транснационално равнище или корупция по високите етажи на властта

Случаите, включващи корупция по високите етажи на властта или които са със значителни транснационални аспекти повдигат допълнителни въпроси, свързани с управлението. Например случаите, в които са заподозрени много високопоставени служители, пораждат изключително големи опасения относно безпристрастността и сигурността, и могат да привлекат голямо медийно внимание. Корупцията в големи мащаби и с висока степен на сложност е добре обезпечена с ресурси и със солидни връзки, което увеличава вероятността конвенционалните източници на информация или да не разполагат с необходимата информация или доказателства, или да се страхуват да сътрудничат. Възможно е висши служители да разполагат с възможността да се

намесват в разследванията. Размерът на облагите в случай на корупция по високите етажи на властта създава по-голяма вероятност част от цялостната стратегия по случая да е проследяване и отнемане на облагите, а когато те са били прехвърлени в чужбина – получаването им обратно. Твърденията, че висшите длъжностни лица са корумпирани също могат да причинят изключително големи вредни в личен и политически аспект, ако станат публични и по-късно се окажат необосновани или неверни.

Съществува по-голяма вероятност да възникнат транснационални елементи в случаи на корупция по високите етажи на властта. По време на мандата си висшите длъжностни лица осъзнават, че не съществува вътрешно убежище за облагите, което да не може да бъде локализирано след като вече не са на служба, и обикновено прехвърлят много големи суми в чужбина, където същите се инвестират или укрити. В много случаи в самата корупция има чуждестранни елементи, като подкупване на длъжностни лица от чуждестранни компании, търсещи държавни поръчки, или избягване на изискващи големи разходи национални правни стандарти в области като трудова заетост или опазване на околната среда. Самите нарушители също така често поддържат жилища в чужбина, където бягат, когато разследването стане очевидно.

Като цяло транснационалните или многонационалните разследвания изискват почти същата координация, както големите вътрешни случаи, но координацията и управлението трябва да се осъществяват между правоприлагащите агенции, които докладват на суверенни правителства с потенциално разнообразни политически и наказателноправни програми. Това обикновено включва връзка между длъжностни лица на по-високо ниво с техните чуждестранни колеги за определяне на общи приоритети и програми и по-пряко сътрудничество между разследващите служители в рамките на определените за тях критерии. От съществена гледна точка в такива случаи е разследващите екипи обикновено да бъдат много по-големи и да включват допълнителни области на специализация като екстрадиция, правна взаимопомощ и международно пране на пари.

Стратегии и техники за подбор на случаи

Като се има предвид обхвата на корупцията, различните случаи, които е вероятно да възникнат, диапазона от възможни изходи и ограниченията, наложени от обвързаността с човешките и финансовите ресурси, ще бъде сметено за необходимо в повечето национални програми за борба с корупцията да се направи приоритетен избор за това кои случаи да бъдат разгледани, и какъв изход да се търси. Това включва упражняване на значителна свобода на действие, която трябва да се управлява внимателно, за да се гарантира последователност, прозрачност и надеждност както на процеса на вземане на решения, така и на изхода от него. Основен елемент от този процес е определянето и, където е уместно – публикуването на критерии за подбор на случаи. С тях се гарантира, че сходните случаи се разглеждат по един и същи начин и ще уверят лицата, които подават жалби, и членовете на широката общественост, че решенията да не се преследват докладвани случаи се основават на обективни критерии, а не на неправомерни или корупционни мотиви.

Взаимодействието на критериите е различно в отделните случаи, но критериите, които обикновено трябва да се вземат предвид, са следните.

Сериозност и разпространение на другата предполагаема корупция

Ако приемем, че основната цел на националната стратегия за борба с корупция е

намаляване на цялостната корупция колкото е възможно по-бързо, може да се отдаде приоритет на онези случаи, които включват най-често срещаните форми на корупция. Когато участват голям брой лица, това често води до проактивни резултати като определяне на нови етични стандарти и обучение на длъжностни лица, вместо до наказателно преследване и налагане на наказания.

Правна същност на твърденията за корупция

Най-общо казано корупцията може да се категоризира като включваща наказателни или административни корупционни престъпления като искането и даването на подкупи, престъпленията, свързани с тях, като пране на пари или възпрепятстване на правосъдието и корупция с ненаказателноправен характер. Както беше обсъдено по-рано, правното естество често засяга както наличността, така и избора на резултати. Например върху поведение, което не е престъпно, не може да бъде наложено наказание като такова. Същият този характер често определя коя агенция се занимава с него и как то се приоритизира.

Дела, които съставляват прецедент

Приоритет може да бъде даден на онези дела, които повдигат социални, политически или правни въпроси, и които, след като по тях бъде постановено решение в контекста на първоначално „пробно“ дело, могат да бъдат приложими към много други последващи такива. Примери за това включват публично разглеждане на обичайно поведение, което не се възприема като корупционно, за да се променят обществените възприятия, и дела, които тестват обхвата на корупционното престъпление, при които се създава полезен правен прецедент или се установява необходимостта от законодателство, което да запълни юридически пропуск или разрешаването на проблем.

В случай на правни прецеденти е възможно разглеждането на жалбите да отнеме много време, което е друга причина за започване на процеса веднага след като бъде установен случай, който повдига необходимите въпроси.

Приложимост или вероятност за задоволителен изход

Делата могат да бъдат понижени или отложени, ако при първоначалния преглед бъде установено, че не може да се постигне задоволителен изход. Примери за това включват дела, при които единственият желан изход е наказателно преследване, но заподозряното лице е починало или не е на разположение, или са изгубени съществени доказателства. Част от оценката на такива дела трябва да включва преглед на възможните резултати, за да се прецени дали могат да бъдат постигнати други подходящи средства за защита.

Наличие на финансови, човешки и технически ресурси

Цялостната наличност на ресурси винаги се превръщат в повод за безпокойство при определянето на броя на делата, които могат да бъдат разгледани едновременно или в рамките на определен период от време, а тенденцията делата да се променят в хода на разследванията изисква периодична преоценка на натовареността с дела. По принцип това не е свързано с определянето на приоритети по отношение на вида на поетото дело или приоритета на отделните дела, но има изключения. Едно сериозно дело, ако се работи по него, може да доведе до ефективно отлагане на по-голям брой по-незначителни дела например, а липсата на специализирани експертни познания и умения може да направи разглеждането на конкретни дела временно невъзможно. Затова е важно да бъде извършена оценка на разходите и ползите преди да се вземат

каквито и да било решения. „Корупцията по високите етажи на властта“ и други транснационални дела водят до значително повишаване на разходите в области като пътувания и чуждестранни правни услуги, но може и да доведат до необходимостта корумпирани висши служители да бъдат използвани като пример за назидание с цел възпиране и създаване на доверие, и възстановяване на големи приходи, скрити както у дома, така и в чужбина.

Оперативно-аналитични критерии

Тъй като благодарение на националните програми за борба с корупцията се придобива цялостен експертен опит и познания и се разглеждат голям брой отделни дела, е необходимо да се събира и оценява разузнавателна информация. Обикновено това включва открито проучване и оценка на цялостните модели на корупция, което позволяват да се направят заключения относно това кои са най-разпространените дела или които от тях нанасят най-голяма социална или икономическа вреда. Това включва и събиране на поверителна информация за модели и връзки между конкретни нарушители или организирани престъпни групи. И двете ще помогнат при идентифицирането на случаи, при които разпределянето на високи приоритети и значителни ресурси ще сложи край на дейността на престъпните групи или ще доведе до други значителни подобрения. В някои случаи приоритет може да бъде даден на разследванията в области, където е необходимо разузнаване, за да се разработят източници и да се събере информация.

Техники за разследване

Някои от техниките по-долу се оказаха много ефективни при разследването на случаи на широкоразпространена корупция в големи размери. По-специално различните видове финансови разследвания на заподозрени корумпирани лица често са най-прекият и успешен метод за доказване на престъпни деяния. Цел на разследванията. Ако резултатите от разследването за корупция предполагат, че корупцията и даването и получаването на подкупи в определена държавна служба са широко разпространени, е препоръчително разследването да се съсредоточи върху системната проверка на активите на всички вероятни лица, вземащи подкуп (вж. Финансови разследвания и мониторинг на активите). Това обаче може да не даде достатъчно информация, която да оправдае провеждането на по-нататъшно разследване. Например някои държавни функции са предразположени на широко разпространена корупция по отношение на броя на служителите, които получават подкупи в относително малък размер. Добър пример са онези държавни институции, които участват в лицензирането и издаването на разрешителни. Голям брой потенциални лица, даващи подкупи, обществеността в този случай, посещават тези институции ежедневно. Доста често разочарованието от кандидатстването за свидетелство за управление на МПС или получаването на разрешение за строеж на нов дом, или искането на копия на документи или почти всяка друга услуга за обществото се превръща в тресавище от правителствена бюрокрация и забавяне. Този вид среда подхранва даването и получаването на подкупи като начин за бързо разрешаване на разочарованието и забавянето на „бюрокрацията“. В такива случаи разследването на работните досиета на институцията ще бъде по-ефективно и ефикасно от разследването на финансовите досиета на служителите. Преди да се вложат усилия във воденето на разследване е важно да се направи оценка на най-рентабилните средства за разполагане на персонала и фокусиране на енергията за разследване.

Процедурни правила. Преди започване на разследването трябва да се изготвят ясни и разбираеми процедурни правила (TOR). Те трябва да съдържат изчерпателен списък на

всички необходими ресурси (човешки, финансови, оборудване) за провеждане на разследванията. Особено внимание трябва да се обърне на евентуалната необходимост от допълнителни ресурси за опазване на тайната на разследването. Заподозреният корумпиран държавен служител може да има връзки с други държавни служители, които биха могли да ги предупредят за разследването или дори да са членове на наказателноправната система и по този начин да имат достъп до информация само за служебно ползване. Ето защо е от съществено значение в началото да се направи оценка на методите, с които се гарантира поверителния характер на разследването. Предприетите действия за опазване на тайната на разследванията могат да включват:

- Наемане на места, които не са полицейски или под прикритие, и осигуряване на тяхната сигурност;
- Използване на фиктивни имена за закупуване или наемане на оборудване, и
- Използване на автономни компютърни системи, които не са свързани с други правителствени операции.

Документ относно политиката. В допълнение към TOR е необходимо да бъде създаден документ относно политика и процедурите, в който ясно да са описани фактите, довели до разследването, всички решения, взети по време на разследването заедно с техните обосновки и причини за участието/неучастието на висшето ръководство на институцията, за които работи заподозряното лице. Трябва да се отбележи, че е възможно да има скрити разходи, свързани с разследването, като загуба на морал в институция – предмет на разследването и потенциална загуба на общественото доверие. Всяко разследване трябва да се оценява за всеки отделен случай по отношение на разходите и ползите за правителството и обществеността.

Подбор на екип за разследване. Подборът на ефективен екип е от решаващо значение за успешния изход от разследването. Членовете му трябва да притежават необходимите специфични умения за разследване, да имат доказана степен на безпристрастност и да разполагат с високи етични стандарти и желание да се ангажират с работата. Необходимо е да се направи обстойна проверка на миналото им, включително на техните социални и семейни връзки и начин на живот. Екипът трябва да бъде информиран относно личните последици от разследването, особено когато е необходимо да бъде проведена работа под прикритие. Уменията, които обикновено са необходими за провеждане на широкомащабни разследвания на корупция, включват умения за водене на финансово разследване, умения за работа под прикриване и наблюдение, умения за работа с информационни технологии, умения за провеждане на разпити и подготовка на свидетели, отлични умения за писане на доклади и способност за анализ на разузнавателна информация.

Разузнаване и анализ. И двете са от жизненоважно значение при разследването на корупция. По време на разследването се събират откъслечни сведения или разузнавателни данни. Тези разузнавателни данни е необходимо да бъдат анализирани, за да може разследващият служител да сглоби откъслечните сведения, с което да добие ясна представа за взаимоотношенията и събитията, които взети заедно могат да представляват доказателство за престъпна дейност. За разлика от други престъпления като кражба или убийство, където е налице жалбоподател, който има известен интерес от разкриването на престъплението, престъпленията, свързани с корупция и даване и получаване на подкупи, се извършват в сянка, като и двете страни се облагодетелстват от престъплението. Тази уникална връзка, в която нито една от страните не вярва, че е станала жертва на престъпление, не позволява на властите да разберат, че е извършено престъпление. Малко вероятно е някоя от страните да съобщи за престъплението. Поради тази причина разследването на случаи на корупция е особено предизвикателно и

трудно. Следователно събирането и анализът на разузнавателните данни е от решаващо значение за разкриването на корупцията. Освен това извършването на постоянен анализ на резултатите ще помогне за пренасочване и коригиране на усилията, както и за ефективното разпределяне на ресурсите.

Проактивно тестване на безпристрастността. Макар че в началото за тази дейност може да са необходими значителна подготовка и ресурси, тя може да доведе до бързи резултати, които да служат като отлично възпиращо средство. Близкото наблюдение и строгите указания са от съществено значение за избягването на опасността от залавяне на обекта. Всяко решение за използване на тестване за безпристрастност трябва да разполага със стабилна и аргументирана основа. Самият тест трябва да бъде честен спрямо целта, така че да може да бъде защитен в съда като разумен и справедлив (вж. Тестване за безпристрастност). Всички тестове за безпристрастност трябва да се записват електронно в интерес на справедливостта спрямо обекта и за извършване на точна оценка на наказателната отговорност от съдия и жури. Присъдата, постановена в резултат на тестването за безпристрастност трябва да се основава ясно на необходимата престъпна умисъл или престъпно намерение от страна на обвиняемия. Правителството не трябва да се ангажира с това да убеждава някого да извърши престъпление, което не е предразположен да извърши. Повече от която и да е друга област на полицейски контрол обществеността трябва да бъде защитена от фалшиви обвинения или поведение, което има склонност да въвлече дадено лице в извършване на престъпление, което той или тя иначе не би извършил, ако не е бил насърчен от полицията.

Многоаспектен подход. Вместо да се следва само един път на разследване, препоръчително е да се търсят разумни възможности, които могат да се окажат полезни. Не е необичайно, че незначителна на пръв поглед информация придобива жизненоважно значение за доказване на престъпна дейност. Това важи и за отчетите и документите. Необходимо е да се извърши внимателен анализ и кръстосана препратка на отчетите и документи, като се използват имената, местата и цялата друга информация, която може да помогне за предоставянето на информация и да послужи за потвърждаване на валидността на събраните доказателства.

Идентифициране на посредниците и помощниците. Посредниците често участват в извършване на корупционна дейност от името на други лица. Например политиците често осигуряват необходимата връзка между лицата, които дават, и лицата, които вземат, подкупи, а международните бизнесмени улесняват създаването на фалшиви фондове, извършват действителната операция по даване и получаване на подкупи и помагат за изпирането на облагите от корупцията.

Финансово разследване. Един от най-успешните начини за представяне на доказателства срещу корумпирани държавни служители е провеждането на финансови разследвания, с които да се докаже, че те харчат или притежават активи, надхвърлящи техните доходи (вж. Финансови разследвания и мониторинг на активите).

Това ще помогне за предоставянето на неоспорими доказателства за корупция и за установяване на онези незаконни активи, които по-късно могат да бъдат конфискувани. Въпреки това е малко вероятно заподозрените лица да депозират парите от подкупите в ежедневните си банкови сметки, като вместо това могат да трансформират приходите в други форми на собственост. Следователно финансовите разследвания трябва да се концентрират и върху начина на живот, разходите и имуществото на заподозрените лица. В това отношение може да се окаже изключително полезно не само да се насочи вниманието върху това какво е изразходвано в действителност, но и да се сравнят

сумите, депозирани в банковите сметки на заподозрените лица, с депозитите от предходните години. Усилията трябва да бъдат насочени и към установяване на това дали заподозряното корумпирано лице има чуждестранни банкови сметки. Наличието на такава сметка само по себе си може да бъде подозрително и да показва, че средствата се укриват. За да бъдат ефективни, финансовите разследвания трябва да обхващат и членовете на семействата на заподозрените лица, както и тези, които обитават същото домакинство: опитът показва, че често те се използват като канали за приходи, придобити в резултат на корупция.

Идентифициране на фалшиви фондове. За да се избегне плащането на подкупи директно от корпоративната банкова сметка, обичайна практика за по-големите организации е създаването на така наречените фалшиви фондове, т.е. средства, които не се появяват в официалните корпоративни сметки и записи. Средствата, необходими за плащане на подкупи, могат да бъдат взети от тези фондове, ако е необходимо. Приетите методи за създаването на тези фондове са много подобни на техниките, използвани за пране на пари. Един често срещан метод е, когато разходите за услуги или стоки се фалшифицират и средствата, използвани за плащане на тези предполагаеми услуги или стоки, се прехвърлят по сметка във фалшивия фонд. Обикновено е изключително трудно да се докаже, че тези средства са били действително получени, както например в случаите, когато са наети консултанти и са въведени схеми, при които платените средства действително се връщат във фалшивия фонд в брой.

Разследване на фалшивия фонд. След като бъде установено наличието на фалшив фонд е необходимо разследването да се разшири, така че да включва и всички извършени от този фонд плащания. Трябва да се установят и всички лица, които имат достъп до средствата. Съществува голяма вероятност компаниите и частните лица, които имат текущи бизнес отношения с държавата, и за които е установено, че веднъж са дали подкуп, да са правили това и по други поводи.

Съдебни разпореждания. Ако за извършването на специфични секретни дейности по събиране на доказателства е необходимо съдебно разпореждане, особено внимание трябва да се обърне на конкретния съдия, който получава молбата. Не е необичайна практика политически и социално свързани заподозрени лица и други такива, които разполагат с връзки в наказателноправната система, да имат контакти със съдията, който издава разпореждането.

Временно отстраняване от длъжност. В хода на разследването е възможно да бъде постановено решение за временно отстраняване от длъжност на заподозрените лица. В този контекст, ако те участват при вземането на важни решения и последващата присъда окаже отрицателно въздействие върху валидността на техните решения, действителни или предполагаеми, е възможно да се наложи те да бъдат отстранени от процесите на одобрение.

Когато заподозряното лице е служител на институция в рамките на наказателноправната система, е необходимо да бъдат предприети мерки, с които да му се попречи да „установи работни връзки“ след временното му отстраняване от длъжност. Необходимо е да бъдат отправени сериозни предупреждения към колегите на заподозрените лица относно информацията, касаеща отстранения им колега, на които трябва да бъде разрешено да осъществяват контакт само с един конкретен супервайзер в рамките на организацията им.

Свидетели. Необходимо е да бъде разработена цялостна стратегия за провеждане на разпити. В нея трябва да бъдат включени мерки за справяне с възпрепятстващи

разследването адвокати, защита на свидетелите, гарантиране на правдоподобността на показанията на свидетелите и избягване на предполагаемо незаконно управление на свидетелите. Често самите свидетели нямат чисто криминално минало, поради което и показанията им може да не са много правдоподобни. От съществено значение е свидетелите да признаят, че в миналото са участвали в извършването на престъпление, особено ако участват в корупционните действия, за които се разследват заподозрените лица. Няма нищо по-пагубно за делото на прокурора от това важен свидетел да бъде изправен пред съда като престъпник. Миналото на свидетел с престъпно минало трябва да бъде представено в производството пред съда във възможно най-кратък срок. Свидетелите трябва да бъдат защитени срещу заплахи.

Най-икономически ефективното средство за това е да се осигури защита на самоличността на свидетелите за възможно най-дълго време. Най-добрият начин за избягване на твърдения за незаконни методи за проверка или обещания, направени към свидетелите от страна на разследващия екип е записване електронно на всички разпити.

Подготовка на представянето на фактите пред съда. От съществено значение е да бъдат потвърдени възможно най-много факти. По-специално, ако бъдат използвани свидетели, е важно да се получат вторични доказателства в подкрепа на тяхната надеждност. При системите, където законът не изисква от полицията да извършва разследване под прякото ръководство на прокурор, от ключово значение е в най-ранните етапи да се осигури участието на прокуратурата.

Медийна стратегия. По време на разследванията и съдебните производства е необходимо да бъде разработена ясна медийна стратегия, с която да бъде назначено едно лице, което да си взаимодейства с медиите и да им предоставя информация. Останалият участващ персонал и разследващи служители трябва да бъде информиран за потенциалната вреда, която би могла да бъде нанесена върху успешния изход от разследването и наказателното преследване, ако се дават коментари пред медиите. Това се прилага и спрямо свидетелите. В случаите, когато обвиняемият е държавен служител, висшият ръководен състав на институцията, в които работят обвиняемите, трябва да бъде информиран относно рисковете от даването на коментари пред медиите.

Международна насоченост. Случаите на корупция по високите етажи на властта често включват и международен аспект. Например лицето, което дава подкуп, може да бъде чуждестранен инвеститор, фалшивият фонд може да се намира в държава, различна от държавата, в която е даден подкупът, или подкупът може да е прехвърлен директно по чуждестранната банкова сметка на получателя. Следователно разследващите служители и прокурорите трябва да бъдат обучени относно предоставянето на правна взаимопомощ и процедурите за обмен на информация на международно равнище.

Предпоставки и рискове

За успешния изход от разследването допринасят следните фактори:

Независимост на прокурора както вътрешно, така и външно. Особено в случаи на разследване на корупция по високите етажи на властта политическата намеса може да обърка разследването и да попречи на извършването на наказателно преследване, ако изпълнителната власт упражнява пряк контрол върху прокуратурата. Съдебната полиция трябва да докладва директно на прокурора с цел осигуряване на интеграция между разследването и наказателното преследване, гарантиране на взаимна лоялност и предпазване на разследващите служители от неправомерно политическо влияние в работата на разследващия полицейски екип.

Поверителен характер на първия етап от разследването. Не следва да съществува задължението заподозряното лице да бъде уведомявано относно разследването в началния му етап. Когато на заподозряното лице е известно, че се води разследване преди полицията да се е сдобила със сигурни доказателства, заподозряното лице би могло да унищожи доказателствата и да предупреди другите лица – обекти на разследването да направят същото.

Силни правомощия за разследване

Силните правомощия за разследване са от основно значение за успешния изход от разследването. По-специално възможността да се разпорежда извършването на претърсвания и изземвания без разрешение от съда, възможността за премахване на банкова тайна по време на разследвания и възможността да се иска превантивно задържане и подслушване на телефони се оказаха изключително полезни.

Производство за решаване на делото със споразумение и съкратени производства. Възможността за прибегване до производство за решаване на делото със споразумение и съкратено производство е изключително полезна за повишаване на ефективността по време на обикновено дългите и сложни производства. Постигането на споразумение се използва успешно и за идентифициране на други престъпни дейности, докладвани от заподозрени лица, които желаят да намалят тежестта на потенциалната присъда.

Търсене на подкрепа от медиите и подкрепа от широката общественост. Няколко са фактурите, които биха могли да изложат на риск разследването и наказателното преследване на случаи на корупция. Те включват:

- Давностен срок. Като се има предвид сложността на разследванията на престъпления „без жертви“ като корупция, давността често изтича преди обвиняемият да бъде обвинен в престъпление. Поради това трябва да се обмисли удължаване или изключение от давностния срок, особено в случаите, когато продължителността на разследването се дължи на фактори извън контрола на държавата.
- Неефикасно международно сътрудничество. Заявленията за предоставяне на информация и оказване на правна взаимопомощ трябва да се подават във възможно най-кратък срок, тъй като опитът показва, че дори и добронамерените юрисдикции обикновено отдават най-нисък приоритет на заявленията за оказване на помощ.

Възможни инструменти за постигане на това са:

- Разработване, разпространение, обсъждане и прилагане на етичен кодекс за държавните служители;
- Разработване и разпространение, обсъждане и прилагане на Харта на гражданите;
- Създаване на независим и надежден механизъм за разглеждане на жалби, благодарение на който гражданите и другите клонове на наказателноправната система могат да подават жалби;
- Създаване на дисциплинарен механизъм, който да предоставя възможност за разследване на жалби и прилагане на дисциплинарни мерки при необходимост;
- Извършване на независима цялостна оценка на нивата на правителствата, разходите, обхвата и качеството на предоставяне на услугите, включително възприеманото ниво на доверие между държавната служба и обществеността;
- Опростени процедури за подаване на жалби
- Повишаване на информираността на общественото относно това къде и как да се подават жалби (напр. с помощта на кампании, информиращи общественото на какви

- телефони да се обаждат) и
- Въвеждане на компютъризирана система за подаване на жалби, която позволява на институциите да записват и анализират всички жалби и да наблюдават действията, предприети за разглеждане на жалбите.

ПАРЛАМЕНТАРНАТА АСАМБЛЕЯ: РЕЗОЛЮЦИЯ 1703 – КОРУПЦИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ, Съвет на Европа, 2010 г.

10. За да е ефективна, борбата с корупцията трябва да включва разследвания, наказателно преследване и в крайна сметка – присъди. С оглед на това Асамблеята приканва държавите членки да:

10.1. разработят специфична процедура, с която да се осигури отчетност, включително наказателна, на съдии и прокурори, без това да накърнява тяхната независимост и безпристрастност;

10.2. гарантират, че имунитетът на членовете на съдебната власт не възпира воденето на ефективни производства срещу тях;

10.3. осигурят специалисти в областта на разследванията, които притежават необходимото образование и подходящи ресурси;

ДОКЛАД ОТНОСНО КОРУПЦИЯТА В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ И БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА ЧРЕЗ АНЕКСИ 1: СПИСЪК НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ – ИЗТОЧНИЦИ

АНЕКСИ 1: СПИСЪК НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ – ИЗТОЧНИЦИ

I. Обща документация

A. Всеобщи

[Всеобщата декларация за правата на човека](#), Генерална асамблея на ООН, 1948 г., чл. 10

[Конвенцията \(III\) относно третирането на военнопленници](#), Международен комитет на червения кръст (ICRC), 12 август 1949 г., чл. 3, ал. 1

[Международен пакт за граждански и политически права](#), Генерална асамблея на ООН, 1966 г., чл. 14

[Допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12 август 1949 г. относно защитата на жертвите на международни въоръжени конфликти \(Протокол I\), ICRC, 8 юни 1977 г., чл. 75](#)

[Допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12 август 1949 г. относно защитата на жертвите на немеждународни въоръжени конфликти \(Протокол II\)](#), 8 юни 1977 г., ICRC, чл. 6

[Конвенция за правата на детето](#), Генерална асамблея на ООН, 1989 г., чл. 37

[Международна конвенция за защита на правата на всички работници–мигранти и на членовете на техните семейства](#), Генерална асамблея на ООН, 1990 г., чл. 18

[Декларация за правото и отговорността на лицата, групите и органите на обществото за насърчаване и защита на всеобщо признатите права на човека и основните свободи](#), Генерална асамблея на ООН, 1998 г., чл. 9
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RightAndResponsibility.aspx>

[Конвенция на ООН срещу корупцията](#), Генерална асамблея на ООН, 2003 г., чл. 11

[Международна конвенция за защита на всички лица от насилствено изчезване](#), Генерална асамблея на ООН, 2006 г., чл. 11

В. Европа

[Документ от срещата в Копенхаген на Конференцията за човешкото измерение на CSCE](#), 1990 г.

[Документ от срещата в Москва на Конференцията за човешкото измерение на CSCE](#), 1991 г.

[Харта на основните права на Европейския съюз](#), 2000 г., чл. 47

[Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи](#), Съвет на Европа (1950/2010): чл. 6

С. ОНД

[Общност на независимите държави Конвенция за правата на човека и основните свободи](#), Общност на независимите държави, 1995 г., чл. 6

Д. Страните от Южна и Северна Америка

[Американска декларация за правата и задълженията на човека](#), Организация на американските държави, 1948 г.: чл. XXVI

[Американска конвенция за правата на човека](#), Организация на американските държави, 1969 г., чл. 8

[Междуамериканска демократична харта](#), Организация на американските държави, 2001 г., чл. 3 и 4

Е. Африка

[Африканската харта на правата на човека и народите \(„Хартата на Банджул“\)](#), Африканска комисия по правата на човека и народите, 1981 г., чл. 26

[Африканска харта на правата и благосъстоянието на детето](#), Организация за африканско единство, 1990 г., чл. 1

II. Конкретни документи:

A. Всеобщи

[Проект на принципи от Сиракуза за независимост на съдебната власт](#), 1981 г.

[Декларация от Монреал, Всеобща декларация за независимостта на съдебната власт](#), Международна асоциация за независимост на съдебната власт и световен мир (JIWP), 1983 г.

[Основни принципи за независимост на съдебната власт](#), Генерална асамблея на ООН, 1985 г.

[Процедури за ефективно прилагане на основните принципи за независимост на съдебната власт](#), Резолюция 1989/60, ECOSOC, 1989

[Минимални стандартни правила на ООН относно правораздаването при малолетни лица](#), Генерална асамблея на ООН, 1985 г.

[Проект на всеобща декларация за независимост на съдебната власт \(Декларация от Сингхви\)](#), ECOSOC, 1985 г.

[Мадридските принципи за връзката между медиите и независимостта на съдебната власт](#), ECOSOC, 1994 г.

[Неприкосновеност на съдебната система](#), Комисия на ООН по правата на човека, 2003 г., Резолюция 2003/39

[Независимост и безпристрастност на съдебната власт, съдебните заседатели и експертите, и независимост на адвокатите](#), Комисия на ООН по правата на човека, 2004 г., Резолюция 2004/33

[Проект на принципи, регламентиращи правораздаването от страна на военни съдилища](#), ECOSOC, 2005 г.

[Принципи от Бангалор за поведението на съдиите](#), ECOSOC, 2006 г.

[Коментар към принципите от Бангалор за поведението на съдиите](#), UNODC, 2007 г.

[Общ коментар № 32, чл. 14: Право на равнопоставен достъп до съдилища и трибунали и на справедлив процес](#), ООН Документ CCPR/C/GC/32, Комисия на ООН по правата на човека, 2007 г.

[Годишни доклади до Съвета на ООН по правата на човека:](#)

- [Въпросът за правата на всички лица, подложени на каквато и да било форма на задържане или лишаване от свобода, Доклад на Специалния докладчик по независимостта на съдиите и адвокатите, дато Парам Кумарасвами, представено по Резолюция 1995/36, 1996 г., ал. 77 на Комисията по правата на човека.](#)
- [Граждански и политически права, включително въпросите за независимостта на съдебната власт, правораздаването, безнаказаността, Доклад на Специалния докладчик по независимостта на съдиите и адвокатите, Леандро Деспуи, 20 януари 2005 г., Препоръки](#)
- [Насърчаване и защита на всички права на човека – граждански, политически, икономически, социални и културни права, включително правото на развитие, Доклад на Специалния докладчик по независимостта на съдиите и адвокатите, Леандро Деспуи, 24 март 2009 г., Препоръки](#)
- [Доклад на Специалния докладчик по независимостта на съдиите и адвокатите, Габриела Карина Кнаул де Албукерке и Силва, 09 април 2010 г., Препоръки](#)
- [Доклад на Специалния докладчик по независимостта на съдиите и адвокатите, Габриела Кнаул, 28 април 2014 г., Препоръки](#)
- [Доклад на Специалния докладчик по независимостта на съдиите и адвокатите, Диего Гарсия-Саян, 17 юли 2020 г., Препоръки](#)

[Доклад по корупцията в съдебната власт и борбата с корупцията с помощта на съдебната система](#), Документ на ООН A/67/305, Специални докладчик на ООН по независимостта на съдиите и адвокатите, 2012 г.

[Глобален кодекс на съдебната етика Болоня–Милано](#), одобрен на международната конференция по независимост на съдебната власт, състояла се в Болонския университет и в Университет „Бокони“ – Милано, Международна асоциация за независимост на съдебната власт и световния мир (JIWP), юни 2015 г.

[Декларация от ДОХА за интегрирането на превенцията на престъпността и наказателното правосъдие в по-широката програма на ООН, насочена към социалните и икономически предизвикателства и насърчаване на върховенството на закона на национално и международно равнище, и участието на обществеността](#), приета от 13-ти Конгрес на ООН по превенция на престъпността и наказателното правосъдие, Доха, 12–19 април 2015 г.

[Декларация за принципите на съдебното обучение](#), Международна организация за съдебно обучение (ИОЈТ), 08 ноември 2017 г.

[Декларация за неприкосновеността на съдебната власт](#), UNODC, Глобална мрежа за неприкосновеност на съдебната власт, 2018 г.

В. Европа

[Европейска харта за статута на съдиите и Обяснителен меморандум](#), Съвет на Европа, 1998 г.

[Становище № 1 \(2001 г.\) на Консултативния съвет на европейските съдии \(КЕСС\) на вниманието на Комитета на Министрите на Съвета на Европа относно стандартите за независимост на съдебната власт и несменяемостта на съдиите](#), Съвет на Европа, 2001 г.

[Становище № 2 \(2001 г.\) на КЕСС на вниманието на Комитета на Министрите на Съвета на Европа относно финансирането и управлението на съдилищата с оглед ефективността на съдебната власт и член 6 на Европейската конвенция за правата на човека](#), Съвет на Европа, 2001 г.

[Становище № 3 \(2002 г.\) на КЕСС на вниманието на Комитета на Министрите на Съвета на Европа относно принципите и правилата, определящи професионалното поведение на съдиите, в частност етика, несъвместимо поведение и безпристрастност](#), Съвет на Европа, 2002 г.

[Насоки на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно правата на човека и борбата с тероризма](#), Съвет на Европа, 2002 г., чл. IX

[Становище № 4 \(2003 г.\) на КЕСС на вниманието на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно подходящо първоначално обучение и обучение без откъсване от работа за съдии на национално и европейско равнище](#), Съвет на Европа, 2003 г.

[СТАНОВИЩЕ № 5 НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ \(КЕСС\) на вниманието на Комитета на министрите относно правото и практиката за назначаване на съдии в Европейския съд по правата на човека](#), КЕСС, 2003 г.

[Становище № 7 \(2005 г.\) на КЕСС на вниманието на Комитета на Министрите относно правосъдие и общество](#), Съвет на Европа, 2005 г.

[Становище № 8 \(2006 г.\) на Консултативния съвет на европейските съдии \(КЕСС\) на вниманието на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно „ролята на съдиите за защита на](#)

[Върховенството на закона и правата на човека в контекста на тероризма](#)“, Консултативен съвет на европейските съдии (КЕСС), 2006 г.

[Становище № 10 \(2007 г.\) на КЕСС на вниманието на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно Съвета на съдебната власт в служба на обществото](#), Съвет на Европа, 2007 г.

[Становище № 11 \(2008 г.\) на Консултативния съвет на европейските съдии \(КЕСС\) на вниманието на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно качеството на съдебните решения](#), Консултативен съвет на европейските съдии (КЕСС), 2008 г.

[Назначения в съдебната власт. \(Венеция, 16–17 март 2007 г.\) CDL-AD\(2007\)028](#), Венецианска комисия, 2007 г.

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JD\(2008\)001-eDraft Vademecum on the Judiciary \(Compilation\) CDL-JD\(2008\)001](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-JD(2008)001-eDraft Vademecum on the Judiciary (Compilation) CDL-JD(2008)001), Венецианска комисия, 2008 г.

[Резолюция относно съдебната етика](#), Европейски съд по правата на човека (ЕСПЧ), 2008 г.

[Становище № 12 \(2009 г.\) на Консултативния съвет на европейските съдии \(КЕСС\) и Становище № 4 \(2009 г.\) на Консултативния съвет на европейските прокурори \(КЕСП\) на вниманието на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно отношенията между съдиите и прокурорите в демократичното общество, Декларация от Бордо](#), КЕСС, КЕСП, 2009 г.

[Становище № 13 \(2010 г.\) относно ролята на съдиите при изпълнението на съдебните решения](#), ССЖЕ, 2010 г.

[Препоръка CM/Res \(2010 г.\)12 на Комитета на министрите към държавите–членки относно независимостта, ефикасността и отговорностите на съдиите](#), Съвет на Европа, 2010 г.

[Магна харта на съдиите](#), Съвет на Европа, 2010 г.

[Доклад относно независимостта на съдебната система Част I: Независимостта на съдиите \(Венеция, 12– 13 март 2010 г.\) CDL-AD\(2010\)004](#), Венецианска комисия, 2010 г.

[Доклад относно върховенството на закона \(Венеция, 25–26 март 2011 г.\) CDL-AD\(2011\)003 rev](#), Венецианска комисия, 2011 г.

[Становище № 15 \(2012 г.\) на КЕСС относно специализацията на съдиите](#), Съвет на Европа, 2012 г.

[Коментар на Комисаря по правата на човека – Правителствените ръководители изкривяват правосъдието, когато се наместват в отделни съдебни дела](#), Съвет на Европа, 2012 г.

[Становище № 16 \(2013 г.\) относно отношенията между съдии и адвокати](#), Съвет на Европа, 2013 г.

[Доклад за ситуацията на съдебната власт и на съдиите в държавите—членки на Съвета на Европа, № \(2013\)5](#), Съвет на Европа, 2013 г.

[Становище № 17 \(2014 г.\) относно оценката на работата на съдиите, качеството на правосъдието и зачитането на независимостта на съдебната власт](#), Съвет на Европа, 2014 г.

[Становище №. 18 \(2015 г.\) относно положението на съдебната власт и отношението ѝ с останалите власти в държавата в модерна демокрация](#), Консултативен съвет на европейските съдии (КЕСС), 2015 г.

[Сборник становища и доклади на Венецианската комисия относно съдилищата и съдиите](#), Венецианска комисия, март 2015 г.

[Високо качество на правосъдната система за всички държави—членки на Съвета на Европа](#), Европейската комисия за ефикасност на правосъдието, ПРОУЧВАНЕ НА СЕРЕЈ № 22, 2015 г.

[Становище № 19 \(2016 г.\) относно ролята на председателите на съдилищата](#), Консултативен съвет на европейските съдии, Съвет на Европа, 2016 г.

[Измерване на качеството на правосъдната система](#), Документ, изготвен от СЕРЕЈ-GT-QUAL въз основа на подготвителната работа на г-н Фабио Бартоломео (член на СЕРЕЈ, Италия), приет на 07 декември 2016 г. на 28-мо пленарно заседание на ЕРЕЈ

[Становище № 20 относно ролята на съдилищата с оглед еднаквото приложение на закона](#), Консултативен съвет на европейските съдии (КЕСС), 2017 г.

[Ръководство за най-добри практики за управление на върховните съдилища](#), Европейски съюз, 2017 г.

[Становище № 21 относно „Предотвратяване на корупцията сред съдиите“](#), публикувано от Консултативния съвет на европейските съдии (КЕСС), 2018 г.

[Становище № 23 относно „Ролята на асоциациите на съдиите за поддържане независимостта на съдебната власт“](#), публикувано от Консултативния съвет на европейските съдии (КЕСС), 2020 г.

[Доклад за Съвета на Европа относно „Нови заплахи за върховенството на закона в държавите—членки на Съвета на Европа: избрани примери“](#), септември 2017 г.

С. Америка

[Декларация от Каракас](#), II. Ибероамериканска среща на върха на председателите на върховните съдилища и трибунали, 1999 г.

Д. Африка

[Резолюция относно зачитането и укрепването на независимостта на съдебната власт](#), Африканска комисия по правата на човека и народите, 1996 г.

[Принципи и насоки за правото на справедлив съдебен процес и правна помощ в Африка](#), Африканска комисия по правата на човека и народите, 2003 г.

Е. Арабските държави

[Декларацията от Бейрут](#), Препоръки на първата арабска конференция по правосъдие, 1999 г.

[Декларацията от Кайро относно независимостта на съдебната власт](#), Втора арабска конференция по правосъдие, 2003 г.

Ф. Правна асоциация за държавите от Азия и Тихоокеанския регион

[Принципите от Токио за независимостта на съдебната власт в държавите от Азия и Тихоокеанския регион](#), Правната асоциация за Азия и западната част на Тихоокеанския регион, 1982 г.

G. Азия—Тихоокеански регион

[Пекинска декларация за принципите на независимост на съдебната власт в Азия и Тихоокеанския регион](#), Правната асоциация за Азия и западната част на Тихоокеанския регион, 1997 г.

H. Британска общност

[Принципите от Британската общност \(Латимър Хаус\) за трите държавни власти](#), Насоки от Латимър Хаус, 1998 г.

[Хартата на Британската общност](#), Британска общност, 2013 г.

III. Стандарти, приети от професионалните организации

A. Всеобщи

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Отговорността на съдиите](#), Международна асоциация на съдиите, 1980 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Отговорността на съдиите](#) [Заклучение 1981: Администрация на съдилищата в контекста на независимостта на съдиите](#), Международна асоциация на съдиите, 1981 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Отговорността на съдиите](#) [Заклучение 1982: Непрекъснато обучение на съдиите](#), Международна асоциация на съдиите, 1982 г.

[Минимални стандарти за независимост на съдебната власт](#), Международна асоциация на юристите (IBA), 1982 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Структура на съдебната организация в държавите—членки на IAJ](#), Международна асоциация на съдиите, 1983 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Надзор върху действията или поведението на съдиите: понятие; кой осъществява надзор; право на защита \(и права на човека\); независимост на съдиите](#), Международна асоциация на съдиите, 1987 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Назначаване и обществено положение на съдиите](#), Международна асоциация на съдиите, 1988 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Отговорността на съдията](#), Международна асоциация на съдиите, 1989 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Как да бъдат защитени съдиите от външни политически, икономически и социални влияния и насилие](#), Международна асоциация на съдиите, 1990 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Участие на съдебната власт в правораздаването](#), Международна асоциация на съдиите, 1994 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Критерии за оценка на работата на съдилищата и съдиите](#), Международна асоциация на съдиите, 1995 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Наемане и обучение на съдии в модерно общество](#), Международна асоциация на съдиите, 1996 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Разни конкретни мерки, предприети в различните държави, за управление на нарастващия брой дела, внесени за разглеждане в съдилищата](#), Международна асоциация на съдиите, 1997 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Разни конкретни мерки, предприети в различните държави, за управление на нарастващия брой дела, внесени за разглеждане в съдилищата](#), Международна асоциация на съдиите, 1998 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Да се направи преоценка на отношенията между съдебната власт и другите власти в държавата с цел по-добре функционираща правосъдна система](#), Международна асоциация на съдиите, 1999 г.

[Всеобщата харта на съдиите](#), Международна асоциация на съдиите, 1999 г.

[Заклучение на Комисията по 3-то проучване: Влиянието на пресата и другите медии върху неприкосновеността и свободата на изразяване на мнение на членовете на съдебната власт по наказателноправни въпроси](#), Международна асоциация на съдиите, 1999 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Независимостта на всеки съдия в рамките на собствената му организация](#), Международна асоциация на съдиите, 2000 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Назначаването и ролята на председателите на съдилищата](#), Международна асоциация на съдиите, 2001 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Ролята и функцията на Висшия съдебен съвет или аналогични органи в организацията, и управление на националните правосъдни системи](#), Международна асоциация на съдиите, 2003 г.

[Заклучение на Комисията по 2-ро проучване: Гражданска отговорност на съдиите](#), Международна асоциация на съдиите, 2003 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Правила за етично поведение на съдиите, тяхното прилагане и спазване](#), Международна асоциация на съдиите, 2004 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Икономика, юрисдикция и независимост](#), Международна асоциация на съдиите, 2005 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Как може назначаването и оценката \(качествена и количествена\) на съдиите да бъдат приведени в съответствие с принципа за независимост на съдебната власт](#), Международна асоциация на съдиите, 2006 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Отношението между изпълнителната и съдебната власт в демократичното общество: въпросът е коя трябва да е ръководещата?](#), Международна асоциация на съдиите, 2008 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Материални, структурни и икономически условия на независимостта на съдебната власт](#), Международна асоциация на съдиите, 2011 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Специализация на съдебната власт](#), Международна асоциация на съдиите, 2012 г.

[Комисията по 1-во проучване за номинирането на съдии](#), IAJ, Ялта, Украйна — октомври 2013 г.

[Резолюция относно заплатите](#), Международна асоциация на съдиите, 2012 г.

[Резолюция относно съдебните съвети](#), Международна асоциация на съдиите, 2013 г.

[Заклучение на Комисията по 1-во проучване: Независимост на съдиите като защитници на международния закон за правата на човека](#), Международна асоциация на съдиите, 2013 г.

[Отчетност на съдебната власт — международни стандарти относно механизмите за отчетност на корупцията в съдебната власт и участието на съдебната власт в нарушаването на правата на човека](#), Ръководство за юристи, Международна комисия на юристите, 2016 г.

В. Европа

[Елементи от статута на съдебната власт в Европа: Декларация от Палермо](#), MEDEL, 1993

[Хартата на съдиите в Европа](#), Европейска асоциация на съдиите, 1997 г.

[Резолюция от Будапеща относно самоуправлението на съдебната власт: Постигане на баланс между независимостта и отчетността](#), Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), май 2008 г.

[Резолюция относно прозрачността и достъпа до правосъдие](#), Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), Букурещ, май 2009 г.

[Доклад относно „Съдебната етика — принципи, ценности и качества“](#), Общото събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети, юни 2010 г.

[Декларацията от Вилнюс относно предизвикателствата и възможностите за съдебната власт в настоящата икономическа обстановка](#), Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), юни 2011 г.

[Декларация от Дъблин относно стандартите за наемане и назначаване на членове на съдебната власт](#), Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), май 2012 г.

[Правосъдие в условията на икономическа криза: Манифест от Виламура](#), MEDEL, 2012 г.

[Европа на справедливостта, насърчаваща демокрацията и свободите като противодействие на кризата](#), Обръщение на MEDEL от 23 май 2013 г.

[Декларация от София относно независимостта и отчетността на съдебната власт](#), Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), юни 2013 г.

[MEDEL Резолюция относно обучението на съдии и прокурори](#), MEDEL, 2014 г.
<http://www.medelnet.eu/images/Resolution on training.pdf>

[Декларация от Бриюни за принципите на независимост на съдебната власт](#), Конференция на ръководителите от Централна и Източна Европа, 14 октомври 2015 г.

[Хагската декларация за насърчване на ефективни правосъдни системи](#), Общото събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ENCJ), 2015 г.

[Минимални стандарти за съдебната власт V — дисциплинарни производства и отговорност на съдиите](#), Доклад на ENCJ 2014—2015, Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), 2015 г.

[Финансиране на съдебната власт, Доклад на ENCJ 2015—2016](#), Европейска мрежа на съдебните съвети (ENCJ), 2016 г.

[Стандарти за членове на Съдебния съвет извън съдебната власт](#), Членове извън съдебната власт (ENCJ), юни 2016 г.

[Варшавската декларация за бъдещето на правосъдната система в Европа](#), Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ENCJ), юни 2016 г.

[Парижката декларация за устойчива правосъдна система](#), Общо събрание на Европейската мрежа на съдебните съвети (ENCJ), юни 2017 г.

С. Страните от Южна и Северна Америка

[Типов етичен кодекс на съдиите](#), Американска асоциация на адвокатите (ABA), 2007 г.

[Декларация относно минималните принципи за съдебната власт и независимостта на съдиите в Латинска Америка \(Декларация от Кампече\)](#), 2008 г.

IV. Документи въз основа на инициативи, свързани с научно-изследователска дейност

[Политическа рамка за превенция и премахване на корупцията и гарантиране на неутралитета на правосъдната система \(2000\)](#), Анекс към Годишника на CIJL

[Принципите на Бърг Хаус за независимостта на международната съдебна власт](#), 2004 г.

[Преработени международни стандарти за независимост на съдебната власт, одобрени в Скопий](#), 2008 г., изм. 2011 г. и 2012 г.

[Препоръките от Киев относно независимостта на съдебната власт в Източна Европа, Южен Кавказ и Централна Азия: Съдебна администрация, подбор и отчетност](#), OSCE, 2011 г.

V. Документи относно борбата с корупцията в съдебната власт

A. Всеобщи стандарти и насоки

[Свобода за сдружаване и защита на правото за синдикално организиране](#), Международна организация на труда, 1948 г.

[Укрепване на неприкосновеността на съдебната система срещу корупцията](#), UNODC, 2001 г.

[Насоки за насърчаване на независимостта и неприкосновеността на съдебната власт](#), USAID, 2002 г.

[Инструментариум за борба с корупцията: Укрепване на съдебните институции](#), UNODC, 2002 г.

[Конвенция на ООН срещу корупцията](#), ООН, 2003 г., чл. 11

[Най-добри практики за борба с корупцията, Глава шестнадесета: Съдебната система: Съдии и адвокати](#), OSCE, 2004 г.

[Глобални най-добри практики: Стандарти за неприкосновеност на съдебната власт и принципи за консенсус](#), IFES, 2004 г.

[Законодателно ръководство за изпълнение of на Конвенцията на ООН срещу корупцията](#),

UNODC, 2006, ал. 98—108

[Укрепване на основните принципи за поведение на съдиите](#), ECOSOC, Резолюция 2006/23, 2006 г.

[Укрепване на основните принципи за поведение на съдиите](#), ECOSOC, Резолюция 2007/22, 2007

[Доклад за глобалната корупция — корупцията и съдебната система](#), Transparency International, 2007 г.

[Борба с корупцията в съдебната система – Инструментариум за правна защита](#) Transparency International, 2007 г.

[Процедурни документи: Правосъдие и отчетност](#), DFID, 2008

[Технически насоки към Конвенцията на ООН срещу корупцията](#), UNODC, 2009 г.

(стр. 18—27, стр. 46—53)

[Справочник за укрепване на неприкосновеността и капацитета на съдебната власт](#), UNODC, 2011 г.

[Насоки за прилагане и рамка за оценка за чл.11](#), UNODC, 2014 г.

[Повишаване на способността на съдебната власт за ограничаване на корупцията, практическо ръководство](#), Букурещ, Букурещ, 2015 г.

[РЕГИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА ЦЕЛ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ \(ЦУР\) 16 В ЛАТИНСКА АМЕРИКА И КАРИБИТЕ МИР, ПРАВОСЪДИЕ И СИЛНИ ИНСТИТУЦИИ](#), UNODC април—юни 2021 г.

[Меморандума за най-добрите практики за съдебната власт, съставен в Хага, при произнасяне по терористични престъпления](#),

Световен форум за борба с тероризма, 2014 г.

[Поуки, извлечени от трите кръга на оценяване \(2000—2010\) Тематични статии](#), GRECO, 2012 г.

[Четвърти кръг на оценяване](#)

[Пети кръг на оценяване](#)

[Група държави срещу корупцията \(GRECO\) Тенденции, предизвикателства и добри практики за борба с корупцията в Европа и Съединените американски щати, 2019 г.](#)

[Инициатива във връзка с неприкосновеността на съдебната власт: Корупция в съдебната система, Международна асоциация на юристите, май 2016 г.](#)

[Борба с корупцията в съдебната власт \(тематични насоки\), Transparency International, октомври 2014 г.](#)

[Намаляване на корупцията в съдебната власт, USAID, юни 2009 г.](#)

[Доклад относно поддържането на неприкосновеността на съдебната власт и етичните стандарти](#), юни 2021 г., Международна асоциация на юристите

В. Европа

[Резолюция \(97\) 24 относно двадесетте ръководни принципи за борба с корупцията](#), Съвет на Европа, 1997 г.

[Насоки на ООН относно политиките за борба с корупцията](#), ноември 2003 г.

[Препоръка на Европейския парламент от 17 февруари 2022 г. до Съвета и Заместник-председателя на Съвета / Върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката за сигурност относно корупцията и правата на човека](#)

[Наказателна конвенция относно корупцията](#), Съвет на Европа, 1999 г., чл. 11

[Конвенция на ООН срещу корупцията](#), Генерална асамблея на ООН, 2003 г., Резолюция 58/4

[Допълнителен протокол към наказателната конвенция относно корупцията](#), Страсбург, май 2003 г.

[Гражданска конвенция относно корупцията](#), Съвет на Европа, 1999 г.

[Парламентарната асамблея: Резолюция 1703 \(2010 г.\) относно корупцията в съдебната власт](#), Съвет на Европа, 2010 г.

[Парламентарната асамблея: Препоръка 1896 \(2010 г.\) относно корупцията в съдебната власт](#), Съвет на Европа, 2010 г.

[Становище на ССЈЕ № 21 \(2018 г.\) относно превенция на корупцията сред съдиите, Загреб, ноември 2018 г.](#)

[Гледни точки от Томас Хамарберг: Комисар на Съвета на Европа по правата на човека](#), Съвет на Европа, 2011 г.

[Състоянието на демокрацията, правата на човека и върховенството на закона в Европа](#), Съвет на Европа, 2014 г.

[Състоянието на демокрацията, правата на човека и върховенството на закона, Съвет на Европа, 2015 г.](#)

[Състоянието на демокрацията, правата на човека и върховенството на закона — императив за сигурност в Европа, Съвет на Европа, 2016 г.](#)

[Състоянието на демокрацията, правата на човека и върховенството на закона, Съвет на Европа, 2017 г.](#)

[Състоянието на демокрацията, правата на човека и върховенството на закона \(5-ти доклад\) — Ролята на институциите — Заплахи за институциите, Съвет на Европа, 2018 г.](#)

[Статия „Дисциплинарните производства като средство за нарушаване на върховенството на закона в Полша“, септември 2020 г.](#)

[План за действие на ЕС относно правата на човека и демокрацията \(план за 2015 г.—2019 г.\), Съвет на Европейския съюз](#)

[Състоянието на демокрацията, правата на човека и върховенството на закона, Съвет на Европа, 2021 г.](#)

[Резолюция на Европейския парламент от 14 ноември 2018 г. относно необходимостта от цялостен механизъм на ЕС за защита на демокрацията, върховенството на закона и основните права](#)

Списък на критериите за върховенството на закона, Венецианска комисия, Съвет на Европа, март 2016 г.

[Доклад от Комисията до Съвета и Европейския парламент — Доклад на ЕС относно борбата с корупцията, Европейски парламент, 2014 г.](#)

[Реформи за борба с корупцията в Източна Европа и Централна Азия \(Напредък и предизвикателства, 2009 г.— 2013 г.\), OECD](#)

[Доклад относно препоръката на Европейския парламент до Съвета и Заместник-председателя на Комисията / Върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката за сигурност относно корупцията и правата на човека, Европейски парламент, февруари 2022 г. \(\[2021/2066 \\(INI\\)\]\(#\)\)](#)

C. Британската общност

[Съдебен семинар на Британската общност по въпросите на борбата с корупцията в съдебната власт, Заключение от Лимасол, Лимасол, 2002 г.](#)

D. Арабските държави

[Арабската конвенция за борба с корупцията, Генерален секретариат на Лигата на Арабските държави, Кайро 2010 г.](#)

[Арабските органи за борба с корупцията, Transparency International, 2016 г.](#)

**ПРИЛОЖЕНИЕ КЪМ
НАРЪЧНИК ЗА НЕЗАВИСИМОСТ,
БЕЗПРИСТРАСТНОСТ И ПОЧТЕНОСТ НА
СЪДЕБНАТА ВЛАСТ**

**ТЕМАТИЧЕН СБОРНИК С
МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ, ПОЛИТИКИ И
НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ**

август 2022 г.

Приложение – Съдържание

ПРЕДГОВОР.....	3
ВЪВЕДЕНИЕ	4
I. ЗАЩО Е НЕОБХОДИМА НЕЗАВИСИМА СЪДЕБНА ВЛАСТ	5
I. 1. КУЛТУРА НА НЕЗАВИСИМОСТ.....	5
I. 2. ЗАДЪЛЖЕНИЕ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ	6
I. 3. ВЪРХОВЕНСТВО НА ПРАВОТО И ПРАВОСЪДИЕ.....	8
I. 4. ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС	9
I. 5. УСЛОВИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ	13
I. 6. ПРИНЦИП НА ЕСТЕСТВЕНА СПРАВЕДЛИВОСТ	15
I. 7. СПЕЦИАЛНИ СЪДИЛИЩА.....	16
I.7.1. ВОЕННО СЪДОПРОИЗВОДСТВО.....	16
II. ИНСТИТУЦИОНАЛНА НЕЗАВИСИМОСТ	18
II. 1. СМИСЪЛ И ЗНАЧЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ	18
II. 2. СВОБОДА ОТ НЕПРАВОМЕРНО ВЪНШНО ВЛИЯНИЕ	19
II. 3. ПРИНЦИПЪТ НА РАЗДЕЛЕНИЕ НА ВЛАСТИТЕ.....	21
II. 4. СЪДЕБНАТА И ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ.....	27
II. 5. СЪДЕБНАТА И ЗАКОНОДАТЕЛНАТА ВЛАСТ	32
II. 6. ОКОНЧАТЕЛЕН ХАРАКТЕР НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ	34
II. 7. НЕЗАВИСИМОСТ ПО ОТНОШЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ВЪПРОСИ..	35
II. 8. КОМПЕТЕНТНОСТ НА СЪДЕБНИТЕ ОРГАНИ.....	36
III. ЛИЧНА НЕЗАВИСИМОСТ	37
III. 1. НЕЗАВИСИМОСТ ПРИ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ	37
III. 2. СЪДИИТЕ И ДРУГИТЕ СЪДИИ ИЛИ УПРАВЛЕНИЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА	39
III. 3. ПОДБОР И ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ	41
III. 3.1. ИЗИСКВАНИЯ ЗА НАЗНАЧАВАНЕ ИЛИ ПОВИШАВАНЕ В ДЛЪЖНОСТ	42
III. 3.2. ОРГАНИ ПО НАЗНАЧАВАНЕ И КОНСУЛТАТИВНИ ОРГАНИ.....	44
III. 3.3. ПРЕМЕСТВАНЕ НА СЪДИИ.....	46
III. 3.4. АТЕСТИРАНЕ НА СЪДИИ	46
III. 4. ЗАЕМАНЕ НА СЪДИЙСКА ДЛЪЖНОСТ И НЕСМЕНЯЕМОСТ	47
III. 5. ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ И ФИНАНСОВО ОБЕЗПЕЧЕНИЕ	51
III. 6. СВОБОДА НА СДРУЖАВАНЕ.....	55
III. 7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ НА МНЕНИЕ	57
III. 7.1. СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ	57
IV. СЪДЕБНИ СЪВЕТИ.....	59
IV. 1. ОБЩА МИСИЯ.....	59

IV. 2. СЪСТАВ НА СЪДЕБНИЯ СЪВЕТ.....	61
IV. 3. ФУНКЦИОНИРАНЕ	64
IV. 4. ПРАВОМОЩИЯ	65
V. РЕСУРСИ, ЕФИКАСНОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ	68
V. 1. ОБЩИ АСПЕКТИ НА РЕСУРСИТЕ	68
V. 2. БЮДЖЕТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ	70
V. 3. ПОДБОР И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДЕЛАТА	75
VI. ЗАДЪЛЖЕНИЯ И ОТГОВОРНОСТИ (ОТЧЕТНОСТ).....	76
VI. 1. ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ	77
VI. 1.1. СЪДЕБЕН ИМУНИТЕТ	78
VI. 1.2. ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ	80
VI. 1.3. НАДЛЕЖНА ПРОЦЕДУРА И АПЕЛАТИВНО ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛА В ДИСЦИПЛИНАРНИ ПРОИЗВОДСТВА.....	83
VI. 1.4. НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ.....	85
VI. 1.5. ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ	86
VII. ЕТИКА НА СЪДИИТЕ – КАК ТРЯБВА ДА БЪДАТ ФОРМУЛИРАНИ СТАНДАРТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА СЪДИИТЕ	87
VII. 1. ЦЕННОСТИ/КАЧЕСТВА	87
VII. 1.1. НЕЗАВИСИМОСТТА КАТО ЛИНИЯ НА ПОВЕДЕНИЕ	87
VII. 1.2. БЕЗПРИСТРАСТНОСТ	89
VII. 1.3. ПРЕДГОВОР	99

ПРЕДГОВОР

Огромно удоволствие е за Институт CEELI да публикува и актуализира за целите на справочния инструмент *Приложението към Наръчника за независимост, безпристрастност и почтеност на съдебната власт: Тематичен сборник с международни стандарти, политики и най-добри практики*. Сега този документ ще се нареди редом до оригиналния Наръчник за независимост, безпристрастност и почтеност на съдебната власт: *Тематичен сборник с международни стандарти, политики и най-добри практики*, като важен справочен инструмент за съдии, законодатели, държавни служители и специалисти в областта на правото.

Приложението е плод на продължителната работа на Централно- и източноевропейската съдебна мрежа за обмен – проект, организиран от Институт CEELI, който функционира вече десета поредна година. Мрежата включва в състава си едни от най-добрите и изявени съдии от осемнадесет държави в региона, обединили се с цел да споделят най-добрите практики по въпросите, свързани с независимостта, почтеността, отчетността на съдебната власт и управлението на съдилищата. Този проект стана възможен благодарение на щедрата подкрепа на Бюрото за борба с международния трафик на наркотици и правоприлагането (INL) към Държавния департамент на САЩ.

В работата си по изготвянето на Приложението съдиите продължиха да прилагат единен методически подход, но този път като идентифицират, проучват и правят справка за съответната съдебна практика с основни международни и национални източници, които разглеждат стандартите, които се прилагат по отношение на съдебната власт. Съдиите продължиха с каталогизирането на съдебната практика по ясно определени тематични области. Следователно Приложението (подобно на Наръчника) предоставя леснодостъпна, основна юридическа помощ по въпроси, свързани със статута, работата, правата и отговорностите на съдиите.

Приложението е отражение на изключителната ангажираност на времето и усилията на основната работна група от съдии от Мрежата, взели участие в този проект. Те извършват обширни самостоятелни изследвания и редакции, като периодично се събират в Института, за да координират работата си и да си сътрудничат помежду си. Дълбоко признателни сме им за тяхната отдаденост, умения и познания както при разработването на концепцията на този проект, така и при актуализацията му. Този проект е отражение на основната мисия на Институт CEELI като независима, неправителствена организация, насочена към подпомагане на практикуващите юристи, отдадени на върховенството на правото. Тези иновационни усилия показват начина, по който работим със съдиите и другите практикуващи юристи по оказването на подкрепа за постигане на една честна, прозрачна и ефективна съдебна система. Дълбоко признателни сме за работата на многото млади съдии в целия регион, които дадоха своя принос за съставянето на този Наръчник.

Джулия Фромхолц

Изпълнителен директор, Институт CEELI, Прага

ВЪВЕДЕНИЕ

Този документ представлява допълнение към *Наръчника за независимост, безпристрастност и почтеност на съдебната власт: Тематичен сборник с международни стандарти, политики и най-добри практики* (наричан по-долу „Наръчника“), съставен от група съдии в рамките на програмата на Централно- и източноевропейската съдебна мрежа за обмен на Институт CEELI. Програмата се реализира благодарение на щедрата подкрепа на INL. За първи път Наръчникът е публикуван през юни 2015 г. на уеб страницата на Институт CEELI, като оттогава досега се актуализира периодично.

Посредством препратки към повече от 140 международни стандарти, имащи отношение към съдебната власт, Наръчникът предоставя на съдиите, адвокатите и практикуващите юристи, които се борят с тези въпроси, лесен за ползване инструмент. Той предоставя леснодостъпни насоки относно начина, по който международните инструменти разглеждат конкретните, свързани с независимостта, безпристрастността и почтеността на съдебната власт въпроси, и тяхното разрешаване на международно равнище. Ето защо той предлага ефективни решения за националните системи. Наръчникът се оказва особено полезен в обществата, които все още са в процес на преход, и където съдебната власт продължава да се бори за установяването и утвърждаването на своята пълна независимост, и където законите, имащи отношение към действията на съдебната власт все още са в процес на промяна, и където стандартите, определящи действията на съдебната власт, не са напълно установени или разяснени.

За да продължи работата си по насърчаване на независимостта, безпристрастността и почтеността на съдебната власт, групата от съдии на Мрежата полагат значителни усилия за разработването на това приложение, което да събере на едно място съответните решения и съдебна практика от международни и европейски съдилища по въпросите на независимостта, безпристрастността и почтеността на съдебната власт.

Това приложение относно стандартите в съдебната практика ще покаже начина, по който съответните международни стандарти се използват от различните правораздавателни органи, и ще послужи като полезно допълнително средство за повсеместно насърчаване на основните международни стандарти за независимост, прозрачност и отчетност на съдебната власт. Подобно на Наръчника приложението ще служи като справочен инструмент, който може да бъде използван от всички практикуващи юристи.

Бележка по методологията:

Това представлява една ненапълно завършена разработка, която ще продължи да бъде актуализирана и преработвана с появата на нови материали и съдебни практики. В Приложението работната група е идентифицирала съответната съдебна практика, представена от Венецианската комисия, която е достъпна от онлайн платформата CODICES. Работната група проучи стотици документи и избра тези от тях, които имат отношение към съдебната власт. В Приложението са обособени отделни глави в съответствие с основните теми, които са сходни с темите, посочени в първия Наръчник. От своя страна всяка глава също е хронологично разделена, като започва от най-скорошната съдебна практика. В някои случаи, ако са налице такива, авторите са включили съдебна практика от други международни, европейски и национални съдебни институции.

Изказваме специални благодарности на всички участници от Съдебната мрежа, които предоставиха на разположение документи и дела за актуализацията на Приложението от септември 2022 г.: Съдия Анита Бика, Съдия Лорена Кабеч, Съдия Домагой Фрѐнттик, Ама Края, Татия Квривишвили, Съдия Наталия Машкевич,

Съдия Мира Мичич, Дарко Мълнар, Елене Ордгоникидзе, Съдия Дрен Рогова, Андрей Божиновски, Биляна Вегерцедер и Павол Зилинчик.

I. ЗАЩО Е НЕОБХОДИМА НЕЗАВИСИМА СЪДЕБНА ВЛАСТ

I. 1. КУЛТУРА НА НЕЗАВИСИМОСТ

Член 97 от Основния закон относно независимостта на съдиите не е основно право по смисъла на § 90 от Закона за Федералния конституционен съд. Следователно не може да се претендира нарушаване на член 97 от Основното право като такова посредством подаване на конституционна жалба. Федералният конституционен съд обаче вече е приел, че съдиите като специална група лица, влизащи в състава на държавните служители, също попадат в приложното поле на член 33.5 от Основното право, което защитава традиционните принципи на професионалната държавна администрация. С член 33.5 от Основното право на съдиите се предоставят индивидуални права, сходни с основните права, доколкото може да се докаже наличието на традиционни принципи на закона за съдийската длъжност, които следва да се спазват от законодателя и които формират личния правен статут на съдиите. В частност тези принципи включват принципа за личната независимост и независимостта при вземане на съдебни решения. Традиционните принципи на закона за съдийската длъжност съгласно член 33.5 от Основното право обаче може да съдържа само такива гаранции, които са защитени от принципа за независимост на съдебната власт по смисъла на член 97 от Основното право. На всички съдии се гарантира независимост при вземане на съдебни решения с член 97.1 от Основното право. В съответствие с член 97.1 от Основното право съдиите не получават инструкции; независимостта при вземане на съдебни решения е институционално защитена от предоставената по силата на член 97.2 от основния закон лична независимост. Нормативните разпоредби, регламентиращи загубата на съдийска длъжност в случай на повдигнато обвинение, и отстраняването от длъжност в хода на формално дисциплинарно производство отговарят на изискванията на член 97.2 от Основното право, защото предсрочното прекратяване на съдийските задължения се явява следствие от постановено «съдебно решение» и на основание и в предвидената от закона форма. Обикновено независимостта при вземане на съдебни решения, гарантирана с член 97.1 от Основния закон, се отнася единствено до взаимоотношенията на съдебната власт с несъдебни публичноправни органи. Следователно законодателен акт, с който се изисква от съдиите да спазват решение, постановено от друг съд, не нарушава независимостта на съдията при вземане на съдебни решения. Благодарение на независимостта при вземане на съдебни решения, гарантирана му с член 97.1 от Основния закон, съдията може да взема решения, воден от собствената си правна гледна точка, дори и ако всички останали съдилища, включително и тези от по-горна инстанция, заемат противоположното становище, че законодателният акт не предвижда обвързващо действие на решение, постановено от друг съд. Съставен елемент от независимостта на съдиите е нееднаквостта на правораздаването. В съответствие с член 20.3 от Основния закон обаче съдебната власт е обвързана с правото и закона. Гарантираната от Конституцията (член 97.1 от Основния закон) независимост на съдията, спрямо който се прилага нормативен акт, не се нарушава от обвързаността му с този акт, а обвързващото действие произтича от върховенството на правото. Като обвързаността със закона, така и подчинеността на нормативния акт, формират и конкретизират упражняването на поверените на съдиите съдебни правомощия (член 92 от Основния закон). В този контекст именно с изискването съдилищата да основават решенията си единствено на закона и актовете, независимостта при вземане на съдебни решения, гарантирана съгласно член 97.1 от Основния закон, има за цел да гарантира спазване на. (Германия, Федерален конституционен съд, Дата на издаване: 14.07.2016 г., Дело номер: 2 BvR 661/16, GER-2016-2-016, [English](#))

Съдебната власт е единствената държавна власт, на която е възложено осъществяването на функции по правораздаване. Нито една друга държавна институция или държавен служител не може да изпълнява тази функция. Да изпълни функциите, които ѝ са възложени, може само една независима и напълно компетентна съдебна власт. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.07.2001 г., Дело

номер: 13/2000, 14/2000, 20-22/2000, 25/2000, 31/2000, 35/2000, 39/2000, 8/01, 31/01
[English](#))

1. 2. ЗАДЪЛЖЕНИЕ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Подадени са две конституционни жалби, оспорващи подзаконовите разпоредби, въз основа на които помощник-съдии са присъдили решение по отношение на правата и свободите на жалбоподателите. В жалбата си жалбоподателите твърдят, че подзаконовите разпоредби не съответстват на Конституцията това, че предоставят на помощник-съдиите и на съдиите равни правомощия за вземане на решения, като едновременно с това обаче лишават помощник-съдиите от гарантираната с Конституцията независимост. Конституционният съд отбелязва, че безпристрастността е характеристика, присъща за съдебните правомощия и едновременно с това и отличителна черта на съдията. При липса на такава съдията не може да изпълнява своите функции. Безпристрастността се изразява в това да се извършва обективна оценка на страните в производството както по време на разглеждане на делото, така и при постановяване на решението. Липсата на безпристрастност на съдията при постановяване на решение съставлява грубо нарушение на принципа за независимост на съдебната власт. За да бъдат съдилищата възприемани от обществото като наистина независими институции, жизненоважно е правораздаването да се осъществява така, че да се премахнат всички потенциални резерви от страна на страните в производството относно независимостта и безпристрастността на съда. Конституционният трибунал посочва, че нормативна уредба, по силата на която помощник-съдията, докато постановява решение трябва да е независим и да се подчинява единствено на Конституцията и закона, представлява само една декларация, която не предвижда действителна и ефективна независимост, изисквана от Конституцията. Такъв нормативен акт е необходимо да бъде придружен и от конкретни правни разпоредби относно практическото осигуряване на спазването на отделните елементи, съставляващи понятието за независимост. С оглед на това Конституционният трибунал обяви въпросните разпоредби за несъответстващи на Конституцията. (Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 24.10.2007 г., Дело номер: POL-2008-1-004; [English](#))

В съответствие с принципа за независимост на съдиите (член 125 от Конституцията) е целесъобразно възнагражденията на съдиите да се регламентирант единствено от закона. Някои разпоредби от Закона за съдебната служба и Закона за системата на работната заплата в държавния сектор, които определят работната заплата на съдиите да се регламентира с разпоредба на Народното събрание, колективен трудов договор за държавния сектор и постановление на правителството, както и разпоредбите на Наредбата за работната заплата на служителите, която регламентира работната заплата на съдиите като подзаконов нормативен акт, са обявени за несъответстващи на посочения по-горе конституционен принцип. Противоречи на конституционния принцип за независимост на съдиите, ако законодателят гарантира на съдиите само защита срещу намаляване на основната им работна заплата и ако допусне допълнителните случаи на намаляване на работната заплата на съдията да се определя с разпоредба на Народното събрание. (Словения, Конституционен съд, Дата на издаване: 07.12.2006 г., Дело номер: U-I-60/06-200, U-I-214/06-22, U-I-228/06-16, SLO-2009-3-006, [English](#))

Независимостта на съдебната власт е неразделна част от правния статут. Той е защитен от специалните практики, които определят начина, по който съдиите се избират или назначават и освобождават от длъжност; забрана за упражняване на каквото и да било влияние върху тях; защита на професионалните им интереси; специален ред за привличането им към дисциплинарна отговорност; осигуряване на държавна защита на тяхната лична безопасност и тази на семействата им; осигуряване на наличието на финансиране и необходимите условия за работа, и правна и социална защита, необходими за правилното функциониране на съдиите и съдилищата; забрана за членуване в политически партии и синдикати, за участие в каквото и да било политическа дейност, за упражняване на депутатски мандат или същевременно осъществяване на друга дейност от определен вид; привличане

към съдебна отговорност на лицата, виновни за неуважение към съдиите и съда; и самоуправление в съдебната власт.

Съдебният имунитет е елемент от съдебния статут. Той не представлява специална облага, а по-скоро има за обществена и правна цел да гарантира, че правосъдието се раздава от безпристрастни, обективни и независими съдилища.

Съгласно член 126.1 от Конституцията обхватът на съдебния имунитет не се ограничава до гаранцията, установена в част 3 от този член, съгласно която нито един съдия не може да бъде задържан или лишен от свобода преди произнасянето на осъдителна присъда, освен ако това не е санкционирано от парламента (*Verkhovna Rada*). Допълнителни гаранции за независимостта и имунитета на съдебната власт, различни от установените от Конституцията, също могат да бъдат предоставени чрез нормативни актове. Те се съдържат в чл.13 от Закона за статута на съдиите. Те не могат да бъдат намалявани при приемане на нови или изменение на съществуващи актове. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 01.12.2004 г.; Дело номер: 19-рр/2004, UKR-2004-3-021, [English](#))

Член 5 от Конституцията предвижда, че в Литва правомощията на държавата ще се упражняват от парламента (*Seimas*), президента на републиката и правителството, както и съдебната власт. Принципът за разделението на властите е залегнал в този и в други случаи. Съдебната власт е единствената държавна власт, на която е възложено осъществяването на правосъдие. Нито една друга държавна институция или държавен служител не може да изпълнява тази функция. Да изпълни функциите, които ѝ са възложени, може само една независима и напълно компетентна съдебна власт. Независимостта и компетентността на съдебната власт са неразделна част от принципа за независимост на съдиите и съдилищата, гарантирани от Конституцията. Този принцип означава, че законодателят има задължението да осигури гаранции, достатъчни за осигуряването на независимостта на съдиите и съдилищата, което би гарантирало безпристрастността на съдилищата при постановяването на решения и което не би допуснало намеса от страна на което и да било лице в дейността на съдиите и съдилищата при осъществяване на функции по правораздаване. Съдия, който има задължението да разглежда конфликти, възникващи между физически лица, както и такива между физически лица и държавата, не само трябва да притежава възможно най-високите професионални квалификации и безупречна репутация, но и да е финансово независим. Държавата има задължението да определи такова възнаграждение на съдиите, което да съответства на статута на съдебната власт и съдиите, изпълняваните от тях функции и техните отговорности. Защитата на възнагражденията на съдиите е една от гаранциите за тяхната независимост. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.07.2001 г., Дело номер: 13/2000, 14/2000, 20/2000, 21/2000, 22/2000, 25/2000, 31/2000, 35/2000, 39/2000, 8/01, 31/01, LTU-2001-2-010 [English](#))

По-долу са представени списъци с дела от Европейския съд по правата на човека, в които се разглеждат независимостта, почтеността и прозрачността на съдебната власт. Всяко едно дело подчертава къде точно съдът е установил „изисквания за независимост на съдебната власт“, които включват следното: начина, по който се назначават съдии, продължителността на техния мандат, гаранциите срещу външен натиск и дали съответният орган изглежда независим. [Кембъл и Фел срещу Обединеното кралство \(Campbell and Fell v. United Kingdom\) 7819/77](#) – Независимост от други органи [Инкал срещу Турция \(Incal v. Turkey\) 41/1997/825/1031](#) – Предишен опит на съдия (военен), свързан с делото [Льо Комт, Ван Льовен и Де Мейере срещу Белгия \(Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium\) 6878/75](#) – Редица съдии защитават независимостта [Шрамек срещу Австрия \(Sramek v. Austria\) 8790/79](#) – Съдия, който е имал отношения със страна по делото [Митриновски срещу Бившата Югославска Република Македония \(Yugoslav Republic of Macedonia\)](#) – Освобождаване и отстраняване от длъжност на съдия [Асадов и други срещу Азербейджан \(Asadov and others v. Azerbaijan\)](#) – Срокове за регистриране на асоциации

I. 3. ВЪРХОВЕНСТВО НА ПРАВОТО И ПРАВОСЪДИЕ

Съгласно принципа на доверие, изведен от върховенството на правото, едно лице има право да очаква от органите яснота, прозрачност и уважение към принципите, гарантиращи защита на правата на човека.

Същността на справедливостта в производството може да се обобщи по следния начин: възможността за изслушване; разкриване на мотивите за решението по начин, позволяващ съображенията на съда да бъдат лесно проследени (дори и когато това решение не може да се обжалва) и гарантиране на предсказуемост за страните по производството чрез внасяне на достатъчно последователност и вътрешна логика в процедурите, които се прилагат спрямо тях.

Осигуряването на съображенията за съдебно решение – решаващият компонент на правото на справедлив процес – изпълнява няколко важни функции: то играе роля на механизъм за контрол на съда, който трябва да докаже, че взетото решение е по същество и формално правилно и отговаря на изискванията за справедливост; документира аргументите в полза на решението; лежи в основата на преразглеждането от съдилища от по-висока инстанция; насърчава индивидуалното одобрение за съдебно решение; насърчава усещането за социално доверие и демократичен контрол върху правораздаването, и налага правна сигурност. (Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 16.01.2006 г.; Дело номер: SK 30/05, POL-2006-1-002, [English](#))

Официалното обнародване на закони по установения в Конституцията и законите ред е необходимо условие за валидност на законите, за да се гарантира, че на субектите на правните отношения е известно какви закони са валидни, съдържанието на тези закони и следователно дали могат да ги спазват. Изискването валидността на обнародваните закони да бъде насочена към бъдещето и тези закони да не бъдат прилагани с обратно действие е важна предпоставка за установяване на правна сигурност и основен елемент на върховенството на правото и правовата държава. Правният принцип за забрана за прилагане с обратно действие е свързан с конституционните принципи за справедливост и хуманност. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 11.01.2001 г., Дело номер: 7/99-17/99, LTU-2001-1-001, [English](#))

Независимостта на съдиите и съдилищата е един от основните принципи на демократичната държава, ръководена от принципа на върховенството на правото. Ролята на съдебната власт в тази държава при осъществяване на функции по правораздаване е да гарантира прилагането на правото, изразено в Конституцията, законите и другите правни актове, както и да гарантира върховенството на правото и защитата на правата и свободите на човека. От друга страна съдиите и съдилищата няма да бъдат достатъчно независими, ако не е гарантирана независимостта на съдилищата (институциите на съдебната власт). Съгласно принципа за разделението на властите всички правомощия са автономни, независими и взаимноуравновесяващи се. Още една причина защо съдебната власт не трябва да зависи от другите власти е фактът, че тя е единствената власт, формирана не на политическа основа, а на професионална. Когато съдебната власт стане автономна и независима от останалите власти, едва тогава тя ще може да упражнява функцията, за която е създадена – правораздаването. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 21.12.1999 г., Дело номер: 16/98, LTU-1999-3-014, [English](#))

Само съдът може да обяви едно лице за виновно в извършването на престъпление. (Кипър, Върховен съд, Дата на издаване: 26.11.1997 г., Дело номер: 298, 299, 300, CYP-1999-2-003, [English](#))

Правото на достъп до правната система и съдилищата, залегнало в Конституцията, изисква ефикасна и ефективна съдебна защита. Правото на достъп до правосъдие произхожда от принципа за демократичната държава, която се ръководи от върховенството на правото (и съответно от принципа за равенство) и включва, с оглед гарантирането на справедлив процес – принципите за равенство на страните и на

състезателно производство.(Португалия, Конституционен съд, Дата на издаване:
28.09.1994 г., Дело номер: 529/94, POR-1994-3-015, [English](#))

I. 4. ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ ПРОЦЕС

Конституционният съд отбелязва, че „В административнонаказателното производство не е налице нарушаване на правото на справедлив процес съгласно член 6 от ЕКПЧ, ако Независимият административен състав осъществява функции по правораздаване с устно изслушване в съответствие със съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, и ако основната цел на искането на жалбоподателя за устно изслушване е разгледано в решението му.“ В конкретния случай изискванията са изпълнени, с оглед на което Конституционният съд не е установил наличие на нарушение на правото на жалбоподателя на устно изслушване. Съдът приема, че административнонаказателното производство влиза в обхвата на това основно право. В съответствие със съдебната практика в това производство е налице нарушение на разпоредбите на член 6 от ЕКПЧ, ако компетентният орган (Независимите административни състави в качеството им на «трибунал» по смисъла на член 6 от ЕКПЧ осъжда жалбоподателя (дори и само с порицания) без устно изслушване, освен ако обстоятелствата оправдават липсата на такова. Обстоятелствата са много – например, когато делото не повдига фактически или правни въпроси, които да не могат да бъдат решени по подходящия начин въз основа на преписките по делото и писмените становища на страните (ЕКПЧ, Дори срещу Швеция (Döry v. Sweden) № 28394/95, 12 ноември 2002 г., параграф 37 и посл.). Позовавайки се на своето решение VfSlg 19.632/2012 г. Съдът отново заявява, че „устно изслушване може да не се провежда, ако представените твърдения предполагат, че не може да се очаква допълнително изясняване на основанието за вземането на решение чрез устно изслушване“. (Австрия, Конституционен съд, Дата на издаване: 27.06.2013 г., Дело номер: В 823/2012-11, AUT-2013-2-001, [English](#))

Жалбоподателят твърди пред Конституционния съд, че е налице нарушение на принципа на безпристрастност и на правото на справедлив процес, тъй като четирима от седемте съдии, разгледали жалбата, и преди това са встъпили по същото дело, т.е. са участвали във вземането на предшестващото го решение. Подкрепяйки позицията си със съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, Конституционният съд разграничава две хипотези: ситуация, при която един и същ съдия последователно упражнява различни юрисдикционни функции по едно и също дело; и такава, при която в резултат на обжалване той или тя последователно упражнява същите юрисдикционни функции. Първата ситуация представлява натрупването на функции, свързани с наказателното преследване, етапа на установяване на фактите и съдебния процес, или на консултативни и юрисдикционни функции. Европейският съд по правата на човека осъжда последователното упражняване на консултативни и юрисдикционни функции. Европейският съд по правата на човека счита, че самото натрупване на функции само по себе си не води автоматично до нарушаване на правото на справедлив процес; необходимо е да се направи оценка на ефективната роля, която съдията играе в намесата си, за да се определи дали опасенията на заинтересованата страна са обективно оправдани. Конституционният съд отбелязва, че безпристрастността на съдебната власт се оценява въз основа на функциите, които преди това съдията е изпълнявал по същото дело; при липса на други фактори дори цялата история на предходните намеси на конкретни съдии по това дело не е достатъчна, за да се докаже наличието на основателни причини за съмнение за пристрастност от страна на тези съдии. Съдът стигна до заключението, че тълкуване на норма, съдържаща се в законодателството, регламентиращо работата на административните и данъчните съдилища, в смисъл че съставът на съда, който разглежда жалби въз основа на противоречиви решения, може да включва съдии, които са участвали при вземането на решението, което се обжалва, или на определението, на което се основава жалбата, не е противоконституционно. (Португалия, Конституционен съд, Дата на издаване: 07.06.2011 г., Дело номер: 281/11, POR-2011-2-010, [English](#))

Публичното разглеждане на делото допринася за утвърждаването на правото на справедлив процес, тъй като защитава страните в производството срещу решения, взети без контрол от страна на обществеността, като по този начин укрепва доверието на обществото в съдебните институции.¹⁴ Правото на справедлив процес включва

правото на получаване на мотивирани решения. (Сърбия, Конституционен съд, Дата на издаване: 21.12.2010 г., Дело номер: VIIIU-189/2010, SRB-2011-1-009, [English](#))

Гражданскопроцесуалният кодекс дава на съдиите право на свободна преценка на доказателствата. Тълкуване, което позволява на съдиите да придадат стойност на свидетелски показания, за които свидетелят не е предоставил основание, означава, че това правило не е противоконституционно, нито подкопава конституционното изискване за справедлива процедура или който и да е друг конституционен параметър. (Португалия, Конституционен съд, Втори състав, Дата на издаване: 12.05.2009 г., Дело номер: 248/09, POR-2009-2-006, [English](#))

Майкъл Ривера твърди пред Върховния съд на САЩ, че поради погрешно отричане на императивното оспорване (оспорване, направено като въпрос на право, без изискването за представяне на каквото и да било основание), по време на избора на съдебен процес срещу него, довел до осъждането му с участието на съдията, адвокатът му поиска освобождение, разпоредбата за справедлив процес на Четиринадесетата поправка на Конституцията на САЩ е изисквала отмяна на присъдата. Съдът постанови, че отказът на първоинстанционния съд да освободи съдебен заседател не лишава Ривера от конституционното му право съгласно Шестата поправка на конституцията на САЩ на справедлив процес пред безпристрастно жури. Съдът цитира собствената си съдебна практика, според която, освен ако член на журито след окончателното му съставяне не бъде отстранен на законно основание, не е налице нарушение на правото на безпристрастно жури съгласно Шестата поправка. (Съединени американски щати, Върховен съд, Дата на издаване: 31.03.2009 г., Дело номер: USA-2009-1-001, [English](#))

Трите най-често посочвани елементи на правото на достъп до правосъдие са правото на образуване на съдебно производство, правото съдебните процедури да бъдат формулирани по подходящ начин и правото на получаване на обвързващо съдебно решение. Правото на достъп до правосъдието включва и правото на правилно формирана организация и позиция на органите, които разглеждат делата. (Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 24.10.2007 г., Дело номер: SK 7/06, POL-2008-1-004, [English](#))

Всички дела (с изключение на тези, които са под юрисдикцията на трибунали) се разглеждат пред компетентни, безпристрастни и независими съдилища, посочени в Конституцията. Независимостта на съдилищата означава преди всичко организационна и функционална обособеност на съдебната власт, независимо от другите органи на държавната власт, за да се гарантира нейната пълна автономност по отношение на разглеждането на делата и постановяването на съдебни решения. От своя страна независимостта на съдиите означава, че съдията действа единствено въз основа на закона, в съответствие със своята собствена съвест и лични убеждения. (Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 24.10.2007 г., Дело номер: SK 7/06, POL-2008-1-004, [English](#))

Апелативната юрисдикция на Съда върху „решения на всеки друг съд в Босна и Херцеговина“ включва юрисдикция не само върху всички видове решения и постановления, но също така и върху невземането на решения, когато се твърди, че такова едно невземане на решение е противоконституционно. Пропускът на съда да вземе решение по съществуването на иска за период от пет години, без да даде обосновка за това, нарушава правото на жалбоподателя неговите или нейните граждански права да бъдат определени от съда в разумен срок (член 6.1 от ЕКПЧ във връзка с член II.2 от Конституцията на Босна и Херцеговина). По случая производството е спряно с министерска заповед. (Босна и Херцеговина, Конституционен съд, Дата на издаване: 02.02.2001 г., Дело номер: U 23/00 BiH-2001-2-002, [English](#))

Право на независим и безпристрастен съд Съставът на Съда по въпросите на наемите в кантон Во не представя каквото и да било несъответствия от обективен и организационен характер с член 6.1 от ЕКПЧ. Този член на съда, който представлява асоциация на наематели, с която е свързан, не трябва да се оттегля

само защото друг служител на асоциацията помага на една от страните по делото, отнемайки по този начин възможността самата асоциация да има пряк интерес от изхода на делото или от това, че съдията не е предоставил подходящи гаранции за независимост и безпристрастност по конкретното дело. (Швейцария, Федерален съд, Първи състав на съда по граждански дела, Дата на издаване: 09.11.2000 г., Дело номер: 4P.87/2000 SUI-2000-3-010, [English](#))

Участник в гражданското производство има право да прави звукозапис на публични заседания с устно изслушване без предварителното съгласие на съда. (Словакия, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.09.2000 г., Дело номер: ÚS 7/00, SVK-2000-3-005, [English](#))

Принципът на състезателност и принципът на равенство на страните в гражданското производство поставят изискването страните да се ползват с равни процесуални права, включително с правото да бъдат изслушани от съд на всички етапи на съдебното производство, включително в производства в съдилища с правомощия за преразглеждане на дела. С оглед на това не само може, но и трябва на всички страни и лица, участващи в производството да бъде издадено известие за съдебно заседание. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 14.04.1999 г., Дело номер: 22-04-1999, RUS-1999-1-003, [English](#))

Жалбоподателят е осъден на лишаване от свобода за срок от петнадесет години, като е признат за виновен в съучастие в престъпление за нанасяне на тежка телесна повреда, последвана от смърт на лице, докато е бил в полицейския арест. Жалбоподателят подава конституционна жалба, в която твърди, че по време на наказателното производство правото му на справедлив процес е било нарушено. Между другото жалбоподателят твърди, че председателят на съдебния състав не е бил обективно безпристрастен. Жалбоподателят твърди, че в ранните етапи на заседанията на журито съдията е произнесъл определени решения, които са създали впечатлението, че е предубеден към жалбоподателя. Конституционният съд приема, че при прилагането на обективния критерий става дума за доверието, което съдилищата в едно демократично общество трябва да вдъхват на обществото и най-вече, що се отнася до наказателното производство – на обвиняемия. Справедливост не само трябва да се раздава, но и да се вижда, че такава се прави. Съдът приема още, че съгласно юриспруденцията на Европейската конвенция за правата на човека, самият факт, че даден съдия е постановил решения в досъдебното производство, не може сам по себе си да оправдава опасенията относно неговата безпристрастност. Важни са обхватът и естеството на тези решения. Конституционният съд приема, че независимо от това постановено в досъдебното производство решение, а именно отмяната на гаранцията на жалбоподателя и издаване на разпореждане за незабавния му арест, в нито един момент съдията не е изразил становище относно характера на жалбоподателя. Съдът стига до заключението, че когато наказателното производство, образувано срещу жалбоподателя, се разглежда в неговата цялост, може спокойно да се заяви, че то е било справедливо. (Малта, Конституционен съд, Дата на издаване: 18.08.1998 г., Дело номер: MLT-1998-2-002, [English](#))

Безпристрастността/неутралността на съдията е основен елемент в прилагането на принципа за справедлив процес. Този принцип е приложим дори за съдебни производства, прилагащи индивидуални превантивни мерки, засягащи основни свободи (право на пребиваване, лична свобода), по отношение на които Конституцията предвижда резерв от юрисдикция (т.е. изисква съдебна намеса). (Италия, Конституционен съд, Дата на издаване: 01.10.1997 г., Дело номер: 306/1997, ITA-1997-3-009, [English](#))

Предоставянето на съда на правомощието да образува наказателно производство и да повдига обвинение не съответства на принципа за обективност и безпристрастност на съда, който в качеството си на съдебен орган постановява

решение по същото производство. Това противоречи на конституционните принципи за независим съдебен контрол на защитата на правата на гражданите по време на наказателни производства. Международният пакт за граждански и политически права гласи, че всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, има право на справедливо и публично разглеждане на неговото дело от компетентен, независим и безпристрастен съд (член 14.1). По-конкретно това означава, че една от предпоставките за наличието на справедлива система за правораздаване е съдът да носи отговорност единствено за постановяването на присъда по повдигнато срещу съответното лице наказателното обвинение, и не следва да му се дава свободата да повдига обвинение. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 28.11.1996 г., Дело номер: RUS-1996-3-008, [English](#))

„Справедлив процес“ – израз, включващ в състава си конституционните принципи, които уреждат не само характеристиките на съда от субективна и обективна гледна точка, но също така и правото на иск и защита по време на процеса – изисква от съдията да упражнява безпристрастност и следователно откъсване от делото, което разглежда. (Италия, Конституционен съд, Дата на издаване: 17.04.1996 г., Дело номер: 131/1996, ITA-1996-1-003, [English](#))

В случай, че не е налице оспорване на безпристрастността на Апелативния съд, не може да бъде уважена касационна жалба, в която се твърди, че е нарушено правото на справедлив процес от безпристрастен съд. (Нидерландия, Върховен съд, Дата на издаване: 16.05.1995 г., Дело номер: 98.804, NED-1995-2-007, [English](#))

В този случай обвиняемият твърди в касационно производство, че Апелативният съд е проявил пристрастност по време на процеса, в резултат на което той не е бил съден от безпристрастен съд по смисъла на член 6.1 от ЕКПЧ. Върховният съд приема, че обвиняемият е можел да оспори пристрастността на Апелативния, веднага след като е узнал за факти или обстоятелства, които биха могли да накърнят безпристрастността на съда. Тъй като обвиняемият не е направил това, въпреки факта, че Апелативният съд го е уведолил изрично за законното му право на обжалване, не е възможно да се поддържа защита в този смисъл в касационното производство. Единственото изключение би било, ако са съществували особени обстоятелства, даващи основателни причини да се счита, че един или повече от съдиите на Апелативния съд са били предубедени спрямо обвиняемия, или най-малкото, че опасенията в този смисъл от страна на обвиняемия са могли да бъдат обективно оправдани, което в случая не е налице. (Нидерландия, Върховен съд, Дата на издаване: 16.05.1995 г., Дело номер: 98.804, NED-1995-2-007, [English](#))

I. 5. УСЛОВИЯ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Съдилищата не трябва да се повлияват от неправомерно влияние при правораздаването, а съдиите трябва да бъдат свободни от всякаква форма на влияние, натиск или намеса при изпълнение на задълженията си. По този начин трябва да се разбират и съответните конституционни разпоредби. Съдиите от Конституционния съд, които са се оттеглили от тази длъжност, могат да заемат длъжността съдия във Върховния съд, като в качеството им на такива спрямо тях не се прилага изискването да имат прослужили петнадесет години на съдийска длъжност. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.07.2011 г., Дело номер: 8- пр/2011, UKR-2011-2-008, [English](#))

Всички дела (с изключение на тези, които са под юрисдикцията на трибунали) се разглеждат пред компетентни, безпристрастни и независими съдилища, посочени в Конституцията.

Независимостта на съдилищата означава преди всичко организационна и функционална обособеност на съдебната власт, независимо от другите органи на държавната власт, за да се гарантира нейната пълна автономност по отношение на разглеждането на делата и постановяването на съдебни решения. От своя страна независимостта на съдиите означава, че съдията действа единствено въз основа на закона, в съответствие със своята собствена съвест и лични убеждения. Независимият съд се състои от лица, на които законът предоставя независимост не само под формата на декларация, но и чрез формиране на система, която определя дейността на съдиите, което е равнозначно на гаранция – реална и ефективна.

Безпристрастността е характеристика, присъща на съдебните правомощия и едновременно с това и отличителна черта на съдията. При липса на такава съдията не може да изпълнява своите функции. Безпристрастността се изразява в това да се извършва обективна оценка на страните в производството както по време на разглеждане на делото, така и при постановяване на решението. Липсата на безпристрастност на съдията при постановяване на решение съставлява грубо нарушение на принципа за независимост на съдебната власт.

По-долу са посочени три вида компетентности на съда:

1. Компетентност, свързана с основната задача, а именно – осъществяване на правораздаване;
2. Други предоставени от Конституцията компетентности;
3. Неконституционни компетентности, предоставени от закона.

(Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 24.10.2007 г., Дело номер: SK 7/06,

POL-2008-1-004, [English](#))

Чешката република признава принципите, заложи в една демократична държава, основана на зачитане на правата и свободите на човека и гражданите в едно демократично общество. Хората са източника на държавна власт. Държавната власт се упражнява чрез законодателни, изпълнителни и съдебни органи и може да се прилага ефективно само ако дейността на тези органи отговаря на определени условия. Държавата е длъжна да гарантира реалната независимост на съдилищата. Такава независимост е специфична и незаменима отличителна черта на съдебната власт. Съгласно Конституцията независимите съдилища упражняват съдебна власт от името на Републиката. При изпълнение на задълженията си съдиите са независими и нито едно лице не може да застраши тяхната безпристрастност. Принципът за независимост на съдилищата е безусловен, с което се изключва възможността за намеса от страна на изпълнителната власт. Принципът за несъвместимост на определени длъжности не може да бъде избегнат чрез приемане на решение, с което съдия, по време на упражняване на други функции, да бъде временно отстранен от длъжността съдия. Характеристика, присъща на такива длъжности, е тяхната непрекъснатост.

Самостоятелно съдебните служители трябва да се ползват със свободата да действат независимо и безпристрастно при разглеждането на делата, а на институционално ниво трябва да има структури, които да осигуряват защита на съдилищата и съдебните служители от външна намеса. Тези гаранции трябва да включват сигурност на мандата и основна финансова сигурност. Независимостта на съдебната власт може да бъде постигната по различни начини и самият факт, че законодателството, уреждащо независимостта на по-нисшите съдилища, се различава от конституционните разпоредби, уреждащи по-висшите съдилища, не е причина да се счита, че то е противоконституционно. Тестът за оценка на независимостта на съдебната власт включва обективен елемент на впечатление или усещане. (Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 11.06.2002 г., Дело номер: CCT 21/01 RSA-2002-2-010, [English](#))

Португалия – Намалването на възнаграждението поради опасения, свързани с националния бюджет, не съставлява нарушение на независимостта на съдебната власт.

През октомври 2014 г. Португалия намали всички възнаграждения на служителите в държавния сектор, включително и на съдиите в Tribunal de Contas (Сметната палата, Португалия). Това приключи през януари 2016 г. със закон от 2015 г. Синдикатът на португалските съдии (ASJP), действащ от името на съда, предявява иск, в който се твърди, че намаляването на заплатите е нарушило „принципа за независимост на съдебната власт“, заложен в португалската конституция и в законодателството на ЕС. Съдът постановява, че въпросът за независимостта е фактор за намаляването на заплатите, но в крайна сметка решава, че мярката за намаляване на заплатите не може да се счита за такава, която накърнява независимостта на съдебната власт. Намалването е имало за цел намаляване на прекомерния бюджетен дефицит на португалската държава от всички членове на националната публична администрация, и като се има предвид техния временен характер – не са възпрепятствали независимостта на съдебната власт. (Португалия – Съда на Европейския съюз, C-64/16, [CURIA - Judgement & Press Release](#).)

I. 6. ПРИНЦИП НА ЕСТЕСТВЕНА СПРАВЕДЛИВОСТ

Португалският конституционно-правен принцип на „естествена справедливост“ или „законния съд“, който има за цел да гарантира, че нито едно дело не се разглежда от създаден за целта *ad hoc* съд или от друг съд, различен от този, който е компетентен към датата на извършване на престъплението, като тази компетентност се определя чрез прилагането на органичните и процесуални норми, съдържащи правила, предназначени за използването на обективни критерии за определяне на съда, който трябва във всеки отделен случай да упражни намеса. Съдържанието на този принцип не означава, че съдията, на когото е разпределено дадено дело, непременно трябва да се намеси в съответния процес. От съществено значение е компетентният съдия да бъде определен въз основа на правила, посочени или в законодателството, или в други подходящи правилници, които определят конкретния състав на съдебния орган, който ще разгледа дадено дело.

Принципът на „естествена справедливост“ не може да налага забрани върху внасянето на промени в закона, който регламентира организацията на съдебната власт (включително компетентността да се разглеждат определени дела), или върху възможността те да бъдат незабавно приложени, дори ако това означава конкретни дела да се разглеждат от съд, различен от съда, който би бил компетентен към момента на настъпване на въпросния факт.

Такива промени в правните норми или процесуалните правила, регламентиращи начина, по който делата се разпределят между съдилища и/или съдии, могат дори да важат за висящи дела. Въпросът е, че новият режим трябва да бъде общовалиден, като обхваща неопределен брой бъдещи дела и не може да се основава на произволни причини, водещи до извода, че съдебният състав е формиран *ad hoc*.

Когато става въпрос за зачитане на принципа на естествена справедливост, е важно съдията(ите), който(и) трябва(са) да се произнесе(ат) чрез даден процесуален акт, да бъде определен въз основа на норми, посочени в законодателството, или други правила, които определят кой ще разглежда делото, по такъв начин, че да се избегнат произволни действия или субективен избор, когато дадено дело се разпределя на един или повече съдии. На това изискване отговаря правилникът за избор на съдии по време на съдебна ваканция. (Португалия, Конституционен съд, Пленарно заседание, Дата на издаване: 18.11.2015 г., Дело номер: 596/15, POR-2015-3-020, [English](#))

I. 7. СПЕЦИАЛНИ СЪДИЛИЩА

I.7.1. ВОЕННО СЪДОПРОИЗВОДСТВО

Президентът на Полша поиска от Трибунала да разгледа съответствието с Конституцията на някои от разпоредбите на Закона от 11 относно предоставянето на правомощия за достъп до преписки по делото от министъра на правосъдието като част от външния административен надзор на военния съд. Трибуналет приема, че оспорваната разпоредба представлява прекомерна намеса в принципа за независимост на съдебната власт, както и в принципа за независимост на съдиите. Следователно това може да застраши упражняването на правото на лицето неговото дело да се разглежда от независим и безпристрастен съд и следователно тези разпоредби са в противоречие с Конституцията. Конституцията предоставя на съдилищата пълна независимост по отношение на разглеждането на делата и произнасянето на съдебни решения, което също така предполага, че дава гаранции и за това, че съдилищата упражняват правомощията си без намеса от страна на други органи, включително министъра на правосъдието, т.е. представител на изпълнителната власт на правителство. (Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 25.05.2016 г., Дело номер: Кр 5/15, POL-2016-2-005, [English](#)).

Жалбоподателят е бил жертва на употреба на полицейска сила по време на протест и сега съди полицията за причинените му вреди. Жалбоподателят оспорва конституционността на военната юрисдикция, определила, че военните са компетентни по наказателни дела, включващи военна сила, включително полиция, дори когато жертвата е цивилно лице, и твърди, че военната юрисдикция не защитава конституционните му права, по-специално правото на безпристрастен съдия. Конституционният съд обявява, че военната юрисдикция по отношение на граждански дела е противоконституционна, тъй като не съответства на международните стандарти по този въпрос и, освен това, не гарантира правото на ищеца на справедлив процес. Съдът определя, че правото на разглеждане от безпристрастен съдия не е гарантирано, тъй като военната юрисдикция има за цел да решава дела, при които престъпленията са извършени от военни и са нарушени военноправни интереси, каквито в случая не са налице. (Съединени американски щати, Върховен съд, Дата на издаване: 31.03.2009 г., Дело номер: 07-9995, USA-2009-1-001, [English](#)).

Конституционните стандарти и принципи не изключват съществуването и функционирането на военни прокуратури. Разпоредбите, с които се регламентира съставът на военните съдилища, които трябва да бъдат съставени от независими съдии, подчиняващи се единствено на закона, и процедурните правила, следвани от тези съдилища, не водят до нарушаване на правото на справедлив процес. От съображения за добро правораздаване и с оглед тенденцията за ограничаване на юрисдикцията на военните съдилища само до престъпления, извършени от военнослужещи – тенденция, показана по подобен начин от Европейския съд по правата на човека, е оправдано да се установи юрисдикцията на гражданските съдилища да разглеждат дела, по които лица без статут на военнослужещи са обвинени в престъпления, извършени със съучастници-военнослужещи. (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 20.06.2007 г., Дело номер: 610/2007, ROM-2007-2-002, [English](#))

Във военното наказателно производство подсъдимите имат право да избират своя защитник. Ако не бъде упражнен избор, винаги ще им бъде гарантирана защита в съда, като за предпочитане е от лице с юридически познания. За правилното упражняване на правото на защита е необходимо лицето да разполага с юридически познания; нито професионален опит, нито други технически познания могат да се

считат за достатъчни за гарантиране на тези права. Следователно, когато е възможно, защитникът трябва да е адвокат. Във военното наказателно производство срокът за подаване на жалби, представяне на основания и представяне на писмени доказателства е значително по-кратък – приблизително наполовина в сравнение с обикновения наказателен процес. Общите интереси на военните обаче не водят до необходимостта гаранциите за защита на обвиняемите или правото им на достъп до съдилищата да бъдат по този начин ограничавани. Освен това предвид специалния характер на военното наказателно производство и факта, че могат да се прилагат особено тежки наказания, не е целесъобразно да се предвиди по-кратък срок за подаване на жалби в сравнение с този при обикновения наказателен процес (Португалия, Конституционен съд, Първи състав, Дата на издаване: 17.01.1996 г., Дело номер: 34/96, POR-1996-1-001, [English](#))

Като се изтъква факта, че тези права се прилагат изцяло във военното производство, Конституционният съд все пак отхвърли жалбите, постановявайки по-специално, че по своята организация и начин на работа военните съдилища, които са се занимавали с делото, отговарят на конституционното изискване за независимост от изпълнителната власт както е посочено в Институционален закон 4/1987 относно юрисдикцията и организацията на военните съдилища. Освен това независимостта на съдебната власт не е въпрос за произхода на лицата, от които се изисква да изпълняват съдебни функции, а за правата и задълженията, които законът им възлага при изпълнение на техните функции. (Испания, Конституционен съд, Първи състав, Дата на издаване: 11.07.1994 г., Дело номер: 204/1994, ESP-1994-2-024, [English](#))

II. ИНСТИТУЦИОНАЛНА НЕЗАВИСИМОСТ

II. 1. СМИСЪЛ И ЗНАЧЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Конституционният съд отбелязва, че съдиите от Конституционния съд са независими при упражняване на своите функции, включително при вземане на решения, и не могат да бъдат обект на каквото и да било разследване по отношение на изпълнението на техните функции в съответствие с Конституцията. Нито омбудсманът, нито която и да било друга публична институция няма конституционна компетентност да разследва процеса на вземане на решения от независими съдебни органи. Освен това съдиите от Конституционния съд се ползват с имунитет по отношение на взетите решения или изразеното в рамките на своя мандат мнение. Всяко следствено действие, извършвано от който и да било публичен орган по отношение на процеса на вземане на решения в рамките на Конституционния съд, може сериозно да застраши независимостта на Конституционния съд като окончателен тълкувател на Конституцията. В заключение съдът отхвърли Сезирание КО 22/15, подадено от омбудсмана, като явно необосновано. (Косово, Конституционен съвет, Дата на издаване: 30.04.2015 г., Дело номер: КО 22/15, KOS-2015-1-007, [English](#))

Делото се основава на искане на Върховния съд за конституционен контрол на някои разпоредби относно имунитета на съдиите. Според оспорваните разпоредби вече не е необходимо да се получава съгласието на Висшия съдебен съвет за образуване на наказателно производство срещу съдия и за изпълнение на задържане, принудителен арест и обиск за конкретни престъпления, а именно пасивна корупция и търговия с влияние, и за извършване на административни нарушения. Съдът отбелязва, че конституционният принцип за независимост на съдебната власт включва принципа за отговорност на съдиите. Независимостта на съдията не представлява и не може да се тълкува като дискреционна власт или пречка за неговата наказателна и дисциплинарна отговорност съгласно закона. Съдът стигна до заключението, че разпоредбите, които освобождават от необходимостта да се получи съгласие от Висшия съдебен съвет за започване на наказателно разследване срещу съдии от страна на главния прокурор, са оправдани предвид характеристиките на разследването на случаи на корупция и не нарушават принципа за независимост на съдебната власт. По отношение на необходимостта от получаване от Висшия съдебен съвет на заповед за задържане, принудителен арест и разрешение за обиск на съдии в случаите на извършени престъпления като пасивна корупция и търговия с влияние, Съдът посочва, че задържането на съдия, неговият принудителен арест или обиск без заповед или разрешение от главния прокурор или от Висшия съдебен съвет може да окаже влияние върху независимостта на съдебната власт. Поради това Съдът стигна до заключението, че промените могат да проправят път към намаляване на независимостта на съдията и следователно противоречат на Конституцията. (Молдова, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.09.2013 г., Дело номер: 22, MDA- 2013-3-006, [English](#))

Трябва да се подчертае, че конституционният принцип за независимост на съдиите, чийто носители са те, не може да се разглежда като тяхна привилегия, а като съществен елемент за осигуряване защитата на правата на страните в съдебния процес. Освен това независимостта на съдиите е предпоставка за тяхната непристрастност в конкретното съдебно производство и следователно за доверието в съдебната система, както и за доверието на обществото в дейността, която тя извършва. (Словения, Конституционен съд, Дата на издаване: 07.12.2006 г., Дело номер: U-I- 60/06-200, U-I-214/06-22, U-I-228/06-16, SLO-2009-3-006, [English](#))

II. 2. СВОБОДА ОТ НЕПРАВОМЕРНО ВЪНШНО ВЛИЯНИЕ

Повече от една пета от членовете на парламента представиха пред Конституционния съд Закон № 4771 с твърдението, че е противоконституционен. Със закона се внесоха изменения по редица закони по различни теми. Според една от поправките сред мотивите за преразглеждане на делото са посочени решенията на Европейския съд по правата на човека, установяващи нарушения на основни права и свободи. В жалбата до Конституционния съд се твърди, че тази разпоредба делегира правото на турската нация да упражнява своя суверенитет частично спрямо Европейския съд по правата на човека. Жалбата по тази точка бе отхвърлена. Тъй като законодателството предвижда, че съдиите, които водят делата при тяхното преразглеждане, трябва да се произнасят по съвест, оспорената разпоредба не предвижда делегиране на суверенитет на други органи или намеса в съдебното производство, и не се нарушава принципът на независимост на съдилищата. Поради това Конституционният съд намира, че с тази разпоредба не е налице делегиране на съдебна власт на Европейския съд по правата на човека и не накърнява независимостта на съдилищата. (Турция, Конституционен съд, Дата на издаване: 27.12.2002 г., Дело номер: TUR-2003-3-006, [English](#)).

Това решение се отнася до екстрадиция. Жалбоподателят, срещу когото е било повдигнато обвинение във Федерална република Германия (ФРГ) и е бил осъден на лишаване от свобода, избягал в Южна Африка и станал южноафрикански гражданин, отказвайки се от немското си гражданство. ФРГ поиска от Южна Африка неговата екстрадиция, за да излежи присъдата си и да му бъдат предявени още 15 обвинения за измама. Президентът се съгласява на екстрадицията по силата на раздел 3.2 от Закон за екстрадицията 67 от 1962 г. Жалбоподателят оспорва конституционността на раздел 10.2 от закона, който гласи, че магистратът, който разглежда дело за екстрадиция, трябва да приеме удостоверение от съответните органи в чуждата държава като убедително доказателство, че те разполагат с достатъчно доказателства, за да оправдаят предложеното наказателно преследване. Жалбоподателят твърди, че това нарушава дадените му от Конституцията права на решаване на спора в справедливо изслушване, правото на свобода и сигурност на личността, и правото на справедлив процес като обвиняем. Той също така твърди, че с него се нарушава доктрината за разделението на властите и независимостта на съдебната власт. Жалбата му е отхвърлена. Конституционният съд установява, че разпоредба от Закона за екстрадицията, която предвижда, че магистратът, който провежда разследване за екстрадиция, трябва да приеме удостоверение от съответните органи в чуждата държава като убедително доказателство, че те разполагат с достатъчно доказателства, за да оправдаят предложеното наказателно преследване, не нарушава правото на лицето на справедлив процес, на свобода и сигурност на личността или на справедливо изслушване. Тази разпоредба също така не възпрепятства независимостта на съдебната власт и не нарушава доктрината за разделението на властите. (Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.12.2002 г., Дело номер: RSA- 2002-3-020, [English](#)).

Държавната власт в Република Азербайджан е организирана въз основа на принципа на разделение на властите (член 7.3 от Конституцията). С това разделение на властите се има за цел запазване на гаранциите за свобода, за да не може демокрацията да бъде заменена от автократия. Принципът има за цел да изключи възможността един от стълбовете на властта да узурпира правомощията на друг.

(Азербайджан, Конституционен съд, Дата на издаване: 02.03.2000 г., Дело номер:
1/4, AZE-2000-1-002, [English](#))

Албания – Две решения на Наказателната колегия на Върховния съд на Албания, с които се отменя решението на Апелативния съд след преценка, че съдът, който се е произнесъл по делата, е имал конфликт на интереси, което нарушава установения със закон от съда стандарт (член 6 от ЕКПЧ). (Албания, *Наказателна колегия на Върховния съд, № 56260-00538-00-2020 Regj.Themeltar – № 00-2021-656 Vendimi (50) / № 61004-358-2014 I Regj. Themeltar – № 00- 2022- i Vendimit*)

Албания – Независима квалификационна комисия (проверяващ орган) взе решение съдия от Окръжния съд в Тирана (Фида Османи) да бъде освободен от длъжност. Освобождаването от длъжност се дължи на факта, че съдията е разглеждал дела в състояние на конфликт на интереси. Това настъпва след като процедурата по проверката беше преразгледана от органа на КРС. (Албания № 403 Akti – № 525 Vendimi – 27.04.2022 г.)

II. 3. ПРИНЦИПЪТ НА РАЗДЕЛЕНИЕ НА ВЛАСТИТЕ

Приетото неотдавна законодателство за внасяне на изменения и допълнения към Конституцията придават ново съдържание на конституционните ценности и основните принципи на Републиката. Засилването на парламентарния контрол върху правителството, наред с установяването на конституционен контрол, е изключително важна тенденция в развитието на една демократична правова държава. Преразпределението на правомощията между стълбовете на властта не оказва влияние върху основата на президентската форма на управление; законодателството съответства на конституцията. (Казахстан, Конституционен съвет, Дата на издаване: 09.03.2017 г., Дело номер: 2, KAZ-2017-1-001, [English](#))

Омбудсманът и Конституционният съд са извън трите класически клона на държавно управление. Те не са и не могат да бъдат включени във взаимодействието между на разпределението на правомощията и проверките и балансите, което характеризира трите стълба на правителството. Тези институции имат специфичен конституционен статут, който трябва да се зачита от държавните органи. Същите принципи се прилагат и за останалите независими институции, изброени в Конституцията. Задачата на Омбудсмана и Конституционния е да подпомагат трите стълба на държавно управление в осигуряването на върховенството на закона, защитата на основните права на човека и върховенството на Конституцията. Те са специализирани и изключително независими институции. Следователно правителството не може да им наложи идентични критерии, без да отдаде специално внимание на техните гарантирани от Конституцията специфични характеристики. Да се иска от тези институции да назначават служителите си на длъжности, да им налагат степени и професионални категории, одобрени от правителството, без да се вземат предвид техните специфични характеристики и уникалност, е в противоречие с конституционните гаранции. (Косово, Конституционен съд, Дата на издаване: 08.12.2016 г., Дело номер: КО 73/16, KOS-2016- 3-002, [English](#))

В Конституцията не се посочва да има каквото и да било господстващо положение на един стълб на властта над другите два или на два стълба на властта над третия, нито господство на един от най-високопоставените представители над друг. Президентът на държавата, председателят на парламента, председателят на правителството на държавата, председателят на Конституционния съд и председателят на Върховния съд са първите пет най-висши държавни служители. Задълженията им не се степенуват по важност. Практическите последици от изпълнението на определени държавни задължения могат да доведат до необходимостта от диференциран начин за регламентиране на начина на защита на висшите длъжностни лица от петте съставни органи на държавата. Те обаче не са и не могат да бъдат причина за отклонение от конституционната рамка и за подкопаване на основния принцип на разделение на властите, на който се основава хърватската конституционна държава. Нормативните решения трябва да зачитат органичния състав на държавата и в него те могат да бъдат съобразени със специфичния характер на отделните държавни задължения, като отразяват реалните нужди от тяхната защита и сигурност. Ако правителството предостави на президентите на държавата, парламента и правителството възможността да пребивават в жилищни комплекси за частни цели, то трябва да предложи същото и на председателите на Върховния съд и на Конституционния съд при същите условия. Това е въпрос на принцип, а не оценка на политическа целесъобразност. (Хърватия, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.08.2014 г. Дело номер: U-I-5735-2014, CRO-2014-2-010, [English](#))

Съгласно принципа на разделието на властите законодателната, изпълнителната и съдебната власт не могат да се намесват в работа на другата. Те трябва да изпълняват задачите си, свързани с упражняване на държавната власт поотделно, в рамките на Конституцията, чрез взаимно сътрудничество.

Принципът на разделение на властите има за цел създаването на система на управление, с която да се сложи край на злоупотребата с една от властите. Нормативна уредба, която прави разлика между възнагражденията, които получават държавните служители в съда, и тези, които получават служителите в законодателната и изпълнителната власт, е в противоречие с Конституцията. (Молдова, Конституционен съд, Дата на издаване: 10.09.2013 г., Дело номер: 24, MDA-2013-3-007, [English](#))

Прилагането на принципа на разделението на властите е предпоставка за функционирането на принципа за върховенството на правото. В Република Молдова законодателната, изпълнителната и съдебната власт са разделени и си сътрудничат при упражняването на компетенциите си съгласно разпоредбите на Конституцията (член 6 от Конституцията). Член 20 от Конституцията гарантира на всяко лице свободен достъп до правосъдие, включително право делата на страните по делото да бъдат решени от независим и безпристрастен съд, който е свободен от външно влияние. Съгласно член 116, параграф 1 от Конституцията съдиите в съдилищата са независими, безпристрастни и несменяеми в съответствие със закона. Личността на всеки съдия е неприкосновена. Наказателно преследване срещу съдия може да бъде образувано само от главния прокурор със съгласието на Висшия съдебен съвет по реда на Наказателно-процесуалния кодекс (чл. 19 от Закона за статута на съдиите). Промените в Закона за статута на съдиите доведоха до това, че вече не е необходимо да се получава съгласието на Висшия съдебен съвет за образуване на наказателно производство срещу съдия и за изпълнение на задържане, принудителен арест и обиск за извършени престъпления, като пасивна корупция и търговия с влияние, и за извършване на административно нарушение. (Молдова, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.09.2013 г., Дело номер: 22, MDA-2013-3-006, [English](#))

Основен принцип на върховенството на правото е разделението на властите, което се отнася до различни и единствени по рода си задължения, разпределени и упражнявани от различни и независими стълба на държавно управление, с което се цели избягване на концентрирането на цялата власт в ръцете на един орган. В Член 6 от Конституцията се посочва, че законодателната, изпълнителната и съдебната власт са отделни една от друга и си сътрудничат с цел изпълнение на предоставените им в съответствие с разпоредбите на Конституцията правомощия. Съгласно предоставените им правомощия, всяка държавна власт изпълнява редица задачи без каквато и да било намеса от другите власти. Съгласно принципа на разделение на властите нито една от трите власти не може да има преимущество над другите, да бъде подчинена на която и да било от другите две и да поема специфичните правомощия на другата. (Молдова, Конституционен съд, Дата на издаване: 09.11.2011 г., Дело номер: 23, MDA-2011-3-007, [English](#))

С оглед постигане на целите на принципа на разделение на властите, понякога са допустими дерогации от формалното прилагане на принципа на разделение на властите. Тези дерогации могат да се считат за допустими само ако правят осъществяването на функциите на държавната власт по-ефективно, укрепват независимостта на една институция на държавната власт пред друга или осигуряват функционирането на системата за взаимни проверки и баланси, която съществува между правомощията. (Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 25.11.2010 г., Дело номер: 2010-06-01, [English](#))

Окръжният съд на област Рокишкис поиска от Конституционния съд оценка на съответствието с Конституцията на Кодекса за административните нарушения, съгласно който, при разглеждане на дела за извършени административни нарушения, съдилищата (съдиите) трябва обективно и безпристрастно да разследват, разглеждат и извършват оценка на информацията (доказателствата) и да направят справедлив извод за виновността на лицето, което е обвинено в

извършване на нарушението. Жалбоподателят посочва, че когато съдът коригира грешки в разследване, допуснати от институцията, съставила протокола за административно нарушение, и събере липсващите доказателства, съдът изпълнява ролята на обвинител. След това в действията на Съда възникват елементи, които не се дължат на изпълнение, и принципите на разделение на властите и независимостта на съдебната власт биват нарушени. Конституционният съд намира, че оспорената разпоредба не противоречи на Конституцията. В някои случаи осъществяването на правосъдието не може да зависи само от материалите, предоставени на Съда, и съдията ще трябва да извърши определени действия, като например събиране на липсващи доказателства, за да разследва обстоятелствата по делото по задълбочен и обективен начин и да установи истината. При извършването на тези действия Съдът трябва да действа по начин, който да не дава основание за обвинения в пристрастност или влияние. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 28.05.2008 г., Дело номер: LTU-2008-2-002, [English](#)).

В конкретния случай Конституционният съвет разглежда дали участието на медиатора на републиката – административен орган, в дисциплинарно производство срещу съдия, е нарушил два конституционни принципа: независимост на съдебната власт и разделение на властите. Институционалният акт даде право на медиатора на републиката да „търси цялата необходима информация“ от ръководителите на апелативните съдилища и висшите съдилища. То също така е предвидило, че когато медиаторът счита, че оспорваните действия се окачествяват като дисциплинарно нарушение, той може да препрати жалбата към министъра на правосъдието за отнасяне към Висшия съдебен съвет (*Conseil supérieur de la magistrature*). След това, министърът на правосъдието е длъжен да поиска от компетентните органи да проведат разследване; в случаите, в които министърът не е законово задължен да образува дисциплинарно производство, той трябва да уведоми за това медиатора с мотивирано решение, а медиаторът може да издаде специален доклад, публикуван в официалния вестник. С оглед на всички предоставени по този начин правомощия на медиатора Конституционният съвет намира, че оспорваните действия са нарушили както принципа на независимост на съдебната власт, така и на разделиението на властите. (Франция, Конституционен съвет, Дата на издаване: 01.03.2007 г., Дело номер: 2007-551 DC, FRA-2007-1-003, [English](#)).

Комисията за разследване се създава с оглед разпознаването и проверката на дадено явление, събитие или дейност в дълбочина, с цел да се направят изводи относно необходимостта от одобрение, изменение или допълнение към конкретно законодателство. Упражняването на това правомощие от страна на Асамблеята подлежи на определени ограничения. Разследването трябва да зачита конституционните принципи като разделение на властите и презумпцията за невинност. Асамблеята се ползва с правомощието да взема решение за създаване на комисия за разследване, която да извършва разследване по определени въпроси. Въпреки това тя трябва да упражнява тази компетентност с особено внимание в рамките на своите конституционни функции и да зачита конституционните принципи, които регламентират дейността на разследвания орган. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 04.12.2006 г., Дело номер: 26/06, ALB- 2007-2-002, [English](#))

Трите независими клона на държавно управление са законодателната, изпълнителната и съдебната власт. Начинът, по който те функционират може да бъде изменен само от Великото народно събрание, а не от Обикновено народно събрание с изменение на Конституцията. Правилната процедура за освобождаване на съдия е тази, при която на заинтересованите страни се дава възможност да изкажат мнението си в процеса на вземането на решение. С други думи процедурата трябва да предвиди от самото начало възможността за оспорване на направените от парламента констатации. Недопустимо е по отношение на тази съществена част от Конституцията да се отхвърлят превантивни мерки в полза на обжалване *post factum* пред Конституционния съд. В светлината на

гореизложеното Съдът счита за необходимо да защити Конституцията срещу внасяне на такива изменения в нея, които не са в съответствие с нейните основни принципи, и обявява оспореното решение за нарушение на Конституцията. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 13.09.2006 г., Дело номер: 06/06, BUL-2006-3-002, [English](#))

Изменения на конституционни разпоредби, ограничени по своето действие до съдебната власт и насочени към реструктуриране, подобряване на съдържанието и по-ясно дефиниране или изясняване на различните функции на различните съдебни органи и тяхното взаимодействие с други институции не водят до изменения във формата на държавно управление. Те могат да се приемат от Обикновеното народно събрание (а не от Великото народно събрание), при условие че не се нарушава балансът между властите и се спазват основните принципи, залегнали в конституционния модел на държавата. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 01.09.2005 г., Дело номер: 07/05, BUL-2005-3-004, [English](#))

Процедурата, с която министърът на правосъдието възлага на непрофесионален съдия задължението да замести съдия от определена област (или град), може да постави под съмнение потенциалната независимост на назначения съдия от изпълнителната власт, както и легитимността на взетите от него решения. По времето, когато наредбата, позволяваща на министъра на правосъдието да назначава непрофесионален съдия на длъжността съдия, е инкорпорирана в Закона за съдебната власт, законодателят не е преценил в достатъчна степен други средства, които могат да се използват за гарантиране на функционирането на съдебната власт в съответствие с изискванията за независим съд и избягване на потенциалното влияние на изпълнителната власт върху съда. Въпреки че към момента на приемане на оспорваната законова разпоредба не е имало достатъчно съдии в Латвия поради недостатъчно финансиране, процедурата за назначаване на непрофесионални съдии, предвидена от тази правна разпоредба, не е пропорционална на целта за достигане на установения от закона брой съдии, тъй като не гарантира независимостта на съдиите, които по този начин са назначени на длъжността. (Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.11.2004 г., Дело номер: 2004-04-01, [English](#))

В Румъния само Главният държавен прокурор може да упражни извънредното средство за защита на подадена молба за отмяна на окончателни съдебни решения, с оглед на неговата роля в представляването на общия интерес на обществото и защитата на правния ред и правата и свободите на гражданите. Решенията, взети от Главния държавен прокурор за спиране на изпълнението на окончателни съдебни решения (*res iudicata*) преди официалното заявление за отмяна на тези решения, нарушават принципа на разделение на властите в държавата. (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 24.09.2002 г., Дело номер: 259/2002, [English](#))

Независимостта на съдиите и съдилищата е един от основните принципи на демократичната държава, ръководена от принципа на върховенството на правото. Ролята на съдебната власт в тази държава при осъществяване на функции по правораздаване е да гарантира прилагането на правото, изразено в Конституцията, законите и другите правни актове, както и да гарантира върховенството на правото и защитата на правата и свободите на човека. От друга страна съдиите и съдилищата няма да бъдат достатъчно независими, ако не е гарантирана независимостта на съдилищата (институциите на съдебната власт). Съгласно принципа за разделения на властите всички правомощия са автономни, независими и взаимноуравновесяващи се. Още една причина защо съдебната власт не трябва да зависи от другите власти е фактът, че тя е единствената власт, формирана не на политическа основа, а на професионална.

Когато съдебната власт стане автономна и независима от останалите власти, едва тогава тя ще може да упражнява функцията, за която е създадена – правораздаването. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 21.12.1999 г., Дело номер: 16/98, LTU-1999-3-014, [English](#))

Принципът на разделение на властите означава, че законодателната, изпълнителната и съдебната власт трябва да бъдат самостоятелни и достатъчно независими, но също така да има и баланс между тях. Институциите имат правомощия, които съответстват на целите, които изпълняват. Конкретното съдържание на правомощията на институцията зависи от мястото, което тя заема в институционалната система. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 03.06.1999 г., Дело номер: 19/98, LTU- 1999-2-009, [English](#))

Декларация на изпълнителната власт, която съгласно раздел 35.2 от Закона за престъпленията срещу държавата от 1939 г. гласи, че обикновените съдилища са недостатъчни за осигуряване на ефективно правораздаване, е политическа по своята същност. Въпреки че не попадат напълно извън обхвата на съдебния контрол, съдилищата трябва да избягват да преразглеждат такава декларация. (Ирландия, Върховен съд, Дата на издаване: 18.12.1996 г., Дело номер: 369/1995, IRL-1996-3-004, [English](#))

Жалбоподателят подава жалба до Конституционния съд, в която твърди, че правото му на съдебен процес в разумен срок (член 48, параграф 2 от Конституцията) е нарушено от съответните съдилища с обща компетентност, които започват производството през 1977 г., но не го приключват преди подаването на петицията през 1995 г. Съответният национален съд отхвърля аргументите на жалбоподателя и изтъква, че Конституционният съд не се ползва с правомощията да се произнесе по въпроса, тъй като по този начин би се намесил в принципа на независимост на съдебната власт. Конституционният съд отбелязва, че дори и само едно указание или разпореждане на съдия представлява намеса в независимостта на съдебната власт. Независимостта на съдията при вземането на решения не може да се поставя над гарантираните от конституцията права на физическите и юридическите лица. Упражняването на независимост от съдебната власт трябва да бъде в баланс с гарантираните от конституцията права. Следователно контролът от страна на Конституционния съд относно това, дали съответните обикновени съдилища са спазили в достатъчна степен правата, свързани със съдебните производства, не може да се счита за намеса в независимостта на съдебната власт, дори ако такъв контрол се извършва по време на тези производства (Словакия, Конституционен съд, Дата на издаване: 25.10.1995 г., Дело номер: PL. ÚS 19/94, SVK-1995-3-006, [English](#))

Принципите на разделение на властите и на независимостта на съдебната власт взети заедно означават, че решенията на съдебната власт не могат да бъдат заменени с решения на органи на друга власт, и че съдиите не са подчинени на друг публичен орган. (Словакия, Конституционен съд, Дата на издаване: 27.01.1995 г., Дело номер: PL. ÚS 14/94, SVK-1995-1-001, [English](#))

Нормативните разпоредби, които регламентират правомощията на омбудсмана, не позволяват той самият да извършва разследване на функционирането на съдилищата. Конституционният съд вече няколко пъти подчертана важността на независимостта на съдебната власт, особено на стабилността и неутралитета на съдебната система. Ролята на омбудсмана е да гарантира чрез контрола на администрацията осъществяването на върховенството на правото и защитата на правата на личността. В страните с гражданскоправна система възможността за злоупотреба със съдебната власт е ограничена. Независимата съдебна власт е защитена от конституцията срещу външно влияние. Следователно регламентът, с който на омбудсмана се отказва предоставянето на правомощия за осъществяване на контрол върху съдебната власт, е в съответствие с принципите на разделение на властите и независимостта на съдебната власт. Въпреки че в Швеция и в няколко държави, следващи шведския модел, омбудсманът разполага с определени правомощия за осъществяване на контрол върху съдебната власт, повечето държави отхвърлиха първоначалното шведско решение и въведоха разпоредби, подобни на тези в унгарското законодателство. (Унгария, Конституционен съд, Дата на издаване: 29.03.1994 г., Дело номер: 17/1994, HUN-1994-1-004, [English](#))

Съдебната власт в Полша е в центъра на много дела, свързани с нейната независимост и почтеност. Съдът на Европейския съюз и Европейският съд по правата на човека излязоха с множество решения, в които изрично се посочва, че съдебната власт в Полша е обект на неправомерно влияние от страна на други клонове на държавното управление и следователно всички техни решения са подложени на съмнение относно това, дали процесите на назначаване на длъжност и общите правни рамки са справедливи и показателни за правилното прилагане на върховенство на правото. Тези дела продължават и отговорът на Полша не е напълно в съответствие с етичните рамки на по-големите европейски съдилища.

Делата включват:

Съда на Европейския съюз:

Съединени дела C-585/18, C-626/18 и C-625/18 – А.К. (Независимост на Състава по дисциплинарните производства на Върховния съд)

Съединени дела C-748/19 и C-754/19– (Въпросът за независимостта на съдебната власт в случай, че съдия е делегиран в съд от по-висша инстанция от министъра на правосъдието)

C-204/21 – Комисията срещу Полша (Commission vs. Poland)

C-487/19 – W.Ż

Съединени дела C-542/18 RX-II и C-543/18 RX-II – Рееksamън Симпсън срещу Съвета (Reexaman Simpson v. Council) и Рееksamън ХГ срещу Комисията (Reexaman HG v. Commission)

Европейски съд по правата на човека:

43572/18 – Гржеда срещу Полша (Grzęda vs. Poland)

1469/20 – Адванс Фарма Сп. з.о.о. Срещу Полша (Advance Pharma Sp. z o.o. vs. Poland)

49868/19 – Долинска и Фичек срещу Полша (Dolińska and Ficek vs. Poland) 57511/19 –

Озимек срещу Полша (Ozimek vs. Poland)

43447/19 – Ржечковски срещу Полша (Rzeczkowski vs. Poland)

4907/18 – Ксеро Фло в Полше сп. з.о.о. срещу Полша (Xero Flor w Polsce sp. z o.o. v. Poland)

Освен това Върховният съд на Полша представи две решения по темата, в които се обсъжда формирането на комбинирани съдилища и тестове за определяне на съдиите в съдилища, различни от Върховния съд, в които е била приложена правилна процедура за назначаване на длъжност за независимост и безпристрастност: BSA I- 411-1/20 и I KZP 2/22

Съществува „Петиция срещу унищожаването на върховенството на правото в Полша по време на войната в Украйна“ от Komitet Obrony Sprawiedliwosci и подписана от много организации на 13 март 2022 г. във Варшава.

Други подобни дела от различни държави в Европейския съд за правата на човека са 26374/18 Guðmundur Andri Ástráðsson срещу Исландия и 20261/12 Бака срещу Унгария (Baka v. Hungary)

II. 4. СЪДЕБНАТА И ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ

Външният достъп до преписки по делото оказва влияние върху правораздаването от страна на съдилищата, тъй като както изпълнението, така и въздействието от основната им дейност, а именно произнасянето на решение, се отразяват в преписките по делото Конституцията предоставя на съдилищата пълна независимост по отношение на разглеждането на делата и постановяването на решения, което също така предполага, че на съдилищата се гарантира да упражняват правомощията си без намеса от страна на други органи, включително министъра на правосъдието, т.е. представител на изпълнителната власт на държавното управление. (Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 25.05.2016 г., Дело номер: Кр 5/15, POL-2016- 2-005, [English](#))

Независимостта на съдиите, заложенa в Конституцията (чл. 151 от Конституцията) и в общия принцип на разделение на властите, е функционална по своята същност и по принцип не възпрепятства законодателната и изпълнителната власт в рамките на дадените им Конституцията правомощия да предприемат мерки по осигуряване на правилното функциониране на съдебната власт, особено по отношение на нейното управление и финансиране.

Целта на законодателството беше извършването на децентрализация и прехвърляне на отговорността за управление на бюджета и личния състав на съдебната власт. Освен в случая с Касационния съд, равнището на финансиране и другите ресурси на съдебната власт се определят от министъра на правосъдието след консултация с колегията на съдиите от една страна, и от друга – прокурорската колегия, въз основа на договори за управление. След това колегиите поемат отговорност за разпределянето на съответните финансови и други ресурси между съдебните органи в рамките на тяхната компетентност въз основа на изготвени на местно ниво планове за управление. С това парламентът целеше да гарантира запазването на независимостта на съдилищата спрямо прокуратурата и обратно. (Белгия, Конституционен съд, Дата на издаване: 15.10.2015 г., Дело номер: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2015\)BEL-2015-3-011-e.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2015)BEL-2015-3-011-e.aspx))

Принципите на разделение на властите и независимост на съдебната власт изключват възможността за присъединяване на съдебната власт и съдиите към изпълнителната власт. Следователно правна разпоредба, с която се позволява съдии да бъдат временно назначавани на работа в Министерството на правосъдието, е противоконституционна, така както и разпоредба, в която не се съдържа средство за защита на съдебните служители от временно отстраняване от длъжност от Министерството на правосъдието, и разпоредба, с която се позволява президентът на републиката да определя броя на заместник-председателите на Върховния съд. Срокът за заемане на длъжността председател или заместник-председател на съда сам по себе си не се намира в противоречие с принципа на разделение на властите, ако се сравнява с мандата на други служители, заемащи независима длъжност, и ако има съразмерно регулиране на по-строги условия за предсрочно отстраняване от временно заемана длъжност. Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 06.10.2010 г., Дело номер: PI. US 39/08, CZE- 2010-3-012, [English](#))

Таксиметров шофьор е намушкан до смърт от С., който е бил на свобода въпреки заповедта за ареста му, издадена от Кантоналния съдия З., която не е била незабавно изпълнена. Главният прокурор на кантон Цюрих впоследствие отправя искане до кантоналния парламент за издаване на разрешение за започването на наказателно разследване срещу З. за убийство по непредпазливост. Парламентът отказва да издаде такова разрешение. Правото на живот, от една страна, осигурява защита срещу държавата, а от друга – налага задължение на последната да осигури възможно най-пълна защита на своите граждани, да разследва посегателства срещу живота и да преследва виновните (съображение 2.1). Що се отнася до престъпленията срещу живота, всяка предоставена в

контекста на наказателно производство привилегия е в противоречие с правото на живот. Следователно държавата трябва да установи равновесие между интереса от завеждане на наказателно производство и интереса от възпрепятстването му. По този начин, когато се подаде заявление за разрешение за наказателно преследване, държавата трябва, независимо от приложимата процедура, да гарантира, че както обвиняемият (лице, ползващо се с привилегии), така и най-близкият роднина на жертвата могат да упражнят процесуалните си права (съображения 2.2 и 2.3). (Швейцария, Федерален съд, Наказателен съд, Дата на издаване: 06.02.2009 г., Дело номер: 6B413/2008, SUI-2009-2-003, [English](#))

Процедурата, с която министърът на правосъдието възлага на непрофесионален съдия задължението да замества съдия от определена област (или град), може да постави под съмнение потенциалната независимост на назначения съдия от изпълнителната власт, както и легитимността на взетите от него решения. (Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.11.2004 г., Дело номер: 2004-04-01, LAT-2004-3-008, [English](#))

В хода на производство по обжалване на решение, постановено от Висшия съвет на правосъдието, Върховният съд спира производството и сезира Конституционния съд с молба да направи преценка относно това, дали някои разпоредби от закона, с които на министъра на правосъдието се предоставя право да извършва проверки в съдилищата и право да се правят предложения за освобождаване на съдии, противоречат на независимостта на съдебната власт и нарушават принципа на разделение на властите. Конституционният съд намира, че фактът, че министърът на правосъдието извършва проверка на предполагаеми нарушения, извършени от съдии, и представя предложения за дисциплинарни производства, не е противоконституционен, защото министърът няма право на глас, а Висшият съдебен съвет е свободен да се произнесе по неговите предложения, като по този начин гарантира на съдиите справедлива законова процедура в дисциплинарните производства. Оценявайки съдържанието на оспорените разпоредби, Конституционният съд посочва, че албанската конституция гарантира независимостта на съдебната власт, като предоставя на съдиите правото да бъдат недосегаеми и неотстраними от длъжност без основателни причини, както и забрана за провеждане на наказателни производства без разрешението на Висшия съдебен съвет. Само съдилищата имат право да преразглеждат съдебните решения. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 27.05.2004 г., Дело номер: 11, ALB-2004-2-002, [English](#)).

Жалбоподателят предявява конституционен иск, в който твърди, че законовата разпоредба, която предвижда при вакантна длъжност или временно отсъствие на съдия от районен (или градски) съд министърът на правосъдието да може да назначи непрофесионален съдия, който отговаря на изискванията за назначаване за съдия на окръжен (или градски) съд, както е посочено в Закона за изпълнение на задълженията на съдия в окръжен (градски) съд, съгласието е противоконституционно. Конституционният съд отбелязва, че процедурата, с която министърът на правосъдието възлага на непрофесионален съдия задължението да замества съдия от определена област (или град), може да постави под съмнение потенциалната независимост на назначения съдия от изпълнителната власт, както и легитимността на взетите от него решения. По времето, когато наредбата, позволяваща на министъра на правосъдието да назначава непрофесионален съдия на длъжността съдия, е инкорпорирана в Закона за съдебната власт, законодателят не е преценил в достатъчна степен други средства, които могат да се използват за гарантиране на функционирането на съдебната власт в съответствие с изискванията за независим съд и избягване на потенциалното влияние на изпълнителната власт върху съда. Въпреки че към момента на приемане на оспорваната законова разпоредба не е имало достатъчно съдии в Латвия поради недостатъчно финансиране, процедурата за назначаване на непрофесионални съдии, предвидена от тази правна разпоредба, не е пропорционална на целта за достигане на установения от закона брой съдии, тъй като не гарантира независимостта на съдиите, които по този начин са назначени

на длъжността. Поради тази причина оспорената законова разпоредба е обявена за противоконституционна. (Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.11.2004 г., Дело номер: 2004-04-01, LAT-2004-3-008, [English](#)).

В хода на производство по жалба срещу решение на Висшия правосъден съвет, Върховният съд спира производството и прави запитване към Конституционния съд с искане за заличаване на член 6/9 от Закона "за организацията и работата на Министерството на правосъдието", както и на членове 31/1, 31/3 и 16/1.в от Закона "за организацията и функционирането на Висшия правосъден съвет", на основание несъвместимост с Конституцията на Република Албания. В своето запитване Върховният съд посочва, че правото на министъра на правосъдието да контролира дейността на обикновените съдилища и правото му/ÿ във връзка с дисциплинарните производства срещу съдии противоречи на независимостта на съдебната власт и може да се счита за нарушение срещу разделението на властите, тъй като органът, компетентен за дисциплинарните производства срещу съдии, е Висшият правосъден съвет.

Оценявайки съдържанието на оспорените разпоредби, Конституционният съд постановява, че албанската конституция гарантира независимостта на съдебната власт, като съдиите не носят наказателна и гражданска отговорност за своите служебни действия и за постановените от тях актове при осъществяване на съдебната власт, осигурява несменяемост от длъжност без основателни причини, както и забранява провеждането на наказателни производства без разрешението на Висшия съдебен съвет. Само съдилищата имат право да преразглеждат съдебните решения. Висшият съдебен съвет може да предприеме дисциплинарни мерки срещу съдиите само в случаите, когато техните съдебни решения са свързани с действия и поведение, които сериозно дискредитират професията и длъжността на съдиите, както и авторитета на съдебната власт. При това положение, Конституционният съд счита, че разпоредбите, касаещи контрола, нямат предвид контрол над вземането на решения, а проверка по отношение на правораздаването. Конституционният съд отхвърли като неоснователно твърдението на Върховния съд, че правото на министъра на правосъдието да извършва проверки в съдилищата и правото му/ÿ да прави предложения за освобождаване на съдии нарушава принципа на разделение на властите. Според Конституционния съд, принципът на разделение на властите предполага не само тяхното разделяне, но и тяхното равновесие. Така, тези власти трябва да си сътрудничат, за да постигнат целите си, и да се уважават и контролират взаимно. Тези власти следва да си сътрудничат и да се контролират взаимно, доколкото това не засяга техните функции по Конституция.

Решенията на съдиите следва да съответстват единствено на Конституцията и законите. За да се осигурят най-добри резултати, са въведени механизми за гарантиране, че не се оказва натиск нито от фактори в съдебната власт, нито отвън. Албанската конституция е утвърдила независимостта на различните държавни власти, като поставя ударение върху независимостта на съдебната власт. Създаването на Висшия правосъден съвет е съставна част на този принцип. Фактът, че министърът на правосъдието извършва проверка на предполагаеми нарушения, извършени от съдии, и представя предложения за дисциплинарни производства, не е противоконституционен, защото министърът няма право на глас, а Висшият съдебен съвет е свободен да се произнесе по неговите предложения, като по този начин гарантира на съдиите справедлива законова процедура в дисциплинарните производства. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 27.05.2004 г., Дело номер: 11, ALB-2004-2-002, [English](#)).

Намесата на изпълнителната власт в организацията и дейността на съдилищата е в противоречие с Конституцията и поради това е недопустима. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 16.12.2002 г., Дело номер: 13/02, BUL-2002-3-003, [English](#))

Спорът между бившия национален президент и съдебните власти относно

действията на президента по поддържане на президентските пълномощия по отношение на декларации, които той правил, докато е изпълнявал тази длъжност и по които са били постановени последователни решения след изтичането му, има конституционен характер, тъй като повдига въпроса за определяне на съответните функции, залегнали в Конституцията, на националния президент и на съдебната власт. Касационният съд, като държавен орган, има правомощието да разглежда производствата, образувани с цел постановяване на решение по този спор. (Италия, Конституционен съд, Дата на издаване: 24.10.2002 г., Дело номер: ITA-2002-3-004, 455/2002, [English](#))

По време на наказателно производство срещу него, жалбоподателят оспорва независимостта и безпристрастността на съдия И.С., член на съда, с мотива, че И.С. е била едновременно на работа в Министерството на правосъдието, но Върховният съд отхвърля възражението му, като посочва, че съдията е била временно освободена от задълженията си в Министерството на правосъдието. След решението на Върховния съд, районният съд разглежда делото на жалбоподателя в същия състав, признава го за виновен и го осъжда на тринадесет години лишаване от свобода без право на помилване. Жалбоподателят подава жалба до Конституционния съд, която в крайна сметка е уважена. Конституционният съд отбелязва по-специално, че функцията на съдия е конституционна длъжност и че заемането на такава длъжност е несъвместимо със заемането на всяка друга конституционна длъжност, включително такава в държавно ведомство. Този принцип произтича от принципа на разделение на властите и има за цел, от гледна точка на независимостта и безпристрастността на съдебната власт, да гарантира, че съдебните решения не се влияят от други държавни органи. Позовавайки се на практиката на Европейския съд по правата на човека, най-вече на решенията по делата Делкорт срещу Белгия (*Delcourt v. Belgium*) (1970 г.) и Ферантели и Сантанджело срещу Италия (*Ferrantelli u Santangelo v. Italy*) (1996 г.), Конституционният съд подчертава, че ключовият въпрос в случая е този за недостатъчната обективна безпристрастност. Според Съда е неприемливо да се съчетават двете длъжности, дори когато съдия е временно освободен от задълженията си в Министерството на правосъдието, за да решава висящи дела. (Словакия, Конституционен съд, Дата на издаване: 15.06.2000 г., Дело номер: III. ÚS 16/00, SVK-2000-2-004, [English](#))

При никакви обстоятелства лице, които изпълнява длъжност в Министерството на правосъдието не може едновременно с това да заседава като съдия в съд, дори когато съдия е бил временно освободен от задълженията си в Министерството на правосъдието, за да разглежда висящи дела. (Словакия, Конституционен съд, Комисия, Дата на издаване: 15.06.2000 г., Дело номер: III. ÚS 16/00, SVK-2000-2-004, [English](#))

Решението дали да се уважи или не искане за екстрадиция е задача на министъра на правосъдието, а не на съдилищата. В компетентността на съда обаче влиза консултирането на министъра по този въпрос. (Нидерландия, Върховен съд, Дата на издаване: 17.12.1996 г., Дело номер: 103,862, NED-1997-2-002, [English](#))

Президентът не се намесва в процеса на управление на персонала на другите клонове на държавното управление. В противен случай това би довело до нарушаване на равновесието в разделението на властите и би довело до прекомерно упражняване на изпълнителна власт. (Беларус, Конституционен съд, Дата на издаване: 10.10.1996 г., Дело номер: J-41/96, BLR-1996-2-009, [English](#))

Разпоредба от указ, издаден от министъра на правосъдието, е оспорена, тъй като тя дава възможност на министъра на правосъдието, който е член на изпълнителната власт, да награждава или препоръчва съдии за почести за тяхната съдебна дейност. Бе установено, че това нарушава конституционния принцип за независимост на съдебната власт. Конституционният съд постанови,

че е в противоречие с конституционния принцип за независимост на съдебната власт, ако член на правителството може да дава отличия на съдии или да препоръчва съдии за почести, без реалното участие на съдебната власт. (Унгария, Конституционен съд, Дата на издаване: 21-10- 1994, Дело номер: 46/1994, HUN-1994-3-016, [English](#)).

Разпоредбите, въз основа на които изпълнителната власт може да отстрани от длъжност съдия, който по време на заемането на длъжността „се е отклонил от принципа на независимост“, бяха обявени за несъвместими с конституционните принципи за независимост и несменяемост на съдиите. Освен това въпросните разпоредби нарушават принципа на разделение на властите и принципа на демократична правова държава. (Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 09.11.1993 г., Дело номер: К 11/93, POL-1993-S-001, [English](#))

II. 5. СЪДЕБНАТА И ЗАКОНОДАТЕЛНАТА ВЛАСТ

Всички публични органи са длъжни да упражняват правомощията си, определени от закона, в съответствие с конституционните разпоредби относно разделението на държавните власти и следователно да се въздържат от всякакви действия, които биха могли да доведат до намеса в правомощията на други публични органи. В компетенциите на Държавното министерство не влиза извършване на наказателно-следствена дейност относно законосъобразността и целесъобразността на приет от законодателя нормативен акт. Подобна ситуация би изпразнила от съдържание конституционната гаранция за имунитета, който е присъщ на акта на вземане на решение в законодателния процес, който облагодетелства членовете на правителството, като тази гаранция е специално предназначена да защити техния мандат срещу евентуален натиск или злоупотреба, извършени срещу заемащите длъжността министър, като този имунитет осигурява тяхната независимост, свобода и сигурност при упражняване на правата и задълженията им съгласно Конституцията и законите. (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 27.02.2015 г., Дело номер: 68/2017, ROM-2017-1- 002, [English](#))

Парламентът, като върховен представителен орган на народа и единствен законодателен орган на страната, не може да замества съдебната власт, съответно да решава сама спорове, които са от компетентността на съдилищата. Законодателят не може да изменя, спира или отменя действието на определени окончателни и неотменими решения. (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 21.11.2012 г., Дело номер: 972/2012, ROM-2012-3-007, [English](#))

Съгласно Конституцията, когато парламентът изпълнява конституционните правомощия, свързани с освобождаването от длъжност на председателя на Върховния съд след изтичане на неговия мандат и когато съответният индивидуален акт за прилагане на закона по този въпрос се приема по време на парламентарна сесия, членовете на парламента са длъжни да действат така, че парламентът да може да освободи от длъжност председателя на Върховния съд след изтичане на мандата му. В противен случай мандатът им като народни представители би бил използван за пренебрегване на изискванията, произтичащи от Конституцията и положената от тях клетва като народни представители. В случаите, когато е обективно установено, че мандатът на председателя на Върховния съд е изтекъл, не са налице конституционно обосновани обстоятелства, при които неговото неосвобождаване от длъжността председател на Върховния съд след изтичане на мандата му, би било съвместимо с Конституцията. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 15.05.2009 г., Дело номер: 13/04-21/04-43, LTU-2009-2-004, [English](#))

Камарата на депутатите и Сенатът подадоха жалба за „конфликт при разпределението на функции между държавните власти“ по смисъла на член 134.2 от Конституцията срещу Касационния съд и Апелативния съд на Милано, в която твърдят, че тези органи на съдебната власт са „упражнили функции, дадени на законодателната власт“ и най-малкото са се намесили с действията си в правомощията на парламента. В решенията си въпросните съдилища определят условията, при които се допуска прекъсване на изкуственото хранене и хидратацията при пациент във вегетативна кома. Като отчитат факта, че е упражнявана съдебна власт с цел промяна на действащата законодателна система и по този начин е упражнена намеса в правомощията на законодателната власт, Камарата на депутатите и Сенатът са обжалвали пред Конституционния съд. (Италия, Конституционен съд, Дата на издаване: 08.10.2008 г., Дело номер: 334/2008, ITA-2008-3-003, [English](#))

В опита си да определи чрез обикновено законодателство конституционни разпоредби като понятието за законен интерес, както е предвидено в член 146 от Конституцията и както се тълкува от съдебната практика на Върховния съд, Парламентът навлезе в сферата на изключителната юрисдикция на съдебната власт. С подобна правна уредба се прави непозволен опит за тълкуване на конституционни разпоредби и в най-лошия случай – опит за изменение на Конституцията чрез преобразуване на обжалването за анулиране в actio popularis. (Кипър, Върховен съд, Дата на издаване: 15.01.2008 г., Дело номер: 1/2008, CYP-2009-2-001, [English](#))

Забраната членове на парламента да бъдат представители в съдебни производства с цел защита на правата на страните в гражданския процес е в съответствие с Конституцията, тъй като с нея се предотвратява оспорването на дейността на съдилищата от страна на членовете на парламента, които по силата на правомощията си, могат да окажат влияние върху съда, като нарушат конституционния принцип за независимост и безпристрастност на съдиите. (Молдова, Конституционен съд, Дата на издаване: 06.11.2003 г., Дело номер: 24,MDA-2003-3-009, [English](#))

Последователното упражняване на консултативни и съдебни функции в рамките на един орган, като например Държавен съвет, не повдига въпрос съгласно член 6 от ЕКПЧ по отношение на обективната безпристрастност, когато консултативното становище не може основателно да се тълкува като изразяващо възгледи или представляващо предварително определяне на въпроси, решени в последващо съдебно производство (Съвет на Европа, Европейски съд по правата на човека, Голям състав, Дата на издаване: 06.05.2003 г., Дело номер: 39343/98, 39651/98, 43147/98, 46664/99, ECH-2003-2-005, [English](#))

С оспорените разпоредби на закона се забранява образуването на наказателно и административно производство срещу членове на парламента, прилагането на други наказателни и административно процесуални мерки и прехвърлянето на дело на съд без съгласието на парламента на субекта на федерацията, на която всъщност са предоставени пълни дискреционни правомощия по такива въпроси, в нарушение на Конституцията. Парламентът на субекта на Руската федерация трябва да участва в процедурата за снемане на имунитета на член на парламента само по отношение на действия, извършени от него при упражняване на длъжността му. Предоставянето на право за образуване на наказателно или административно производство на парламента, който не е нито орган на прокуратурата, нито съдебен орган, е несъвместимо с целите на несменяемостта на членовете на парламента. Толкова по-неприемливо е да се изисква съгласие за прехвърляне на дело на друг съд или разрешение за разглеждането му от съда. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.04.2002 г., Дело номер: RUS-2002-2-005, [English](#))

II. 6. ОКОНЧАТЕЛЕН ХАРАКТЕР НА СЪДЕБНИТЕ РЕШЕНИЯ

Отказът на Парламента на Румъния – Камарата на сената да приведе в изпълнение решение на Върховния касационен съд може да доведе до институционално блокиране в светлината на конституционните разпоредби, поставящи разделението и баланса между правомощията и равенството пред закона. (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 21.11.2012 г., Дело номер: 972/2012, ROM-2012-3-007, [English](#))

В Румъния само Главният държавен прокурор може да упражни извънредното средство за защита на подадена молба за отмяна на окончателни съдебни решения, с оглед на неговата роля в представянето на общия интерес на обществото и защитата на правния ред и правата и свободите на гражданите.

Решенията, взети от Главния държавен прокурор за спиране на изпълнението на окончателни съдебни решения (*res iudicata*) преди официалното заявление за отмяна на тези решения, нарушават принципа на разделение на властите в държавата. (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 24.09.2002 г., Дело номер: 259/2002, ROM-2002-3-006, [English](#))

Влязло в сила решение може да бъде отменено (*reformatio in peius*) само за осъдено или освободено лице) въз основа на едностранчиво или непълно предварително разследване, когато са налице нови или наскоро разкрити факти или когато е допусната сериозна съдебна грешка. Като груба съдебна грешка се счита несъчетаването на наложената с новото съдебно решение присъда с неизтърпаната част от присъдата по предходното съдебно решение. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 17.07.2002 г., Дело номер: RUS-2002-2-006, [English](#))

Обвиняемият претендира, че делото му не е било разгледано от независими съдии въз основа на това, че в наказателното дело, водено срещу него, той е бил изправен пред няколко съдии, които вече са оценили неговата надеждност като свидетел в друго наказателно дело срещу друг заподозрян. Върховният съд взема предвид факта, че по делото срещу другия заподозрян, обвиняемият, в качеството си на свидетел, е свидетелствал, че изявлението, направено преди това от него в полицията, е невярно, тъй като е било получено чрез сплашване и обещание за намалена присъда. В делото, по което е страна, той потвърждава това свое становище. Въпреки това се оказва изправен пред състав на Апелативния съд, двама от членовете на който са си изградили становище за това отпреди, излагайки своите причини и извършвайки проучване, и които следователно вече са дали мнението си относно надеждността на обвиняемия в разглеждания случай. По мнение на Върховния съд, при тези специални обстоятелства следва да се направи изводът, че страхът на обвиняемия относно пристрастността на Съда е бил обективно оправдан и че на тези основания е имало нарушение на член 6.1 от ЕКПЧ и член 14.1 от Международен пакт за граждански и политически права. (Нидерландия, Върховен съд, Дата на издаване: 14.10.1997 г., Дело номер: 105,128, NED-1998-1-002, [English](#)).

II. 7. НЕЗАВИСИМОСТ ПО ОТНОШЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ВЪПРОСИ

Разпоредбата на чл. 20.5 от Закона, с която на президента се предоставят правомощия за назначаване на съдия на длъжност председател или заместник-председател на съда и за неговото освобождаване от тази длъжност, противоречи на чл. 106 от Конституцията, тъй като съгласно чл. 106.31 от Конституцията, правомощията на президента произтичат единствено от Основния закон. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 16.05.2007 г., Дело номер: 1- rp/2007, UKR-2007-2-001 [English](#))

Съгласно Конституцията срокът, за който президентът на републиката по предложение на Висшия съдебен съвет назначава председателите на върховните съдилища и главния прокурор, е седем години. Този срок е определен, като е взета предвид нововъведената забрана за преизбиране. Подобен срок представлява интервалът от време, през който тримата магистрати поемат и изпълняват съответните свои задължения. Той изтича с изтичането на седемте календарни години, след което настъпва краят на мандата на назначените лица, с което се прекратяват и техните правомощия и по-нататъшното им упражняване е недопустимо. Срокът не може да се удължава по закон. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.04.2005 г., Дело номер: 02/05, BUL-2005-1-002, [English](#))

Правило, според което гражданско дело, което е заведено отново, след като е било оттеглено, се разпределя за гледане на съдията, на когото е било разпределено преди това, при всички случаи изисква постановяване на решение по същество дали гражданското дело е подобно на делото, заведено преди това и след това оттеглено. Известно е, че въпросът за идентичността на едно дело или иск в съдебното дело е един от най-трудните въпроси от практическа и теоретична гледна точка, разрешаването на който би въвело в процеса на разпределяне на делата на отделни съдии множество критерии и, следователно – несигурност. Освен това ищецът, който е оттеглил иска си, след което го е подал отново с оглед изключване на съдията, който първоначално е бил назначен за разглеждане на делото, не е възпрепятстван дори и от такова едно споразумение от предприемането на такава маневра: тъй като при повторно подаване на иск, ищецът винаги има възможност частично да промени иска и, следователно – идентичността на иска, без да поема друг риск освен този, свързан с отхвърлянето на нововъведената част от иска.

Следователно става очевидно, че подобно решение би внесло несигурност в процеса на възлагане на делата и би намалило отчетността и автоматичното разпределението на делата. Разбира се възможността страна по делото да упражни влияние чрез определени процесуални действия върху определянето на съдиите може да застраши принципа на разглеждане на делото от безпристрастен съдия. Ако обаче бъде избран съдия, който не е безпристрастен, другата страна може да упражни правото си на безпристрастен съд въз основа на правилата за дисквалификация на съдии. (Словения, Конституционен съд, Дата на издаване: 23.02.1995 г., Дело номер: U-I-209/93, SLO-1995-1-004, [English](#))

II. 8. КОМПЕТЕНТНОСТ НА СЪДЕБНИТЕ ОРГАНИ

Обикновените съдилища на всяко следващо ниво на юрисдикция до Касационен съд се ползват с пълната компетентност да определят дали отговорността на президента на републиката възниква в разглеждания случай или трябва да бъде изключена, тъй като действието на президента е извършено «при изпълнение на неговите задължения», както е предвидено от член 90 от Конституцията. *(Италия, Конституционен съд, Дата на издаване: 24.05.2004 г., Дело номер: 154/2004, ITA-2004-2- 003, [English](#))*

Предоставянето на Централната изборителна комисия право самостоятелно и по свое усмотрение да определя подсъдността на определени дела, свързани със защитата на изборителните права на гражданите, противоречи на принципа на разделение на властите и независимост на съдебната власт. Решението на въпроса за това, дали да се образува съдебно производство, трябва да се взето изключително от самия съд. *(Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 25.02.2004 г., Дело номер: 4, RUS-2004-3-002, [English](#))*

Делото беше разгледано от Конституционния съд по молба на Върховния съд, който поиска произнасяне относно конституционността на конкретни разпоредби от Федералния закон относно „основните мерки, гарантиращи изборителните права на гражданите“ и Гражданския процесуален кодекс. В молбата си Върховният съд посочва, че законът предоставя на Централната изборителна комисия право на преценка да определя юрисдикцията по дела, свързани със защитата на изборителните права, като по този начин нарушава принципа на разделение на властите и независимост на съдебната власт. Съдът постановява, че оспорените разпоредби противоречат на Конституцията и посочва, че предоставянето на Централната изборителна комисия на правото да определя самостоятелно и по свое усмотрение компетентността в някои случаи, свързани със защитата на изборителните права на гражданите, противоречи на принципа на разделенияето на властите и независимостта на съдебната система. Решението на въпроса за това, дали да се образува съдебно производство, трябва да бъде взето изключително от самия съд. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 25.02.2004 г., Дело номер: 4, RUS-2004-3-002, [English](#)).

III. ЛИЧНА НЕЗАВИСИМОСТ

III. 1. НЕЗАВИСИМОСТ ПРИ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ

Процедурата, с която министърът на правосъдието възлага на непрофесионален съдия задължението да замества съдия от определена област (или град), може да постави под съмнение потенциалната независимост на назначения съдия от изпълнителната власт, както и легитимността на взетите от него решения..(Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.11.2004 г., Дело номер: 2004-04-01, [English](#))

Главният прокурор на Републиката подава пряк иск, с който оспорва регламент, въз основа на който съдиите биха могли да извършват разследване и събиране на доказателства в случаи на наказателно преследване, когато съществува възможност за нарушаване на правото на неприкосновеност на личния живот или на поверителност, предоставени от Конституцията или от закона, относно данъчна, банкова, финансова или изборна информация. Вносителят на иска твърди, че оспорваната разпоредба нарушава принципите за безпристрастност на съдията. Съдът уважава иска и постановява, че в случаите на наказателно преследване, в които съществува възможност за нарушаване на правото на неприкосновеност на личния живот или правото на поверителност, отнасящи се до данъчна, банкова, финансова или изборна информация, разследването и събирането на доказателства, извършвано от съдии, нарушава принципите на безпристрастност на съдията и на публичност на производството, залегнали в Конституцията. Да се позволи на съдията да участва лично в събирането на доказателства, които по-късно могат да послужат за основа на собственото му решение, би застрашило безпристрастността на съдията и, следователно, справедливия процес в системата на наказателното правосъдие (Бразилия, Федерален върховен съд, Дата на издаване: 12-02-2004, Number of case:ADI 1.570, BRA-2009-1-009, [English](#)).

Адвокат от Минесота, който желае да стане кандидат за съдийска длъжност, оспорва конституционността на клаузата за обявяване във федералния съд, като твърди, че клаузата нарушава правото му на свобода на словото съгласно Първата поправка на Конституцията. Съгласно тази клауза на кандидатите за съдийска длъжност, включително на действащите съдии, е забранено да изразяват възгледите си по спорни правни или политически въпроси. Щатът Минесота установява наличието на два интереса, достатъчно убедителни, за да оправдаят клаузата за обявяване: запазване на безпристрастността на щатската съдебна власт и запазване на впечатлението за безпристрастност на щатската съдебна власт. Върховният съд разгледа три потенциално приложими значения на понятието „безпристрастност“ и установи, че клаузата за обявяване не е издържала строгия тест за проверка при всяко от тях. По отношение на първото възможно значение – липса на пристрастие към или срещу някоя от страните в съдебно производство, Съдът стигна до заключението, че клаузата за обявяване не е конкретно съобразена с принципа за безпристрастност в този смисъл, тъй като не ограничава свободата на изразяване за или против конкретни партии, а вместо това се намесва в правото на изразяване за или против определени въпроси. Съдът признава, че страна, която заема определена позиция по правен въпрос, има вероятност да изгуби, ако този въпрос е от съществено значение за въпросното дело; това обаче няма да се дължи на пристрастие от страна на съдията към тази страна или фаворизиране на другата, тъй като всяка страна, която заема тази позиция, има вероятност да изгуби. Съдът стигна до заключението, че второто възможно значение – липсата на предубеждение към или против конкретна правна гледна точка – не обслужва държавен интерес от първостепенно значение, тъй като липсата на предразположеност на съдията по

отношение на съответните правни въпроси по дадено дело никога не е била разглеждана като необходима характеристика на равенството пред закона.

Прокурорът, когато действа по граждански спор, не може да изпълнява функцията на представител на държавата, тъй като държавата не е страна по гражданския спор, който се решава от съда. В резултат на това прокурорът се оказва „помощник“, поддръжник на една от страните в спора. Това обстоятелство всъщност означава, че позицията на подкрепящата страна е по-силна от позицията на насрещната страна. Това неизгодно положение не съответства на член 47.3 от Конституцията, съгласно който всички страни по производството се третират като равни пред закона.

Освен това участието на прокурор в гражданското производство също не съответства на чл.141.1 от Конституцията. Съгласно тази разпоредба „Съдебната власт се управлява от независими и безпристрастни съдилища.“ Принципът на независимост на съдебната власт означава, наред с другото, че съдията не може да се повлиява от интересите на трети лица и не може да взема предвид интересите на трети лица при постановяване на решение. Ако съдия поиска от прокурор да вземе участие в производството, този съдия се излага на влияние от страна на трето лице. По този начин се накърнява независимостта и безпристрастността на съдията, а също и на съдебната власт. (Словакия, Конституционен съд, Пленарно заседание, Дата на издаване: 10.09.1996 г., Дело номер: PL. ÚS 43/95, SVK-1996-3-006, [English](#))

III. 2. СЪДИИТЕ И ДРУГИТЕ СЪДИИ ИЛИ УПРАВЛЕНИЕ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Независимостта на съдиите (член 151 от Конституцията) и изискването за независими и безпристрастни съдилища в член 6 от ЕКПЧ не се прилагат за съдебните деловодители. Независимостта на съдиите, заложенa в Конституцията (чл. 151 от Конституцията) и в общия принцип на разделение на властите, е функционална по своята същност и по принцип не възпрепятства законодателната и изпълнителната власт в рамките на дадените им Конституцията правомощия да предприемат мерки по осигуряване на правилното функциониране на съдебната власт, особено по отношение на нейното управление и финансиране. Териториалното преместване на съдии следва да бъде придружено от редица мерки, имащи за цел да гарантират тяхната независимост, включително правото на подходящи средства на защита срещу решенията за преместване. (Белгия, Конституционен съд, Дата на издаване: 15.10.2015 г., Дело номер: 138/2015, BEL-2015-3-011, [English](#))

В подадена от 1-ви Мирови наказателен съд в Ескишехир до Конституционния съд молба се твърди, че правната разпоредба, с която се създава нов съдебен орган – „Мирови наказателен съд“ (с правомощия да взема решения, които трябва да бъдат взети от съдия в етапа на разследване), оставя изхода от проведените в Турция разследвания на инициативата на политическата власт, и че тази ситуация между другото нарушава принципите на независимост на съдебната власт.

Като отчитат факта, че подобни съдии се назначават от Висшия съвет на съдиите и прокурорите (ВССП) и разполагат с правната гаранция на съдиите, залегнала в Конституцията, както всички други съдии, Конституционният съд посочва, че не съществува основание, въз основа на което да може да се направи изводът, че тези съдийски длъжности имат статут различен от този на другите съдии по отношение на независимостта, и че гаранциите за тяхната независимост са били подкопани. Съдът посочва, че не може да се твърди, че в тези мирови наказателни съдилища липсва обективна безпристрастност по отношение на разпоредбите, които гарантират независимост и са включени в Конституцията, и законовите разпоредби, на които се подчиняват мировите наказателни съдилища, както и гаранциите, осигуряващи независимост и безпристрастност на съдиите, за да встъпят те в длъжност. Съдът също изрично посочва, че твърдението за субективна независимост, което е изцяло свързано с личното поведение на съдията, може да бъде прието само в разглежданите дела въз основа на конкретни, обективни и правдоподобни доказателства и че въпросът за субективната безпристрастност, който се разглежда в съответния процесуален закон, попада извън обхвата на конституционния контрол. Следователно Съдът отхвърля искането за отмяна на разпоредбата, като се позова на горепосочените основания. (Турция, Конституционен съд, Дата на издаване: 14.01.2015 г., Дело номер: 2015/12, TUR-2015-3-003, [English](#))

Много важен елемент от независимостта на съдебната власт, залегнала в Конституцията, е, че всички съдии се ползват с равен правен статут при осъществяване на правораздаването, и че не са подчинени на друг съдия или на председателя на съда. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 09.05.2006 г., Дело номер: 13/04-21/04-43/04, [English](#))

За първи път Съдът преразглежда конституционността на постановено от Върховния съд унифицирано решение. Унифицираните решения от Върховния съд имат за цел да осигурят еднакво и изчерпателно тълкуване на определени закони, и съгласно член

47.2 от Конституцията те са задължителни за съдилища от по-долна инстанция.
(Унгария, Конституционен съд, Дата на издаване: 14.11.2005 г., Дело номер:
42/2005, HUN-2005-3-009, [English](#))

Жалбоподателят предявява конституционен иск, в който твърди, че законната разпоредба, която предвижда при вакантна длъжност или временно отсъствие на съдия от районен (или градски) съд министърът на правосъдието да може да назначи непрофесионален съдия, който отговаря на изискванията за назначаване за съдия на окръжен (или градски) съд, както е посочено в Закона за изпълнение на задълженията на съдия в окръжен (градски) съд, съгласието е противоконституционно. Конституционният съд отбелязва, че процедурата, с която министърът на правосъдието възлага на непрофесионален съдия задължението да замества съдия от определена област (или град), може да постави под съмнение потенциалната независимост на назначения съдия от изпълнителната власт, както и легитимността на взетите от него решения. По времето, когато наредбата, позволяваща на министъра на правосъдието да назначава непрофесионален съдия на длъжността съдия, е инкорпорирана в Закона за съдебната власт, законодателят не е преценил в достатъчна степен други средства, които могат да се използват за гарантиране на функционирането на съдебната власт в съответствие с изискванията за независим съд и избягване на потенциалното влияние на изпълнителната власт върху съда. Въпреки че към момента на приемане на оспорваната законова разпоредба не е имало достатъчно съдии в Латвия поради недостатъчно финансиране, процедурата за назначаване на непрофесионални съдии, предвидена от тази правна разпоредба, не е пропорционална на целта за достигане на установения от закона брой съдии, тъй като не гарантира независимостта на съдиите, които по този начин са назначени на длъжността. Поради тази причина оспорената законова разпоредба е обявена за противоконституционна. (Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.11.2004 г., Дело номер: 2004-04-01, LAT-2004-3-008, [English](#)).

Правосъдието е държавна дейност, която се осъществява от Върховния съд и останалите създадени със закон съдебни органи, в името на закона и само от съдии. Следователно не е възможно да се възлагат правомощия за образуване на съдебен процес или действия по разглеждане на дела на лице, различно от съдия. Помощник-магистратите, назначени от министъра на правосъдието, имат статут на държавни служители и по този начин могат да изпълняват само подкрепящи функции, когато делата, свързани с трудови и съдебни спорове, се решават от съдия. Всъщност те имат право само на съвещателен глас при вземането на решения и нямат право да участват в дейност, свързана с постановяване на съдебни решения, което Конституцията е отредила само за съдиите. Участието на помощник-магистрати в разглеждането на определени дела със съвещателен глас и възможност за набиране на повече гласове пред тези на съдията, поради състава на съда, противоречи на принципа на безпристрастното правосъдие, тъй като тези служители не служат на закона или нямат гаранциите за независимост, определени от Конституцията (в случай на съдии, имунитет срещу освобождаване от длъжност и лишаване от право на заемане на друга длъжност в публичния или частни сектор и от членство в политическа партия). (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 20.11.2001 г., Дело номер: 322/2001, ROM-2002-1-001, [English](#))

Независимостта и компетентността на съдебната власт са неразделна част от принципа за независимост на съдиите и съдилищата, гарантирани от Конституцията. Този принцип означава, че законодателят има задължението да осигури гаранции, достатъчни за осигуряването на независимостта на съдиите и съдилищата, което би гарантирало безпристрастността на съдилищата при постановяването на решения и което не би допуснало намеса от страна на което и да било лице в дейността на съдиите и съдилищата при осъществяване на функции по правораздаване. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.07.2001 г., Дело номер: 13/2000, 14/2000, 20-22/2000, 25/2000, 31/2000, 35/2000, 39/2000, 8/01, 31/01 [English](#))

Административните органи, посочени в член 175.1, т. б) от Трудовия кодекс не могат да се ползват със статут на съдебен орган, тъй като именно те са органът, приел мярката прекратяване на трудовия договор. (Румъния, Конституционен съд, Дата на

издаване: 18.05.1994 г., Дело номер: 59/1994, ROM-1994-2-003, [English](#))

III. 3. ПОДБОР И ПРОФЕСИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Съгласно член 83 от Конституцията съдиите следва да бъдат независими и да се подчиняват единствено на закона. С този член също така на законодателя се налага задължението да определи ясни насоки в законодателството относно съдебната система за професионалното развитие на съдиите. Липсата на такива правила или свобода на преценка на изпълнителната власт при вземане на решение относно професионалното развитие на съдия може да застраши независимостта на съдиите. (Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 18.10.2007 г., Дело номер: 2007-03-01, [English](#))

III. 3.1. ИЗИСКВАНИЯ ЗА НАЗНАЧАВАНЕ ИЛИ ПОВИШАВАНЕ В ДЛЪЖНОСТ

В Конституцията и законодателството е представен изчерпателен списък с изисквания към лицата, желаещи да участват в процеса на подбор за назначаване като съдии. Законовият механизъм за подбор на съдии включва оценка не само на теоретичните им познания по право и готовността им да правораздават, но и на личностните и моралните им качества. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.06.2013 г., Дело номер: 4-рр/2013, UKR-2013-2-004, [English](#))

Лицата, които са избрани за съдии в Сърбия, трябва да отговарят на три конкретни условия за подбор; Висшият съдебен съвет трябва да прецени доколко те отговарят на критериите. Правото на кандидатите, които не са назначени за съдии, да получат мотивирани решения за прекратяване на съдийската им длъжност е елемент от правото на справедлив съдебен процес и трябва да бъде гарантирано в изборния процес. (Сърбия, Конституционен съд, Дата на издаване: 28.05.2010 г., Дело номер: VIIIU-102/2010, SRB-2010-3-008, [English](#))

Съдиите в Русия са независими, несменяеми и неприкосновени. Съгласно международните стандарти и вътрешното законодателство кандидатите трябва да отговарят на специфични изисквания като безпристрастност, честност, компетентност и почтеност. Въведената система има за цел да гарантира, че са избрани най-добрите кандидати. Това е задача на съветите по назначенията. Решенията се считат за законни, справедливи и обосновани. Тяхната независимост и неотчетност не означава, че решенията им са произволни.

Конституционният съд посочва, че отказът да се препоръча кандидат за съдийска длъжност трябва да бъде основан на обективни обстоятелства. Съветът по назначенията трябва да обоснове своя отказ. Правото на оспорване на това решение в съда има правно основание. Следователно мотивите за решението на съвета по назначенията трябва да бъдат ясно изложени. Един немотивиран отказ би лишил сезирания съд от възможността да преразгледа решението по същество и по този начин би превърнал конституционното право на правна защита в чиста формалност. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 24.03.2009 г., Дело номер: RUS- 2009-1-002, [English](#))

Съгласно член 83 от Конституцията съдиите следва да бъдат независими и да се подчиняват единствено на закона. С този член също така на законодателя се налага задължението да определи ясни насоки в законодателството относно съдебната система за професионалното развитие на съдиите. Липсата на такива правила или свобода на преценка на изпълнителната власт при вземане на решение относно професионалното развитие на съдия може да застраши независимостта на съдиите. (Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 18.10.2007 г., Дело номер: 2007-03-01, [English](#))

Условията за повишаване в длъжност съдия във Върховния касационен съд, включително изискването лицето да е заемало длъжността съдия през последните две години, представляват дискриминационно третиране в полза на съдиите и нарушение на конституционния принцип за равенство пред закона.

В съответствие с конституционния принцип за равни права пред закона Съдът намира, че съдиите и прокурорите са в еднакво правно положение, в резултат на което изискването за заемане на длъжност съдия през последните две години и заемането на длъжността съдия към датата на подаване на молбата за повишаване в длъжност, представлява дискриминация, което е в противоречие на Конституцията. (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 28.11.2006, Дело номер: 866/2006, ROM-2006-3-004, [English](#))

Съгласно Конституцията, когато едно лице грубо е нарушило Конституцията, нарушило е клетвата или е извършило престъпление, при което също е грубо нарушена Конституцията и клетвата, и лицето е отстранено по реда на процедурата по импийчмънт от длъжността президент на републиката, председател или съдия от Конституционния съд, председател или съдия от Върховния съд, председател или съдия от Апелативния съд или мандата му на член на парламента (Seimas) е отменен, това лице никога не може да бъде избрано за президент на републиката или член на парламента и никога не може да заема длъжността съдия в Конституционния съд, съдия във Върховния съд, съдия в Апелативния съд, съдия в друг съд, член на правителството или държавен контролор. Такова лице не може да заема установените в Конституцията длъжности, за които се изисква полагане на предвидената в Конституцията клетва преди встъпване в длъжност. В Конституцията не се посочва, че не може да бъде избрано за президент на републиката лице, което е отстранено от длъжност или е със снет мандат на член на парламента по реда на производството по импийчмънт по повод извършване на престъпление, което не е в грубо нарушение на Конституцията и на положената клетва. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 25.05.2004, Дело номер: 24/04, LTU-2004-2-004, [English](#))

В Конституцията дихотомията между подбора и назначаването на длъжността професионален съдия определя различни процедури за заемане на съдийска длъжност и в тази връзка различни действия, които са съответно ратифицирани от президента на Украйна или парламента (Върховната Рада). Концепцията за „назначаване на съдии на длъжност“, както е посочено в член 131.1.1 от Конституцията, се разбира като отнасящо се до лицата, назначени от президента на Украйна за първи път като професионален съдия на съд с обща юрисдикция за срок от пет години. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 16.10.2001, Дело номер: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2001\)UKR-2001-C-003-e.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2001)UKR-2001-C-003-e.aspx))

Изискване съдия от Върховния съд да бъде назначен за ръководител на специално звено за разследване на корупцията в държавата не подкопава независимостта на съдебната власт и разделението на властите и поради това е противоконституционно. (Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 28.11.2000 г., Дело номер: RSA-2000-3-017, [English](#))

Задължението съдиите с професионален опит до 10 години да полагат изпит за професионална квалификация се основава на правото на законодателя да определя професионалната квалификация, необходима за заемане на длъжността съдия в различните видове съдилища. С подобен изпит не се прави разграничение между правото на гарантираните от конституцията права, тъй като целта на изпита не е да застраши тези права, а да осигури подходящото равнище на квалификация на съдиите, което е в съответствие с Конституцията. Концепцията за професионална некомпетентност включва нещо повече от просто невзет изпит. Последното не може да бъде единственото средство за оценка на професионалните способности. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 05.11.1999, Дело номер: 59,ALB-1999-3-007, [English](#)).

III. 3.2. ОРГАНИ ПО НАЗНАЧАВАНЕ И КОНСУЛТАТИВНИ ОРГАНИ

Допустимо е с правомощия за набиране на кандидати за съдебната власт и прокуратурата да се ползва Министерството на правосъдието, при условие че кандидатите не изпълняват съдебни функции. Въвеждането на устен изпит при назначаване на кандидати за горепосочените длъжности не противоречи на Конституцията. Това би могло да помогне при определянето на някои от квалификациите, от които кандидатите имат необходимост. Висшият съвет на съдиите и прокурорите осъществяват контрол над съдиите и прокурорите непосредствено след назначаването им на длъжност. Министерството на правосъдието осъществява контрол над тях по време на двугодишния им срок на изпитване. (Турция, Конституционен съд, Дата на издаване: 07.02.2007, Дело номер: E.2005/47, K.2007/14, TUR-2007-3-003, [English](#))

Министърът на правосъдието се ползва с правомощие да взема решение за назначаване на съдия във Върховния съд. Въпреки това, когато упражнява това правомощие, той трябва да има предвид, че такива решения и влизането им в сила изискват предварителното съгласие на главния съдия на Върховния съд като условие *sine qua non*, в смисъл на удовлетворяване на законовите изисквания, наложени на министърски постановления. Акът на министъра за назначаване на съдия във Върховния съд съответно може да бъде описан като условен акт. Съществен недостатък или липсата на такъв в акта, от което зависи той, съставлява неотстраним дефект. Упражняването на подчинени правомощия от председателя на Върховния съд, което по необходимост предшества решението на министъра на правосъдието, представлява изпълнението на правомощията на главния съдия. Така че конфликтът може да се разглежда като положителен в смисъл, че Върховният съдия заявява (а министърът на правосъдието оспорва), че притежава тази изключителна компетентност. Когато това условие не бъде спазено или проблемът се избягва, решението на министъра няма да има законово основание. Главният съдия на Върховния съд, като орган на друг орган, също се ползва с изключителни правомощия да подава петиции за разрешаване на всички спорове относно компетентността, когато той счита, че е възникнал спор поради незачитане на предоставените му по закон правомощия. Конституционният съд е съдебният орган, който защитава конституционността. Не може да се допусне ситуация, при да остане неразрешен сериозен спор относно компетентността между два важни държавни органа, представляващи съдебната власт, от една страна, и изпълнителната власт, само защото изглежда, че нито едно лице не е упълномощено да вземе решение. В една демократична правова държава, за каквато се обявя Чешката република, е немислимо подобен произволен акт да не може да бъде преразгледан и отменен, въпреки че е съвсем очевидно незаконен или противоконституционен. Министърът на правосъдието може и да е държавният орган, упълномощен да издава решение за назначаване на съдия във Върховния съд, но той трябва първо да получи съгласието на главния съдия на Върховния съд. Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 12.12.2006 г., Дело номер: Pl. US 17/06, CZE-2006-3-012, [English](#))

Конституционният съд разглежда следния въпрос: носи ли отговорност за избора на кандидат за съдия в Конституционния или Върховния съд президентът на републиката, и трябва ли Народното събрание да се ограничи до проучване само от формална гледна точка или при проучването трябва да се вземат предвид заслугите на кандидата? В последния случай проучването, извършено от Народното събрание, може да доведе до отхвърляне на кандидата за съдия. Според Конституционния съд Конституцията използва понятието „съгласие“, за да опише какво предоставя Народното събрание по отношение на избраните кандидати. „Съгласие“ означава „одобрение, приемане“, така че този термин трябва да означава един вид консенсус между конституционните органи, участващи в процеса на назначаване на съдии в най-висшите съдебни инстанции.

Конституционният съд подчертава факта, че лицата, участващи в изготвянето на конституцията не са възнамерявали да оставят назначаването на длъжност на такива съдии изключително в компетентността на един орган. Те са искали да изберат метод, който в крайна сметка да осигури по-голяма независимост на тези съдилища. В този контекст участието на Народното събрание на Албания в процеса е имало за цел постигането на баланс в правомощията на президента на републиката за назначаване на такива съдии. Това е в съответствие с принципа на разделение и балансиране на държавните власти, предвиден в член 7 от Конституцията.

Освен това Конституционният съд се спря на обхвата на проверката, извършена от Народното събрание на кандидатите за съдии от висшите държавни съдилища. Конституционният съд подчертава факта, че участието на Народното събрание в процеса на назначаване на съдии надхвърля обикновената проверка на законността на процеса и съответства с политическия характер на този орган и факта, че Албания е парламентарна република. Народното събрание трябва да извърши проверка не само на правната валидност, но и достойнствата на избора, направен от президента на републиката. И двата органа трябва да се ръководят от принципа на конституционната лоялност (*Verfassungstreue*), за да осигурят качествен и подходящ състав на висшите съдилища на държавата. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 18.01.2005 г., Дело номер: 2, ALB-2005-1-002, [English](#)).

Общите събрания на съдиите, прокурорите и служителите имат за цел да уеднаквят практиката на правоприлагащите органи и да повишат квалификацията на съдиите. Те не могат да се превършат в агенции за наемане на работа за юридически професии. Подобен подход може да засегне основите на правораздаването. Съгласно Конституцията единствено прокуратурата има правомощия да повдига обвинения и да предприема действия, които могат да доведат до наказателна отговорност, както и да събира, проверява и оценява всякакви сведения, в съответствие с изискванията на Наказателно-процесуалния кодекс. Следователно е в противоречие с Конституцията да се предостави на една пета от членовете на Комисията за съдебната служба правото да поискат снемане на съдебния имунитет. Намесата на изпълнителната власт в организацията и дейността на съдилищата е в противоречие с Конституцията и поради това е недопустима. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 16.12.2002 г., Дело номер: 13/02, BUL-2002-3-003, [English](#))

Разпоредбата, която гласи, че председателят на Върховния съд на републиката се назначава по предложение на правителството на републиката, не е противоконституционна. (Хърватия, Конституционен съд, Дата на издаване: 15.02.1995 г., Дело номер: U-I-143/1995, CRO-1995-1-004, [English](#))

Съгласно унгарското законодателство, министърът на правосъдието има няколко правомощия при назначаването на председателите на съдилища на различни нива. С изменението на Закона за съдебната власт през 1991 г. се въвеждат нови самоуправляващи се институции (съдебни съвети), но не се отменят правомощията на министъра. Поради това, ищците оспорват конституционността на закона. Конституционният съд потвърждава валидността на закона, но определи конституционните изисквания за назначенията. Назначаването на съдии от друга власт (напр. изпълнителната) трябва да бъде балансирано от съдебната власт или от друга власт. В случай на участие на съдебната власт, нейното мнение трябва да определя назначението по същество. (Унгария, Конституционен съд, Дата на издаване: 11.06.1993 г., Дело номер: 38/1993, HUN-1993-2-011, [English](#))

III. 3.3. ПРЕМЕСТВАНЕ НА СЪДИИ

Териториалното преместване на съдии следва да бъде придружено от редица мерки, имащи за цел да гарантират тяхното тяхната независимост, включително право на подходящи средства на защита срещу решенията за преместване. (Белгия, Конституционен съд, Дата на издаване: 15.10.2015, Дело номер: 138/2015, BEL-2015-3-011, [English](#))

III. 3.4. ПРОВЕРКА И АТЕСТИРАНЕ НА СЪДИИ

Процесът на периодична проверка за всички съдии и прокурори, както и членове на Конституционния съд, Върховния съд и главния прокурор, който включва контрол на законността на имуществото и оценка на неговата или нейната квалификация, не е противоконституционен. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 18.01.2017, Дело номер: 2/2017, ALB-2017-1-001, [English](#))

Когато е наложена дисциплинарна мярка, с която се цели нарушителят (съдията) да бъде възпрян отново да извърши нарушение, извършването на повторно нарушение, че въпросният съдия не се е повлиява от наложената мярка и че съществува вероятност той или тя пак да извърши това нарушение. Следователно такава дисциплинарна мярка следва да се приема като критерий за освобождаване на съдия от длъжност.

При оценката на компетентността и етиката на съдията Държавният съдебен съвет получава информация от Министерството на правосъдието за постигнатите резултати, броя на решените дела и качеството и навременността на производството. Оценяването на работата на съдиите, без да се вземат предвид решенията на висшите съдилища, постановени по жалби срещу решения на съдии, чиято работа е обект на проверка, премахват възможността Държавният съдебен съвет да действа като висша инстанция, извършваща проверка на решенията и работата на висшите съдилища. (Бивша югославска република Македония, Конституционен съд, Дата на издаване: 17.03.2004, Дело номер: U.br. 123/2003, MKD-2004-1-002, [English](#))

Списък със сръбски решения от дисциплинарни органи. Както и основани наскоро комисии по етика, без постановени все още решения. ([Решение на дисциплинарен орган](#) (Превъртете за Базата с решения, постановени от дисциплинарни органи по дело))

Дисциплинарен съвет на Косово (връзка към анонимни дисциплинарни решения на албански език – [Косово Дисциплинарни решения и статистика](#))

III. 4. ЗАЕМАНЕ НА СЪДИЙСКА ДЛЪЖНОСТ И НЕСМЕНЯЕМОСТ

Неприкосновеността, сигурността на мандата и подходящото материално осигуряване са гаранциите за независимостта и безпристрастността на съдиите. Статутът на съдиите не е въпрос на лична привилегия, а средство за осигуряване на съдебна защита на правата и свободите на всеки руски гражданин. Законодателят притежава компетентността да регламентира техния трудов стаж, но при упражняването на тази си компетентност трябва да се съобразява с основателните очаквания на заинтересованите лица. Съдии, които са встъпили в длъжност преди Закона от 25 декември 2008 г., са предвидили, че времето, през което са работили като прокурор, следовател или адвокат, ще бъде включено в изчисляването на трудовия им стаж, но прилагането на закона променя условията. Освен това за съдиите, които са заявили правото си на пенсиониране преди 10 януари 2009 г. (датата на влизане в сила на закона), трудовият стаж включва и стажа им като прокурор, следовател или адвокат. Обратно – на съдиите, които са подали същото искане след тази дата, им е отказано изчисляване на трудовия им стаж. Това противоречи на конституционните принципи за равенство и справедливост. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 20.04.2010, Дело номер: RUS-2010-1-003, [English](#))

Разпоредбите на Закона за статута на съдиите, съгласно които пенсионираните съдии могат да бъдат назначавани да осъществяват правораздаване, са противоконституционни. Понятията „съдия“ и „пенсиониран съдия“ не могат да се разглеждат като синоними, тъй като пенсионираните съдии запазват само съдийското звание, гаранциите за имунитет и членство в съдийската общност.

Тригодишният мандат на новоназначените съдии всъщност представлява период на изпитване. Този период на изпитване е необходим, за да се установят всички недостатъци, които могат да попречат на назначаването на съдия до живот. Основното основание за отказ за препоръка за безсрочно назначение обаче е оценката на моралните и професионалните качества на съдията.

Поради тези причини пенсиониран съдия, чийто мандат е изтекъл и не е бил назначен за неопределено време, не може да бъде призован да поеме отново изпълнението на задълженията си. Тази привилегия е запазена за съдии с „почетен“ статут, които са се пенсионирали след навършване на минимум 10 години трудов стаж. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 16.07.2009, Дело номер: RUS-2009-2-003, [English](#))

Съдия от първа инстанция подава жалба до Върховния съд срещу решение на Висшия съдебен съвет за налагане на мярката порицание. Върховният съд на Албания спира изпълнението на решението и отправя искане до Конституционния съд за извършване на оценка на конституционността на горната разпоредба, и по-специално на частта, която дава право на съдиите да подават жалби до Върховния съд срещу всякакъв вид дисциплинарни мерки. Съдът постановява, че член 34.1 от Закон 8811, който се отнася както до жалбите, подадени от съдии срещу предприети срещу тях дисциплинарни мерки, така и юрисдикцията на Върховния съд, надхвърля границите, наложени от Конституцията, както по форма, така и по съдържание. Освен това Съдът стига до заключението, че този член нарушава принципа за йерархия на правните норми. Съдът изразява подобни съображения в последните дела, а именно „това, което Конституцията не желае да направи, не може да бъде направено от закона. Не може да се каже, че е имало пропуски, без да бъдат

споменати подобни случаи...“ (Решение № 212 на Конституционния съд от дата 29.12.2002 г., Сборник със закони, 2002 г., стр. 206).

Съдът постановява член 34.1, който дава на съдиите право да подават жалби до Върховния съд срещу други видове дисциплинарни мерки, да бъде отменен на основание неговата несъвместимост с дисциплинарната мярка съгласно Конституцията. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 09.11.2005 г., Дело номер: 29, ALB-2005-3-005, [English](#))

1. Правилото, че съдиите и прокурорите, избрани за членове на Комисията за съдебната служба, не могат да продължат да работят като съдии или прокурори по време на изборния мандат, на практика означава, че те губят този статут и че Комисията престава да представлява съдебната власт и се превръща в чисто административен орган.

2. Фактът, че от членовете на Комисията за съдебната служба се изисква да изберат между ръководните си задължения в съдилищата или прокуратурите и членството в Комисията, нарушава принципа за неотстранимост на съдиите и прокурорите.

3. Прекратяването или съкращаването на мандата на съдиите или прокурорите с ръководни функции нарушава принципа на разделение на властите, залегнал в чл. 1.4 от Конституцията, и принципа, че прокурорите и съдиите са неотстраними.

4. Фактът, че съдиите и прокурорите трябва да се пенсионира при навършване на определената възраст за пенсиониране в държавния сектор, дори когато не отговарят на другите критерии за пенсиониране, представлява дискриминация спрямо тях в сравнение с други групи и нарушава принципа на неотстранимост, залегнал в член 125.1 от Конституцията и в международните текстове относно съдиите.

5. Фактът, че членовете на националната юридическа служба, пенсионирани на основание възраст, не могат да продължат да работят като съдии или прокурори, съчетавайки професионалните си доходи с пенсии, представлява дискриминация:

- между съдиите и прокурорите, които получават пенсии за прослужено време, и останалите пенсионери;
- между съдиите и прокурорите, получаващи пенсии за прослужено време, които извършват друга професионална дейност, и съдиите и прокурорите, получаващи пенсии за прослужено време, които не извършват такава дейност.

(Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 06.07.2005 г., Дело номер: 375/2005, [English](#))

Жалбоподателите по конкретното дело са граждани на Грузия и Омбудсмана на Грузия. Предмет на спора е конституционността на член 852.1 от Органичния закон за съдилищата с обща юрисдикция. В съответствие с оспорваната разпоредба на този органичен закон президентът на Грузия може да предостави „съдебна власт“ за срок от 18 месеца на лице, което е издържало квалификационния изпит за съдия или чиито квалификации са удостоверени с указ на президента по реда и съгласно изискванията, определени със закон. Конституционният съд обявява оспорената разпоредба за противоконституционна, като посочва, че възможността за предоставяне на съдебна власт на лице за ограничен период от време със заповед на президента оказва отрицателно въздействие върху независимостта на това лице. Назначаването на съдия за дълъг период от време или за неопределено време е от значение за предотвратяване на незаконни посегателства върху дейността му. Срокът е фактор, който укрепва вярата на съдията в неговата собствена независимост поради неприкосновеността на дейността му за дълъг период от

време. Лице, което „упражнява съдебна власт“ се ползва с по-малко гаранции за социална защита в сравнение със съдия, назначен за срок от 10 години. Член 29.1 от Конституцията гласи, че „всеки гражданин на Грузия има право да заема държавна длъжност, ако отговаря на изискванията, установени от законодателството“. Това право не може да бъде нарушавано от разпоредби или друг законодателен акт. (Грузия, Конституционен съвет, Дата на издаване: 26.02.2003, Дело номер: 1/1/138, 171, 179, 209 GEO-2003-3-002, [English](#)).

Съдии, които са прекратили служебните си правоотношения поради достигане на края на мандата им като такива или са се пенсионирали на основания, които съответстват на техния статут на съдии, са еднакво допустими за пожизнена месечна издръжка, ако са заемали длъжността съдия най-малко десет години и ако, дори и това да е станало след напускането на тази длъжност, са навършили 50 години (за жените) или 55 години (за мъжете). Преди навършване на тази възраст, лице, което прекрати служебните си правоотношения като съдия, може да предприеме осъществяването на друга платена професионална дейност.

Що се отнася до прослуженото време като държавен нотариус, Съдът отбелязва следното: при определяне на правилата за изчисляване на трудовия стаж за определяне на месечната пожизнена надбавка за съдиите към момента на пенсиониране, законодателят справедливо и законосъобразно е включил прослуженото време като съдия, както и прослуженото време на друга юридическа професия в държавна институция. Впоследствие, при подробното уреждане на тези въпроси, той изрично посочва, че този стаж включва прослужено време в съдилищата или съдебните органи, включително като прокурор, следовател или адвокат. Понякога се пропуска старшинството, придобито в качеството на държавен нотариус с юридическо образование на университетско ниво. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 19.02.2002, Дело номер: RUS-2002-2-002, [English](#))

С оглед на конституционната разпоредба, която дава на Националния съдебен съвет изключителната компетентност да взема решение за освобождаване на съдия от длъжност след навършване на определена възраст, законодателят не може да предвиди друго със закон. (Хърватия, Конституционен съд, Дата на издаване: 19.12.2001 г., Дело номер: U-I-55/2001, CRO-2002-1-006, [English](#))

Разпоредбите на Закона за Висшия правосъден съвет, съгласно които Висшият правосъден съвет е юридическо лице и разполага със собствен персонал, както и разпоредбите, според които Висшият правосъден съвет разглежда и взема решения за освобождаване от длъжност на съдии и може да им налага наказания, различни от предвидените в закона, включително дисциплинарни наказания срещу прокурори, са в съответствие с Конституцията на Украйна. Разпоредбите на закона, съгласно които национален депутат на Украйна и упълномощеният представител по правата на човека в парламента (Върховната рада) могат да изпратят предложение за уволнение на съдия до Висшия правосъден съвет, както и разпоредбите, съгласно които такива предложения могат да представляват достатъчно основание за започване на дисциплинарно производство, не са в съответствие с Конституцията на Украйна. Висшият правосъден съвет не може да адресира решение относно непригодността на съдия до органите, които са го избрали, освен ако решението е взето въз основа на заявление за уволнение на съдията. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 21.05.2002 г., Дело номер: 9-гп/2002, UKR-2002-2-009, [English](#))

Една от съществените характеристики на върховенството на правото е

защитата на правата и свободите на личността. Нормите, регламентиращи импийчмънта, трябва не само да дават възможност за отстраняване на лице от длъжност или отнемане на мандата му, но и възможност за гарантиране на правата на това лице. Процедурата по импийчмънт може да се счита за съответстваща на принципите на върховенството на правото, когато е справедлива. Това означава, че засегнатите лица трябва да бъдат равни както пред закона, така и пред институциите, извършващи импийчмънт, да имат право да бъдат изслушани и да им е гарантирана възможност да защитят правата си. Ако в хода на импийчмънта не бъдат спазени принципите на справедлив съдебен процес, това би било в противоречие с изискванията на върховенството на правото. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 11.05.1999 г., Дело номер: 3/99-5/99, LTU-1999-2-008, [English](#))

От Конституционния трибунал бе поискано да направи оценка на конституционността на закона, въвеждащ допълнителна възрастова граница (65 години), според която от съдиите се изисква да получат одобрение от Националния съвет на съдиите, за да останат на заеманата от тях длъжност. По мнение на Трибунала липсват основания, от които да се предположи, че предоставянето на такава компетентност на Националния съвет на съдиите може да доведе до нарушение или риск от нарушение на принципа на независимост на съдилищата. Подобно тълкуване се засилва допълнително и от факта, че решението на трибунала се постановява в хода на предварително разглеждане. Следователно като се дава възможност на съдиите да останат на заеманата от тях длъжност и след навършване на 65 годишна възраст (но преди навършване на 70 годишна възраст) със съгласието на Националния съвет на съдиите не нарушава принципа на независимост на съдиите, който съставлява конституционния принцип на независимост на съдилищата. (Полша, Конституционен трибунал, Дата на издаване: 24.06.1998 г., Дело номер: К 3/98, POL-1998-2-014, [English](#))

Независимостта на съдиите, както и на съдилищата, е едно от най-важните принципи на демокрацията и на държавата, която се ръководи от върховенството на правото. Независимостта на съдиите включва гаранции за мандата на съдиите. Прекратяването на делегираните правомощия на съдиите в Литва е възможно само на основанията, установени от Конституцията. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 22.12.1994 г., Дело номер: 27/94, LTU-1994-3-021, [English](#))

1. Разпоредбите, въз основа на които изпълнителната власт може да отстрани от длъжност съдия, който по време на заемането на длъжността „се е отклонил от принципа на независимост“, бяха обявени за несъвместими с конституционните принципи за независимост и несменяемост на съдиите. Освен това въпросните разпоредби нарушават принципа на разделение на властите и принципа на демократична правова държава.

2. Установено е, че правилата за назначаване на председатели и заместник-председатели на съдилищата с обща юрисдикция (изменени с въпросните разпоредби) противоречат на принципа на независимост на съдебната власт, който е един от компонентите на конституционния принцип за разделение на властите (въпросните разпоредби намаляват правомощията на Комисията за съдебната служба и разширяват длъжността на министъра на правосъдието при назначаването на председателите на съдилищата). (Полша, Конституционен трибунал, Дата на

III. 5. ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА СЪДИИТЕ И ФИНАНСОВО ОБЕЗПЕЧЕНИЕ

Финансовата подкрепа за съдиите след пенсионирането им, като част от техния правен статут, не е лична привилегия, а средство за гарантиране, на основата на Конституцията, на независимостта на съдиите. Тя се предоставя, за да се гарантира върховенството на закона и в интерес на страните, които се обръщат към Съда за справедливо, безпристрастно и независимо правосъдие. Конституционният статут на съдиите и бившите съдии предполага тяхната подобаваща финансова подкрепа, която следва да гарантира осъществяването на справедливо, независимо и безпристрастно правосъдие.

Законодателят може да предвиди случаи на прекратяване на назначението и на изплащането (или частичното изплащане) на пожизнени месечни парични помощи за съдиите, но само на основания, пряко засягащи статута на съдиите, като например влизане в законна сила на осъдителна присъда срещу съдия или прекратяване или подаване на оставка във връзка с преизбирането на съдиите.

Съдиите, които се възползват от конституционното право на работа след пенсиониране, установено в Член 43 от Конституцията, не могат да бъдат лишени от гаранциите за независимост на съдиите, по-специално от подобаваща финансова обезпеченост. Законодателството, предвиждащо прекратяване на изплащането на пожизнена месечна парична помощ на бивши съдии, работещи на определени длъжности, противоречи на целта на създаването на конституционни гаранции за материалната осигуреност на съдиите като елемент от тяхната независимост. Освен това, то не отговаря на принципа за единен статут на всички съдии, тъй като налага разлика между работещите и неработещите бивши съдии. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 08-06-2016 г., Дело №: 4-гп/2016 UKR-2016-2-006, [Английски](#))*

Правото на съдиите на възнаграждение за тяхната работа взима превес над интереса към правилна законодателна процедура, включително спазването на правилата за обнародване на правни разпоредби, ако една дерогираща намеса по отношение на оспорвана правна разпоредба би довела до още по-голяма намеса в независимостта на съдебната власт и, по този начин, би попречила на ефективната защита на конституционността.

Намесата в материалната обезпеченост на съдиите, гарантирана от закона, не може да бъде израз на законодателен произвол, а трябва да се основава на принципа на съразмерност, да е обоснована от изключителни обстоятелства, например от това, че държавата се намира в надлежно документирано тежко финансово положение, и, дори ако това условие е изпълнено, трябва да се вземат предвид различните функции на съдиите и представителите на законодателната и изпълнителната власт, особено на държавната администрация. Освен това, за да може законодателната власт да наложи ограничения на заплатите, тя трябва да получи съответното становище от представителите на съдебната власт.

(Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване 10-07-2014 г., номер на делото Pl. ÚS 28/13)

Законодателната власт е делегирала на правителството конституционното си правомощие да определя основата за заплатите на съдиите, като му е дала възможност свободно да урежда този въпрос чрез решения. Предоставянето на компетентност на политическата изпълнителна власт (правителството) да влияе пряко върху определянето на съдебните заплати означава *априори*, че отношенията между двете власти в държавата (изпълнителната власт, която е политическа, и съдебната власт) са поставени на основи, които са обективно неприемливи в едно демократично общество. Принципите на разделение на властите и на правовата държава, в светлината на Конституцията, изискват съдебната власт да бъде независима.

Изискванията за правна сигурност и върховенство на закона предполагат правните норми да бъдат достъпни и предвидими, така че хората да разбират своите действителни и конкретни права и задължения, за да могат да действат по съответния начин *(Хърватия, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-07-2014 г., Дело №: U-I-4039-2009 et al, CRO-2014-2-009, [Английски](#))*

Група депутати от опозицията и главният прокурор твърдят пред Конституционния съд, че закон приет от парламента, според който до 15% от възнагражденията на конституционните органи, включително на съдиите, зависят пряко от размера на бюджетния дефицит, нарушава принципа на независимост на съдебната власт и на правовата държава. Конституционният съд констатира, че да се приеме, че съдиите могат да бъдат "наказвани" заради икономическата политика на правителството или законодателството, отговорно за управлението на бюджета, включва произволен и непредвидим компонент във възнагражденията им, а това противоречи на принципа на съдебната независимост във връзка с принципа на правовата държава. *(Словакия, Конституционен съд, Дата на издаване: 11-12-2013 г., Дело №: ÚS 99/11, SVK-2014-2-002, [Английски](#))*.

Различни законодателни разпоредби относно реформата на пенсионната система са довели до влошаване на пенсионните плащания и пожизнените парични помощи за пенсионирани съдии. Те са в нарушение на принципа на независимост на съдиите *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 03-06-2013 г., Дело №: 3-гп/2013 UKR-2013-2-003, [Английски](#))*

Адекватното възнаграждение е аспект на независимостта на съдебната власт, който може да бъде нарушен, когато съдебните служители не са финансово обезпечени. Конституционното разделение на властите означава, че съдебните служители не трябва да бъдат принуждавани да участват в преговори за заплати с изпълнителната власт. *(Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 23-05-2013 г., Дело №: CCT 91/12; [2013] ZACC 13, RSA-2013-2-012, [Английски](#))*

Изискването за осигуряване на подходящо възнаграждение на съдиите е свързано не само с принципа за независимост на съдиите, но и с изискванията за квалификация и компетентност, определени за съдиите, както и с наложените им ограничения. Принципът на разделение на властите забранява на изпълнителната власт да взема решения по въпроси, които пряко влияят на действията на съдебната власт и

функционирането на съдилищата, включително по въпроси, свързани с финансирането. Забраната за намаляване на възнаграждението на съдиите по време на мандата не означава, че всякакви действия на законодателя, които биха могли да имат отрицателно въздействие върху възнаграждението на съдиите, са абсолютно забранени. (Латвия, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-01-2010 г., Дело №: 2009-11-01, LAT-2010-2-001, [Английски](#))

Временното и обосновано замразяване на brutните заплати на съдиите не може да се счита за намеса в тяхната независимост. Въпреки това, мярка, възприета от законодателя, която би спряла темпа на нарастване на заплатите на съдиите и потенциално би намалила нивото на материална обезпеченост, което те вече са постигнали (дори това да е само частично), не би била съвместима с принципа за демократичната, правова държава, особено ако ограниченията на заплатите се отнасят само за съдиите, а не и за другите държавни служители.

(Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване 02-03-2010 г., дело №: Pl. ÚS 13/08)

Жалбоподателят е съдия, на когото е спряно изплащането на заплата в очакване на оценка на обстоятелствата по образувано срещу него наказателно дело. Пред Върховния съд той се аргументира, че фактът, че не е прието законодателство, което да позволява изплащането на заплата или друго равностойно обезщетение на съдия, чийто договор за работа е бил временно отстранен от длъжност за периода на наказателно производство, е противоконституционен. Поради забраната за изпълнение на други служебни задължения, спирането на заплатата на съдия по време на временното отстраняване от длъжност би го лишило от всякакви доходи, а това е в нарушение на задължението на държавата да създаде гаранции за независимостта на съдиите. Върховният съд посочва, че независимостта на съдиите означава, от една страна, привилегия за всеки съдия, която е необходима, за да може той да изпълнява задълженията, които се очакват от него/нея, но от друга страна, тя обслужва и интересите на всички, които разчитат на справедливостта на правораздаването. Съдът е приел, че Конституцията не позволява да се направи извод, че гаранциите за независимост на съдиите не важат по време на временно отстраняване от длъжност, поради което неприемането на законодателство е противоконституционно. (Естония, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-04-2009 г., Дело №: 3-3-1-59-07, EST-2009-1-005, [Английски](#)).

Съгласно принципа на независимост на съдиите (член 125 от Конституцията) е целесъобразно заплатите на съдиите да се уреждат само със закон. Някои разпоредби на Закона за съдебната власт и на Закона за заплатите на държавните служители, които определят заплатите на съдиите да се уреждат с наредба на Народното събрание, колективния трудов договор за държавните служители и правителствено постановление, както и разпоредбите на Наредбата за заплатите на длъжностните лица, уреждаща заплатите на съдиите като нормативен акт на изпълнителната власт, бяха обявени за несъвместими с горепосочения конституционен принцип.

Несъвместимо с конституционния принцип за независимост на съдиите е законодателят да гарантира на съдиите само защита срещу намаляване на основната им заплата и да допуска допълнителните случаи на намаляване на заплатите на съдиите да се определят с наредба на Народното събрание (Словения, Конституционен съд, дата на издаване: 07-12-2006 г., Дело №: U-I-60/06-200, U-I-214/06-22, U-I-228/06-16, SLO-

2009-3-006, [Английски](#))

Правото на пенсиониран съдия на пенсия и месечна помощ гарантира независимостта на работещите съдии. Паричната помощ и социалната закрила, предоставяни на съдия за сметка на държавния бюджет (заплата, пенсия, месечна помощ и др.), осигуряват неговия/нейния висок статус и независимост. При спазване на чл. 126 от Конституцията, чл. 11, ал. 3 от Закона за статута на съдиите и чл. 14, ал. 8 от Закона за съдебната система се третираат като обезпечавачи достигнатото ниво на независимост на съдебната власт и забраняващи приемането на нови закони и други нормативни актове, изменения, отмяна или ограничаване на всяка действаща гаранция за независимост на съдиите, включително мерките за тяхната правна защита, материална и социална подкрепа. (Украйна, Конституционен съд, дата на издаване: 11-10-2005 г., Дело №: 8-рр/2005, UKR-2005-3-008, [Английски](#))

Правото на подал оставка съдия да получава месечна пожизнена помощ е законно право, а облагането и необлагането с данък на този доход е от компетентността на законодателя. Следователно, нормативните актове, уреждащи данъчното облагане на пожизнената месечна помощ на съдиите, не нарушават правото на съдията на социално подпомагане и закрила и не противоречат на принципа на независимост на съдебната власт. (Молдова, Конституционен съд, Дата на издаване: 19-09-2002 г., Дело №: 34,MDA-2002-3-003, [Английски](#))

Вносителите на молбата - Градският съд на Вилнюс от първи район, Висшият административен съд и Регионалният административен съд на Вилнюс - изразяват съмнение дали някои законови разпоредби, с които се налага намаляване на възнагражденията на съдиите, са в съответствие с Конституцията. Вносителите на петицията подчертават, че всеки опит за намаляване на заплата или на други социални обезпечения на съдиите или за намаляване на бюджета на съдебната власт се тълкува като нарушаване на финансовите гаранции за принципа на независимост на съдиите и съдилищата. Конституционният съд е постановил, че оспорените разпоредби противоречат на принципа на правовата държава, и е отбелязал, че съдия, който е длъжен да разглежда спорове, възникващи между отделни лица, както и такива между отделни лица и държавата, трябва не само да притежава най-висока професионална квалификация и безупречна репутация, но и да бъде финансово независим. Държавата е длъжна да определи такива заплати на съдиите, които да съответстват на статута на съдебната власт и съдиите, на функциите, които те упражняват, и на отговорността, която носят. Закрилата на заплатите на съдиите е една от гаранциите за независимостта на съдиите. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 12-07-2001 г., Дело №: 13/2000, 14/2000, 20/2000, 21/2000, 22/2000, 25/2000, 31/2000, 35/2000, 39/2000, 8/01, 31/01, LTU- 2001-2-010 [Английски](#))

Разпоредбите на Закона за структурата на общите съдилища, предвиждащи правила за определяне на възнаграждението на съдиите, са съвместими с конституционния ред за гарантиране, че условията на труд и възнаграждението на съдиите съответстват на достойнството на тяхната длъжност и на обхвата на техните задължения. (Полша, Конституционен съд, Дата на издаване: 04-10-2000 г., Дело №: P 8/00, POL-2000-3-021, [Английски](#))

Целият комплекс от гаранции, утвърждаващи независимостта на съдиите и съдилищата, е установен в Конституцията, Закона за съдилищата и други закони. Сред

тях са финансовата независимост на съдията и други социални гаранции. Поради това, в законите на много държави, възнаграждението на съдиите се определя по общи критерии отделно от възнаграждението на другите държавни служители. Трябва да се създадат условия за предотвратяване на намеса в действията на съдия или съд, който решава дадено дело, въз основа на гаранциите за независимост на съдиите. Нарушаването на която и да е от горепосочените гаранции може да нанесе вреди на правораздаването и на гарантирането на правата и свободите на лицата. Ето защо всеки опит за намаляване на възнаграждението на съдиите или на други социални обезпечения, или за ограничаване на финансирането на съдилищата се тълкува като посегателство срещу независимостта на съдебната власт.

Предоставянето на бонус е форма на индивидуално стимулиране, чрез която се стимулира мотивацията на служителите за постигане на определени резултати. Кандидатите за бонуса се избират индивидуално, като размерът на бонуса обикновено се определя индивидуално. Не е допустимо обаче да се предоставят стимули на съдии във връзка с правораздаването. Поради това, отпускането на бонус за съдиите е несъвместимо с принципа на независимост на съдебната власт. *(Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 06-12-1995 г., 3/95, Дело №: 3/95, LTU-1995-3-010, [Английски](#))*

Разпоредба от указ, издаден от министъра на правосъдието, е оспорена, тъй като тя дава възможност на министъра на правосъдието, който е член на изпълнителната власт, да награждава или препоръчва съдии за почести за тяхната съдебна дейност. Бе установено, че това нарушава конституционния принцип за независимост на съдебната власт. Конституционният съд постанови, че е в противоречие с конституционния принцип за независимост на съдебната власт, ако член на правителството може да дава отличия на съдии или да препоръчва съдии за почести, без реалното участие на съдебната власт. *(Унгария, Конституционен съд, Дата на издаване: 21-10-1994 г., Дело №: 46/1994, HUN-1994-3-016, [Английски](#))*.

III. 6. СВОБОДА НА СДРУЖАВАНЕ

В член 9 от Конституцията е посочено, че има няколко различни вида сдружения с различни дейности и цели. Учредяването на сдружения и извършването на тяхната дейност се определят от техните устави и се подчиняват на закона. Законът може да установи някои задължителни условия по отношение на учредяването на сдружения и извършването на тяхната дейност, включително правила относно категориите лица, на които е позволено да членуват в различни сдружения, които не могат да бъдат отменени в техните устави. Не се нарушава правото на свободно сдружаване на категориите лица, които не могат да учредяват или да членуват в определени видове сдружения, тъй като могат да членуват в други видове сдружения.

Правото на членовете-учредители на профсъюзни организации да се обръщат към съдилищата с посредничеството на специално упълномощено лице представлява привилегия, предоставена на тези лица от парламента, а не нарушаване на правото на свободен достъп до съдилищата. Членовете-учредители могат да се откажат от тази привилегия, когато пожелаят, като извършат процесуалните формалности пряко и индивидуално и се явяват лично в съда. (Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 25-03-2004 г., Дело №: 147/2004, ROM-2004-2-003, [Английски](#))

В становището се отбелязва, че съдията има право на сдружаване, но при упражняването на това право трябва да се държи по начин, запазващ интегритета и избягващ конфликт на интереси в съдийската работа. Дейност, нарушаваща тези принципи, включва придобиването на благоприятни условия (като "безплатни билети") за спортен мач. Всяка дейност или вземане, свързани със съдебната функция и създали неподобаващо влияние, реципрочност или чувство за задълженост, противоречат на принципите за независимост и безпристрастност и влияят зле на репутацията на съдебната система. Когато един съдия приеме своята длъжност, той трябва винаги да действа честно и по начин, който е от полза за изпълнението на съдебните функции, а не да използва длъжността и репутацията си, за да задоволява съдийски интереси. (Северна Македония - Съвещателен орган за етика на съдиите и съдебните заседатели - 11.04.2022 г. [Връзка към пълното становище на Северна Македония](#))

"Съдията може да членува в сдружение или хуманитарна организация и действията и поведението му/и да бъдат такива, че да запазват достойнството на съдийската длъжност и да се ръководят от принципите, залегнали в Етичния кодекс на съдиите и съдебните заседатели." (Северна Македония - Съвещателен орган за етика на съдиите и съдебните заседатели - Mislewe br. .3/0101 -26.06.2020 г. [Връзка към Становището на Северна Македония](#))

Словакия - Представяват ли членството на съдия в голф клуб и спортните дейности на съдия риск от конфликт със задълженията му като съдия? Съветът постанови, че според него не е проблем съдиите да членуват в спортни клубове, включително за голф, но трябва да се зададат определени въпроси, за да се гарантира етичност: (i) каква е репутацията на клуба? (ii) кой управлява/притежава клуба? (iii) кои са членовете на клуба? (iv) получава ли съдията някакви отстъпки/ползи от клуба, различни от тези на останалите членове? (v) семейството на съдията има ли ползи? (vi) самото

членството следствие от придобита полза ли е? (vii) били ли са голф клубът или неговите членове предмет на или страна по спор в съда/при съдията? Предпазливостта е оправдана, когато клубът е по-скоро за общуване и влияние, отколкото за развлекателни спортове. *(Съдебен съвет на Словашката република - 26 януари 2021 г. - 25/2021 г.)*

Сърбия - на основание подадени молби по член 30 от Закона за съдиите, сръбският Висш съвет издаде документ, в който се посочва кои делови дейности са съвместими и несъвместими с работата на съдиите. Няколко примера включват следните дейности, които са СЪВМЕСТИМИ с работата на член на съдебната власт: Лектор по правни предмети в гимназия (в извънработно време) и в Съдебната академия (в работно време), член на управителни и изпълнителни съвети на асоциации на юристи, член на управителния съвет на футболен клуб без възнаграждение, член на неформална международна съвещателна група.

НЕСЪВМЕСТИМИ със съдийската функция са следните дейности: съдия в жури, работещ като съдебен експерт, представляване на футболен клуб в арбитраж пред футболна асоциация, лекции в Дипломатическата академия срещу заплащане в работно време, членство в Комисията за обезщетения при рехабилитация. *(Сърбия, Решения на Висшия съвет на съдебната власт относно съвместимостта и несъвместимостта на деловата дейност със съдийската длъжност)*

III. 7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ

"Съдията, както и всеки гражданин, се ползва от правото на свобода на изразяване в рамките на своите законови права и задължения, принципите на съдебната власт, принципите на безпристрастност, почтеност и благоприличие, както и в името на достойнството на съдията и съдийската длъжност.

Като се има предвид, че изпълнението на съдийската длъжност подлежи на постоянен надзор, съдията както в своята професия, така и в личния си живот, с изявленията и действията си в социалните мрежи, медии и платформи е длъжен да внимава да не накърни репутацията си, така че да гарантира поддържането на общественото доверие в съдебната система.

Съдията трябва да използва социалните мрежи, за да доближи работата на съдилищата до обществеността и да подобри възприемането на съдийската длъжност." (Северна Македония – *Mislewe br. .258/0101 – 26.06.2020 г.*)

Тодорова с/у България - съдия Тодорова съди България за нарушаване на правото ѝ на свободно изразяване на мнение, след като критикува Висшия съдебен съвет, а съдът установява и нарушение на чл. 18 от Конвенцията, който забранява използването на съдебни процедури за постигане на незаконосъобразни цели. Решението на ЕСПЧ е кулминация на 10-годишна сага, започнала по времето, когато съдия Тодорова оглавяваше Асоциацията на българските съдии и остро критикуваше тогавашното политическо статукво. Съдът не присъжда никакво обезщетение, тъй като съдия Тодорова не е претендирала за такова. Това дело засягаше свободата на изразяване и възможността да се говори по съдебни въпроси, без да се предприемат неприемливи дисциплинарни мерки. (България, Европейски съд по правата на човека (ЕСПЧ) – Иск №: 40072/13 – 19 октомври 2021 г. [ЕСПЧ – Дело Тодорова с/у България](#) | [Статия в Strasbourg Observer - Todorova v. Bulgaria](#))

Словакия - Съветът е приел, че съдия може да направи публично изявление в медиите, съдържащо несъгласие по отношение на решенията на висшия съд. Съдията е направил изявления, включващи "това са нещата, заради които не мога да спя", заедно с несъгласието си. Съветът е постановил, че не е проблематично съдия да изказва различното си мнение, да критикува състоянието на съдебната система, както и решението на висшите съдилища. Може да не е проблематично в публично обсъждане, но се очаква висока степен на сдържаност и професионализъм. Въпрос на свобода на словото е да се позволи дискусиата (Съдебен съвет на Словашката република - 26 януари 2021 г. - 26/2021 г.)

III. 7. СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ И СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Съдия е освободен от длъжност заради публикации в TikTok. "Това, което може да се възприеме от други като относително незначително нарушение, може да привлече публичност за съдията и да навреди на репутацията на съдията и да повдигне въпроса за неговата почтеност и за почтеността на съдебната система." "Доверието в съдебната власт се основава не само на компетентността и усърдието на нейните членове, но и на тяхната почтеност и морална справедливост. Съдията трябва да бъде не само "добър съдия", но и "добър човек", дори ако вижданията за това какво означава това понятие могат да се различават в различните кръгове на обществото." (Албания, Висш инспектор по правосъдието, решение № 2569 от 31.05.2022 г., [Новинарска статия относно уволнението на съдия](#))

Решение на Висшия правосъден съвет на Грузия - Тбилиси, 12 окт. 2020 г.

Два случая нагледно показват вида на онлайн публикациите, за които съдиите са били наказани. И двете дисциплинарни производства са заведени в един и същи ден в един и същи грузински съд.

Дисциплинарно дело № 21/19 г.

На съдия е наложено дисциплинарно наказание за публикации в социалните мрежи. "Съгласно член 20 от "Правилата за съдебна етика на Грузия": "в изказването си съдията/съдийката трябва да прилага необходимата коректност, да не използва обидни, унижителни думи и изрази или дискриминационна терминология.

Съгласно параграф 4.1 от Бангалорските принципи за поведение на съдиите: "съдията трябва да избягва неуместно поведение и впечатлението за неуместно поведение във всички свои дейности." Като се има предвид, че съдията винаги е обект на постоянно наблюдение от страна на обществеността, той/тя трябва да търпи всички видове лични ограничения, които могат да изглеждат трудни за обикновения гражданин, и това трябва да бъде на свободна воля и доброволно, по-специално поведението на съдията трябва да съответства на достойнството на съдийската длъжност."

Съдията публикува във Фейсбук публичен пост/съобщение, със следното заглавие:

"(обръщение към някого) - Излезте на улицата, иначе ще ви изкарат навън"; "Зайци, вие сте боклуци, убивате хора и ги разпръсквате". След това публикува съобщение във Facebook: "Вие, - и - -, окончателно отрязайте пътя към диалог със съдебната власт. Вие нямате никаква власт над нас. " Той също така казва открито в пряк ефир: "ние не сме обективни. И защо трябва да ви слушам? Или за кое трябва да ви слушам? Няма да ви слушам повече."; "Вие сте смешна, госпожо - ако си мислите, че тази провокация ще проработи"; и същият тип комуникация продължава от страна на съдията в платформата на социална медия.

Дисциплинарно дело № 41/19 г.

На подобно основание съдия е наказан за публикация/изказване по телевизията:

- Публикация 1: Поредно посегателство срещу независимостта на съдебната власт - -! Този път маскирана от него - , - - , - - и няколко техни съучастници.
- Публикация 2: "Ето един политик - - истинско лице, което той не може да скрие през последните дни и свали маската ... Ето ги истинските му желания и намерения, както и преди, когато си стягаше багажа и се криеше ... Безскрупулните и евтини политици вече не могат да издържат на

изкушението - - - -! Все още си спомням - "Ти, фарисее, невернико...!!! " и т.н.

- Изказването на съдия в телевизионно предаване: " - -: - - - иска да повлияе на, и да получи в, съда това, което не може да постигне. Обещавам, че няма да го постигне - -. - - Жалко е, че му бяха необходими 7 години, за да се събуди. -, както и други политици, вероятно не е могъл да устои на изкушението на това, което се нарича - - ... глупост. "

(Грузия, Висш правосъден съвет - Тбилиси, 12 окт. 2020 г., № 21/19 и № 41/19)

Сърбия - Бюро на Съвета на Европа в Белград - [Наръчник за съдии и прокурори за етичните аспекти на използването на социалните мрежи](#)

Сръбски насоки за етична употреба на социалните медии за съдии. Документът е само на сръбски.

IV. СЪДЕБНИ СЪВЕТИ

IV. 1. ОСНОВНА МИСИЯ

В Конституцията е посочено, че Висшият съдебен съвет управлява съдебната власт и поддържа независимостта на съдиите, прокурорите и следователите, за да могат те да изпълняват своите функции, защитавайки правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата. Административната дейност на Висшия съдебен съвет осигурява ефективното изпълнение на възложените му от Конституцията функции по отношение на персонала, бюджета и организацията. Възлагането на тази дейност на учреждения извън съдебната власт би нарушило принципите на разделение на властите и на независимост на съдебната власт. *(България, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-07-2015 г., Дело №: 13/2014, BUL-2016-1-001, [Английски](#))*

Определени разпоредби от законодателството, уреждащо дейността на Висшия правосъден съвет, са били оспорени поради несъответствие с Конституцията. Особено внимателно са били разгледани тези, които се отнасят до правомощията на Висшия правосъден съвет да изисква и получава от съдилищата копия от съдебни дела, както и онези, свързани с оспорването на действия или бездействия от страна на парламента, президента и Висшия правосъден съвет. Тези разпоредби биха могли да са в нарушение на принципа за независимост и безпристрастност на съдебната власт. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 11-03-2011 г., Дело №: 2-рп/2011, UKR-2011-1-002, [Английски](#))*

Принципът на разделение и равновесие на властите, залегнал в член 7 от Конституцията, предоставя на трите държавни власти (законодателна, изпълнителна и съдебна) самостоятелност при упражняването на техните функции. Той позволява взаимопомощ, когато е необходимо, за постигане на максимална ефективност, и води до разпределяне на властта между няколко субекта с различни задачи и функции. Независимо от промените в правителството, принципът на разделение и равновесие на властите следва да остане постоянен. Висшият съвет е съставен предимно от съдии, което спомага за гарантиране на независимостта на съдебната власт и за избягване на намесата на други държавни власти. Желателно е трите стълба на властта да бъдат разделени, за да могат да се подпомагат взаимно при изпълнението на съответните им конституционни правомощия. Няма несъвместимост между мандата на член на Висшия съвет и ежедневното упражняване на съдийската длъжност. Съставителите на Конституцията са взели мерки, за да гарантират, че това няма да се случи, и са дали предимство на принципа на независимост на съдебната власт.

Няколко членове на албанския парламент са поискали от Конституционния съд да оцени съответствието с Конституцията на изменение на Закона за състава и работните практики на Висшия правосъден съвет (ВПС). Те предполагат, че то нарушава принципа на самоуправление на съдебната власт и че е в противоречие с разпоредбите, установени в Конституцията, уреждащи състава и работните практики на Висшия правосъден съвет. Промяната в законодателството означава, че членовете на ВПС, които са и съдии, трябва да се посветят на работата си в Съвета на пълно работно време и да спрат да работят като съдии. Те биха могли да възобновят съдебната си работа на по-късен етап. Парламентът прави тази промяна с оглед избягване на конфликт на интереси между ролята на съдия и тази на член на Съвета.

Съдът също подчертава, че автономията и независимостта на съдебната власт

представляват ефективна гаранция за правата на гражданите. Тези гаранции са изразени в член 147 от Конституцията.

В този член се посочва, че уреждането на съдебната власт е в рамките на компетенциите на Висшия правосъден съвет. На практика ВПС е на върха на организационната пирамида на съдебната власт. За тази цел, Висшият съвет е съставен предимно от съдии и, следователно, е много тясно свързан със съдебната власт. Целта на съставителите на Конституцията е била съдилищата да останат независими от законодателната и изпълнителната власт.

Самоуправлението на съдебната власт е осъществимо, само ако се спазва принципът на демокрацията. Така, трябва да се отчитат желанията на суверена. Суверенът не само одобрява законодателството, уреждащо състава и работните практики на съдебната власт, но и назначаването на членовете на Върховния съд и на неговия председател. Освен това, назначенията на трима членове на Висшия правосъден съвет се гласуват от суверена. Добър пример за работните взаимоотношения между изпълнителната власт и Висшия съвет може да се намери в контекста на дисциплинарните производства срещу съдии. Те се предприемат по инициатива и с участието на министъра на правосъдието, а председателят на Съвета е този, който назначава съдиите от първоинстанционните и второинстанционните съдилища. *(Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 22-05-2006 г., Дело №: 53/06, ALB-2006-2-001, [Английски](#))*

1. Преустановяването на дейността на съществуващия Висш съдебен съвет и замяната му с нов Висш съдебен съвет не противоречи на Конституцията, тъй като новият състав на Съвета е по-истински представителен за всички съдебни органи, които бяха създадени наскоро.

2. Мерките, предприети от Висшия съдебен съвет по отношение на правата на членовете на съдебната власт, са административни мерки и, следователно, подлежат на преразглеждане от Върховния административен съд. *(България, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-01-1999 г., Дело №: 01/99, BUL-1999-1-001, [Английски](#))*

IV. 2. СЪСТАВ НА СЪДЕБНИЯ СЪВЕТ

Предвид основното свойство на Висшия съвет на магистратите като колегиален орган, мандатът на неговите членове изтича в края на период от шест години, т.е. на една и съща дата за всички членове. Следователно лицата, които придобият членство в Съвета през периода от 6 години, заемайки свободно място в колегиалния орган, изпълняват своите законови и конституционни правомощия от датата на утвърждаването или избора, в зависимост от случая, за оставащото време до изтичането на този период. Всяко противоположно тълкуване е противоконституционно, в смисъл че всеки член на Висшия съвет на магистратите може да бъде утвърден или избран за мандат от 6 години, който изтича индивидуално, независимо от мандата на останалите членове. *(Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 02-06-2016 г., Дело №: 374/2016, ROM-2016-2-003, [Английски](#))*

Една от разпоредбите на закон за изменение на разпоредбите относно функционирането и състава на Висшия съвет на правосъдието е противоконституционна. Предвидените в неправилната разпоредба основания за освобождаване на членовете на Съвета не са ясни и не гарантират справедлив процес по време на процедурата по освобождаването им. При тези условия, тази разпоредба не е в съответствие с принципа на правната увереност, отнасящ се до яснотата на съдържанието на правната норма, и като такава е противоконституционна и следва да бъде отменена. Други оспорени разпоредби не са противоконституционни. Изборът на заместник-председател на Съвета единствено измежду членовете на Асамблеята (парламента) отразява практиката на Съвета от създаването му винаги да избира заместник-председателя от редиците на членовете, избрани от Асамблеята. Автоматичното отстраняване от длъжност на всеки съдия, който е обвиняем в наказателен процес, не нарушава презумпцията за невинност или принципите на справедливия процес и служи за запазване на общественото доверие в правораздаването. *(Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 24-04-2015 г., Дело №: 23/2015, ALB-2015-1-002, [Английски](#))*

Процедурата за освобождаване на членовете на Висшия съвет на съдебната власт трябва да бъде определена достатъчно ясно и изрично по законодателен път, за да се предотврати възможността тези членове да бъдат изложени на евентуален натиск и да се попречи на въздействия върху независимостта, свободата и сигурността на тези членове при изпълнението на техните задължения съгласно Конституцията и законодателството. *(Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 04-04-2013 г., Дело №: 196/2013, ROM-2013-1-002, [Английски](#))*

Делото се отнася до възрастовите граници за заемане на определени длъжности във Висшия правосъден съвет и процедурите за преизбиране. Членовете на Висшия правосъден съвет се избират на длъжностите председател, заместник-председател и секретар на секция на Висшия правосъден съвет за срок от три години, тези длъжности са изборни и в закона не е предвидена възможност за предсрочно освобождаване на членовете на Висшия правосъден съвет от тези длъжности, след като те навършат определена възраст. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-09-2008 г., Дело №: 18-рр/2008, UKR-2008-3-020, [Английски](#))*

Списъкът на основанията за прекратяване на правомощията на член на Висшия правосъден съвет от органа, който го е назначил, е изчерпателен. Не съществуват

други основания за прекратяване на правомощия, освен предвидените в закона. Разпоредбите на това законодателство следва да се тълкуват в смисъл, че решение за прекратяване на правомощията на член на Висшия правосъден съвет в случай на нарушаване на клетвата от негова страна се взема от органа, който го е назначил. Съгласно закона, Висшият правосъден съвет не е длъжен да предостави на съответния орган оценка на тези факти и решение относно наличието на основания за прекратяване на правомощията. Конституционното производство за официалното тълкуване на понятието "неморално деяние" в рамките на горепосоченото законодателство следва да бъде прекратено на основание разпоредбите на Закона за Конституционния съд. Конституционната жалба не е отговаряла на изискванията на този закон и на Конституцията. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 17-04-2008 г., Дело №: 7-рп/2008, UKR-2008-1-008, [Английски](#))

Принципът на разделение и равновесие на властите, залегнал в член 7 от Конституцията, предоставя на трите държавни власти (законодателна, изпълнителна и съдебна) самостоятелност при упражняването на техните функции. Той позволява взаимопомощ, когато е необходимо, за постигане на максимална ефективност, и води до разпределяне на властта между няколко субекта с различни задачи и функции. Независимо от промените в правителството, принципът на разделение и равновесие на властите следва да остане постоянен. Висшият съвет е съставен предимно от съдии, което спомага за гарантиране на независимостта на съдебната власт и за избягване на намесата на други държавни власти. Желателно е трите стълба на властта да бъдат разделени, за да могат да се подпомагат взаимно при изпълнението на съответните им конституционни правомощия. Няма несъвместимост между мандата на член на Висшия съвет и ежедневното упражняване на съдийската длъжност. Съставителите на Конституцията са взели мерки, за да гарантират, че това няма да се случи, и са дали предимство на принципа на независимостта на съдебната власт. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 22-05-2006 г., Дело №: 53/06, ALB-2006-2-001, [Английски](#))

1. Правилото, че съдиите и прокурорите, избрани за членове на Комисията за съдебната служба, не могат да продължат да работят като съдии или прокурори по време на изборния мандат, на практика означава, че те губят този статут и че Комисията престава да представлява съдебната власт и се превръща в чисто административен орган.

2. Фактът, че от членовете на Комисията за съдебната служба се изисква да изберат между ръководните си задължения в съдилищата или прокуратурите и членството в Комисията, нарушава принципа за неотстранимост на съдиите и прокурорите.

3. Прекратяването или съкращаването на мандата на съдиите или прокурорите с ръководни функции нарушава принципа на разделение на властите, залегнал в чл. 1.4 от Конституцията, и принципа, че прокурорите и съдиите са неотстраними.

4. Фактът, че съдиите и прокурорите трябва да се пенсионират при навършване на определената възраст за пенсиониране в държавния сектор, дори когато не отговарят на другите критерии за пенсиониране, представлява дискриминация спрямо тях в сравнение с други групи и нарушава принципа на неотстранимост, залегнал в член 125.1 от Конституцията и в международните текстове относно съдиите.

5. Фактът, че членовете на националната юридическа служба, пенсионирани на основание възраст, не могат да продължат да работят като съдии или прокурори, съчетавайки професионалните си доходи с пенсии, представлява дискриминация:

- между съдиите и прокурорите, които получават пенсии за прослужено време, и останалите пенсионери;

- между съдиите и прокурорите, получаващи пенсии за прослужено време, които извършват друга професионална дейност, и съдиите и прокурорите, получаващи пенсии за прослужено време, които не извършват такава дейност.

(Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 06-07-2005 г., Дело №: 375/2005, Английски)

В хода на производство по жалба срещу решение на Висшия правосъден съвет, Върховният съд спира производството и прави запитване към Конституционния съд с искане за заличаване на член 6/9 от Закона "за организацията и работата на Министерството на правосъдието", както и на членове 31/1, 31/3 и 16/1.в от Закона "за организацията и работата на Висшия правосъден съвет", на основание несъвместимост с Конституцията на Република Албания. В своето запитване Върховният съд посочва, че правото на министъра на правосъдието да контролира дейността на обикновените съдилища и правото му/й във връзка с дисциплинарни производства срещу съдии противоречи на независимостта на съдебната власт и може да се счита за нарушение срещу разделението на властите, тъй като органът, компетентен за дисциплинарните производства срещу съдии, е Висшият правосъден съвет.

Оценявайки съдържанието на оспорените разпоредби, Конституционният съд постановява, че албанската конституция гарантира независимостта на съдебната власт, като предоставя на съдиите правото да бъдат недосегаеми и неотстраними от длъжност без основателни причини, както и забранява провеждане на наказателни производства без разрешението на Висшия правосъден съвет. Само съдилищата имат право да преразглеждат съдебните решения. Висшият правосъден съвет може да предприеме дисциплинарни мерки срещу съдиите само в случаите, когато техните съдебни решения са свързани с действия и поведение сериозно уронващи доверието в професията и длъжността на съдиите, както и авторитета на съдебната власт. При това положение, Конституционният съд счита, че разпоредбите, разглеждащи контрола, нямат предвид контрол над вземането на решения, а проверка по отношение на правораздаването. Конституционният съд отхвърля като неоснователно твърдението на Върховния съд, че правото на министъра на правосъдието да извършва проверки в съдилищата и правото му/й да прави предложения за освобождаване на съдии нарушава принципа на разделение на властите. Според Конституционния съд, принципът на разделение на властите предполага не само тяхното разделяне, но и тяхното равновесие. Така, тези власти трябва да си сътрудничат, за да постигнат целите си, и да се уважават и контролират взаимно. Тези власти следва да си сътрудничат и да се контролират взаимно, доколкото това не засяга техните функции по Конституцията.

Решенията на съдиите следва да съответстват единствено на Конституцията и законите. За да се осигурят най-добри резултати, бяха въведени механизми за гарантиране, че не се оказва натиск нито от вътрешността на съдебната власт нито отвън. Албанската конституция е утвърдила независимостта на различните държавни власти, като поставя ударение върху независимостта на съдебната власт. Създаването на Висшия правосъден съвет е съставна част на този принцип. Фактът, че министърът на правосъдието извършва проверка на предполагаеми нарушения, извършени от съдии, и представя предложения за дисциплинарни производства, не е противоконституционен, защото министърът няма право на глас, а Висшият правосъден съвет е свободен да се произнесе по неговите предложения, като по този начин гарантира на съдиите справедлива законова процедура в дисциплинарните производства. *(Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 27-05-2004 г., Дело*

№: 11, ALB-2004-2-002, [Английски](#)).

Съгласно Конституцията, съдиите в съдилищата се назначават от краля на Съвет и могат да бъдат уволнени само със съдебно решение. Съгласно Закона за държавната служба, съдиите могат да бъдат назначавани временно в специални ситуации и за специални цели. Тези специални временни назначения не нарушават принципа на Конституцията, според който съдиите трябва да бъдат независими и неотстраними. (Норвегия, Върховен съд, Дата на издаване: 23-03-1995 г., Дело №: 31/1995, 415/1994, [Английски](#))

Мандатът на избраните членове на Висшия съдебен съвет е пет години. Те не могат да бъдат отстранявани от длъжност до изтичане на мандата им. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 15-09-1994 г., дело №: 8/94, BUL-1994-3-004, [Английски](#))

IV. 3. ФУНКЦИОНИРАНЕ

Държавният съвет на прокурорите има характера на "съд" (трибунал), тъй като пряко се произнася по правата и задълженията на държателите на прокурорски длъжности; следователно, неговите решения и процедури са подчинени на изискванията за справедлив процес (*Сърбия, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-07-2012 г., Дело №: VIIIU-421/2011, SRB-2012-3-003, [Английски](#)*)

IV. 4. ПРАВОМОЦИЯ

Съдебният съвет е орган, който има за цел да упражнява независимостта на съдебната власт. Той има и ролята да води кадровата политика по отношение на съдийските назначения и назначенията на председателите на съдилища. Ето защо, ако след покана за подаване на кандидатури се яви само един кандидат, отговарящ на изискваните условия, Съветът не е длъжен да го предложи на министъра, ако не счита, че това лице е подходящ кандидат за длъжността председател на съд. Министърът може да назначи за председател само кандидат предложен от съдебния съвет. По този начин се установява равновесие, в съответствие с Конституцията, което предотвратява прекомерното влияние на изпълнителната власт върху назначаването на председателите на съдилищата. В този случай не е налице нарушение на доктрината за разделение на властите. *(Словения, Конституционен съд, Дата на издаване: 10-10-2007 г., Дело №: Ур-679/06 and У-1-20/07, [Английски](#))*

Висшият правосъден съвет е единственият орган, който има правомощието да предприема дисциплинарни мерки срещу съдиите, независимо от това кой орган извършва проверка на предполагаеми нарушения от страна на съдиите и представя предложения за предприемане на дисциплинарни мерки. Висшият правосъден съвет е свободен да не приема предложения за предприемане на дисциплинарни мерки, ако е убеден, че няма нарушение. Съветът процедира, като гарантира на съдиите справедлива законова процедура, в съответствие с всички демократични стандарти. Той също има правото да извършва проверки, ако счете за необходимо. Следователно, фактът че министърът на правосъдието има право да извършва проверки и право да представя предложения относно дисциплинарните производства срещу съдии, не е противоконституционен. Министърът на правосъдието няма право на глас. Той/тя може само да предлага дисциплинарни мерки на Висшия правосъден съвет. Винаги Висшият правосъден съвет е вземащия решенията, което гарантира безпристрастност по време на процеса на вземане на решения - важен принцип на справедливата законова процедура. *(Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 27-05-2004 г., Дело №: 39/04, 2835, ALB-2004-2-002, [Английски](#))*

Разпоредбите на Закона за Висшия правосъден съвет, съгласно които Висшият правосъден съвет е юридическо лице и разполага със собствен персонал, както и разпоредбите, според които Висшият правосъден съвет разглежда и взема решения за освобождаване от длъжност на съдии и може да им налага наказания, различни от предвидените в закона, включително дисциплинарни наказания срещу прокурори, са в съответствие с Конституцията на Украйна. Разпоредбите на закона, съгласно които национален депутат на Украйна и упълномощеният представител по правата на човека в парламента (Върховната рада) могат да изпратят предложение за уволнение на съдия до Висшия правосъден съвет, както и разпоредбите, съгласно които такива предложения могат да представляват достатъчно основание за започване на дисциплинарно производство, не са в съответствие с Конституцията на Украйна. Висшият правосъден съвет не може да адресира решение относно непригодността на съдия до органите, които са го избрали, освен ако решението е взето въз основа на заявление за уволнение на съдията. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 21-05-2002 г., Дело №: 9-рп/2002, UKR-2002-2-009, [Английски](#))*

Конституционният съд се произнася по съответствието с Конституцията на законовите и индивидуалните правни актове на парламента (Върховната рада) и президента на Украйна. Индивидуалните правни актове на държавния глава и на парламента относно

назначаването, избора и освобождаването от длъжност на съдиите имат конституционен и правен характер. Актовете на Висшия правосъден съвет относно предсрочното освобождаване на съдии, предвид разпоредбите на член 55 от Конституцията, могат да бъдат предмет на отсъждане от общите съдилища. *(Украйна, Конституционен съд, дата на издаване: 27-03-2002 г., Дело №: 7-гп/2002 UKR-2002-1-007, [Английски](#))*

Съгласно Конституцията, членовете на съдебната власт, включително председателят и членовете на Върховния съд, се назначават от президента на републиката или от парламента по предложение на Комисията за съдебната служба. Основният принцип, върху който е организирана и се управлява държавата, е, че законодателната, изпълнителната и съдебната власт са разделени (член 6 от Конституцията). На областите в южната част на Република Молдова могат да бъдат предоставени специални форми и условия на автономия в съответствие със специални разпоредби относно техния статут, приети под формата на органични закони (член 111 от Конституцията). Упражняването от Гагаузия на правомощията ѝ е регламентирано от Конституцията. Комисията за съдебната служба назначава, премества, повишава и налага дисциплинарни наказания на съдиите (член 123 от Конституцията). *(Молдова, Конституционен съд, Дата на издаване: 06-05-1999 г., Дело №: 24, MDA-1999-2-002, [Английски](#))*

Съдебната власт разполага със собствен бюджет и, следователно, министърът на правосъдието няма право да управлява каквато и да е част от него. Срещу членовете на съдебната власт, които са нарушили клетвата си, не могат да се предприемат дисциплинарни мерки, за да не се създаде среда, в която те да не могат да тълкуват и прилагат закона в пълно съответствие със своята съвест и убеждения. Мерките, предприети от Висшия съдебен съвет по отношение на правата на членовете на съдебната власт, са административни мерки и, следователно, подлежат на преразглеждане от Върховния административен съд. Преустановяването на дейността на съществуващия Висш съдебен съвет и замяната му с нов Висш съдебен съвет не противоречи на Конституцията, тъй като новият състав на Съвета е по-добре представителен за всички съдебни органи, създадени наскоро. *(България, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-01-1999 г., Дело №: 01/99, BUL-1999-1-001, [Английски](#))*

Държавният съвет на съдебната власт сам взема решение по искане за отстраняване на неговия председател и/или на неговите членове в дисциплинарно производство, разглеждано пред него срещу председател на съд или съдия. Отказът за отстраняване в случаите на дисциплинарни производства пред Държавния съдебен съвет би означавал приемането на предубедени съдии в някои случаи, което би било нарушение на конституционното право на справедлив процес пред безпристрастен съд. *(Хърватия, Конституционен съд, Дата на издаване: 08-01-1997 г., Дело №: U-IV 947/1996, CRO-1997-S-001, [Английски](#))*

Комисията за съдебната служба е органът, който представлява, управлява и администрира организацията на съдилищата и гарантира, че съдилищата са независими и работят правилно. Комисията за съдебна служба сезира Конституционния съд по спор за правомощията между нея и правителството, тъй като тя е на мнение, че има правомощия да управлява бюджета, предназначен за правораздаването. В случай на спор между конституционни органи относно упражняването на дадено правомощие, с решението си Конституционният съд оценява това спорно правомощие и го възлага

на една от страните, без да замества законодателя. (Андора, Конституционен съд, Дата на издаване: 16-12-1994 г., Дело №: 94-I-CC,AND-2001-2-001, [Английски](#)).

Съгласно унгарското законодателство, министърът на правосъдието има няколко правомощия при назначаването на председателите на съдилища на различни нива. С изменението на Закона за съдебната власт през 1991 г. се въвеждат нови самоуправляващи се институции (съдебни съвети), но не се отменят правомощията на министъра. Поради това, ищците оспорват конституционността на закона. Конституционният съд потвърждава валидността на закона, но определи конституционните изисквания за назначенията. Назначаването на съдии от друга власт (напр. изпълнителната) трябва да бъде балансирано от съдебната власт или от друга власт. В случай на участие на съдебната власт, нейното мнение трябва да определя назначението по същество. (Унгария, Конституционен съд, Дата на издаване: 11-06-1993, Дело №: 38/1993, HUN-1993-2- 011, [Английски](#))

V. РЕСУРСИ, ЕФИКАСНОСТ И НЕЗАВИСИМОСТ

Законът, с който се определя годишният държавен бюджет за 2015 г., е противоконституционен, тъй като не предвижда достатъчно финансиране за съдебните органи. Годишният бюджет трябва да осигури финансовите ресурси, необходими за функционирането на всички институции, определени от Конституцията, включително съдебните органи, в съответствие с основните принципи на конституционната система, а именно: върховенство на закона, върховенство на Конституцията, разделение на властите, независимост на съдебните органи и специфичните характеристики на функциите, възложени им от Конституцията. *(България, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-07-2015 г., Дело №: 03/15, BUL-2015-2-001, [Английски](#))*

V. 1. ОБЩИ АСПЕКТИ НА РЕСУРСИТЕ

Адекватното възнаграждение е аспект на независимостта на съдебната власт, който може да бъде нарушен, когато съдебните служители нямат финансова обезпеченост. Конституционното разделение на властите означава, че съдебните служители не трябва да бъдат принуждавани да участват в преговори за заплати с изпълнителната власт. *(Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 23-05-2013 г., Дело №: CCT 91/12, RSA-2013-2-012, [Английски](#))*

Определянето на работното време на съдиите в зависимост от тяхната натовареност попада в обхвата на регулаторната свобода на законодателя. Конституционното задължение за осигуряване на подходящо количество свободно време, което представлява елемент от правото на почивка, не касае компенсацията за извънреден труд, тъй като нормите, включени в чл. 66.2 от Конституцията, закрилят условията на труд, а не възнаграждението, което се предоставя по тази причина. *(Полша, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-05-2013 г., Дело №: SK 11/11, POL-2014-1-001, [Английски](#))*

Законът за държавния бюджет не може да изменя други закони, да прекратява тяхното прилагане или да ги отменя. По обективни причини, подобни действия водят до несъответствия в законодателството и съответно до възпрепятстване и ограничаване на човешките и гражданските права и свободи. Ако е необходимо да се прекрати прилагането на закони, те да се допълнят или изменят, или признаят за невалидни, това следва да стане с отделно законодателство. Оспорената разпоредба на закона е лишила съдиите от това право през 2008 г. и, следователно, от една от гаранциите за тяхната независимост. Конституционният съд изразява становище, че въведеният в анализираната част на закона ред за изчисляване на месечната добавка за прослужено време води до намаляване на нейния размер, тъй като "заплатата за длъжността" е само част от месечното възнаграждение на съдията. Такова намаление води до намаляване на общата заплата на съдията и представлява ограничаване на съществуващите гаранции за независимост на съдебната власт. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване, 22-05-2008 г., Дело №: 10-рр/2008, UKR-2008-2-011, [Английски](#))*

Конституцията определя механизма за осигуряване на финансирането на съдебните органи, използван от парламента (Върховната рада), който отговаря за одобряването на националния бюджет, за неговото изменение и за надзора над изпълнението му.

Изпълнението на бюджета е в сферата на компетентност на Кабинета на министрите. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 24-06-1999 г., Дело №: 6-рп/1999, UKR-1999-2-004, [Английски](#))

Целият комплекс от гаранции, утвърждаващи независимостта на съдиите и съдилищата, е установен в Конституцията, Закона за съдилищата и други закони. Сред тях са финансовата независимост на съдията и други социални гаранции. Поради това, в законите на много държави възнаграждението на съдиите се определя по общи критерии отделно от възнаграждението на другите държавни служители. На основата на гаранциите за независимост на съдиите трябва да се създадат условия за предотвратяване на намесата в действията на съдия или съд, който решава дадено дело. Нарушаването на която и да е от горепосочените гаранции може да нанесе вреди на правораздаването и на гарантирането на правата и свободите на лицата. Ето защо всеки опит за намаляване на възнаграждението на съдиите или на други социални обезпечения, или за ограничаване на финансирането на съдилищата се тълкува като посегателство върху независимостта на съдебната власт.

Предоставянето на бонус е форма на индивидуално стимулиране, чрез която се стимулира мотивацията на служителите за постигане на определени резултати. Кандидатите за бонуса се избират индивидуално, като размерът на бонуса обикновено се определя индивидуално. Не е допустимо, обаче, да се предоставят стимули на съдии във връзка с правораздаването. Поради това, отпускането на бонус за съдиите е несъвместимо с принципа на независимост на съдебната власт. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 06-12-1995 г., 3/95, Дело №: 3/95, LTU-1995-3-010, [Английски](#))

V. 2. БЮДЖЕТ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Законодателните разпоредби, които позволяват на кабинета на министрите да определя по свое усмотрение разходите на държавата по отношение на финансирането на съдилищата и съдиите, нарушават принципа на разделение на властите и представляват заплаха за независимостта на съдебната власт, като по този начин противоречат на Конституцията. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 08-07-2016 г., Дело №: 5-рп/2016, UKR-2016-2-007, [Английски](#))*

Финансовата подкрепа за съдиите след пенсионирането им, като част от техния правен статут, не е лична привилегия, а средство за гарантиране, на конституционно основание, на независимостта на съдиите. Тя се предоставя, за да се гарантира върховенството на закона и в интерес на страните, които се обръщат към Съда за справедливо, безпристрастно и независимо правосъдие. Конституционният статут на съдиите и бившите съдии предполага подобаваща финансова подкрепа за тях, която следва да гарантира осъществяването на справедливо, независимо и безпристрастно правосъдие. Законодателят може да предвиди случаи на прекратяване на назначението и изплащането (или частичното изплащане) на пожизнени месечни парични обезщетения за съдиите, но само на основания, които пряко засягат статута на съдиите, като например влизане в законна сила на осъдителна присъда срещу съдия или прекратяване или подаване на оставка във връзка с преизбирането на съдиите. Съдиите, които се възползват от конституционното право на работа след пенсиониране, установено в Член 43 от Конституцията, не могат да бъдат лишени от гаранциите за независимост на съдиите, по-специално от подобаваща финансова обезпеченост. Законодателството, предвиждащо прекратяване на изплащането на пожизнена месечна парична помощ на бивши съдии, работещи на определени длъжности, противоречи на целта на създаването на конституционни гаранции за материалната сигурност на съдиите като елемент на тяхната независимост. Освен това, то не отговаря на принципа за единен статут на всички съдии, тъй като налага разлика между работещите и неработещите бивши съдии. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 08-06-2016 г., Дело №: 4-рп/2016 UKR-2016-2-006, [Английски](#))*

Законът, с който се определя годишният държавен бюджет за 2015 г., е противоконституционен, тъй като не предвижда достатъчно финансиране за съдебните органи. Годишният бюджет трябва да осигури финансовите ресурси, необходими за функционирането на всички институции, определени от Конституцията, включително съдебните органи, в съответствие с основните принципи на конституционната система, а именно: върховенство на закона, върховенство на Конституцията, разделение на властите, независимост на съдебните органи и специфичните характеристики на функциите, възложени им от Конституцията. *(България, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-07-2015 г., Дело №: 03/15, BUL-2015-2-001, [Английски](#))*

Законодателната власт е делегирала на правителството конституционното си правомощие да определя основата за заплатите на съдиите, като му е дала възможност свободно да урежда този въпрос чрез решения. Предоставянето на компетентност на политическата изпълнителна власт (правителството) да влияе пряко върху определянето на съдебните заплати означава *априори*, че отношенията между двете власти в държавата (изпълнителната власт, която е политическа, и съдебната власт) са поставени на основи, които са обективно неприемливи в едно демократично

общество. Принципите на разделение на властите и на правовата държава, в светлината на Конституцията, изискват съдебната власт да бъде независима. Изискванията за правна сигурност и върховенство на закона изискват правните норми да бъдат достъпни и предвидими, така че хората да разбират своите действителни и конкретни права и задължения, за да могат да действат по съответния начин. (Хърватия, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-07-2014 г., Дело №: U-I-4039-2009, CRO-2014-2-008, [Английски](#))

Законът, който налага намаляване на заплатите на съдиите като част от мерките за икономии в страната, не е нито данъчен закон, нито общоприложим без дискриминация и, следователно, представлява неблагоприятно намаляване на възнаграждението на съдиите. (Кипър, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-06-2013 г., Дело №: 397/2012 и 480/2012, CYP-2014-2-001, [Английски](#))

Правомощията на парламента да избира и освобождава съдии не са накърнени от законодателни разпоредби, уреждащи съдебната власт и статута на съдиите, които се отнасят до реда на гласуване. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 21-06-2011 г., Дело №: 7- гр/2011 UKR-2011-2-007, [Английски](#))

Една от гаранциите за независимостта на съдебната власт, която се съдържа в Член 126.1 от Конституцията, е че държавата предоставя на съдиите финансова и социална закрила чрез заплата, пенсия и месечни помощи, както и очакван бъдещ статут на пенсиониран съдия. Тяхното право на пенсионно обезпечение представлява важна гаранция за независимостта на действащите съдии. Конституционните права и свободи са гарантирани, като държавата не трябва да приема законодателство, което би довело до премахване на съществуващите права и свободи или до намаляване на тяхното съдържание и обем. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-06-2007 г., Дело №: 4-гр/2007, UKR-2007-2-004, [Английски](#))

Независимостта на съдилищата и трибуналите спрямо другите клонове на властта ([чл. 173 от Конституцията](#)) няма за цел да обслужва съдебната власт сама по себе си (т.е. органите, които я упражняват), а по-скоро да гарантира конституционното право на индивида на съд ([чл. 45.1 от Конституцията](#)). Правораздаването, както се упражнява от съдилищата, и съдебните правомощия на Конституционния съд попадат в обхвата на основните функции на държавата и, като такива, следва да се финансират с обществени средства. Органите на съдебната власт и съпътстващите ги организационни структури се издържат изцяло от държавния бюджет и са задължени да превеждат в бюджета всички приходи, получени от дейността им (напр. съдебни такси). Законодателната власт има демократичен мандат да взема решения относно местоназначението на обществените средства, произхождащи от налагането на държавни такси на гражданите. Същевременно, Министерският съвет, като орган на изпълнителната власт, заема силна позиция в рамките на конституционната система по отношение на финансовата политика. Тази позиция е посочена в [член 221 от Конституцията](#) (изключителното право на Министерския съвет да инициира законодателна процедура по отношение на Закона за бюджета), [член 220.1 от Конституцията](#) (забраняващ на Сейма, т.е. първата камера на полския парламент, да увеличава бюджетния дефицит над предвидения в проектозакона за бюджета) и [член 219.4 от Конституцията](#), във връзка с [член 146.4.6 от Конституцията](#) (изключителната компетентност на Министерския съвет да провежда финансовата политика на държавата и да управлява изпълнението на бюджета). Съответно е допустимо Министерският съвет да предприема действия за проучване на еднородността на

управлението на публичните средства във всички звена от сектора на публичните финанси, включително и в съдебните звена. Уреждането на финансовия контрол и вътрешния одит в съдилищата и Конституционния съд, обаче ,трябва да отчита специфичния характер на тези звена, предвид независимостта на съдебната власт спрямо изпълнителната. Въпросите, свързани с разпределението на задачите между изпълнителната и съдебната власт в хода на изпълнението на бюджета, трябва да бъдат уредени със закон (член 219.2 от Конституцията). Такива нормативни актове трябва, първо, да отговарят на изискванията за достатъчна конкретност, така че категорично да гарантират на съдебната власт, че Министерският съвет няма да се намесва властнически в области, засягащи важни изключителни права на съдебната власт. Второ, тези нормативни актове трябва да разглеждат конфликтите на компетенции, включително потенциалните конфликти, и да въвеждат подходящи инструменти за предотвратяване на такива конфликти и да допринасят за тяхното разрешаване. Трето, всеки от инструментите, чрез които изпълнителната власт влияе на съдебната власт, трябва да бъде точно регламентиран; по-специално, трябва да се посочи кой има правото да упражнява такова влияние, кои въпроси са предмет на такова влияние и какви са последиците от това влияние. Четвърто, законите, които уреждат такива въпроси, трябва да се отличават с особено старателно изпълнение на изискванията относно законодателната процедура. Що се отнася до "отделеността" на статута на съдебната власт по отношение на изготвянето и изпълнението на Закона за бюджета, както и контрола върху това изпълнение, Конституцията предоставя на законодателната власт значителна свобода на преценка. Границите на тази свобода на преценка са: от една страна - необходимостта да се осигури единство на системата на обществените финанси, както изискват конституционните разпоредби, и неприкосновеност на задълженията и правомощията на Министерския съвет като единствен орган, създаден за провеждане на финансовата политика на държавата; и, от друга страна - забраната за изравняване на статута на организационните звена на съдебната власт с този на звената, подчинени на изпълнителната власт. (Полша, Конституционен съд, Дата на издаване , 09-11-2005 г., Дело №: Кр 2/05, POL-2005-3-011, [Английски](#))

Член 5 от Конституцията предвижда, че в Литва държавната власт се упражнява от парламента (*Сейма*), президента на републиката и правителството, и от съдебната власт. В този и други, е залегнал принципът на разделение на властите. Съдебната власт е единствената държавна власт, на която е възложено да правораздава. Никои други държавна институция или длъжностно лице не могат да упражняват тази функция. Само независима и напълно компетентна съдебна власт може да изпълнява възложената ѝ функция успешно. Независимостта и компетентността на съдебната власт са неделими от принципа за независимост на съдиите и съдилищата, залегнал в Конституцията. Този принцип означава, че законодателят е длъжен да предвиди достатъчни гаранции за независимостта на съдиите и съдилищата, които да осигурят безпристрастност на съдилищата при приемането на решения и които да не позволяват на никого да се намесва в дейността на съдиите и съдилищата, докато те правораздават. Съдия, който е длъжен да разглежда спорове, възникнали между отделни лица, както и такива между отделни лица и държавата, трябва не само да притежава най-висока професионална квалификация и безупречна репутация, но и да бъде финансово независим. Държавата е длъжна да определи такива заплати на съдиите, които да съответстват на статута на съдебната власт и съдиите, на функциите, които те упражняват, и на отговорността, която носят. Закрилата на заплатите на съдиите е една от гаранциите за независимостта на съдиите. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 12-07-2001 г., Дело №:13/2000, 14/2000, 20/2000, 21/2000, 22/2000, 25/2000, 31/2000, 35/2000, 39/2000, 8/01, 31/01, LTU-2001-2-010, [Английски](#))

Ако е вярно, както е посочено в член 2.1 от Хартата на основните права и свободи, че чешката държава се основава на демократични ценности, то трябва да се подчертае, че една от изключително важните демократични ценности е независимостта на съдебната власт. Този принцип включва цял набор от аспекти, които в своята съвкупност трябва да създадат необходимите условия, за да могат съдилищата да изпълняват своите роли и задължения, по-специално в областта на правата и свободите на личността (член 1 от Конституцията). Някои от тези аспекти могат да са от изцяло материално естество, въпреки че всички тези аспекти естествено включват и материални последици. Това се отнася, например, за възнаграждението, във връзка с което Закон № 268/1998 Sb. за премахване на допълнителното възнаграждение за второто полугодие на 1998 г. представлява, според Конституционния съд, нарушаване на "неотменимото" право на съдиите на заплата, която не може да бъде намалявана. С този закон парламентът на практика категоризира съдиите като "държавни бюрократи". Подобен начин на процедурно отстраняване от страна на законодателната власт (което, освен това, се е случвало многократно) тогава всъщност не е нищо друго освен обезценяване на един от основните демократични принципи: този за независимостта на съдебната власт. (*Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 15-09-1999 г., Дело №: Pl. US 13/99, CZE-2000-1-001, [Английски](#)*)

Целта на функционалното разделение на държавните власти на законодателна, изпълнителна и съдебна власт е разграничаването на отговорностите между различните органи на държавните власти и забраната за присвояване на цялата държавна власт от някоя от тези власти. В Украйна правосъдието се осъществява изключително от съдилищата. Конституцията съдържа принципите на независимост на съдиите като органи на съдебната власт и на ненамеса в правораздаването. Специалният режим на финансиране на съдилищата представлява една от конституционните гаранции за независимостта на съдиите. Този гаранционен механизъм се изразява в задължението на държавата да осигури подходящи финансови и материални условия за функционирането на съдилищата и съдиите, като предвиди в националния бюджет разходи за издръжката на съдилищата. Централизираната процедура за финансиране на съдебните органи чрез националния бюджет до ниво гарантиращо необходимите икономически условия за пълноценно и независимо правораздаване и финансирането на нуждите на съдилищата (разходи за съдебни процеси, текущи разходи, поддръжка и ремонти, охрана, логистика, пощенски разходи и т.н.) има за цел да гарантира свободата на съдилищата от всякакво външно влияние. Тази процедура има за цел да осигури съдебната дейност на основата на принципите и разпоредбите на Конституцията.

Липсата на установени критерии за финансиране на съдилищата от централното правителство не може да послужи като оправдание за законодателните или изпълнителните власти да определят произволно съответните цифри, тъй като необходимите суми в националния бюджет за издръжка на съдилищата не могат да бъдат намалени до ниво, което не съответства на конституционните разпоредби относно финансирането на съдебната система. Бюджетните средства за издръжка на съдебната система са пряко защитени от Конституцията и не могат да бъдат намалявани от органите на законодателната или изпълнителната власт под ниво гарантиращо пълноценно и независимо правораздаване в съответствие със закона.

Макар да е вярно, че правомощието за преценка дали е необходимо или желателно експертно становище принадлежи на съдилищата и че те, съответно, имат право да

поискат такова становище по своя инициатива, и макар че такова становище често е основен инструмент за упражняване на тяхната компетенция, когато са необходими научни познания, заповедта, издадена от общинския съд по конкретното дело, разгледано от Съда (вж. обобщението), изисква проверка на становища, които вече са били дадени от официални технически и научни органи; следователно съдът е използвал процесуалните правила за неподходящи цели, като е създавал противоречие с процедурите - за научни експерименти - установени със закон (вж. обобщението). Властта на друг държавен орган може да бъде узурпирана или подкопана както в резултат на практическите последици от въпросното действие или поведение, така и във връзка с "вътрешното естество на претенциите", които са довели до конфликта (вж. препратките). Съдът в никакъв случай не желае да оспорва ролята на съдилищата в защитата на правата, включително на правата *спрямо* държавните власти; само че, в случая който му е даден за разглеждане, неоправданото упражняване от страна на съда на правомощията му за разследване е довело до несъмнена намеса в сферата на изпълнителната власт, особено по отношение на правомощията на техническите и научните органи, които официално отговарят за медицинските изпитания (вж. обобщението). (Италия, Конституционен съд, дата на издаване: 02-04-1999 г., Дело №: 121/1999, ITA-1999-1-004, [Английски](#))

Съдебната власт има собствен бюджет и, следователно, министърът на правосъдието няма право да управлява каквато и да е част от него. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-01-1999 г., Дело №: 01/99, BUL-1999-1-001, [Английски](#))

Намалявайки разходите от федералния бюджет за съдебната система, правителството и Министерството на финансите не успяват да гарантират пълно и независимо правораздаване и гладка работа на съдебната система, като по този начин намаляват доверието на руския народ в държавата и, в крайна сметка, застрашават гарантираното от Конституцията право на човека и гражданина на съдебна защита, тъй като реализирането на конституционните разпоредби за осигуряване на съдебна защита на правата и свободите на човека и гражданина е неразривно свързано със създаването от страна на държавата на необходимите условия за работата на съдилищата.

Като се има предвид общопризнатия в международното право принцип на независимост на съдилищата, следва да се има предвид, че Виенската декларация и Програмата за действие, приети на Втората световна конференция по правата на човека (юни 1993 г.), затвърждават този принцип за необходимост от подобаващо финансиране на институциите, отговорни за правораздаването. Член 2 от федералния Закон от 30 март 1998 г. "за ратифициране на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и протоколите към нея" посочва, че от 1998 г. федералният бюджет трябва да предвиди необходимото увеличение на средствата за работата на федералната съдебна система, с цел прилагане на правни норми, напълно съответстващи на поетите задължения на Руската федерация, произтичащи от присъединяването ѝ към Конвенцията и протоколите към нея. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 16-06-1998 г., Дело №: RUS-1998-2-005, [Английски](#))

V. 3. ПОДБОР И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДЕЛАТА

Разпоредбите на правилника на гражданските и наказателните съдилища, както и графикът за работа на съдиите, уреждащи разпределянето на отделните граждански дела на отделните съдии, не противоречат на Конституцията, тъй като не предвиждат дело, свързано с иск, който е бил оттеглен и след това отново образуван, да бъде преразпределено на същия съдия, на когото е било разпределено при първоначалното му образуване.

(Словения, Конституционен съд, Дата на издаване 23-02-1995 г., номер на делото U-I-209/93)

Фактът, че апелативният съд може да отнеме делото на състав или отделен съдия на основание сериозни недостатъци, допуснати в производството, не е в противоречие с конституционно гарантираното право на законно определен съдия (законен съдия), защото преследва целта да защити друго конституционно гарантирано право и прави това със съразмерни средства. Нарушаването на конституционното право на законно определен съдия не е налице само поради липсата на основателни причини за отвеждане на дадено дело от конкретен съдия. То може да настъпи и поради неуместност на мотивите на решението.

(Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 22-10-2009 г., Дело №: IV. ÚS 956/09)

VI. ЗАДЪЛЖЕНИЯ И ОТГОВОРНОСТИ (ОТЧЕТНОСТ)

1. По принцип, неправилното тълкуване и прилагане на даден нормативен акт в конкретен случай не представлява и не се приема за прекомерно упражняване на съдебната власт и злоупотреба със служебното положение на съдията, дори когато друго лице е претърпяло вреди или е придобила материална облага.

2. За да се установи наличие на злоупотреба със съдебна власт е необходимо да се докаже, че решението на съдията надхвърля границите на допустимото, че е очевидно абсурдно само по себе си при тълкуването и прилагането на законодателството или че способства за решаването на конкретен правен въпрос в полза или вреда на страна в производството.

3. Съществен елемент, за да се твърди "злоупотреба със служебното положение на съдия", е материалното или процесуално нарушение очевидно да е повлияло на правното положение на една от страните в производството, със следствие - дискриминационно третиране на другата страна (напр. съдията съзнателно/преднамерено да е действал в противоречие с принципа на равнопоставеност на страните).

4. От гледна точка на отговорността на съдията за "злоупотреба със служебно положение", не е от значение дали превишаването на служебните правомощия (на съдията) е постигнато в резултат на неговото действие (или бездействие). Става въпрос за официално престъпление, настъпило в момента на извършване на деянието. Освен това, трябва да е налице (безспорно) съзнание от страна на съдията за това как неговото правно становище, изразено при тълкуването и прилагането на нормативния акт, може да повлияе на изхода на производството, както и съзнание и намерение за придобиване на материална облага за други лица или за причиняване на вреда на други лица.

5. Следователно, фактът, че съдия издава становище относно прилагането на законодателството, което може да противоречи на съдебната практика и свързаните с нея позиции, сам по себе си не може да означава безспорно, че "съдията е имал намерение" да злоупотреби със служебното си положение. *(Хърватия, Конституционен съд, дата на издаване: 22-01-2015 г., Дело №: U-III-5614/2013, U-III-5577/2013, [Английски](#))*

VI. 1. ОТГОВОРНОСТ НА СЪДИИТЕ

Конституционният принцип на независимост на съдебната власт задължително включва принципа на отговорност. Съдиите трябва да са подвластни на закона, включително да подлежат на дисциплинарна отговорност, за да могат да упражняват своята власт отговорно. Също така, конституционният статут на магистратите налага специфични изисквания, включително добра репутация, като изискване за достъп до, и повишение в, професията.

Органите, оправомощени да извършват дисциплинарни действия, включват съдебния инспекторат, министъра на правосъдието, председателя на Върховния касационен съд и главния прокурор на съответната прокуратура. Разширяването на обхвата с включването на Върховния касационен съд и на Върховния съд и регламентирането на правомощията на новите държатели на права за извършване на дисциплинарни действия не е вероятно да наруши конституционните разпоредби. Причината е, че посочените органи не придобиват правомощия за вземане на решения по отношение на дисциплинарното наказване на съдиите и прокурорите, а ролята на съд, който да се произнася по дисциплинарната отговорност принадлежи на Висшия съдебен съвет, предвид ролята му на гарант за независимостта на съдебната власт. *(Румъния, Конституционен съд, Дата на издаване: 11-01-2012 г., Дело №: 2/2012, ROM-2012-1-001, [Английски](#))*

VI. 1.1. ИМУНИТЕТ НА СЪДИИТЕ

Проектозаконите за изменение на член 80 от Конституцията с цел ограничаване или премахване на имунитета на членовете на парламента и имунитета на съдиите се отнасят само до техния специален статут и не засягат съдържанието на конституционните права и свободи на човека и гражданина. Следователно законопроектите не противоречат на изискванията на член 157.1 от Конституцията. Извършването на тежко или особено тежко престъпление срещу живота или здравето на физическо лице от съдия е разумно основание за задържане в момента на извършване на престъплението или непосредствено след това. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 16-06-2015 г., Дело №: 1- v/2015, UKR-2015-2-006, [Английски](#))*

Наказателното производство срещу съдия, постановил очевидно погрешно решение, което не е било отменено или анулирано, е противоконституционно. Съдът отбелязва, че принципите на служебна сигурност и имунитет на съдиите гарантират автономността и независимостта на съдебната власт и служат като гаранция за интересите на правосъдието. Конституцията дава право на законодателя да установи специална процедура за наказателно производство срещу съдия. На съдията се търси отговорност само след като такова решение бъде признато за погрешно или произволно. Ако това не е така, производството срещу съдията отрича окончателния и задължителен характер на окончателното решение, постановено от името на държавата. Производството срещу съдия представлява намеса от страна на органите на изпълнителната власт. Това нарушава принципите на независимост и справедливост, гарантирани от член 10 от Конституцията. *(Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-10-2011 г., Дело №: 23, RUS-2011-3-008, [Английски](#))*

Принципът на имунитета на съдиите има за цел не просто да ги защити от другите стълбове на властта, но също от лицата, участващи пряко в съдебните производства. Освобождаването на съдиите от отговорност е ограничаване на достъпа до съд в ситуации, в които съдиите са били съдени за становища, които са изразили, или за съдебни решения, които са издали. Такива ограничения на достъпа до съд са легитимни за преследваната цел, която е защита на независимостта на съдилищата и съдиите. В контекста на разделението на властите, независимостта на съдиите (като носители на съдебната функция) от всяка друга форма на власт представлява основополагащ принцип на независимостта на съдебната власт. *(Сърбия, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-02-2010 г., Дело №: Uz- 1283/2008, SRB-2011-1-003, [Английски](#))*

Значението на съдебния имунитет е особено голямо в страни, в които демокрацията и механизмите на разделение на властите все още не са укрепнали. Независимостта на съдиите и съдилищата може да съществува и без да е необходим имунитет в страните с развита демокрация, където разбирането за разделението на властите вече е утвърдено и където има висока степен на правна и политическа култура. Тези фактори свеждат до минимум политическия риск от злоупотреба с възможността за отстраняване на съдия от длъжност поради съдържанието на постановените от него присъди. *(Полша, Конституционен съд, Дата на издаване: 28-11-2007 г., Дело №: 39/07, [Английски](#))*

Разпоредбите на член 126.2 от Конституцията трябва да се разбират като осигуряващи независимостта на съдиите във връзка с правораздаването и забраняващи всякакви действия по отношение на тях от страна на държавни органи, институции и организации, местни власти и техните служители, физически или юридически лица, целящи да попречат на съдията да изпълнява професионалните си задължения или да направят съдията пристрастен с цел постановяване на несправедливо решение. (Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 01-12-2004 г.; Дело №: 19-рр/2004, UKR-2004- 3-021, [Английски](#))

Общите събрания на съдиите, прокурорите и служителите имат за цел да уеднаквят практиката на правоприлагащите органи и да повишат квалификацията на съдиите. Те не могат да се превръщат в агенции за наемане на работа за юридически професии. Подобен подход може да засегне основите на правораздаването. Съгласно Конституцията единствено прокуратурата има правомощия да повдига обвинения и да предприема действия, които могат да доведат до наказателна отговорност, както и да събира, проверява и оценява всякакви сведения, в съответствие с изискванията на Наказателно-процесуалния кодекс. Следователно е в противоречие с Конституцията да се предостави на една пета от членовете на Комисията за съдебната служба правото да поискат снемане на съдебния имунитет. Намесата на изпълнителната власт в организацията и дейността на съдилищата противоречи на Конституцията и, следователно, е недопустима. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 16-12-2002 г., Дело №: 13/02, BUL-2002-3-003, [Английски](#))

Разпоредбата на Закона, според която срещу съдия не може да бъде образувано наказателно производство без съгласието на Съвета по назначенията, е една от гаранциите за неприкосновеността на съдиите.

Съветът по назначенията е органът на съдиите, който следи за прилагането на законодателството относно статута на съдиите. Изискването за съгласие от Съвета по назначенията за образуване на наказателно производство срещу съдия не надхвърля гаранциите, които могат да се считат за необходими и достатъчни за гарантиране на неприкосновеността на съдиите.

Отказът на Съвета по назначенията да даде съгласието си за образуване на наказателно производство срещу съдия може да бъде оспорен чрез жалба до Върховния съвет по назначенията. Разпоредба на Конституцията гласи, че пред съда могат да се обжалват актове и решения на държавни органи, органи на местното самоуправление, обществени сдружения и длъжностни лица, които водят до нарушаване на правата и свободите на гражданите или пречат на гражданите да упражняват тези права и свободи. Няма изключения от този конституционен принцип. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-03-1996 г., Дело №: RUS- 1996-1-003, [Английски](#))

VI. 1.2. ДИСЦИПЛИНАРНА ОТГОВОРНОСТ

В случая правният въпрос, който трябва да бъде разгледан от Конституционния съд, е дали разпоредбата на Закона за статута на съдиите, предвиждаща, че съдия извършва дисциплинарно нарушение, когато Европейския съд по правата на човека е установил, че становището му/й е признато от за нарушаващо основните човешки права и свободи, нарушава конституционните принципи за независимост, безпристрастност и несменяемост на действащ съдия. Според смисъла на оспорваната правна норма, осъждането на Република Молдова чрез решението на Европейския съд по правата на човека предполага дисциплинарна отговорност на съдиите. Конституционният съд подчертава, че съдиите се ползват с имунитет при упражняване на правосъдието. Този имунитет би бил накърнен, ако решението за отмяна или изменение на съдебно решение на съдия стане определяща причина за санкциониране на съдията и да му/й се търси отговорност за мнение, изразено по време на правораздаването от него/нея чрез издаване на решение. Следователно съдиите не могат да бъдат принуждавани да упражняват правомощията си под заплахата от санкция, тъй като това може да повлияе на крайното им решение. При изпълнение на задълженията си съдиите трябва да разполагат с безпрепятствена свобода да решават делата безпристрастно в съответствие със закона и собствената си преценка на фактите. Съгласно принципа на международното право, всяка съдебна грешка трябва да бъде установена и поправена с предимство чрез ефективно средство за защита. В светлината на еволюционния и динамичен подход към Европейската конвенция за правата на човека от страна на Европейския съд по правата на човека, "автоматичната" отговорност на съдиите е недопустима в такива случаи, без да се докаже обективната и субективната страна на дисциплинарното нарушение. Конституционният съд стига до извода, че дисциплинарната отговорност на съдиите, основана на решение на Европейския съд по правата на човека, без да са налице доказателства, че законът е нарушен от съдията умишлено или поради груба небрежност, представлява недопустима намеса в прилагането на принципите на независимост, безпристрастност и непреместваемост на съдията. (Молдова, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-06-2011 г., Дело №: 12, MDA-2011-2-002, [Английски](#))

Дисциплинарните производства срещу съдии и прокурори, включително тяхното уволнение, не противоречат на Конституцията. Санкциите, обаче, трябва да са съразмерни на тежестта на нарушението и да се прилагат в съответствие с установената правна процедура. Международното право предвижда, че съдиите могат да бъдат временно отстранени или освободени от длъжност само в случай на невъзможност да изпълняват съдебните си функции, поведение, несъвместимо със статута им, криминални престъпления или тежки нарушения на дисциплинарните правила. Съдия не може да бъде обект на дисциплинарно производство под формата на уволнение за съдебна грешка, в случаите в които нередността на съдебния акт не произтича от поведение, несъвместимо със статута на съдията. (Русия, Конституционен съд, Дата на издаване: 28-02-2008 г., Номер на делото: RUS- 2008-2-002, [Английски](#))

Член 64 от Конституцията гарантира независимостта на съдебната власт. Принципът на разделение на властите е заложен в член 16 от Декларацията за правата на човека и гражданина от 1789 г. Нито един от двата принципа не изключва възможността за законодателно разширяване на дисциплинарната отговорност, за да включва съдебната дейност, като се предвиди, че съдиите могат да носят отговорност за тежко,

умишлено нарушаване на процесуално правило, представляващо съществена гаранция за правата на страните в производството. Тези принципи обаче не позволяват образуването на дисциплинарно производство, когато нарушението не е било признато преди това с окончателно съдебно решение. Член 16 от Декларацията от 1789 г. и член 64 от Конституцията гарантират независимостта на съдилищата и специфичния характер на техните функции. В тях не могат да се намесват парламентът, правителството или който и да е административен орган. В разглеждания случай, авторите на институционалния акт са възложили на Медиатора на републиката, подпомаган от комисия, да разглежда жалбите, подадени от страни в производство. Законодателството не е позволило на медиатора да изразява становища по съдебни решения. То обаче му е дало право да "търси цялата необходима информация" от ръководителите на апелативните съдилища и на висшите съдилища. То също така е предвидило, че когато медиаторът счита, че оспорваните действия се окачествяват като дисциплинарно нарушение, той може да препрати жалбата към министъра на правосъдието за отнасяне към Висшия съдебен съвет (*Conseil supérieur de la magistrature*). След това, министърът на правосъдието е длъжен да поиска от компетентните органи да проведат разследване; в случаите, в които министърът не е законово задължен да образува дисциплинарно производство, той трябва да уведоми за това медиатора с мотивирано решение, а медиаторът може да издаде специален доклад, публикуван в официалния вестник. Като са предоставили всички тези правомощия на медиатора, авторите на институционалния акт са нарушили както принципа на разделение на властите, така и принципа на независимост на съдебната власт. (Франция, Конституционен съд, Дата на издаване: 01-03-2007 г., Дело №: 2007-551 DC, FRA-2007-1-003, [Английски](#))

В хода на производство по жалба срещу решение на Висшия правосъден съвет, Върховният съд спира производството и прави запитване към Конституционния съд с искане за заличаване на член 6/9 от Закона "за организацията и работата на Министерството на правосъдието", както и на членове 31/1, 31/3 и 16/1.в от Закона "за организацията и функционирането на Висшия правосъден съвет", на основание несъвместимост с Конституцията на Република Албания. В своето запитване Върховният съд посочва, че правото на министъра на правосъдието да контролира дейността на обикновените съдилища и правото му/й във връзка с дисциплинарните производства срещу съдии противоречи на независимостта на съдебната власт и може да се счита за нарушение срещу разделението на властите, тъй като органът, компетентен за дисциплинарните производства срещу съдии, е Висшият правосъден съвет.

Оценявайки съдържанието на оспорените разпоредби, Конституционният съд постановява, че албанската конституция гарантира независимостта на съдебната власт, като предоставя на съдиите правото да бъдат недосегаеми и неотстраними от длъжност без основателни причини, както и забрана за провеждане на наказателни производства без разрешението на Висшия правосъден съвет. Само съдилищата имат право да преразглеждат съдебните решения. Висшият правосъден съвет може да предприеме дисциплинарни мерки срещу съдиите само в случаите, когато техните съдебни решения са свързани с действия и поведение, които сериозно дискредитират професията и длъжността на съдиите, както и авторитета на съдебната власт. При това положение, Конституционният съд счита, че разпоредбите, които разглеждат контрола, нямат предвид контрол над вземането на решения, а проверка по отношение на правораздаването. Конституционният съд отхвърли като неоснователно твърдението на Върховния съд, че правото на министъра на правосъдието да извършва проверки в съдилищата и правото му/й да прави предложения за освобождаване на съдии нарушава принципа на разделение на властите. Според Конституционния съд,

принципът на разделение на властите предполага не само тяхното разделяне, но и тяхното равновесие. Така, тези власти трябва да си сътрудничат, за да постигнат целите си, и да се уважават и контролират взаимно. Тези власти следва да си сътрудничат и да се контролират взаимно, доколкото това не засяга техните функции по Конституция.

Решенията на съдиите следва да съответстват единствено на Конституцията и законите. За да се осигурят най-добри резултати са въведени механизми за гарантиране, че не се оказва натиск нито от вътрешността на съдебната власт нито отвън. Албанската конституция е утвърдила независимостта на различните държавни власти, като поставя ударение върху независимостта на съдебната власт. Създаването на Висшия правосъден съвет е съставна част на този принцип. Фактът, че министърът на правосъдието извършва проверка на предполагаеми нарушения, извършени от съдии, и представя предложения за дисциплинарни производства, не е противоконституционен, защото министърът няма право на глас, а Висшият правосъден съвет е свободен да се произнесе по неговите предложения, като по този начин гарантира на съдиите справедлива законова процедура в дисциплинарните производства. (Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 27-05-2004 г., Дело №: 11, ALB-2004-2-002, [Английски](#)).

Това съдебно решение се отнася до институционалната независимост и конституционната легитимност на южноафриканската магистратура в светлината на някои законови разпоредби, приложими за магистратите. Въпросът е повдигнат, когато трима жалбоподатели оспорват наказателното производство срещу тях, твърдейки, че магистратите не отговарят на стандарта за независимост, предвиден за съдебната власт от Конституцията. Конституционният съд не е намерил, че оспорваните разпоредби са несъвместими с Конституцията. Конституционният съд е подчертал, че макар независимостта на съдебната власт да трябва да се разглежда през погледа на разумния, добре осведомен и внимателен наблюдател, този наблюдател трябва да бъде чувствителен към сложните социални реалности в страната, да е в допир с променящите се модели на конституционно развитие и да се ръководи от Конституцията, нейните ценности и разграничението, което тя прави между различните съдилища. Независимостта на съдебната власт може да бъде постигната по различни начини и самият факт, че законодателството, уреждащо независимостта на по-нисшите съдилища, се различава от конституционните разпоредби, уреждащи по-висшите съдилища, не е причина да се счита, че то е противоконституционно. Тестът за оценка на съдебната независимост включва обективен елемент на впечатление или усещане (Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 11-06-2002 г., Дело №: CCT 21/01, RSA-2002-2-010, [Английски](#))

Срещу членовете на съдебната власт, които са нарушили клетвата си, не могат да се предприемат дисциплинарни мерки, за да не се създаде среда, в която те да не могат да тълкуват и прилагат закона в пълно съответствие със своята съвест и убеждения. (България, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-01-1999 г., Дело №: 01/99, BUL-1999-1-001, [Английски](#))

Наказателно-процесуалните гаранции не са приложими направо за дисциплинарната процедура. Съгласно Конституцията, всеки, срещу когото е образувано дисциплинарно производство, има право да бъде изслушан и да се защити. Той също така има право на състезателно производство, да се запознае с преписката и да отиде на съд или трибунал. Налагането на две различни наказания, едното дисциплинарно, а другото наказателно, за едно и също нарушение не противоречи на принципа *ne bis in idem*.

(Португалия, Конституционен съд, Дата на издаване: 23-03-1995 г., Дело №: 161/95, POR-1995-1-005, [Английски](#))

Предложение, внесено от депутати, за тълкуване на член 56 от Конституцията относно правото на магистратите на правна защита съгласно Закона за Висшия съдебен съвет. Вносителите искат от Съда да се произнесе дали липсата на разпоредби в Закона относно правото на защита на магистратите го прави противоконституционен и дали Законът е в нарушение на чл. 56, гарантиращ правото на гражданите на юридическа защита. Правото на защита на законните интереси е основно, универсално и лично право на всички граждани. Съдиите, прокурорите и проверяващите магистрати се ползват от това право на равна нога. *(България, Конституционен съд, Дата на издаване: 17-05-1994 г., Дело №: 3/94, [Английски](#))*

Скупщина на Република Косово - Закон № 06/L-057 - За дисциплинарната отговорност на съдиите и прокурорите

Законът на Косово определя дисциплинарните нарушения, процедурата за започване на разследване на предполагаеми дисциплинарни нарушения на съдии или прокурори пред Върховния съд, дисциплинарната процедура пред Съдебния съвет на Косово и Прокурорския съвет на Косово, дисциплинарните наказания и средствата за правна защита, свързани с дисциплинарните нарушения. *(Косово - Скупщина на Република Косово - Закон № 06/L-057 - За дисциплинарната отговорност на съдиите и прокурорите - Закон № 09/L-003 Изменя и допълва закона)*

VI. 1.3. НАДЛЕЖЕН ПРОЦЕС И ВЪЗЗИВНО ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ ПРИ ДИСЦИПЛИНАРНИ ПРОИЗВОДСТВА

Когато съдия отсъства от заседание на Висшия правосъден съвет, на което се разглежда дисциплинарното му дело, делото може да бъде разгледано в негово/нейно отсъствие, като това не представлява посегателство над гаранциите за независимост и неприкосновеност на съдебната власт. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 16-06-2011 г., Дело №: 5- rp/2011U UKR-2011-2-005, [Английски](#))*

При провеждането на конституционни производства във връзка с обжалване на решение за временно отстраняване от длъжност на съдия и решение за дисциплинарно наказание на съдия, Конституционният съд функционира като обикновен апелативен съд. При това, правото на Съвета на съда, който разглежда делото, да установи съществуването или несъществуването на факти, подкрепящи извода за нарушаване на конституционните права на жалбоподателя, не е ограничено от специални формални правила за представяне на доказателства. Решението на съда по жалбата изключва правото на жалбоподателя да подаде конституционна жалба. *(Хърватия, Конституционен съд, Дата на издаване: 27-05-2002 г., Дело №: U-IX-163/2002, [Английски](#))*

Съдът е трябвало да разгледа производство за анулиране, иницирано от някои съдии на длъжност в Ойпен, община в немскоезичния регион, срещу закон от 7 май 1999 г. за изменение на разпоредбите на Съдебния кодекс относно дисциплинарната система, приложима за съдиите.

Съдът решава, че закон, който не предвижда създаването на немскоезично отделение на Националния дисциплинарен съвет, отговарящо за дисциплинарните производства срещу съдии, но който предвижда присъствието на немскоезичен съдия в състава на съвета, когато съветът разглежда производство срещу съдия, който е доказал, че знае немски език и е поискал да се възползва от производство на немски език, не противоречи на конституционните принципи на равенство и липса на дискриминация (членове 10/11 от Конституцията). *(Белгия, Конституционен съд, Дата на издаване: 31-05-2001 г., Дело №: 74/2001, [Английски](#))*

Съгласно Закона за (организацията на) съдебната власт, Комисията за съдебната служба (КСС), която заседава, за да вземе решение за дисциплинарна мярка срещу съдия, е длъжна да призове съответния съдия и да изслуша неговата/нейната гледна точка по случая. Двама съдии, които са участвали в състава на КСС, наложил дисциплинарно наказание на съдия, впоследствие са участвали и в съвместния състав на Касационния съд, който е отхвърлил жалбата на съдията. Конституционният съд констатира, че е нарушено правото на съдията да бъде изслушан от КСС, както и принципът на справедлив процес, тъй като двама съдии, които са били членове на състава на КСС, са заседавали и в съвместния състав на Касационния съд. *(Албания, Конституционен съд, Дата на издаване: 04-06-1999 г., Дело №: 43, ALB-1999-3-006, [Английски](#))*

Грузински съдия е признат за виновен за лоша дисциплина заради агресивно и неуважително поведение към страната на защитата в хода на делото, като често е използвал висок тон. Той се включил в разпита, който трябвало да бъде оставен на прокурора, и, въпреки разпоредбата на чл. 115(2) от Наказателния процес на Грузия, прекъснал разпита на свидетеля без искане на страната по делото. *(Грузия, Дисциплинарен съвет на съдиите - общи съдилища на Грузия - 9 ноември 2020 г. [Връзка към делото](#))*

Грузински съдия е признат за виновен за дисциплинарно нарушение, тъй като по време на съдебен процес отказва да представи предложение и се обръща към адвокатите по следния начин: "Бих искал да ви обясня като адвокати, че вашето правно мислене е нещо много тревожно, казано просто. Няма да говоря повече за вашата некомпетентност". Когато съдебният състав уважил молбата, въпросният съдия заявил пред състава: "Загрижен съм за прецедента, който току-що създадохме. Това е много лош прецедент. За съжаление, моите колеги взеха абсолютно погрешно решение да създадат този прецедент". Дисциплинарният съвет също така пояснил, че съдията не може публично да критикува или да се отнася неуважително към друг съдия или към неговото/нейното решение. През март 2016 г. делото е обжалвано и е наложено по-леко дисциплинарно наказание. *(Грузия- Дисциплинарен съвет на съдиите - общи съдилища на Грузия - 21 януари 2016 г. [Връзка към делото](#))*

VI. 1.4. НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ

Предложенията за законодателни промени в Конституцията няма да проправят пътя към изключване или ограничаване на правата и свободите на хората. Съгласно член 126.3 от Конституцията, съдия не може да бъде задържан или арестуван без съгласието на парламента, докато съдът не постанови осъдителна присъда. Предложената формулировка дава на Висшия правосъден съвет правомощието да дава съгласие за задържане, задържане под стража или арест на съдия до произнасянето на присъдата, освен ако съдията не е бил задържан на местопрестъплението или непосредствено след това. Измененията на чл. 126.3 от Конституцията са предмет на производство на Конституционния съд, в което той разглежда съответствието на проекта на Закон за изменение на Конституцията относно имунитета на народните представители и съдиите с чл. 157 и 158 от Конституцията и приема, че даването на съгласие за временно ограничаване на свободата и правото на свободно придвижване на съдиите не представлява заплаха или пречка за правата и свободите на човека. Проектозаконът също така предлага в Конституцията да се утвърди разпоредба, която да направи невъзможно да се търси отговорност от съдиите за постановени от тях решения, освен ако не е извършено престъпление или дисциплинарно нарушение; Конституционният съд предположи, че това не представлява ограничаване на индивидуалните права и свободи. Проектозаконът предлагаше в Конституцията да се утвърди безсрочното назначение на лицата, заемащи длъжността съдия. Мандатът на съдия от Конституционния съд е предмет на уреждане в предложената формулировка на член 148.6 от Конституцията. *(Украйна, Конституционен съд, Дата на издаване: 20-01-2016 г., Дело №: 1-в/2015, UKR-2016-1-001, [Английски](#))*

VI. 1.5. ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ

Конституционният съд отбелязва по-специално, че въпросите за обезщетение за вреди, причинени от нарушаване на правото на всеки на справедлив съдебен процес, се уреждат от членове 6 и 41 от ЕКПЧ (Европейска конвенция за правата на човека) и член 3 от Протокол 7 ЕКПЧ. От тези разпоредби следва, че държавата трябва да поеме отговорност за грешка на съда, довела до постановяване на съдебно решение, и да гарантира, че незаконно осъдено лице е обезщетено, независимо от отговорността на съдията. Конвенцията обаче не задължава самите държави да обезщетяват при еднакви условия (т.е. за всяка съдебна грешка, независимо от отговорността на съдията) вредите, причинени при правораздаването в гражданско производство.

Оспорваната разпоредба трябва да бъде разгледана и приложена стриктно в съответствие с разпоредбите на Конституцията. При разглеждането на иски за обезщетение на вреди, причинени от незаконосъобразни действия (или бездействия) на съдилищата по граждански производства, ако тези действия не са свързани с приемането на решения по същество, съдилищата не трябва да свързват абсолютно конституционното право на обезщетение от държавата с личната отговорност на съдията, установена със съдебно решение. Незаконосъобразни действия или бездействия на съдия (включително незаконно изземане на имущество, неспазване на разумни срокове в съдебното производство, неправомерно разкриване на процесуални документи, незаконно забавяне на изпълнението на съдебно решение) трябва, в съответствие с настоящото решение и с членове 6 и 41 от ЕКПЧ, да се считат за нарушение на правото на справедлив съдебен процес, което води до обезщетение за засегнатото лице. (*Русия, Конституционен съд, дата на издаване: 25-01-2001 г., Дело №: RUS-2001-1-004, [Английски](#)*)

VII. СЪДИЙСКА ЕТИКА - КАК ДА СЕ ИЗРАЗЯТ СТАНДАРТИТЕ ЗА СЪДИИТЕ

VII. 1. ЦЕННОСТИ/ЗАСЛУГИ

VII. 1.1. НЕЗАВИСИМОСТТА КАТО ПОВЕДЕНИЕ

За да се запази общественото доверие в съдебната власт, е от съществено значение съдиите в своите изказвания да се държат на разстояние от политическата конкуренция на всяко ниво, включително и на местно ниво. Съдиите не могат да участват в кампаниите на отделни политици, политически партии, политически движения или предизборни групировки. Те не могат и да правят изявления след изборите с цел да влияят на бъдещи коалиции. *(Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 15-09-2016 г., Дело №: I. US 2617/15, CZE-2016-3-007, [Английски](#))*

Принципът за независима съдебна власт е основно изискване на демократичната правова държава. Поради това, законова разпоредба, която ограничава възможността на съдия да представлява страни в производство или други лица, участващи в него, е законосъобразна и съизмерима с преследваната цел, а именно защита на независимостта, безпристрастността и справедливостта на съдебните решения и на достойнството на съдебната длъжност. В решението си от 7 септември 2010 г., Пленумът на Конституционния съд отхвърля искане на дисциплинарния състав на Върховния съд за отмяна на § 80.5.b от Закон № 6/2002 Coll. за съдилищата, съдиите и съдебните заседатели и управлението на съдилищата от държавата и за изменение и допълнение на някои други закони (наричан по-нататък "Закон за съдилищата и съдиите"), и по-конкретно частта, която гласи, че съдия не може да представлява страните в съдебно производство или да действа като представител на пострадали лица или на страна, участваща в съдебно или административно производство, с изключение на законно представителство и случаите, които включват представителство на второстепенна страна в производство, по което самият съдия е страна. Според вносителя на искането, оспорваната разпоредба недопустимо и извън рамките на нормите на конституционния ред (чл. 82.3 от Конституцията и чл. 44, изречение първо, преди точката и запетаята, от Хартата) възпрепятства съдиите да извършват каквито и да било процесуални действия в производство, когато представляват свързани с тях лица или други лица. Освен това, законът прави недопустимо разграничение между ситуацияте, в които самият съдия е страна по делото, и тези, в които не е. Вносителят на петицията твърди, че в тези случаи подобно поведение на съдията не може да накърни достойнството на съдийската длъжност или да застраши или отслаби доверието в независимото, безпристрастно и справедливо вземане на решения. Конституционният съд разглежда своята съдебна практика относно принципа на независимите и безпристрастни съдилища и отбелязва, че, с оглед на разпоредбите на Конституцията и Хартата, на които се позовава вносителят на петицията, не може да се счита за противоконституционно законът да забранява на съдия да действа като представител, като посредник (медиатор) за разрешаване на правен спор или като пълномощник на страна в производството. Конституцията и Хартата изрично допускат допълнителни ограничения, които да бъдат предвидени в закон. Конституционният съд намира конкретните ограничения за възможността на съдията да представлява други лица в производството за законни, тъй като съдията е длъжен да се държи в личния си живот по такъв начин, че поведението му/й да не накърнява достойнството на съдийската длъжност и да не застрашава или отслабва доверието в независимото, безпристрастно и справедливо вземане на решения. Конституционният съд изтъква, че понятието "независимост" трябва да се тълкува в съответствие с практиката на Европейския съд по правата на човека от обективна гледна точка (погледнато от гледна

точка на това как независимостта и непристрастността могат да изглеждат на външен наблюдател). Длъжността на съдията е публична длъжност и, ако на съдията се позволи да представлява хора, дори и те да са свързани с него/нея, не може да се изключи възможността за нарушаване на достойнството на съдийската длъжност, а също би могло да застраши и отслаби доверието в независимо, непристрастно и справедливо вземане на решения от съдилищата. По мнение на Конституционния съд, разглежданото ограничение, наложено на съдиите, е също в съответствие с насърчаването на горепосочените конституционни ценности. (Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-09-2010 г., Дело №: ÚS 11/11, CZE-2010-3-010, [Английски](#))

VII. 1.2. БЕЗПРИСТРАСТНОСТ

За да се запази общественото доверие в съдебната власт е от съществено значение съдиите в своите изказвания да поддържат ясна дистанция от политическата конкуренция на всяко ниво, включително и на местно ниво. Съдиите не могат да участват в кампаниите на отделни политици, политически партии, политически движения или предизборни групировки. Те не могат и да правят изявления след изборите с цел да влияят на бъдещи коалиции. *(Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 15-09-2016 г., Дело №: I. US 2617/15, CZE-2016-3-007, [Английски](#))*

Жалбоподателят подава жалба до Конституционния съд, в която наред с другото твърди, че е нарушено правото му на справедлив съдебен процес. Той е възразил срещу пристрастността на съдията спрямо обективния принцип, тъй като същият съдия е бил председател на съда, произнесъл се по жалбата, и е бил член на състава, взел решението при преразглеждането. Конституционният съд отбелязва, че фактът, че в едно и също дело един съдия е участвал в процедурата на втора инстанция и в процедурата по преразглеждане, може да породи основателни съмнения относно безпристрастността на съдията и така да накърни принципа за безпристрастност на съда. Съгласно практиката на Европейския съд по правата на човека, наличието на такива правила в закона изразява загрижеността на законодателя да премахне всички основателни съмнения относно безпристрастността на съдиите или съдилищата и представлява опит да се гарантира безпристрастността, като се отстранят причините за такива съмнения. Освен това, съгласно постоянната практика на Европейския съд по правата на човека, наличието на безпристрастност за целите на член 6.1 от ЕКПЧ трябва да се определя в съответствие със субективен и обективен тест. Също фактът, че даден съдия е имал различни роли в определени фази на дадено дело, може при определени обстоятелства да постави под въпрос безпристрастността на съда, която се преценява във всеки конкретен случай. Конституционният съд отбелязва, че наличието на процедури за гарантиране на безпристрастността на съда, а именно правилата, регламентиращи оттеглянето на съдиите по конкретни дела, е съществен фактор, който трябва да се вземе предвид. Съответно, неспазването на тези правила означава, че делото е било разгледано от съд, чиято безпристрастност може да бъде поставена под съмнение. Конституционният съд е установил, че правото на жалбоподателя на справедлив съдебен процес, в частта относно безпристрастността на съда, гарантирано от Конституцията и [чл. 6.1 от ЕКПЧ](#), е било нарушено. *(Черна гора, Конституционен съд, Дата на издаване: 28-12-2015 г., Дело №: 305/13, MNE-2016-1-001, [Английски](#))*

Някои собственици на недвижими имоти завеждат дело в съда по наемите на кантона Женева. По време на едно от заседанията, те узнават, че отделението, компетентно да решава такива спорове, ще бъде председателствано от съдия, който преди да постъпи на работа в женевската правна служба е бил адвокат в Женева и е работил по-специално за асоциацията на наемателите Asloca. Жалбоподателите подават молба за отвод на съдията поради връзките ѝ с Asloca и неговите адвокати. В крайна сметка, Федералният съд разглежда този въпрос и отхвърля жалбата. Федералният съд постановява, че могат да се вземат предвид само обективни обстоятелства, а чисто субективните впечатления на страната, която иска отвод на съдията, не могат да бъдат определящ фактор. Не може да се подава молба за оттегляне на председателя на отделение на Съда по наемите само на основание, че преди това той е работил като адвокат на швейцарското сдружение на наемателите Asloca. Приятелските или враждебните отношения между съдия и адвокат могат да представляват основание за

оттегляне само ако между двамата съществуват връзки, чиято близост и характер са от такова естество, че да пораждат обективни опасения, че съдията може да бъде повлиян по време на производството и при вземането на решение. (*Швейцария, Конституционен съд, Дата на издаване: 31-01-2012 г., Дело №: 4A672/2011, SUI-2012-2-006, [Английски](#)*).

Ищецът подава конституционна жалба до Конституционния съд, в която оспорва безпристрастността на съдията от обективна гледна точка, тъй като съдията по въпросното дело е бил член на състава, взел решение за преразглеждане, и на състава, който се е произнесъл в производството след жалбата. Налице е постоянна практика на Конституционния съд, в смисъл че наличието на безпристрастност за целите на чл. 6.1 от ЕКПЧ трябва да се определя според субективен тест, при който трябва да се вземат предвид личните убеждения и поведение на конкретния съдия (т.е. дали той или тя е имал или нямал лични предразсъдъци или пристрастия по дадено дело), и според обективен тест, при който се прави оценка дали самият съд и неговият състав са предложили достатъчно гаранции, за да се изключат всякакви основателни съмнения относно неговата безпристрастност. Конституционният съд отбелязва, че при извършването на обективния тест е необходимо да се прецени дали освен поведението на съдията съществуват установими факти, които да поставят под съмнение неговата безпристрастност. В тази връзка, Съдът отбелязва съответното законодателство, предвиждащо основанията за освобождаване на съдиите. Съгласно горепосочения закон, съдия не може да се произнася по дело, в което е участвал на по-долна инстанция или в някакво друго съдебно качество. Поради това, Конституционният съд е установил, че ситуация, в която в едно и също производство съдия е участвал в произнасянето по жалба и в последващо производство по преразглеждане, може да породви съмнение в неговата безпристрастност и тази на Съда, което прави възможно нарушаването на правото на справедлив процес. В съответствие с това, той е уважил конституционната жалба. (*Черна гора, Конституционен съд, Дата на издаване: 08-12-2011 г., Дело №: MNE-2011-2-001, [Английски](#)*).

Жалбоподателят твърди пред Конституционния съд, че е налице нарушение на принципа на безпристрастност и на правото на справедлив процес, тъй като четирима от седемте съдии, разгледали жалбата, са взели участие преди това в същото дело, т.е. те са участвали в предходното решение. Подкрепяйки позицията си със съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, Конституционният съд разграничава две хипотези: ситуация, при която един и същ съдия последователно упражнява различни правораздавателни функции по едно и също дело; и такава, в която в резултат на обжалване той/тя едно след друго упражнява същите юрисдикционни функции. Първата ситуация представлява натрупването на функции, свързани с наказателното преследване, фазата на установяване на фактите и съдебния процес, или на консултативни и юрисдикционни функции. Европейският съд по правата на човека осъжда последователното упражняване на консултативни и юрисдикционни функции. Европейският съд по правата на човека счита, че простото натрупване на функции не е достатъчно, за да доведе автоматично до нарушаване на правото на справедлив процес; трябва да се оцени действителната роля, която съдията играе в своите действия, за да се определи дали страховете на заинтересованата страна са обективно оправдани. Конституционният съд отбелязва, че съдийската безпристрастност се оценява въз основа на функциите, които съдията е изпълнявал по същото дело по-рано; при липса на други фактори, дори цялата история на предходните намеси на конкретни съдии по това дело не е достатъчна, за да се докаже наличието на основателни причини за съмнение за пристрастност от страна на тези съдии. Съдът стига до заключението, че тълкуването на разпоредби, съдържащи се в законодателството, уреждащо административните и данъчните съдилища, в смисъл че

съставът на съда, разглеждащ жалби на основание противоречиви съдебни решения, може да включва съдии, които са се намесили в решението, което се обжалва, или в определението, на което се основава жалбата, не е противоконституционно. (Португалия, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-06-2011 г., Дело №: 281/11, POR-2011-2-010, [Английски](#))

Конституционният съд отхвърля искане на дисциплинарния състав на Върховния съд за отмяна на някои разпоредби на закона, забраняващи на съдия да представлява страните в съдебно производство или да действа като представител на пострадала страна. Конституционният съд намира конкретните ограничения за възможността на съдията да представлява други лица в производство за законни, тъй като съдията е длъжен да се държи в личния си живот по такъв начин, че поведението му/й да не накърнява достойнството на съдийската длъжност и да не застрашава или отслабва доверието в независимото, безпристрастно и справедливо вземане на решения. Длъжността на съдията е публична длъжност и, ако на съдията се позволи да представлява хора, дори и те да са свързани с него/нея, не може да се изключи възможността за нарушаване на достойнството на съдебната длъжност, а също би могло да застраши и отслаби доверието в независимото, безпристрастно и справедливо вземане на решения от съдилищата. Конституционният съд постановява, че разглежданото ограничение, наложено на съдиите, е в съответствие с Конституцията. (Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-09-2010 г., Дело №: ÚS 22/09, CZE-2010-3-010, [Английски](#))

Ищецът е бил жертва на употреба на полицейска сила по време на протест и сега съди полицията за причинените му вреди. Жалбоподателят оспорва конституционността на военната юрисдикция, определила, че военните са компетентни по наказателни дела, включващи военна сила, включително полиция, дори когато жертвата е цивилно лице, и твърди, че военната юрисдикция не защитава конституционните му права, по-специално правото на безпристрастен съдия. Конституционният съд обявява, че военната юрисдикция по отношение на граждански дела е противоконституционна, тъй като не съответства на международните стандарти по този въпрос и, освен това, не гарантира правото на ищеца на справедлив процес. Съдът определя, че правото на разглеждане от безпристрастен съдия не е гарантирано, тъй като военната юрисдикция има за цел да решава дела, при които престъпленията са извършени от военни и са нарушени военноправни интереси, каквито в случая не са налице. (Съединени американски щати, Върховен съд, Дата на издаване: 31-03-2009 г., Дело №: USA-2009-1-001, [Английски](#))

В някои случаи, осъществяването на правосъдието не може да зависи само от материалите, предоставени на Съда, и съдията ще трябва да извърши определени действия, като например събиране на липсващи доказателства, за да разследва обстоятелствата по делото по задълбочен и обективен начин и да установи истината. При извършването на тези действия, Съдът трябва да действа по начин, който не дава основание за обвинения в пристрастност или влияние. (Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 28-05-2008 г., Решение №: 39/06, [Английски](#))

Подадени са две конституционни жалби, оспорващи разпоредби, въз основа на които помощник-съдиите са се произнесли по правата и свободите на жалбоподателите. Жалбоподателите твърдят, че разпоредбите не съответстват на Конституцията, предвид факта че дават на помощник-съдиите и съдиите равни правомощия да правораздават, но същевременно лишават помощник-съдиите от конституционната

гаранция за независимост. Конституционният съд отбеляза, че непристрастността е присъща характеристика на съдебната власт и същевременно атрибут на съдията. Загубата ѝ прави невъзможно съдията да изпълнява работата си. Безпристрастността се състои в обективна оценка на страните в производството, както в хода на висящо дело, така и при постановяване на съдебното решение. Липсата на безпристрастност на съдията при произнасяне на решение представлява особено грубо нарушение на принципа на съдебната независимост. За да бъдат съдилищата възприемани от обществото като наистина независими учреждения, е жизненоважно правораздаването да се осъществява по начин, изключващ всякакви потенциални резерви от страна на страните в производството що се отнася до независимостта и непристрастността на съда. Конституционният съд заявява, че законовия акт съгласно който помощник-съдията, докато се произнася, е независим и се подчинява единствено на Конституцията и законите, представлява само декларация, която не осигурява действителната и ефективна независимост, изисквана от Конституцията. Подобна разпоредба трябва да бъде придружена от конкретни правни разпоредби по отношение на практическото осигуряване на спазването на отделните елементи, съставляващи понятието за независимост. В съответствие с това, Конституционният съд обявява въпросните разпоредби за несъответстващи на Конституцията. (Полша, Конституционен съд, Дата на издаване: 24-10-2007 г., Дело №: SK 7/06, POL-2008-1-004, [Английски](#))

Задълженията на съдията са несъвместими с работа, която няма отношение към ролята на съдия. Например, правото на съдията да правораздава е несъвместимо с функцията по организиране и провеждане на избори. Поради това, не е целесъобразно съдиите да бъдат включвани в избирателните комисии, както се предлага в Конституцията. Това би било в противоречие с правораздаването и независимостта на съдебната власт. То би могло да доведе и до конфликт на интереси между съдиите и да затрудни съдиите и съдилищата да останат непристрастни при решаването на изборни спорове. (Армения, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-11-2006 г., Дело №: DCC-664, ARM-2006-3-002, [Английски](#))

Адвокати, страни по дела, непрофесионални членове на Съда по трудови спорове, два синдиката и две федерации на работодателите подават жалби до Висшия съдебен съвет срещу председателя на Съда по трудови спорове на Никозия (по-долу наричан "съдията"). Те твърдят негово лошо поведение при упражняването на съдийските му функции. Жалбоподателите твърдят, че постоянните и често спорни изказвания на съдията и коментарите му по време на съдебните заседания разкриват предубеденост и липса на непристрастност и изкривяват справедливостта на производството. След като разглежда всички представени доказателства и всички съществени факти, с които разполага, Съветът стига до заключението, че е налице лошо поведение от страна на съдията. То е представлявало неучтиво поведение в съдебната зала, липса на дължимото внимание към страните в производството, свидетелите, адвокатите и непрофесионалните членове на Съда. Освен това, съдията постоянно прави забележки, с които демонстрира фаворизиране, предразсъдъци и предубеденост и, което е важно, проявява жив интерес към изхода на делата. Тези действия представляват сериозни нарушения на съдийското поведение, които вредят на правораздаването. В съответствие с това, Съветът постановява, че действията и лошото поведение на съдията представляват достатъчно основание за неговото отстраняване от длъжност и импийчмънт. Подчертано е, че решенията на съдия не трябва да се влияят от неговите лични възгледи, убеждения или мненията, които той може да има по различни въпроси. Съдиите следва да изпълняват функциите си при надлежно спазване на принципите за равно третиране на страните, липса на предразсъдъци, честност, почтеност и непристрастност, така че да се защити

основното право, залегнало в член 30 от Конституцията, според което всеки има право на справедлив съдебен процес. Съдиите следва да действат безпристрастно при всички обстоятелства, като по този начин защитават независимостта и почтеността на съдебната власт - ключови характеристики на правораздаването. Целта на това производство не е да се накажат съдиите, а да се поддържат високи стандарти на правосъдието. (*Кипър, Върховен съвет на съдебната власт, Дата на издаване: 19-09-2006 г., Дело №: СУР-2006-3-001, [Английски](#)*)

Конституционният съд отбелязва, че задълженията на съдията са несъвместими с работа, която няма отношение към ролята на съдия. Например, правото на съдията да правораздава е несъвместимо с функцията по организиране и провеждане на избори. Поради това, не е целесъобразно съдиите да бъдат включвани в изборителните комисии, както се предлага в Конституцията. Това би било в противоречие с правораздаването и независимостта на съдебната власт. То би могло да доведе и до конфликт на интереси между съдиите и да затрудни съдиите и съдилищата да останат безпристрастни при решаването на изборни спорове. Конституционният съд постановява, че разпоредбите на Изборния кодекс, позволяващи съдии да бъдат назначавани като членове на централни или регионални изборителни комисии, противоречат на Конституцията.

Президентът на републиката подава жалба до Конституционния съд и твърди, че второто изречение на чл. 7.2.1 от Закона за "защитника на правата на човека", което гласи: "...Той/тя може да изисква информация по всяко дело, което е в стадий на съдебен процес, и да представя препоръки на съда, така че да се гарантира правото на гражданите на справедлив съдебен процес, залегнало в Конституцията на Армения и нормите на международното право" противоречи на чл. 39 и 97.1 от Конституцията, тъй като нарушава принципите за независимост на съда и равнопоставеност на страните по делото. Жалбоподателят споменава, че анализът на практиката на правоприлагащите органи показва, че терминът "информация" се тълкува в по-широк смисъл по време на практическото прилагане на спорната разпоредба. Конституционният съд решава, че правото на Защитника да изисква информация от съдилищата и да отправя препоръки към тях не е продиктувано от необходимост да се осъществява независимо и безпристрастно правосъдие и създава вътрешнозаконодателно противоречие. Практиката на правоприлагането показва, че тази разпоредба се намесва във функциите на съдебната власт и не съответства на Конституцията. "Правото на Защитника да иска информация от съдилищата следва да бъде удовлетворено, ако не пречи на съдебното производство, ако не засяга правораздаването по конкретно дело и ако не засяга съществени и процесуални въпроси на разглеждането на делото от съда." Според Съда, международната конституционносъдебна практика по спорния въпрос сочи, че "независимата съдебна система е защитена по конституция от всякаква външна намеса; следователно, приписването на каквото и да е правомощие на Омбудсмана да проверява съдилищата не е съвместимо с принципите на разделение на властите и независимост на съдилищата". (*Армения, Конституционен съд, Дата на издаване: 06-05-2005 г., Дело №: DCC-563, ARM-2005-2-001, [Английски](#)*).

Дружеството, страна по спор, изразява съмнения относно безпристрастността на Върховния административен съд и твърди, че трима от петимата му членове, а именно съдиите X, Y и Z, които отхвърлят искането му за провеждане на устно изслушване, преди това са били ангажирани с предмета на спора на предишните си длъжности в Министерството на финансите и в Съда на Европейските общности и, следователно, са предубедени в това отношение. След това, Съдът разглежда оплакването за липса на безпристрастност в друг състав от съдии, които разглеждат жалбата и постановяват, че

не може да се счита, че предварителната отговорност за изготвянето на законодателно предложение, основано на политически съображения, поставя под съмнение непристрасността на съдията, който е призван да се произнесе по спор относно прилагането на същото законодателство. Съдът отбелязва, че обективната непристрасност по смисъла на Конвенцията предполага, че обективният наблюдател няма основателни съмнения относно непристрасността на Съда. Въпреки това, не е лесно да се направят категорични изводи в това отношение от съдебната практика на Европейския съд по правата на човека. Това, което може да се заключи от съдебната практика, е, че когато съдия е участвал преди това в предмета на спора, въпросът за непристрасността трябва да се преценява с оглед на неговите позиция и функции по това време (вж. решенията на Европейския съд по правата на човека, *Procola с/у Люксембург* и *Kleyn и други с/у Нидерландия*). (Швеция, *Върховен административен съд*, Дата на издаване: 04-02-2005 г., Дело №: 3841-04, SWE-2005-1-001, [Английски](#)).

Главният прокурор на Републиката подава пряк иск, с който оспорва регламент, въз основа на който съдиите биха могли да извършват разследване и събиране на доказателства в случаи на наказателно преследване, когато съществува възможност за нарушаване на правото на неприкосновеност на личния живот или на поверителност, предоставени от Конституцията или от закона, относно данъчна, банкова, финансова или изборна информация. Вносителят на иска твърди, че оспорваната разпоредба нарушава принципите за непристрасност на съдията. Съдът уважава иска и постановява, че в случаите на наказателно преследване, в които съществува възможност за нарушаване на правото на неприкосновеност на личния живот или правото на поверителност, отнасящи се до данъчна, банкова, финансова или изборна информация, разследването и събирането на доказателства, извършвано от съдии, нарушава принципите на непристрасност на съдията и на публичност на производството, залегнали в Конституцията. Да се позволи на съдията да участва лично в събирането на доказателства, които по-късно могат да послужат за основа на собственото му решение, би застрашило непристрасността на съдията и, следователно, справедливия процес в системата на наказателното правосъдие (*Бразилия, Федерален върховен съд*, Дата на издаване: 12-02-2004 г., Дело №: ADI 1.570, BRA-2009-1-009, [Английски](#))

Жалбоподателката е съдия от съда на Квебек, срещу която главният съдия на съда на Квебек подава жалба до Съдебния съвет, в която твърди, че е нарушила Етичния кодекс. Жалбоподателката твърди, че разпоредбите на Закона за съдилищата на Квебек, които позволяват на главния съдия на Съда на Квебек да подаде жалба до Съдебния съвет срещу съдия от този съд, нарушават принципите на непристрасност и независимост на съда. Върховният съд отхвърля жалбата на жалбоподателката и заявява, че от анализа на правомощията, предоставени на главния съдия на Съда на Квебек от Закона за съдилищата, не може да се направи извод, че те биха могли да компрометират непристрасността на членовете на Съдебния съвет или на разследващия комитет при разглеждането на жалба, подадена от главния съдия". Върховният съд постановява, че когато главният съдия се възползва от дисциплинарната процедура, поемайки инициативата да подаде жалба, няма причина да се счита, че Съветът и неговия комитет, в очите на разумен и добре информиран наблюдател, не притежават непристрасността, необходима за изпълнение на техните задължения (*Канада, Върховен съд*, Дата на издаване: 14-12-2002 г., Дело №: CAN-1996-1-002, [Английски](#))

Конституционният съд е сезиран с искане да установи дали изискването съдия от Върховния съд да бъде назначен за ръководител на специално звено за разследване

на корупцията в държавата не подкопава независимостта на съдебната власт и разделението на властите и поради това е противоконституционно. Конституционният съд пристъпва към излагане на относимите фактори при разглеждането на въпроса дали е конституционно възлагането на несъдебна функция на съдия и изразява мнение, че на факторите следва да се даде тежест, съответстваща на естеството на функцията, която съдията трябва да изпълнява, и на необходимостта тази функция да се изпълнява от лице с несъмнени независимост и почтеност. В крайна сметка, Съдът е длъжен да определи дали функциите са несъвместими със съдийската длъжност и, ако са, дали съществуват противодействащи фактори, които предполагат, че изпълнението на тези функции от съдията няма да навреди на съдебната власт като институция. Макар да е ясно, че ръководителят на Специалното звено за разследване (СЗР) трябва да бъде почтена личност, съдиите не са единствените лица с това качество. Освен това, функциите, които трябва да изпълнява ръководителят на СЗР, включващи задължението да разследва и да води съдебни дела от името на държавата, по своята същност са партийни. Като взема предвид всички тези фактори, Конституционният съд стига до заключението, че назначаването на съдията за ръководител на специалното звено за разследване на корупцията в държавата е несъвместимо с неговата съдийска длъжност и противоречи на изискването от Конституцията за разделение на властите. (Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 28-11-2000 г., Дело №: RSA-2000-3-017, [Английски](#))

Накрая Съдът констатира, че третият възможен смисъл на "безпристрастност" - качеството да се поддържа непредубеденост по отношение на конкурентните аргументи по даден въпрос - е бил недостатъчно широкообхватен, тъй като е позволил да се оставят незабранени значителни вреди на този предполагаемо жизненоважен интерес. В това отношение Съдът отхвърля аргумента, че изявленията, направени по време на предизборна кампания, за разлика от изявленията, които биха могли да бъдат направени от бъдещ кандидат в други условия, са уникално разрушителни за качеството безпристрастност. В обобщение, Съдът заключава, че клаузата за обявяване не би могла да издържи на строг анализ при всяко разумно тълкуване на термина "безпристрастност" и следователно я намира за невалидна съгласно Първата поправка. (Съединени американски щати, Върховен съд, Дата на издаване: 27-06-2002 г., Дело №: 01-521, USA-2002-2-007, [Английски](#)).

Жалбоподателите оспорват решение за изключване на съдии от разглеждане и решаване на дела и възразяват, че действията на съда нарушават конституционното им право да имат съдия, надлежно гарантирано от закона. Конституционният съд отбеляза, че решенията по случаи на предполагаема предубеденост трябва да се основават изключително на обективна гледна точка. Не е допустимо да се изхожда само от съмнения относно отношението на съдиите към разглежданото дело или към лицата, пряко засегнати от акта. Трябва да е налице и материалноправен анализ на фактите, водещи до такива съмнения. Един съдия може да бъде изключен от разглеждането и решаването на даден въпрос само когато е очевидно, че връзката на съдията с предмета на делото, страните или техните представители е от такова естество и тежест, че въпреки законово установените му задължения, той няма да бъде в състояние или способен да вземе независимо и безпристрастно решение. Връзката на съдията с делото, със страните или с техните представители трябва да се оценява от два взаимосвързани аспекта: естеството на връзката и дали изглежда, че съдията е силно съпричастен към предмета на делото. В конкретния случай, Конституционният съд е убеден, че съдиите са били в състояние да решат въпроса на жалбоподателя без пристрастия и непредубедено, поради което молбата е уважена. (Чешка република, Конституционен съд, Дата на издаване: 03-07-2001 г., Дело №: II. US 105/01, CZE-2001-2-011, [Английски](#))

Конституционният съд е сезиран с искане да установи дали изискването съдия от Върховния съд да бъде назначен за ръководител на специално звено за разследване на корупцията в държавата не подкопава независимостта на съдебната власт и разделението на властите и поради това е противоконституционно. Конституционният съд пристъпва към излагане на относимите фактори при разглеждането на въпроса дали е конституционно възлагането на несъдебна функция на съдия и изразява мнение, че на факторите следва да се даде тежест, съответстваща на естеството на функцията, която съдията трябва да изпълнява, и на необходимостта тази функция да се изпълнява от лице с несъмнени независимост и почтеност. В крайна сметка, Съдът е длъжен да определи дали функциите са несъвместими със съдийската длъжност и, ако са, дали съществуват противодействащи фактори, които предполагат, че изпълнението на тези функции от съдията няма да навреди на съдебната власт като институция. Макар да е ясно, че ръководителят на Специалното звено за разследване (СЗР) трябва да бъде почтена личност, съдиите не са единствените лица с това свойство. Освен това функциите, които трябва да изпълнява ръководителят на СЗР, включващи задължението да разследва и да води съдебни дела от името на държавата, по своята същност са партийни. Като взема предвид всички тези фактори, Конституционният съд стига до заключението, че назначаването на съдия за ръководител на специалното звено за разследване на корупцията в държавата е несъвместимо с неговата съдийска длъжност и противоречи на изискването от Конституцията за разделение на властите. (Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 28-11-2000 г., Дело №: RSA-2000-3-017, [Английски](#))

Г-н Тоус Агило е осъден по няколко обвинения в измама и придобиване на имущество по незаконен начин. В хода на съдебното заседание, наказателният съд призовава като свидетел лице, което е участвало във фактите по делото и е било споменавано от различни лица, но което нито обвинението, нито защитата са призовали да даде показания. Подсъдимият обжалва пред Конституционния съд. Конституционният съд постановява, че действията на наказателния съд не нарушават нито основното право на непристрастност на съда, което е част от правото на съдебен процес с всички гаранции, нито принципа на състезателност. Съдът постановява, че при точно определени обстоятелства законът позволява на съдиите да викат свидетели в хода на наказателно производство. Освен ако тази практика не е съчетана с разследващи действия или не отразява пристрастие в полза на обвинението или защитата, тя не нарушава нито правото на непристрастност на съда, нито принципа на състезателност". (Испания, Конституционен съд, Дата на издаване: 10-07-2000 г., Дело №: ESP-2000-2-023, [Английски](#))

По време на наказателно производство срещу него, жалбоподателят оспорва независимостта и непристрастността на съдия И.С., член на съда, с мотива, че И.С. е била едновременно на работа в Министерството на правосъдието, но Върховният съд отхвърля възражението му, като посочва, че съдията е била временно освободена от задълженията си в Министерството на правосъдието. След решението на Върховния съд, районният съд разглежда делото на жалбоподателя в същия състав, признава го за виновен и го осъжда на тринадесет години лишаване от свобода без право на помилване. Жалбоподателят подава жалба до Конституционния съд, която в крайна сметка е уважена. Конституционният съд отбелязва по-специално, че функцията на съдия е конституционна длъжност и че заемането на такава длъжност е несъвместимо със заемането на всяка друга конституционна длъжност, включително такава в държавно ведомство. Този принцип произтича от принципа на разделение на властите и има за цел, от гледна точка на независимостта и непристрастността на съдебната

власт, да гарантира, че съдебните решения не се влияят от други държавни органи. Позовавайки се на практиката на Европейския съд по правата на човека, най-вече на решенията по делата *Delcourt c/y Белгия* (1970 г.) и *Ferrantelli u Santangelo c/y Италия* (1996 г.), Конституционният съд подчертава, че ключовият въпрос в случая е този за недостатъчната обективна безпристрастност. Според Съда е неприемливо да се съчетават двете длъжности, дори когато съдия е временно освободен от задълженията си в Министерството на правосъдието, за да решава висящи дела. (Словакия, Конституционен съд, Дата на издаване: 15-06-2000 г., Дело №: III. ÚS 16/00, SVK-2000-2-004, [Английски](#))

Производството пред съда се отнася до жалба на президента на Република Южна Африка срещу решение на Върховния съд, което преразглежда и отменя решението му за назначаване на комисия за разследване на управлението на Южноафриканския футболен съюз по ръгби (SARFU). Един от ответниците подава молба за отвод на някои членове на съда с мотива, че има "основателно опасение", че членовете на съда могат да бъдат предубедени срещу него в полза на президента. Съдът отхвърля всяко от твърденията, на които се основава усещането за предполагаема пристрастност, и заявява, че страна по делото има право да поиска отвод на съдия, когато съществува основателно опасение, че съдията няма да реши делото безпристрастно. Това обаче не дава право на страната по делото да възрази срещу разглеждането на делото от определен съдия, само защото страната по делото смята, че този съдия е по-малко вероятно да реши делото в полза на страната по делото, отколкото друг съдебен служител, произлязъл от друг сегмент на обществото". Съдът постановява, че съдия е длъжен да се оттегли от дело поради предполагаема пристрастност, когато разумно и информирано лице може основателно да се опасява, че съдията няма да реши делото безпристрастно. Това е в съответствие с конституционно защитеното право на справедлив съдебен процес. Ако обаче няма основателни причини за такова опасение, съдебните служители са длъжни да отсъдят повереното им дело. (Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-05-1999 г., Дело № RSA-1999-2-005, [Английски](#))

Производството пред съда се отнася до жалба на президента на Република Южна Африка срещу решение на Върховния съд, което преразглежда и отменя решението му за назначаване на комисия за разследване на управлението на Южноафриканския футболен съюз по ръгби (SARFU). Един от ответниците подава молба за отвод на някои членове на съда с мотива, че има "основателно опасение", че членовете на съда могат да бъдат предубедени срещу него в полза на президента. Съдът отхвърля всяко от твърденията, на които се основава усещането за предполагаема пристрастност, и заявява, че страна по делото има право да поиска отвод на съдия, когато съществува основателно опасение, че съдията няма да реши делото безпристрастно. Това обаче не дава право на страната по делото да възрази срещу разглеждането на делото от определен съдия, само защото страната по делото смята, че този съдия е по-малко вероятно да реши делото в полза на страната по делото, отколкото друг съдебен служител, произлязъл от друг сегмент на обществото". Съдът постановява, че съдия е длъжен да се оттегли от дело поради предполагаема пристрастност, когато разумно и информирано лице може основателно да се опасява, че съдията няма да реши делото безпристрастно. Това е в съответствие с конституционно защитеното право на справедлив съдебен процес. Ако обаче няма основателни причини за такова опасение, съдебните служители са длъжни да отсъдят повереното им дело. (Южна Африка, Конституционен съд, Дата на издаване: 07-05-1999 г., Дело № RSA-1999-2-005, [Английски](#))

Наказателно-процесуалният кодекс установява безпристрастността на съдиите.

Съдията не може да разследва делото на нито един етап от процедурата в случаите, в които преди това е бил пострадало лице, граждански ищец или ответник по това дело или ако е участвал в делото като свидетел, прокурор, експерт и т.н. При такива обстоятелства, съдията трябва да се оттегли от делото. *(Литва, Конституционен съд, Дата на издаване: 05-02-1999 г., Дело №: 5/98, [Английски](#))*

Ищецът е осъден на петнадесет години лишаване от свобода, тъй като е признат за виновен в съучастие в престъпление, свързано с тежка телесна повреда с последвала смърт на лице, задържано от полицията. Жалбоподателят подава конституционна жалба, в която твърди, че по време на наказателното производство е нарушено правото му на справедлив процес. Жалбоподателят твърди, наред с другото, че председателстващият съдия в процеса със съдебни заседатели не е бил обективно безпристрастен. Жалбоподателят твърди, че в ранните етапи на заседанието на съдебните заседатели съдията е постановил някои решения, които са внушили впечатлението, че той е предубеден спрямо жалбоподателя. Конституционният съд е приел, че при прилагането на обективния критерий става дума за доверието, което съдилищата в едно демократично общество трябва да вдъхват на обществото и най-вече, в наказателно производство, на обвиняемия. Правосъдието трябва не само да бъде изпълнено, но и да се вижда, че е изпълнено. Освен това, съдът е приел че, съгласно съдебната практика на Европейската конвенция за правата на човека, самият факт, че съдия е взел решения в досъдебното производство, не може да се приеме сам по себе си като оправдаващ опасенията относно неговата безпристрастност. От значение са мащабът и естеството на тези решения. Конституционният съд счита, че независимо от това предварително решение, а именно отмяната на освобождаването под гаранция на жалбоподателя и разпореждането за незабавното му задържане, в нито един момент съдията не е изразил мнение относно личността на жалбоподателя. Съдът заключава, че когато наказателното производство, образувано срещу жалбоподателя, се разгледа в неговата цялост, може спокойно да се обяви, че то е справедливо. *(Малта, Конституционен съд, Дата на издаване: 18-08-1998 г., Дело № MLT-1998-2-002, [Английски](#))*

Конституционният съд е сезиран от лице, задържано от полицаи от полицейското управление във Виена за опит за съпротива при арест. Впоследствие това лице е подало жалба срещу действията на полицаите до Независимия административен съд във Виена. Пред Конституционния съд жалбоподателят твърди, че правото му на справедлив съдебен процес от независим и безпристрастен съд, определено по закон, е било нарушено от отхвърлянето на жалбата му от единствения член на Независимия административен съд, който е бил юрист на полицейското управление до назначаването му за член на горепосочения съд и който вероятно ще се върне на предишната си длъжност. Конституционният съд определя, че не е имало нарушение на твърдените права, но че единственият член на Независимия административен съд, издал оспорваното постановление, не отговаря на изискванията, възпътени в понятието "независим орган". Държавен служител от полицейското управление, който е в отпуск от тази длъжност по време на работата си като член на Независимия административен съд и има право да проверява законосъобразността на действията, предприети от членове на същото полицейско управление, може да се разглежда като лоялен към своите бивши и евентуално бъдещи колеги. Конституционният съд отменя оспорваното решение. *(Австрия, Конституционен съд, Дата на издаване: 02-10-1997 г., Дело №: В 2434/95, AUT-1997- 3-007, [Английски](#)).*

Противоречи не само на конституционния принцип за независимост на съдебната власт, но и за разделението на властите, ако министърът на правосъдието и главният прокурор разполагат с правомощия да решават дали адвокат с частна и търговска практика може да действа като правен представител пред съд или прокуратура, където е работил като съдия или прокурор. *(Унгария, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-11-1996 г., Дело №: 52/1996, HUN-1996-3-010, [Английски](#)).*

Длъжността съдия в общинския съд не е несъвместима с длъжността председател на

избирателната комисия, тъй като съдията, който е назначен за председател на избирателната комисия, по закон няма възможност да взема решения като съдия по дела, свързани с незаконни дейности на избирателната комисия. (*"Бивша югославска република Македония", Конституционен съд, Дата на издаване: 23-10-1996 г., Дело №: U.216/96, MKD-1996- 3-007 [Английски](#)*)

По това дело обвиняемият се оплаква в касационното производство, че Апелативният съд е проявил пристрастност по време на процеса и поради това той не е бил съден от безпристрастен съд по смисъла на член 6.1 от ЕКПЧ. Върховният съд е приел, че обвиняемият е можел да оспори решението на Апелативния съд поради предубеденост, веднага след като е узнал за факти или обстоятелства, които биха могли да накърнят безпристрастността на съда. Тъй като обвиняемият не е направил това, въпреки че Апелативният съд изрично го е уведолил за законното му право да представи възражение, не е било възможно да се защити в този смисъл в касационното производство. Единственото изключение би било, ако са съществували особени обстоятелства, които да дават убедителни основания да се смята, че един или повече от съдиите от Апелативния съд са били предубедени спрямо обвиняемия, или, при всяко положение, че опасенията в тази насока от страна на обвиняемия могат да бъдат обективно обосновани, което не е приложимо в разглеждания случай. (*Нидерландия, Конституционен съд, Дата на издаване: 16-05-1995 г., Дело №: 98.804, NED-1995-2-007, [Английски](#)*)

Според конституционната жалба, Конституционният съд е разгледал въпроса дали процедурите, предвидени в оспорвания закон, могат да нарушат правото на безпристрастен съдия, тъй като законодателството дава възможност на съдия по делата за непълнолетни, който преди това е наложил ограничения на основните права на дете, срещу което се води производство, или който е прегледал детето преди съдебното заседание, да разгледа и реши делото по същество. В съответствие с практиката на Европейския съд по правата на човека по делото *Nortier*, Конституционният съд е приел, че обективната безпристрастност на съдия по делата за непълнолетни не е нарушена от факта, че той е бил намесен в някои аспекти на разследването, както и в "основното изслушване", дори да е наложил определени ограничения на детето по искане на прокурора, тъй като е спазено правилото за изслушване на двете страни. Решението се позовава на съдебната практика на Европейския съд по правата на човека по отношение на безпристрастността на съдиите, която е била донякъде усъвършенствана след решението по делото *Haudschildt*, в смисъл че безпристрастността не трябва да се определя абстрактно, а за всеки отделен случай. В резултат на това, Европейският съд по правата на човека решава по делото *Nortier*, че не е налице нарушение на член 6.1 от ЕКПЧ, тъй като може да се направи разграничение между съществените основания за наложените временни мерки и делото по същество, а адвокатът на детето има право да обжалва пред по-горна инстанция. (*Испания, Конституционен съд, Дата на издаване: 17-03-1995 г., Дело №: ESP-1995-1-012, [Английски](#)*)

Предишно съдебно решение и изразено мнение от страна на съдия не предопределя непременно становището му по конституционни и правни въпроси в последващо съдебно решение, особено в случая на съдии от Върховния съд, и не е пречка същият съдия да разгледа дело между същите или други страни по дело, в което е повдигнат същият правен въпрос. (*Кипър, Върховен съд, Дата на издаване: 29-11-1994 г., Дело №: 1912, [Английски](#)*)

VII. 1.3. ПОЧТЕНОСТ

Съдията трябва да действа по начин, който не накърнява собствената му репутация или тази на съдебната власт, независимо от времето и мястото. *(Хърватия, Конституционен съд, Дата на издаване: 14-08-2003 г., Дело №: U-IX-2534/2003, [Английски](#))*